Volkan Yaraşır

YIKICI GÜÇ, KOLEKTİF ÖZNE

SINIF SAVAŞLARI, KAPİTALİST KRİZ, TABAN ÖRGÜTLENMELERİ

EKSEN YAYINCILIK

Volkan Yaraşır

Yıkıcı Güç, Kolektif Özne

Sınıf Savaşları, Kapitalist Kriz, Taban Örgütlenmeleri

EKSEN
YAYINCILIK
EKSEN Basım Yayın Ltd. Şti.
Mollaşeref Mh. Simsar Sk. No:5 Daire:3
Fatih/İstanbul
Tel: 0 212 621 74 52
Fax: 0 212 534 95 90
http://www.kizilbayrak.net
info@kizilbayrak.net

Baskı tarihi : Şubat 2011
ISBN : 978-975-7271-47-5
Baskı : Ezgi Matbaacılık
Adres : Çobançeşme Mh. Sanayi Cad. Altay Sk. No: 10 A blok Yenibosna - Bahçelievler / İstanbul
Tel : +90 212 654 94 18

Volkan Yaraşır

Yıkıcı Güç, Kolektif Özne

Sınıf Savaşları, Kapitalist Kriz, Taban Örgütlenmeleri

Volkan YARAŞIR: işçi hareketleri, toplumsal mücadeleler tarihi ve siyaset felsefesi üzerine çalışmalar yapmaktadır.

Yazarın, *Uluslararası İşçi Hareketleri I-II*, 1. Basım (1997), Biblotek Yayınları, II. Baskı (2004), Tümzamanlar Yayıncılık; *11 Eylül: Gerçeğin Köyüne Hoşgeldiniz* (2001), *Sokakta Politika* (2002), Gendaş Yayınları; *Siyasal İslam ve AKP* (2002), Tümzamanlar Yayıncılık; *Reddin Gücü* (2004), *Gücün Reddi* (2004), *İmparatorluğun Yeni Av Sahaları* (2005), *Devrimin Gökkuşağı* (2006), *İşgal Direniş Grev* (2006), Mephisto Yayınları; *Öfkenin Kısa Tarihi* (2007), Siyah Beyaz Yayınları'ndan çıkmış kitapları bulunmaktadır.

Volkan Yaraşır'ın ayrıca güncel politik gelişmeleri ve uluslararası işçi mücadelelerini inceleyen yazı dizileri, makaleleri ve sendikal eğitime ilişkin çok sayıda çalışması yayınlanmıştır.

İÇİNDEKİLER

9 **Önsöz**

13 **I. Bölüm**

15 Kapitalizmin ruhu ve krizler

62 *Kapitalist kriz devletlerin mali kriziyle derinleşiyor*
Yunanistan sokağa çağırıyor

68 Avrupa'nın en zayıf halkası: Yunanistan

74 Son çeyrek asrın en kritik yılı: 2010

83 *Finansal tsunami, öncü sarsıntıdan büyük çöküşe mi?*
Kapitalizmin krizi ve işçi sınıfı

99 IMF-Dünya Bankası'nın İstanbul kararları:
Tehdit, soygun, şantaj ve yeni imaj

103 **II. Bölüm**

105 *Cemaatçi/"hayırsever" kapitalizm kökleşiyor:*
Yoksulların kolektif yanılsamasından Çin çalışma rejimine

122 Sol liberalizm: İllüzyon tüccarları ve kolera günleri

148 Siyasal kriz, seçim ve işçi sınıfının görevleri

163 *1 Mayıs'a doğru...*
Yerel seçimlerin sonuçları üzerine

171 **III. Bölüm**

173 *Kapitalist krize ve sermayenin saldırılarına karşı işçi sınıfının eylem ve örgütlenme hattı:*
İşgal, direniş, grev ve sabotaj

196 14 Mart'tan 1 Mayıs 2008'e: İşçi sınıfının baharına doğru...

208 *Davutpaşa katliamı: Öfkemiz isyanımızın mayasıdır!*
Duvardaki sarmaşık[1], taban örgütlenmeleri

214 İşçi sınıfı "makulu" berhava ederek şekillenir

224 Her şey TEKEL için: Tek yumruk, tek vücut, tek barikat!

228 *TEKEL direnişi gösterdi ve öğretti*
"Sınıftan kaçış" yok!

234 *1 Nisan'dan 1 Mayıs'a...*
Sınıfsal öfke ve kin birikiyor

238 *Yeni teşvik ve istihdam paketi, karşı devrimci bir saldırıdır!*
Çin çalışma rejimi inşa ediliyor: Köle işçilik + Beleş ücret

240 *1 Mayıs başkaldırıdır...*
2010: Kitlesel ama ruhunu arayan 1 Mayıs

247 *Taban örgütlenmeleriyle*
Sınıfın birleşik siyasal gücünü yaratmak için ileri

259 *Bir anti-kapitalist manifesto*
15-16 Haziran işçi ayaklanması
281 *Faşizme karşı ileri*
Tariş direnişi - 1980:
290 Sosyal devletin gelişimi ve dönüşümü
297 İdeolojik ve ekonomik zorun konsantrasyonu: Özelleştirmeler
307 Organize perakende sektörünün ekonomi politiği
319 **IV. Bölüm**
321 *Filistin, Irak ve Lübnan'da mikro ve kanton devletler kuruluyor...*
Balkanlaşma ve iç savaş sarmalında Ortadoğu
353 *Avrasya: İç savaş coğrafyasına dönüşüyor*
Pakistan, Balkanlaşma dalgası yayılıyor
372 *Etnik ve mezhebi bölünmenin kıskacında*
Pakistan işçi hareketi
379 *Büyük yenilgi*
1984-1985 madenci grevi
389 *Anti-kapitalist bir kitle hareketi:*
Anti-Poll Tax mücadelesi
399 **V. Bölüm**
401 *"Parti, Sınıf, Devrim, Sosyalizm!" gecesinde yapılan konuşma...*
Ekim Devrimi, sınıf hareketi ve devrimci parti
410 *Volkan Yaraşır'ın Parti etkinliğinde yaptığı konuşma...*
Devrimin imkanını örgütlemek ya da devrimi güncelleştirmek!
424 *İstanbul İşçi Kurultayı konuşması*
Taban örgütlenmeleri: Sınıf kimliğinin ortaya çıktığı organizasyonlar
437 *BirGün gazetesi yazı dizisi / röportaj*
Sınıf blincinin deformasyonu bugünün en temel sorunudur
444 *Sosyalist Barikat'la yapılan röportaj*
"Sorun sınıfın yeniden yapılanmasıdır, bu öncünün de yeniden yapılanması anlamına gelir"
457 *İşçi hareketinin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri üzerine Kızıl Bayrak'la yapılan röportaj...*
Taban örgütlenmeleri sınıfın aklı, yüreği ve yumruğudur!
466 *Kriz, sınıf hareketi, mücadele ve örgütlenmenin sorunları üzerine Kızıl Bayrak'la yapılan röportaj...*
"Ruhumuzu, aklımızı, yüreğimizi işçi sınıfıyla bütünleştirebilmeliyiz!"

Bu çalışma çeşitli tarihlerde, sınıf mücadelesi, sınıf teorisi ve sınıfsal antagonizma üzerine yazılmış makalelerin derlemesinden oluştu.

Marx'ın "İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacak." ilkesi çalışmanın eksenini belirledi. Bu perspektifle sınıf hareketinin dinamikleri ve gelişimi incelendi.

İşçi sınıfının tarihin öznesi olduğunun altı çizildi. Sınıfın yıkıcı gücünün beslendiği kaynaklar ortaya koyuldu.

Devrimci öznenin insanlardan değil, insanların oluşturduğu bir kolektif olduğu vurgulandı. İşçi sınıfının kolektif ve evrensel bir sınıf olduğu anlatıldı.

Kitap, incelenen konular itibariyle beş bölüme ayrıldı. Bu ayrıştırma biraz da format gereği oldu. Ve teknik düzenlemeden başka bir anlamı yok. Okuyucu kitaba dilediği bölümden başlayabilir ya da her makaleyi birbirinden bağımsız okuyabilir.

Birinci bölümde kapitalist kriz ve boyutları ele alındı. Bölümde kapitalist üretim tarzının doğası, kriz tipleri, Marksizm'de kriz teorisi, devletlerin mali krizi, Yunanistan deneyimi ve önümüzdeki dönem sınıflar mücadelesinin gelişimi incelendi.

İkinci bölümde Türkiye kapitalizminin içine girdiği süreç ve bu sürecin özgünlükleri, egemen klikler arası ilişki ve çatışkılar de-

ğerlendirildi. Cemaatçi-hayırsever kapitalizm, sol liberalizmin gelişme dinamikleri, finans kapitalin yönelimleri, egemen klikler arasındaki çatışkı ve çelişkiler ve yansımaları bu bölümde analiz edildi.

Üçüncü bölümde yakın dönemdeki işçi sınıfı mücadelesi, olası yönelimleri, sınıf hareketinin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri incelendi. Özellikle kapitalist kriz ve onun yıkıcı etkilerinin hissedilmesiyle sınıf hareketindeki gelişmeler, TEKEL direnişi, bu direnişin tarihsel önemi, sermayenin karşı devrimci stratejileri, Çin çalışma rejimi, sistematik güvencesizleştirme ve esnekleştirme politikaları bu bölümde işlendi. Ayrıca sınıfın mücadele tarihinden pratikler, teorik bir çerçevede ele alındı. Sosyal devlet ve özelleştirme politikaları bu bölümde değerlendirildi.

Dördüncü bölümde yeni emperyalist konsept ve bu konseptin Kafkasya, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya yansımaları ele alındı. Türkiye Cumhuriyeti'nin yeni jeo-politik konumlanışı incelendi. BOP'un yeni versiyonu ve buna paralel olarak Pakistan'daki gelişmeler özel olarak irdelendi. Bunun yanı sıra uluslararası işçi hareketi deneyimleri ve bu deneyimlerin öğrettikleri üzerinde duruldu.

Beşinci bölümde röportajlar ve konuşmalar bulunuyor. Birinci konuşmada Ekim Devrimi'nin tarihsel önemi ve ideolojik-politik içeriği üzerinde duruldu. İkinci konuşmada kapitalist kriz, krizin mahiyeti ve işçi hareketi üzerindeki etkileri açıklandı. Üçüncü konuşmada işçi sınıfının özörgütlenmelerinden biri olan taban örgütlenmeleri anlatıldı. Röportajlar ise, çeşitli gazete ve siyasal dergilerle yapıldı. Bu röportajlarda sınıf hareketinin gelişimi, sorunları ve çözüm önerileri işlendi. Taban örgütlenmeleri, bu örgütlenmelerin tarihselliği, içeriği, işlevi ve işleyişi incelendi.

Çalışma, anti-kapitalist bilincin ve anti-kapitalist mücadelenin gelişmesine, küçük de olsa bir katkıda bulunduğunda, işlevini yerine getirmiş olacaktır.

Son sözü Marx'a bırakalım: "Bundan önceki bütün tarihsel ha-

reketler, azınlıkların ya da azınlıkların çıkarları için var olan hareketlerdi. Proleter hareket ise, bilinçli, bağımsız, büyük çoğunluğun, bu çoğunluğun çıkarı için olan hareketidir.

Egemen sınıf zenginliğini ve erkini zor altında kalmadıkça vermez; işçi sınıfı da yüzyılların birikmiş pisliğinden devrim olmaksızın kurtulamaz."

Volkan Yaraşır
Şubat 2011

I. Bölüm

Kapitalizmin ruhu ve krizler

"Doğrudan doğruya zora dayalı emek, antik dünyanın temelidir; cemaatin gerçek temeli budur; henüz bütünüyle tikel nitelikte bir privilegium (ayrıcalık) olarak, genel mübadele değerleri üretmeye yönelik olmayan emek ise orta çağ dünyasının temelini oluşturur. -Oysa modern toplumda- emek ne zora dayanır, ne de ikinci durumda olduğu gibi yüksek ve ortak bir bütün –korporasyonlar- göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmiştir... Sermayeyi efendi-uşak ilişkisinden ayıran temel ayırım, işçinin sermaye karşısına bir tüketici ve ödeyici olarak, bir para sahibi biçiminde, para biçiminde, basit bir dolaşım odağı biçiminde çıkmasıdır. İşçi burada sonsuz sayıdaki dolaşım odağından biri olarak, işçi belirlemesini yitirir."

(Karl Marx*)

Kapitalist üretim tarzının doğası

Max Weber kapitalizmin ruhunu Hıristiyan ahlakı üzerinden tanımlar. Hıristiyan ve seküler ahlakta çalışmak kutsanır. Hırs ve rekabet teşvik edilir ve doğallaştırılır. Aslında kapitalizmin ruhu, kendini en net biçimde cehennemle ifade eder. Bu mecaz anlamda değil, kelimenin gerçek anlamıyla bir cehennemdir. Kapitalizmin

ruhuyla, kapitalist krizler arasında diyalektik bir bağ vardır. Ruhun anlaşılması ve kavranması bir başka bağlamda kapitalist krizlerin anlaşılması demektir.

Kapitalizm kendini makro ve mikro cehennemlerle besler. Ücretli emekle sermaye arasındaki ilişki kapitalist üretim biçiminin tüm karakterini belirler. Marx'ın bu tanımlamasını aslında şöyle açıklayabiliriz: Mikro kozmos olan fabrika ve fabrikadaki tüm ilişkilerin çözümlenmesi, makro kozmos olan kapitalizmin işleyişini ve içeriğini göstermektedir. Marx *Kapital*'i kaleme alırken de bu mikro kozmosa bakmış, çözümlemiş ve makro kozmosun işleyişini ortaya koymuştur[1].

Mikro cehennemler bugün fabrikalar ve Türkiye'de bulunan 249 adet organize sanayi bölgesidir. Örneğin Tuzla tersane bölgesi bir mikro cehennemdir. Kriz öncesine kadar bu cehennemde 50 bin işçi çalışmaktadır. 300'ün üzerinde taşeron vardır. Çalışma ve yaşam koşulları 18. yüzyılı aratmayan düzeydedir. Ölüm gündelik hayatın bir parçasına dönüşmüştür. Bu cehennemin gıdası ölüm, kan, gözyaşı ve almteridir. Bir başka düzlemde neo-liberalizmin laboratuarıdır. 200'e yakın ölüm ve yüzlerce yaralanma doğal karşılanmakta, cehennemin rutin işleyişi olarak görülmektedir.

Mikro cehennemlerden biri, resmi rakamlara göre 5 bin, gayrı resmi rakamlara göre 10 bin çalışanı olan kot taşlama atölyelerdir. Bu küçük cehennemlerde kot kumlaması sonucunda işçiler bir akciğer hastalığı olan, ölümle sonuçlanan silikozis hastalığına yakalanırlar. Bütün çalışanlar kademeli olarak bu hastalığı yaşamaktadır. 2006 yılına kadar tanımlanmayan, geçiştirilen bu hastalık sonucunda yüzlerce işçi yaşamını kaybetmiş, yüzlercesi de ölümü beklemektedir. Ancak hastalık işçilerin çeşitli eylemleriyle kamuoyuna duyuruldu. Bugün 650 tane silikozis hastası meslek hastalığı içerisinde kabul edilip, emekliye ayrıldı. Fakat hala yüzlerce silikozisli işçi olmasına rağmen, aynı hak devlet tarafından bu işçilere tanınmamaktadır. Halihazırda birçok sektörde hiçbir önlem alınmadan işçiler silisli havayı teneffüs etmektedir.

Bir mikro cehennem örneği de Paraguay'da yaşanmıştır. Paraguay'da 2006 yılında bir markette çıkan yangında, patron meydana gelebilecek bir yağma ve talanı önlemek üzere kapıları, çalışanların ve müşterilerin üzerine kapatır. Dışarıya çıkamayan 300 kişi yanarak ölür. Bu örnekte görüldüğü gibi kapitalizm için insanın hiçbir değeri yoktur, meta her şeydir.

Dünyanın en büyük perakende şirketi olan Wall Mart'ta kasada çalışan kadın işçilerin tuvalete gitmelerini engellemek için altlarına pet bağlanıyor. Kendinin aşağılandığını hisseden işçiler, vücutlarını terbiye ederek son derece insani bir ihtiyacı ertelemek zorunda kalıyorlar. Kapitalizm işçiyi değersizleştirerek, artı değer sömürüsünü gerçekleştirir.

Örneklerini çoğaltabileceğimiz bu mikro cehennemlerin işleyişi de ölüm, aşağılama, değersizleştirme ve aşırı sömürüyle gerçekleşir.

Özel mülkiyet ve kar, kapitalizmin temel güdüsü ve amacıdır. Kapitalizmin var oluşunun tek bir nedeni vardır. Kâr ve daha fazla kârdır. Marx *"Kapital kendini asacak urganı bile pazarda satar"* der. Evet, kapitalizm için artı değer sömürüsü ve sermaye birikimi her şeydir.

Son günlerde aktüel konu olan domuz gribini incelediğimizde yine karşımıza kapitalizmin vahşeti çıkar. 1990'ların ortalarından 2000'li yılların başlarında Amerika'da mega domuz çiftliklerinde bir yoğunlaşma yaşandı. 1965 yılında 53 milyon domuz, 1 milyon domuz çiftliği varken, günümüzde bu sayı 65 milyon domuza karşılık 65 bin çiftliğe indi. NAFTA anlaşmasından sonra ucuz işgücü ve çeşitli sermaye teşviklerinden yararlanmak, çevrenin korunması, sağlık problemleri gibi şeylerden muaf olmak için çiftliklerin büyük bir kısmı Meksika'ya taşındı. Son derece sağlıksız, standardize ve steril olmayan koşullarda domuz üretimine başlandı. Bu koşullar birleşik virüslerin oluşma zeminini yarattı. Basit bir grip virüsü başka bir virüsle birleşerek mutasyona uğradı. Ve karşımıza öldürücü ve hızla bulaşan domuz gribi hastalığı

olarak çıktı. Bu hastalığın, eğer sonucu itibariyle tartışılmayacaksa, sorumlusu daha ucuz işgücü ve maksimum kâr peşinde olan kapitalizmdir.

Benzer bir tanımlamayı Kırım-Kongo Kanamalı Ateşi hastalığı için de yapabiliriz. Daha önce hastalığın adını aldığı Kırım ve Kongo hattında göçmen kuşların göç yollarında meydana gelen bu hastalık, bir taraftan ekolojik dengedeki bozukluk, diğer taraftan endüstriyel tavukçuluktan dolayı Erzurum, Sivas, Çorum ve Tokat bölgesinde sık sık görülmeye başladı. Ev besiciliğinde bir tavuğun günde 40 bin kene yediği açıklanmaktadır. Endüstriyel tavukçuluğun yaygınlaşmasıyla ve ekolojik bozukluktan kaynaklanan nedenlerle artık Erzurum, Sivas, Çorum ve Tokat bölgesi Kırım-Kongo Kanamalı hastalığın yaşandığı yerlere dönüştü. Bu hastalığın kaynağı da kapitalizmdir. Kapitalizmin kar hırsı hem ekolojik dengeyi bozmuş, hem de endüstriyel tavukçuluğu yaygınlaştırmıştır.

Kapitalizm yarattığı makro ve mikro cehennemleriyle kendini var eder. Ruhunu ona göre biçimlendirir. Onun için insanın, doğanın, diğer canlıların önemi yoktur, aslolan kardır. Bütün bu özellikleriyle kapitalizm aşağılık, simsar ve iğrenç bir sistemdir.

Kapitalist üretim tarzının doğası

Kapitalizm sadece burjuvaziyi ve burjuva düzenini simgelemez, aynı zamanda bir ilişki ve zihniyet yumağıdır. İnsanın yabancılaşmasının derinleşmesinden güç alır. Ona amaç yükler, mana dünyası kurar, arzularını şekillendirir ve bu negatiflikten dinamizm kazanır.

Kapitalist sistem bünyesinde üç çelişkiyi barındırır. Bunlardan birincisi antagonist karakterli emek-sermaye arasındaki çelişkidir, diğeri sermaye-sermaye arasındaki çelişkidir. Bir diğeri ise emek-emek arasındaki çelişkidir.

Emek-sermaye ve sermaye-sermaye arasındaki çelişki kapitalist üretim tarzının kaotik ve anarşik yapısını işaretler. Sermaye

emeği sistemli ve yoğun bir şekilde sömürmek isterken, emek buna karşı direnir. Hatta bu direniş emek gücü olmaya ve işçileşmeye karşı direniştir. Bir anlamda insan kalma uğraşıdır. Çünkü sermaye karşısında insan değil işçi arar. *Kapital I* sermaye birikim süreçlerini ve işçileşme tarihini anlatan bir çalışmadır. 18. yüzyıl bir işçileştirme tarihidir. 19. yüzyıl ise işçi sınıfının yoğun ve uzun çalıştırılma tarihidir. 18. yüzyıl ile 19. yüzyılın birinci yarısı işçileştirme ve bu işçileştirilen yığınları denetim altına alma politikalarını kapsar. *Kapital I* bir başka manada işçileştirme politikalarına karşı direnişleri ve mücadeleleri anlatır[2].

Sermaye-sermaye arasındaki çelişki ise rekabete dayanır. Yıkıcıdır ve sermayenin üç halini açığa çıkarır. Sermaye birikir, yoğunlaşır ve merkezileşir. Kapitalist üretim tarzının bünyesindeki emek-sermaye çelişkisi ve sermaye-sermaye çelişkisi kapitalist krizlerin nedenlerini oluşturur. Kriz onun doğasındadır. Kapitalizm kriz üretir. Kriz onun bir gelişme biçimidir.

Kapitalizmin doğasını şöyle tanımlayabiliriz;

1) İşçiler üretir, çalışır, üretim araçlarına sahip değildir, fakirdir; burjuvazi, üretmez, çalışmaz, üretim araçlarına sahiptir, zengindir. Yani üretim araçlarına sahip olmak, yaratılan tüm değerin gasp edilmesine neden olmaktadır. Başka bir ifadeyle kapitalist sistemde üretim kolektif ve toplumsaldır, üretim araçları ise özel mülktür. Bunun doğal sonucu olarak sermaye üretimin kaderini ve sosyal yeniden üretimini bütünüyle belirler. Ayrıca özel mülk kapitalizmin gerçek ruhudur.

2) Ayrıca kapitalizmde plan ve anarşi iç içedir. Kapitalizmde her üretim belirli bir planla gerçekleştirilir. Üretimin değişik birimleri arasında koordinasyon vardır. Bu süreç üretimin realizasyonu için zorunludur. Fakat sermaye grupları arasındaki ilişki ise tam tersinedir ve anarşik özelliktedir. Hiçbir koordinasyon yoktur ve rekabet esastır. Kapitalizmde plan ve anarşi madalyonun iki ayrı yüzü gibidir. Kapitalizmde makro potansiyeller ve üretkenlik anarşi ile yan yana var olur. Daha öz bir anlatımla insanlar kapitalizmde

bolluğun içinde çıplak açlıkla yüz yüzedir. Tarihte insanlar birçok kez yiyecek kıtlığından dolayı aç kaldı. Kapitalizmde ise fazla yiyecek olmasına rağmen insanlar açtır. Bu sistemin paradoksu değil, doğasıdır.

3) Kapitalizmde üretim insan için yapılmaz. Tüm ürünler metadır. Her şey satış ve piyasaya yönelik üretilir. İşçiler başkaları için üretir, kendi gereksinmeleri için değil. Üretim kar amaçlı gerçekleştirilir. Bundan dolayı kullanım değeri değil, değişim değeri belirleyicidir. Marx, kapitalizmin temel çelişkisinin kullanım değeri ve değişim değeri arasında olduğunun altını çizer[3]. Örneğin Türkiye'de 2 milyon boş ev bulunmaktadır ama milyonlarca insan evsiz hayatını idame ettirmektedir. Çünkü ev bir metadır ve rant için inşa edilmektedir. Max Horkheimer'in kapitalizmi bir değişim değeri sistemi olarak tanımlaması boşuna değildir.

4) Sermayenin organik birleşimi, en genel biçimiyle canlı emek-cansız emek oranını gösterir. Sermaye göreli artı değer (emeğin verimini artıran teknik yeniliklerin uygulanmasıyla çoğaltılan artı değer) üretimini arttırmak için sürekli olarak mekanizasyona gider, bu durum canlı emeğin kullanımını cansız emeğin kullanımına oranla (ya da sabit sermaye, yani fabrikalar, makineler, toprak, bina, teçhizat, hammadde) giderek azaltır. Canlı emek cansız emeğe tabi olur[4]. "Canlı halkalar yerini demirden halkalara bırakır." Ya da Deleuze-Guattari'nin ifadesiyle, sermaye canlı emek tüketen bir kar makinesidir. Ne var ki artı değeri yalnızca canlı emek üretir. Bu durum kar oranının düşmesi yönünde bir eğilim yaratır. Özetle kar oranının düşüşü sermayenin organik birleşiminin yükselişiyle emek üretkenliğinin artışı arasındaki gerilime bağlıdır[5].

Kısaca sermaye kâr, daha fazla kâr hırsıyla artı değerin kaynağı olan işçinin emeğini (canlı emeği) üretimin dışına atar, yerine makinelerle simgelenen cansız emeği koyar. Bunun anlamı sermaye "hiçbir zaman" canlı emeğe yatırım yapmaz. Emek kapitalist üretim için bir girdidir. Yatırımı cansız emeğe yapar. İşçileri aç

ve işsiz bırakır. Cansız emeğe yatırım yaparak teknolojisini yeniler ve rekabet gücünü arttırır.

İşte bu nokta, yani işçinin aç ve işsiz bırakılması emek-sermaye arasındaki antagonizmanın bir yansıması olurken, rekabet için cansız emeğe yatırım yapılması da sermaye-sermaye arasındaki çelişkinin tezahürüdür.

Kapitalist sistemde sermayenin temel motivasyonu artı-değeri ve sermaye birikimini maksimize etmektir. Sermaye emeği nesneleştirdiği oranda artı-değerin ve sermaye birikiminin maksimizasyonunu sağlar.

Cansız emeğe yapılan yatırım sonucunda mal yığılır ama malı alacak kimse yoktur. Çünkü onu alacaklar aç ve işsiz bırakılmışlardır. Ya da bir işçi bir sermayedar için işçiyken, öbürü için müşteridir.

Piyasada fazla üretim vardır ve eksik tüketim yaşanmaktadır. Bu noktada her ne kadar birbiriyle ilişkili olsa da ticari aşırı üretimle, sermayenin aşırı üretiminin iki ayrı olgu olduğunun altını çizmek gerekiyor. Sorun satılamayan bir ticari ya da mal bolluğu sorunu değildir, sorun, satışların belirli bir kar oranı üzerinden gerçekleştirilemiyor oluşundan kaynaklanmaktadır.

Peki bu fazla üretim sorunu nasıl aşılacaktır. İşte o an devreye Marx'ın bir boyutuyla peygamber, yani kurtarıcı, diğer boyutuyla üçkağıtçı, yani dolandırıcı diye tanımladığı finans, spekülasyon devreye girer[6]. Yığılmış malın tüketilmesi doğrultusunda spekülasyon hareketleri başlar, yani kredi sistemi, Mortgage ve kredi kartı ve sıcak para hareketleri gibi... Alım gücü olmayana sanal bir imkan yaratılıp, yığılmış malı tüketmek doğrultusunda operasyonlara girişilir. Bir anlamda tüketim terörü yaratılır. Bu ope-rasyon bir başka boyutuyla sınıfın devrimci kimyasını bozucu içeriktedir. Alım gücü olmayan bir işçi kredi kartları ve kredilerle borçlandırılıp bir taraftan sistemin rektifikasyon aracına dönüştürülür, diğer taraftan kendi geleceğini uzun yıllar ipotek altına aldığından dolayı greve, direnişe çıkması pek mümkün olmaz. İşsizlik tehdidi

bu baskılandırmayı daha da arttırır. Sistem böylece kendisi için yıkıcı bir gücü absorbe ederek sistemin problemlerini aşmada son derece organizeli bir şekilde kullanır. Aslında spekülasyon burada da görüldüğü gibi bir semptom tedavisidir. Hastalık sürmektedir, hatta artmaktadır ama belirtileri semptom tedavisiyle ortadan kaldırılmaktadır. Böylece hastalığın kendisi en fazla ötelenmektedir.

Kapitalist kriz tiplerine girmeden önce yaşadığımız bu krizi, yani finans sektöründen başlayıp hızla üretim sektörüne yansıyan ve büyük bunalım niteliği taşıyan kapitalist krizi ve buradaki finansal aktiviteleri anlamak için Marx'a döndüğümüzde son derece çarpıcı çözümlemeler görürüz.

Marx'ın 1848 Devrimleri için yaptığı yorum son derece aydınlatıcı ve bugünü tanımlayıcı içeriktedir: *"Aşırı üretim dönemlerinde spekülasyon düzenli olarak oluşur. Spekülasyon aşırı üretim sonunda geçici piyasa olanakları sağlayarak bir rahatlama yaratırsa da tam da bu nedenle krizin patlak verme sürecine katılır ve patlamanın şiddetini artırır. Kriz önce spekülasyon alanında başlar, ondan sonra üretimi vurur. Yüzeysel bir gözlemciye* (göre siz bunu burjuva iktisatçılar ve sol liberaller diye okuyun V.Y.) *krizin nedeni aşırı üretim değil, aşırı spekülasyon olarak görülür; halbuki bu aşırı üretimin bir semptomudur."*

Yine Marx'ın *Kapital 3*'te konuya ilişkin başka bir yorumu ise şöyledir:

"Yeniden-üretim sürecinin tüm sürekliliğinin krediye dayandığı bir üretim sisteminde, kredinin birden bire kesildiği ve ancak nakit ödemelerin geçerli olduğu sıralarda -ödeme araçlarına olan büyük hücum karşısında- bir bunalımın mutlaka ortaya çıkacağı açıktır. Bu yüzden, ilk bakışta bütün bunalımın sırf bir kredi ve para bunalımı gibi görünür. Ve aslında bu, yalnızca, poliçelerin paraya çevrilebilme sorunudur. Ne var ki bu poliçelerin çoğunluğu, fiili alım-satımları temsil eder ve bu alım-satımların genişliğinin toplumun gereksinmelerinin çok üzerinde olması, en sonunda,

bütün bu bunalımın temelidir. Aynı zamanda, bu poliçelerin muazzam bir miktarı, şimdi gün ışığına çıkan ve sabun köpüğü gibi sönen düpedüz bir dolandırıcılığı; ayrıca başkalarının sermayesiyle yapılan başarısız spekülasyonları; ve en sonu, değer kaybeden ya da hiç satılamayan meta-sermayeyi, ya da hiçbir zaman tekrar gerçekleştirilemeyecek olan geriye dönüşleri temsil eder. Yeniden-üretim sürecindeki zoraki genişlemeye dayanan bu baştan sona yapay sisteme, hiç kuşkusuz İngiltere Bankası gibi bir bankanın, bütün dolandırıcılara, senetleri yoluyla değersiz sermaye vermesi ve değer kaybetmiş bütün metaları eski nominal değerleri üzerinden satın almasıyla çare bulunamaz. Ayrıca burada her şey çarpıtılmış bir görünüştedir, çünkü bu senet dünyasında, gerçek fiyat ile bunun gerçek temeli hiçbir yerde görünmez, yalnız külçeler, madeni sikkeler, banknotlar, poliçeler, senetler vardır.''[7]

Kapitalist kriz tipleri

Kapitalizmin krizleri ne bir sapma, ne de yaşanan bir talihsizliktir. Kriz sistemin karakteristik özelliğidir. Kapitalizm bir anlamda sürekli kriz sistemidir. Sistem kendi iç çelişkilerinden dolayı bir krizden diğerine sürüklenir. Her kriz geçmişte yaşanan krizden daha yoğun kendini dışa vurur. Sistemin krize çözümleri son tahlilde palyatiftir. Fakat bu özelliği antagonizmanın emek cephesinde bir reaksiyon yaratmadığı müddetçe bir konsolidasyonun ve yenilenmenin ifadesi olabilir.

Kapitalist sistemde iki kriz tipi vardır: Birincisi kısa çevrimli krizlerdir, ikincisi ise buhranlar ve büyük bunalımlardır.

Kısa çevrimli krizler ekonomide daralma ve gelişme periyotlarına bağlı olarak sık görülen bir kriz tipidir. 19. yüzyılda kapitalizmin merkez ülkeleri olan İngiltere, Fransa, Almanya ve ABD'de aşağı yukarı 8-10 yıllık periyotlarda (1816, 1825, 1836, 1847, 1857, 1866, 1873, 1882, 1890'da) kendini göstermiştir. Emperyalizm çağında ise kısa çevrimli krizlerin nüksetmesi daha kar-

maşık bir görünümdedir **. Büyük bunalımlar arasında kısa dalgalanmalar şeklinde dışa vurmaktadır. Son 25 yılda uluslararası çapta bu bağlamda bir dizi kriz yaşanmıştır. 1982 Avrupa para krizi, 1987 ABD borsa krizi, 1993 Sterlin krizi, 1994 Türkiye-Meksika krizi, 1997-98 Doğu Asya krizi, 1998 Rusya-Brezilya krizi, 2001 Türkiye-Arjantin krizi bu krize örnek krizlerdir. Kısa çevrimli krizlerin en temel özellikleri şunlardır; bu krizler bölgesel mahiyettedir, ağırlıkla finans sektörüyle sınırlıdır, birkaç yılı geçmeyen ve süresi uzamayan krizlerdir.

Sistem bu krizlerle rektifiye olur. Bilindiği gibi kapitalist sistem bünyesinde toksin üretir. Hatta kapitalist sistemin kendisi toksinli "varlıktır". Bu krizlerle sistem toksinlerini atar. Krizlerle kapitalist sistem çelişkisini, anarşisini boşaltır.

Buhran ya da büyük bunalımlar ise kapitalizmin tarihinde üç kez yaşanmıştır. Bu krizler kapitalist üretim tarzını sarsacak içeriktedir. Yıkıcı sonuçlar doğuran kitlesel işsizliğin yaşandığı, küresel düzeyde yoksulluğun arttığı, büyük dev şirketlerin iflas ettiği, yeni bir kapitalist formasyona geçildiği şiddetli alt-üst oluşları ifade eder. Bazı temel özellikleri bulunmaktadır.

En başta bölgesel değil, küresel mahiyettedir. Bir ülkede başlasa bile hızla uluslararası düzeye yayılma özelliği vardır. İkinci temel özelliği senkronize bir karakter gösterir. Bugün yaşadığımız kapitalist krizde görüldüğü gibi senkronizasyonun bir boyutu sektörden sektöre sıçraması ve ülkeden ülkeye yayılmasıdır. Senkronizasyonun ikinci boyutu ise kriz bir dizi krizle birlikte kendini dışa vurur. Örneğin bugün gıda krizi kapıdadır. Daha önce Mısır ve Haiti'de yaşanan gıda isyanlarının küresel çapta yaygınlaşması olasıdır. Ayrıca 21. yüzyılın bu konjonktürü kendini hegemonya kriziyle de göstermektedir. G-20 zirvesi bir taraftan emperyalist özneler arasında bir konsensüs arayışını işaretlese de, öte taraftan hegemonya krizinin açığa çıktığı bir zirve olmuştur. Yaşanan kriz aynı zamanda bir uygarlık krizi olarak da görülebilir. Makineye ve tüketime dayalı kapitalist uygarlık çürümekte ve çökmektedir.

Ayrıca dünyanın yok oluşunu işaretleyen ekolojik kriz bütün yıkıcılığıyla sürmektedir. Kapitalist sistem bırakın insanların geleceğini, tüm canlıların ve dünyanın geleceğini tehdit eder içeriktedir. Bütün bunlarla birlikte hırs, rekabetle kendini üreten ve insanın insan tarafından sömürülmesine dayanan kapitalist sistem, çıplak bir etik kriz içindedir. Bir başka boyutuyla konformizm, tüketim terörü ve hedonizmle özdeşleşmiş sistemin bütün çürümüşlüğü alenidir. Kısacası büyük bunalımlarda bugün yaşandığı gibi kriz senkronizasyonu ortaya çıkar.

Diğer bir özellik, krizin hızlı deforme edici niteliğidir. Bu deformasyon daha önceki krizlerde görüldüğü gibi dünya çapında üretim kapasitesinin sert düşüşünde gözlemlenebilir. Ayrıca bugün bırakın merkez ülkeleri, ikinci kuşak ülkeler diye de tanımlanabilecek Brezilya, Çin, Hindistan, Güney Kore'de hem ticari, hem de finansal çöküşler yaşanmaktadır. Periferideki durum ise çok daha vahimdir.

Son olarak büyük bunalımların temel özelliklerinden bir tanesi uzun süreli olmalarıdır. 1873 krizi 20 yıllık bir zamanda, yani 1873-1893 arasında kendini hissettirmiş, yıkıcı etkilerini 20-30 yıllık bir kesitte göstermiştir. Benzer bir durum 1929 krizinde yaşanmıştır. 10 yıllık bir süreyi kapsayan bu krizin, sarsıcı sonuçları II. Paylaşım Savaşı'nda ortaya çıktı. Savaş sonrasındaki yeni kapitalist formasyonu belirledi. Yaşadığımız krizin de 10-15 yıllık bir süreye yayılması büyük bir olasılıktır.

Yaşanan krizin bir kısa çevrimli kriz olmadığı ortadadır. Ve bu kriz büyük bir bunalımı işaretliyorsa, yeni bir tarihsel momentumda olduğumuzun bir göstergesidir. Bu momentum 21. yüzyıldaki sınıf mücadelelerini kapsayan içeriktedir. Bunun anlamını daha önceki büyük bunalımlara bakarak görebiliriz. Çünkü her büyük bunalım, döneminin sınıf ilişkilerine ve çatışkılarına damgasını vurmuştur. Krizin bu manada tartışılması bir anlamda krizin içeriğinin anlaşılması anlamına gelir. Bunun dışında kriz tartışmaları ya totolojik mahiyettedir, ya da aktüelitenin içine hapsolmuştur.

1873-1893 krizi tekel öncesi dönemden, tekel sonrası döneme geçişi ifade eder. tekelleşme süreci kapitalizmin bir tarihsel döneminden diğerine geçişin bir göstergesidir. Emek-sermaye arasındaki antagonizma en sert şekilde kendisini dışa vurmuş, sınıflar mücadelesi keskinleşmiştir. Krizin arkasında emek cephesinin yarattığı 1830-1848 devrimleri, işçi sınıfının toplumsal maddi güç olarak tarih sahnesine çıkışı, genel grevler, barikat savaşları ve iktidar atakları vardır. Komünist Manifesto bu mayanın ya da İngiliz sanayi devriminin ve 1789 Fransız Devrimi'nin yarattığı tarihsel konjonktürün ürünü olarak doğdu[8]. 1864 I. Enternasyonal dünya işçi sınıfının partisi olarak emeğin gücünü örgütledi ve gösterdi. 1871 Paris Komünü işçi sınıfının iktidarını simgelerken, burjuvazi için korkulu bir rüya oldu. 1870 ve 80'lerde ABD, İngiltere ve kıta Avrupası'nda yoğun işçi grevleri yaşandı. İşçi sınıfı giderek şekillendi. Büyük bunalım bu faktörlerle tetiklendi. Aynı süre Engels'in ifadesiyle, İngiliz endüstri tekelinin çöktüğü ve İngiliz işçi sınıfının ayrıcalıklı konumunu kaybettiği bir dönem oldu. Yani bir başka boyutta hegemonya krizi açığa çıkmaya başladı. Kriz çalışma rejiminde önemli değişikliklere yol açtı. Pre-Taylorizm'den Taylorizme geçildi. Taylorizm özünde bilginin emek sürecinin dışına çıkartılmasını içeren bir yönetim tekniğiydi ve detaylı planlamaya ve son derece iyi hesaplanmış işbölümüne dayanıyordu. Hedef, üretkenliği arttırmaktı[9]. Bu yönde üretim ve yönetim birbirinden ayrıldı. İş standardize edildi. İşçi Taylorizm'de akıl melekeleri olmayan ve kendine verilen görevleri düşünmeden yerine getiren bir nesne olarak ele alındı.

Büyük bunalım dönemi buhar enerjisinden elektrik enerjisine geçişi simgeledi. Elektrik enerjisinin üretime girmesiyle makinelerin işleyişinde, güç motorlarının yenilenmesinde, iletişimde önemli gelişmeler yaşandı. Sömürge savaşları hızlandı. Sonuçta kapitalizmin yeni bir formasyona geçişi ve emperyalist özneler arasındaki rekabet ve çatışkı kendini Rosa Luxemburg'un tanımlamasıyla "düzeltici savaş"ta gösterdi[10]. Yani bu büyük altüst

oluşların veya ilk büyük bunalımın somut sonucu I. Emperyalist Paylaşım Savaşı oldu.

İkinci büyük bunalım 1929-1939 yıllarında yaşandı. Bu dönemin karakteristik özelliği emperyalizm çağı olmasıydı. Yine arkasında muazzam antagonist çelişkiler yatıyordu. İşçi sınıfı Ekim Devrimi'yle Paris Komünü'nden aldığı birikimi gerçek haline getiriyor, iktidarı fethediyordu. Bu muazzam sarsıcı gelişme 20. yüzyılın tüm sınıf ilişki ve çatışkılarına damgasını vuracaktı. Kapitalizmin kalbi sekteye uğrayacak, Almanya'dan İtalya'ya, Avusturya'dan Macaristan'a devrimci durumlar yaşanacaktı. Birinci sol dalga diye tanımlayacağımız bu gelişme İngiltere 1926 genel grevi ve İspanya iç savaşıyla (1936-1939) kırılacaktı. Özellikle devrimci durumun yaşandığı İtalya ve Almanya'da faşizmin iktidara gelişi işçi sınıfına karşı gerçekleşen, karşı devrimci bir hareketti. Bu gelişmeler ve emperyalist güçler arasındaki çelişki ve çatışkılar ikinci büyük bunalıma yol açacaktı. 1870'te başlayan İngiliz sömürgeciliğinin gerilemesi devam etmekteydi. Bu gerileme 1940'a kadar, yani 70 yıl sürdü. Aynı dönemde ABD'nin atağı olsa bile henüz yeni hegemon bir güç oluşmamıştı.

Büyük bunalım üretim tekniği olarak Taylorizm'den Fordizme geçişi simgeledi. Yönetim teknikleri, üretim ve emek süreçleri Fordizme göre biçimlendi. Fordizm kitlesel bir üretim sistemiydi. Taylorizm'de olduğu gibi işçiler üretim hattı boyunca hareket etmeyecek, iş işçiye gelecekti. Kayan bant sistemi ile bu olanak sağlandı. Fordizm aslında Taylorizm'in bilimsel yönetim adı verilen anlayışının pratiğe uygulanması, üretkenlik artışının sağlanması, buna göre ücret sisteminin belirlenmesini içeriyordu. Teknolojik gelişmelerle birlikte kitlesel üretimin önü açıldı. Üretim patlamaları yaşandı. Fordizmde işçi makinenin uzantısı olmaktan çıkarılıp makinenin parçası haline geldi. Makinenin mantığına ve nesnelliğine göre örgütlenmiş bir üretim sürecine geçildi. İşçi makinenin bir vidası gibi konumlandırıldı. İşçi makinenin aklına tabi oldu. İşçinin bilgi ve becerisi tümüyle gereksiz hale geldi.

İşçiler kalifiye bir nitelik göstermiyordu. Tecrübesiz yeni işçi, uzun yıllar çalışan bir işçinin yerini hemen alabiliyordu. Bu durum aynı zamanda bütün işsizleri yedek işçi ordusu haline getiriyordu. İkinci büyük bunalım emperyalist özneler arasındaki çatışkıyı en uç noktaya yükseltti ve sonuçta ikinci paylaşım savaşı yaşandı. Bu dönemin enerjisi elektrik enerjisiyle birlikte yaygın petrol ve petrol ürünleri kullanımı ve nükleer enerji oldu.

1945-75 arası kapitalizmin altın çağı olarak tanımlandı. Bir tarafta sosyal devlet ve refah toplumu, diğer tarafta reel sosyalizm döneme damgasını vurdu. İki kutuplu dünya ve büyük devlet politikaları süreci belirledi. Bu dönem her ne kadar toplumsal uzlaşma ve işçi aristokrasisinin yaygınlaştığı dönem olarak tanımlansa da, aslında büyük sınıf mücadelelerine sahne oldu. Örneğin 1919-1939 arasında metropollerde grevlere yaklaşık 75 milyon işçi katılmışken, 1946-1963 döneminde greve katılan işçilerin sayısı 125 milyona yükseldi. 1960-1970 arasında tüm kapitalist dünyada grevlere katılan işçilerin sayısı 425 milyondur. Ve bu dönem Fordizm ile anılsa da, özellikle 60'lı yılların ortalarından sonra Fordizmin krizi açığa çıkmaya başladı. İşçi sınıfı fabrika içindeki kapitalist tahakküme karşı çeşitli isyan biçimleri geliştirdi. İşe gitmeme, üretkenliği düşürme, endüstriyel sabotaj, spontane grevler, işi reddetme, fabrika işgal eylemleri, Fordizmin krizini bütün açıklığıyla ortaya çıkardı. 1968 küresel ayağa kalkışı metropollerde büyük alt-üst oluşlara yol açtı. Özellikle Vietnam savaşı, Çin Kültür Devrimi sürecin siyasal ayaklarını oluşturdu. Amerika'da savaş karşıtı ve sivil haklar hareketi sarsıcı etkiler yarattı. Siyahilerin kimlik mücadelesi ve ayağa kalkışı siyah devrimi tartışılır kıldı. Bütün bu toplumsal ve siyasal büyük dalgalanma kapitalist sistemi krize sürükledi.

Yaşadığımız krizin kökleri de bu döneme dayanmaktadır. Vietnam savaşının yarattığı bütçe açıklarının kapanması için altın-Dolar bağının kopartılması***, yani 1971 yılında uluslararası para sisteminin çöküşü, 1972-74 yıllarında yaşanan küresel gıda krizi,

1973-74 yıllarında ortaya çıkan enerji krizi üçüncü büyük bunalımın başlangıcını gösterdi. Kar oranlarında 1960'lı yılların sonlarına doğru belirgin hale gelen düşme 1973 krizini tetikledi. Bu süreç de yeni bir kapitalist formasyonu işaretledi. Sistem bir taraftan kar maksimizasyonu sağlamak, diğer taraftan sınıfın her düzeydeki (ekonomik, demokratik, siyasal) örgütlülüğünü parçalamak amacıyla sistematik bir karşı devrim programı olan neo-liberal politikaları hayata geçirdi.

Metropollerde M. Thatcher, R. Reagan ile simgelenen bu dönem ideolojik, kültürel ve ekonomik boyutları olan konsantre bir karşı devrim olarak yaşandı[11]. Üretim sistemi olarak Fordizm'den, post-Fordizme geçildi. Sınıfın boyunduruk altına alınması ve disipline edilmesi için son derece konsantre uygulamalar gerçekleştirildi. Bu süreç tarihin en büyük proleterleşme dalgasını yarattı. Ama aynı zamanda sınıfın amorfe ve atomize oluş süreci olarak yaşandı. Sınıfın organik birliği parçalandı, sınıf hızla katmanlaştı. İngiltere manifaktür ve ticari kapitalizm döneminde dünyanın atölyeliğini yapmıştı. Post-Fordizm döneminde ise dünyanın atölyeliğini Doğu Asya yapmaya başladı. Hatta bütün dünya atölyeye dönüştü. Maksimum kârı hedefleyen post-Fordizm, kendini en net olarak esnek üretim ve sistematik güvencesizleştirme politikalarıyla dışa vurdu. Taşeronlaştırma, fason üretim pos-Fordizm'in ayrılmaz bir parçası olarak hayata geçirildi. Post-Fordizm'de işçi yalnızca makinenin bir vidası değildi. Aynı zamanda işçi makineye, aklını ve ruhunu vermeliydi ya da işçi artık organik bir makineye dönüşmüştü. Biyo-teknoloji ve nano-teknoloji, bilişim ve haberleşme teknolojisinde önemli atılımlar gerçekleşti. Üretim alanında bu teknolojiler kullanılmaya başlandı. Yeni düzeltici savaşlar bu dönemde bölgesel savaşlarla kendini gösterdi. Ruanda'da 2 milyon (1994), Sudan'da 2 milyon (1984-2004), Yugoslavya'da 250 bin (1991), Irak'ta 1.5 milyon (2003), Afganistan'da 60 bin (2001) kişi bölgesel savaşlarda yaşamını yitirdi.

Sosyal devletin ilgası, reel sosyalizmin çöküşü ve bunun yarat-

tığı büyük alt-üst oluş, yeni jeo-politik, 1.5 milyar insanın emperyalist-kapitalist sisteme entegrasyonu 1970'lerin başında başlayan krizin daha önce şiddetle kendini dışa vurmasını engelledi.

1930'lu yıllarda geliştirilen esas olarak II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulanan Keynesyen model, kendini refah toplumu veya sosyal devlette simgeledi ve 1980'li yıllara kadar varlığını korudu. Aslında bu model sınıfın yıkıcı gücünü absorbe etmeye ve sınıfı sisteme entegre etmeye dayanıyordu[12]. Ekim Devrimi'nin sarsıcı etkisi kapitalist sistemin acil önlemler almasına neden olmuştu. Sınıf terbiye edilmeli, denetlenmeli, farklı kontrol mekanizmalarıyla sistemle bütünleştirilmeliydi. Emeğin direnme gücünün kırılması ve sisteme eklemlenmesi hesaplandı. Sınıf hem kitlesel üretimin yaratıcısı, hem de kitlesel tüketimin uygulayıcısı oldu. Kapitalizmin bir tarihsel dönemine damgasını vuran sosyal devlet, neo-liberal karşı devrim politikalarıyla radikal bir tasfiye sürecine girdi. Dün sosyal devletin temel ayakları olan eğitim, ulaşım, haberleşme, sağlık hızla metalaştı. Kısaca sosyal devletin sosyal yanı özelleştirildi. Bu uluslararası sermaye için olağanüstü bir kar realizasyonuydu.

Reel sosyalizmin çöküşüyle birlikte çok geniş bir coğrafya kapitalist barbarlığın operasyonlarına açıldı. Bu coğrafyalardaki enerji kaynakları, kıymetli madenler, kıymetli topraklar, besin ve su kaynakları talan ve yağma edildi, ediliyor. Yine bu coğrafyalarda yaşayan 1.5 milyar insan hızla ucuz işgücü olarak emperyalist-kapitalist sisteme entegre edildi. Kapitalist sistemin 1990 sonrasında elde ettiği bu olağanüstü "kaynaklar", açığa çıkması beklenen krizi öteledi. Bu süreç tarihteki en acımasız imparator ve diktatörlerin, yani Sezar'ın, Atilla'nın, Hitler'in dahi tahayyül bile edemeyeceği en büyük talan ve yağmaydı. "Modern" barbarlıktı.

Kısaca 1970'lerin başıyla 2008 yılı arası krizin uzun durgunluk dönemini simgeledi. Yukarıda saydığımız nedenler bu sürecin uzamasının temel saikleri oldu. 2008 sonrası süreç ise krizin depresif

aşamasını işaretledi.

Yaşanan süreç bütün bu yönleriyle yeni bir tarihsel momentumu işaretlemektedir. Bunun bir diğer anlamı yeni sermaye birikim rejimine geçiştir. Yeni bir kapitalist formasyonun zeminlerinin örülmesidir.

Bu tarihsel momentumdan 21. yüzyılın bütün sınıf ilişki ve çatışkılarını okuyabiliriz. Böylesine bir süreç ideolojik-teorik Rönesans'ı ve politik-pratik bir cüreti içinde taşımaktadır ve paradigmaların kırılması kaçınılmazdır. Tıpkı 1873-1893 krizinin 20. yüzyılın başlarında Marksist harekette yarattığı ideolojik-teorik Rönesans ve politik-pratik cüret gibi. 1905-1915 arası Avrupa kıtasında Marksist hareketin önemli politik aktörleri ve kuramcıları yaşanan süreci anlamaya, kapitalizmin geçirdiği formasyon değişikliğini kavramaya çalıştılar ve buna bağlı olarak politik bir duruş gösterdiler. Bu dönemdeki üretilen fikri zenginlik ve sosyal pratik bir anlamda 20. yüzyılın tarihini belirledi. Ekim Devrimi bu zenginlikten güç aldı. Avrupa'yı saran devrim dalgası bu zenginliğin ürünü olarak kendini dışa vurdu. Yine bu süreç II. Enternasyonal'in çöküşüne, "evrimsel sosyalizme", sosyal şovenizme yol açtı. Kısaca tarihinin diyalektiği işledi.

Emperyalizm ve kriz teorileri

Kriz teorisi Marksizm'in ideolojik merkezinde yer alır ve ideolojik-teorik mimarisinin en önemli unsurunu oluşturur. Bu teori aynı zamanda kuramsal bir konsantrasyonu içinde taşır. Marx ve Engels *Komünist Manifesto*'da kapitalizmin analizini genel çerçevede yapar ve işleyiş yasalarını vurgular. *Kapital* aynı zamanda sermayenin bir anatomi çalışmasıdır. Yine aynı çalışma sermayenin bütünsel bir tarih sistemini ya da üretim tarzını analiz eder. Marx'ın *Kapital*'de aradığı şey bir iktisadi çözümleme değil, sınıf mücadelesidir. Engels *İngiltere'de İşçi Sınıfının Durumu*'nda kriz eğilimlerini analiz etmiş, *Anti-Dühring*'de ise kriz ve aşırı üretim

bunalımlarını, sermayenin yoğunlaşmasını incelemiştir. Dühring'in "muazzam" felsefi sistematiğine karşı Anti-Dühring'i kaleme almıştır. Ayrıca Lasselle ve Dühring'in ekonomik görüşlerini ve kriz teorisini reddetmiştir.

Bu çalışmalarla ve 1873-93 büyük bunalımından sonra bir anlamda 20. yüzyılın sınıflar mücadelesinin seyrini etkileyecek Kautsky'nin, Bernstein'm, Hilferding'in, Rosa Luxemburg'un, Buharin'in ve Lenin'in emperyalizm üzerine yapılan çalışmalar arasında bir paralellik vardır. Aslında bunlar Marksizm'deki kriz teorisinin eşikleridir. Kapitalist üretim biçiminin kuramına yönelik değişik düzeylerde katkılardır. *Kapital* öğretisinin değişen dünya koşullarında yeniden sentezini oluştururlar. Aynı zamanda 20. yüzyılda komünist hareket içerisindeki yol ayrımlarını işaretler.

Marksizm'de kriz teorisi komünizmin bir temenni toplumu ya da sadece etik bir toplum olmadığını, kapitalizmde krizin kaçınılmazlığını ve zorunluluğunu ortaya koyar. Aslında organik toplumu inorganikleştiren kapitalizmin doğasına ilişkin bu vurgu, onun anarşisine ve kaosuna ilişkin bir göndermeyi içinde taşımaktadır. Bu anlamıyla komünizm tarihsel ve nesnel bir zorunluluğu işaretler. Fakat bu kaderci bir zorunluluk değildir, içinde praksisin muhteşem zenginliğini taşır ve praksisle gerçek manasını bulur. Ya da başka bir ifadeyle önce Engels'in söylediği, sonra Rosa'nın geliştirdiği barbarlığa karşı sosyalizm seçeneğini vurgular. Kriz teorisi bu anlamıyla kapitalizmin nesnel sınırlarını ifade eder. Aynı zamanda onu aşmanın yöntemlerini gösterir ve gelecekle komünizm arasındaki bağı kurar.

1873-1893 arasındaki birinci büyük buhranın kapitalist formasyonda yarattığı etki üzerine ve kapitalizmin yeni aşamasına ilişkin Marksist hareket içerisinde 1906'dan itibaren önemli çözümlemeler yapıldı. Aslında bütün bu çözümlemeler bir yandan tekel sonrası kapitalizmi anlamaya yönelik, diğer yandan devrimin olanakları üzerine düşünme ve devrimin imkanını yaratma çabalarıydı. On yıllık kesiti kapsayan bu çalışmalar aslında yaşanan

formasyon değişikliğinin Marksist hareket içerisindeki son derece zengin ideolojik-teorik bir Rönesans'ı ifade ediyordu. Yine kendisini Rosa, Buharin ve Lenin'de simgeleyen politik-pratik bir cüreti içinde taşımaktaydı. Yukarıda saydığımız kimliklerin bütününün, dönemin teorik ve pratik mücadele içerisinde son derece önemli aktörler olduğu gözardı edilmemelidir.

Eduard Bernstein *Evrimsel Sosyalizm* (1898) adlı çalışmasında tekelci sermayenin yükselişine vurgu yaparak bu durumun rekabeti azaltacağını ya da düşüreceğini ileri sürdü. Rekabetteki azalma doğal olarak sermayenin anarşisinde de azalmayı beraberinde getirecekti. Bu durum bir başka boyutta krizden kaçınmak için kapitalist planlamayı mümkün kılıyordu. Bu çerçevedeki bir çözümlemeyle E. Bernstein pratikte yalnızca parlamenter mücadeleyi esas alan bir partiyi öne çıkardı. Teorik çerçevede ise salt ekonomik mücadeleye vurgu yaptı. Kapitalizmin çöküşüne yönelik vurguları bir spekülasyon olarak değerlendirdi. Reel politiker bir tavırla muğlak bir demokrasi kurgusu üzerinden *Evrimsel Sosyalizm* kuramını geliştirdi.

Rosa Luxemburg, önce *Sosyal Reform mu Devrim mi?'*de (1900) ve daha sonra *Sermaye Birikimi* adlı çalışmasında, kapitalizmde krizin kaçınılmaz olduğunu ileri sürdü. Luxemburg *Sermaye Birikimi*'nde, Lenin'in *Rusya'da Kapitalizmin Gelişmesi* adlı çalışmasında incelediği konulara paralel incelemeler yaptı. Çıkardığı sonuçlarla Bernstein'm geliştirdiği argümanların tam zıttı olarak tekelci sermayenin yükselişinin kapitalist anarşiyi arttıracağını ve emperyalist özneler arasında bir çatışma ya da savaş zemini yaratacağını vurguladı. Rosa *Sermaye Birikimi* adlı çalışmasında klasik Marksist şemayı inceleyerek, bu şemaya bazı eleştiriler yöneltti[13]. Marx'ın *Kapital*'deki genişlemiş yeniden üretim çözümlemesinde yanlış yaptığı iddiasıyla hareket etti. Ve kapitalizmin sömürge ülke pazarlarına doğru genişlemesinin nedenlerini ortaya koydu. Kapitalizmin düzenli büyüyebilmesi için sürekli, kapitalizm dışında kalan alanlara yayılma ihtiyacı olduğunu

savundu. Ancak bu yayılmayla büyümenin ve artı-değerin gerçekleşebileceğini öne sürdü[14]. Emperyalizmi, kapitalist-emperyalizm olarak anladığının altını çizdi. Rosa'ya göre emperyalizm dışsal bir değişken değil, sermaye birikimi dürtüsüyle hareket eden kapitalist üretim biçiminin ayrılmaz uzantısıydı. Çalışmasında Rosa ayrıca emperyalist savaşa ontolojik bir içerik kazandırdı.

Emperyalizm üzerine 20. yüzyılın en önemli çalışmalarından biri, Rudolf Hilferding'in *Finans Kapital* adlı kitabıdır.

Finans Kapital, hem Otto Bauer, hem de Kautsky tarafından *Kapital*'in devamı olarak ya da dördüncü cilt olarak değerlendirildi. *Finans Kapital*'de geliştirilen kuramsal açılımlar, Rosa'dan Kautsky'ye, Buharin'den Lenin'e kadar emperyalizm üzerine yapılan çalışmalarda etkisini gösterdi. *Finans Kapital*'in teorik ana iskeleti bu çalışmalara ışık tuttu. Lenin bu kitabı, "çok değerli kuramsal analizler" olarak ele aldı. Hilferding'in geliştirdiği tekeller, finans kapital, sermaye ihracı, tröst ve kartellerin oluşumu, dünyanın bölgelere (ekonomik ve nüfuz alanlarına) ayrılması gibi bir dizi kavram ve argümantasyon Lenin tarafından kullanıldı. Lenin emperyalizm teorisini bu ve benzeri kavramlara dayandırdı.

Hilferding çalışmasında kapitalizmin, tekelci aşamaya geldiğini vurgulayarak emperyalizm tanımını yapar. TEKELci kapitalizm vurgusu kapital çözümlemesinde son derece önemli bir teorik eşiktir. Bu tanımlamayla Hilferding Marx'ın *Kapital* çalışmasında bıraktığı teorik sofistikasyonu bir adım daha ileri götürdü. Bir başka boyutuyla kapitalizmin bir tarihsel döneminin altını çizdi. Birçok Marksist kuramcının *Finans Kapitali*, *Kapital*'in dördüncü cildi olarak görmeleri bu nedenledir.

Finans Kapital'deki tekelci kapitalizm ve emperyalizm vurgusu aynı zamanda devlet kuramı ve pazar sorununa yeni açılımlar getirdi. Bu Marx'm *Ekonomi Politiğin Eleştirisi*'ne Katkı'da ortaya koyduğu, *Kapital*'in teorik omurgasını belirlediği ama ömrünün yetmediğinden dolayı kaleme alamadığı alanlara (devlet, dış ticaret ve dünya pazarına) yönelik çözümlemelerdi.

Hilferding, kapitalizmin bu aşamasında banka sermayesiyle sanayi sermayesinin iç içe geçişini erken dönemde tespit edip, teorileştirdi. Hilferding için finans kapital, sermayenin odaklaşması ve merkezileşmesi anlamı taşımaktaydı. Kapitalin bu evresinde banka sermayesi sanayi sermayesine egemen olmuş ve bu süreç sanayi sermayesinin karakterinde bir dizi dönüşüme yol açmıştı. Bu gelişmeleri ilk olarak Hilferding ortaya koydu. Ayrıca kapitalizmin bu aşamasını mali sermaye evresi olarak tanımladı.

Hilferding serbest rekabet döneminden farklı olarak, örgütlü kapitalizm diye tanımladığı tekelci kapitalizm döneminde devletin iç pazarı korumak ve tekelleştirmek için etkin rol oynadığına vurgu yaptı. Özellikle (Hilferding'in devletin yeni işlevi üzerine çözümlemeleri daha geniş kapsamda olmasına rağmen) 1945 sonrası gelişmeler, Hilferding'in devletin bir ekonomik aktör olarak devreye girişi tezini bütünüyle doğruladı. Fakat örgütlü kapitalizm ve devletin rolüne ilişkin bu tanımlamalar onun bir dizi yanlış teorik sonuçlara varmasını engelleyemedi. Hilferding'e göre, devlet serbest rekabetçi dönemde kapitalizmin plansız ve örgütsüz olmasından dolayı zor ve şiddet aygıtı olarak işlev görmüştü. Ama tekelci dönemde devlet, kapitalizmin planlı ve örgütlü olması ve yeniden yapılanmasında işlev görmekteydi. Ona göre devlet rasyonel toplumsal ilişkilerin kurucu öğesiydi. Buradan hareketle Hilferding şu çıkarsamayı yapıyordu: Örgütlü kapitalizmde emek ekonomik olarak mülksüzleşirken, toplumsal ve politik olarak güç sahibi olabilmekteydi.

Hilferding, sınıflar arası çelişkiyi yumuşatan bu gelişmeye bağlı olarak devrim teorisini barışçıl mücadele ve barışçıl geçiş üzerinden kuruyordu. Ona göre devlet yıkılması gereken bir aygıt değil, kamusal mülkiyet ve merkezi planlamanın güvencesiydi. Sosyalizm ekonomik/determinist bir yorum olarak devlet mülkiyetiyle özdeş tutuluyordu. Devletin yeni rolü bir anlamda sosyalizme geçişi kolaylaştırıyordu[15].

Bütün bu teorik salınım Hilferding'in kuramsal açılımlarının

önemini kaybettirmez ve finans kapital üzerine geliştirdiği tezleri zayıflatmaz. Rosa'dan Buharin'e ve Lenin'e uzanan teorik sofistikasyonun en önemli halkası olduğu gerçeğini değiştirmez.

Kautsky'nin emperyalizm teorisi Hilferding'in yaklaşımlarının devamı niteliği taşıdı. Kautsky, emperyalizm teorisini bir hükümet biçimi üzerinden kurdu ve emperyalizmi kapitalizmin ekonomik bir evresi olarak formüle etti. Hilferding'in finans kapital tanımını kabullendi ama emperyalizmin salt mali sermayenin bir politikası olarak değerlendirilmesini eleştirdi. Kautsky'ye göre emperyalizm egemen kapitalist katmanların politikasıydı. Kautsky emperyalizm üzerine yaptığı çalışmalarda sanayi ve tarım arasındaki gerilimin üzerinde durdu ve bu gerilimi teorileştirdi. Rosa Luxemburg'un düşüncelerini andırır çözümlemeler ileri sürdü. Kapitalizmin tarım alanlarına (pre-kapitalist coğrafyalara) yayılma gösterdiğini ve bu yayılmanın bir zorunluluk olduğunu belirtti. Yayılma ve nüfuz etme süreci devam ettikçe kapitalizmin ekonomik bir çöküntü yaşayamayacağını ifade etti. Ve bu noktayı sömürgeciliğin temeli olarak gördü. Kapitalizmin yeni sömürge alanlarına yönelmesinin ve halkların köleleştirilmesinin, kapitalist devletler arasında savaş zemini yarattığını söyledi. Yeni bir savaşın dünya savaşı niteliğinde olabileceğinin altını çizdi. Kautsky bu savaşı, (emperyalist savaşı) ekonomik bir zorunluluk ve eşitsiz gelişim yasasının sonucu görmekten öte kapitalist ekonomiye zarar vereceği ve sekteye uğratacağı üzerinde durdu. Ona göre emperyalist savaş politikası konjonktürel bir hükümet politikasıydı.

1914'te savaş çıktığında, savaşın ileri kapitalist ülkelerin izlediği militarist politikalar sonucu olduğunu söyledi. Bu politikaların kapitalistlerin kendi çıkarlarına uymayan politikalar olduğuna işaret etti[16].

Kautsky'nin ultra-emperyalizm kavramı, emperyalizm teorisini güçlendirmek için geliştirdiği bir kavramdır. Kautsky farklı makalelerinde ultra-emperyalizmi şu içeriklerde tanımladı:

"Ulusal finans sermayeleri arasındaki karşılıklı husumetin

yerine, uluslararası ölçekte birleşmiş finans sermayesinin dünyayı ortaklaşa olarak sömürmesini getirecek, yani ultra-emperyalist bir politikanın bugünkü emperyalist politikanın yerini alması olanaklı değil midir? Kapitalizmin böylesine yeni bir evresi herhalde tasavvur edilebilir. Böyle bir evre gerçekleşebilir mi? Bu soruyu yanıtlamamızı olanaklı kılacak yeterli ön bilgiler henüz yoktur."[17]

"Tekel, rekabeti ve rekabet de tekeli üretiyor Dev fabrikaların, dev bankaların ve milyarderlerin amansız rekabeti küçükleri yutan mali güçler karteli düşüncesine yol açmıştır. Emperyalist büyük güçlerin dünya savaşından da, onlar arasındaki en güçlünün bir federasyonu sonucu doğabilir ve bu, silahlanma yarışına son verecektir. Bu yüzden, salt ekonomik açıdan, kapitalizmin bir başka yeni evreyi, kartellerin politikasının dış politikaya aktarılmasına, bir ultra-emperyalizm evresini yaşayabilmesi dışlanmış değildir; biz, kuşkusuz, buna karşı da, savaşmalıyız. Bunun tehlikeleri silahlanma yarışı ve dünya barışını tehdit yönüyle değil, farklı bir yönde yatmaktadır."[18]

Kautsky'nin bütün bu çözümlemeleri devrim ve parti anlayışı ve çalışma tarzına yönelik açılımlardı. Bu çözümlemelerin özü savaş döneminde saldırgan bir ülke karşısında "demokratik" devletin korunmasını, savaş sonrasında parlamenter mücadelenin güvenceye alınmasını içeriyordu. Bernstein'dan Hilferding'e ve Kautsky'ye uzanan farklı teorik kombinasyonlar kapitalizmin yaratıcı yıkıcılığı üzerinden kurgulandı. Kapitalist krizi sınıfın ontolojisinden okumaktan öte kapitalizmin kendini yenileme gücüne vurgu yapıldı. Bu kimliklerin kapitalin yeni dönemine ilişkin teorik açılımları Marksizmin revize edilmesinin farklı veçheleri olarak dikkat çekti. İşin ilginci, teorik referansları 1848 sonrası Marx ve Engels'in geliştirdiği argümantasyonlar oldu.

Marx ve Engels 1848 devrimlerinin yenilgisi sonrasında iktidar sorunuyla yoğun olarak ilgilenmeye başladı. Bu konuda ilk vurgular *Alman İdeolojisi*'nde (1845-1846) yapılmıştı. Aynı çalışmada tarihsel materyalizmin temel sistematiği ortaya konuldu.

Marx *Alman İdeolojisi*'nde, komünistlerin ontolojisinin dünyayı devrimci bir şekilde değiştirmek olduğunu belirtti. Ayrıca siyasi iktidarın proletarya tarafından fethedilmesi üzerinde durdu. Komünist devrimin içeriğini açıkladı. Zorunluluğun altını çizdi.

Komünist Manifesto'da (1848) proletaryanın ideolojik olarak donanmasını sağladı ve politik hattını gösterdi. Aynı çalışmada proletaryanın iktidar stratejisini ve iktidarda kalma olanaklarını ele aldı.

Marx 1847 dünya ticaret bunalımından hareketle ve Şubat ve Mart devrimlerinin gerçekleşmesine bağlı olarak, kıta Avrupa'sında bir devrim dalgası beklemişti. Fakat bu beklenti boşa çıktı. 1849-1850'de Avrupa gericiliği yeniden yükseldi. Marx yanılgısının nedenini feodal toplumun maddi zeminlerinin ortadan kaldırılamamasına ve sanayi burjuvazisinin egemenliğinin henüz kurulamamasına bağladı ve bundan dolayı proleter bir devrimin gerçekleşmediğini belirtti.

1848 devrimlerinin yenilgisi ya da devrim ve karşı devrim süreci, Marx ve Engels'in bir yandan proletaryanın bağımsız, siyasal bir hareket olarak gelişmesi üzerinde özenle durmalarına yol açtı, öte yandan proletaryanın kurtuluşunun önündeki nesnel engellere vurgu yapıldı.

Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nda (1850) Fransa'daki siyasal gelişmeleri inceleyerek yukarıdaki sonuçlara vardı. Marx bu çalışmasında tarih sahnesine ilk defa çıkan proletaryanın burjuvaziyle yan yana kendilerini özgürleştirebileceklerini, şimdilik kızıl bayrağı indirmeleri burjuvazinin mavi, kırmızı, beyaz renkteki bayrağı altında yürümeleri gerektiğini, ancak sanayi burjuvazisinin egemenliğini kurmasıyla proleter devrimin gerçekleşebileceğini ileri sürdü[19].

"Sanayi proletaryasının gelişmesinin genel koşulu, sanayi burjuvazisinin gelişmesidir. Ve ancak sanayi burjuvazisinin egemenliği altındadır ki, sanayi proletaryasının varlığı kendi devrimini ulusal bir devrim katına yükseltmesine olanak verecek ulusal bir

genişlik kazanır, ancak o zaman, sanayi proletaryası, aynı ölçüde kendi devrimci kurtuluşunun araçları haline gelecek olan modern üretim araçlarını yaratır. Yalnız sanayi burjuvazisinin egemenliği, feodal toplumun maddi köklerini söküp atabilir ve üzerinde bir proleter devrimin gerçekleşebileceği tek alanı düzler, engelleri ortadan kaldırır."[20]

Marx bu açılımına bağlantılı olarak proletaryanın tavrının anlaşılabileceğini söyledi. *"Onun için, Paris proletaryasının, kendi çıkarını, bizzat toplumun devrimci çıkarı olarak istemek yerine, burjuvazinin çıkarı yanında başarıya ulaştırmaya çalışması ve üç renkli bayrağın önünde kırmızı bayrağı indirmesi kolaylıkla açıklanabilir."*[21]

Engels benzer düşünceleri *Almanya'da Devrim ve Karşı Devrim* (1851-1853) açımladı. Aslında bu çalışma *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'nın bir devamı olarak da ele alınabilir.

Yukarıdaki vurgular ve özellikle Engels'in 1895'te *Fransa'da Sınıf Savaşımları*'na yazdığı önsözde geliştirdiği argümantasyonlar[22], II. Enternasyonal'in ideolojik-politik hattının referansları oldu. Engels önsözde şunları söylüyordu:

"Tarih bizi ve benzer düşüncede olanların hepsini haksız çıkardı. Tarih gösterdi ki, Kıta üzerindeki iktisadi gelişme durumu, o zaman, kapitalist üretimin kaldırılması için henüz yeterince olgunlaşmamıştır; ve tarih, bunu 1848'den bu yana kıtayı kaplamış olan ve Fransa'da, Avusturya'da, Polonya'da ve son olarak da Rusya'da büyük sanayiye ancak şimdi gerçekten söz hakkı veren ve Almanya'yı da birinci sınıf bir sanayi ülkesi durumuna getiren -bütün bunlar kapitalist bir temel üzerinde, yani 1848'de pekala genişlemeye elverişli bir temel üzerinde olmak üzere- iktisadi devrim ile tanıtladı."[23]

Bu açılımlar aşağıdaki vurguyla tamamlanıyordu:

"Ama, proletarya, genel oy hakkını böyle etkin bir biçimde kullanarak yepyeni bir savaşım yöntemini işe koşmuştu, ve bu yöntem çabucak gelişti. Burjuvazinin egemenliğinin örgütlendiği devlet ku-

ruluşlarının, işçi sınıfına, hala devlet kurumlarıyla savaşmak için yeni kullanım olanaklarını sağladığı anlaşıldı. Çeşitli diyetlerin, belediye meclislerinin, patronlarla işçilerden oluşan hakem kurullarının seçimlerine katılındı, atamaların saptanmasında proletaryanın yeterli bir bölümünün de katıldığı her görev üzerinde burjuvaziyle tartışıldı, çekişildi. Ve böylece, burjuvazi ve hükümet, İşçi Partisi'nin illegal eyleminden çok legal eyleminden, ayaklanmadaki başarılarından çok seçimlerdeki başarılarından korkar oldular."[24]

II. Enternasyonal'in kurucu ve en kitlesel partisi, aynı zamanda ideolojik-politik hattını belirleyen yapısı Alman Sosyal-Demokrat Partisi'ydi. Partinin önderleri Engels'in ölümü sonrası Marksist hareketin otoritesi olarak kabul edilen Kautsky, Bebel ve Bernstein'dı. Hilferding de son derece önemli bir politik aktördü. Engels'in yukarıdaki tanımlamaları ve sürece ilişkin benzer yaklaşımları Alman Sosyal-Demokrat partisinin, bağlantılı olarak II. Enternasyonal'in politik-pratik yönelimini etkiledi. Bu teorik miras Kautsky'nin ve Bernstein'ın dayanağı oldu. Kapitalizmin değerlendirilmesi ve kriz teorisi ve devrim teorisi, parlamenter mücadeleye bakış bunun üzerinde şekillendi. Tabi bu şekillenmenin (her ne kadar Marx ve Engels tarafından 1875'de şiddetle eleştirilse de) Gotha ve Erfurt programlarına dayanan kökleri de bulunuyordu.

Buharin Ekim Devrimi önderlerinden ve önemli Bolşevik kuramcılarından biriydi. Emperyalist Savaş döneminde kaleme aldığı *Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi* adlı çalışmasında hem kapital üzerine analizler yaptı, hem de Marksist kriz teorisi üzerine önemli çözümlemelerde bulundu. Buharin ve Lenin (buna Rosa Luxemburg'u da katabiliriz) emperyalizm teorisini bir kriz teorisi, bağlantılı olarak devrim ve devlet kuramı olarak ele aldı. Negatif sonuçlara varmasına rağmen Hilferding'in *Finans Kapital*'de devletin ve sınıflar ilişkisinin yeniden biçimlenişine yaptığı vurguları bu çözümlemelerin öncülü olarak kabul etmek gerekir. Buharin

Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi adlı çalışmasında finans kapitalin temel parametrelerini belirledi. Kitap, emperyalizm teorisi üzerine yazılmış en önemli çalışmalardan biridir. Önsözü Lenin tarafından kaleme alındı.

Buharin, Finans kapitalin emperyalist siyasetten başka bir siyaset izleyemeyeceğini ve sonunda savaşın kaçınılmazlığını savundu. Finans kapitalin banka ve sanayi sermayesinin iç içe geçmesi anlamına geldiğini ve eş anlamlı olduğunu vurguladı. Buharin, emperyalizmi "finans kapitalin bir politikası" olarak tanımladı ve onun "belirli bir tarihsel kategorisi" olduğunu ifade etti[25]. *"Gerçekte, sanayi kapitalizmi nasıl ki ticari kapitalizmin bir devamıdır, finans kapitalizm de sanayi kapitalizminin bir devamıdır Gelişme sürecinde kapitalizmin temel çelişkilerinin sürekli olarak daha geniş bir ölçekte yeniden üretilmesi ve en keskin ifadesini günümüzde bulması bu nedenledir "*[26]

Buharin finans kapital kuramını genişletti. Özellikle Hilferding gibi devletin yeni işlevi ve işleyişi üzerinde durdu. Kapitalizmin yapısındaki değişikliklerin devlet kapitalizmiyle sonuçlanacağını ileri sürdü. Devlet kapitalizminde, devlet sadece müdahaleci bir organ olarak yepyeni bir güç kazanmıyor, bir yandan tüm ekonomiyi denetliyor, öte yandan askerileşiyordu. Sermaye ile devlet ilişkisini böylece yeniden kurdu. Ekonomik olarak Hilferding'in örgütlü kapitalizm anlayışına yakın çözümlemeler yaptı. Siyasal olarak ise devlet kapitalizminin içeriğine farklı manalar yükledi.

Buharin emperyalizm teorisini tekelci kapitalizm, yani emperyalizm ve emperyalist savaşın kaçınılmazlığı ve proletarya devrimi şeklinde formüle etti. Buharin teorisini dünya ekonomisindeki gelişmeleri ve değişimleri değerlendirerek biçimlendirdi. Dünya ekonomisi teorinin yapıtaşı işlevini gördü. Dünya ekonomisini finans kapital çağında kapitalist formasyonun anlaşılmasının kıstası olarak değerlendirdi. Tüm iktidar ve mülkiyet ilişkilerini üreten ve yeniden üreten bir bütünlük olduğunu ileri sürdü. Dünya ekonomisi ile ulusal ekonomi arasındaki ilişkinin

tekelci kapitalist dönemdeki biçimlenişini ele aldı. Bağlantılı olarak tekelci dönemde sanayi krizlerinin sona ermesinden öte, bu krizlerin devam edeceğini ve daha da derinleşeceğini belirtti. Bir anlamda yayılmacılığı, krizi ve emperyalist savaşı tekelci kapitalizmin varoşluyla özdeşleştirdi.

Kapitalist gelişme sürecini, sermayenin yoğunlaşması ve merkezileşmesi olarak tanımlayan Buharin, ekonominin uluslararası bir karakter göstermesiyle, sermayenin çıkarlarının uluslaşması ayrımının özellikle altını çizdi. *"Kapitalist çıkarların uluslararasılaşması (uluslararası işletmelere katılım ve bunların finansmanı, uluslararası karteller, tröstler vs.) uluslararası devlet tröstlerinin formasyonlu uyarır hale gelir. Bununla beraber bu süreç ne kadar önemli olursa olsun, sermayenin ulusallaşması ve devlet sınırlarının kapatılmasına doğru gelişen güçlü bir eğilimce engellenir."*[27]

Buharin *"Tüm kapitalist gelişme, kapitalizmin çelişkilerinin giderek genişleyen bir ölçekte sürekli yeniden üretilmesi sürecinden başka bir şey değildir."*[28] diye vurgu yaparak, "bir kapitalist ekonomi biçimi olarak" dünya ekonomisinin gelişiminin bir "uyumdan" öte emperyalist özneler arasında aşırı rekabeti keskinleştireceğini ileri sürdü. Buharin'e göre emperyalizm finans kapitalin bir ürünüydü ve aynı zamanda finans kapital, emperyalist olmayan bir politika izleyemezdi[29]. Sonuçta emperyalist özneler arasındaki savaş kaçınılmazdı.

Lenin, emperyalizm teorisini kurarken Hilferding ve Buharin'in tespitlerinden ciddi oranda yararlandı. Hilferding'in geliştirdiği temel argümantasyonları kullandı ve derinleştirdi. Buharin'in tezleri teorinin çekirdeği işlevini gördü. Sosyal-liberal Hobson'un çalışması önemli esin kaynağı oldu.

Lenin, en başta II. Enternasyonal ve Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin ideolojik-politik yönelimlerinde en konsantre ifadesini bulan ekonomik-determinizme net bir karşı duruş gösterdi. Determinizme kurban edilen proletarya devrimi, praksisin yaratıcı

zenginliği içerisinde yeniden üretildi.

Marx ve özellikle Engels'in 1848 devrimlerinin seyrine ilişkin olarak ortaya koyduğu kıtada kapitalizmin gelişme düzeyine bağlı olarak devrimin tarihsel koşullarının o erken aşamada henüz oluşmadığı yönündeki tanımlamalar ve 1891'de Engels'in proletaryayı zamansız iktidara gelme riskleri karşısında uyarması, ayrıca Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin kitlesel gücüne fazla güvenmesi ve bu arada genel oyun önemine yapılan koşullu vurgular, II. Enternasyonal tarafından çarpıtılmış referanslar olarak kullanıldı ve genel bir politik yönelim olarak ele alındı. Sonuçta çarpıtılmış biçimiyle bu tanımlamalar reformizmin kendini rasyonelleştirdiği zeminler oldu. Bağlantılı olarak ekonomik determinizm ve evrimsel sosyalizme tekabül eden anlayış, Avrupa'daki Marksist hareketin yönelimini belirledi, hegemonik bir anlayış haline geldi.

Lenin'in emperyalizm teorisi en başta bu sistematiğin reddiyesi olarak biçimlendi. Bu reddiye, tarihsel köklere ve bir sistematiğe dayanıyordu. 1894'te kaleme aldığı *Halkın Dostları Kimlerdir?* ve *Rusya'da Kapitalizmin Gelişimi* (1898) tarih tezi mahiyeti taşırken, *Ne Yapmalı?* (1902), *Bir Adım İleri, İki Adım Geri* (1904), *İki Taktik* (1905), *Nisan Tezleri* (1917) parti ve devrim anlayışını içermekteydi. *Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması* (1916) bu sistematiğin devamı olarak kapitalizmin en radikal politik eleştirisiydi. Bir başka manada bu çalışma, devlet ve devrim teorisiydi. Yeni kapitalist formasyon analiz edilerek, sınıflar mücadelesinin zenginliği içinde aslında proleter devrimler çağına vurgu yapılmaktaydı.

Lenin, *Emperyalizm* adlı çalışmasında Kautsky'nin ultra emperyalizm ve sosyal-liberal Hobson'un 1902'de yazdığı *Emperyalizm* adlı kitabında ileri sürdüğü "enter-emperyalizm" kavramları üzerinde durur. Aralarındaki benzerlikleri irdeler.

Lenin Kautsky'nin Hobson'un "enter-emperyalizm" olarak kavramlaştırdığı olguyu 1915'te, ultra ya da süper emperyalizm adını verdiğini belirtti. Ve Kautsky'ye yönelik son derece sert

eleştirilerde bulundu. *"Kautsky'nin* (emperyalizm V.Y.) *tanımı sadece yanlış ve Marksçılık-dışı değildir... Bu tanım Marksçı teoriyle ve Marksçı pratikle her bakımdan bağlarını koparan bir görüşler sistemine temel oluşturmaktadır. Kautsky, kapitalizmin yeni aşamasının emperyalizm olarak mı, yoksa finans sermayesi aşaması olarak mı adlandırılacağı gibi üzerinde durulmaya değmez bir tartışma ortaya atmaktadır... Sonuçta Marksçılığa değil, burjuva reformizmine varılmaktadır."*[30]

Lenin emperyalizmi, kapitalist üretim ilişkilerinin bir evrimi, temel önemde siyasal sonuçları olan bir aşaması olarak ifade etti. Emperyalizmi oluşturan eğilimleri de şöyle açıkladı: 1- Üretimin ve sermayenin merkezileşmesi, tekellerin ortaya çıkması ve ekonomik hayatta rol oynaması, 2- Banka ve sanayi sermayesinin kaynaşması, finans kapitalizm ve finans oligarşisinin ortaya çıkması, 3- Sermaye ihracının mal ihracından ayrı bir önem kazanması, 4- Dünyayı aralarında paylaşan uluslararası tekelci grupların oluşması, 5- Dünyanın topraklarının en büyük kapitalist güçler tarafından paylaşılmasının tamamlanması.[31]

Lenin bu saptamalarından önemli iki sonuca ulaştı. Bu sonuçlardan biri dünyanın emperyalist güçler tarafından paylaşılması tamamlanmışsa, dünyanın yine aynı güçler tarafından paylaşılması kaçınılmazdır. Bu paylaşım emperyalist savaştan başka biçimde gerçekleşemez. Diğer bir sonuç ise emperyalizm çağında proleter devrimlerin koşulları dünya çapında olgunlaşmıştır.

Bu çözümlemelerin doğruluğu, çalışmayı kaleme aldığı dönem açısından (I. Paylaşım Savaşı) ve II. Paylaşım Savaş'ında kanıtlandı. Öte yandan Ekim Devrimi'nin gerçekleşmesi dünya ölçüsünde proleter devrimi güncelleştirdi.[32]

Paylaşılmış olan dünyanın yeniden paylaşılma zorunluluğu, bir başka bağlamda emperyalist döneminde kapitalist krizin yıkıcılığının ortaya çıktığı zeminleri yaratmıştır. Lenin'in kapitalist kriz teorisi bunun üzerinde şekillendi ve devrimin imkanı bu objektif şartlarda arandı.

Lenin emperyalizmi tanımlarken belirttiği 5 özelliğin birlikte işleyişini açıklamak için bir başka tarif yaptı. "Emperyalizm, en kısa tarifle tekelci kapitalizmdir."

Lenin'in emperyalizm teorisinin anlaşılmasında ihmal edilmemesi gereken bir yön, kapitalizmin bir dünya sistemi olarak kavranılmasıdır -özellikle Buharin'in bu konudaki katkıları göz ardı edilmemelidir[33]-. Kapitalizmin bu özelliği doğuşundan itibaren vardır ve giderek daha belirginleşmektedir. Kısaca kapitalist üretim tarzının yeniden üretiminin coğrafyası tek bir ülkenin sınırları içinde gerçekleşmez. Bu coğrafya uluslararası ve bölgelerarasıdır[34].

20. yüzyılın başında kapitalizmin formasyon değişikliğini çözümleyen ve kapitalist krizi analiz eden bu yaklaşımlar, 20. yüzyıldaki Marksist hareketin temel saflaşmalarını belirledi. Son derece verimli tartışmalar gerçekleştirildi. Teorik sofistikasyonların özü aslında bir tarihsel dönemi tanımlama uğraşıydı. Rosa Luxemburg, Buharin ve buradan Lenin'e uzanan kanat bu tartışmalarda devrimin güncelliğini aradı. Ekim Devrimi'nin zaferi kadar, Alman devriminin yenilgisi (yarattığı birçok olumsuzluğa, hatta Ekim Devrimi'nin kaderini belirlemesine rağmen), devrimin güncelliğinin ifadesi oldu. Zafer ve yenilgi bir başka anlamda devrimin diyalektiğiydi. Marksizm sınıfın yıkıcı gücünü harekete geçirmiş, sınıfı özgürleştirici politik bir güce dönüştürmüştü. Yıkıcı teori, yani Marksizm yıkıcı güçle, yani proletarya ontolojisini birleştirdi.

Yeni bir tarihsel momentum

Yaşadığımız süreç 1873-1893 sürecine benzer bir süreçtir. Hatta daha yoğun, daha girift ve daha altüst edici içeriktedir. Bir anlamda 21. yüzyılın bütün sınıf ilişki ve çatışkılarının mayalandığı bir dönemdir. Böylesine krizlerde daha önce ifade ettiğimiz gibi, iki olasılık doğar. Birinci olasılık imkandır. Yani devrimin olasılığı ve imkanıdır. İşçi sınıfı örgütlüyse ve siyasal öncüsü örgütlüyse, imkan realize olabilir. İkinci olasılık tehlikedir. Yani

karşı devrim tehdididir. İşçi sınıfının örgütsüzlüğü, dağınıklığı, şekilsizliği, burjuva hegemonyasının gücü bu sefer tehlikeyi realize eder.

Bu iki olasılığın tehlike boyutunu ya da katastrofu açmamız gerekirse, yaşadığımız sürecin hem ulusal, hem de uluslararası boyutta nelere gebe olabileceğini daha iyi kavrayabiliriz.

ILO yılın başında 2010 yılında 51 milyon kişinin işsiz kalacağını açıkladı. İstanbul'da yapılan son IMF-Dünya Bankası toplantısında son derece dehşet bir tablo ortaya koyuldu. Bu iki emperyal kuruluş 2010 yılında 59 milyon insanın işsiz kalacağı, krizin yaşandığı her yıl 90 milyon insanın yoksulluk sınırının altında yaşayacağı ve bazı 3. dünya ülkelerinde savaşların kaçınılmaz olduğu ifade edildi.

Türkiye'ye dönersek, resmi rakamlarda 3.2 milyon açık işsiz, 3 milyon civarında sayılamayan işsiz olduğu vurgulandı. Son krizle birlikte işten atılanların sayısı 1 milyonu geçti. Bu rakamları toplarsak bugün aşağı-yukarı 7.5-8 milyon arasında işsiz bulunuyor. 2010 yılının sonunda bu rakama 1.5-2 milyon işsizin eklenmesi büyük bir olasılıktır. Toparlarsak karşımızda bir yıl sonra 9 ila 10 milyon arasında işsiz bulunacak. Bu muazzam kitlenin yönelimi ve arayışları Türkiye'deki siyasal süreci etkileyecek boyuttadır (benzer şeyi dünya için de söyleyebiliriz). Eğer ki bu 10 milyona yaklaşan, sınıfın organik parçası olan işsiz yığınlar örgütlenmezse, bu aynı zamanda çalışan işçilerin örgütlenme projesinden ayrı bir proje değildir. İşsizlerin üst kimliğiyle hareket etmemesi (yani işçi olma kimliğini kavrayamaması), onları alt kimlikleriyle hareket ettirecektir. Başka bir ifadeyle etnik, mezhebi, dinsel, burjuva siyasal kimliklerini öne çıkaracaktır. Bu da sınıfın son derece hızlı bir şekilde polarize olmasına yol açacaktır. İşte bu noktada katastrof çıplak bir gerçeğe dönüşebilir.

Bu kitlenin profiline baktığımızda çarpıcı veriler yakalayabiliriz. En başta reaksiyonelidir. Hızla ötekileştirir. Umutsuz ve geleceksizdir ve kolayca mobilize olur. Aslında bu ruh hali, Wilhelm

Reich'ın belirttiği gibi, faşizmin kitle ruhudur. Ve faşizmin en karakteristik özelliği umutsuzlukla beslenmesidir. Franko-faşizminin temel sloganının "yaşasın ölüm" olduğunu unutmamamız gerekir.

Çünkü bu kitleyi tarihsel bağlamda bir yerlerden hatırlamaktayız. Bu kitle 1926 Almanya'sında Beyaz Gömlekliler olarak karşımıza çıktı. Daha sonra Kahverengi Gömleklilere dönüştüler. SA-Hücum Muhafızları oldular. Mussolini'ni iktidara taşıyan İtalya'daki Kara Gömlekliler onlardı. İspanya'da Franko faşizmi, çoğu işsiz ve lümpenlerden oluşan falanjla uzun yıllar iktidarda kaldı.

Kısaca paralize olmuş işsiz yığınların karşı devrimin militan gücüne dönüşmesi büyük bir olasılıktır. İşsizlerin konsantre bir manipülasyonla, iç politikada para militer bir güç olarak devreye sokulması son derece kolaydır. Ülkedeki etnik, dini, milli polarizasyon bu yığınların hızla mobilize edilmesine olanak sağlamaktadır. Özellikle Sabra Tekstil deneyimi, önümüzdeki dönemde sınıf hareketinin gerçekleştireceği reaksiyonlara karşı mafya, patron ve polisin yanında para militer oluşumların devreye girebileceğini göstermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nin krizden etkilenme düzeyi, kısa ve orta vadedeki jeo-politik yönelimi ve BOP içindeki yeni konumlanışı, işsiz yığınların mobilizasyonunu da etkileyecektir.

ABD emperyalizmi, Obama iktidarından sonra bir vizyon değişikliğine girdi. İmparatorluk projesinin çökmesi, hegemonya krizinin giderek açığa çıkması bu değişikliği zaruret haline getirmişti. Bu ve bundan önceki G-20 zirvesi bir bakıma emperyal özneler arasındaki gerilim, çatışkı ve hamleleri dışa vurdu, ABD'nin hegemonya krizine karşı önlem arayışlarının ifadesi oldu. ABD farklı emperyal öznelerle eşitler içinde birinci konumunu (olağanüstü askeri gücünün etkisiyle) korumaya çalıştı ve jeo-politik düğüm noktalarında, başta AB'yle ortak hamleler yapma projeleri geliştirdi. Bu süreci 4. BOP olarak da tanımlayabiliriz.

Bilindiği gibi 1. BOP ABD'nin imparatorluk atağını yansıttı. ABD hiçbir "uluslararası hukuku" tanımadan Afganistan'ı ve Irak'ı işgal etti. NATO'yu ve BM'yi devre dışı bıraktı. Irak'ta Saddam'ın yıkılmasıyla halkın kendisini çiçekle karşılayacağını umdu. Ama Irak halkı ABD askerini mermiyle karşıladı. Afganistan'da kolayca bitirileceği sanılan Taliban stratejik geri çekilme taktiği uyguladı. Afgan dağlarında "kayboldu". Günü geldiğinde yeniden ortaya çıktı. 1. BOP çok kısa bir zaman sonra iflas etti.

2. BOP bir anlamda 1. BOP'un modifiye edilmiş haliydi. Açık zorla sorunu çözemeyeceğini anlayan ABD, bu sefer açık zorla ideolojik zoru bir arada kullandı. Ortadoğu'da arkaik rejimlerden, demokrasinin inşasından, devlet-toplum-birey ilişkisinin yeniden kurulmasından ve kadının rolünden bahsedilerek açık zor, ideolojik zorla perdelenmeye çalışıldı. Emperyalist kültür, bütün atraksiyonlara rağmen, zaman kadar eski bir uygarlık olan Mezopotamya uygarlığı karşısında çöktü, böylece 2. BOP da iflas etti.

Arkasından ifadesini Condoleezza Rice'da bulan "yaratıcı kaos" dönemi geldi. Bu da 3. BOP dönemiydi. Dönemin karakteristiği bölgenin balkanlaştırılarak mikro devletlere bölünmesi ve makro tahakkümün bu mikro devletler aracılığıyla gerçekleştirilmesiydi. Bu yönde belirli adımlar atılmasına rağmen, Irak direnişinin devam etmesi ve Afganistan'da Taliban atakları yeni bir revizyon ihtiyacını doğurdu.

Obama iktidarının geliştirdiği "akıllı güç" politikalarını 4. BOP dönemi diye de tanımlayabiliriz. Aslında her dönem emperyal politikalar iç içe geçen ve daha rafine bir tarzda hayata uygulandı. "Akıllı güç" ya da 4. BOP'ta, savaş yorgunu haline gelmiş ABD'nin savaşa karşı ülke içindeki reaksiyonları da bir taraftan engellemek amacıyla Ortadoğu'dan kademeli çekilişine dayanıyor. Bölgede yeni jeo-politiğe uygun 50 bin kişilik kalıcı güç bırakan ABD, Kızılderili savaşlarında uyguladığı ya da Kızılderililerin bölgelerinin ilhak edilmesinde izlediği taktiği Ortadoğu'da uyguluyor. İleri karakol oluşturup bölgeyi denetim altına alma ve savaş-

tan en az zararla çıkmayı hesaplıyor. Böylesine bir "geri çekiliş" aynı zamanda ABD'ye (askeri müdahaleleri her an devrede tutarak) diplomatik manevra şansı, hatta bazen barış elçisi gibi davranma olanağı kazandırıyor. Ama burada asıl görev bölgede uç beyi olarak işlevlendirilen devletlere bırakılıyor. Bölgenin emperyal stabilizasyonu anlamında bu ülkeler, aktif taşeron ve emperyalizmin lejyonerleri gibi hareket etmesi hesaplanıyor. Bu ülkelerin başında İsrail, Mısır, Türkiye Cumhuriyeti ve Kürt Federe Devleti geliyor.

Türkiye Cumhuriyeti'nin Afganistan'a 1200 asker yollaması, ardından 1700 askerin daha yollanacağının açıklanması, NATO'da aktif görev üstlenme çabası. Somali operasyonlarına katılması, Lübnan'a yollanan BM'ye bağlı UNIFIL'a asker göndermesi, yeni dönemdeki uç beyliği çabalarının göstergeleridir. Neo-Osmanlıcılık vurgusuyla gerçekleştirilen bu hamleler, Ermenistan'la imzalanan anlaşma, İran ve Suriye'yle girilen flört ilişkileriyle derinleştirilmektedir. Neo-Osmanlıcılık, mihver ülke, dış politikada stratejik derinlik gibi tanımlamalarla açıklanan bu süreç, emperyalist öznelerin bölge politikalarına bütünüyle tabi olma ve bu politikanın realizasyonun aracına dönüşme halidir[35].

Bu süreç aynı zamanda bir militarizasyon sürecidir. Aktif taşeronlukla, neo-lejyonerliğin bir arada koordine edilmesidir. İşsiz yığınların bu noktada lejyonerlere dönüştürülmesi son derece kolaydır ve T.C.'nin neo-lejyonerliğine uygun bir biçim alıştır. Dışarıda emperyal agresyonun parçasına dönüşen işsiz yığınların, içeride para-militer bir güç olarak devrede tutulması büyük bir olasılıktır.

Katastrofik durumun bir başka yönünü de şöyle tanımlayabiliriz: Her büyük bunalım dönemi bir başka düzlemde karın maksimizasyonunu içeren yeni çalışma rejiminin inşası anlamına gelir. Bugün de hayata geçirilmeye çalışılan yeni çalışma rejimini, Nazi çalışma rejimi olarak da tanımlayabiliriz. 1931 yılında (1929 krizinin etkileri sonucu) 6 milyona yakın işsiz Nazileri iktidara ta-

şımıştı[36].

Nazi çalışma rejimi, 7.5 milyon köle işçiye ve sınıfın her düzeydeki hakkının gaspına dayanıyordu.

1933'te 6 milyon işsiz çok kısa bir zamanda silah endüstrisi içinde eritildi. İş yaşamının faşist disiplin altına alınmasıyla, emeğin 100 yıl boyunca elde ettiği kazanımlar gasp edildi. Ekonomik terör, siyasal terörle iç içe geçirildi[37]. Bunun yanı sıra, Nazi muhalifi olan ve esir düşmüş askerlerden oluşan 7.5 milyon köle işçi, Alman tekellerinin karlarına kar kattı. Nazi rejimi ölüm kampları ve çalışma kamplarıyla anılır. Özellikle ölüm kampları öne çıkarılsa bile, aslında rejim ve Alman tekelleri, ekonomik olarak çalışma kamplarından son derece yararlandı.

Çalışma kampı bir anlamda ölümü erteleme alanıydı. Ve bu kamptaki işleyiş ise köle işçiliğe (ücretsiz köleliğe) dayanmaktaydı. İşçinin ertesi gün çalışmasını sağlayacak enerjiyi bile fazla gören Naziler, köle işçileri posası çıkana kadar çalıştırmakta ve işçiyi adım adım ölüme götürmekteydi. Çalışma kampında bir işçinin ortalama ömrü 3 aydı. Köle işçiler, Naziler için "verimsiz vatandaş" olarak ele alınıyordu. Olağanüstü ağır çalışma ve yaşam şartlarından dolayı artık çalışamayacak duruma gelenler ise, kampın hemen yanındaki imha kampına yollanıyor, ziklon B gazı (haşere ilacı) ile öldürülüyorlardı. Yani köle işçiler "verimsiz vatandaştı" ve verimsiz vatandaşlara layık olan ise haşere ilacıydı. Daha sonra cesetler toplanıp, krematoryumlarda yakılıyordu. Krematoryumların yapımını, en önemli Alman tekellerinden biri olan Krupp şirketi üstlenmişti.

Yeni dönemde post-fordizmin derinleştirilmesi diye de tanımlayabileceğimiz Nazi çalışma rejimi ya da başka bir ifadeyle Çin çalışma rejimi veya Vietnam çalışma rejimi köle işçiliğe dayanmaktadır. Bu çalışma rejimleriyle sınıfın her türlü hakkı ve tarihsel kazanımları gasp edilmekte, köle işçilik ve beleş ücret sistemi dayatılmaktadır. Bu aslında bir başka tanımla dünyanın "Vietnamlaştırılmasıdır". 1960'larda ABD'nin emperyal konsepti "Viet-

namlaştırmaktı". Şimdi kapitalizmin yeni çalışma rejimi Vietnam çalışma rejimidir, yani yeni işçi cehennemleridir. Homo Sapiens'in bir nevi robota dönüştürülmesidir. Makinenin dişlisi olan, onun aklına göre hareket eden insan, artık kendisi bir makinedir.

Türkiye'de ihbar ve kıdem tazminatlarının kaldırılması tartışmaları, fiilen asgari ücret düzeninin dağıtılması, sosyal hakların gaspı, güvencesiz ve esnek çalışmanın yaygınlaştırılması, uluslararası düzeyde sistematik hak gaspları, atipik çalışma düzeni, esnek istihdam modelleri Çin-Vietnam çalışma rejiminin hayata geçirilmesi olarak okunabilir.

Bu süreç sınıfın ehlileştirilmesi, terbiye edilmesi, devrimci kimyasının bozulmasıdır. Aynı şekilde tüketim terörünün parçası haline dönüştürülmesidir. Bu noktada siyasal İslam, ideolojik bir çimento işlevi görmektedir. Böylece kitleler nezdinde fatalizmin kök salmasının önü açılmakta ve hayırsever kapitalizmin inşası kolaylaşmaktadır.

Yaşanan dönem, bir dizi katostrof olasılığını içinde taşımasına rağmen, umudun da en güçlü olduğu bir dönemi simgelemektedir. Bunu da iki temel noktada tanımlayabiliriz. Birincisi, artık devletin niteliği hem metropolde, hem de periferide açık ve alenidir. Devlet krizin yıkıcı etkilerini göstermesiyle birlikte hızla devreye girmiş, finans kapitalin ihtiyaçlarına uygun hareket etmiştir. Küresel düzeyde krizin etkisiyle işsizliğin, açlığın, yoksulluğun yaygınlaşmasına rağmen, devlet ontolojik özelliğine uygun, sermayenin hizmetinde görev almıştır. Sermayenin bir dostu ve uşağı olarak hareket etmiştir. Trilyonlarca Dolar, finans kapitale aktarılarak, birçok şirketin iflası engellenmiş, iflas edenler ise, korunmaya alınmıştır.

Artık devletin niteliği ortadadır. Yeter ki bu nitelik gerekli ajitasyon ve propagandayla açığa çıkarılabilsin. Bunu da ancak devrimciler, komünistler ve örgütlü işçi sınıfı yapabilir. Ne yazık ki kriz açığa çıktığından beri devletin niteliğine yönelik bu türlü çalışmalar hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde yeterince yeri-

ne getirilmemiştir. Türkiye'de Mahir Çayan'ın PASS (Politikleştirilmiş Askeri Savaş Stratejisi), İbrahim Kaypakkaya'nın kırkent diyalektiği, Marx'ın Doğu Sorunu, Gramsci'nin doğu ve batı toplumlarındaki devletin yapısı ve devrim stratejisinin özü devletin niteliğinin açığa çıkarılmasıdır. Kitleler nezdinde devletin niteliğinin açığa çıkarılması anti-kapitalist mücadele açısından ve politik iktidar mücadelesi açısından oldukça fazla olanaklar sunabilirdi.

İkincisi, son 25 yıldan beri neo-liberal karşı devrimin yarattığı ideolojik hegemonya kırılmıştır. Kendini en somut kolektif akıl tutulmasıyla gösteren bu süreç sınıflar mücadelesinin yıkıcılığı içinde parçalanmıştır. Tarih geri dönmüştür. Sosyalizmin ve komünizmin arkaik bir yapı olarak gösterilmesi, kapitalizmin yüceltilmesi ve "gerçeğin" dondurulması, felsefi düzlemde endizmin -sonculuğun[38]- yaygınlaştırılması (tarihin, ideolojilerin sonu, öznenin kaybolması ya da multi-özne vb. tartışmalar) artık sökmemektedir. Kapitalizmin bütün pisliği, asalaklığı, aşağılık yapısı ve simsarlığı ortadadır. Tarihin öznesi Bangladeş'ten Güney Kore'ye, İngiltere'den Fransa'ya, Amerika'dan Mısır'a, Türkiye'den İtalya'ya kadar kendini en çıplak biçimde ortaya koymaktadır. Kolektif Prometheus grevlerle, direnişlerle, fabrika işgalleriyle, blokaj ve sabotajlarla yıkıcı gücünü yeniden göstermektedir. Son çeyrek asrın yarattığı ideolojik abluka dağıtılmış ve parçalanmıştır. Gün devrimin ve komünizmin propaganda günüdür.

İşçi sınıfı yol göstermektedir. Yaşanan tarihsel momentin yakalanması ve müdahale edilmesi, sınıfın açtığı yolda yürünmesine bağlıdır. Artık işçi sınıfının en küçük eylemi bile, muazzam olanakları içinde taşımaktadır. Yaşanan yüksek konjonktürün etkisiyle bir manifesto mahiyetindedir. Sınıf mücadelesi kendi sosyolojisinde büyük birikimler yaratmaktadır. Krizin başlamasıyla birlikte Türkiye'de Sinter, Gürsaş, Tezcan, Brisa fabrika işgal eylemlerinin gerçekleşmesi, farklı direniş biçimlerinin yaygınlaşması ve bu süreçte DESA direnişinden Emine Arslan, Meha di-

renişinden Saliha Gümüş, Entes direnişinden Gülistan Kobatan'ın model kimlik olarak öne çıkması tesadüfi değildir. Sınıflar mücadelesi, kendi iç zenginliğini dışa vurmaktadır. Her direniş, her eylem bir manifesto mahiyetindedir, öne çıkan her kimlik, her kolektif adım yeni yeni manifestolar yazmaktadır.

Bu süreç bir başka bağlamda biriktirme sürecidir. Sınıfsal öfkenin ve kinin birikmesi infilak etmeye hazır bir atmosfer yaratmaktadır. Neo-liberal politikaların yıkıcı etkileri ve krizin yarattığı büyük alt-üst oluşlar yalnız Türkiye değil, bütün coğrafyalarda bir nevi sosyal patlama dinamikleri yaratmıştır. Her alanda ve özellikle emekle sermaye çelişkisinin en yoğun ve en sert yaşandığı fabrikalarda, işçi havzalarında, işçi kentlerinde bir nevi sosyal dinamitler bulunmaktadır. Zincirleme reaksiyonların ve patlamaların ortaya çıkması işten bile değildir. Açlık, işsizlik, geleceksizlik sınıfsal öfkeyi ve kini biriktirmektedir.

Bu bağlamda aristokrat niteliğinde olan, Engels'in değimiyle ayrıcalıklı konumda olan İngiliz işçi sınıfının bürokratik ve işbirlikçi sendikal blokajı kırıp, kriz sonrasında bağımsız inisiyatif geliştirmesi, İllegal Grevler ya da Korsan Grevler diye tanımlanan eylemler gerçekleştirilmesi tesadüfi değildir. Hatta İngiliz faşistlerinin göçmen işçilere yönelik provokasyon girişimleri, işçiler tarafından boşa çıkarılmış faşistler bil fiil işçiler tarafından cezalandırılmıştır. Bunun yanısıra Fransa'da işçi sınıfı işten atılmalara ve işyeri kapatmalarına karşı, Amerikan Caterpillar, Scapa, Faurecia (Peugeot), FM Logistic, Valeo, France Telecom, Continental, 3M Sante ve Molex yöneticilerini, Sony ve Fnac, Conforama CEO'larını rehin aldı. 1968'den beri görülmeyen bu tarz bir eylem, sınıf mücadelesinde yeni bir dönemi işaretliyordu. İşin ilginci Fransız halkı hukuken "suç" olan bu eylemlere karşı büyük sempati gösterdi.

Ayrıca Poitiers'in Chatellerault ilçesindeki araba parçaları üreten New Fabris fabrikasının iflas ettiğini açıklaması ve işçilerin işten çıkarılması büyük bir reaksiyonla karşılandı. İşçiler, işten

çıkarma ödeneklerinin ödenmesi için fabrikayı işgal etti, makinelere ve stoklara el koydu. Fabrikanın değişik yerlerine yangın bombaları yerleştirerek, ücretlerin ödenmemesi halinde fabrikayı havaya uçuracaklarını açıkladılar. Ayrıca Güney Kore Ssangyong Motors'ta 800 işçi fabrikayı işgal etti. Günlerce polisin gazlı, plastik mermili saldırılarına karşı sapanlarla, molotof kokteylleriyle direndi. Direniş 77 gün sürdü. Fabrika işgal eylemi, polis helikopterleriyle atılan sıvı gazlar ve kimyasal gazlarla kırılmaya çalışıldı. Sonunda fabrikaya polisin büyük bir güçle saldırmasıyla işgal kırıldı. Polis çatıdaki işçilerin ikisini aşağı atarak sakatladı, yüzlerce işçiyi tutukladı ve işgal süresinde 5 işçi hayatını kaybetti.

Metropolden periferiye sınıf hareketinin benzer refleksler ve eylem tarzları gerçekleştirmesi uluslararası düzeydeki sınıfsal gerilimin göstergesidir. İngiltere'den Fransa'ya, Fransa'dan Güney Kore'ye, Mısır'a, Bangladeş ve Türkiye'ye uzanan dalga, kendini en somut biçimde işgal, direniş, grev, sabotaj ve rehin alma eylemleriyle dışa vurmaktadır. Sinter, Brisa, Gürsaş, Tezcan fabrika işgal eylemleriyle Sony, Caterpillar rehin alma eylemleri, Korsan Grevler ve İllegal Grevler ve Ssangyong fabrikası işgali arasında diyalektik bir bağ vardır. Bu işçi sınıfının, özellikle kriz sonrası yarattığı olağanüstü potansiyeller taşıyan ruh halinin göstergeleridir. Ve aynı zamanda sınıf hareketinin yeni arayışlarını dışa vurmaktadır. Bu eylemleri bir başka bağlamda yeni enternasyonal bir dalganın mayalanmaları olarak düşünmek yanlış değildir.

Uluslararası sınıf hareketi kapitalist krizin yarattığı sınıfsal kutuplaşmalara bağlı olarak yeni yol, yöntem ve örgütlenme araçları oluşturmaktadır. Bu noktada bürokratik ve korporatist mahiyetteki sendikal örgütlenmelerin hiçbir geçerliliği ve işlevi kalmamıştır. İşçi sınıfı 21. yüzyılın sınıflar mücadelesinin zenginliği içerisinde yeni işçi örgütlenmelerini yaratması büyük bir olasılıktır.

Nasıl ki kapitalizmin ortaya çıktığı ilk dönemde zorla işçileştirmeye ve zorla yoğun ve ağır çalıştırılmaya karşı işçi sınıfı en sert yanıtını 1600'lerden başlayarak, Ludizm (makine kırıcılığı),

direnişler, sabotajlar, grevleri genel grevlerle verdiyse, bugün de kapitalist krizin yarattığı muazzam sınıf gerilimi benzer eylemler üretmektedir. Süreci uluslararası sınıf hareketinin yeni tarihsel momenti olarak okumak yanlış olmayacaktır.

Marx ve Engels ne zaman bir ticari krizin yaklaştığını görseler, bu süreci nihai bir çatışma olarak ele aldılar. 1847 ticari krizinden sonra *Komünist Manifesto*'nun kaleme alınması boşuna değildir. Marx üzerinde 25 yıl çalıştığı *Kapital* için *"burjuvaziye teorik açıdan, bir daha kendini toparlayamayacağı bir darbe indirmeyi"* amaçladığını söylemesi anlamlıdır. Hatta *Kapital*'i yeni bir krize yetiştirmek için uğraşması, sınıfı muazzam, ideolojik ve teorik bir silahla donatma gayreti önemlidir.

Büyük bunalım niteliğinde yaşadığımız kapitalist kriz, ideolojik-teorik bir Rönesans'ı ve politik-pratik bir cüreti bizlerin önüne koymaktadır. Böylesi krizler kapitalist üretim tarzının tartışıldığı, hatta kapitalizmin yıkılma olasılığının doğduğu zeminleri yaratmaktadır. Bu tarihsel süreçteki bütün görev, devrimcilerin ve komünistlerindir. Sınıfı örgütlemek, sınıfın kapitalizme karşı öfke ve kinini açığa çıkartmak, onu tetiklemek, sınıfın kapitalizmden nefret etmesini sağlamak bizlerin görevidir. Kapitalizmin karşısına işçi sınıfını bir özne olarak çıkarmak, onu kolektif Prometheus'a dönüştürmek bizim görevimizdir.

Ve bu görev, devrimci enternasyonalist bir görevdir.

Dipnotlar:

* Karl Marx, *Grundrisse*; Birikim Yay., 1979, s. 279-464

** Emperyalist yayılmacılıkla sömürgeci yayılmacılık arasında önemli farklar bulunmaktadır. Her şeyden önce emperyalizm kapitalizmin en yüksek aşamasıdır ve mali sermaye egemenliğine dayanan bir dünya sistemidir. TEKELci rekabet üzerinde yükselen bir yayılmacılıktır. Kapitalizmin bu aşaması 19. yüzyıldan beri görülmekte olan çevrim periyotlarında "farklılaşmalar" yaratmıştır.

*** Bu durum ABD'ye sınırsız bir senyoraj hakkı tanıdı.

[1] Şöyle bir vurgunun yapılması da yararlı olacaktır. Marx *Kapital*'de en

gelişmiş kapitalist ülke olarak İngiltere'yi model aldı. İngiltere ekonomisi, üzerinde güneş batmayan imparatorluk vasfıyla bir anlamda dünya çapında kapitalist ilişkileri simgeledi. Marx Londra'dan bakarak yaptığı projeksiyonla uluslararası kapitalist sistemi analiz etti.

[2] Marx şöyle der: *"Böylece mülklerinden zorla sökülüp çıkarılan ve serseriliğe mahkum edilen kır nüfusu korkunç bir terör aracı olarak yararlanılan kanunlar altında kırbaçla dövülmek, kızgın demirle dağlanmak ve her türlü işkence altında inletilmek suretiyle ücretli iş sisteminin zorunlu kıldığı disipline alıştırıldılar. Bir yandan, bir uçta işin maddi şartlarının sermaye olarak belirlemesi, öte yandan, diğer uçta işgüçlerinden gayri satacak hiçbir şeyleri olmayan insanların ortaya çıkması yetmiyordu. Bunların kendilerini gönüllü olarak satmaya zorlanmaları da yetmez. Kapitalist üretimin gelişmesiyle birlikte, eğitimleri, gelenekleri ve alışkanlıkları dolayısıyla bu üretim biçiminin zorunluluklarını apaşikar doğa kanunlarıymış gibi gören bir işçi sınıfı meydana gelir."*

[3] Kapitalizmin bu temel çelişkisi, krizin potansiyellerini açığa çıkartır. Değişim değeri zamanla özerklik kazanır. Bu süreç bir yanıyla da spekülatif sermayenin muazzam gelişmesini işaretler. Spekülatif sermaye üretim kapasitesine ve bağlantılı olarak canlı emeğe geçici bir zaman ihtiyaç duyar ya da onları kullanıp atar. Yoluna bir kasırga şiddetiyle durmadan devam eder. Bu değişim değerinin mantığıdır. İnsanın gerçek ihtiyaçlarından bağımsız bir süreçtir. Tam anlamıyla bir illüzyon gücüdür, yıkıcı bir illüzyon. Kriz kullanım değeri ile değişim değeri arasındaki açıklıktan ortaya çıkar. İşte bu aralık Marx'ın kriz tanımlamasını yaptığı alandır.

[4] *"Büyük sanayi geliştikçe... Emek üretim sürecinin içsel bir öğesinden çok, üretim sürecinin denetçisi ve düzenleyicisi konumunu almaya başlar... İşçi üretim sürecinin başlıca faktörü olacak yerde, sürecin kenarında duran bakıcı haline gelir... İşbölümü aracılığıyla, işçinin işlevleri giderek o ölçüde mekanik hale getirilir ki, belli bir noktada artık mekanizma onun yerine geçebilir."* (Karl Marx, Grundrisse, Birikim Yay., 1979, s.650-652)

Marx Grundrisse'deki bu sözleriyle canlı emeğin üretimin içsel öğesi olmaktan çıkmaya başladığını ve yerini makineye bıraktığını belirtir. Bu adım her ne kadar işgününün kısaltılması yönünde bir basınç yaratsa da, sermaye süreci ters yönde işletir. İnsan emeğine gereksinim azaldıkça işsizlik büyür. Çünkü sermaye makineleri işçinin daha az çalışması için değil, işçinin daha çok, daha yoğun çalışması ve kendine daha fazla tabi olması için kullanır. Bu nedenle kapitalizmin gireceği her formasyona ya da teknolojik yenilenme ve mekanizasyona rağmen kapitalizmin canlı emeğe ihtiyacı vardır ve bu ihtiyaç ontolojik bir ihtiyaçtır. Çünkü canlı emek artı değer üretiminin tek kaynağıdır ve canlı emeğin tümüyle üretim sürecinin dışına çıkması demek, artı değer üretiminin, kar için üretimin ve bunun dolayımlarının ortadan kalkması demektir.

Bu durum daha özlü bir ifadeyle kapitalizmi kapitalizm yapan öğelerin yok olması anlamına gelir.

[5] Marx, sermayenin organik birleşimini, sabit sermayenin değişir sermayeye oranı olarak tanımlar. Sermaye birikimi sürecinde artan mekanizasyon, sermayenin organik birleşiminin yükselmesine yol açar. Toplam sermaye içinde sabit sermaye oranı, bir başka ifadeyle cansız emeğin canlı emeğe oranı, sürekli olarak artma yönündedir. Bunun sonucu olarak ortalama kar oranı düşme "eğilimi" içine girer. Kar oranı sermayenin organik birleşimiyle ters orantılıdır. Sermayenin organik birleşiminin artması kar oranında düşmeye neden olur. Artık-değerin toplam sermayeye oranı olarak tanımlanan kar oranı, emek daha az üretken olduğundan dolayı değil, tam tersine daha çok üretken hale geldiği için ya da işçi daha az sömürüldüğü için değil, emeğin kullanım oranının cansız emeğe yapılan yatırımdan daha az olduğu için düşmektedir. Yani iş sürecinin makineleşmesi ve teknolojik gelişme emek üretkenliğini arttırarak, artı-değer kitlesini yükseltirken, aynı süreç sabit sermayenin değişir sermayeye oranını yükseltir. Bu aynı zamanda kâr oranlarındaki düşme eğiliminin de nedenidir. Marx bunu kapitalist üretim tarzının bir "yasası" olarak niteler.

[6] Sanayi sermayesinin 1974-75 sonrasında ikincil sermaye tipine dönüşmesiyle, spekülatif sermaye birincil sermaye tipi haline geldi. Bu süreç önemli gelişmelere yol açtı. Bu konu başlı başına özel olarak incelenecek bir içeriktedir. Finans kapitalin bu yeni evresi birçok tartışmayı beraberinde getirdi. Fakat son zamanlarda spekülatif sermayenin bağımsızlaştığına ait farklı mistifikasyonlar yapılmaktadır. Yeni sermaye birikim rejiminin temel varyasyonu olan spekülatif sermayenin ya da finanslaşmanın "bağımsız varoluş kazanması" bir taraftan bu sermayenin üretim alanı tarafından belirlenmesi anlamına gelir. Evet finanslaşma reel üretim süreçlerinden uzaklaşmış ya da tam tersi bütün reel üretim süreçleriyle dolayımlı da olsa iç içe geçmiştir. Aslında söz konusu olan Marx'ın *Kapital II*'de artı değer teorilerinde belirttiği gibi, yaşanan *"reel üretim süreçlerinden bir kopukluk değil, çelişkili birliktir"*.

[7] Karl Marx, *Kapital III*, Sol Yay., 1990, s. 434

[8] İşçi sınıfının 1811-1812'deki muhteşem Ludist ayaklanmaları, 1838'de başlayan, üç dalga halinde gelişen Çartist hareket, 1831 ve 1834 Lyon ayaklanmaları ve komünleri, 1844 Silezyalı dokumacıların başkaldırısı manifestonun ruhunu belirledi. Ayrıca dönemin entelektüel birikimleri maya işlevi gördü, sözlerin güce dönüşmesini sağladı. Böylece komünist manifesto işçi sınıfının teorik ve pratik silahı haline geldi. Manifesto sınıflar mücadelesinin yenilgileri ve yengileri üzerinde biçimlendi.

[9] Taylorizm ağırlıkta alet kullanılan bir sistemdir. Ürün, işbölümü ilkesine göre çeşitli ellerden geçse de, üretim hala insanın becerisine bağımlı ve işçinin kişisel iradesinden ve tepkisinden etkilenebilmekteydi. Taylorizmi "en iyi işi en

düşük maliyetle yapabilme" koşullarını yaratma olarak da tanımlayabiliriz. Taylorizm bir başka ifadeyle işçinin son derece rafine bir şekilde sermayeye dönüştürme faaliyetidir.

[10] Savaş sermaye birikiminin tıkandığı dönemlerde aşırı birikimi düzenlemenin en garantili yöntemidir. Sermaye dün bu yöntemi I. ve II. Paylaşım Savaşları'nda en acımasız bir şekilde kullandı. Bugün de aynı yöntemi yeni paylaşım savaşları olarak değerlendirebileceğimiz ya da "düzeltici savaşlar" olarak görebileceğimiz bölgesel savaşlarda da kullanmaktadır ve kullanacaktır.

[11] Konu hakkında ve Neo-liberal politikaların P. Joseph Goebbels'leri olan Fukuyama ve S. Huntington ve diğerleri hakkında daha geniş bilgi için bakınız; Volkan Yaraşır, "Finansal Tsunami, Öncü Sarsıntıdan Büyük Çöküşe mi? Kapitalizmin Krizi ve İşçi Sınıfı," adlı makale.

[12] Keynesyen politikalar ve sosyal devlet hakkında daha geniş bilgi için bakınız; Volkan Yaraşır, "Sosyal devletin gelişimi ve dönüşümü," adlı makale

[13] Rosa, Marx'ta kapitalizmin kriz teorisinin kapalılığından ya da yeterince geliştirilememesinden hareket ederek *Sermaye Birikimi*'ni kaleme almıştır ve kendi tezlerini geliştirmiştir. Aslında Marx'ta kriz teorisinin son derece sofistike açılımı vardır. Ne var ki bu açılımın bulunduğu Grundrisse, gün yüzüne Rosa'nın ölümünden (1919) 20 yıl sonra çıkmıştır. Rosa'nın bu çalışmayı okuma fırsatı olmamıştır. Ayrıca Rosa Luxemburg'un teorik sistematiği bkz. Volkan Yaraşır, *Uluslararası İşçi Hareketleri*; Tümzamanlar Yay., 2004, s. 115-171; Volkan Yaraşır, *"Alman Devrimi ve Rosa Luxemburg,"* adlı makale.

[14] Rosa Luxemburg *Sermaye Birikimi* adlı eserinde kapitalist üretimi ve onu güdüleyen sebebi, artı değerin sadece belirli miktarda, bir defaya mahsus gasp etmek olmadığını, aksine artı değerin ölçüsüz, hiç bitmeyen bir artışla, hep daha fazla miktarda gasp edilmesi olduğunu belirtir.

[15] Hilferding bu tezleriyle II. Enternasyonal'in sonraki teorik ve politik yönelimini etkiledi. Bunun yanısıra 1921'de Viyana'da kurulan, içinde F. Adler, Otto Bauer, L. Martov'un bulunduğu Sosyalist Partilerin Uluslararası İşçi Birliği, II Buçukuncu Enternasyonal diye de anılan yapının kurulması tartışmalarına etkide bulundu. Bu yapı 1923 yılında II. Enternasyonal'le birleşti.

[16] Kautsky emperyalist savaşta takındığı tavırla merkezci bir konumda yer aldı. Alman Sosyal Demokrat Parti'nin sağ şovenist kanadı savaşı coşkuyla karşıladı. Rosa Luxemburg ve Karl Liebknecht çevresi savaşa net bir karşı tutum gösterdi. Kautsky bu iki grup arasında pasifist bir politik duruş sergiledi.

[17] Kautsky'den aktaran Lenin, Emperyalizm, Sosyalist Yay., 1995, s. 141.

[18] Kautsky, Seçilmiş Politik Yazılar, Kavram Yay., 1990, s. 97-98.

[19] Marx, bu çalışmasında devrim, karşı devrim, devrimde sınıfların konumlanışı gibi, son derece önemli konular üzerinde durdu. Ayrıca ekonomik

bunalımların devrimin itici gücü olduğunun, ısrarla altını çizdi. Kapitalizm var olduğu sürece, krizlerin ortaya çıkacağını belirtti. Marx, incelemesinde "Barikatlarda doğan" burjuva cumhuriyetin niteliğini gösterdi. Fransa'da yaşanan deneyime bakarak, kesintisiz devrim üzerinde durdu. *"Yeni Fransız devrimi, derhal ulusal alandan ayrılmak, ve 19. yüzyılın toplumsal devriminin üstün gelebileceği tek alanı, Avrupa alanını ele geçirmek sorunda olacaktır."* (Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşımları*, Sol Yay., 1988, s.68)

Marx aynı çalışmada küçük burjuvazi ve köylülük üzerine yorumlar yapıp, devrimde sınıfların konumunu inceledi. Burjuvazi 1848 Haziranı'nda proletaryayı yenmek için küçük burjuvaziyle ittifak kurmuştu. Küçük burjuvazi ve köylülüğü peşinden sürükleyerek proletaryayı yenilgiye uğratan burjuvazi, 1849 Haziranı'nda ise bu kamburlarından kurtularak, tüm inisiyatifi ele geçirdi. Küçük burjuvazinin devrimci bir tutum takınmasının ancak, arkasında proletaryanın olduğu koşullarda mümkün olabileceğini belirten Marx, bu çözümlemesine bağlı olarak 1849 Haziranı'nda yenilenin işçi sınıfı değil, küçük burjuvazi olduğunu belirtti. Ayrıca, köylülüğün gerçek kurtuluşunun proletarya sayesinde olabileceğinin altını çizdi. Fransa'daki devrimci pratiğin bunu birçok kez kanıtladığını belirtti.

[20] Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşımları 1848-1850*, Sol Yay., 1988, s. 49.

[21] A.g.e. s.50

[22] Engels bu önsözü Marx'ın çalışmasından 44 yıl sonra kaleme aldı. Alman deneyimi ışığında 19. yüzyıl proletarya savaşının genel stratejisini açıkladı. Bu önemli önsözün birçok bölümü Alman Sosyal Demokrat Partisi'nin liderleri tarafından uzun dönem yayınlanmadı, gizli tutuldu. Engels, çarpıtılarak ve devrimci vurguları gizlenerek liberal bir aydına dönüştürülmek istendi. Önsöz'de tarihteki bütün devrimlerin genel özellikleri üzerinde duran Engels, bu devrimlerin azınlığın devrimi olduğunu fakat proletarya devriminin ise, çoğunluğun devrimi olduğunu belirtti. Çoğunluğun devrimini gerçekleştirecek tek sınıfın proletarya olduğunu söyledi ve bu özgünlük üzerinde durdu:

"Bütün devrimler, şimdiye kadar belirli bir sınıfın egemenliğinin yerini, onun ayağını kaydıran başka bir sınıfın egemenliğinin almasıyla sonuçlanmıştır; Ama bütün egemen sınıflar, şimdiye kadar baskı altında tutulan halk kitlesine göre, küçük azınlıklar idiler. Böyleliklediri ki, egemen azınlık devriliyor, başka bir azınlık onun yerine devlet dümenini eline geçiriyordu. Ve her seferinde, bu azınlık, ekonomik gelişme durumunun iktidara elverişli, yetkili ve yetenekli kıldığı gruptu. Ve kesinlikle bunun için, yalnızca bunun içindir ki, altüst oluş sırasında, baskı altında tutulan çoğunluk, ya azınlıktan yana bu harekete katılıyordu ya da en azından sessiz sedasız onu kabul ediyordu. Ama her olayın somut içeriğini bir yana bırakırsak, bütün bu devrimlerin ortak biçimi, azınlık devrimleri olmalarıydı." (Karl Marx, *Fransa'da Sınıf Savaşımları*, Sol

Yay., 1988, s.13.

[23] A.g.e., s.16

[24] A.g.e., s.22

[25] Nikolay Bukharin, *Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi*, Spartaküs Yay., 1996, s.103

[26] A.g.e., s.103

[27] A.g.e., s.128

[28] A.g.e., s.132

[29] A.g.e., s.130

[30] Lenin, *Emperyalizm-Kapitalizmin Sonuncu Aşaması*, Sosyalist Yay., 1995, s.115-116

[31] A.g.e., s.112

[32] Lenin'i en özlü ifadeyle *devrimin güncelliğinin* teorisini ve pratiğini yapan kişi olarak tanımlayabiliriz.

[33] Buharin'in emperyalizm teorisinin özü dünya ekonomisi çözümlemesine dayanmaktadır. Daha geniş bilgi için bkz., Nikolay Buharin, *Emperyalizm ve Dünya Ekonomisi*, Spartaküs Yay., 1996

[34] Kapitalist üretim ilişkileri önce İngiltere ve kıta Avrupa'sında başlamasına rağmen hızla dünyaya yayıldı. Bu yayılma doğal bir iktisadi süreç şeklinde değil, 19. yüzyılda sömürgeci karakterli burjuva devletleri aracılığıyla gerçekleştirildi. Yayılma tek merkezden ve monoton bir şekilde değil, birbirine rakip burjuva devletlerin yeni pazarlar bulmak için birbirleriyle savaşarak, dünyayı paylaşma faaliyetlerine dayandı.

Bu özellik emperyalist çağa geçişi de simgelemekteydi. Yine bu çağda kapitalist üretim ilişkilerinin yayılması bu ilişkilerin ürünleri, mamulleri ve fikirlerinin yayılmasından çok, üretim ilişkilerini temsil eden ve yeniden üreten, sermayenin ihraç edilmesi şeklinde biçimlendi.

[35] Neo-Osmanlıcılık ve Türkiye Cumhuriyeti'nin alt emperyalist ülke olma hayalleri üzerine daha geniş bilgi için bakınız; Volkan Yaraşır, "Sol Liberalizm: İllüzyon Tüccarları ve Kolera Günleri" adlı makale.

[36] Naziler 1923 Eylül ayında, yaptıkları 100 bin kişilik gösteriyle birlikte hızla gelişmeye başladılar. Alman devriminin yenilgisi, sermayesinin rahat nefes almasına sağlamıştı. Amerikan ekonomik yardımıyla birlikte 1924'ten sonra Alman ekonomisi hızla toparlanmaya başladı. 1924-1929 arası ekonomik olarak en dengeli dönem oldu. 1929 dünya bunalımı Almanya'yı da sarstı. İşsizlik hızla yükseldi. 1930 yılında işsiz sayısı 3 milyonu, 1931 yılında 5 milyonu geçti. Birçok işletme iflas etti. Ekonomi hızla çöküş noktasına geldi. Ekonomik ve politik kriz yaşanmaya başlandı. 1930'da yapılan seçimlerde Naziler son derece önemli bir atak yaptı. Seçimlerde Komünist Parti oylarını % 10.6'dan, % 13.1'e çıkardı. Naziler ise (NSDAP) oylarını % 700 arttırarak % 2.6'dan % 18.5'e yük-

seltti. Daha önceki seçimlerde 9. parti konumunda olan Naziler bu seçimde 2. parti konumuna geldi. 6,5 milyon oy alan Naziler 107 milletvekili çıkardı. 1928'de yapılan seçimlerde 12 milletvekili çıkarmışlardı. 1932'de yapılan başkanlık seçimlerinde Naziler oylarını önce 30.1, daha sonra 36.8'e yükseltti. Artık NSDAP ülkenin birinci partisiydi. 30 Ocak 1933'te Hitler başbakan seçildi. İktidara geldiği andan itibaren işçi sınıfının her düzeydeki örgütlülüğünü dağıtan Naziler, sermayeye ücretleri dondurarak müthiş kâr sağladı. Saat ücretleri 1929 öncesine çekildi, geriletildi ve sabitlendi.

[37] Jurgen Kuczynski, Nazi Yönetimi Altına İşçi Sınıfı ve Çalışma Koşulları, Bilim Yay., 1979, s. 122-126.

[38] Neo-liberal karşı devrimin ideolojik boyutları için bakınız; Volkan Yaraşır, "*Finansal Tsunami, Öncü Sarsıntıdan Büyük Çöküşe mi? Kapitalizmin Krizi ve İşçi Sınıfı,*" adlı makale.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 2009/43, 13Kasım 2010)*

Kapitalist kriz devletlerin mali krizleriyle derinleşiyor

Yunanistan sokağa çağırıyor

Kapitalist kriz şirket iflaslarından devlet iflaslarına evrildi. Kapitalist krizin yeni bir boyutu olan devletin mali krizi Yunanistan merkezli Avrupa'yı etkilemeye başladı. Yunanistan Avrupa'nın en zayıf halkası olarak öne çıktı.

Küresel krizin sarsıntılarını azaltmak ve finans kapitalin ihtiyaçlarını karşılamak için kapitalist devletin devreye girmesi ve 50 trilyon Dolar'lık sübvansiyonu, yaşanan krizin köklerini oluşturdu. Bankaların ve finans piyasalarının krizi devletin mali krizine dönüştü.

Dış borç çevrimiyle hareket eden Yunanistan'ın 2008'den sonra acil likidite sıkıntısı yaşaması Yunanistan ekonomisini alt-üst etti. Yunanistan'ın kamu borçları GSMH'nin %115'ine yükseldi. Bu süreç ülkeyi hızla iflasın eşiğine getirdi. Yunanistan'daki bu gelişmenin başta İspanya, Portekiz, İtalya, İrlanda, hatta İngiltere'yi etkileme riski Avrupa Birliği'nin harekete geçmesine yol açtı. İlk önce belirli bir lokalizasyonun içinde kalacağı düşünülen Yunanistan'daki krizin Avrupa'yı, hatta dünyayı sarsabileceğinin ortaya çıkması, Avrupa Birliği, Avrupa Merkez Bankası ve IMF'nin gündemini belirledi. Bu yönde IMF ve AB Yunanistan'a bugüne kadar bir ülkeye yapılmış en büyük "kurtarma operasyonu" olan 110 milyar Euro'luk "istikrar paketi" açtı.

İstikrar paketi Yunanistan'ın yeniden sömürgeleştirilmesini içeriyor. Yunanistan işçi sınıfının tarihsel kazanımlarının gasp edilmesi yanında, ücretlerde olağanüstü kesintiler, dolaylı tüketim vergilerinin yükseltilmesi, yeni radikal özelleştirme programları, işgücünün güvencesizleştirilmesi ve esnekleştirilmesi gündeme getiriliyor. Sistematik bir karşı devrim niteliğinde olan bu süreç, uzun vadeye yayılmış ve son derece rafine bir sömürgeleştirme programı mahiyeti taşıyor.

Yunanistan işçi sınıfı ve emekçileri finans kapitalin bu açık saldırısına karşı net bir tutum alarak, Ocak ayından itibaren gerçekleştirdiği sektörel grevlere ve genel grevlere bir yenisini daha ekledi. Yaşanan genel grevle onbinlerce kişi Yunanistan sokaklarını işgal etti. Parlamento binasını kuşattı. Sokaklar 2008 Aralık'ındaki isyanın bir devamı olarak yeniden işgal edildi. Sokaklar, yoğun çatışmalara sahne oldu.

Yunanistan halkı kapitalist krizin yükünü taşımayacağını ve global tefecilere teslim olmayacağını yaptığı genel grev ve gösterilerle ortaya koydu.

Bugün Yunanistan'ın toplam kamu borcu 295 milyar Euro'yu buluyor. Bu borcun ¾'ü Yunanistan dışı kişi ve kurumlara ödenecek. Kamu borcunun %56'sı AB ve Euro bölgesine ait. En fazla alacaklı ülkelerin başında Fransa ve Almanya geliyor.

Finans kapital tam bir global tefeci gibi hareket ederek Yunanistan'ı içinden çıkılmaz bir duruma sürüklüyor. Yapılacak 110 milyar Euro'luk finansal desteğin bile Yunanistan'daki iflası engelleyemeyeceği yönünde yorumlar yapılıyor. Çünkü Yunanistan'ın faiz borçlarına yetişme imkanı yok. Merkez ülkeleri ile Yunanistan'ın borçlanma faiz oranlarında olağanüstü bir fark bulunuyor. Örneğin Yunanistan'la Almanya arasında bu oran 10 puanın üzerine yükseldi.

AB'nin Yunanistan'a sağladığı tefeci faizden Fransa 160 milyon, Almanya 240 milyon, yardım yapan ülkelerin tümü ise 700 milyon Euro gelir sağlayacak.

IMF ve AB'nin istikrar paketi, Yunanistan'ın tüm ekonomik rezervlerinin kontrolünü içeriyor. Son derece "itinalı" bir şekilde Yunanistan'da finans kapitalin önündeki tüm engellerin kaldırılması doğrultusunda düzenlemeleri kapsıyor. Özellikle işçi sınıfının direnç noktalarının kırılması hedefleniyor. Bir anlamda Yunanistan AB bölgesinde bundan sonra izlenecek sınıf karşıtı politikaların laboratuar işlevini görüyor. Yunanistan'da finans kapitalin zaferi ve işçi sınıfının örgütsel gücünün dağıtılması ve bloke edilmesi Avrupa işçi sınıfına yönelik yeni ve son derce sert sınıf karşıtı politikaların zeminleri olacak.

Bunun yanı sıra Portekiz, İspanya, İrlanda, İtalya, hatta İngiltere Yunanistan'ın yaşadığına benzer riskleri yaşıyor. İtalya'da kamu borçları GSMH'nin %116'sına, İspanya'da ise %75'ine eşit. Özellikle İspanya en riskli ülkelerin başında geliyor. İspanya'nın iç tasarruf oranı %20 dolaymdayken, kriz sonrasında işsizlik oranı hızla arttı ve %20'leri geçti. Likidite gereksinmesi Yunanistan'dan kat kat fazla olan İspanya'nın karşılaması gereken borç miktarı da oldukça yüksek.

Yunanistan'dan başlayacak ülke iflaslarının senkronizasyon etkisi yaratma riski AB'nin olağanüstü bir şekilde hızla önlem almasına yol açtı. AB 750 milyar Euro'luk (1 trilyon Dolar'lık) yeni bir "yardım paketi" hazırladı. Euro bölgesinin yaşayacağı riskler böylece aşılmaya çalışılacak. Bu 750 milyar Euro'luk paketin 440 milyar Euro'su Euro bölgesi hükümetleri tarafından karşılanırken, 60 milyar Euro'su AB bütçesi tarafından sağlanacak. Geri kalan 250 milyar Euro'su ise IMF tarafından organize edilecek. Böylece başta AB bölgesini saracak büyük sarsıntının dünyayı da etkilemesi bir düzeyde engellenmeye çalışılacak. Çünkü bugün OECD ülkelerinin devlet borçları 43 trilyon Dolar'a, AB'nin borçları ise 7.7 trilyon Dolar'a yükseldi. Bu durum krizin Big Bang'i olma potansiyeli taşımaktadır.

750 milyar Euro'luk fonla en başta Yunanistan'dan sonra domino taşı gibi etkilenecek Portekiz, İrlanda ve İspanya gibi ülke-

lerin yaşadığı problemler engellenmeye çalışılacak. Yani krizin bu bölgelere sıçramadan kontrol altına alınması hedeflenecek.

Fakat bu türlü ciddi "önlem" paketlerinin bile, spekülatif sermayenin ulaştığı boyut itibariyle geçersiz kalma ihtimali fazladır. Finanslaşma, her türlü spekülasyon ve kompleks finansal enstrümanlar aracılığıyla spekülatif sermaye olağanüstü bir hacme ulaşmıştır. Ve Yunanistan hazine bonoları gibi, her şeyin kısa zamanda toksik varlığa dönüşmesi olasıdır. Krizin kapitalizmin bir başka bağlamda gelişme biçimi olduğu düşünülürse, özellikle işçi sınıfının etkisizleştirildiği, örgütsel gücünün dağıtıldığı ve boyunduruk altına alındığı koşullarda yaşanacak katastrofun bile kapitalizme yarayacağı göz ardı edilmemelidir. Sermaye insanlığa tek bir dünya seçeneği bırakmaktadır, o da sermayenin dünyasıdır. Yani çağdaş barbarlıktır.

Yaşanan sürecin yarattığı bir dizi olasılığı şöyle sıralayabiliriz: En başta önce Yunanistan'a IMF ve AB tarafından verilecek 110 milyar Euro ve ardından 750 milyarlık hazırlanan fon AB'nin yeniden yapılanmasının ilk işaretleri olarak değerlendirilebilir. Bu adımlar AB'nin emperyalist çekirdeği ve iki dominant ülkesi olan Fransa ve Almanya'nın AB'nin çeper ülkeleriyle yeni bir entegrasyonunu işaretlemektedir. Merkez ve çevre ilişkilerinin yeniden düzenlenmesi gündemdedir. Önümüzdeki dönemde finans kapitalin hareketlerini kısıtlayan her türlü engelin kalkması doğrultusunda bir dizi radikal düzenlemenin gündeme gelmesi kaçınılmazdır. Bu süreç bir başka bağlamda AB içerisinde yeni hegemonya ilişkilerinin kurulması anlamı taşımaktadır.

Yunanistan'daki kriz bugün kapitalizmin teknolojik, ticari ve finansal olarak ulaştığı boyut itibariyle hiç de lokal kalmayacağı, hatta AB bölgesiyle bile sınırlanamayacağının sinyallerini vermiştir. Emperyalist-kapitalist sistem içinde entegrasyon düzeyi ikinci kuşak ülkeler diye tanımlayabileceğimiz ülkeler de dahil, yaşanacak bir kriz artık sistemin bütününü spazma sokabilecek bir içeriktedir. Lokalizasyon sınırları artık oldukça incelmiştir. Bu

yön kapitalist sistemin kırılganlığım da arttırmaktadır.

Anlaşılacağı gibi büyük bunalım niteliğindeki kriz kendi iç evrelerini geçirerek derinleşmektedir. Baskılama mekanizması olarak geliştirilen yöntemlerin de hızla palyatifleştiği ortadadır.

Kapitalist kriz derinleşmekte ve daha büyük bir patlamanın zeminleri doğmaktadır. Yunanistan krizi bunun somut örneğidir. Benzer gelişmelerin olması muhtemeldir. OECD ve AB ülkelerinin devlet borçları düşünüldüğünde devletlerin mali krizlerinin süreceği ortadadır, hatta iflasları olasıdır.

Türkiye Cumhuriyeti'nin durumu bütün manipülasyonlara rağmen, hiç de iç açıcı değildir. Türkiye kapitalizminin bütçe açığı ve cari açığı temel kırılganlık noktalarını oluşturmaktadır. Ve yine Türkiye kapitalizminin sıcak paraya duyduğu ihtiyaç en büyük kırılganlıklarından bir tanesidir. Bugün Off Shore bir ülke haline gelen Türkiye Cumhuriyeti, 2009 Şubat'ındaki patlaması muhtemel krizi 20 milyar Dolar'a yakın kara para ve 30 milyar Dolar'a yakın şirketlerin sermayelerini Türkiye'ye taşımaları sonucu "aşmıştı". Fakat Yunanistan ve senkronizasyonundaki gelişmeler hızla sıcak paranın Türkiye'den kaçmasına neden olacağı gibi, Avrupa Birliği'ndeki bir sarsıntının bütçe ve cari açıkları maksimum noktalara çıkarabileceği çok uzak ihtimal değildir. General Motor gibi şirketlerin iflas ettiği, Yunanistan gibi devletlerin iflaslarının tartışıldığı koşullarda Türkiye kapitalizminin ana kolanlarının kırılması da muhtemeldir.

Böylesi koşullar inanılmaz imkanlar sunduğu gibi, son derece yıkıcı katastroflara da yol açabilir. Buradaki "kader" işçi sınıfının ve siyasal öncüsünün örgütlülüğüne bağlıdır.

Yunanistan işçi sınıfı yol göstermektedir. Bu yol sokağın, yani mücadelenin, kavganın yoludur. Yunanistan'da kavga sürüyor. Yunanistan işçi sınıfı grev, direniş ve genel grevlerle finans kapitale geçit vermiyor. Yunanistan işçi sınıfının direnişi bir anlamda ön cephe olarak Avrupa işçi sınıfının mücadelesine ışık tutuyor. Finans kapital bu cepheyi yıktığında Avrupa işçi sınıfına yönelik topyekün

bir saldırıya gireceği aşikardır. Yunanistan işçi sınıfı bugün Acropolis'e yürüyüp, reaksiyonunu en sert biçimde gösteriyor. Bu süreç her şeye rağmen Yunanistan'daki siyasal öncünün yakıcı gerekliliğini ortaya koyuyor. Yunanistan işçi sınıfı gerçekleştirdiği ayaklanmalar, direniş ve genel grevlerle devrimci kimyasını açığa çıkaracak, yıkıcı gücünü koordine edecek siyasal öncüsünü yaratamazsa, büyük geri çekilişler yaşaması kaçınılmaz olacaktır. Tıpkı 2000 yılında Ekvator'da yaşanan büyük kitle hareketlerinde olduğu gibi. Ekvator'da kitleler yoğun gösteriler sonucunda parlamentoyu işgal etmişti ve devrimin nesnel koşulları bütün çıplaklığıyla ortadaydı. Fakat siyasal öznenin yokluğu bu fırsatın değerlendirilememesine neden oldu. Ekvator'da devrim sadece bir gün sürdü ve bu deneyim "bir günlük devrim" olarak anıldı. 2008 Aralık'ında Yunanistan'daki ayaklanma günlerinde devlet otoritesinin yokluğuna ve birçok özgürlük alanının açılmasına rağmen yeterli ve gerekli inisiyatifin geliştirilememesi, tarihsel bir fırsatın değerlendirilememesine neden olmuştu. Yunanistan'da sınıfsal antagonizma bütün sertliğiyle yaşanıyor. Bu antagonizma içinde birçok zenginliği ve gelişmeyi taşımaktadır. Yunanistan halkı Avrupa halklarını kavgaya, sokağa çağırıyor. Sokak, öğretmeye devam ediyor. Fabrika sokakla buluşuyor.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 2010/19, 14 Mayıs 2010)*

Avrupa'nın en zayıf halkası: Yunanistan

Aralık 2008'de gerçekleşen Yunanistan'daki ayaklanma, neoliberal politikalara karşı bir isyan niteliği taşıdı.

İşsizlik, toplumsal dışlanma, geleceksizlik, esnek ve güvencesiz çalışma, umutsuzluk isyanın biriktiği ve ateşlendiği zeminler oldu. Paris banliyölerinde göçmenlerin 2005'te yaktığı ateş Avrupa Birliği topraklarında sınıfsal ve toplumsal antagonizmanın dışa vurumunu işaretliyordu. 1992 Los Angeles Ayaklanması, 1995 Briston Ayaklanması Paris banliyölerine sıçramıştı. Yunanistan ayaklanması bu dalganın bir devamı niteliği taşıdı. Özellikle öğrenci gençliğin toplumsal marjinalleşme, dışarıda kalma korkusuyla harekete geçtiği ve toplumun değişik kesimleriyle bütünleşen ayaklanma bir öfke patlamasıydı. Sokakların yeniden gerçek sahipleriyle buluşmasını sağladı. Özgürlüğün muazzam atmosferi barikatlarda, sokaklarda kendini dışa vurdu.

İsyan dalgası bir müddet sonra geri çekildi. Fakat bu gelişme Yunanistan topraklarında sınıfsal antagonizmanın ne derece keskin olduğunu göstermekteydi.

Kapitalist krizin sarsıcı etkileri uluslararası düzeyde bir yandan şirket iflaslarını gündeme getirirken, öte yandan toplu tensikatların yaşanmasına, işsizliğin yaygınlaşmasına neden oldu. Yunanistan da kapitalist krizden son derece sert şekilde etkilenen ülkeler-

den biri olarak öne çıktı. Bu konjonktürde (2009 Ekim ayında) yapılan genel seçimlerde sağ muhafazakar çizgiyi temsil eden Yeni Demokrasi Partisi başarısızlığa uğrarken PASOK zafer kazandı. Daha sonra YDP'nin krizin tüm sonuçlarını ve Yunanistan devletinin olağanüstü artan dış borçlarını sakladığı ortaya çıktı. Bir anlamda seçim yenilgisi, YDP'nin sorumluluk üslenmemesini ve kendisine karşı doğabilecek reaksiyonlardan kurtulmasını sağladı. PASOK, sendikal bürokrasiyle bir konsensüs sağlayıp, yaşanan süreci aşabileceğini hesaplamaktaydı. Bir dizi slogan ve ajitasyona rağmen, kapitalist krizin çıplak sonuçları Yunanistan'da kendini dışa vurdu ve bu noktada artık PASOK, Yunanistan ekonomisinin iflas ettiğini açıklamak zorunda kaldı.

Yunanistan hükümeti ardından "ekonominin canlanması için" işçi sınıfına yönelik son derece sert "istikrar programının" hayata geçirileceğini bildirdi.

Kapitalist kriz 2008 sonrasında General Motor gibi büyük şirketlerin iflaslarına neden olmuştu. Bu birinci köpük dalgasının sonuçlarıydı. Sürecin giderek derinleşmesi, bir şirket özelliği gösteren devletlerin de iflasını beraberinde getirdi. Önce küresel finans cenneti olarak gösterilen Dubai iflas etti. Bir yatırım şirketi olan Dubai World 59 milyar dolarlık borcunu 6 ay ertelemek isteyince uluslararası piyasalarda panik başladı. Dubai World'den sonra yan kuruluşu olan emlak şirketi Nakheel'de borçlarını erteleme talebinde bulundu. Aslında bu gelişmeler Dubai modeli olarak literatüre girmiş, borç mekanizmalarıyla büyüme tarzının çöküşünü işaretledi. Kapitalist krizle birlikte yaşanan likidite sıkıntısı, şirket devlet niteliğindeki Dubai'yi birden bloke etti. Çünkü ülkede küresel ekonomik aktörlere yönelik yaratılan gayrı menkul bolluğu alıcı bulamıyordu. Bağlantılı olarak 2009 yılının sonunda acil ödenmesi gereken 20 milyar dolarlık borç ödenemiyordu.

Dubai'deki gelişmeler birden benzer özelliklere sahip, dış borçla ekonomik döngüyü sağlayan ya da krizin olmadığı dönemlerdeki likidite bolluğuyla ekonomik "gelişme" gösteren bir dizi ül-

kenin iflasını tartışılır kıldı. Başta Yunanistan olmak üzere Portekiz, İspanya ve İrlanda'da da devlet iflasları gündeme geldi.

Yunanistan'ın 300 milyar Euro'luk dış borcunun bulunması ve kısa zamanda ödenmesi gereken 30-40 milyar Euro'luk dış borç yükümlülüğü Dubai gibi Yunanistan'ı da iflasın eşiğine getirdi.

Yunanistan'daki kriz, Avrupa Birliği'nin yaşadığı bir kriz olarak değerlendirildi. Benzer gelişmelerin Portekiz, İrlanda ve İspanya'da olma olasılığı birliğin "kristalize" yapısını etkileyeceği doğrultusunda yorumlar yapıldı. PASOK lideri George Papandreou AB'den acil yardım talebinde bulundu. AB'nin emperyalist çekirdeği oluşturan ve dominant iki ülkeden biri olan Almanya böylesine bir talebe sıcak bakmayacağını açıkladı. Bu süreç Avrupa Birliği'nin krizi olarak değerlendirilse de, aslında bir emperyalist blok olan Avrupa Birliği'nin yeniden yapılanmasını ve yeni emperyalist politikalarını açığa çıkardı. Burada özellikle Almanya devlet iflasının yaratacağı katastrofu hissettirerek, Yunanistan'ı yeniden sömürgeleştirilmesi veya sömürünün derinleştirilmesi için adımlar atmaya zorladı. Bu yönde de sonuç alıcı adımlar atıldı. Yunanistan, Portekiz, İspanya ve İrlanda'nın yaşadığı kriz bir anlamda AB içerisinde Almanya'nın hegemonyasını arttırıcı, pekiştirici işlev gördü ve görüyor. Bu gelişmeler AB'nin emperyalist çekirdeği ve periferisi arasındaki yeni iş bölümünün bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Daha önce İrlanda'da yaşanan gelişmeler ya da AB'ye tam teslimiyet doğrultusundaki politikaların benzerinin Yunanistan'da yaşanması muhtemeldir.

Portekiz, İrlanda, İtalya, Yunanistan ve İspanya'nın 2010 yılının Aralık ayına kadar ödemeleri gereken toplam borç tutarı 405 milyar Euro'ya yakındır. Bugün İrlanda, Yunanistan ve AB'nin periferisindeki ülkelerde yaşanan sorunların asıl sebebi borçlarının varlığı kadar, bu borçlara bağlı olarak ödenmesi gereken faiz ve faiz oranlarıyla ilintilidir. Bu oran periferi ve merkez ülkeler arasında iki kata kadar yükselmektedir.

PASOK özellikle Almanya'nın belirlediği çerçevede IMF ve

AB'yle bir anlaşmaya vardı. Acil borç ödemelerini bu anlaşma üzerinden realize etmeye çalışacak. Bunun Yunanistan halkı için anlamı işsizlik, geleceksizlik ve umutsuzluk olacaktır.

PASOK hükümeti gündeme sokmaya çalıştığı istikrar paketiyle kamu harcamalarını radikal bir şekilde kesintiye uğratmayı ve sınıfın tarihsel kazanımlarını gasp etmeye çalışıyor.

PASOK Yunanistan'da 2010 yılında işsizliğin % 20'lere ulaşacağını tahmin ediyor. Ama buna rağmen bu yıl içinde kamu sektöründeki tüm işe alımların durdurulmasını ve her emekli olan 5 kişiye karşılık 1 kişinin işe alınmasını hesaplıyor. Ayrıca kamu sektöründe bir dizi tasfiyenin yapılması hedefleniyor. Bunun yanında maaşlarda kesinti yapılması, KDV'nin % 21'e çıkartılması, ödeneklerde % 12 kesintiye gidilmesi, emekli maaşlarının 2010 yılı süresince dondurulması, 13. maaş olarak adlandırılan Noel ikramiyesinde % 30 kesinti yapılması, yine paskalya ve yaz tatili dönemlerinde verilen yarım maaş ikramiyenin % 30'unun azaltılması amaçlanıyor. Ayrıca akaryakıt fiyatlarına 3 cent ve 8 cent arasında zam yapılması, alkollü içkilere % 20, sigara fiyatlarına % 65 oranında ek vergi uygulaması gündeme alınmış durumda.

Yunanistan işçi sınıfının kendisine yönelik sistematik bir karşı devrim niteliğinde olan bu saldırıya, daha başlamadan cevabı son derece sert oldu. 2009 Ekim ayında büyük bir oy çokluğuyla iktidara gelen PASOK'un (işçi veya emek anlamına gelmektedir) politikalarına işçi sınıfı bir dizi grev ve genel grevle yanıt verdi.

Yunanistan işçi sınıfı 2010 Şubat ayından itibaren hem sektörel bazda grevler, hem de tüm sektörleri kapsayan genel grevler gerçekleştirdi. 2008'in ayaklanma ve isyan ruhu bu grevler içerisinde yeniden hayat buldu.

Yunanistan işçi sınıfı kapitalist krizin faturasını ödememek ve sermayenin saldırısına karşı Şubat ayının başında sektörel bazda 48 saatlik bir uyarı grevi gerçekleştirdi. Ardından 10 Şubat'ta ağırlıkta kamu emekçileri greve çıktı. Kamu Emekçileri Konfederasyonu (ADEDY) tarafından gerçekleştirilen greve öğretmenler, sağlık ça-

lışanları, temizlik ve belediye işçileri yaygın olarak katıldı. Ayrıca özel sektörün bazı alanlarında çalışanlar da greve iştirak etti. Ardından 24 Şubat grevi yaşandı. Bu greve finans ve medya alanında çalışanlar ve özel sektörün değişik kesimlerinde çalışanlar katıldı. Mart ayına girildiğinde, 5 Mart'ta, Yunanistan halkı sokaklara çıktı. Polisle yer yer çatışmalar yaşandı. PAME'nin (Bütün İşçilerin Mücadele Cephesi) örgütlediği 24 saatlik greve tersane işçileri, devlet ve özel sektörde çalışan basın işçileri katıldı. Ayrıca Yunanistan'ın iki büyük konfederasyonu ADEDY ve GSEE (İşçi Sendikaları Konfederasyonu) üyesi tüm işçiler iştirak etti. Yarım gün iş bıraktı. Ayrıca PAME üyeleri 60 kamu binasında işgal gerçekleştirdi. Ardından 8 Mart'ta öğretmenler yeniden greve çıktı.

11 Mart'ta ADEDY ve GSEE'nin önderliğinde geniş işçi yığınlarının katıldığı genel grev gerçekleştirildi. Genel greve 100 binlerce işçi katıldı. 24 saat süren grev, Yunanistan'da hayatı felç etti. Özellikle ulaşım, sağlık ve eğitim sektöründe grev son derece etkili oldu. Grevcilerle polis arasında saatlerce süren şiddetli çatışmalar yaşandı.

İşçi sınıfı bu eylemleriyle sermayeye ve kapitalist devlete karşı net bir tavır sergiledi. "Geçit vermeyeceğiz" ve "geri çekilmek yok" dedi. Sokaklarla fabrikalar buluştu, sınıf kolektif gücünü çok kısa zaman aralığında tekrar tekrar ortaya koydu. Sendikal bürokrasinin blokajları direnişler, eylemler, grevler ve genel grevler içerisinde dağıtıldı. "Kapitalizme karşı savaş!", Yunanistan işçi sınıfının şiarı oldu.

Avrupa Birliği ülkeleri içerisinde Yunanistan pratiği son derece önem taşımaktadır. Özellikle Avrupa'nın Akdeniz havzası muazzam sınıfsal mücadelelere gebedir. Finans kapitalin kıtada başlatacağı savaşın ön cephesi Yunanistan'dır. Tıpkı ülkemizde TEKEL işçilerinin sınıfın öncü müfrezesi olması gibi. Yunanistan işçi sınıfının direnişi bu anlamda Avrupa işçi sınıfının ve özellikle Akdeniz havzasında son derece sarsıcı etkileri olacaktır. Buradaki olumlu veya olumsuz gelişmeler direkt olarak İspanya, Fransa, Por-

tekiz, İtalya'yı etkilediği gibi İngiltere ve Almanya'yı da etkilemesi muhtemeldir. Yunanistan'da kavga devam ediyor. Ve bu kavga Avrupa işçi sınıfının kavgasına ışık tutuyor.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 2010/15, 09 Nisan 2010)*

Son çeyrek asrın en kritik yılı: 2010

2010 yılı, sınıf mücadelesi açısından hem ulusal, hem de uluslararası düzeyde son 25 yılın en kritik yılı olacağa benziyor. Kapitalist krizin yıkıcı etkileri katastrof mahiyetine bürünebilir. Eldeki veriler de bunu gösteriyor. 2008 sonrası krizin yarattığı yıkıcı etkiler kapitalist devletlerin 50 trilyon Dolar'lık sübvansiyonuyla bir düzeyde engellenmeye çalışıldı. Büyük tekeller ve bankalar kapitalist devletin aktif müdahalesiyle koruma altına alındı. Bu gelişme devletin piyasa tanrısının koruyucusu ve sermayenin dostu ve uşağı olduğunu bütün çıplaklığıyla ortaya koydu. Birleşmiş Milletler Suçla Mücadele Dairesi Başkanı küresel mali krizde bankaların kara parayla kurtulduğunu açıkladı. Narko-ekonominin kapitalizmin ayrılmaz bir parçası olduğu, yetkili ağızlardan da böylece ifade edildi. Ne var ki devlet müdahalesi ve narko-ekonominin yarattığı olanaklar da sonsuz değil. Şimdi olası ve son derece sarsıcı ve birbirini tetikleyen ikinci finansal köpükten bahsediliyor. Böylesine bir dalganın olağanüstü sarsıntılar yaratacağı ortadadır. ABD otomotiv devi General Motor'un iflas etmesi, Ford'un ve Chrysler'in iflasın sınırından dönmesi, birçok yatırım bankasının yaşadığı iflas zinciri 2008'deki spekülatif çığın yarattığı sonuçlardan bazılarıydı. Ayrıca İzlanda, İrlanda ve bir dizi ülke ciddi problemler yaşamıştı. Olası ikinci spekülatif köpük dalgası

bırakın şirket iflaslarını, ülke iflaslarını da beraberinde getirebilir. Post-kapitalist merkezlerden biri olarak sunulan finans ve yatırım mabetlerine dönüştürülen Dubai'nin bugünlerde içine girdiği süreç ve yaşadığı problemler bu tezi güçlendirmektedir. Yunanistan'ın da benzer bir spekülatif anafor içine girdiği tartışılıyor. AB'nin yumuşak karnı olan emperyal çekirdeğin periferisinde yer alan İspanya ve Portekiz'de de ülke iflasları bekleniyor. Böylesine bir gelişmenin muazzam sonuçları olacağı ortadadır.

Kapitalist krizin giderek katastrofa evrilme potansiyeli taşıdığını şu veriler de gösteriyor: ILO 2010 yılında dünya çapında işsiz sayısına 56 milyon kişinin daha ekleneceğini açıkladı. İstanbul'da yapılan IMF ve Dünya Bankası toplantısında tablo daha vahim olarak ortaya konuldu. 2010 yılında işsiz sayısının 59 milyona ulaşacağı bildirildi. Ayrıca 90 milyon insanın yoğun bir yoksulluk içine gireceği vurgulandı. Krizde herhangi bir olumlu gelişme olmazsa, bazı üçüncü dünya ülkelerinde savaşların kaçınılmazlığı ileri sürüldü. Bu açıklamaların iki emperyalist örgütün yöneticileri tarafından yapılması ayrıca dikkat çekiciydi.

Metropol ülkelerdeki işsiz sayısındaki yükseliş çarpıcı bir boyuta ulaştı. ABD'de işsiz sayısının 14 milyon olduğu açıklandı. Bu sayının 7.5 milyonunun son bir yılda işini kaybedenlerden oluşması çok daha çarpıcıdır. AB'de toplam işsiz sayısı 21 milyona yükseldi. İngiltere'deki durum da çok farklı değil. İşsizlik kronik bir vakaya dönüştü. Japonya'da işsiz sayısı 2009 yılında olağanüstü arttı.

Dünya Bankası verilerine göre gıda fiyatları son 3 yılda % 83 oranında yükseldi. Yaşanan krizle Afrika'da 700 bin çocuğun daha öleceği açıklandı. Kriz 1.25 Dolarla yaşamak zorunda kalan Afrikalıları daha büyük sefalete sürükledi.

Uluslararası düzeyde işsizliğin ve yoksulluğun yaygınlaşmasıyla birlikte hayırsever kapitalizm uygulamaları hayata geçirilmeye başlandı. Almanya'da 40 bin gönüllünün çalıştığı 847 sosyal dayanışma evinde, 1 milyondan fazla insana gıda maddesi yanında günlük gereksinmelerini karşılayacak eşyalar dağıtılıyor.

Bugün yine Almanya'da nüfusun % 13'ten fazlası yoksulluk sınırının altında yaşıyor. Yoksulluğun çarpıcı gerçekliği karşısında İngiliz papaz Tim Jones "yoksullar çalabilir" açıklamasını yaptı. Hemen devreye giren kilise, papazı eleştirdi ve yoksul insanların yardım kuruluşlarına başvurmalarını istedi.

Türkiye'deki tablo da olağanüstü vahimleşmiş durumda. Kriz sonrası işten atılan işçi sayısı 1 milyonu geçti. Bugün devletin resmi açıklamalarında bile açık ve sayılamayan işsiz sayısının 5 milyonun üzerinde olduğu belirtiliyor. Gerçek sayı yeni işsizlerle birlikte 7-7.5 milyona ulaşmış durumda. Bu kitle ara sıra bulduğu işlerle, sokak işçiliği yaparak, marjinal sektörlerde çalışarak, feodal ilişkilerinin desteğiyle yaşamını bir düzeyde idame ettiriyor. Bundan dolayı büyük patlamalar olmuyor ve öfke ayağa kalkmıyor. Ayrıca sınıf hareketinin tarihinde işsizlerin örgütlenme pratiklerinin azlığı bu kitlenin harekete geçmesini engelliyor. Şunun da altını çizmekte yarar var; bugün sokak işçileri, marjinal sektörde çalışanlar, hatta Türkiye işçi sınıfının % 65'lerini oluşturan güvencesiz işçiler bir başka manada yeni işsizlerin potansiyelidir. Her an işsiz kalmaları muhtemeldir. Bazı durumlarda ve dönemlerde bir süre işçi, bir süre işsiz kalma gibi iç içe geçen durumlar da yaşanmaktadır. 2010 yılında var olan işsiz sayısına 1-1.5 milyon işsizin de eklenmesi olasıdır. Kısacası Türkiye'deki işsiz sayısı aşağı yukarı 8.5-9 milyona ulaşacaktır. Sınıfın organik parçası olan bu muazzam kitlenin, Türkiye'deki siyasal süreci etkilemesi kaçınılmazdır.

Ayrıca Türkiye ekonomisi 2009 yılının ilk çeyreğinde 13.8 oranında küçüldü. Bu oran Türkiye tarihinin II. Dünya Savaşı sonrasındaki en büyük düşüşüydü. Türkiye nüfusunun en az gelire sahip 15 milyonluk kesiminin 4.5 milyonunun hiçbir sağlık güvencesinin olmaması başlı başına vahim bir durumu ortaya koymaktadır. 2008'den itibaren ferdi kredi borcunu ve kredi kartı borcunu ödeyemeyenlerin sayısı hızla ve geometrik oranda yükselmektedir. Kısaca yoksulluk, işsizlik, sefalet ve geleceksizlik giderek yaygınlaşmakta ve derinleşmektedir.

Genel olarak belirttiğimiz bu gelişmeler yaşanan dönemin hem ülke çapında, hem de uluslararası düzeyde bir dizi felaketi beraberinde getirdiğini gösteriyor.

Hava döndü

Bu süreç aynı zamanda sınıfsal antagonizmayı derinleştirdi ve keskinleştirdi. Türkiye işçi sınıfı krizin yıkıcı etkilerini hissetmesiyle birlikte hızla harekete geçti. Sinter, Brisa, Gürsaş ve Tezcan'da içinde bir dizi eksiklikler yaşansa da, gerçekleştirilen fabrika işgal eylemleri sınıfın krize karşı en net yanıtıydı. Ve onun kolektif karşı duruşunu açığa çıkarıyordu. Hatta sınıf bu eylemlerle dönemin model eylemlerini yarattı. İşçi sınıfının kapitalizmin acıyan yerine vurması gerektiğinin altını çizdi. Bu eylemleri işyeri kapatmalarına, toplu tensikatlara, işten atılmalara karşı gerçekleştirilen bir dizi eylem izledi. Birçok işyerinde sendikalaşma mücadelesi yürütüldü. Çeşitli direnişler ve grevler yapıldı. 2009'da işgal, direniş ve grev sınıfın model eylemleri olarak öne çıktı.

Dağınık, aralarında bir koordinasyon olmayan, ağırlıkla kendiliğindenci bir tarzda gelişen bu eylemler içinde özellikle DESA ve Meha direnişi iz bıraktı.

DESA direnişi bir sendikalaşma mücadelesi olarak gelişti. Bu direnişte Emine Arslan kimliği bir dava kadını olmanın konsantre ifadesi oldu. Emine Arslan direniş boyunca her düzeydeki baskı, tehdit ve manipülasyona karşı dimdik ayakta kalmasıyla sınıfın onurunu kendi kimliğinde somutladı. Sıradan bir işçinin muazzam gücünü açığa çıkardı. Davaya inancın ve davanın kutsallığının somut göstergesi oldu. Tek başına sınıfın kolektif gücünün taşıyıcısı gibi hareket etti. Dönemin en anlamlı model kimliğini oluşturdu.

Krizin tam ortasında Meha direnişi iki yönden anlam taşıdı. Birincisi, bir alt işverende ya da fason üretim yapan işyerinde başlayan direniş, sınıfın yaratıcı zenginliğinin sonucu, üst işverene yani

LCW'ye yöneldi. Meha işçileri LCW mağazalarını bloke ederek, üst işvereni sıkıştırdı. İmajını zedeledi. Perakende satış mağazalarını çalışmaz hale getirdi. Taleplerinde ısrarcı olan Meha işçileri direnişlerini başarıyla sonuçlandırdı. Meha direnişi fason ve taşeron işyerlerinde hedefin neresi olması gerektiğini pratikleriyle gösterdiler. Sınıfa moral ve güç verdiler. Bunun yanında Meha direnişi mücadele azmi, kararlılık, sınıfın onurunu kendi kimliğinde bütünleştiren dönemin model kimliklerini de ortaya çıkardı. Sınıf eksenli bir çalışmanın muhteşemliği ve nelere kadir olabileceği Meha direnişiyle bir kez daha görüldü. Yine sıradan bir işçi olan Saliha Gümüş, direnişin önderlerinden biri ve dönemin model kimliği olarak karşımıza çıktı. Aynı şekilde şu an direnişi tek başına ve büyük bir azimle sürdüren Entes'ten Gülistan Kobatan da, dönemin model kimliği olarak iz bıraktı.

Bu eylemlerin ve bu kimliklerin açığa çıkması tesadüfi bir gelişme değil, dönemin zenginliğinin somut bir dışavurumudur.

2009'da ücretlerin ödenmemesine, işten çıkarmalara karşı ve bir dizi sendikal örgütlenme ve hak için birçok grev ve direnişler gerçekleşti. Bu eylemler içinde öne çıkanlar ATV-Sabah, E-kart, Asemat, Asil Çelik, Sega Otomotiv, Ayzi Moda, Arçelik, Esenyurt ve itfaiye işçilerinin eylemleri oldu. Bunların bir kısmında başarı sağlandı ve bir kısmında mücadele halen sürüyor.

2009'daki işçi eylem ve direnişlerinin en göze çarpan özelliği belirli bir lokalizasyona hapsolmasıydı. Bu lokalizasyon eylemlerin gücünü belirledi. Eylemlerin ekseni ekonomik içerikliydi. Talepler de günlük ve acil sorunlar üzerine şekillendi. Ama her şeye rağmen her eylem sınıf mücadelesine bir birikim sağladı. Kriz koşullarında ve sınıf bilincinin ve kimliğinin son derece deforme olduğu şartlarda yapılan eylemler, sınıfa moral ve güç verdi. Eğer gerekli müdahaleler zamanında yapılabilseydi, bu eylemlerin her biri son derece etkili ve çarpıcı sonuçlar yaratabilirdi. Bu direnişler olağanüstü olumsuz koşullarda ve krizin yarattığı tedirginlik ve geleceksizlik ortamında işçi havzalarını aydınlatan kıvılcımlar

oldu. Ne yazık ki bu kıvılcımlar işçi havzalarını saran yangına dönüşmedi.

Kapitalist kriz sonrasında 1 milyonun üzerinde işçinin işten atılmasına karşın, büyük öfke patlamaları yaşanmadı. Sistemin sınıf kimliğinde ve bilincinde yarattığı deformasyon onun eylem ve örgütlenme kapasitesini de direkt olarak etkiledi. 2009'un yaz aylarında tartışılmaya başlayan Kürt açılımı sınıf hareketinde eksen kaymalarına yol açtı. Milliyetçi ve ırkçı histeri, kapitalist krizin yakıcı sonuçlarının hissedilmesini engelledi. Bunun yanında 'hayırsever kapitalizm' pratikleri sınıfın kolektif halüsinasyonunu arttırdı. En fazla mikro sosyoloji düzeyinde içe dönük şiddet vakaları yaşandı. Fakat bu yoğun işten atılmanın yarattığı öfke maalesef kolektif bir öfkeye dönüşmedi. Bunun bir nedeni siyasal öznelerin ve sendikal yapıların işsiz yığınlara yönelik bir perspektifinin ve somut bir örgütlenme projesinin olmamasıydı. Diğeri ise bu işsiz yığınlarının öfkelerinin massedilebileceği ve yaşamlarını bir düzeyde sürdürebilecekleri (sokak işçiliği, marjinal sektörde bulunan işler, sosyal çevrenin desteği gibi) olanaklarının olmasıydı. Ama her şeye rağmen bu ülkede işsizliğin ölümle eşdeğer olduğu da bir gerçektir. Bugün 2010 yılındaki yeni işsizleri de hesaba katarak bu kitlenin örgütlenmesi ve bu kitlenin öfke ve kininin sisteme dönmesi bizim elimizdedir. Unutulmamalıdır ki aynı kitle üst kimliğinin oluşmadığı koşullarda, umutsuzluğun ve geleceksizliğin yaygınlaşmasına da paralel olarak faşizmin kitle temeli de olabilir.

Neo-liberal politikalar ve kapitalist krizin yarattığı yıkıcı sonuçlar hayatın her alanı sosyal patlama alanına dönüştürdü. Artık hayatın her alanı sosyal dinamitlerle döşenmiş durumda. Yeter ki bu dinamitleri ateşleyecek örgütlenme, müdahale ve eylem araçları yaratılsın ve bu dinamitleri patlatacak katalizör olunabilsin.

25 Kasım eylemi bu anlamıyla önemli oldu. Her ne kadar yeterli örgütlenmese bile yaşanan konjonktürün olağanüstülüğü, kamu emekçilerini harekete geçirdi. KESK dahil, sendikal büyük-

rasinin ataleti dipten gelen öfke ve arayış sonucunda kırıldı. Eylem bir nevi genel grev olarak kendini dışa vurdu. Sınıfın içinde biriken öfkenin ne boyutta olduğunu ortaya çıkardı. Katılım düzeyi, yaygınlığı ve etki gücü beklenenin çok ötesinde gerçekleşti. 25 Kasım bir anlamda sınıf açısından 2009 yılının kazanıldığını simgeledi. Bu birikim iyi değerlendirilebilirse, bürokratik bir kasta dönüşmüş KESK değiştirilebilir, hatta yıkılarak yeniden yaratmanın önü açılabilir. Eylemin kendisi bile taban örgütlenmelerinin önemini ortaya koydu. Birçok işyerindeki başarı zayıf da olsa bu taban örgütlenmeleriyle gerçekleştirildi. Aynı taban örgütlenmeleri kitle inisiyatifini kökleştirdiği gibi KESK'in de yeniden yapılanmasını sağlayabilir. Sokakla örgütlenme arasındaki diyalektik ancak taban örgütlenmeleriyle somutlanabilir. Bu adım kamu emekçileri üzerinde hakimiyet kurmuş, korporatist sendikacılığın da parçalanması anlamına gelecektir. Eğer böylesi adımlar atılmazsa, 25 Kasım'm birikimi sendikal bürokrasinin manevraları içinde eritilebilir, hatta sendikal bürokrasiye yeni bir soluk aldırabilir. KESK marjinalize olmuş solun nüfuz savaşlarının gerçekleştiği bir yapı olmaya devam eder.

25 Kasım'da öne çıkan eylemlerden biri BTS'lilerin gerçekleştirdiği iş durdurma eylemi oldu. Demiryolları felç edildi. Bunun üzerine devlet BTS'lilere yöneldi. 16 kamu emekçisini açığa alarak, bir intikam hareketi başlattı. BTS'liler arkadaşlarını yalnız bırakmadı ve ikinci iş bırakma eylemi yaptı. Devletin saldırısı da gecikmedi. 30 çalışan açığa alındı. Ama kısa bir müddet sonunda işe dönüşler başladı. BTS'liler ancak mücadeleyle haklar alınabileceğini ve korunabileceğini pratik olarak gösterdiler. Bu da 25 Kasım'ın ayrı bir veçhesiydi.

Ardından gelen TEKEL direnişi aktüel jargon olan 'açılıma' yeni bir boyut kazandırdı ve 'gerçek açılımın' nerede olduğunu işaretledi. Kürdü, Türkü, Çerkesi, Lazı, alevisi, sünnisi, şafisi, başı örtülü veya başı açık olanı, sağcısı ve solcusuyla işçi sınıfı ülkenin başkentini işgal etti. TEKEL işçileri sermayenin açık saldırısına

karşı harekete geçti ve alt kimliklerini aşarak üst kimlikleriyle, işçi olma kimlikleriyle devreye girdi. Emekle sermaye çelişkisinde safını net olarak belirledi. Kapitalist devletin tavrı da çok netti. TEKEL işçisi Ankara'da kapitalist devletin niteliğini yaşayarak gördü. Her cop darbesi, atılan her gaz bombası TEKEL işçisinin kimliğini inşaa etti. Sınıfın direnci karşısında Türk-İş bürokrasisi harekete geçmek zorunda kaldı. Direniş, özellikle sınıftan yana bazı sendikalar ve Türk-İş tabanı tarafından aktif desteklendi. 2010 yılına girerken 25 Kasım'dan alınan mücadele bayrağı, TEKEL işçilerinin direnişiyle taçlandırıldı. Sınıfın moral motivasyonu arttı. 2009 yaz aylarında yaşanan durgunluk, rehavet hızla aşıldı.

TEKEL işçilerinin başarısı 2010 yılında sınıf hareketinin yönelimini belirleyecek bir içeriktedir. Ne var ki devrimci güçlerin olmadığı koşullarda CHP'nin devreye girerek TEKEL işçilerinin mücadelesini AKP karşıtı bir mücadeleye indirgemesi son derece tehlikeli bir gelişmeyi de işaretlemektedir. Bu da sınıfın mücadelesinin sermaye klikleri arasındaki iktidar savaşları içinde eritilmesidir.

Bugün sınıf içindeki yeterli çalışma yapıldığında, TEKEL işçilerinin mücadelesi dahil, mücadelenin hızla anti kapitalist bir içeriğe bürünmesi işten bile değildir. İşsizlik tehlikesi yoksulluk ve sefaletin yıkıcılığı, sınıfsal öfkeyi ve kini tetiklemektedir. Bu öfkeye ve kine ihtiyacımız var. Ve bu öfke ve kin kapitalizme ve sisteme yönelmelidir. Eğer bu çalışma yapılmazsa yıkıcı gücün bir rektifikasyon aracına dönüşmesi kaçınılmazdır.

Sistem Mustafakemalpaşa'da aslında bütün acımasızlığını ortaya koydu. Yanarak kömür halini almış 19 işçi arkadaşımız kapitalist sistemin aşağılıklığını, simsarlığını ve pisliğini yaşamlarını kaybederek gösterdiler. Tıpkı daha önce Topkapı'da yaşanan katliam gibi. Kapitalist devlet de bütün özelliklerini alenen ortaya koyuyor. İşçi sınıfının her düzeydeki hak istemi ve talebi şiddetle karşılık buluyor.

2010 yılının, sınıf mücadelesinin keskinleşeceği bir yıl olacağı ortadadır. Görev, kapitalist sistemi ve kapitalist devleti teşhir etmektir. Sınıfın öfke ve kinini kolektif bir öfkeye ve örgütlülüğe dönüştürmektir. Neo-liberalizmin ve kapitalist krizin yarattığı toplumsal dinamitleri ateşlemektir. Iskra'cılar yola küçük kıvılcımlarla çıktılar. Bizlerin görevi de küçük kıvılcımları alev toplarına dönüştürmektir. Artık her işçi atölyesi, her fabrika, her işçi havzası, hatta her işçi kenti sınıfsal öfkesinin ve kinin odağına dönüşmüştür. Bu alanlarda öfke ve kini tetiklemek devrimcilerin görevidir. Yaşanan sınıfsal antagonizma hiç beklenmedik anda havza grevlerinin, hatta kent grevlerinin önünü açabilir. Sorun buna hazırlıklı olmaktır. Küçük alevleri yangına dönüştürmektir. 2010 yılı kavganın yılı olacağa benziyor. Sinter'leri, Brisa'ları yaygınlaştırmak, 25 Kasım'ları ve TEKEL direnişlerini kökleştirmek bizlerin elindedir. Böylesi bir mücadelenin enternasyonal bir içeriği olduğu unutulmamalıdır. İngiltere'de korsan ve illegal grevler, Fransa'da rehin alma eylemleri ve fabrika işgal eylemleri, Güney Kore'de ve Bangladeş'te fabrika işgalleri sınıfın kolektif ruhunu inşa etmektedir. Uluslararası düzeyde sınıfsal öfke ve kin artık harekete geçmiştir. Sinter, Tezcan ve Brisa'yla Ssangyong fabrika işgalleri, TEKEL işçilerinin başkenti zapt etmeleriyle Caterpillar'daki rehin alma eylemleri arasında diyalektik bir bağ vardır. Bu diyalektik yeni enternasyonalizmin mayasıdır. Kolektif Prometeus'un, yani işçi sınıfının finans kapitalin saldırısına cevabı net olmalıdır. 1919'da Alman devrimcileri Spartakistler izlenmesi gereken yolu göstermektedir: "*Proletarya, ayağa kalk! Savaşa! Kazanacağın koca bir dünya var önünde ve savaşacağın koca bir dünya! Burada, insanlığın en yüce amaçları uğruna, dünya tarihinin sınıf savaşımında, düşmana söyleyeceğimiz tek şey şu: "Göze göz, dişe diş!"*

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 2010/01, 01 Ocak 2010)*

Finansal tsunami, öncü sarsıntıdan büyük çöküşe mi?

Kapitalizmin krizi ve işçi sınıfı

Sermaye krizin bütün yükünü işçi sınıfı ve emekçilerin üzerinden çıkarmaya çalışacaktır. İşsizlik, umutsuzluk ve açlığın yaygınlaşması muhtemeldir. İşçi sınıfı bulunduğu mevzileri korumalı, kendine dayatılan her türlü uygulamayı reddetmelidir. En ufak hak gaspına, işten atılmalara ve tensikatlara karşı bir taban örgütlenmesi olan direniş komiteleri kurulmalıdır. Bu komiteler atölye, işyeri, fabrika, sanayi bölgesi ve havza düzeyinde yaygınlaştırılmalıdır.

İşçi sınıfı "krizin bedelini krizi yaratanlar ödemelidir" şiarıyla hareket etmelidir. Bu aynı zamanda çürümüş ve kokuşmuş kapitalizmin teşhirinin ilk adımıdır.

İşçi sınıfı elektrik, su, doğalgaz faturalarını ödememe, kamu taşıtlarına ücretsiz binme, fatura yakma, banka faaliyetlerini kilitleme, borsayı işlemez hale getirme ve bloke etme eylemlerine hazırlanmalıdır. Sivil itaatsizlik eylemleriyle krizin gerçek müsebbipleri gösterilmelidir.

ABD'de Mortgage kredilerinin ödenmemesiyle başlayan kriz, hızla mali sektöre yayıldı. Ardından etkisini gerçek bir küresel kriz olarak bütün dünyada göstermeye başladı.

2007 yılında geçici ekonomik türbülans, kısa süreli çalkantı gibi

tanımlamalarla açıklanmaya çalışılan krizin, finansal bir tsunami olduğu ortaya çıktı. Finansal kriz, 1980'lerin ortalarından itibaren küreselleşme diye tanımlanan bu süreçte yaşanan Meksika, Rusya, Doğu Asya gibi bir dizi krizden farklı olarak, etkisini ve sarsıntısını global boyutta hissettiriyor. Çünkü iflas eden ve çöken tek tek yatırım bankaları ya da Mortgage sistemi değil -hatta bunlar krizin sonucu-, kapitalizmin sinir sistemini oluşturan finansal sistem çöküyor. Uluslararası finans sisteminin simgesi Wall Street batıyor.

Kapitalist kriz sadece sektörden sektöre yayılmıyor, ülkeden ülkeye yayılma özelliği gösteriyor. 2007 yılında % 3,8 olarak gerçekleşen küresel ekonomik büyümenin, 2008 yılında % 1,8'e gerilemesi bekleniyor. Bu açıklamalar bile krizin derinliğini ortaya koyuyor.

1970'lerin başında kapitalizmin içine girdiği kriz yeni bir sermaye birikim rejiminin önünü açmıştı. Aslında bu süreç 1950-1974 arasında izlenen ekonomik politikaların reddiyesi ve reaksiyonuydu. Yeni bir konjonktürü ifade ediyordu.

Kapitalist sistem 1950-1974 arasında hem sosyalizm tehdidinden korunmak, hem de 1929 krizini aşmak için bir yeniden yapılanma sürecine girmişti. Sermaye birikimi sorunu, kitlesel üretim ve kitlesel tüketimi esas alan üretim tekniğine geçilmesi ve devletin ekonomik ve sosyal yaşamda aktif rol oynamasıyla aşılmaya çalışıldı. Devlet ekonomik bir aktör olarak sanayi ve ticarette önemli işlevler gördü. Emekle sermaye arasındaki çelişki refah toplumu uygulamalarıyla azaltılmaya ve nötrleştirilmeye çalışıldı. Sermayenin sınırsız egemenliği "toplumsal barış" ifadeleriyle süslendi. ABD kapitalist dünyanın efendisi olduğunu gösteren adımlar attı. Bretton Woods sistemine bağlı olarak doların küresel pazarda kullanılması ve parasal sistemin dolar üzerinden biçimlenişi II. Dünya Savaşı sonrası yeni dünya düzeninin temel özelliğiydi. Bu bir yanıyla da ABD'nin efendiliğini ve hegemonik bir devlet olma özelliğini simgeliyordu. Ayrıca kültürel, ideolojik, askeri hegemonyasını da taçlandırıyordu. Kapitalist sistem bu dönemde muazzam bir

büyüme trendi yakaladı. 1929 krizinin sarsıcı etkilerini aştı. Sosyalizmi bloke edici tedbirler aldı ve bu yönde etkili sonuçlar elde etti. Kapitalizm altın çağını yaşadı. 1960'ların ortalarından itibaren bu durum değişmeye başladı. Üretimin kitleselleşip, sermaye birikimi merkezileştikçe kar oranlarında kaçınılmaz düşüşler ortaya çıktı. Bir anlamda kapitalizmin değişmez yasaları işliyordu ve kapitalizmin anarşik yapısı devredeydi. Sistem bir uzun dalga krizi içine girdi. Kısaca kapitalist üretim tarzı önündeki engel yine sermaye oluyordu. Sistemin kriz üreten işleyişi kendini dışa vurmaya başladı. Sermayenin yüksek karlılık ihtiyacı krizi tetikliyordu.

Sermayenin karlılığını hızla artıracak düzenlemeler gündeme sokuldu. Sanayi sektöründe yaşanan kar oranlarındaki gerileme, finansal aktiviteler ve spekülatif kazançlarla giderilmeye çalışıldı.

1950-1974 arasında sosyalizm tehdidine karşı ve sermaye birikim ihtiyacına uygun olarak devletin ekonomik ve sosyal yaşamdaki rolü terk edildi. Başta sağlık, eğitim, sosyal sigorta sistemi, ulaşım metalaştırıldı ve hızla sermayenin hizmetine sunuldu. Yaşamın her alanı sermayenin hizmetine açıldı.

Piyasa anarşisinin doğrudan sonucu olan aşırı üretim, eksik tüketim kaynaklı problemler kredi araçları devreye sokularak engellenmeye çalışıldı. Ayrıca sermaye üretici olmayan sektörlere doğru kaydı. Son 25 yılda üretici ve üretici olmayan sektörler arasındaki denge hızla bozuldu. Üretici olmayan sektörler muazzam oranda gelişti. Üretici olan sektörler ise maliyetlerin yüksekliğinden dolayı ağırlıkla Uzak Asya'ya doğru kaydı. Hatta Uzak Asya merkez ülkelerin tedarikçisi konumuna geldi. Sermayenin üretici sektörlere yatırılmaması, dünya ekonomisinde muazzam bir mali bir şişkinliğe yol açtı. Türev piyasalarda yaşanan bu süreç dünya ekonomisini sanallaştırırken, krizin mayalanmasına neden oldu. Bunun yanında üretici sektörlerdeki kar oranlarının düşme eğiliminin devam etmesi, krizi tetikleyen faktör oldu. Bu süreçte enerji ve mal fiyatlarında büyük artışlar görüldü ve gıda krizleri ya-

şandı. Sistem iç kasılmalarını yaşıyordu.

Bugün finansal krizin kaynağını oluşturan ABD'de 1960'ların ortalarından sonra üretici sektörlerde kar oranları düşmeye başladı. Önlem olarak sermaye hızla finansal yatırımlara yöneldi. Bu gelişmeye bağlı olarak 1980'lerin ortalarında üretici sektörlerde kar oranlarının yükseldiği görüldü. Bunun temel nedeni sektörlerin bir rantiye gibi davranması, karlarının büyük bir kısmını finansal spekülasyonlarla elde etmesiydi. Finansal spekülasyon ve rantlar, sanayi karlarındaki gerilemeyi telafi ediyordu. Kapitalizmin mabedi ABD'deki bu olgu aslında bir anlamda dönemin genel eğilimini simgeledi. Bugün finansal spekülasyonun boyutu inanılmaz bir noktaya ulaştı. Bazı yorumlara göre dünya yıllık üretimi 60 trilyon doları buluyor, bu rakamın on katı, yani 610 trilyon dolar dünya finans piyasalarında dolaşıyor. Kısaca finansal şişkinlik ya da köpük dünya ekonomisini giderek sanallaştırıyor.

Bugün kapitalizmin merkez ülkelerinde sermayenin kar oranlarını sürdürebilmesi için finansal spekülasyonlara ihtiyacı var ya da finansal spekülasyona bağımlı durumda (bu durum kapitalizmle belirli bir entegrasyon düzeyi olan çevre ülkeler için de geçerlidir. Türkiye dahil, bu ülkelerde sermaye sanayi sektöründeki gerileyen karlarını faaliyet dışı finansal spekülasyonların getirdiği karlarla besleyerek ayakta kaldı). Kısaca yaşananlar küreselleşme diye tanımlanan dünya ekonomisinin doğrudan ürünüdür. Dünya ekonomisi depresyon karakteri taşıyan bir krize doğru sürüklenmektedir. Ve kriz konjonktürel değil, kapitalizmin ontolojisinin dışavurumudur. Bu ontoloji anarşi ve kaos sistemidir.

Denetimli kapitalizm

Neo-liberalizm, devletin ekonomik aktörlüğünü devre dışı bırakıp, işlevini minimal düzeyde tutan adımlarla kendini inşa etti.

Devletin ekonomik aktörlüğü (geçmişteki kapitalist sermaye birikiminin bir göstergesi olsa da) sosyalizmle, komünizmle ve ar-

kaiklikle eş tutuldu. Piyasanın kuralları her şeyi düzenleyecek ve piyasa özgürlüğü, adaleti ve ekonomik zenginliği yaratacaktı. Ekonomik politikalar 0 devlet prensibine göre devreye sokuldu.

Çeyrek asır bu yönde derin, yoğun bir propaganda yapıldı.

Fakat ABD'deki krizde sadece tek tek bankaların ve finans kuruluşlarının çökmediği, asıl olarak finans sisteminin çöktüğünün anlaşılmasıyla devlet var oluşuna uygun biçimde harekete geçti. Ve dün liberalizmin şatafatlı sözlerinin arkasına saklanan sermaye kesimi devleti göreve çağırdı. Zaten devlet kendi ontolojisine uygun, sermayenin konsantre gücü olarak devreye girdi. İflas eden bankalar devletleştirildi. Benzer gelişmeler İngiltere'de yaşandı. Kıta Avrupası'nda AB'ye üye birçok ülke iflasların önüne geçmek için mevduat sahiplerini teskin edecek ve borsalardaki büyük alt-üst oluşu engelleyecek önlemler aldı. Çeyrek asırdan beri ekonomik alanın dışına çıkarılan devlet, bir "efsane" gibi geri dönerek, ekonomik alanın temel ve en güvenilir aktörü olarak devreye girdi.

Bu süreç aslında bize belki bu zamana kadar yakalayamadığımız düzeyde devletin niteliğini ve özünü kitlelere anlatma fırsatı vermektedir. Devletin parazit bir aparat olduğu kadar, sermayenin tahakkümünü kuran, onun güvenliğini sağlayan ve ona özgürlük alanları açan bir baskı aygıtı olduğu, bugün kitlelere çok rahatlıkla anlatılabilir. Devletle sermaye arasındaki çıplak ilişki bütün dolayımsızlığıyla ortaya konulabilir. Her dönem sermayenin bekçiliğini yaptığı gösterilebilir.

Küresel finans krizi sonrasındaki gelişmeler, kapitalist sistemin ancak devlet güvencesiyle korunduğu ve bu sistemin devletsiz işleyemeyeceğini ortaya koyuyor. Devletin sermaye birikiminin en önemli unsuru olduğu bir kez daha anlaşılıyor. Bütün devletsizlik vurgularına rağmen gerçek anlamda kapitalist piyasanın kurumsallaşmasını sağlayan, aynı zamanda bu işleyişin meşruluğunu oluşturanın devlet olduğu ortaya çıkıyor. Yani "görünmez el" hiçbir şeyi dengelemiyor ve düzeltmiyor. Kapitalist iktisatçıların göklere çıkardığı "her arz kendi talebini yaratır" paradigması çöküyor.

Sistem kendi anarşisini ve kaosunu örüyor. Kapitalist sistem bütün çürümüşlüğüyle ortada duruyor.

1980'lerde neo-liberal politikaların en atak olduğu dönemde, "devlet karşıtlığı" gündemdeydi. Sermayenin sınırsız kar tutkusu devletin sosyal ve ekonomik aktörlüğünün içini hızla boşalttı. 1990'larm ortalarında özellikle Doğu Asya kriziyle birlikte devletin tümden devre dışı bırakılması anlayışı terk edildi. Devletin piyasanın işleyişinde zorunlu olduğu ifade edilmeye başlandı. Hatta dünya bankası, raporlarında devletin rolü üzerine vurgular yaptı. Bir anlamda piyasa riskleri ve piyasanın meşruiyeti için devlet yeniden göreve çağırıldı. Bugün yaşanan finansal kriz devletin etkin müdahalesinin önemini ortaya koydu. Bush yönetimi krize açıkça devlet eliyle müdahale etti. Devletin piyasanın güvenliğini, selametini ve meşruluğunu sağlayan vazgeçilmez araç olduğu gösterildi. Aynı zamanda kapitalist devletin en büyük piyasa oyuncusu olduğu da ortaya çıktı. Çünkü devlet yalnızca bir "zor aracı" değil ya da yalnızca bir "gece bekçisi" değil, sermayenin ekonomik hegemonyasını kuran bir araçtır. Sermayenin bütün hareketlerinde ve konsantrasyonunda kapitalist devlet dün olduğu gibi bugün de aktif rol oynamaktadır. Kapitalist işleyişin başından itibaren devlet etkin ve belirleyici bir role sahiptir. Sistemi ayakta tutan çelik bir iskelettir. Kriz süreci devletin bu çok yönlü içeriğini bütünüyle açığa çıkaracaktır. Kapitalist devlet sermayenin riskini toplumsallaştırıyor ve halka yüklüyor. Karın özelleştirilmesini sağlarken, zararı kamulaştırıyor.

"Tarih geri döndü": Neo-liberal ideoloji çöküyor

Finansal krizin en büyük sonuçlarından biri sistemin ideolojik krizini açığa çıkarması oldu. Neo-liberal ideolojinin on yılları kapsayan muazzam hegemonyası Wall Street'in "çöküşüyle" kırıldı. Sermayenin dünyaya ve topluma ilişkin tasavvurunun acımasız yansıması olan neo-liberal ideoloji; karın sürekliliğini esas

alan, yoğun bir yabancılaşmayı sağlayan, rıza ve itaat üreten teknoideolojik bombardımanlarla kendini var etti. Hobbes'un "insan insanın kurdudur" tanımlaması hayatın gerçeği, sosyal darwinizmin yıkıcılığı doğallık, ekonomik darwinizm ise gelişme olarak lanse edildi. En temel dayanışma ve paylaşma duyguları ilkellik, hırs ve rekabet erdem olarak sunuldu.

1970'lerin sonlarında önce sistemin ekonomik mimarı olarak M. Friedman'ı gördük, arkasından F. Hayek'in piyasayı kutsayan felsefi açılımlarıyla karşılaştık. Özellikle 1989'da Doğu Avrupa rejimlerinin 1991'de Sovyetler Birliği'nde reel sosyalizmin çöküşüyle neo-liberal ideoloji muazzam bir ideolojik hegemonya kurdu.

Bu dönemde bazı isimler neo-liberal ideolojinin ya da kapitalizmin ebediliğinin propagandasını ve düşünsel militanlığını yapmaya başladı. Bu isimlerden F. Fukuyama "Tarihin Sonu"nu ilan etti. Evet artık tarih sonlanmıştı! Sosyalizm çökmüş, kapitalizm zaferini ilan etmişti. Ve kapitalizm ebedi bir rejimdi. Fukuyama, neo-liberalizmin agresif, yıkıcı, tarumar edici yönlerini meşrulaştırıyor, tarihe son noktasını koyuyordu. Gerçek buydu ve bundan ötesi yoktu. İnsanoğlu için en iyi sistem liberalizmdi. Fukuyama milliyetçiliği, faşizmi ve komünizmi ölü ideolojiler olarak ilan etti ama kısa bir süre sonra Bosna, Kafkasya ve Ortadoğu'ya kadar bütün coğrafyalar kana bulandı. Mikro milliyetçilik ve dincilik hortladı. Avrupa'nın göbeğinde faşizm kol geziyordu. Yugoslavya emperyalizmin yeni av sahası olarak mikro milliyetçiliğin yıkıcılığına terk edildi. Kardeşlik coğrafyası olan Kafkaslarda ise mikro milliyetçilik ve dincilik yayıldı. Bölgenin destabilizasyonu ve emperyalist-kapitalist sisteme entegrasyonu bu yöntemlerle gerçekleştirilmeye başlandı. Irak kan gölüne dönüştü. Bu gelişmeler Fukuyama'nın tezlerini çok kısa bir zamanda çürüttü. Fukuyama tezlerinden vazgeçerek devletin gerekliliği ve inşası üzerine durdu. Ulus devletin zorunluluğuna vurgu yaptı. Ayrıca "zayıf devletlerin" kapitalist entegrasyonda problem yarattığını ileri sürdü. Bu devletler neo-liberal işleyişi bozuyordu. Fukuyama'nın tezleri yeni em-

peryal konseptle beslenen ya da yeni emperyal konsepte uygun düzenlemelerdi.

Yine benzer saiklerle hareket eden. S. Huntington, 11 Eylül sonrası emperyal konsepte uygun "Medeniyetler Çatışması" tezlerini ileri sürdü. ABD'nin Soğuk Savaş sonrası yeni düşman arayışının ideolojik perspektiflerini Huntington oluşturuyordu. Doğu, İslam ve Budizm yeni düşmandı ya da "bizden olmayan herkes" düşmandı. Böylece kapitalizmin en vahşi ve pervasız uygulamaları meşrulaştırılıyor, sömürgeci saldırganlık, yağma ve talan doğal ve "medeni" bir gereklilik olarak sunuluyordu. Beyaz adamın görevi zaten medeniyet taşımak değil miydi? Irak ve Afganistan işgali bunun somut örnekleri oldu. Beyaz adam kendi efendiliğini tartışılmaz kılıyor, kapitalizm salt askeri anlamda değil ekonomik, kültürel ve ideolojik olarak kendini dayatıyordu. Kapitalizm ve batı tek ve mutlak doğruydu. İnsanların buna boyun eğmekten başka çaresi yoktu. Huntington, sömürgeci kibri, zulmü ve vahşiliği simgeliyordu.

Her ne kadar aynı eğilimlerle hareket edilmese de, bir düzeyde arayışın, umutsuzluğun ya da küçük burjuva savruluşun ifadesi olsa da A. Gorz'un "Elveda Proletarya"sı tarihin öznesini yok ediyordu. Yani artık proletarya devrimci karakterini kaybetmiş, tarihi yapan bir güç olma özelliğini yitirmiş, farklı özne ve durumlar ortaya çıkmıştı. "Elveda Proletarya" kitlelere çaresizliği dayattı. Bu her şeyden önemlisi kitlelerin kendilerine inançsızlığını tetikledi. Çaresizlik hiçlik hissini kuvvetlendirdi. Teknolojik vurgularla kapitalizm insanileştirildi. "Elveda Proletarya"yla bir anlamda Fukuyama ve Huntington'un tezlerinin besleneceği zeminlerin önü açıldı.

Beyinlerin işgali bu ve benzer operasyonlarla sağlandı. Neo-liberalizm ideolojik hegemonyasını böylece yaygınlaştırdı. İdeolojik ve kültürel hamlelerle kitlelerin ruhu ve beyni esir alındı. Arkasından yıkıcı ekonomik operasyonlar geldi. İdeolojik zor, ekonomik zorla senkronize biçimde hayata geçirildi. Huntington ve Fu-

kuyama ideolojik zorun militanları gibi hareket etti, sermayenin "entelektüel" tetikçileri olarak görev üstlendi.

Fakat yaşanan gelişmeler ve finansal kriz sermayenin çeyrek asırlık saadetinin sonunu işaretledi. Artık hiçbir şey eskisi gibi olmayacak.

İşçi sınıfı ve müttefikleri kapitalizme karşı mücadelenin gelişmesinde önemli olanaklar yakalayabilir. Her şeyden önce neo-liberalizmin ideolojik hegemonyasının parçalanması, bu alana yüklenme şansı veriyor. "Tarih" yeniden doğuyor. Tarihin öznesi muazzam gücüyle devreye giriyor. Dünya sınıflar mücadelesi açısından yeni bir döneme giriyor.

Kapitalist sistem çok boyutlu bir kriz yaşıyor

Finansal kriz sistemin çok boyutlu krizini açığa çıkardı. Emperyalist hegemonya krizi bunlardan biri. Küreselleşme sürecinde dünyanın toplam değerlerinin büyük bir kısmını kendine transfer eden, Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliğinde rejimlerin çöküşüyle imparatorluk projeleri yapan, 11 Eylül sonrasında bu yönde adımlar atan ABD, yeni süreçte bırakın imparatorluk projesini gerçekleştirmeyi hegemonyasını bile tartıştırır konuma düştü.

ABD'de bir yandan eşitsiz gelişim yasasının işlemesi, öte yandan Ortadoğu bataklığında sıkışmışlığının sonucu, hegemonyasını kurmakta ciddi problemler yaşıyor.

AB hızla ve derinden soft bir biçimde nüfuz ve ekonomik alanlarını genişletmeye başladı. Ayrıca bir emperyalist blok olarak askeri gücünü konsantre ediyor. Ekonomik olarak kristalize bir güç olan AB, askeri zafiyetini hızla aşmaya çalışıyor. AB'nin NATO'yla ilişkisi ve son krizde ABD'ye karşı aldığı tavır bundan sonra AB'nin daha özerk politikalar izleyeceğini gösteriyor.

ABD'de mali kriz dalgasının yayılmasıyla AB'nin iki başat ülkesinin takındığı tutum ilginçtir. Alman hükümeti hemen ABD'yle mesafe koyma gereği duydu. Bush'un krizi bloke etmek için 700

milyar dolarlık sermaye enjeksiyonuna katkı yapma talebini reddetti. Bush yönetimini kredi sisteminde uluslararası kuralları çiğnediği için sorumlu tuttu ve suçlu ilan etti. Bu tutum ABD'nin ve NATO'nun özellikle Doğu Avrupa'daki ataklarına sınır koyma tavrıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu arada Fransa'nın "rasyonel" bir kapitalizmin inşası için çağrıda bulunması ve diplomatik ataklar yapması önemlidir. Fransa'nın G-8'in genişletilme teklifinde bulunması, Hindistan, Güney Afrika, Brezilya ve Meksika'nın G-8'e katılmasını istemesi statüko sarsıcıdır. Bu tavırlar emperyalist-kapitalist sistemde ABD hakimiyetini zafiyete düşürücü gelişmelerdir. AB'nin yavaş ama nüfuz edici, agresyonu ikinci plana alan, uluslararası dengeleri gözeten, mali ve ekonomik istikrara daha fazla önem veren tavrı emperyalist blok olarak etki gücünü yaymasını kolaylaştırmaktadır. AB'nin bu yönü önümüzdeki dönemde emperyalist hegemonya krizinde etkili sonuçlar doğurabilir.

Rusya Putin'in otoritaryan politikaları sonucu hızla toparlanma sürecine girdi. Eski Sovyetler Birliği topraklarında bir yandan ABD'nin ve NATO'nun ataklarını bloke etmeye çalıştı, diğer yandan bu bölgeleri kendisinin stratejik alanı olarak ilan etti. Emperyal vizyonunu bu coğrafyalarda inşa etmeye başladı. Daha önce Çeçenistan savaşı, doğalgaz ve petrolü stratejik bir silah olarak kullanması ve son olarak Gürcistan işgali emperyalist hegemonya savaşlarında Rusya'nın da "artık bende varım" dediği pratik oldu. Gürcistan işgali, bu yönüyle emperyalist hegemonya krizinin açık göstergesi olarak önem taşıdı.

Çin ise kapitalist sistemi kilitleyecek özellikleri, hızlı kalkınma trendi ve muazzam militarize gücüyle ve dünyanın değişik bölgelerine sermaye ihracıyla önemli bir emperyalist özne olarak dünya siyasetine ağırlığını koymaktadır. Çin'in Rusya, AB, Latin Amerika, Hindistan, Afrika ilişkileri güçleniyor. Çin emperyalist hegemonya krizinin bir kutbu olarak öne çıkmaktadır. Finansal krizin Çin'in ekonomik modelini tartışılır kılması dikkatleri Çin'e odaklamıştır. Ekonomik milliyetçilik yöntemlerini kullanan ve devlet

kapitalizminin bir versiyonu olan Çin emperyalizminin yeni dönemde model ülke olarak öne çıkması muhtemeldir.

Japonya Uzak Asya'nın İngiltere'si olma konumundan hızla uzaklaşıyor. Hem bölgede, hem dünya çapında etki gücünü yayıyor. Dünya'nın değişik alanlarında sermaye ihracatıyla öne çıkan Japonya, bulunduğu coğrafyanın en önemli militarize gücü olarak dikkat çekiyor. İki kutuplu dünya döneminde ABD'nin etki alanında kalan Japonya bugün hızla özerkleşiyor, ekonomik gücüyle azımsanamayacak bir ağırlık kazanıyor. Askeri şekillenmesini de sessizce koordine ediyor.

ABD'nin 11 Eylül'den sonra askeri gücüne dayanarak dünyayı yeniden kendi imparatorluk emellerine göre şekillendirme ve yeni emperyal güçlerin yükselmesini engelleme isteği hüsranla sonuçlandı.

Emperyalist hegemonya krizi sürüyor ve derinleşiyor. Yeni jeo-politik emperyalist özneler ve bloklar arası gerilim ve çatışkının ana kaynaklığını yapacak.

Finansal krizin yaşandığı evrede ABD'nin temsilciler meclisinden 700 milyar doların ilk görüşmede geçmemesi, öte yandan bir trilyon dolara yakın savunma bütçesinin hemen geçmesi ABD'nin yeni dönemdeki eğilimlerini göstermektedir. ABD yaşadığı ekonomik krizi emperyalist savaşları yaygınlaştırarak aşmaya çalışabilir. Yeni jeo-politiğe uygun agresyon politikalarını yoğunlaştırabilir. Fakat diğer emperyalist özne ve blokların boş durmayacağı ortadadır. Dünya emperyalistler arası çelişkilerin yoğunlaşacağı ve artacağı bir döneme giriyor.

Krizin Türkiye'ye etkileri ve olası gelişmeler

Finansal krizin bir dalga gibi yayıldığı koşullarda AKP hükümeti Türkiye'nin krizden etkilenmeyeceğini ileri sürdü. Hatta krizin yeni imkanlar doğurabileceğini iddia etti. Bu söylem kısa süre sonra terk edildi.

Finans kapitalin temel kuruluşu TÜSİAD, hükümeti uyardı ve dikkatli olmasını istedi. Bankaların ve şirketlerin dış borcunun 140 milyar dolar olduğunu açıkladı ve AKP'nin acilen IMF'yle Stand-by anlaşması yapması gerektiğini vurguladı. TÜSİAD da aynen merkez ülkelerinde olduğu gibi riski ve borcu devletin üstlenmesini talep ediyor.

Türkiye kapitalizminin entegrasyon düzeyi yüksektir. AB ve ABD'yle son derece gelişkin ve kompleks bir ilişki düzeyi vardır. Merkez ülkeleri sarsan krizin Türkiye'yi etkilememesi mümkün değildir. Merkez ülkelerde ciddi sarsıntılar yaratan krizin, Türkiye'de deprem etkisi yaratması büyük bir olasılıktır. Türkiye'nin olağanüstü cari açığı ve ekonomisinin 65 milyar dolar gibi sıcak parayla dönmesi, şirket ve bankların yüksek dış borcu, üretim kapasitesinin zayıflığı bunun zeminlerini yaratmaktadır. Bugün yüksek faizle duran sıcak para, yarın daha güvenli alanlara kaçabilir. Bu türlü bir operasyon bile bir günde Türkiye ekonomisini felç edici içeriktedir. Türkiye ekonomisinin yaşayacağı senkronize bir kriz dalgası, ekonominin ana kolonlarını yıkabilecek sonuçlar doğurabilir. Bu anlamda TÜSİAD'ın şirket ve bankaların 140 miyar dolarlık dış borcunun altını çizmesi boşuna değildir. Türkiye ekonomisi hassas dengeleri üzerinde durmaktadır. Önce finansal kriz dalgasının yansıması, bunun özellikle üretici sektörlerde etkisini göstermesiyle ekonomide yıkıcı sonuçlar ortaya çıkabilir. Çünkü üretici sektörlerde krizin yansıması senkronizasyon etkisi doğuracaktır. Bu da dalgasal iflaslar demektir.

Küreselleşmenin ara kasılmalarından biri olan 2001 krizi önemli bir örnek oluşturmaktadır. Bu kriz sonucu binlerce küçük ve orta ölçekli işletme kapandı ve iflas etti. 250 bin işçi işten çıkarıldı. Toplu tensikatlar yaygınlaştırıldı. Temel hak gaspları gündeme geldi. Depresyon niteliğindeki krizin şiddetinin yıkıcılığı ise ortadadır. Finans kapital devleti göreve çağırmaktadır. Sermayenin bekçiliğini yapmasını istemektedir. Bunun yanında finans kapital krizi bir fırsata çevirmeye çalışacaktır, çünkü sermayenin üç hali diye tanımlayabileceğimiz birikme, yoğunlaşma, merkezileşme

ya da tekelleşme kriz dönemlerindeki ekonomik operasyonların adıdır. Kriz bir yönüyle de tekelleşme sürecinin dışa vurumu olacaktır. Bu süreçten devlet güvencesi ve hamlesiyle en karlı çıkacak finans kapitaldir.

Kriz bir yanıyla da sistemin en güvenli ve sistemden beslenen kesimi olan orta sınıfın çöküşünü beraberinde getirecektir. Bu kesimler mülksüzleşmenin şokuyla sarsılmaları ve özellikle milliyetçi hezeyanlara girmesi olasılıktır. Ayrıca küçük ve orta ölçekli işletmelerin iflası gündemdedir ve bu bir mülksüzleşme sürecidir. Aynı zamanda sermayenin merkezileşmesinin ifadesidir.

Bugün Ortadoğu'nun Balkanlaşma sürecinde kendini gösteren etnik, dini, milli polarizasyonun Türkiye'ye krizle yansıma olasılığı artmaktadır. Türkiye'nin etnik, dini, mezhebi polarizasyonları içinde taşıdığı aşikardır. Son Altınova'daki gelişmeler bu anlamda büyük tehlikeleri işaret etmektedir. Çünkü her kriz dönemi kitlelerin giderek umutsuzluğa, açlığa, geleceksizliğe mahkum olduğu dönemlerdir. Bu dönemlerde kitleler alt kimlikleri (etnik, dini, milli, mezhebi, siyasi kimlikleri) üzerinden kolayca manipüle ve mobilize edilebilir. Krizin tahribatı toplumun bir kesimini kolayca ötekileştirebilir. Kitleler birbirinin celladı haline dönüştürülebilir. Aynen Irak'ta, Filistin'de, Lübnan'da olduğu gibi... Her kriz anı alternatif bir toplumsal proje ve gücün olmaması, özellikle sınıfın örgütsüzlüğüne paralel olarak faşizmin kitle ruhunun yayıldığı, insanların William Reich'm "Küçük İnsan" diye tanımladığı faşist kimliğe büründüğü anlardır. Faşizmin sıradanlaştığı anlardır.

Teknik düzeyde yüksek faiz ve bazı özelleştirmelerle sıcak parayı tutabilen Türkiye, ayrıca jeo-politiğinin avantajlarını kullanıyor. Bir düzeyde krizin etkisi sürece yayılıyor. Ama bu durumun sürekli kalması olanaklı değildir. Özellikle merkez ülkelerdeki finansal çöküşün domino taşı etkisiyle yayılması, Türkiye'de büyük patlamalara yol açabilir. Bu da yukarıda saydığımız gelişmeleri tetikleyebilir. Çünkü unutulmasın rejimler destabilize ortamlarla krizlerini aşabilir.

Krizin sınıfa etkisi

Kapitalizmin her devrevi krizi, devrimin imkanının doğduğu anlar olduğu kadar, karşı devrimin mayalanacağı anlar ya da dönemlerdir. Yaşanan kriz salt finansal değil, sistemsel özellikler taşımaktadır. Uluslararası sınıf hareketi bu krizi örgütlü bir duruşla karşılayabilseydi kapitalizmin yıkımına yol açan sonuçlar yaratılabilirdi. Ne yazık ki sınıf hareketinin örgütsüzlüğünden dolayı kriz, bütün sarsıntısına rağmen kapitalizmin çöküşünü beraberinde getirmeyecek. Çünkü kapitalizmi yıkacak tek güç işçi sınıfı ve onun siyasal öncüsüdür.

Genel olarak uluslararası işçi hareketi ve Türkiye işçi sınıfı dağınık ve örgütsüz bir durumdadır. Kapitalizmin çürümüşlüğü bütünüyle ortaya çıktığı halde sınıf hareketinin zayıf ve şekilsiz olması en büyük problem olarak önümüzde duruyor. Kriz bu anlamıyla bütün yıkıcı sarsıntısına rağmen, kapitalizmin rektifikasyonuna dönüşebilir.

Sermaye yaşanan koşullarda krizin bütün yükünü işçi sınıfı ve emekçiler üzerinden çıkarmaya çalışacak. İlk olarak 100 binlerce işçinin işten atılması büyük bir olasılıktır. Toplu tensikatlar yaygınlaştırılacaktır. Daha şimdiden metal sözleşmelerinin devam ettiği koşullarda, otomotiv sektörü işverenlerinin "krizdeyiz" açıklamalarını yapmaları dikkat çekmektedir. Ayrıca ücretlerin baskılanması, çalışma koşullarının ağırlaştırılması, fazla çalışmanın yaygınlaştırılması, en temel hakların gaspı gündeme gelebilir. Özellikle sendikalı işyerlerinde baskıların artması, sistemli sendikasızlaştırma operasyonlarının yaşanması olasıdır. Toplusözleşmelerde kriz bahanesiyle 0 sözleşmeler dayatılabilir.

İşsizlik, umutsuzluk, geleceksizlik yaygınlaşacaktır. Bu koşullarda en başta işçi sınıfı bulunduğu mevzileri korumalı, özellikle sendikalar kendilerine dayatılan sınıf uzlaşmacı ve işçileri boyunduruk altına alan toplusözleşmeleri reddetmelidir. Bu anlamda kapsamı, niteliği ve muhtevasıyla metal işkolundaki sözleşme bir

eşik olacaktır. Metal sözleşmelerinin olumlu geçmesi sınıfın moral motivasyonunu etkileyici içeriktedir. Hatta bugün lokal düzeyde devam eden E-Kart, Unilever, DESA, Uno, Yörsan gibi direnişlerin bir ateş topuna dönüşme olanağını yaratacaktır. 2007'deki sınıf hareketine Telekom grevinin etkisi neyse, metal sözleşmeleri de o oranda 2009'daki sınıf hareketini etkileyecektir. Bugün metal sözleşmesinin olumlu geçmesinin önünde riskler bulunuyor. Özellikle sendika bürokrasisi daha şimdiden esnek üretime ve bir dizi hak kaybına onay vermiş durumda. Ama unutulmasın her kriz anı sınıflar·mücadelesinin muazzam derecede keskinleştiği ve büyük potansiyellerin açığa çıktığı anlardır. Bugün bozkırda küçük küçük yanan alevler olan yani lokal direnişlerin yaygınlaştırılması, sınıfın direncinin, moral gücünün, kararlılığının da ifadesi olacaktır.

İşçi sınıfı krize karşı şimdiden örgütlenmeli, programlarını ve projelerini ortaya koymalıdır. Gelecek saldırının ve olacakların boyutları ortadadır. Belki başta yürütülecek hakları koruma anlamındaki mevzi savaşları bir birikimin ifadesi olacaktır. Bu birikimler katastrof anlarında patlamalara dönüşecektir.

TÜSİAD'ın açıkça ilan ettiği gibi şirket ve bankaların 140 milyar dolarlık dış borcu bizim değildir. Yaşanan krizde emekçilerin hiçbir sorumluluğu yoktur. Bütün sorumluluk sermayeye aittir. İşçi sınıfı "krizin bedelini krizi yaratanlar ödemelidir" şiarıyla hareket etmelidir. Bu aynı zamanda çürümüş ve kokuşmuş kapitalizmin teşhirinin ilk adımıdır.

İşçi sınıfı "hiçbir şeyi üstlenmiyorum" diyerek kendine yüklenen her türlü uygulamaya karşı birlik ve dayanışmasını yaratmalıdır. Bugün işsizliğe, açlığa, geleceksizliğe karşı sınıfın birlik olma günüdür.

İşçi sınıfı elektrik, su, doğalgaz faturalarını ödememe, kamu taşıtlarına ücretsiz binme, fatura yakma, banka faaliyetlerini kilitleme, borsayı işlemez hale getirme ve bloke etme eylemlerine hazırlanmalıdır. Sivil itaatsizlik eylemleriyle krizin gerçek müsebbiplerini göstermelidir.

En ufak hak gaspı, işten atılmalar ve tensikatlara karşı bir taban örgütlenmesi olan direniş komiteleri kurulmalıdır. Bu komiteler işyeri işyeri, fabrika fabrika, atölye atölye, sanayi bölgesi ve havza düzeyinde yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle sendikalı işçiler sermayenin her saldırısına karşı sektörel bazda yaygın eylemlerle cevap vermeli ve iç örgütlülük hızla sağlanmalıdır. Çünkü en ufak hak gaspı toplu işten atılmaların, tensikatların başlangıcı olduğu unutulmamalıdır. Çünkü bahane hazırdır, kriz var.

İşçi sınıfı "işsizliğe, geleceksizliğe, açlığa karşı işyeri komitelerinde birleş" şiarını öne çıkarmalıdır. İşyeri komiteleri kolektif irademizi yansıtan bir örgütlenme olduğu kadar, bir savaş, savunma ve direniş örgütlenmesidir. İşyeri komiteleri bizim tarihsel örgütlenmemiz olan taban örgütlenmemizin bir biçimidir. Kriz sermayenin azgın saldırganlığının başlayacağı bir dönem olacaktır. Bu saldırıların boşa çıkartılması ancak örgütlü bir duruşla mümkündür.

İşçi sınıfı "hepimiz birimiz, birimiz hepimiz için" sloganını hayata geçirmelidir. Görev sınıfın bağımsız, birleşik gücünü açığa çıkarmaktır. Özellikle taban örgütlenmelerinin sendikalı sendikasız, güvenceli güvencesiz, marjinal sektörde çalışan bütün işçilerin hayata geçirmesi gereken silahımız olduğu unutulmamalıdır. İşsizliği, açlığı ve geleceksizliği ancak bu örgütlenmelerle aşabiliriz. Artık ağızlarda tek bir slogan olmalıdır:

Kahrolsun kapitalizm, yaşasın işçilerin birliği!

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak,** Sayı: 2008/42, 24 Ekim 2008)*

IMF-Dünya Bankası'nın İstanbul kararları: Tehdit, soygun, şantaj ve yeni imaj

Dünya Bankası ve IMF'nin yıllık genel kurul toplantısı İstanbul'da yapıldı. Toplantı sonucunda alınan kararlar uluslararası sermayenin yeni yol haritasını ortaya koydu. Aslında İstanbul Kararları, G-20 zirvesinde alınan kararların bir teyidi niteliği taşıdı. G-20'nin hedefleriyle uyumlu ekonomik politikalar belirlendi.

G-20 zirvesinin gündemi "küresel krizden çıkış, küresel ekonomik sürecin iyi yönetilmesi, ekonomide canlanma belirtilerinin desteklenmesi ve olası yeni krizlerin önlenmesi için ekonominin dengeli bir yapıya bürünmesi" gibi maddelerden oluşmuştu.

IMF-Dünya Bankası'nın İstanbul toplantısı en başta bir imaj yenileme "operasyonu" oldu. Kapitalist krizi öngöremeyen, yıkıcı sonuçları karşısında, aciz kalan ve önlem alamayan IMF ve Dünya Bankası, uluslararası alanda teşhir olmuş ve ciddi itibar kaybına uğramıştı. Bu toplantıda bir nevi iade-i itibar elde edilmeye çalışıldı ve her şeye rağmen vazgeçilmezlik vurgusu yapılarak, imaj tazelendi. Uluslararası medya konsantre bir dezenformasyon işlevi görüp, IMF'nin "değişen yüzünü" ve "reformcu yönünü" göstermeye çalıştı. Daha toplantının başında IMF Başkanı Dominique Strauss-Kahn 2010 yılında 90 milyon insanın yoğun bir yoksulluk yaşayacağını, işsizliğin artacağını, eğer krizde viraj alınmazsa, 3. dünya ülkelerinde savaşların kaçınılmazlığından bahsetmesi

IMF'nin tırnak içindeki gerçekçiliğinin ifadesi oldu. Dünya Bankası Başkanı Robert Zoellick'in 2010 yılında 59 milyon kişinin işsiz kalacağı açıklaması, Dominique Strauss-Kahn'ın sözlerini tamamlayıcı içerikteydi. Bu iki emperyalist örgüt çıplak durumu ortaya koyuyor. Yapılması gerekenlerin altını çiziyor ve bir toparlanma sürecine girildiğine vurgu yapıyordu. Ama öte yandan küresel bankacılık sisteminde kayıpların 4.5 trilyon dolara ulaşmasına ve başta ABD olmak üzere metropollerdeki işsizliğin hızla artmasına ve kronik bir hal almasına, üretimde ve ticarette görülen hızlı deformasyonlara somut çözümler getiremiyordu.

Toplantı sonucunda alınan kararlarda, küresel krizden çıkış işaretlerinin doğmasına rağmen, risklerin halen varlığını koruduğu vurgulandı. Krizden çıkış için en başta ülkeler arası işbirliği ve uyumun gerekliliğinin altı çizildi. Gelişmekte olan ülkelerin, ekonominin toparlanmasının lokomotifi olacağı vurgulandı. Hükümetlerin ekonomiyi canlandırıcı paketlerini vaktinden önce geri çekmemeleri ve küresel talep eksikliğine karşı devlet harcamalarının gerekliliği belirtildi. Ayrıca finans sisteminin etkin denetiminin zarureti üzerinde duruldu.

Bir reform ve değişim şeklinde deklare edilen bu kararlar özünde uluslararası sermayenin yeni saldırı politikalarını içermektedir.

Teknik bir tanımla küresel talep eksikliğini aşmak için devlet harcamalarının yapılması kararı, özünde krizin yükünün emekçilerin üzerinden çıkarılmasından başka anlam taşımamaktadır. Bugüne kadar aynı örgütlerin ekonomide devletin rolüne ve devlet harcamalarına yönelik kullandığı lanetleyici ifadeleri terk etmesi ilginçtir. 2008'de başlayan krizle birlikte sermaye, devleti aktif göreve çağırmıştır. Bu durum devletin sermayenin hem dostu, hem de uşağı olduğunun somut göstergesidir. Ayrıca IMF ve Dünya Bankası vereceği kredinin koşullarını, sermayenin hareketini engelleyen her türlü gelişmenin önlenmesi üzerine kurmuştur. Bunun anlamı sınıfın her düzeydeki örgütlülüğünün dağıtılması, işten

atılmaların kolaylaştırılması ve güvencesizliğin sistemleştirilmesidir. Geçen hafta yine İstanbul'da yapılan değişik dünya sendikal örgütlerinin katıldığı, güvencesizlik ve düzensiz çalışmaya karşı uluslararası çapta yürütülen kampanyanın Türkiye ayağı toplantısında, IMF ve Dünya Bankası politikalarının işçileri tehdit ettiği, güvencesizliği bir kural haline getirdiği ve bu yönde hükümetleri, yeni baskı yasalarının çıkartılması için yönlendirdiği açıklandı. En çarpıcı örnek olarak da Ruanda gösterildi. Sınıfı sosyal bir enkaz haline getiren ve para-militer güçlerin saldırısını doğallaştıran IMF ve Dünya Bankası'nın değişen yüzüydü.

Türkiye'de özellikle Hak-İş'in IMF ve Dünya Bankası'nın reformculuğunu "keşfetmesi" ve toplantılarına katılması son derece trajik bir gelişme oldu. Türkiye'deki sendikal yapıların korporatist ve bürokratik karakterinin açıkça dışavurumuydu. Salazar faşizminin korporatist devlet modelindeki gibi sermaye/ devlet ve sendika arasındaki organik ilişkinin somut bir göstergesiydi.

Ayrıca İstanbul Kararlarında finansal sistemin sıkı denetimine vurgu yapılsa da, bu kararın kendisi de kapitalist kriz gerçekçiliğinin nedenlerini ve sonuçlarını anlamaktan uzaktır.

Kapitalizmin temel çelişkisinden kaynaklanan, değişim değeri alanının özerklik kazanması ve kendi kendine hareket eden, bir spekülatif sermaye heyulasına dönüşmesi öyle bir aşamaya ulaşmıştır ki, bu sürecin ulusal sınırlamalara tahammülü olamaz. Kısaca kapitalizmde kriz ontolojiktir ve onun doğasındadır. Özetleyecek olursak İstanbul kararları, bir yandan IMF ve Dünya Bankası'nın oluşturmaya çalıştığı yeni imaja hizmet etmiştir. Bu imaj, her şeye rağmen kapitalizmsiz olmaz imajıdır. Öte yandan yine bu kararlar dünya halklarına yönelik bir soygun reçetesidir. İşçi sınıfı ve emekçilere düşen görev ise kapitalizme karşı, her sokağı, her fabrikayı isyan odağına dönüştürmektir.

(Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak, Sayı: 2009/40, 16 Ekim 2009)

II. Bölüm

Cemaatçi/"hayırsever" kapitalizm kökleşiyor:

Yoksulların kolektif yanılsamasından Çin çalışma rejimine

AKP, 22 Temmuz seçimleri sonucu % 46,7 oranında oy alarak, tek başına iktidara geldi. AKP iktidarı, Türkiye'de yeni bir dönemin başlangıcını işaret ediyor.

2007 yılında sert bir şekilde dışa vuran egemen klikler arası gerilimler yeni konjonktürün etkisiyle, kontrollü gerilim aşamasına geçti. 27 Nisan e-muhtırası ve Tandoğan, Çağlayan ve Konak'ta bayrak mitingleriyle asker-sivil bürokrasi atağa kalkmış, önemli bir inisiyatif elde etmişti.

Seçimler egemen klikler arasında yaşanan gerilimin en üst noktasını simgeledi. AKP, seçim başarısıyla önemli bir atak yaptı ve etkili bir inisiyatif alanı oluşturdu. Ne var ki bu durum gerilimin bittiği anlamına gelmiyor. Şimdi klikler arası gerilim düşük yoğunluklu bir şekilde sürüyor.

"Dolmabahçe mutabakatı" sermayenin ihtiyaçlarına uygun bir adım olarak gelişmişti. Asker-sivil bürokrasi sermayenin istikrar talebi karşısında ve patronaj ilişkilerini koruma güvencesi alarak geri çekildi. Taktik olarak kontrollü stres politikası izlemeye başladı[1]. AKP aldığı oyla ve Abdullah Gül'ü Cumhurbaşkanlığı makamına getirmesiyle siyasi konumunu güçlendirdi.

Fakat 2007 yılında yaşanan iç gerilimler ve Dolmabahçe mutabakatı çerçevesinde atılan adımlar, AKP'nin bir dönüşüm içine

girmesine neden oldu. Bu dönüşüm 28 Şubat sonrasında yaşandığı gibi siyasal İslam bünyesindeki radikal bir dönüşümü ifade etmese de önemli bir aşamayı simgeliyor.

II. AKP hükümeti bir anlamda; II. ya da yeni AKP dönemi olacak. Partinin kadro yapısındaki önemli değişiklikler bunun göstergesi oldu. Merkezde "Milli Görüş"ten gelen kadrolar etkisizleştirildi. Partiye devşirilen yeni kimliklerle AKP'nin küresel sermayenin istemlerine adaptasyonu güçlendirildi. Daha şimdiden küresel sermayenin önündeki tüm engelleri kaldırmaya yönelik çalışmalar yoğunlaştırıldı. AKP bir merkez partisi görünümüyle hareket etmeye başladı ve kazandığı geniş meşruiyetle küresel sermayeyle derin ve sıkı ilişkilerin zeminleri örüldü.

AKP'nin yaşadığı dönüşüm küresel sermayenin ve tekelci burjuvazinin rasyonellerine göre şekillendi. Ayrıca başından itibaren AKP'nin ekonomik destekçisi olan Anadolu kökenli sermaye gruplarının küresel sermayeyle girdiği entegrasyon boyutu bu dönüşümü zorunlu kıldı.

AKP'nin yönetici elitinin küresel sermayeyle bütünleşme programını benimsemesi ve bu yönde yapılması gerekenleri tereddütsüz yerine getirme isteği, AKP'ye oy veren geniş yığınlarca nasıl karşılanacağı bugün açısından "muğlak" görünüyor.

Cemaatçi neo-liberalizm

28 Şubat post-modern darbesi, AKP'nin önünü açmıştı. AKP'nin doğuşu Milli Görüş'ten bir kopuşu ifade ediyordu. 2001 krizinin yarattığı yıkım, kitleleri yeni arayışlara itmişti. Merkez sağ çökmüş, sosyal demokrasi ise çürümüştü. AKP bu koşullarda geniş kitlelerin desteğiyle iktidara geldi. AKP'ye oy verenler yoksullar, işsizler, işçiler, Anadolu sermayesi, küçük esnaf ve kadınlardı. Bu destek büyük sermayenin de AKP'ye yönelmesine yol açtı. AKP, emperyalizmin bölge projelerine uygun bir gelişme olarak da öne çıktı.

AKP, iktidara gelmesiyle son derece konsantre neo-liberal politikalar uyguladı. Sistematik özelleştirmelerle sınıfın örgütsel gücünü parçaladı. Sosyal yıkım politikalarıyla emekçi yığınları yalnızlaştırdı ve geleceksizleştirdi. Küresel kapitalizmin çıkarlarına hizmet etti. Siyasal İslam bu politikaların hayata geçirilmesinde ideolojik bir perde işlevi gördü. I. AKP dönemi böyle tamamlandı.

22 Temmuz seçimleri neo-liberal politikalarla hesaplaşmaktan öte yoksulların kolektif halüsinasyonunun göstergesi oldu.

II. dönem AKP iktidarı, neo-liberalizmin bir boyutu olan ve ona meşruiyet kazandıran, cemaatçi neo-liberalizmin militan uygulayıcısı olacak. AKP'nin I. dönemi bir altyapı çalışmasıydı, şimdi cemaatçi neo-liberalizm sistemleştirilecek ve derinleştirilecek.

AKP yürüttüğü politikalarla toplumun yoksullarını bencilleştirdi ve dilencileştirdi. İktisadi politikalarıyla kitleleri yozlaştırdı ve çürüttü. Ahlaki normlarıyla insanları kalıplara sokup, tek tipleştirmeye çalıştı.

AKP sistematik olarak izlediği neo-liberal politikalarla devlet/toplum/birey ilişkilerini altüst etti. Uyguladığı "sosyal" politikalarla kamusal yükümlülükleri parçaladı. Neo-liberal politikaların acımasızlığı altında ezilen yoksulları, işsizleri, işçileri ya da piyasa mağdurlarını çıplak bir çaresizlik içinde bıraktı. Siyasal ontolojisine bağlı olarak tam bu noktada kapitalist ilişkilerin çözdüğü cemaat ilişkilerini devreye soktu. Geniş yığınlar sosyal yıkım politikaları karşısında -alternatif örgütlenme çabalarının gerçekleştirilememesine bağlı olarak- yaşadığı çaresizlikten dolayı cemaatler üzerinden örgütlenme refleksi gösterdi. Kitleler yoksullaştıkça ve gelecekleri ellerinden alındıkça, kendilerine yardım edecek herkese tutunma ihtiyacı duydu. Artık siyasal İslam temelli örgütlenmeler görev başındaydı. Bu süreç bir yanıyla da bilinçli olarak devlet tarafından rıza ve onay mekanizmalarının hayata geçirilmesi olarak işledi ya da rıza ve onay imal eden organizasyonlara girişildi. Hak ve kamusal yükümlülük anlayışı terk edilip, yoksulluğun kanıksanması yönünde adımlar atıldı. Ama aynı yoksulların öfkesini ve arayış-

larını massedecek, onları bir nebze de olsa rahatlatacak, nefes almalarını sağlayacak organizasyonların hayata geçirilmesi ihmal edilmedi. Belediyelerin ve sosyal vakıfların yardım ve "hayırseverlikleri" sosyal politika gibi sunuldu.

AKP sosyal yıkım politikalarıyla halkı sistematik olarak yoksullaştırırken, "hayırseverlik" operasyonlarıyla onları kendine tabi kılmayı becerdi. Sosyal devletin sosyal yönü özelleştirilip, sosyal haklar metalaştırılırken, yerine "hayırseverlik" ilişkileri ikame edildi. Artık karşımızda yalnızlaştırılmış, değersizleştirilmiş, kendini hiç hisseden insanlar vardı ve bu insanlar en temel yaşamsal ihtiyaçlarından mahrum bırakılmışlardı. Böylesine altüst oluşu yaratanların, dinsel motivasyonlarla "Hızır" gibi yetişmeleri de bu aşamada gündeme geldi.

Yaşamsal muhtaçlık hali, tutunabilecek bir dal bulma ihtiyacını zorunlu kıldı. AKP yakıcı şekilde hissedilen, muhtaç olunan konulara sahici "çözümler" getirerek müdahale etti. Bir boyutta yoksulların ihtiyaçlarına cevap üretti ve bu yön yoksulların kolektif yanılsamasının zeminlerini ördü.

Zaten "yurttaş" ve kamusal hak sahibi olma özelliğini yitirmiş insanlar, neo-liberal politikaların doğal sonucu olarak, bir yandan hiçleştirilirken, diğer yandan yaşamın her alanında (eğitim, sağlık, sosyal güvenlik sistemi içinde) müşteri konumuna getirilmişti. Bu son 25 yıldır izlenen iktisadi politikaların doğal bir sonucuydu. 24 Ocak kararları ve 12 Eylül darbesiyle faşist diktatörlüğün ekonomi politiği hayata geçirilmeye başlanmıştı. Çıplak zoru, ideolojik ve ekonomik zor takip etmişti. Buradan başlayan ve bugüne kadar gelen neo-liberal politikalar iki dalga halinde kendini dışa vurdu.

I. Neo-liberal dalga 1990'ların ortalarına kadar acımasızca sürdürüldü ve bu süreç bir altyapı oluşturma dönemi olarak işledi. Bu tarihten günümüze kadar II. neo-liberal dalga hayata geçirildi. 2000'ler sonrası süreç ya da AKP hükümeti dönemi, neo-liberal politikaların oturduğu ve derinleştiği dönem oldu. Bu sürecin bütünü zaten devlet-toplum-birey ilişkilerini paramparça etti ve

yeniden biçimlendirdi.

Kapitalizmin yeniden yapılanmasına ve yeni sermaye birikim rejiminin sonuçlarına bağlı olarak hayatın her alanının metalaştırılması yönünde adımlar atıldı. Toplumsal, insani ihtiyaçların tümü metalaştırıldı. Dünkü "yurttaşın" kendini müşteri gibi hissetmesi sağlandı. Aynı müşteri ya da muhtaç kişi kamusal yükümlülükler yerine "hayırseverlik" yaklaşımlarına uyumlulaştırıldı. Kömür dağıtılması, ihtiyaç filesi verilmesi, parasal yardım yapılması "muhtaç kişinin" minnettarlığını beraberine getirdi ve kitleler "hayırseverlik" yaklaşımlarını bir sosyal politika gibi algılamaya başladı.

Neo-liberalizmin sosyal yıkım politikaları, sermayenin yeni birikim alanlarıydı. Bu sürecin sarsıcı etkileriyle kitlelerin ayağa kalkmasını engellemek, rıza göstermesini sağlamak ve uyumlulaştırmak için ve bütün bu yaşananlar karşısında öfkenin devlete dönmesini engellemek ve devletin meşruluğunu kaybetmemesi için "hayırsever" kapitalizmin ya da cemaatçi neo-liberalizmin devreye sokulması gerekiyordu. AKP bu anlamıyla cemaatçi neoliberalizmin kurucu öğesi olarak misyon yüklendi.

AKP'nin ülke çapında belediyeleri elinde bulundurması böylesi bir atağa imkanlar sağladı. Ağırlıkla informal biçimde örgütlenen ilişkiler ağıyla "hayırseverlik" bir parti politikasına dönüştürüldü. Belediyeleri, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu'nun (FakFukFon) çalışmaları izledi. Ayrıca özel sektör, bir dizi gönüllü kuruluş ve son derece yaygın bir örgütlenme ağı olan vakıflar ve dernekler devreye girdi.

Özellikle belediyeler, birimler oluşturarak "muhtaçlara" yardımın organizeli yürütülmesini sağladı. AKP'nin elinde olan büyükşehir belediyelerinin tümünde benzer örgütlenmelere gidildi. Bu yardımların kaynakları belediye bütçeleri tarafından karşılanmadı. Belediyelerle iş yapan şirketlerden alınan bağış ve yardımların bir havuzda toplanmasıyla kaynaklar yaratıldı. İstanbul'da Bağcılar Belediyesi'nin sadece 2006 yılında 20 bin aileye yakacak, gıda, barınma ve sağlık yardımında bulunması, Gaziosmanpaşa

Belediyesi'nin de 50 bin aileye benzer yardımları yapması belediyelerin hangi düzeyde "hayırseverlik" esaslı politikaların içinde olduğunu göstermektedir.

AKP'nin bu yöndeki ciddi organizasyonlarından biri de Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Fonu oldu. İl ve ilçelerde mülki amirlerin yönetimlerinde yer aldığı vakıflar aracılığıyla oluşturulan bu fon, cemaatçi neo-liberalizmin en büyük organizasyonlarından biri gibi çalıştı. Bu fon aracılığıyla 2 milyon kişiye yakacak, eğitim, sosyal yardım ve bayram yardımları yapıldı. 2006 yıllında fonun yaptığı yardım 585 milyon YTL gibi ciddi bir rakama yükseldi.

Ayrıca özel sektör ve Deniz Feneri gibi gönüllü kuruluşlar da azımsanamayacak ölçüde yardımlarda bulundu ve cemaatçi liberalizmin yaygınlaşmasında önemli katkıları oldu.

Türkiye'de siyasal İslam cemaatler üzerinde şekillendi ve cemaatler siyasal İslam'ın yapıtaşı işlevini gördü. Cemaatlerin kurduğu vakıf örgütlenmeleri, bir yandan cemaat üyeleri arasında sosyal dayanışma ilişkileri ördü, öte yandan nüfuzunu yaydı. Buralardan beslenen cemaatçi neo-liberalizm, kolayca hayırseverlik ve himmet esasına dayalı bir sistem oluşturabildi.

Yoksulluğun yaygınlaşması, eşitsizliğin derinleşmesi, umudun ortadan kalkması ve gelecek korkusunun bir virüs gibi yayılması bu sistemi daha da güçlendirdi. Kolektif haklar sahibi olan toplum dönüşerek, hızla sadaka toplumu haline gelmeye başladı. AKP, bilfiil kendinin gerçekleştirdiği sosyal tahribat ve yıkımdan paradoksi olarak beslenerek 22 Temmuz'da çok yüksek bir oy oranıyla tek başına iktidara yeniden geldi. Yoksulların kolektif yanılsaması, AKP'yi iktidara taşıdı.

Ölümcül tehlike: Türkiye Ortadoğu'da gurkalığa sıvanıyor

Yeni AKP, bir dizi uluslararası ve ulusal düzeyde siyasi, ekonomik vektörün iç içe geçtiği bir konjonktürde iktidara geldi. Hatta bu entegral, AKP'yi iktidara taşıdı. AKP, ABD emperya-

lizminin Ortadoğu'ya yönelik egemenliğini yayma ve pekiştirme projelerini ve yeni saldırı planlarına uyumlu olacağını gösterdi. Bugün Irak'ta batağa saplanmış ABD'nin bölgede kendinin taşeronu gibi hareket edecek "etkili" bir güce ihtiyacı var. ABD ordusunun Irak'tan kademeli olarak (Türkiye topraklarını kullanarak) çekilmesi gündemde. Irak'ta ABD ordusunun bıraktığı boşluğun Türkiye tarafından doldurulması tartışılıyor. Büyük sermayenin bu süreçten önemli beklentileri var ve bölgesel kazançtan iştahı kabarmış durumda. Daha şimdiden "bölgesel" açılımların önemi üzerinde duruluyor. ABD yönetimi, AKP'nin başarısı için destek verdiklerini söyledi ve AKP'den yeni dönemde ciddi beklentilerinin olduğu açıkladı. Bunlardan biri Türkiye'nin bir gurka gücü olarak Irak'ta rol almasıdır, diğeri ise İran'a yönelik olası emperyalist saldırıda aktif devreye girmesidir. Fransa ve Almanya, bu askeri operasyona yakın zamana kadar mesafeliydi ama bugün ABD'yle aynı çizgiye geldi, hatta Fransa açıkça İran'ı tehdit etmeye başladı. Gelişmeler, İran'a yönelik emperyalist müdahale ihtimalini güçlendiriyor.

İsrail'in Suriye'ye yönelik yaptığı saldırıda Türkiye topraklarını kullanması, Türkiye'nin hızla Ortadoğu cehenneminin içine çekildiğinin göstergelerinden biri oldu. Büyük medyada son günlerde özellikle İran'a yönelik dezenformasyon faaliyetleri yoğunlaştı. 2008 yılı bu anlamda kritik bir yıl olacağa benziyor. Son günlerde ABD'yle olan diplomasi trafiğinin artması bu sürecin hazırlanması ve son pazarlıklar olarak değerlendirilebilir.

Bu gelişmeleri bütünü, egemen klikler arası ilişkilerde yeni dengelerin ve yeni gerilimlerin oluşacağının habercisidir. Yeni konjonktürde, hele Türkiye'nin Ortadoğu'ya yönelik askeri müdahalenin ya da işgal politikalarının bir parçası olması durumunda ordu ile AKP arasında yaşanan gerilimlerin dondurulacağı ya da yeni dengeler üzerinden ilişkilerin kurulacağı, yürütüleceği ortadadır. Çünkü sermayenin kendini büyütmeye yönelik hamleleri, yeni rasyonelleri ve ihtiyaçları bunu gerekli kılmaktadır. OYAK'ın

zorun sermayesi ve tekelci burjuvazinin organik parçalarından biri olduğu düşünülürse, sermayenin rasyonelleri bunu dayatmaktadır.[2]

Dış politikada agresyonun iç politikadaki yansıması şiddetli gericilik ve militarizasyonun süreci olacaktır.

AKP hükümetinin iç gericiliğin mimarı olarak çalışacağı ve küresel sermayenin ihtiyaçları doğrultusunda pervasızca hareket edeceği ortadadır.

Siyasal iktidar, işte bu noktada gelişebilecek her türlü muhalefete karşı tahammülsüz olacaktır. Türkiye kapitalizminin içine girdiği transformasyon süreci, bir yanıyla da militarize olmuş kapitalizm sürecidir. Zaten kapitalist gelişmeye ya da yeniden yapılanmaya içkin olan bu süreç, önümüzdeki dönemde daha dominant bir özellik kazanacaktır. Türkiye kapitalizmi; Çin, Rusya ve ABD kapitalizmlerinde görüldüğü gibi, kendi özgünlüğünde ciddi oranda askeri-endüstriyel komplekse sahiptir. Bu durum sermayenin karakterinin önemli bir yönüdür.

Militarize olmuş kapitalizm iç gericilikle beslendiği ölçüde, kitleleri mobilize etmesi daha kolaydır ve kitleler kolayca işlenebilecek insanlık suçlarına ortak olabilir. Kolektif korkular ve umutsuzluklar halkları birbirinin celladı haline dönüştürebilir. Tarih bunun birçok örneğiyle doludur: Nazi Almanya'sı, Tito sonrası Yugoslavya...

AKP, Türkiye kapitalizminin bugün yaşadığı transformasyonun ürünü ve onun konjonktürel güvencesidir. AKP'nin "hayırsever" kapitalizmi bir yanıyla küresel sermayenin ihtiyaçlarının ürünüdür, diğer yanıyla kitleleri tahammül etmesini sağlayan, ruhlarını çürüten, onları değersizleştiren, onursuzlaştıran, kolektif rıza ve riayet üreten ideolojik ve sosyal bir saldırıdır.

Emperyalizmin taşeronu olan Türkiye kapitalizmi, "cemaatçi", "hayırsever" neo-liberal politikalarla her türlü saldırısını kolayca gizleyebilecek, hatta olası büyük insanlık suçlarına herkesi ortak edebilecektir.

Yeni püritanizm ya da kalvinizm

AKP, kapitalizmin ruhu olan püritanizmin yerli versiyonudur. AKP kitlelerin ruhunu çürütürken, onları "küçük insan"a dönüştürerek, sadaka toplumunun parçası haline getirmektedir.

Cemaatçi, hayırsever kapitalizmin işçi sınıfı içindeki etkisi olağanüstü yıkıcıdır. Çünkü hayırsever kapitalizm yıkıcılığının gücünü, kitlelerde yeni bir zihniyet yaratmasından almaktadır. Bu zihniyet dünyasında açlık ve yoksulluk kadri mutlaktır, değiştirilemez. Bazı insanlar dünyaya böyle gelmiştir. Hatta onlar günahları çok olduğundan eziyet çekmektedir. Zenginler ise günahları az olduğundan zengindir. Buna itiraz kadere itirazdır ve büyük bir günahtır. Yapılması gereken kaderine razı olmak ve boyun eğmektir. Allah herkesin rızkını verir, zaten hayırsever kurumlar, belediyeler, vakıflar, fonlar, cemaatler imdada yetişmektedir. Yani yoksulluğun, açlığın, işsizliğin ortadan kaldırılması mümkün değildir. Hatta bunları tartışılması bile sakıncalıdır. Muhtaçlık hali sürmelidir. Sürmelidir ki "hayırseverlik" manalı olsun. Çünkü hayırseverlik/himmet aslolandır.

Böylesi bir zihniyet dünyası yıkıcıdır. Sınıfın aklını ve ruhunu kaybetmesine yol açar. Sınıfı kötürüm eder. O artık tarihi yapan, değiştiren bir güç değil, korporatist[3] ilişkilerin ya da kliyentalist[4] ilişkilerin parçası haline gelmiş, nesneler yığınıdır. Bu aşamadan sonra işçi sınıfı kimliğini ve bilincini kaybettiği gibi, ruhu da kadavraya dönüşür.

AKP iktidarının en tehlikeli boyutu da burasıdır. Başta işçi sınıfı olmak üzere tüm emekçi yığınlarının dilencileştirilmesi, onursuzlaştırılması, değersizleştirilmesi ve muhtaç yığınlar, nesneler haline dönüştürülmesi cemaatçi neo-liberalizmin politikalarına içkindir ve AKP bunu son derece rafine hayata geçirmiştir ve geçirecektir.

AKP'nin yeni dönemde işçi sınıfına yönelik saldırılarının artacağı ortadadır. Öncelikle kamusal alanın bütünüyle tasfiyesi gün-

demdedir. Emeklilik, sağlık, eğitim ve ulaşım gibi alanlar hızla metalaştırılacak ve tasfiye edilecektir. İşçi sınıfının yüzlerce yıllık mücadelesi sonucu kazandığı temel haklarının gaspına yönelik projeler yapılmaktadır. Başta yakacak, giyecek, çocuk yardımı, ikramiye gibi sosyal ve ekonomik haklara el konulması (maaşa ya da ücrete dahil edilmesi) yönünde adımlar atılırken[5], hükümet programında esnek üretimin genişletilmesi, çalışma saatlerinin uzatılması, taşeronlaştırma, sigortasız çalıştırılma, bölgesel asgari ücret uygulamalarının hızla yaygınlaştırılması yer almaktadır. AKP aktüel olarak sistemli sendikasızlaştırma taktikleri uyguluyor ve klerikal sendikacılığı[6] dayatıyor. AKP sendikal alana yönelerek, antisendikal politikaları yoğunlaştırarak ve sendikaların bir sınıf örgütü olma özelliğini kaybettirerek, onları bir nevi klerikal yapılara ya da hayırsever organizasyonlara dönüştürmeyi hedefliyor. Zaten bugün sendikal yapılara hakim olan bürokratizm ve korporatist ilişkiler, özellikle bu metamorfozu kolaylaştıracak zeminler hazırlamaktadır.

Hak-İş daha şimdiden böylesi bir yönelim içine girdi. İşverenlerle özel olarak imzaladığı sosyal konsensüs, Hak-İş'in hızla yapısal bir değişiklik içinde olduğunu gösteriyor. Hak-İş geçen beş yıllık zamanda hükümetle son derece "uyumlu" ilişkiler kurdu. Kamu çalışanlarının içinde siyasal İslam yönelimli sendikal oluşumların da klerikalizme uygun biçim alması beklenmelidir. AKP'nin Türk-İş içinde atak yapması boşuna değildir. Hatta Türk-İş'e bağlı bazı sendikaların altını boşaltarak, Hak-İş'e yöneltmesi siyasal bir programın yansımasıdır.

Althuser'in belirttiği tanımla sendikaların devletin ideolojik aygıtları (din, hukuk, siyaset, eğitim kurumları, medya, aile) gibi hareket etmesi, bu yönde hızlı yapı değişikliği içine girmesi, AKP'nin toplum modeline uygundur. Benzer gelişmelerin diğer ideolojik aygıtlarda da hızlanması beklenmelidir. Burada şu ek yapılabilir: İdeolojik aygıtlar, cemaat ilişkilerinin parçası, hatta cemaat ilişkilerinin kökleşmesini sağlayan içeriğe bürünmektedir. Çünkü "hayırsever" kapitalizm vahşiliğini ancak bu aygıtlarla perdeleyebilir ya

da uygulamalarını ancak bu aygıtları devreye sokarak gerçekleştirebilir. Bu anlamda toplumsal muhalefetin taşıyıcı gücü olan işçi sınıfına ve onun örgütlenmelerine yönelik kliyentalist operasyonlar gündemdedir. Sendikaların konfessiyonal[7] yapılara dönüştürülmesi hedeflenmektedir. Bu, sendikaların bir sınıf örgütü olma özelliğini kaybetmesi ve cemaatleşme yönünde düzenlemelerdir ya da sendikaların sınıflar dışı bir organizasyona dönüştürülmesidir.

Kamuda son toplusözleşme süreci sendikal harekete yönelik açık bir saldırı niteliği taşıdı. Sistemli sendikasızlaştırma, kazanılmış en temel hakların gaspı (ikramiyelerin kaldırılması ya da azaltılması), yeni işe giren işçilerin toplusözleşme haklarından yararlanmaması ve sıfır zammın dayatılması gibi... Hava-İş Sendikası'nın haklarını koruma ve geliştirme ısrarı, işverenin ve siyasal iktidarın bütün baskısına ve yasadışı uygulamalarına rağmen grev kararı alması, sermaye ve yandaşları tarafından büyük bir tepkiyle karşılandı. Grev anayasal bir hak olmaktan çıkarıldı. Başta sermayenin "entelektüel" tetikçileri tırnak içindeki aydınlar, bazı öğretim üyeleri ve siyasal iktidarın temsilcileri grevi bir suç olarak ilan ettiler. Hatta toplu sözleşmelerin bireysel özgürlükleri sınırladığı ve arkaik bir şey olduğu yönünde yaygın propaganda yapıldı. Hava-İş'in grev kararı vatan hainliğiyle özdeş tutuldu. Teksif Sendikası'nın tabanının baskısıyla sıfır zammı reddetmesi, Tekstil İşverenleri Sendikası Başkam'nın Halit Narin tarafından öfkeyle karşılandı. Narin, sendikayla aralarındaki kırk yıllık "centilmenlik" anlaşmasının bozulduğunu ilan etti ve bir daha toplu sözleşme masasına oturmayacağını açıkladı. Bu tavır anayasal bir hakkın reddedilmesi anlamında yasadışıdır(!) ve işçi sınıfına yönelik açık bir savaş ilanıdır. 12 Eylül darbesini "Dün işçiler güldü, şimdi gülme sırası bizde" diye büyük bir sevinçle karşılayan Halit Narin, aslında yeni dönemde sermayenin izleyeceği yol haritasını açıkça dile getirdi. Sermayenin artık bürokratik ve korporatist sendikalara bile tahammülü yok. Sınıfın her türlü hakkına ve kazanımına göz dikmiş durumda. En başta işçi sınıfının bir nebze de olsa gelecek güvencesi

olan kıdem ve ihbar tazminatlarının kaldırılması gündemdedir. Toplu sözleşmelerin fiilen işlevsizleştirilmesi yönünde adımlar atılmaktadır. Temel ekonomik ve sosyal kazanımların gaspı hedeflenmektedir. Sermaye, küresel rekabetin acımasızlığından dem vurarak, bu rekabetle baş etmenin ancak her düzeyde işçi maliyetlerinin hafifletilmesiyle mümkün olacağını ileri sürüyor. İşçilerin bir anlamda iş bulmalarının mucize olduğu ve buna şükretmeleri yönünde vurgular yapıyor.

Türkiye'de 18 milyon ücretlinin bulunduğu ve bunun da ancak % 8'inin sendikalı olduğu düşünülürse, sınıfın ana gövdesini örgütsüzler ve güvencesiz işçiler oluşturmaktadır.

Sermaye hiçbir güvencesi ve geleceği olmayan bu işçilere asgari ücreti bile çok görüyor. Güvencesizler olağanüstü ağır koşullarda, günde ortalama 10-12 saat çalışıyor. Bu işçiler, yeni işçi cehennemleri olan organize sanayi bölgelerinde, atölyelerde, KOBİ'lerde hayatlarını tüketiyor. Çok büyük bir oranı gençlerden oluşan, güvencesiz işçiler sistematik bir deformasyon yaşıyor. Bundan dolayı bilinç ve kimlikleri oturmuş değil. Geçmiş işçi kuşaklarıyla ilişkileri ve bağları yok. Ne yeterli sınıfsal ne de sendikal deneyimlere sahipler. Güvencesiz işçilerde formel eğitim düzeyi son derece düşük, lümpen eğilimler hakim ve kültürel dejenerasyon yaygındır. Geleneksel değer yargıları reflekslerini belirliyor. İşçi olma üst kimlikleri oturmadığından alt kimlikleri öne çıkıyor. Metropolün cangılında ayakta kalmak ve tutunmak için özellikle hemşericiliğe, milliyetçiliğe ve dinsel eğilimlere sarılıyorlar.

Sınıfın bu genel tablosunun yanında 12 milyon işsiz bulunuyor. Bu ülkede işsizlik ölümle eşdeğer olduğundan, işsizler kendilerini "hiç" hissediyor ve işçi sınıfının organik parçası olarak görmüyor. Bugüne kadar işsizlere yönelik ciddi bir örgütlülüğün yaratılmaması da bu durumu kronikleştiriyor. İşsizler vahşi kapitalizmin yok edici şartları içinde her gün eziliyorlar. Sendikal hareketin giderek bir çıkar örgütüne dönüşmesi, statükosunu koruma arzusu bu kesime yönelik hiçbir adımın atılmamasını beraberinde getiriyor. Umut-

suzluk, geleceksizlik, kolektif kaygılar ve tedirginlikler, işsiz yığınlar üzerinde etkin olduğu kadar, özellikle güvencesiz işçiler içinde de etkindir. Somut bir çözüm ve adım atma takati olmayan bu işçiler, mecalsiz ve kaderine razı bir konumdadır. Sermayenin değersizleştirme taktikleri karşısında çaresizlik içindedir. İşte bu kolektif ruh hali, Durkheim'ın kavramıyla anomi durumu, hayırsever kapitalizmin mayalandığı zeminleri yaratmaktadır.

Çin çalışma rejimi, sınıfın amorfe ve atomize oluşu

AKP hükümeti Türkiye'yi küresel kapitalizmin ihtiyaçlarına uygun şekilde, ucuz işgücü cennetine dönüştürmeyi hedefliyor. "Türkiye Avrupa'nın Çin'i olacak" sözleriyle, aslında yeni rota deklare edildi.

AKP işçi sınıfına yönelik açık saldırılarını, yeni çalışma rejimini gündemine getirerek pekiştiriyor. Bugün zaten özellikle organize sanayi bölgelerinde; metal ve tekstil sektöründe yaşanan Çin çalışma rejiminin, Türkiye sathında uygulanması yönünde hem yasal, hem de fiili adımlar atılıyor.

Çin çalışma rejimi sermayenin yönelimlerine bağlı şekilleniyor. Uluslararası işbölümü içinde Türkiye, sendikasızlaştırma ve taşeronlaştırmanın yoğun görüldüğü sektörlerden (ya da ücret malları diye tanımlanan alanlardan) pay almaya başladı. Çin çalışma rejimi, hem sermayenin birikim politikalarına, hem de küresel sermayenin yönelimlerine uygun biçim alıyor. AB gibi bir emperyalist bloğun hinterlandında yer alan Türkiye, hinterlant olmanın "avantajını" kullanmaya çalışıyor. Büyük sermaye bu yönelimlerle atılımlar yapmak istiyor.

Çin kapitalizmi düşük ücret, "beleş" demek daha doğru, ve köylü emeği üzerinde şekillendi.

Bugün Çin'de 10 bin özel ekonomi bölgesi bulunuyor ve bu bölgeler yabancı sermayenin çekim alanı olarak işlev görüyor. Sermaye için dünyevi bir cennet olan bu bölgeler, işçi sınıfı için gerçek bir

cehennem olma özelliği taşıyor.

Çin, küresel tekstil piyasasının %60'ını, oyuncak ticaretinin %70'ini elinde bulunduruyor. Sadece tekstil sanayinde çalışan işçi sayısı 19 milyona ulaşmış durumda. Çin'in bu ve benzer sektörlerdeki atağında ve global ekonomik kalkınma hızında ve ülkenin son 20 yıllık süreçte dünyanın en önemli ekonomik gücüne dönüşmesinde, çalışma rejimi belirleyici bir rol oynadı.

Çin'de asgari ücret 650 Yuan. Bu 65 Avro'ya yani 100 YTL'den biraz fazlasına tekabül ediyor. Saat ücretiyse 40 ya da 50 YKr. Çin'de tam bir vahşi sömürü düzeni sürüyor. Çin, iş kazalarında "dünya lideri". Yılda 120 bin işçi iş kazaları sonucu ölürken, her yıl 728 bin işçi iş kazaları sonucu yaralanıyor.

Çin'de uygulanan Hukou sistemi, "bedava" ve "göçmen işçiliği" yaygınlaştırıyor. Kırsal apartheid anlamına da gelen bu sistem, ikametgah kaydı ve özel izni olmaksızın bir köylünün, bir şehirde çalışmasını ve oturmasını engelliyor. Sistem, köylü emeğinin en vahşi ve acımasızca sanayide kullanılmasına olanak sağlıyor. Böylece işçi maliyeti, en asgari düzeyde tutuluyor. Çalışma rejiminin bu "olağanüstü" avantajları, Çin'i çokuluslu şirketler için cazibe merkezlerine dönüştürüyor. Son dönemde işçi sınıfıyla başı dertte olan Güney Kore şirketlerinin Çin'e yönelmesi boşuna değil.

Çin çalışma rejimi öz olarak; ucuz emek ve olağanüstü düşük ücret sarmalını ifade ediyor. Tabi ki, anti-sendikal politikalar sistematik olarak hayata geçiriliyor. Taşeronlaşma, esnekleşme, ağır çalışma koşulları rejimin karakteristiğini oluşturuyor. Bu uygulamalar işçi sınıfının her türlü ekonomik, demokratik hakkının gaspı anlamına geliyor. Hatta bu uygulamalar yasal düzenlemeye tabi tutularak, küresel sermayenin ülkeye yönelmesi ve uluslararası rekabette "önemli" avantajlar sağlanması amaçlanıyor.

Türkiye kapitalizminin içine girdiği transformasyon süreci, Çin çalışma rejimiyle bütünleştiriliyor. Bu süreç işçi sınıfı için tam anlamıyla bir karşı devrim sürecidir. Cemaatçi neo-liberal politikalar, sınıfın ontolojisine yönelik sistematik saldırı anlamını taşımak-

tadır. Çin çalışma rejimi, sınıfa cehennemin dayatılmasıdır. Adını aldığı ülkede olduğu gibi taşeronluk sistemi, kuralsızlık çalışma yaşamının bütününe hakim olacak, çalışma saatleri yükseltilecek, ücretler en aşağı çekilecek, yoğun işsizlik sınıfı açıkça bir silah olarak kullanılacaktır. Sınıfın her düzeydeki örgütlülüğü şiddetle bastırılacaktır. Bu rejim, işçi sınıfının olağanüstü derecede sömürülmesini ve riayeti esas almaktadır.

Sermaye Çin çalışma rejimiyle hem kar oranlarını artırmayı, hem de sınıfı amorfe ederek, atomize etmeyi amaçlamaktadır.

İşçi sınıfı, sınıf mücadelesi açısından son derece tehlikeli bir momente giriyor. İşçi sınıfına "hayırseverlik" kılığında, dilencilik dayatılıyor. Sınıfın kaderine razı olması isteniyor. İşçi sınıfı, sermayenin militarizm ve şovenizm anaforunda kimliğini kaybederek, "gönüllü kulluğa" zorlanıyor.

İşçi sınıfının cemaatçi/hayırsever kapitalizm uygulamalarıyla, kolektif halüsinasyon içine sokularak, kimliğini yitirmesi, hayallerinin ve ütopyalarının zehirlemesi amaçlanıyor.

Sermaye, işçi sınıfına patron-kliyent (yani işçilerin sermayeye tabi olması ve bu tabiyetten ve himayeden hoşnut olma hali, hatta bu ilişkiyi bir görev olarak algılaması) ilişkisini dayatıyor. Bunun zeminlerini hayırsever kapitalizm uygulamalarıyla ve yeni çalışma rejimiyle oluşturuyor.

Bütün bu gelişmeler karşısında işçi sınıfının kendi kaderini ellerine almaktan başka çaresi yok. Sermayenin son derece konsantre ve kompleks saldırılarına karşı kendi bağımsız çıkarlarını koruması ve bağımsız örgütlenmelerini yaratması acil bir görev olarak önünde duruyor. Bunun için her eylem, her direniş bir birikimdir. Her örgütlenme çabası ve adımı bir başkaldırıdır. Bugün kopuk ve lokal düzeyde yaşanan mücadeleleri birleştirmek, günün temel görevidir. Görev her eylemi, her direnişi ve her örgütlenme çabasını anti kapitalist mücadelenin mecrasına taşımaktır. Her alanda, her pratikte sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkartmaktır.

Bugün sınıfı değersizleştiren bütün uygulamalara karşı net tavır

alınmalı ve açık mücadele edilmelidir. Sınıfın onuruyla asla oynanamayacağını dosta, düşmana göstermek gerekir. İşçi sınıfı ne sadaka toplumunun bir parçası, ne de muhtaçlar yığınıdır. O bugünü yıkan, geleceği kuran muazzam bir güçtür.

İşçi sınıfının her düzeydeki birleşik gücünü yaratma çabası, aynı zamanda onun yıkıcı gücünü açığa çıkartma çabası olacaktır. Bundan dolayı her çaba anlamlıdır ve inanılmaz önem taşımaktadır.

İşçi sınıfı özgürlüğün kardeşi, eşitliğin kurucusu, kardeşliğin kendisidir. O yıkan ve yeniden yaratan bir güçtür.

Dipnotlar:

[1] Son gelişmelere paralel olarak, ülkede estirilen faşist, şoven dalga ve bu yöndeki kitle mobilizasyonu, özellikle Kuzey Irak'a müdahale hamleleri 22 Temmuz seçimleri sonrası "geri çekilmiş" ve beklemede olan kanadın bir atağı olarak değerlendirilebilir. Kontrollü stres taktiğiyle, "kaybedilen" inisiyatif bu sefer kolektif histeri ortamı yaratılarak yeniden kazanıldı.

[2] Yaşanan süreç ve özellikle Kuzey Irak'a girme girişimi, egemen klikler arasındaki çatışmanın bir dışavurumu olarak okunabilir ya da Türkiye kapitalizminin transformasyonunda bir "eşiği" göstermektedir. Asker-sivil bürokrat kanat, askeri-endüstriyel kompleks ve devletin olanaklarıyla beslenen ve onun gücüne dayanarak büyüyen inşaat, demir-çelik, petrol gibi sektörleri elinde bulunduran "yeni" burjuvazi bu atağıyla, yarı emperyal arzularını da dışa vurmaktadır. Özal döneminde Adriyatik'ten Çin'e kadar olan coğrafya, Türk coğrafyası ilan edilmiş Pan-Türkist argümantasyonlar ileri sürülmüştü. Şimdi "yeni Osmanlıcılık" anlayışı devletin dış politikasının parametrelerini oluşturuyor. Bu tanımlamalar özünde alt emperyalist bir devlet olma eğilimlerinin dışavurumudur. Askeri kapitalizm adı da verilebilecek bu yönelimler, dün egemen sınıflar için hüsranla sonuçlanmıştı. Bugün özellikle ABD'nin Ortadoğu'da yaşadığı zafiyetler ve sıkışmışlık hali askeri-endüstriyel kompleksin ve "yeni" burjuvazinin arzularını kamçılamaktadır. Bu yönelim TC'nin ABD hegemonyasından ve bağımlılık ilişkilerinden çıkması anlamına gelmemektedir, bağımlılık ilişkilerinin devam etmesine (ama yeni konjonktürün yarattığı bir dizi iç gerilime) rağmen, egemen sınıfların çıkarlarının ve bu çıkarlarının yarattığı eğilimlerin gereği ABD'yle göreceli bir "bağımsız" tutum alınması ve emperyal isteklerin açığa vurulmasıdır. Türkiye ka-pitalizminin önemli özelliklerinden biri askeri-endüstriyel kompleksin gelişmişliği ve ekonomide etki gücüdür. AB'yle ilişkilerin gerilimli tutulmasından yana olan bu egemen klik, bir

yandan Soğuk Savaş döneminden bu yana elde ettiği statükosunu korumayı, öte yandan özellikle Ortadoğu'ya yönelerek buradaki büyük kapışmadan pay almayı amaçlamaktadır. Ama Ortadoğu muazzam bir anafora ve bataklığa dönüşmüştür ve korkunç bir yıkıcılığı içinde taşımaktadır. Kısaca bu kliğin Ortadoğu'ya müdahale atakları, son derece tehlikeli sonuçlar yaratabilir. Çünkü bu atağın bir yönü iç savaş ve Balkanlaşma sürecidir, halkların birbirinin kasaplığına sıvanmasıdır, diğer bir yönü ise sürekli savaş halidir ve faşizmin derinleşmesidir. Egemen kliğin öteki kanadı için küresel sermayenin ihtiyaçlarına ve yönelimlerine uygun bir kapitalist transformasyon içinde olmak tercih edilmektedir. Bugüne kadar zaten ontolojisi de buna göre şekillenmiştir. Bu kanat için AB süreci halen önemlidir. Ortadoğu'ya yönelik agresyon politikaları her ne kadar reddedilmese de, istikrarlı ve güvenli ortam tercihleridir. Agres-yonun ABD güdümlü (yani hegemon devletin rasyonallerine uygun) biçimlenmesi eğilimindedirler.

[3] Korporasyonlar mesleki, ticari çıkarlar esası üzerinde birleşmiş kişilerin oluşturduğu birliklerdir. Kapalı bir grup karakteri taşırlar ve halkın değişik kesimlerinin, devlet organlarının kontrolü altında oluşturduğu "sınıflardışı" organizasyonlardır.

[4] En genel anlamıyla himayecilik sistemidir. Kendini patron ve kliyent ilişkilerinde dışa vurmaktadır. Var olan eşitsiz ilişki "cömertlik", "destek olma", "yardım etme" görünümleri altında perdelenmektedir. Güçlü bir sömürü kaynağıdır. Patron-kliyent ilişkisi ağırlıkta feodal döneme ya da toprak mülkiyeti sistemlerine has bir ilişki olmasına rağmen, günümüzde yani "modern ortaçağ"da bu ilişkiler farklı bir biçimde kendini üretmektedir.

[5] Bu hakların her biri işçi hareketinin uzun mücadeleler sonucu ve ağır bedeller ödeyerek kazanılmıştır. Sınıf mücadelesinin geri olduğu koşullarda bu haklar etkisiz olabilir, işçilere ekonomik olarak küçük bir katkı gibi görülebilir ama sınıf mücadelesinin diri ve gelişkin olduğu koşullarda ise sınıfın sömürüsünü sınırlayan ve onun onurlu bir insan gibi yaşamasına olanak sağlayan kazanımlardır. Türkiye'de yakın döneme kadar bu haklar, birçok işyerinde alınan ücrete denk olabiliyordu ve son derece önemli kazanımlardı. Her şeyden önce bu hakların korunması sınıfın ekonomik ve demokratik mücadelesinin gereği olduğu unutulmamalıdır.

[6] Burjuvazinin egemenliğini pekiştirmeye, sosyal hayatın değişik alanlarında dinin pozisyonunu güçlendirmeye çalışan sosyo-politik akım. İşçi sınıfının devrimci aksiyonunu çürütmeyi, emekçi halkı demoralize etmeyi ve kendi sınıf örgütleri içinde birleşmesini engellemeyi amaçlar. Kapitalist sömürüyü, sosyal barış gibi argümantas-yonlarla ideolojik bakımdan meşrulaştırmaya çalışır.

[7] Dinsel, ruhani yapılara ait olan.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak,** Sayı: 2007/42, 2 Kasım 2007)*

Sol liberalizm: İllüzyon tüccarları ve kolera günleri

Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) küresel sermayenin ihtiyaçlarına uygun bir yeniden yapılanma süreci yaşıyor. Soğuk Savaş döneminin devlet yapısı, son 20 yılda her ne kadar belirli revizyonlardan geçtiyse de yeni döneme uygun refleksler gösterecek içeriğe bürünemedi. Yeni süreç özellikle devletin çelik çekirdeğini koruyup, yeniden biçimlendirirken, Soğuk Savaş'ın ürünü olan ve bugün ıskartaya çıkmış ama varlığını bir düzeyde sürdürmeye devam eden safralarını atıyor. Bu safra atımını, çelik çekirdeğin ya da kontrgerillamn tasfiyesi olarak görmek muazzam bir yanılgıdır. Yapılan bir taraftan Ergenekon artıklarının tasfiyesiyken, diğer taraftan çelik çekirdeğin yeniden biçimlenmesini sağlamak ve üstünü tartışılmaz biçimde örtmektir. Yani "meşruluk" düzeyinde onu yeniden kurmaktır. Hem de "demokratikleşme" adı ve adımları altında.

Küresel sermayenin yönelimleri ve yeni uluslararası iş bölümünün gerekleri T.C. 'nin tutuk, intikalar içeren politikalarını zorluyor ya da direnç noktalarını aşındırıyor, hatta kırılmalara yol açıyor. Her şeyden önce bugüne kadarki devlet yapısı, aklı ve

refleksleri süreci bloke edecek özellikler taşıdığından, süreç, devletin hızlı ve sarsıcı bir tarzda yeniden yapılanmasını zorunlu kılıyor. Bu adımlar yeni jeo-politiğe uygun bir biçim alış olarak da değerlendirilebilir.

Sorun çokça zikredilen "askeri vesayet" rejiminden çıkma değil, T.C.'nin "yeni dönemde" emperyalizmin küresel tahakkümüne göre şekil alışı, bir nevi küresel tahakkümün bölgesel vurucu gücüne dönüşmesidir. Bu dönüşüm hem askeri, hem ekonomik, hem de diplomatik içeriktedir.

Özellikle 2001-2002 Kemal Derviş dönemi, AB'yle girilen ilişki düzeyi ve bunun etkileri, hızlı ve sarsıcı kapitalist entegrasyon ABD ve AB'nin Ortadoğu coğrafyasındaki hamleleri her düzeyde "uyumlu" ve tam angaje bir devlet yapısını koşulladı. T.C. deyim yerindeyse, sermayenin küresel ve yerel düzeydeki projelerine ve hamlelerine "uygun" hale getirilmeliydi. Bu durum halihazırda başka bir konseptin ya da Soğuk Savaş döneminin ağırlıkta özelliklerini taşıyan T.C.'nin revizyonuydu. Doğal olarak bu süreç T.C.'yi meydana getiren bütün aparatların ve yapıların sarsılmasını, çözülmesini ve şiddetli iç gerilimler yaşamasını beraberinde getirdi. "Revizyon" küresel ihtiyacın ürünüydü ve sermayenin yeni, derin ve daha fazla nüfuz etmesine yarayacak bir adımdı.

Metropollerde 1990'lı yıllarda emperyal konseptin değişmesine bağlı olarak Soğuk Savaş refleksleri ve oluşumları terk edildi. Bazı aparatlar yeniden yapılandırdı. Devlet bir taraftan neo-liberal karşı devrim programını uygulayacak donanıma girdi ve refah toplumuna göre biçimlenişini/konumlanışını, bir sosyal ve ekonomik aktör olma özelliğini hızla terk ederek, salt "gece bekçisine" dönüşmeye başladı. Gece bekçiliğinin güncel biçimlenişi son derece rafine makro tahakküm uygulama şeklinde oldu. Devlet emperyal atakların kurucu ve vurucu gücü gibi hareket etmeye başladı.

Çokuluslu tekellerin risklerini en asgariye indirgeyen ve pazarların stabilizasyonunu sağlayan askeri, politik ve diplomatik

aparata dönüştü. Bir anlamda sistemin "aklı/güvenliği" gibi hareket etmeye başladı.

Sömürge ülkelerde ise 1990'dan sonra uluslararası iş bölümüne uygun pozisyon alışlar gündeme geldi. Doğu Avrupa ülkelerindeki devletin şekilleniş seyri dikkat çekiciydi. Doğu Avrupa ve özellikle Sovyetler Birliği'nde, büyük çöküşten sonra hızla kriminal ve mafyatik devlet yapılanması öne çıktı. Geçmişin nomenklaturası (parti bürokratları, ordu ve gizli servisin üst düzey elemanlarından oluşan egemen yapı) yeni dönemde kapitalist restorasyonun "mimarları" oldu. Devlet Doğu Avrupa'da emperyalist-kapitalist sisteme entegrasyonun katalizörü işlevi gördü. Kriminal devlet kısa bir müddet sonra entegrasyonun son derece önemli volan kayışı oldu ve kapitalist rasyonellere daha uygun yeni biçimlenişe girdi.

T.C. ise Kürt sorununun geldiği boyut ve radikal neo-liberal politikaların gerekleri doğrultusunda Soğuk Savaş'a göre biçimlenmiş yapısını terk etmedi. Soğuk Savaş'ın bitmesine rağmen yukarıdaki iki neden, daha katı ve yaygın Soğuk Savaş reflekslerini tetikledi. Türkiye kapitalizminin karakteri ve egemen bloğun tarihsel evrimi bu refleksleri besledi. Soğuk Savaş oluşumları, "sıcak savaşın" için güç ve etkinlik kazandı. Hatta bu süreç sistemin rasyonellerini zorlayacak boyuta ulaştı.

T.C.'nin iki büyük emperyalist gücün ekonomik ve nüfuz alanlarının kesiştiği coğrafyada yer alması, özellikle yeni jeo-politiğin odak alanı olan Ortadoğu'nun yeniden dizaynı ve Türkiye kapitalizminin emperyalist-kapitalist sistemle entegrasyon düzeyi mevcut devlet yapılanmasında zorlamaları ve kırılmaları beraberinde getirdi.

Küresel sermayenin rasyonelleri, ABD ve AB dayatmaları ve emperyalist yönelimleri, NATO'nun yeni paradigması T.C.'nin 85 yıllık geleneksel özelliklerine ve Soğuk Savaş konseptine göre biçimlenmiş yapısında değişimleri zorunlu kıldı.

Yeni devlet düzeni

12 Eylül darbesi ve Özal dönemi sermayenin sınırsız tahakküm kurmasına ve toplumsal ve politik egemenliğini pekiştirmesine yol açtı. Kapitalist entegrasyonun derinleşmesine bağlı olarak, devlet yeni işlevler yüklendi. Devlet, karşı devrim programının konsantre uygulayıcısı olarak merkezi rol oynadı. Bu T.C.'nin yakın tarihteki en önemli "dönüşümlerinden" biriydi. Sermayenin yeniden yapılanma süreci yeni devlet düzenini zorunlu kıldı. Devlet bir zor aygıtı olması yanında, siyasi ve toplumsal yaşamı düzenleyici ve sermayenin hegemonyasını yaygınlaştırıcı ve burjuva ideolojisinin kök salmasını sağlayıcı işlevler gördü. Önce işçi sınıfı muhalefetini ve devrimci güçleri şiddetle bastıran ve burjuva egemenliğini güvence altına alan devlet, 1984'ten sonra sürekli savaş haliyle "savaş" devletine dönüştü. Sistematik karşı devrim programının konsantre gücü oldu. Açık zor, ekonomik zorun (radikal neo-liberal politikaların) önünü açtı. Zor diyalektiği ideolojik zor aygıtlarının devreye sokulması ve yetkinleştirilmesiyle pekiştirildi. Hatta meşruiyetini zor diyalektiği içinde ve sürekli savaş haliyle sağladı.

T.C.'nin bu dönüşümü/yeni düzeni, Soğuk Savaş döneminin özellikleriyle bir arada biçimlendi. Hatta Soğuk Savaş aparatları sürekli savaş içinde kök saldı, meşruiyet kazandı ve etki alanını genişletti. Toplumun farklı gözeneklerine yayılma ve kitleleri mobilize edecek zeminler buldu.

2000'li yıllarda durum değişmeye başladı. 1990'dan beri bir türlü yapılamayan devletin reorganizasyonu, uluslararası gelişmeler ve ülke içi bir dizi faktörden dolayı acilleşti. Özellikle devlet içinde kök salmış Soğuk Savaş aklı ve aparatlarının etkisizleştirilmesi yönünde adımların atılması zorunluluk oldu. Çünkü yeni emperyal konsept, Soğuk Savaş'ın net ve belirgin düşmanına göre şekillenmiş, reaksiyonel niteliği olan bir devlet yapısı yerine daha kompleks ve aksiyonel bir devlet yapısını gerekli kılıyordu.

Uluslararası düzeyde 1989-1991 arasındaki büyük çöküş, arkasından küreselleşme adıyla dünyanın yeniden paylaşılması ve emperyalist agresyon politikaları ve son olarak 11 Eylül konsepti; ulusal düzeyde ise 2001-2002 Kemal Derviş dönemi ve AKP iktidarı sermayenin küresel ve yerel düzeydeki rasyonelleri ve hareketleri sermayeyle tam ve derinden uyumlu bir devlet yapısını zorunlu kıldı. Var olan devlet düzeni sermaye açısından yetersiz, işlevsiz, hatta engelleyici içerikteydi.

İktidar savaşları: Bir dargın bir barışık

Egemen blok içindeki çatışkı, özellikle AKP'nin iktidara gelmesiyle arttı. Gerilimin şiddeti kısa bir süre içinde sistemin rasyonellerini zorlayacak düzeye ulaştı.

Bugün Ergenekon operasyonu diye lanse dilen "Sarıkız", "Ay Işığı" adlarıyla kodlanmış, 2003-2004 (hem uluslararası hem de yerel konjonktürün uygunsuzluğu ve her şeyden önce Pentagon'un sıcak bakmaması ve tercihlerinin farklılığından dolayı gerçekleşmeyen) darbe girişimleri bu paraleldeki adımlardı. En azından ordu içindeki bir klik, Pan-Asyacılık projeksiyonuyla ABD, AB ve NATO'nun yeni dönemde belirlediği rotanın ve paradigmanın dışına çıkmaya çalıştı. Bu faktörden ayrı olarak orduyla AKP ve Fetullah Gülen ekseni arasında çatışkılı bir durum yaşanıyordu. Egemen blok içindeki çatışkının tarafları şöyle tasnif edilebilir: Bir tarafta 85 yıllık devletin kurucu misyonunun getirdiği "meşrulukla" hareket eden ve patronaj ilişkilerini her ne pahasına olursa olsun kaybetmek istemeyen ve zamanla finans kapitalin organik parçası haline gelmiş, dönüşmüş, yapısal karakteriyle kapitalist rasyonelleri zorlayan, daha genel tanımıyla asker-sivil bürokrasi bulunuyor. Diğer tarafta komprador orijinden gelen, gayri-Müslim sermayeyi talan ederek ve yağmalayarak beslenmiş, devlet fideliğinde büyümüş, iç evrimi geçirmiş, 1965'ten sonra finans kapital özellikleri göstermeye başlayan, özellikle 1980'lerde ya da üçüncü

kuşakta kendini sistemin gerçek sahibi gören ve rüştünü ispatladığını hisseden, çokuluslu tekellerin organik parçasına dönüşmüş ve TÜSİAD'da kristalize olmuş finans kapitalin ana fraksiyonu var.

Ayrıca T.C.'nin kuruluş döneminde egemen blok içinde yer alan 1960 darbesiyle tasfiye edilmeye çalışılan, 1970 12 Mart'ta ikinci ve büyük tasfiyesini yaşayan, 1980 Eylül'ünde bütünüyle etkisizleştirilen, ama bir kısmı Özal döneminin yarattığı olanaklarla metamorfoza uğrayan ve İslami finans kuruluşlarıyla şekillenen, cemaat ve tarikat ilişkileriyle güç ve olanak kazanan, petro-dolarlarla hızla palazlanan, giderek küresel sermayeyle bağ kuran, AKP iktidarının sağladığı olanaklarla inanılmaz ataklar yapan ve güçlenen yeşil sermaye ya da Anadolu sermayesi diye adlandırılan ve MÜSİAD'la kurumsal ifadesini bulan sermaye kliği var. Yine bu kliğin bir varyantı olan 11.500 işadamını temsil eden, 150 işadamı derneğinin bir araya geldiği 7 federasyondan oluşan, Fetullah Gülen'in etkisindeki, son yıllarda dipten ataklar yapan, Ortadoğu, Uzak Doğu ve Pasifik'le bağları olan ve AKP döneminde muazzam düzeyde gelişmiş ve kollanmış TUSKON gurubu bulunuyor. MÜSİAD ve TUSKON artık finans kapitalin ayrı bir fraksiyonudur.

TÜSİAD, finans kapitalin en önemli fraksiyonu olarak birinci dönem AKP iktidarına açık destek verdi. AKP'nin ikinci döneminde orduyla AKP arasındaki gerilimde ise daha çok ortada durdu. İki tarafa da sistemin rasyonelleri doğrultusunda uyarılarda bulunmayı ihmal etmedi. MÜSİAD ve TUSKON grubu ya da sermaye kliğinin siyasi gücünü AKP temsil ediyor ve AKP iktidarı bu kliğe güçlerine güç katma olanağı sağlıyor.

Ordu geleneksel konumunu ve ilişkilerini çeşitli varyasyonlarla korumaya çalışıyor. 2007'deki e-muhtıra ve Cumhuriyet mitingleri pozisyon kaybetmeme uğraşısı olarak görülebilir. Bu "operasyonel" nitelikteki organizasyonlara rağmen darbe yapma meşruiyeti kazanamayan ordu, AKP'nin % 47'lik "başarısı" karşısında "Dolmabahçe mutabakatıyla" denge durumunu kabul etti ve bir anlamda geri çekildi.

Bu arada Abdullah Gül'ün cumhurbaşkanlığı seçimi gündeme geldi. Küresel güçlerin ve TÜSİAD'ın telkinleri ve yönlendirmeleriyle Gül'ün adaylığına onay verildi. Bu onay karşılığında türban yasağının devamı istendi. Gül cumhurbaşkanlığına seçildi. Böylece AKP çok önemli bir pozisyon kazandı. Yürütme ve yasama erkinde etkinliğini ve gücünü artırdı.

Ordu ve AKP arasında Kürt sorununa ilişkin topyekun savaş stratejisi onaylandı. Ayrıca AB ve ABD'nin bölge operasyonlarına aktif iştirak edilmesi ve neo-liberal politikaların intikasız ve en sert şekilde devam ettirilmesi kabul edildi. Mutabakatın genel çerçevesini bu maddeler belirledi. Ayrıca mutabakat silahlı bürokrasinin patronaj ilişkilerinin korunması ve bu patronajın ideolojik payandasını oluşturan konularda (laisizm gibi) hassasiyet gösterilmesi üzerinde şekillendi. Ne var ki AKP paraperestliğini gizleyecek/örtecek ve % 47'nin hassasiyetini ve "hissiyatını" tetikleyecek ve yine % 47'lik oy almanın güveniyle "başörtüsünün serbest bırakılması" yönünde hamle yaptı. Hamle fiilen Dolmabahçe mutabakatının bozulması anlamını taşıdı. Egemen klikler arasındaki geçici denge bozulmuştu. TÜSİAD ve ordudan gelen tepkiler mutabakatın AKP tarafından bozulduğunu işaretliyordu. 27 Nisan e-muhtırası şeklinde olmasa da, anlaşılan 8 Haziran e-ajitasyonu, 18 Temmuz e-bildirisiyle asker-sivil bürokrasi siyasi bir aktör olduğunu her seferinde hatırlattı ve kitle mobilizasyonu çağrısında bulundu. Yani darbe yapılamıyorsa kitle mobilizasyonunu elde tutmak gerekiyordu. Devlet tarafından oluşturulmuş, mutasyona uğramış "sivil toplum" kuruluşlarıyla "sivil" toplum mobilize edilmeye, hegemonik bir alan oluşturulmaya çalışıldı. 23 Haziran'da başta İstanbul-Çağlayan meydanı olmak üzere terörü telin mitingleri organize edildi. Her ne kadar mitinglere kitlesel katılım olmasa da İstanbul, İzmir ve Antalya'da Kürt kökenlileri hedef alan provokatif eylemler yaşandı. DTP binaları molotoflandı. Kitle mobilizasyonundaki zayıflık, paramiliter mobilizasyonlarla doldurulmaya çalışıldı. Belki de iki mobilizasyonun harmonisi kurulmaya çalı-

şıldı, çalışılacak.[1]

AKP hamlesine karşı ayrıca yargı kanalıyla cevap verildi. AKP'nin kapatılması gündeme geldi.

AKP'nin seçim zaferi, Gül'ün Çankaya'ya çıkmasının getirdiği güçlenme, mutabakatı bozacak girişimlere yol açmıştı. Ama kapatılma davası zafer sarhoşluğundaki AKP'yi sarstı. Hatta B planı diye adlandırılan Gül-Abdüllatif Şener'in Tayip Erdoğan ve eski meclis başkanı gibi uyumsuz ve problemli görülen kişilerin ve eğilimlerin (Nakşilerin) tasfiyesi tartışılmaya başlandı. Fetullah Gülen eksenli, ordu ve Çankaya'yla iyi çalışacak, uyumlu hükümet planları gündeme sokuldu. Bu arada yargının AKP'yi kapatmayarak ciddi şekilde uyarması, inisiyatif kırıcı bir etki yarattı. Ağırlıkta AKP'nin kapatılması üzerine hazırlanan B planı şimdilik rafa kaldırıldı.[2] Karşılıklı atak ve hamleler sonucunda şu an dinginleşen hava, yerel seçimlerde AKP'nin oy oranını artırmasıyla fırtınaya dönüşebilir.

AKP, kapatılma davası sırasında Cumhuriyet mitinglerine benzer mitingler organize ederek kitle mobilizasyonu yaratmaya çalıştı. Aslında bu kapatma davasına karşı bir hamleydi. Bu arada gerçekleşen Ergenekon operasyonuyla AKP kendisini, özellikle sol liberallerin de desteğiyle "darbe" karşıtı ve demokratik açılımcı bir parti olarak göstermeye çalıştı.

Ayrıca ordu eksenli bir kliğin ya da "aşırı ucun" temizlenmesini hedefleyen operasyonda generallerin tutuklanması, her şeyden öte ordunun itibarını sarsıcı mahiyete büründü. Her ne kadar operasyon öncesinde Genelkurmay'dan (Erdoğan-Başbuğ görüşmesiyle) onay alındığı anlaşılsa da bu gelişme AKP'ye yazılan bir puan oldu.

Bir başka boyutta bu operasyonla, ordu kendi iktidar hesaplarında sorun yaratan unsurlardan kurtulma şansı buldu ya da ordu içindeki saflaşma daha kristalize bir görünüm kazandı. Böylece ABD, AB ve NATO için daha güvenilir, projelere uyumlu ve tam angajmanlı bir yapı oluşturuldu (bu anlamda AKP'nin kapatılma

davası ve Ergenekon operasyonu, Brüksel'in ve Pentagon'un iki tarafa da uyarıda bulunması, sınırlarını belirtmesi, yön ve şekil vermesi olarak değerlendirilebilir).

Süreç egemen bloğun klikleri arasında bir yandan gerilimleri tetikledi, karşılıklı mitingler, sokağa çıkma çağrıları, polis operasyonları, kapatma davaları gibi hamleler gündeme geldi, öte yandan "uzlaşma yönünde" adımların atılmasını beraberinde getirdi. Yani süreç "çatışkı", "uzlaşma" sarmalında ve karşılıklı ataklar ve geri çekilmeler şeklinde ilerliyor.

Küreselleşmenin bugün ulaştığı boyut itibariyle, egemen blok içinde yaşanan her türlü gelgitin ya da pozisyon alışın uluslararası boyuttaki gelişmelerle ya da konjonktürle direkt bağlantılı olduğu ve bu konjonktüre göre biçimlendiği unutulmamalıdır.

Türkiye kapitalizminin geldiği nokta ve entegrasyon boyutu ordunun egemen blok içinde T.C.'nin kuruluşundan beri elde ettiği rolü terk ederek, resesif bir role bürünmesine zorluyor. Bu rolün sermayenin hareketleriyle uyumlu ve yalnızca onun ihtiyacı olan askeri atakları gerçekleştiren bir rolle sınırlanması hedefleniyor. Bu durum sermayenin sınırsız kar ve tahakküm arzusunun ifadesidir ve bir anlamda rasyonel kapitalizmin gereğidir. Böylesine "yeni" bir konumlanışın sancısız, çatışkısız gerçekleşeceğini düşünmek büyük bir yanlış olur.

BOP ve Neo-Osmanlıcılık ya da Pax-Ottoman

11 Eylül'den sonra ABD'nin imparatorluk projesi doğrultusundaki adımları ve Ortadoğu'ya ilişkin projeleri T.C.'yi yeni bir konumlanış içine girmeye zorladı. AKP bir anlamda bu gelişmelerin sonucu olarak gündeme geldi. Yeni jeo-politik ve ona bağlı olarak Ortadoğu'nun yeni dizaynı, T.C.'nin de dizaynını koşulladı. Hem neo-liberal, hem muhafazakar, hem de ılımlı İslamcı AKP, model bir parti olarak öne çıkarıldı. T.C.'nin de ılımlı İslam'ın model ülkesi olması yönünde düzenlemeler yapıldı.

AKP hükümeti özellikle iki konuda, Kürt sorunu ve radikal neoliberal politikaları uygulamada son derece "istikrarlı" ve katı tutum sergiledi. Bu yönleriyle AKP sermayeyi memnun etti ve sermayenin tereddütsüz desteğini aldı. Egemen bloğun asker-sivil-bürokrat kanadının bazı reaksiyonlarına rağmen gelişmeler genel olarak olumlandı.

Ortadoğu'nun yeni dizaynı yönündeki momentler ve AB'yle entegrasyon sürecindeki evreler T.C.'nin yönelimlerini etkiledi. Bazen katı, statükocu tavırlar gösterildi, bazen son derece atak ama her zaman angajmanlı eğilimler öne çıktı.

Ortadoğu'nun yeni dizaynının ilk evresi "açık zor" şeklinde kendini dışa vurdu. ABD bu aşamada imparatorluk projesine uygun hareket etti. Ne BM'yi, ne de NATO'yu devreye soktu. "Uluslararası hukuk" ve "kural" tanımadan önce Afganistan'ın işgalini, sonra Irak'ın işgalini gerçekleştirdi. İşgal, talan ve yağmayla birlikte, bir katliam zinciri üzerinden yürütüldü. Bu askeri müdahalelerin sonucunda, Irak halkından bir toplum mühendisliği ürünü ve modern oryantalizmin yansımasıyla destek beklendi. Irak halkının açık işgale direnişi bütün kurguyu bozdu. Ve direniş hızla yayıldı. Bu durum ABD'nin yeni taktikler geliştirmesine yol açtı.

İkinci aşama kendini BOP olarak gösterdi. ABD kolektif emperyalist politikalar gözetmeye (AB'yle girilen ilişkiler gibi) başladı. Ayrıca açık zorla, ideolojik zorun bir arada kullanıldığı aşamaya geçildi. ABD burada bir nevi kültür taşıyıcısı rolü üstlendi. Ayrıca unilaterizm politikasından geri adım attı. Ne var ki, Ortadoğu'nun ve Mezopotamya'nın zaman kadar eski ve muazzam kültürü ve tarihselliği bu politikaların da iflasını beraberinde getirdi.

Üçüncü aşama ise yeniden açık zor politikasına dönüş oldu. Bu sefer daha rafine açık zor politikalarına geçildi. Konsept "yaratıcı kaos" tanımlamasıyla ifadesini buldu. Bu süreç bir Balkanlaşma süreciydi. Ortadoğu coğrafyasının etnik, dini, milli ve mezhebi bir bazda Balkanlaştırılarak, bölgenin bütünüyle destabilize edilmesi yönünde operasyonlar gerçekleştirildi. Balkanlaşmayla mikro ve

kanton devletlerin yaratılması hedeflendi. Birbirinin celladı olmuş etnik, dini, milli ve mezhebi gruplar kantonlaştırılarak emperyalist makro tahakkümün derinleşmesi ve kökleşmesine hizmet etmeleri amaçlandı. Konsantre destabilizasyon politikaları üzerinden emperyalist politikalar realize edilmeye çalışıldı. Irak'ın etnik ve mezhebi temelde fiilen üçe ayrılması ya da üç federatif yapıya dönüşmesi, Filistin'in laik ve şeriatçı iki kanton devlet haline getirilmesi ve Lübnan'da etnik, dini ve mezhebi iç savaş provalarının yapılması boşuna değildi. 2007'deki bu gelişmeler, 2008'de de devam etti. Butto'nun öldürülmesiyle Pakistan da bu sürece dahil edildi.

Halen devam eden Balkanlaşma süreci bir dizi iç evreler geçirerek derinleşiyor.

Afganistan ve Irak işgalinden sonra bölgenin bütününde Amerikan aleyhtarı gelişmeler yaşandı. Anti-Amerikancı reaksiyonların yoğunlaşması üzerine, ABD yeni önlemler almaya başladı. Uzun vadeli meşruiyet arayışının ifadesi olacak adımlar attı. Bölgedeki işbirlikçi ülkeleri öne çıkarıp, bölgenin önemli sorunlarını tartışılır kıldı. Bu adımlar bir yanıyla da yeni seçilecek ABD başkanına politik zemin yaratma taktiğiydi.

Türkiye, Mısır, Suudi Arabistan ve bazı Arap Emirlikleri devreye sokularak Suriye-İsrail, Hamas-İsrail, Hizbullah-İsrail arasında sorunlara müdahale edildi. En azından sorunlar masaya yatırıldı. Hamas-İsrail arasında ateşkes ve esir değişiminin yapılması bölgedeki önemli bir gelişme olarak dikkat çekti. Bu organizasyonlarla Ortadoğu'da yaşanan sorunların "çözümünde", ABD'nin bilinçli olarak arka planda kalması amaçlandı. Böylece ABD gerektiği zamanda ve gerektiği biçimde müdahale etme olanaklarına kavuşacaktı. Artık ABD bazen bir "kurtarıcı", bazen "sorun çözücü", gerektiğinde ise Yeni Roma rolü üstlenebilirdi. Bu gelişmeler ABD'nin diktat politikalarına meşrulaştırıcı boyut kazandırıyordu. Ayrıca bölge ülkelerinin yeni dizayn politikalarında işlev yüklenmesi, yeni protektora olarak değerlendirilebilir.

ABD'de başkanlık seçimlerini Obama'nın kazanması, Ortadoğu'da BOP'un yeni bir aşamaya geçişini beraberinde getirebilir. İmparatorluk projesi yerini hegemon güç olma projesine bırakabilir.

Bütün bu gelişmeler T.C.'yi yeni bir yönelim içine sokuyor. Her ne kadar sancılı yaşansa da T.C. yeniden yapılanma yönünde adımlar atıyor. Bugün iktidar bloğu içindeki çatışkılar da bu sürecin parçası olarak kendini dışa vuruyor.

Birinci dönem AKP hükümeti radikal neo-liberal politikaların hayata geçirilmesinde ve BOP'la girilen angajmanda bir altyapı çalışması olarak işlev gördü. Özellikle ikinci dönem AKP hükümeti vizyon, yönelim ve hedefleri açısından "yeni" bir parti olarak misyon yükleniyor. Yerel seçimler, bu özelliğini pekiştirici bir mahiyetle sonuçlanabilir. Yeni AKP'nin yerel seçimlerde yüksek oy alması sonucunda daha agresif olması muhtemeldir. AKP yeni jeo-politiğin gereklerine tam uyum gösterme "kabiliyetiyle", AB ve ABD tarafından destek gördü.

AKP'nin diplomatik, ekonomik, kültürel ataklar yaptığı bu sürece, Neo-Osmanlıcılık ya da Pax-Ottoman (Osmanlı barışı) adı veriliyor. Ordunun da NATO'nun değişen paradigmasına bağlı olarak bu projeye uyum sağladığı görülüyor. Hatta son Ergenekon operasyonu bu uyumun bir göstergesi olarak düşünülebilir. Ayrıca içinde "emperyal" niyetler barındıran adımlara ordunun tarihi boyunca sıcak baktığı bilinmektedir. Neo-Osmanlıcılık bu anlamda cazibeli bir özelliğe sahiptir. TSK'nın daha mobilize bir güç haline dönüşmesi için reorganizasyonların bu döneme tekabül etmesi şaşırtıcı değildir. Pax-Ottoman, Osmanlı için "barış", diğer halklar için ise talan ve yağma anlamına geldi. Bugünkü anlamı ise Ortadoğu'nun yağma ve talan edilmesi ve halkların köleleştirilmesidir.

T.C.'nin Neo-Osmanlıcılık anlamında ilk açılımı Özal döneminde başladı. Sovyetler Birliği çöküşünün yarattığı altüst oluş sonucunda, özellikle Kafkas ve Türki Cumhuriyetleri'nde yaşanan "bağımsızlaşma" süreci ve I. Körfez Savaşı ve Balkanlardaki altüst oluş ve Yugoslavya'nın parçalanması Özal'ın pragmatizmini

tetikledi. Özal bu dönemde neo-Enverist içerikte, pan-Türkist politikalar geliştirmeyi arzuladı. "Adriyatik'ten Çin Denizi'ne kadar Türk coğrafyası" vurguları yapılmaya başlandı. Alt-emperyalist "hülyaları" içinde taşıyan bu politik "açılımların" sonu hüsran oldu. Ortadoğu'daki büyük kapışmada Türkiye'ye düşen rol taşeronluktan başka bir şey olmadı. Hatta ABD I. Körfez Savaşı'ndaki, savaş masraflarının bir kısmını T.C.'ye ödetti.

AKP hükümetinin geliştirdiği Neo-Osmanlıcılık ise yeni konjonktürün dinamikleriyle şekillendi. Yeni jeo-politik bu yönelimi besledi. Ne var ki bu politik yönelimin Özal benzeri ideal öz[3] oluşturmaktan ya da en kötüsünden ideal imaj[4] olmaktan fazla anlamı olmadığı ortadadır.

Bu noktada siyasi iktidarın politik yönelimlerine büyük bir iştahla destek veren ve iktidara bütünüyle angaje olan sol liberallerin süreci tanımlamalarına bakmak önemli olacaktır. Hatta sol liberaller Neo-Osmanlıcılığın sol versiyonunu, küreselleşme açılımları içinde ortaya koymaları dikkat çekicidir! Sol liberallerin hem bu konuda, hem de sürecin bütününde sosyalist sola akıl vermesi, yol, yöntem öğretmesi son derece rahatsız edici bir durumdur.

Sağ liberallere, "sol" liberal aşı ya da çürümenin sınırsızlığı

ABD'nin 11 Eylül'de yeni bir konsepte geçmesi imparatorluk projesiyle kendini dışa vurdu. Neo-conlar bu projenin militanları gibi hareket etti. Fakat Ortadoğu'daki gelişmeler ve emperyalist-kapitalist odakların çelişki ve çatışkıları projenin realize olmasına izin vermedi. Zamanla projede zorunlu evreler yaşandı. ABD hegemonya krizini bir düzeyde aşmaya çalışıyordu. Bu süreçte T.C., ABD'nin küresel hegemonyasını tahkim etme projesine aktif dahil oldu.

AKP, Neo-Osmanlıcılık adını verdiği politikalarla, emperyalist ekspansiyonla (yayılmacılıkla) bütünleşti. AKP dış politikasını bu argümantasyon üzerine inşa etti. ABD'nin yeni jeo-politiğe uygun

olarak Afro-Avrasya hattında tahakkümünü yayma ve kökleştirme yönündeki ataklarına, tabi olunduğu ölçüde T.C.'nin merkez bir ülke olacağı yönünde iddiaları ileri sürdü.

AKP hükümeti T.C.'nin bir Osmanlı mirası olduğundan hareketle, Ortadoğu'dan Kafkaslara, Balkanlardan Kuzey Afrika'ya kadar olan coğrafyada Neo-Osmanlıcılığın etkili olacağını var saydı.

ABD'nin de aynı coğrafyaya yönelik projesinin olması ve bu coğrafyanın yeni jeo-politiğin odağı olarak öne çıkması, T.C.'ye hem jeo-politik, hem jeo-ekonomik, hem de jeo-kültürel olanaklar sunduğu ifade edildi. Küresel güce tabi ve angaje olan T.C.'nin böylece bir periferi ülkesi olma özelliğini doğal olarak aşacağı iddia edildi. Bu sürecin T.C.'yi hızla merkez, hatta küresel bir aktöre dönüştürecek potansiyel taşıdığı vurgulandı. Bunun gerçekleşmesi ise kendisinin de ABD gibi "müstesna" özellikler taşıyan T.C.'nin bu özelliklerinin farkında olması, (Neo/Pax-Ottoman gibi) projeksiyonunu bu yönde yaparak, küresel bir güç olan ABD'nin optimum amaçlarına uygunluk ve uyumluluk içinde olunmasının kendi optimum amaçlarına hizmet edeceğinin altı çizildi. Bu yön aynı zamanda T.C.'nin giderek merkez ülke konumuna yükselmesini sağlayacaktı. Bu argümantasyonlar AKP'nin uyguladığı ve uygulamakta olduğu dış politika parametrelerini oluşturdu.

Aslında bütün bu sükseli tanımlamaların ötesinde yaşanan özce; T.C.'nin emperyalizmin bölgesel taşeronu ve vurucu gücüne dönüşmesiydi. Bu argümantasyonların sonuçlarını değerlendirmeden önce, bu politik varyasyona sol liberal kanattan verilen desteği açıklamakta yarar var.

Sol liberaller, başta ABD olmak üzere kapitalizmin yeniden yapılandığını ileri sürerek bu sürecin "ekonomi-politiğinin" küresel düzeyde yeni bir moment yarattığını ve bu momente bağlı olarak kapitalist hiyerarşiden, demokrasi algısına ve uygulamasına kadar bir dizi küresel değişimin yaşandığını ileri sürüyor. Yeni kapitalist birikim sürecinin yeni imkanlar yarattığını, T.C.'nin de bu süreçten etkilendiğini ve gelişmelerin statüko bozucu olduğunu işaret

ediyorlar. Bugün T.C. 'nin yaşadığı sıkışmışlığın ancak bu sürecin kavramasıyla aşabileceğini iddia ediyorlar.

Küreselleşme diye tanımlanan dönemin diğer sermaye birikim dönemlerinden/rejimlerinden farklı bir yönü olduğunun altı çizilerek, bu dönemin en ayırt edici özelliğinin sermayenin ulus devletler aracılığıyla değil, uluslararası kurum ve örgütler aracılığıyla global dolaşım ve birikim sağlayacağına vurgu yapılmaktadır.

Özellikle ulus devletin ekonomik boyutta karar alıcı egemen organ olmaktan çıkması, kapitalist devletler hiyerarşisinde ya da örgütlenmesinde bir dizi değişikliğe yol açtığı ifade edilerek, kapitalist devlet hiyerarşisinin değiştiği açıklandı. Geçmişte, "hegemonik devlet, gelişmiş ulus devletler ve sömürge devletler" şeklindeki hiyerarşik örgütlenme yerini giderek "küresel devlet, federatif devletler, yerel uygulayıcı devletlere" bıraktığı ileri sürülerek, Türkiye'nin eksen devlet olduğu varsayımı üzerinden, AKP'nin T.C. vizyonuyla paralellik gösteren açılımlar yapıldı.

T.C.'nin kapitalist yapısının 2001 krizinden sonra önemli yapısal değişiklik gösterdiğinin altı çizilerek, özellikle sermaye yapısındaki değişime bağlı uluslararası finans, bilişim, sanayi sermayesinin hakimiyet kurması, T.C.'nin eksen devlet olma özelliğinin önünü açtığı belirtildi. Bu sermaye kliğinin Ortadoğu ve Afrika'nın yeni dizaynının mimarı olduğu ileri sürülerek, T.C. 'nin ABD, AB, Asya'nın hakim sermaye güçlerinin bölgedeki temsilcisi, operasyonel ve diplomatik gücü olacağı varsayılıyor. AKP'nin de bu paralelde tipik şeriatçı, İslamcı tartışmasından öte küresel düzlemdeki gelişmeler doğrultusunda değerlendirilmesi gerektiğinin altı çizildi.

Neo-Osmanlıcılığın sol varyantı olan bu açıklamalarda, neo-liberal politikalara nötr bir yaklaşım gösterilmesi, hatta değişimin motoru olarak liberalizmin savunulması şaşırtıcı değildir. Gramsci'nin kavramıyla yaşanan tam bir transformismodur. Sol liberaller sadece sağ liberallerin boşlukta bıraktığı, görmezlikten geldiği ekonomi-politiğin içini doldurmakla yetinmeyerek, sistemin yılmaz

savunucuları gibi hareket ediyorlar. Bunun bir dizi nedeni bulunuyor. 12 Eylül ve 24 Ocak kararları faşist diktatörlüğün ekonomi-politiği olarak işlev gördü. Bu süreç bir yanıyla da yeni sermaye birikim rejiminin ifadesiydi. Önce 12 Eylül faşizminin ardından büyük çöküşün yarattığı ortam, sosyalist hareket içinde yaygın bir şekilde ideolojik, teorik, politik ve örgütsel yıkımları beraberinde getirdi. Yenilginin teorisi olan sol liberalizm Türkiye sosyalist hareketine hakim olan küçük burjuva ve sol popülist eğilimler içersine hızla nüfuz etti. 1980'lerin ortasında başlayan 90'lı yıllarda devam eden bu dalga bir dizi sol hareketi etki alanına aldı. Bu yapılar kendini ağırlıkta parlamentarizm ya da legalizm şeklinde dışa vurdu. Aslında yaşanan 12 Eylül darbesi kadar etkili bir likidasyon süreciydi.[5]

Sol liberallerin son dönemde agresif bir şekilde sosyalist sola saldırması, akıl vermesi, manipüle etme gayreti aslında sol liberalizmin ya da sivil toplumculuğun sosyalist kesimler içinde ne derece yaygın olduğunun bir göstergesidir.

Sol liberallerin bugünkü konumunu Yunan mitolojisindeki cehennem kayıkçısı Haron'a benzetebiliriz. Haron bir taşıyıcıdır ve görevi cehenneme götürmektir. Sol liberaller "çağdaş" cehennemin, yani kapitalizmin aklayıcılarıdır.

Sol liberallere yeni haronlar

Sol liberaller özellikle son dönemde AKP'nin rolü, küreselleşme, liberalizmin "yaratıcı" gücü üzerine vurgular yaparak Ergenekon operasyonuna yaklaşımları buradan, darbe ve demokrasi karşıtlığı yaratıp sosyalist sola saldırmaları çarpıcıdır. Kendi içinde kristalize özellik göstermeyen sol liberallerin tezleri şöyle özetlenebilir: Sosyalist solu arkaik, statükocu, devletçi, Kemalist vs. vurgularla suçlayarak tarihsel bir saflaşmanın yaşandığını safların statüko ya da değişim, merkez ya da çevre, darbe ya da demokrasi gibi biçimlendiğini ileri sürüyorlar yapılması gerekenin bürokra-

tik, statükocu, siyasal baskı ve gericilik üreten devlete karşı, sivil toplumu ve onun liderliğini yapan burjuvaziyi desteklemek ve askeri vesayet rejimine karşı, Kürtlerin, sosyalistlerin, İslamcıların demokrasi cephesinde birleşmelerini sağlamaktır. Özellikle Marksist literatürden alıntılar (Prusya modeline ilişkin göndermeler) ve değerlendirmelerle tezlerini güçlendirmeye çalışıyorlar.

Sol liberaller bir anlamda resmi ideolojiye karşı gayrı resmi ideoloji üretiyor başka bir düzlemde hakim ideolojinin yerleşmesini ve güçlenmesini sağlıyorlar. Teorik olarak özellikle tarih teziyle kurmaca ve indirgemeci, felsefi anlamda agnostik, politik anlamda sınıf mücadelesini reddeden, kapitalizmin ebediliğine tekabül eden, sınıflar arası barışı savunan, sivil toplumla devlet arasındaki ontolojik ilişkiyi es geçerek, sivil toplumu bir çıkış noktası olarak ele alıyorlar.[6] 12 Eylül darbesinin yarattığı yıkıcı tahribatlar ve bunun üzerine kurulan Özal dönemi sivil toplumculuğun bu ülkede "olağanüstü" gelişmesinin zeminlerini açtı. Bu dönemde sistem, gündelik hayatı yeniden kurguladı, değerler sistematiğinde altüst oluş yaşandı ve toplumun anlam dünyasında farklılaşmalar gündeme geldi. Bir anlamda Türkiye kapitalizmi tarihsel ve toplumsal gelişim karakterine bağlı olarak, geleneksel anlam dünyalarıyla (milliyetçilik ve İslamcılıkla) son derece örtüşen, hatta kendini konsolide eden bir boyut kazandı.

Yenilgi travmasının içselleştirildiği, devrim düşüncesinin ve sınıflar mücadelesinin reddedildiği ve solun artık bir orta sınıf refleksiyle karakterize olduğu bu koşullarda, sol liberalizm bir varoluş ve kendini ifade ediş olarak yaygınlaştı.

Sol liberalizmin bugün beslendiği kesim de bu çevrelerdir ve bu eğilim sol içinde düşündüğümüzden daha yaygındır. 1980 öncesi Türkiye solunun ana hareketleri diye tanımlayacağımız yapıların, 1980'lerin ortası ve 1990'larda (buna Kürt hareketi de dahildir) farklı savruluşlarla sol liberal dönüşümler yaşamıştır. Bu sürecin açık göstergesi "sınıftan kaçıştır" ve işçi sınıfının komünizmin kurucu öznesi olduğu anlayışının terk edilişidir.

Bugün Taraf gazetesi aracılığıyla bir siyasi özne, parti gibi hareket eden sol liberal kesimler sınıflar arası barışın hegemonyasını kurmaya çalışıyorlar. Sol liberallerin bu gayretkeş seslenişleri, sivil toplumcu eğilimlerin yaygınlığından dolayıdır ve bu durum sol liberallerin sosyalist solu hedef almasının birinci özelliği olarak sayabiliriz.

İkinci nokta ise sol liberaller şunu söylüyor: "Biz kusuyoruz, siz de bize iştirak edin. Kusun."

Üçüncü nokta ise bir siyasi hareket olarak AKP'nin iktidara yürüyüşünün yarattığın "ihtişam" ve son derece çıplak maddi çıkarlar liberalizmin sol kanadının "akil" adamlarını ılımlı İslam'a angaje etti.

Fakat gelişmeler sol liberallerin bütün politik tasavvurlarını boşa çıkarttı. Özellikle ikinci AKP döneminde izlenen politikalar ve demokratikleşme projelerinin hüsrana uğraması, çevrenin merkezi etkisizleştireceğine duyulan güveni ve statükoların parçalanacağına inancı sarstı.

Kapitalizmin şaşmaz kuralları, her şeyi eskittiği ve işlevsizleştirdiği gibi sol liberallerin siyasal alanda söz söyleme olanaklarını da ortadan kaldırabilir. Hatta AKP iktidarının bir müddet sonra sol liberallerin vadesini tamamladığını düşünüp onları devre dışı bırakması olasıdır. Bunun da en somut göstergesi Taraf gazetesinin tasfiyesi olacaktır, ileriki dönemde bu tasfiye gerçekleşirse şaşırmamak gerekir. Bugün sol liberallerin hegemon siyasal güce yedeklenmesi[7] hatta işi daha da ileri götürerek sosyalist solun da bu hegemon güce tabi kılma uğraşları boşuna değildir. Bu bir anlamda kendini pazarlama ve yeni olanaklar kazanma çabasıdır. Ve zehrin gücünü egemenlere ispatlamaktır.

T.C. tarihinin jeo-politik evreleri, BOP ve ılımlı İslam

Bugün T.C. tarihinin yeni bir altüst oluş dönemi yaşanıyor. Bu gelişme hem iç dinamiklerin bir ihtiyacı ve yönelimi, hem de dış

dinamiklerin zorlamaları ve şekillendirmelerinin ürünü olarak ortaya çıkmış durumda.

T.C. tarihine kısaca üç döneme ayrıştırabiliriz. Bunlardan birincisi T.C.'nin kuruluş yıllarıdır. T.C.'nin kuruluşu dönemin jeopolitiğine göre belirlendi. Birinci paylaşım savaşının ve özellikle Ekim Devrimi'nin muazzam sonuçları ve savaş sonrasının jeo-politiği T.C.'nin niteliğini ve özelliklerini etkiledi ve belirledi. Dönemin jeo-politiği, petro-politik üzerinden kurgulandı. T.C. emperyalizmle Bolşevizm arasında tampon bir ülke olarak konumlandırıldı. Ülke içindeki gelişmeler ve egemen bloğun şekillenmesi tarihsel/toplumsal özgünlüklerin yanında, yukarıda belirttiğimiz şartlara göre biçim aldı. T.C.'nin 1923-1940 dönemi bir dizi iç evreyi içinde taşısa da, dominant olarak bir tampon ülke olmanın özelliklerini gösterdi.

T.C.'nin ikinci jeo-politik dönemi 1945-1990'lı yılları kapsadı. Uluslararası düzeyde Soğuk Savaş konsepti süreci belirledi. Bu dönemin jeo-politiği Sovyetler Birliği'nin ekonomik ve nüfuz alanını daraltma, kırma ve etkisizleştirme üzerinden belirlendi. T.C. bulunduğu jeo-stratejik konumunun etkisiyle, Soğuk Savaş politikalarının en keskin sonuçlarını yaşadı. T.C. bu dönemde Soğuk Savaş'ın tampon ülkesi olarak hareket etti. Soğuk Savaşı, devlet ve toplum ilişkisini yeniden yapılandırdı. T.C. anti-komünizmin kalesi gibi davrandı. Ortadoğu'da emperyalizmin jandarması olarak konumlandı. Bu süreç emperyalist-kapitalist sistemle T.C.'nin entegrasyonunu derinleştirdiği bir süreç olarak işledi. Egemen blok içinde daralmalar yaşandı. Özellikle 1960'ların ortasından sonra finans kapital ağırlığını koydu, asker-sivil kompleks ise bir sermaye gurubuna dönüşmeye başladı, pre-kapitalist unsurların tasfiyesi ise 1960'lardan sonra hızlandı, 12 Mart önemli bir hamle, 12 Eylül ise bir final işlevi gördü. Askeri darbeler kapitalist sistemin bekası ve kökleşmesi anlamında karşı devrimci bir rol üstlendi.

T.C.'nin üçüncü dönemi her ne kadar 1990'larda başlasa da özellikle Kürt sorununun varlığı ve geldiği boyut, uygulanan ra-

dikal neo-liberal politikalar sonucu aksak, sancılı, gelgitli sürdü. Ve halihazırda bu dönemin özellikleri oturmuş değil. Yaşanmaya devam ediyor. 1990'da Soğuk Savaş'ın fiilen bitmesi ve küreselleşme sürecinin başlaması ve emperyalist ataklar T.C.'yi kabuk değiştirmeye zorladı. Bu süreci dünyanın yeniden paylaşımı olarak da okuyabiliriz.[8] Fakat özellikle Kürt sorununun varlığı ve hızlı militarizasyon süreci T.C.'nin Soğuk Savaş reflekslerini korumasına yol açtı. Yeni konseptle uyum bozukluğu yaşandı. Hatta bazen bu uyum bozukluğu kapitalist rasyonelleri zorlayacak boyuta vardı.

Özellikle 11 Eylül sonrası emperyal konseptteki değişim ve ABD'nin unilaterizm anlayışı doğrulturundaki hamleler yapması yeni bir dönemin başlangıcı oldu. Yeni jeo-politiğe bağlı olarak Afganistan ve Irak işgalleri ve BOP, T.C.'nin yeniden yapılanma ihtiyacını hızlandırdı.

Bir tarafta T.C.-AB ilişkisi ve entegrasyon süreci, diğer tarafta T.C.'nin BOP'a angajmanı ve yaşanan 2001 krizi ve sonrası gelişmeler ve küresel sermayenin ihtiyaçları T.C.'nin hızla yeniden yapılanmasını gerekli kıldı.

T.C.'nin üçüncü dönemi diye tanımlayabileceğimiz bu dönem yeni jeo-politiğe göre konumlanışı beraberinde getirdi. Bu konumlanış BOP angajmanı ve AB entegrasyonu üzerinden belirlendi.

Bugün Neo-Osmanlıcılık ya da Pax-Ottoman olarak adlandırılan bu süreç, iki ayakta kendini dışa vuruyor. Fay hatlarında kırılmaları beraberinde getiren bu süreç, egemen blok içinde ciddi çatışmalara ve iktidar savaşlarına yol açıyor.

"Savaş görünümüne rağmen" bütün tarafların BOP'a angajman ve AB'ye entegrasyon konusunda bir problemleri yok. Bu konuda en katı görünüme sahip ordunun bile en fazla çekinceleri entegrasyonun şekli, hızı ve patronaj ilişkilerine etkisi olup olmayacağı üzerinden şekil alıyor. TSK'nın başından beri AB'ye "sıcak" baktığı unutulmamalıdır. Bu aslında Türk modernleşmesinin batılılaşma ufkuyla paralel bir durumdur. Hatta son Ergenekon operas-

yonu TSK içinde stabilizasyon ve problemli unsurların tasfiyesi olarak görülebilir. Ulusalcı grup ve oluşumlar bütün varyasyonlarına, katı ve statükocu görünümlerine rağmen, en fazla ordunun patronajını korumak yönünde sivil mobilize güç olarak değerlendirilebilir.

Finans-kapital bütün fraksiyonlarıyla uluslararası sermayenin yol haritasında hem fikirdir. Sorun sistemin rasyonellerine uyum sorunudur.

Bir emperyal hayal: Neo-Osmanlıcılık

Bugün Neo-Osmanlıcılık iki ayakta inşa ediliyor.

Bu inşanın birinci ayağı tam anlamıyla sınıf karşıtı politikalardır. Bu politikalar sınıfı boyunduruk altına alan, tarihsel kazanımlarını yok eden, ayrıca onu nesneler yığınına dönüştüren Çin çalışma rejimini inşa etmek yönünde biçimlenmektedir. Çin çalışma rejiminin temel hedefi AB'yle entegrasyon sürecini derinleştirmektir.

Son İrlanda referandumuyla AB, 5 çekirdek ülke, birinci halka ve ikinci halkadan (ya da periferiden) oluşan emperyal bir bloğa dönüşüyor. Özellikle ikinci halka Doğu Avrupa'nın bazı ülkelerini ve Türkiye'yi kapsayacak bir içeriğe bürünüyor. AB'nin çekirdek ülkeler ve halkalar şeklinde hiyerarşik biçim alışı, bir yandan AB'nin Rusya-Kafkasya hattına ulaşma, diğer yandan Ortadoğu coğrafyasında söz sahibi olma iddiasının ürünüdür. Bu noktada AB'yle T.C. ilişkisi önem taşıyor. AB'nin bu formata ulaşmasıyla T.C.'nin AB'ye tam üyeliği olasıdır. T.C. yaptığı bir dizi karşı devrimci organizasyonla sınıfın tüm direnç noktalarını kırmayı ve sınıfı itaatkarlaştırmayı amaçlıyor. AKP iktidarının siyasal programı ve hayırsever kapitalizm uygulamaları sınıfı atomize etmeyi, esir almayı, onu cemaatleştirmeyi hedefliyor. Böylece Türkiye AB için tam bir ucuz işgücü cennetine dönüştürülüyor. Ehlileştirilmiş bir sınıfla küresel sermayenin kârını maksimuma çıkardığı

bir ortam yaratılıyor. Bu noktada GAP'a yönelik 12 milyar dolarlık yatırım dikkat çekiyor. Bölgenin, Türkiye'nin Çin'ine dönüştürülmesi hedefleniyor. Bu adım AB ve ABD'nin Ortadoğu projeleriyle bağlantılı olarak ele alınmalıdır. T.C.'nin Kürt federe devletiyle ilişkisi, yeni bir dönemin habercisi olacağa benziyor. Kürt halkının bir yandan Kürt-İslam sentezi, diğer yandan küresel sermayenin yerel ajanlarına dönüştürülmüş Barzani ve Talabani çemberinde boğulması amaçlanıyor. Bu noktada GAP modern köleleştirme projesi olarak öne çıkıyor.

Neo-Osmanlıcılığın ikinci ayağı ise ılımlı İslam'la, BOP'a tam angajmanı içeriyor. 2001 krizi ve birinci AKP iktidarında bu yönde önemli adımlar atıldı. Ortadoğu'nun yeniden dizaynının ideolojik boyutunu ılımlı İslam oluşturdu. Ilımlı İslam bu dizaynda, açık zoru pekiştirecek ideolojik zor olarak devreye sokuldu. İnsan hakları, kadının toplumsal rolünün artırılması ve demokrasinin inşası gibi argümanlar gündemde tutuldu. Ilımlı İslam farklı enstrümanlarla güçlendirildi.

AKP bir model parti olarak öne çıkarıldı, iktidara gelmesiyle tam bir karşı devrimci hükümet gibi hareket etti. Küresel sermayenin ihtiyaç ve isteklerini aktif şekilde yerine getirdi. Tek başına iktidar olmasının kibri ve güveniyle sınıfa yönelik muazzam saldırılar gerçekleştirdi. Radikal özelleştirme programlarını pervasızca hayata geçirdi. Ilımlı İslam, neo-liberal politikaların "ağrı kesicisi" işlevi gördü. Zehrin acılığı, kolektif halüsinasyonla ve ülke sathına yayılmış "hayırseverlik" organizasyonlarıyla (Fak-Fuk-Fon, Deniz Feneri, Kimse Yok Mu gibi dernekler aracılığıyla yapılan yakacak, giyecek, yiyecek ve nakdi yardımlarla) azaltılmaya çalışıldı. Özellikle yerel yönetimler bu organizasyonlarda son derece önemli rol oynadı. Böylece minnet ve biat eden bir toplumun yaratılması hedeflendi.

İkinci AKP dönemi bu altyapının üzerinde şekillendi. Hayırsever/cemaatçi kapitalizmin kökleşmesi yönünde önemli adımlar atıldı. Devletin sosyal yönünün özelleştirilmesi ve metalaştırılması,

kamusal yaşamın yeniden düzenlenmesi hayırseverlik uygulamalarının maddi zeminlerini yarattı. Kamusal haktan mahrum bırakılan toplum, muhtaçlar yığınına çevrildi. Bu adımlar bir yanıyla da cemaatleşme şeklinde biçim aldı. Toplum-devlet-birey ilişkileri klerikal zeminde yeniden örgütlendi.

ABD ve AB Ortadoğu'nun dizaynında T.C.'yi bir mızrak ucu olarak kullanma isteği, bu politikalarla bütünleştirildi. Ilımlı İslam'la BOP'a angaje olan T.C. bir savaş makinesine dönüştürülerek, bölgede aktif müdahalelerde bulunması amaçlanıyor. T.C. böylece Ortadoğu'da yaratılan kaosun bir parçası haline getirilmeye çalışılıyor. T.C. bölgede emperyalizmin vurucu gücü gibi hareket etmeye hazırlanıyor. Dışarıda agresyon politikaları, ülke içinde şiddetli gericilik ve hızlı militarizasyon hamleleri bir arada yürütülüyor.

T.C. Ortadoğu'nun yeni dizaynı içinde devasa kontrol, ikmal ve denetim üssü haline getiriliyor. Çokuluslu sermayenin yönelimlerine bağlı olarak T.C. bölgenin stabilizasyonunda aktif rol alıyor ya da başka bir ifadeyle "yaratıcı kaos" adı verilen konsepte tabi oluyor. Bölgesel vurucu güç/polis kuvveti olmaya hazırlanıyor. Bu T.C.'nin Ortadoğu'nun balkanlaştırılmasında önemli misyonlar yüklenmesi anlamına geliyor.

Özellikle yakın dönemde AKP'nin Kürt sorununa "çözüm paketi" olarak önüne koyduğu Kürt burjuvazisiyle temasların kurulması, Kürt federe devleti ve Barzani'yle girilen ilişkiler, Kürt-İslam ve Türk-İslam sentezinin bir arada uygulanması, GAP'tan Kürt federe devletine uzanan küresel sermayeye stabil ortam yaratma hazırlıkları, Irak devleti ve Talabani ile ilişkiler, İsrail'in önünü açıcı diplomatik, ekonomik, askeri faaliyetler, ABD denetimli İran'la girilen temaslar ve Akdeniz için Birlik gibi bir dizi diplomatik girişimler, Ilımlı İslam-BOP angajmanının ifadesi olarak öne çıkıyor. Ama özellikle AB ve ABD'nin T.C.'den beklediği askeri bir güç olarak bölgede işlev görmesidir. Ve bölgenin balkanlaştırılmasında cellat rolü oynamasıdır.

Burada unutulmadan belirtilmesi gereken, finans-kapitalin fraksiyonlarından biri olarak kabul edebileceğimiz İslamcı sermayenin kendi ontolojisine bağlı olarak refleksleri ve yönelimleridir.

Finans-kapitalin diğer fraksiyonu olan TÜSİAD'ın "batıyla" entegrasyon düzeyi yüksek, ilişkileri köklü ve kredi anlaşmaları gelişkindir. Bundan dolayı İslamcı sermaye (burjuvazi) "doğuya-petro-dolara" yönelmektedir. Geçmişten gelen ilişkiler bu atakları beslemektedir. İslamcı sermayenin burjuva tarihsel geçmişinin olmaması, burjuva bilincinin oturmaması (yaşam tarzı, kültürü, birikimi) başından beri agresif ve yamyam niteliği ılımlı İslam/BOP angajmanıyla çakışmaktadır. Ortadoğu'ya yönelik "emperyal iştah" İslamcı sermayenin eğilimlerine ve varoluşuna uygundur. Bu durum T.C.'nin agresyon politikalarını tetikleyici nitelik taşımaktadır. Orduyla AKP arasında son dönemdeki ilişkiyi bu yönde okumak yanlış olmaz. Ordunun AKP ve İslamcı sermayeyle bu projelerde çok problem yaşamayacağı ortadadır. Finans-kapitalin tüm fraksiyonları yeni döneme hazırlanmaktadır. Fraksiyonlar arasındaki çelişkilere rağmen projeler ve çıkarlar ortaktır. Ayrıca projeler AB ve ABD'nin projeleridir. Ordunun Türk burjuvazisinin bir bileşeni olduğu düşünülürse süreç bütün sancılı, çatışkılı görünümüne rağmen derinleşecektir.

T.C. küresel sömürünün vurucu gücü ve devasa bir askeri üssü haline getiriliyor. Ayrıca ulus devletten, pazar devlete dönüştürülüyor ve bir savaş makinesi olarak bölgede mobilize ediliyor.

Bütün bu gelişmelerin işçi sınıfı için tek bir anlamı var: Yoksulluk, geleceksizlik ve kölelik.

İşçi sınıfı boyun eğdirilerek ve cemaatleştirilerek Türkiye kapitalizminin rektifikasyonunun aracına dönüştürülmek isteniyor. Farklı rıza üreten mekanizmalarla sınıfın nesneleştirilmesi ve sistematik yabancılaştırma yönünde adımlar atılıyor. T.C. bir anlamda hayırsever kapitalizm uygulamalarıyla geçmişteki devlet baba imajından tanrı devlete dönüşüyor. Böylece konsantre karşı devrimci politikalar kolayca hayata geçirilmek isteniyor.

Bugün egemen klikler arası iktidar savaşlarına, neo-liberalizmin çok boyutlu karşı devrimci politikalarına ve sınıfın cemaatleştirilmesine karşı, sınıfın bağımsız, birleşik ve siyasal gücünü yaratmak son derece acil bir görevdir.

Her şeyden önce sınıfın bağımsız gücünü açığa çıkarmak, korumak ve geliştirmek aynı zamanda sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkartma anlamı taşıdığı unutulmamalıdır. Bugün inadına, usanmadan sınıf mücadelesinin altı çizilmelidir. Sınıfsal antagonizmanın ayrıştırıcılığı vurgulanmalıdır. Evet bugün antagonizmanın emek kutbu örgütsüzdür, güçsüzdür ve politik gündemi belirleyememektedir. Tam da bu nokta önemlidir. Yapacağımız tüm faaliyetler sınıfın bağımsız, birleşik, siyasal gücünü yaratmayı hedeflemelidir. Yolumuz işçi sınıfının yoludur, rehberimiz sınıflar mücadelesidir.

Dipnotlar:

[1] Linç girişimleri bugün lokal düzeyde pogrom laboratuarları olarak değerlendirilebilir. Türkiye'nin bir dizi etnik, dini, milli, mezhebi polarizasyonları içinde taşıması "modern" pogromlara zemin hazırlamaktadır. Ortadoğu'nun bir balkanlaşma süreci yaşaması bu dalganın Türkiye'ye yansıma olasılığını güçlendirmektedir.

[2] AKP hükümeti, siyasal İslamcı bir koalisyon niteliğindedir. Bugün neo-liberal angajman ve küresel sermayeyle organik ilişkilere göre biçimlenmiş bu koalisyon, kendi içinde parçalı ve çatışkılı özelliklere sahiptir. Kapitalist kural AKP için de geçerlidir. Para ve güç tekeli aynı zamanda tasfiye ve etkisizleştirme sürecidir. Nasıl ki Refah Partisi içinden AKP ortaya çıktıysa, AKP'nin içinden de bir başka parti çıkabilir. Bir dizi içi ve dış konjonktür çakışması bu sürecin önünü açabilir.

[3-4] Özgün görüşleri olan psikanalist Karen Horney ideal öz ve ideal imaj kavramlarını nevrotik bireyi tanımlamak için kullanmıştır. İdeal öz; kısaca kusursuzlaştırılan ve yüceltilen, olmak istenen kişiyi tanımlar. İdeal imaj ise nevrotik bireyin kendi hayalinde yarattığı abartılı, kusursuz özelliklere sahip imajdır. Neo-Osmanlıcılık imparatorluk kültürünü yücelten, örtük aşağılık kompleksi içeren bir politik tanımlamadır.

[5] Bu likidasyon süreci emperyalist bir konseptin uzantısı olduğunu düşünüyorum. Bu konuda daha geniş bilgi ve uluslararası boyutu için bkz. Volkan Yaraşır, Devrimin Gökkuşağı; Mephisto Yay., 2006.

[6] Sol liberallerin teorik öncülleri, tarih tezleri ve toplum analizleri ayrı bir makalenin konusu olduğundan burada ancak genel bir vurgu yapıldı. Aktüel anlamda Neo-Osmanlıcılığı destekleyen açılımları üzerinde duruldu.

[7] Burada bir vurgu yapma ve alt çizmede yarar var. Sol liberal "entelektüellerin" finans-kapitalin birinci fraksiyonu olarak kabul edebileceğimiz TÜSİAD çevresiyle ya da içinde eksikliği taşıyan bir tanımlama olsa da "Laik ve Batıcı" burjuvaziyle ilişki kuramaması, organik zemin yakalayamaması ilginçtir. Bu tesadüfi bir durum değildir. 12 Eylül darbesi ve sonrası koşullar ve Özal iktidarı bu akımın ortaya çıkma, nüfuz ve etki kurma zeminlerini yarattı. Bu koşullar ayrıca İslami finans kuruluşlarıyla hızla metamorfoz içine girmiş ve yeniden şekillenmiş İslami sermayenin geliştiği zeminler oldu. Bu sermeye gurubu (MÜSİAD ve TUSKON gibi) başından itibaren küresel sermayeyle bağlar kurdu. Özellikle körfez sermayesi beslendiği zemin oldu. 2000'lere doğru bu sermeye grubu finans-kapitalin bir fraksiyonu olacak konuma geldi. İslamcı sermaye aynı zamanda büyük medya gücü olarak biçimlendi. Özellikle AKP iktidarı dönemi bu sermaye grubunun gücünü olağanüstü artırdı. Diğer alanda "itibar görmeyen" sol liberaller birden ve hızlı bir şekilde (bu sürecin Özal'la başladığı göz ardı edilmemelidir) hem de İslamcı sermayenin karakterine uygun bir tarzda agresif ve hınçlı bir psikolojiyle belirli televizyon kanallarında ve gazetelerde boy göstermeye başladı. Ruhlarını satma karşılığında "onore" edildiler, "adam" yerine konuldular. İslamcı sermayeye meşruiyet sağlama, "post-modern yaşama" adapte etme misyonu yüklenip, siyasal İslam'ın organik aydını gibi hareket etmeye başladılar. Tıpkı 1920'de İtalya'da faşizmin, 1933'te Almanya'da nazizmin iktidara geldiğinde bir kısım entelektüelin "geleneksel aydın" rolünü terk edip, faşizmin aktif propagandistleri, "organik aydınları" olması gibi... Faşizmi güç ve estetiğin harmonisi olarak tanımlayıp propagandasını yapmaya başladılar. Şan, şöhret, itibar karşılığında faşizmin suçlarına son derece bilinçli ve tercihli suç ortağı oldular.

[8] Bu dönem aynı zamanda emperyalist bloklaşma ve her ne kadar üzerine spekülasyon yapılsa da emperyalist öznelerin ağırlığını ve varlığını bütünüyle hissettirdiği dönemdir. Yugoslavya'nın parçalanması, birinci Körfez Savaşı, arkasından Afganistan'ın ve Irak'ın işgali gibi.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 2008/16, 5 Eylül 2008)*

Siyasal kriz, seçimler ve işçi sınıfının görevleri

Türkiye yerel, bölgesel ve küresel çelişkilerin birbirini etkilediği, tetiklediği ve yoğunlaştığı bir sürecin içinden geçiyor.

24 Ocak ve 12 Eylül darbesiyle şekillenen rejim bu sürecin ihtiyaçlarına cevap vermiyor. 12 Eylül faşist diktatörlüğü, toplumsal muhalefeti şiddetle bastırıp, küresel kapitalizmin ihtiyaçlarına uygun düzenlemelere girişmişti. "Yeni" rejim, "yeni" ve itaatkar bir toplum yaratılmasını hedefledi.

Devlet, toplum, birey ilişkilerinde köklü dönüşümler gerçekleştirildi. Kurulan rejim, karşı devrimin sürekliliğini hedeflemekteydi. Kitlelerin politik sürecin bütünüyle dışına itilmesi yönünde adımlar atıldı. 12 Eylül rejimin oluşturduğu kurumlar, baskının ve otoritenin içselleştirilmesini sağlamaktaydı. Yasama, yürütme ve yargı sistematiği bu düzlemde yeniden belirlendi. Yürütmenin belirleyiciliği kurumsallaştırıldı. Yargı yürütmeye tabi kılınarak, yasama giderek bir aksesuara dönüştürüldü.

Seçim barajı, partiler kanunu ve farklı içerikteki yasaklarla politik alan yeniden düzenlendi. Yasama, yargı ve yürütmeye müdahale edebilen bir nevi yarı başkanlık sistemine uygun cumhurbaşkanlık kurumu yaratıldı. Bu makama seçilen kişinin bürokrasi ve parlamento arasında yaratılan konsensüsle belirlenme geleneği

sürdürüldü. Ayrıca siyasal süreç üzerindeki asker vesayeti MGK'yla güvence altına alındı.

Ne var ki bu devlet, toplum yapılanması, bugün gelinen aşamada çözülme sürecine girdi. Küresel kapitalizmin yeni ihtiyaçları ülke içi dengelerde senkronize krizler yarattı, yaratıyor.

Egemen bloğun tarihsel evrimi

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşu bir dizi iç dengeye bağlı gerçekleşti.

1923'te gerçekleşen Kemalist Devrim Türkiye'nin modernleşme sürecinin başlangıcı oldu. 1908, Burjuva Siyasal Devrimi'nin devamı niteliğini taşıdı. 1908 eşitlik, özgürlük, kardeşlik ve adalet şiarıyla halkın din, dil, ulus ayrımı gözetmeden harekete geçişiydi. Abdülhamit diktatörlüğüne karşı bir özgürlük hareketiydi. Devrim 1909'da boğuldu. 1908 bir anlamda yarım kalmış burjuva devrimiydi ya da geç ve yarım kalmış kendi özgünlüğünde 1789'du. Devrimin boğulması da bu yarım kalmışlığın ve özgünlüğün içinde saklıydı. Geç kalmışlık çürümeyi de içeriyordu. 1923, 1908'de başlayan burjuva devriminin ve uluslaşma sürecinin devamı oldu ama 1908'in ana konsepti ve ruhu kaybedilerek...

Yeni ulus devletinin hedefi ulusal kalkınmayı sağlamaktı. Ulusal kalkınmacılık "modern" kapitalizme ulaşmaktı ve bir "ara kapatma" projesiydi. Kemalistler yabancı sermayeye karşı olmamalarına rağmen, ihtiyatlı bir tutum içindeydiler. Yabancı sermayenin katkılarıyla milli bir kapitalizm yaratmak istiyorlardı.

1923-1929 dönemi bir anlamda ulusal devletin ilk sermaye birikim dönemi oldu. Bu yıllarda sürükleyici sektörler tarım, ticaret ve bankacılıktı. Yeni birikim mekanizması gerekiyordu. Bu da sanayileşmeyle gerçekleşecekti. İş Bankası, devlet eliyle burjuva oluşturma anlayışının bir yansımasıydı. İş Bankası uluslararası sermaye, yerli sermaye ve siyasal iktidardaki aydın, asker, bürokrat kesimini bir araya getiren işlev gördü.

Aşarın kaldırılması özellikle büyük toprak sahiplerini güçlendirdi. Ayrıca tarımda pazar için üretimin gelişmesine ve ticaret burjuvazisinin kazançlı çıkmasına yaradı. Bu süreç aynı zamanda oligarşik bir yapının oluşumunu işaretliyordu.[1]

Asker-sivil bürokrasinin, kompradorluktan evrilen ticaret burjuvazisi ve pre-kapitalist yapılarla girdiği ittifak tipik bir oligarşiydi. Ulusal egemenler arasındaki bu ittifak ilk nispi denge diye de tanımlandı.

Parti ve devlet özdeşleşmesiyle simgelenen tek parti, yani CHP bir anlamıyla tek parti diktatörlüğünün tesisini simgeliyordu.

Bu dönem 1947 yılına kadar sürdü. Mustafa Kemal'in ölümünden sonra İsmet İnönü cumhurbaşkanı oldu. İnönü iktidarı İkinci Dünya Savaşı koşullarında yaşandı. "Milli Şef" dönemi diye de anılan İnönü'nün iktidar yıllarında savaşın doğrudan etkileri, siyasal ve ekonomik alanda hissedildi. Savaş sürecinde siyasal alanda otoriter bir yapı oluşturuldu. İzlenen ekonomik politika ise savaş ekonomisiydi.

İki yıl gibi kısa süre yürürlükte kalmış olsa da, tarımda ilk kez uygulanan ve dolaysız vergi olarak da gündeme getirilen Toprak Mahsulleri Vergisi, köylülüğün CHP'ye düşman olmasına yol açtı. Milli Koruma Kanunu işçilere cebri çalışmayı öngördü. Öte yandan Varlık Vergisi sayesinde azınlık zenginlerin servetleri spekülatörlere aktarıldı. Özellikle tarımsal ürünlerin ticaretinden elde edilen vurgun boyutundaki kazançlar, Anadolu'da "Hacı Ağa" diye de tanımlanan yeni zenginler yarattı. Savaş yıllarında burjuvazi, toprak ağaları ve hükümete yakın siyasi kadrolar ve yüksek bürokratlar bu yağmadan alabildiğine yararlandı. Savaş ekonomisine paralel izlenen "savaş" siyaseti, dönemin karakteristik özelliği olan otoriterizmin meşruiyet zeminini oluşturdu. İtalyan faşizminden esinlenerek Tek Parti-Tek Millet-Tek Şef anlayışı kurumsallaştırılmaya çalışıldı.

İkinci Dünya Savaşı yeni güç dengelerini ortaya çıkardı. Savaş yıllarında izlenen ekonomik politikalar ve savaş ekonomisinin ko-

şulları toplumda bazı kesimlerin hızla zenginleşmesini sağlarken, geniş halk kitleleri giderek fakirleşti. Ortaya çıkan karaborsa düzeninde ve ardından gelen yüksek enflasyon ortamında ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahipleri hızla zenginleşti. Savaş sonrasında egemen blok içinde sınıfsal çıkarlardaki değişimler, siyasi tercihlerde de farklılaşmalara yol açtı. Savaş yıllarında "başı boş" servet birikimiyle iyice güçlenen ticaret burjuvazisi ve büyük toprak sahipleri, artık vesayete ihtiyaç duymamaktaydılar ve kendi partilerini kurabilirlerdi.

Aynı konjonktürde ABD öncülüğündeki kapitalist blok da, yeniden yapılanma içindeydi. ABD, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra emperyalist sistemin karşılaştığı sorunları çözmede yönlendirici bir güç olarak hareket etti. Yeni sömürgeci politikalar döneme damgasını vurdu. Türkiye egemenleri ise bu politikalara hızla angaje oldu. Türkiye'nin emperyalizme bağımlılık ilişkilerinde ve iç politik gelişmelerde ABD çıkarlarının tartışılmaz etkisi sonraki süreçlere damgasını vuracaktı. Türkiye'nin toplumsal, siyasal, ekonomik yapısında yeni öğeler ortaya çıktı. Demokrat Parti'nin kurulması bunlardan biriydi. IMF ve NATO'ya giriş de aynı koşullarda gerçekleşti. Artık ülkede yıllardır süren asker-sivil bürokrasi ve egemen sınıfların ittifakı çözülmeye başlamıştı.

Sarsıcı gelişmeler, egemenler içinde dengeleri bozacak ve ticaret burjuvazisini tekelci konuma itecek dinamikleri harekete geçirdi. DP iktidarı dışa bağımlı bir kapitalistleşme yönünde politikalar izledi. Savaş yıllarında belirli ölçüde sermaye birikimine ulaşmış burjuvazinin sanayiye yönelmesi için devlet bizzat teşvik edici rol oynadı. Marshall Planı ile elde edilen dış yardım bu doğrultuda kullanıldı. Devlet kârsız alanlarda burjuvazinin yapamadığı yatırımları (KİT'ler gibi) gerçekleştirirken, kârlı alanlar burjuvaziye terk edildi.

DP iktidarı aldığı dış borçların ve kredilerin bedelini siyasal, askeri, kültürel alanlarda ödedi. Siyasal alanda Amerikancı bir hükümet olarak davrandı. Askeri alanda emperyalizmin jandarmalığı

görevini yüklendi ve bu görevle Kore Savaşı'na katıldı. Kültürel alanda Amerikan kültürünün, emperyalist ideolojinin toplumun bütün gözeneklerine nüfuz etmesinin önünü açtı.

DP muhalefetteyken demokrasi savunuculuğu yaptı, iktidara geldiğinde ise parlamenter bir diktatörlük kurdu. Filipin Tipi Demokrasi adı da verilen bu rejim özünde, yeni sömürgeci dönemin karakteristik özelliği olan "şekilsel" parlamenter demokrasinin bir versiyonuydu. DP, Soğuk Savaş politikalarının en hızlı uygulayıcısı olarak davrandı. Türkiye'de tam bir McCarthy dönemi yaşandı. DP iktidarı, egemen blok içinde güç kaybetmekte olan pre-kapitalist yapıların ve tekelleşemeyen burjuvazinin iktidarı oldu.

27 Mayıs 1960 darbesi kapitalist gelişmenin hızlandırılması yönünde bir adımdı. 1961'den itibaren ekonomik kriz hafifledi. Türkiye kapitalizmi büyüme dönemine girdi. Bu büyüme sürecine başlangıçta benimsenen planlı ekonomi anlayışı damgasını vururken, aynı süreç dışa bağımlılığın artması ve tekelleşmeyle karakterize oldu.

1961 Anayasası'yla kapitalizmin alt yapısının ulaştığı düzeye uygun bir üst yapı düzenlemesinin gerçekleştirilmesi amaçlandı.

Dışa bağımlı sanayileşme ekonomide tekelleşmenin artmasını da beraberinde getiriyordu. 1967'de çıkarılan yasalarla anonim şirketleşme hızlandırıldı. Bu yasal düzenleme sanayide tekelleşmeyi yoğunlaştırdı. Sermaye bu şekilde merkezileşir ve tekelleşirken, dağıtım ve pazarlama ilişkileri de ağırlıkla tekelci niteliğe büründü. Bu tekelci yapının ağır sanayiye değil de, dayanıklı tüketim malları ve ara malları üreten orta ve hafif sanayiye yönelik olması kapitalist gelişmişliğin çarpıklığının bir başka göstergesiydi.

1961 sonrası, Türkiye kapitalizminin ikinci dönemi olarak da kabul edilebilir. Bu dönemde egemenlik ilişkileri tekelci burjuvazinin gelişim dinamiğine bağlı olarak şöyle şekillendi; tekelci burjuvazi, asker-sivil bürokrasi ve hızla tasfiye sürecine girmiş pre-kapitalist unsurlar... Bu dönemde kapitalist ilişkilerde önemli atılımlar gerekleşti.

12 Mart 1971 Darbesi ekonomik krizin derinleştiği, toplumsal muhalefetin yükseldiği, egemen klikler içinde çatışmaların arttığı ve siyasal temsil sorunun yaşandığı bir ortamda gerçekleşti. 12 Mart, ABD güdümlü bir karşı devrim hareketiydi.

12 Mart, tekelci burjuvazinin sanayiyi olduğu kadar ticareti de kendi kontrolüne almasının ve tarımı kendisine bağımlı hale getirmesinin olanaklarını açtı. Sanayi için gerekli olan ithalata ve ithalatla uğraşan ticaret burjuvazisinin paylarına el koymasını sağladı. Başından itibaren tekelci karakterde gelişen sanayileşme sürecinde üretimi ve dolaşımı denetleyen büyük tekelci gruplar hem geleneksel ticaret burjuvazisinin, hem de küçük imalatçıların yaşama alanlarını daralttı. Devlet ve hükümetler üzerindeki etkileriyle teşviklerden, kredilerden esas olarak yararlanan kesim oldular.

Bu süreç uluslararası sermayeyle entegrasyonu sağlamış olan tekelci kesimlerin önünü açarken, tekel dışı kesimlerin aleyhine işledi. Pre-kapitalist unsurlar tam anlamıyla tasfiye sürecine girdi. Egemen klikler içinde tekelci kesimlerin lehine ekonomik ve siyasal daralmalar yaşandı. Tekelci burjuvazi ve asker-sivil bürokrasinin diktatörlüğü solun tasfiyesiyle daha rahat inşa edildi.

1975-1980 arası 12 Mart'ın devamı ve 12 Mart'ta eksik bırakılanların tamamlanması şeklinde gelişti. Sonuçta gerçekleşen 12 Eylül, 12 Mart'ın büyük ölçüde tamamlanmasını ifade ediyordu.

12 Eylül, 1980 sürecinde ABD ve tekelci burjuvazinin sorunlarını çözmekte kullandığı iç savaş politikalarının bir devamı ve yeniden biçimlendirilmesiydi.

1970'lerin sonunda, 1954'te uygulanmaya konulan ithal ikameci politikalar ya da son 25 yılın bölüşüm ilişkileri ve sınıf ittifakları hızla çöküyordu. 24 Ocak kararları ve 12 Eylül darbesi yeni bir ekonomi-politiğin ifadesi olarak devreye sokuldu. Neo-liberal karşı devrim politikaları, açık zorla birlikte yürütülerek Türkiye kapitalizminin küresel kapitalizmle entegre oluşunun önündeki bütün engeller kaldırıldı.

Kapitalist transformasyon yönünde önemli adımlar atıldı. Bu dönüşüm özellikle ikinci neo-liberal dalgayla (birinci neo-liberal saldırı 1985-1995 yıllarını kapsar) yani 1990'lardan günümüze kadar geçen süreçte uluslararası tekellerle bütünleşen tekelci burjuvazinin, cumhuriyetin kurucu "özneleri" olan ve kendisinin "devlet fideliğinde" gelişmesinin ve palazlanmasının önünü açan, egemen bloğun temel parçası olagelmiş asker-sivil bürokrasiden kurtulmasını sağlayacak dinamikleri açığa çıkardı. Küresel kapitalizmin "yıkıcılığı" ve yarattığı sarsıntı ve ihtiyaçları tekelci burjuvazinin bütünüyle önünü açtı.

Ulus devletlerin, uluslararası tekellerin sermaye birikiminin üreticileri olarak şirketleştirildiği bu dönemde, tekelci burjuvazi "şirketin" tek sahibi olarak devrede olmak istiyor.

Küresel, bölgesel ve yerel ihtiyaç ve çelişkiler, uluslararası sermayenin parçası olan tekelci burjuvaziyi ataklar yapmaya itiyor.

Kapitalist restorasyon

12 Eylül, yarattığı kurumlarla otoriter bir işleyişi süreklileştirdi. Bunun yanında solun ve sosyalizmin bu coğrafyada etkisizleştirilmesi yolunda sistematik politikalar izledi.

Bu dönemde ABD emperyalizmi komünizm tehlikesine karşı Pakistan, Afganistan ve Ortadoğu'da bir kuşatma stratejisi olarak "Yeşil Kuşak Projesi"ni hayata geçirdi. Sovyetler Birliği'nin yumuşak karnı olarak düşünülen Kafkas ve Türkî cumhuriyetlerde karşı devrimci operasyonlara girişti.

12 Eylül rejimi, bu emperyalist projeye uygun olarak konsantre adımlar attı. Türk- İslam sentezi yönünde ideolojik aygıtlar sistematik biçimde devreye sokuldu. "Yeni toplumun" mayası böylece atıldı. Açık zoru, ideolojik ve ekonomik zor izledi.

Ekonomik zor, radikal neo-liberal politikalarla hayata geçirildi. Bu ekonomik politikalar sermeyenin klikleri arasında, bölüşüm ilişkilerinde farklılaşmalara yol açtı. Tekelci sermayenin yo-

ğunlaşması arttı. Kentlerde başta işçi sınıfı olmak üzere emekçi kesimler giderek daha da yoksullaştı. Kırsal alan tahrip oldu. Yoksullaşma süreci derinleşti. Kent sosyolojisinde önemli dönüşümler yaşandı. Mülksüzleşme ve yoksullaşmanın hızla artması kırdan kente göçü geçmişten farklı bir biçimde hızlandırdı. Kentlerde proletaryanın birleşiminde kırsal alandan gelen yeni kesimlerden dolayı değişimler yaşandı.

Neo-liberalizmin yol açtığı toplumsal yıkım politikaları, hızlı yoksullaşmanın yanında değer yargılarında ve kimlikte önemli deformasyonlar yarattı. İşçi sınıfının kimliğinde ve bilincinde ciddi yarılmalar ve kırılmalar ortaya çıktı. Sınıfsal bir eksenden bakma yeteneğini kaybeden işçi sınıfı (etnik, dini, milli, mezhebi, hemşericilik gibi) alt kimliklerine sarılır oldu. Yeni işçi yığınları bir anlamda kentin cangılında bu kimliklerle ayakta kalmaya çalıştı.

Bu süreç bir yanıyla da siyasal İslam'ın tabanını emekçi kesimlere ve varoşlara doğru yaymasına yol açtı. Sonuçta Refah Partisi hızla yükselişe geçti. Yerel seçimlerdeki zaferle, belediyeler, özellikle metropol belediyeler ele geçirildi. Ardından yükseliş devam etti. Erbakan-Çiller hükümeti bunun somut göstergesi oldu.

Siyasal İslam'ın AB karşıtı, milliyetçi-muhafazakar, halkçı özellikler göstermesi uluslararası sermayeyi rahatsız etmekteydi. Tam bu noktada 28 Şubat 1997'de ince ayar (fine tuning) yapılarak MGK kararıyla Refah-Yol hükümeti yıkıldı. Post-modern darbe olarak da adlandırılan bu operasyon, siyasal İslam'ın uluslararası sermayenin ve ABD'nin Ortadoğu'ya yönelik projelerine göre yeniden şekillenmesini hedefliyordu. Böylece ABD ve AB büyük bir ihtimamla üzerine eğildiği ve olanaklar sağladığı ılımlı İslam'ın, yani AKP'nin önü açıldı.

Laik/anti-laik tartışmaları ve gündemin sansasyonel operasyonlarla işgal edilmesi ve AKP'nin 28 Şubat darbesiyle öne çıkarılması egemenlere bir başka boyutta da olanaklar sağladı. Susurluk kazasıyla yükselen toplumsal muhalefetin Soğuk Savaş dönemiyle, bir bütün olarak 12 Eylül faşizmiyle ve kontr-gerilla

cumhuriyetiyle hesaplaşamadan kırılması ve hızla absorbe edilmesi başarıldı. Sistem bekasını her şartta garanti altına alıyordu.

Küresel denklemin anaforundaki parti: AKP

1990'lı yılların sonunda, ABD'nin başını çektiği küreselleşme politikalarında sorunlar yaşanmaya başlandı. Doğu Asya krizi bu anlamda yeni bir momenti işaretledi. Küreselleşme politikalarıyla dünya çapında yoğun değer transferi yapan ABD emperyalizmi artık problemlerle karşılaşıyordu. ABD hegemonyasının ekonomik zemininde yaşadığı sarsıntı kendini kültürel zeminde göstermeye başladı.

İşte tam bu süreç, yani 2000'li yılların başlarında yeni emperyalist projeler gündeme sokuldu. 11 Eylül ya da 11 Eylül konsepti bir anlamda ABD emperyalizminin hegemonyasının restorasyonu girişimiydi. Bu girişimin ideolojik harcı "medeniyetler çatışması" ve "terörizme karşı savaş" oldu. ABD'nin imparatorluk projesi ya da yeni jeo-politik gereği Ortadoğu odak coğrafya olarak öne çıktı. Bu coğrafyanın yeniden yapılanmasında ılımlı İslam'ın dönüşüm yaratacak içerik taşıdığı saikiyle hareket edildi ve bu yönde rejim değişiklikleri gündeme alındı.

AKP'yi bu bölgesel dönüşümün parçası ya da ilk örneği olarak görmek yanlış olmaz. Türkiye "laik", Müslüman, neo-liberal politikalar izleyen örnek ülke ya da model olarak öne çıkarıldı. AKP de muhafazakar, neo-liberal politikalardan yana ve ılımlı İslam'ın örnek partisi olarak tartışılmaya başlandı.

AKP siyasal İslam'ın bünyesinde yaşanan ayrışmanın bir sonucu olarak doğan, asıl olarak İslami hareketin uluslararası sermayeyle ilişkilerini daha fazla geliştirmek isteyen kesimlerini temsil ediyordu.

AKP, yaşanan şiddetli ekonomik ve siyasi kriz ortamını iyi değerlendirerek, katıldığı ilk seçimlerde (seçim sisteminin yarattığı olanaklarla) meclisteki üçte iki çoğunluğu kazanacak "başarı" gösterdi.

AKP, hükümeti kurmasından hemen sonra tezkere kriziyle karşı karşıya kaldı. Tayyip Erdoğan'ın bütün çabalarına rağmen, AKP milletvekillerinin de ret oyu kullanmasıyla tezkere meclisten geçmedi. ABD'yle ilişkilerde gerilime yol açan bu kriz, daha sonra Büyük Ortadoğu Projesi'ne tam destek verilerek aşılmaya çalışıldı. ABD'yle ilişkiler derinleştirildi. Ekonomik, siyasi ve askeri tam angajman politikaları izlendi. AB'yle uyum yasaları meclisten hızla geçirildi. AKP böylece ülke içi konjonktürde yaşadığı tüm sorunları, ABD ve AB'den aldığı "dış destekle" aşmaya çalıştı. Birçok kritik konuyu da bu "destekle" aşmayı becerdi. Bu adımlar, bir başka boyutta iktidar bloğunda pozisyonunu güçlendirdi. AKP aldığı "dış destekle" daha önceki birçok hükümetin cesaret bile edemediği operasyonları gerçekleştirdi. Radikal özelleştirme politikalarıyla Türkiye ekonomisinin sinir sistemini teşkil eden kurumlar özelleştirildi. IMF politikalarına ve istemlerine tam riayet edildi. İzlediği politikalar sonucu tabanına dayanarak iktidarda kalamayacağının farkında olan AKP, uluslararası sermayeyle ilişkilerini güçlendirerek konumunu korumaya çalıştı.

AKP beş yıla yakın iktidar döneminde tekelci burjuvazinin önünü bütünüyle açacak, ekonomik ve siyasal zeminler yarattı.

AKP her ne kadar sermaye lehine politikalar izlese de bu politikaların tekelci sermayenin ya da onun birikim sürecindeki başat rolünün rahatsız edici yönleri de oldu.

Türkiye, ABD'nin Irak işgalinin sonrası Arap sermayesinin yeni yönelim alanlarından biri olarak öne çıktı. AKP, Arap sermayesiyle sıkı ilişkiler geliştirdi. İslamcı sermaye içinden sıyrılan, uluslararası sermayeyle entegrasyonu önüne almış kesimler bu ilişkilerden nemalandı. Bu adımlar hem tekelci sermayeyi, hem de entegrasyon içinde olduğu uluslararası sermayeyi rahatsız etti.

Türkiye kapitalizmi tarihsel olarak uluslararası iş bölümüne eklemlenme ve sermaye birikim sürecini güvence altına alma problemleri yaşadı. Dönem dönem sermaye birikim süreci içinde şiddetli gerilimler ve kırılmalar yaşandı.

Tekelci burjuvazi her zaman uluslararası iş bölümüne eklemlenmeyi ve birikim sürecinin sürekliliğini gözetti. Ve siyasi karar merkezlerinden özellikle bu iki temel noktada beklentileri oldu.

AKP'yle zaman zaman yaşanan gerilimlerin temel nedenini bu faktörler oluşturdu. AKP'nin uluslararası sermayeyle entegrasyon girişiminde olan İslamcı sermayenin önünü açan politikaları ve "geleneksel" uluslararası iş bölümünün dışındaki alanlarla kurulan (Arap sermayesi gibi) ilişkileri ve siyasal karar mekanizmalarında bulunmanın avantajlarını kullanması TÜSİAD tarafından her zaman "uyarı ve reaksiyonla" karşılandı.

Uluslararası sermayenin bütün istemlerini yerine getiren AKP'den özünde tekelci burjuvazinin de şikayeti yoktu. Hatta uyguladığı radikal neo-liberal politikalardan son derece memnundu. AKP'nin küresel kapitalizmin ihtiyaçlarına yönelik, devletin yeniden yapılanması yönündeki girişimlerinin egemen klikler içinde yarattığı sarsıntıları da desteklemekteydi. Bu adımlar ağırlıkla geleneksel asker-sivil bürokrasinin devre dışı bırakılmasını amaçlıyordu.

Süreç hiç de kolay işlemedi; atılan her adım karşılığını buldu, her politikaya kontr-politikayla cevap verildi.

Tekelci burjuvazi ya da TÜSİAD, AB ve ABD desteğiyle egemen klikler arasında ortaya çıkan kapışmada hakem rolü oynadı. Çelişkilerin sistemin genel çıkarlarına zarar vermemesi yönünde önlemler aldı, tavırlar belirledi. Süreci kendi lehine yönlendirecek atak tavırlar geliştirmeyi de ihmal etmedi. Gereğinde hükümeti azarladı, gereğinde orduyla arasına mesafe koydu.

AKP iktidar olmanın ve parlamento da ezici bir güç haline gelmenin avantajlarını sonuna kadar kullanmaya çalıştı. Başta kendi kadrolarına ekonomik ve siyasi rant sağlayarak, onları mutlu bir azınlık haline getirdi. Hem bir retorik olarak, hem de tabanına yönelik islami imajlar, göndermeler, simgeler kullanmayı ihmal etmedi. İçinden geldiği siyasal İslam'ın yaşam tarzının meşruiyetini sağlamaya çalıştı. Özellikle bu yöndeki çabalar birçok taşra ken-

tinde etkili sonuçlar yarattı. Ayrıca bu çabalar, partinin tabanının diri ve hareketli hatta ajitatif tutulmasını da sağladı. Eğitim kurumlarına özel önem verildi. Bu alanda sistematik kadrolaşmalara gidildi. Devletin farklı kurumlarında da kadrolaşma atakları sürdü.

Bu gelişmeler, özellikle yeni orta sınıf diye tanımlanan kesimler tarafından modern yaşama saldırı ve "irtica" tehlikesi biçiminde algılandı. Sermayenin belli kesimlerinin, MGK ve devlet bürokrasisinin AKP'ye yönelik tepkileri ve itirazları aynı noktalarda yoğunlaştı.

27 Nisan Muhtırası

Cumhurbaşkanlığı seçimlerinin gündeme gelmesiyle AKP'ye karşı tepkiler yoğunlaşmaya başladı. Siyasal tansiyon giderek arttı. Türkiye hızla siyasal kriz ortamına girdi. Bir tarafta küreselleşme ve AB süreci ile başlayan yeniden yapılanma sürecinden etkilenen ama sürecin hızından ve patronaj ilişkilerinden rahatsız olan asker-sivil bürokrasi, OYAK ve tekel dışı sermaye grupları[2], CHP ve MHP'de simgelenen devletçi-milliyetçi kamp ya da egemen klikle; diğer tarafta uluslararası sermaye ile bütünleşen ve küreselleşme sürecinden kârlı çıkan AKP, islamcı sermaye ve Fethullahçılar'da biçimlenen egemen klik arasında gerilim maksimum noktaya ulaştı.

TÜSİAD bu çatışmayı yumuşatmayı, ABD, AB ve küresel aktörlerin desteğiyle orduyu farklı biçimlerde bloke etmeye çalıştı. AKP'nin gerilimi tırmandırıcı tavırlarını engellemek için uğraştı. Küresel kapitalizmin dayattığı yeniden yapılanma sürecinin aksamaması yönünde açıklamalarda bulundu.

Bu süreçte, ağırlıkla orta sınıfların ve toplumun değişik katmanlarının "tehlikenin farkına" varmaları yönünde vurgular yapıldı. Cumhuriyet rejiminin yaşadığı tehlike üzerinde duruldu, irtica uyarılarında bulunuldu ve kitleler bu yönde mobilize edildi. Devlet eliyle oluşturulan hatta faşizmin mayalanma alanı olarak ta-

sarlanan "sivil" bir hareketle önce Tandoğan Meydam'nda yüzbinlerin katıldığı bir miting gerçekleştirildi. AKP, böylece geriletilmeye çalışıldı. AKP'nin Cumhurbaşkanı adayını açıklaması ve birinci tur seçimlerin yapılmasından sonra 27 Nisan Muhtırası e-mail yoluyla kamuoyuna deklare edildi. Ardından Çağlayan, İzmir, Manisa, Çanakkale ve Samsun'da kitle mobilizasyonları sürdürüldü. Bu kitle gösterilerinin basıncıyla AKP'nin karşısına yeni bir siyasal merkez oluşturulmak istendi. Hem "sağda" hem de "solda" birleşmeler gündeme sokuldu. Önce DYP-ANAP birleşerek DP kuruldu ama bu yapı hızla çözüldü. Ardından CHP ve DSP'nin seçimlere ortak girmeleri sağlandı.

27 Nisan Muhtırası bir post-modern muhtıra niteliği taşıdı. Muhtıra statükoyu korumayı amaçlıyordu. 28 Şubat 1997'de gerçekleşen "ince ayar",.Refah-Yol hükümetinin uluslararası sermayenin belirlediği rotadan çıkma eğilimine karşı yapılmıştı. 27 Nisan Muhtırası ise, kendini üretebilen sistemin yada kapitalist restorasyonun geleneksel asker-sivil bürokrasiyi devre dışı bırakma girişimine karşı gerçekleştirildi. Hız ve patronaj ilişkilerindeki iddialı konumun koruması amaçlandı.

Uluslararası entegrasyonunu derinleştiren tekelci burjuvazi, sistemin tek ve gerçek hakimi olduğunu düşünerek, tek başına iktidar olmanın adımlarını atmaya başladı. Ve asker-sivil bürokrasiyi devre dışı bırakmayı amaçladı.

Bugün gelinen aşamada 22 Temmuz genel seçimlerine kadar, yaşanan yönetme krizi "dondurulmuş" görünüyor. Ancak, seçimlere kadar siyasal tansiyon artabilir, iç gerilimi yoğunlaştıracak sansasyonel ve provakatif hareketler gündeme gelebilir. Ankara Ulus'taki bombalama destabilizasyon taktiği olarak değerlendirilebilir ve buna benzer adımlar atılması "şaşırtıcı" olmamalıdır. Ayrıca Irak'a yönelik bir operasyon, bütün süreci bloke edebilir. Siyasal kriz sürekli bir hal alabilir.

Bunun dışında 22 Temmuz sonrası ortaya çıkacak tablonun siyasal istikrar yaratacağını düşünmek yanıltıcıdır. Kriz, bir ihtimal

AKP'nin ciddi oy kaybetmesi durumunda sönümlenebilir. Ne var ki o da çok mümkün görünmüyor.

Unutmadan vurgulamak gerekirse, AKP ne şeriatçı, ne de tarikatların birleşimidir. Tabi ki bu durum onun gerici, toplumu daha da muhafazakarlaştırmak ve islami referanslarla cemaat ilişkileri kurmak istemini gözardı etmez. AKP, herşeyden önce küresel kapitalizmin tercihidir, politikalarıyla da küresel kapitalizme hizmet etmektedir.

Sonuç olarak, bugün egemen klikler arasında yaşanan çatışmaya, başta işçi sınıfı ve emekçi yığınlar taraf edilmek isteniyor. Kitleler iki klikten birini tercih etmeye zorlanıyor. Ama iki kliğin kapitalizmle bir dertleri olmadığı bilinmelidir. İki klik de neo-liberal politikalardan yanadır. NATO, IMF ve Dünya Bankası'yla bir dertleri yoktur. Yani işçilere ve emekçilere açlık, yoksulluk ve işsizlik dayatılmaktadır.

Bugün devrimci bir odağı yaratma ve bu odağı savunma günüdür. Bu odak anti-kapitalist bir cephedir. Yani iş, ekmek ve özgürlük mücadelesini esas alan bir cepheleşmedir. Devrimci bir odak yaratma çabası, sınıfın kendi gücüne inanması ve kendi geleceğini kurma çabasıdır. İşçi sınıfının devletten, sermayeden, burjuva siyasal partilerden bağımsız yürüme çabasıdır. Egemenler arası kavgaya ortak olma değil, işçi sınıfının bağımsız, birleşik, siyasal gücünü yaratma çabasıdır.

Seçimlere de bu perspektifle yaklaşılmalı parlamenterizm ve legalizm reddedilmelidir. Bir anlamda devrimci odak bir ret cephesidir. Bu süreçte yaşadığımız çürümüş düzen deşifre edilmeli, devrimin ve komünizmin propagandası yaygın bir şekilde yapılmalıdır, taktiklerimiz buna hizmet etmelidir. Sınıfın bağımsız, birleşik ve siyasal gücünün yaratılması esas alınmalıdır.

Kısaca legalitenin istismarı ve "iti öldüremiyorsan, onu uyuz et" taktiği bu sürecin elzem taktiklerinden biri olmalıdır.

Dipnotlar

[1] Cumhuriyeti kuran asker-sivil küçük burjuva Osmanlı elitleri, Kurtuluş savaşında her ne kadar Sovyetler Birliği ile sıcak ilişkiler geliştirmiş olsalar da "Kurtuluş"tan sonra Sovyetler Birliği'ni kendileri için tehdit unsuru olarak görmeye başladı. Bu bir anlamda kendi sınıfsal özleriyle ilişkili bir durumdu. Ayrıca o dönemki küresel ve bölgesel güç dengeleri de Türkiye Cumhuriyeti'nin rotasını belirlemekteydi. Birinci Dünya Savaşı öncesi İngiliz emperyalizmi Rusya'ya karşı Osmanlı'nın siyasal birliğine önem veriyordu ama birkaç yıl sonra emperyal politikalarını değiştirdi ve Osmanlı İmparatorluğu'nun parçalanması yönünde politikalar geliştirdi. Ekim Devrimi'nden sonraki genel eğilim, devrimin bloke edilmesi ve bölgede bir tampon coğrafyanın oluşturması yönünde oldu.

[2] OYAK, tekelci burjuvazinin organik parçasıdır. Zorun sermayesidir ve finans kapitale içselidir. Dünyada sadece ABD ve Fransa'da bu ölçekli askeri-endüstriyel kompleks bulunmaktadır. Bu gün ATO, İTO gibi yapıların içinde yer alan tekel dışı unsurların büyük bir kısmının askeri-endüstriyel kompleksle organik ilişkileri vardır. Ayrıca OYAK Türkiye'nin üçüncü büyük ekonomik gücüdür ve Sabancı ve Koç gibi tekelci burjuvazinin en dominant gruplarıyla ortaklıkları bulunmaktadır. Asker-sivil bürokrasinin AB, ABD ve Batı karşıtlığına rağmen OYAK'ın Dupont, FMC, AXA, Boston Bank gibi çok uluslu şirketlerle çalışması "ilginçtir". Bunun yanında Fransa, Hollanda, İspanya ve Bulgaristan gibi AB ülkeleriyle son derece uyumlu dış ticaret ilişkileri bulunmaktadır. OYAK finans, sanayi ve hizmet başlıklı üç ana grupta toplanan 29 şirketten oluşmaktadır. Bu şirketler ayrıca bünyesinde birçok şirketi de barındırmaktadır. OYAK, bankadan gıdaya, çimentoda inşaata, demir-çelikten madene, elektrikten yazılıma, arsa arazi alım satımından nakliyeye kadar birçok sektörde aktif faaliyet yürütmektedir.

(kizilbayrak.net / 21.06.07)

1 Mayıs'a doğru...

Yerel seçimlerin sonuçları üzerine

Küresel düzeyde ve senkronize özellik taşıyan kapitalist krizin etkilerinin hissedildiği ve Ortadoğu'nun yeniden dizaynının gündemde olduğu koşullarda Türkiye'de yerel seçimler yapıldı.

Krizin yıkıcı etkilerinin Ekim 2008'de ortaya çıkmasıyla, işçi sınıfı harekete geçti. İşten atılma, işyeri kapatmalarına karşı Gürsaş, Tezcan, Brisa ve Sinter'de fabrika işgal eylemleri yaptı. Ayrıca fiili sokak yürüyüşleri, çeşitli direnişler ve gösteriler gerçekleştirildi.

Krize karşı işgal, direniş, grev şiarı giderek maddi bir güç haline gelmeye başladı. Özellikle işsizlik tehdidi karşısında işçi sınıfı bir taraftan tedirginlik içine girdi, diğer taraftan öfkesini dışa vurmaya başladı. Bu ikili ruh hali içinde öfke giderek ağırlığını hissettiriyordu. İşten atılmalar 6-7 ay içerisinde, resmi rakamlara göre 500 bin, gerçek rakamlara göre ise 850 bine ulaştı. Sınıf kendisine yönelik bu acımasız tehdite karşı yeni arayışlar içine girdi. Ve 'ne yapmalı?' sorusuna, refleksel de olsa yanıt üretmeye çalıştı.

Merkez ülkelerde kriz finans sektöründen başlayıp, üretim alanına yansıyan bir şekilde gelişirken, periferide ve Türkiye'de di-

rekt üretim sektöründe kendini hissettirdi. Bu durum sınıfın hızla öz savunma içine girmesine yol açtı. Kısa bir dönemde kapitalist sistemin bütün simsarlığının, vahşiliğinin, çürümüşlüğünün ve kokuşmuşluğunun ortaya çıkması ve devletle sermayenin organik ilişkisinin alenileşmesi sınıfa dost ve düşmanı daha kolay ayrımlaştıracak olanaklar sundu. Ne var ki, 2009 Ocak ayından sonra ülke gündemini yerel seçimlerin işgal etmesi, AKP'nin krizin etkilerini öteleyen politikalar izlemesi, yaratılan yoğun manipülasyon ve parlamento esaslı hayal tüccarlığı sonucunda sınıfın eylemlilikleri giderek sönümlenme sürecine girdi.

Bu havadan, zaten sınıf içindeki gelişmeleri anlamaktan uzak olan Türkiye solu şiddetle etkilendi. Yaratılan anaforun içinde kayboldu. Türkiye solu, işçi sınıfının kapitalizme karşı potansiyel düzeyde de olsa açığa çıkan öfkesini tetiklemek ve sınıfın özsavunma eylemleriyle bütünleşmek ve bu eylemleri doğrudan eylemlere dönüştürmek yerine, legalizmin ölümcül çekiciliğine ve parlamentarizmin 'öldüren cazibesine' kapıldı. Tabii ki bu aktüel bir tavır alıştan öte, ideolojik-politik yönelimin bir ifadesiydi ve sorun sadece bugüne ilişkin bir sorun da değildi.

Sınıfın kendi varoluş problemlerinin ortaya çıktığı koşullarda atölyelerde, fabrikalarda, organize sanayi bölgelerinde, grevlerde ve direnişlerde sınıfla bütünleşmek, onunla organikleşmek ve kendi varoluşunu sınıfın varoluşuyla kaynaştırmak ve kendini yeniden inşa etmek yerine sola aktüel pozisyon alışlar daha "anlamlı" geldi. Birkaç devrimci yapının dışında kapitalist krizin bir tarihsel dönemi işaretlediği ve yaşanan konjonktürün kapitalist kriz üzerinden okunması gerektiği anlaşılamadı. Bu anlamda seçimlerde legalizm istismar edilerek inatla devrimin, sosyalizmin ve komünizmin ajitasyonunun ve propagandasının yapılması ve kapitalist krize karşı sınıfın kolektif tepkisinin örgütlenmesi es geçildi.

Kısaca seçim süreci ve sonuçları Türkiye solunun zihniyet dünyası, refleksleri ve politik yaklaşımları itibariyle tam bir dekadans içine girdiğini gösterdi. Seçim sonrasında birçok eğilimin yap-

tığı değerlendirmeler, aslında bu hazin tablonun farklı biçimlerde ifade edilişinin dışavurumu oldu.

Seçim sonuçları sınıfın örgütsüzlüğünü, bir kez daha açığa çıkardı. Sınıf bloke edildi. Hatta sınıfı deklase edici (işçilerin sınıfsal bağlarının kopması, aşınması, giderek kaybolması ve moral çöküntüsü anlamında) faktörler açığa çıktı.

Krizin işçi sınıfı içinde yarattığı arayış, hoşnutsuzluk ve reaksiyon, yeni alternatifler ortaya çıkmadığından dolayı yerini durgunluğa ve sessizliğe bıraktı. Solun böylesi bir alternatif yaratma ya da zeminlerini örme yerine düzen partileriyle aynı atmosferin içinde yer alması manidardır.

Bu genel belirlemeler ışığında seçim sonuçları temelde egemenler, işçi sınıfı ve Kürt ulusal hareketi açısından ele alınabilir.

Egemenler açısından seçim sonuçları bir istikrarsızlığı simgeledi. 2002 yılından beri oylarını düzenli olarak artıran AKP, bu seçimlerde önemli bir düşüş yaşadı. CHP ve MHP'nin oylarında görülen yükselme, Saadet Parti'sinin (SP) oy oranlarındaki artış egemen klikler arasında uzlaşma-çatışma eksenli yaşanan süreci etkileyecek mahiyet taşıyor.

AKP geniş kitleler nezdinde halen itibar görmesine ve "alternatifsiz" bir konumda olmasına karşın yıpranma ve düşüş sürecine girmiştir. AKP'nin bu seçimlere ciddi olarak yüklenmesi, bir genel seçim atmosferine sokma gayreti, hatta Tayyip Erdoğan'ın direkt devrede olması bir sonuç vermemiştir. Krizin yıkıcı etkilerinin iyice açığa çıkmasıyla bu gerilemenin derinleşmesi muhtemeldir.

CHP ve MHP'nin oy artışı, SP'nin belirli bir oy potansiyeline ulaşması önümüzdeki dönemde sermaye fraksiyonlarına farklı seçenekler sunmaktadır. Bu bir yanıyla da tek partili iktidar yerine farklı kombinasyonların ya da istikrarsızlıkların göstergesi olabilir. Siyasal tablonun böyle biçimlenmesine neden olan Kürt sorunu ve kapitalist krizdir. Bu nedenler büyük bir olasılıkla yaşanacak siyasal istikrarsızlığa da kaynaklık edecektir. Yine de burjuva düzeni sürmektedir.

İşçi sınıfı açısından seçim sonuçları son derece riskli bir dönemin habercisidir.

AKP yine geniş işçi yığınları tarafından rağbet gördü. CHP ve MHP'ye verilen oylar, bir boyutuyla AKP'ye reaksiyonu içerse de, önümüzdeki dönemde sınıfın milliyetçi ve dinsel gericilik eksenli bir polarizasyon içine girme olasılığını ortaya koydu. SP ise AKP'nin bırakacağı boşluğu daha iyi tahkim edecek, hayırsever kapitalizmin inşasında rol almaya aday olduğunu gösterdi. Sınıf yok edici ikilemle karşı karşıya kaldı: Dilenme ya da sürünme...

Bilindiği gibi her kriz anı iki olasılık yaratır; imkan ve tehdit. İşçi sınıfının ve siyasal öncüsünün örgütlülüğü devrimin imkanını yarattığı gibi, bu koşulların olmaması karşı devrim tehdidini ortaya çıkarır. Ya da karşı devrimin mayalanmasını. Seçim değerlendirmelerinde AKP'nin gerilemesi üzerine yapılan çözümlemeler son derece yanıltıcı yönleri içinde taşımaktadır. Özellikle TC'nin içine girdiği konjonktür ve kapitalist krizin boyutları AKP, CHP, MHP ve SP'nin aldığı oyların bir bütün olarak (milliyetçiliğin ve dinsel gericiliğin değişik tandanslarını içinde taşısa da) karşı devrimin mayalanma zeminini yaratmıştır. Sınıfın bağımsız-birleşik gücünün yaratılamadığı koşullarda milliyetçilik ve dinsel gericilik süreci belirleyen ana eğilimler olarak öne çıkmıştır ve güçlenmesi muhtemeldir.

Burada iki noktaya dikkat çekmek gerekiyor. İstanbul'da CHP'li Kılıçdaroğlu'nun seçim çalışmalarını "laiklik" temasından öte yoksulluk, yolsuzluk ve işsizlik gibi sahici konular üzerine kurması sonuç getirdi. CHP il düzeyinde oylarını artırdı. Ayrıca birçok önemli ilçeyi kazandı.

Saadet Partisi ve özellikle Mehmet Bekaroğlu benzer temalar üzerinde durdu. Bekaroğlu'nun DESA direnişçisi Emine Arslan'ı ziyaretinde söylediği "cipli başörtülüler bana oy vermesin" sözü aslında bir seçim perspektifinin ürünüydü. Bu iki deneyim krizin derinleşmesiyle sınıfın bağımsız-birleşik gücü yaratılmadığı koşullarda, işçilerin nereye yöneleceğini gösterdi.

Kriz koşulları sınıfın üzerinde bir kara veba gibi dolaşan işsizliği yaygınlaştırmaktadır. Bugün Türkiye'de açık ve sayılamayan işsizlerin toplamı 6 milyondur. Eylül 2008'den beri bu sayıya 1 milyona yakın kişi eklenmiştir. Gelişmeler ve eldeki veriler, 2010 sonlarına kadar bu sayıya 2-3 milyon kişinin daha katılacağını göstermektedir. Yani çok kısa bir zamanda gerçek işsiz sayısının 10 milyona yükselmesi olasıdır. Bu muazzam bir rakamdır.

İşsiz yığınlar üst kimliği oluşmadığı koşullarda, hızla ötekileştiren, lümpenleşen, reaksiyonel özellikler gösteren bir karaktere sahiptir. Önümüzdeki dönemin temel görevini sınıfın bağımsız, birleşik, kitlesel gücünü açığa çıkartmak olarak belirlersek, bu gücün organik parçası olan işsizlere yönelik somut politikaların geliştirilmesi yaşamsal önem taşıyacaktır. Eğer bu başarılamazsa bu kitlelerin sistem tarafından mobilize edilmesi kaçınılmazdır.

ABD'de Obama'nm iktidara gelmesi ve hegemonya krizine karşı restorasyon çabaları, yeni Irak ve Afganistan politikaları ve NATO'nun yeni paradigması, TC'nin Neo-Osmanlıcılık yönelimlerini beslemekte, işsiz yığınların neo-lejyoner olarak devreye sokulmasının önünü açmaktadır. Ayrıca bu işsiz yığınların 1926 Almanya'sında Beyaz Gömlekliler, daha sonra Kahverengi Gömlekliler ve SA'lar, 1922 İtalya'sında Kara Gömlekliler, Franco İspanya'sındaki falanjlar olarak karşımıza çıkması olasıdır.

AKP, CHP, MHP ve SP'nin aldığı oyların bir yanıyla katastrof zeminleri yarattığı gözardı edilmemelidir. Dinsel gericilik ve milliyetçilik dalgasının işsiz yığınları hızla sarması ve faşizmin kitle ruhunun sokakları işgal etmesi olasıdır. Kendini "küçük adam" hisseden işsiz, kolayca Kara Gömleklilere ve SA'lara dönüşebilir.

Bundan dolayı seçim süreci ve sonuçları sınıfın kapitalist krize karşı açığa çıkan öfkesini, hoşnutsuzluğunu, reaksiyonunu massedici bir işlev gördü. Sınıf bloke edildi. Eğer devrimci alternatifler yaratılmazsa "mutluluk yerini ödeve, özgürlük yerini otorite ve disipline, eşitlik yerini hiyerarşiye" bırakacaktır. Naziler 1928 seçimlerinde 12 milletvekilliği kazandı. 1930 yılında oyları 6,5 mil-

yona, milletvekili sayısı 107'ye yükseldi. İki yıl sonra oyları % 36'ya, milletvekili sayısı 230'a ulaştı. 1933'te ise iktidarı ele geçirdiler. 1929 krizinin etkileri ve 1931 yılındaki 6 milyon işsiz Nazizmi iktidara taşıdı.

Yaşanan kapitalist kriz sürecinde uluslararası düzeyde yaygınlaşan ekonomik-milliyetçilik ve korumacılık eğilimleri işçi sınıfı için yeni tehlikeleri işaretlemektedir. İşçi sınıfına Nazi çalışma rejimini andıran uygulamalarla köle işçilik ya da işsizliğin kahredici sefaleti dayatılmaktadır. Bu ablukanın dağıtılması önümüzdeki en temel görev olacaktır.

Son olarak DTP'nin aldığı oylar Kürt halkının ulusal enerjisini açığa çıkardı. Her şeye karşın dosta düşmana Kürt varlığını gösterdi. AKP'nin son derece provokatif atakları, DTP'yi dıştalayan ve etkisizleştirmeyi amaçlayan politikaları boşa çıktı. Kürt halkı ben de varım dedi. Ne var ki burada unutulmaması gereken, bu enerjinin bir pazarlık konusu olması ve Ortadoğu'nun yeni dizaynına uygun bir Kosova modelinin zeminlerini örme riskini içinde taşımasıdır.

Kürt sorununun Barzani'leştirilerek ya da Türk-İslam, Kürt-İslam sentezi çerçevesinde "çözülmesi" (Fethullah Gülen'nin Kürt federe devletindeki ekonomik ve nüfuz alanı çabaları boşuna değildir), emperyalizmin bölge ihtiyaçlarına göre sorunun ele alınması gündemdedir. Bu bir anlamda separatist bir yönelimdir. Bu kurguyu bozacak tek güç Kürt yoksulları ve Kürt işçileridir. Aslında seçimlerde Kürt yoksulları ve işçileri net olarak tavrını koymuş, büyük oy farkıyla tarafını göstermiştir. Ama ulusal sorunda unutulmaması gereken, geniş spektrum yaratan siyasal eğilimlerin süreci belirlediği ya da süreçteki en örgütlü kesimin ağırlığını koyduğudur. Bugün Kürt egemenleri veya burjuvazisi arkasına Kürt yoksullarının ve işçilerinin enerjisini alarak devrededir. Kürt halkının bir Kosova modeline ya da sürecin Barzani'leştirilmesine izin vermesi geleceğinin karartılması anlamını taşıyacaktır. Evet DTP'nin aldığı oylar önemlidir ama bu oyların yarattığı enerjinin

nasıl şekilleneceği daha da önemlidir. Kısaca bugün Kürt sorunu yeni bir eşiktedir. Sınıfsal ayrışma ve farklılaşmanın açığa çıkacağı ve hızla artacağı bir sürece girilmiştir. Özellikle Batı yakasında sınıfsal enerjinin açığa çıkması ve enternasyonal dalganın yükselmesi bu ayrışmada ciddi önemde rol oynayacaktır. Batı yakasında sınıfsal enerjinin açığa çıkması ulusal enerjinin yönelimini de belirleyecektir. Yani enternasyonal görevler dünden çok daha acilleşmiştir. Bu bir yanıyla "İşçilerin birliği, halkların kardeşliği" şiarının örülmesi anlamını taşımaktadır.

Sonuç olarak işçi sınıfının önünde son derece önemli sorunlar ve yoğunlaşacak bir mücadele gündemi bulunuyor. Özellikle işçi sınıfı işsizlik ve sınıfın tarihsel kazanımlarının (kıdem ihbar tazminatının, en temel sosyal haklarının ve ikramiyelerinin vb.) gaspı, sistemli güvencesizleştirme saldırılarıyla karşı karşıyadır.

İşçi sınıfına Nazi çalışma rejimi ya da Vietnam çalışma rejimiyle köle işçilik ve beleş ücret dayatılıyor. Ve işsizlik korkusuyla felç edilmek isteniyor. Seçimler, sınıfın sorunlarına odaklanmasını ve somut yanıtlar üretmesini engelleyen bir içerik taşıdı. Ama kapitalizmin krizi devam ediyor. Sermaye krizin mahiyetini soğukkanlılıkla sınıfın üzerinden çıkartmak istiyor.

Bu koşullarda gerçekleşen 1 Mayıs en başta Gürsaş, Tezcan, Brisa ve Sinter'de başlayan fabrika işgal eylemlerinin ruhunun ve radikalliğinin taşındığı gün olmalıdır.

Sınıfın kapitalist krize karşı öfkesinin açığa çıktığı işgal, direniş, grev şiarının alanlarda maddi bir güç haline geldiği gün olmalıdır.

Kapitalist krize karşı en başta Taksim meydanı, yani 1 Mayıs meydanı sınıfın siyasal kitle eyleminin yapıldığı alana dönüşmelidir.

1 Mayıs seçim atmosferinin yarattığı ataletin kırıldığı, sinizmin dağıtıldığı, sınıfsal öfke ve coşkunun işçi sınıfını kavradığı bir gün olmalıdır. 1 Mayıs sınıfa karşı sınıf politikalarının açığa çıktığı bir gün olmalıdır. 2009'u kazanma 1 Mayıs'ı layıkıyla kutlamaktan ge-

çecektir. Her şey işçi sınıfı için...

1 Mayıs'ta Taksim'de, 1 Mayıs alanında!

Her yeri 1 Mayıs alanına çevirmek için, alanlara!

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 2009/15, 17 Nisan 2009)*

III. Bölüm

Kapitalist krize ve sermayenin saldırılarına karşı işçi sınıfının eylem ve örgütlenme hattı:

İşgal, direniş, grev ve sabotaj

Kriz süreci, sınıf mücadelesini keskinleştirdi. Sınıf hareketi kritik bir momente giriyor. Fabrika işgalleri, işyeri direnişleri, protesto yürüyüşleri ve kitlesel eylemler yoğunlaşmaya başladı. 2009 yılının bir mücadele yılı olacağı daha şimdiden anlaşılıyor.

2007 yılında başlayan işçi hareketinin yükselişi, yeni yılda yeni aşamalar kaydedeceğe benziyor. 2007 yılı işçi hareketinde bir gelişmeyi işaretlemişti. Hrant Dink'in cenazesinin kitle hareketine dönüşmesiyle başlayan bu süreç, aynı yılın 1 Mayıs'ıyla ivme kazandı. 1 Mayıs'ın Taksim'de kutlanma ısrarı, sınıfın güç ve moral birikiminin göstergesi oldu. Ardından gelen Telekom grevi bütün eksiklerine rağmen 12 Eylül sonrası gerçekleşen en büyük grevlerden biri olarak, sınıf tarihinde alması gereken yeri aldı. Yılın sonlarına doğru sosyal yıkım politikalarına ve hak gasplarına karşı uluslararası düzeyde işçi hareketinin gerçekleştirdiği grev ve genel grevler sınıfın özgüvenini arttırdı.

2008 yılına bu birikimlerle girildi. 2008, Davutpaşa katliamı ve Tuzla cehenneminde yaşanan iş cinayetleriyle başladı. Kapitalizm ölüm, kan, gözyaşı ve vahşi bir sömürü olan gerçek yüzünü bu kat-

liamlarla bir kez daha gösterdi. TEKEL işçilerinin kararlı mücadelesi sınıfın öfkesini tetikledi. 14 Mart genel direnişi ise sınıfın neo-liberal politikalara karşı kolektif duruşunu gösterdi. Ataklar 1 Nisan ve 6 Nisan'da sürdürülmeye çalışıldı. Ne var ki 14 Mart'ın kazanımlarının iyi değerlendirilememesi, sendikal bürokrasinin blokajları ve neo-liberal politikaların salt sonuçlarıyla hareket etme, mücadele ivmesinin hızla düşmesine yol açtı. 2008 1 Mayıs'ı bu anlamda yılın son kolektif ve radikal atağıydı. Sınıf hareketi 1 Mayıs sonrasında durulmaya başladı. Bahar ayları inatçı, kararlı ve azimli Yörsan, E-Kart, DESA, Unilever, Tega direnişleriyle geçti.

Ekim ayından başlayarak sınıfın gündemine kriz girdi. Önce medyanın dezenformasyonu ve manipülasyonlarıyla gelişmeleri izleyen sınıf, krizin hızla kendini üretim sektöründe göstermesiyle refleksler vermeye başladı.

Merkez ülkelerde finans sektöründe başlayan kriz belirli bir zaman sonra üretim sektörüne sıçrarken, periferide bu süreç daha kısa yaşandı. Kriz neo-liberalizmin bir krizi değil, eksik tüketimin bir yansıması olarak fazla üretim krizi ya da kapitalizmin krizi olduğu yaşananlarla görülmeye başlandı.

Dezenformasyon ve misenformasyon taktikleri Sönmez Flament'in kapatılması, Hundai'nin işçi çıkarmaya hazırlanması, Türk Philips, Asil Çelik, Bosch ve Renault'un üretime ara vermesi ve ücretsiz izin dayatması, Kayseri'de Katartaş firmasında ve Gaziantep'te Elegant Tekstil'de binlerce işçinin işten atılması, birçok sanayi bölgesinde yaşanan tensikat ve işyeri kapatmalarıyla etkisizleşti.

Sınıf bu sefer bir yandan olayları anlamaya çalıştı, merak etmeye ve öfkelenmeye başladı, diğer yandan içe kapanmaya, umutsuzluğa, kaderci bazı yaklaşımlar göstererek krizin abartıldığını düşünmeye başladı. Sınıfın bu ikili ruh hali halen sürüyor. Özellikle bir veba ya da kara ölüm gibi bütün işçilerin üzerinde işsizlik dalgasının hissedilmesi, bu ikili ruh halini besliyor. Öfke ve umutsuzluk bir arada yaşanıyor.

Sınıf krize karşı ilk tepkilerini veriyor

Bu süreç umutsuzluğun öldürücü ya da felç edici bir şekilde etkisini gösterdiği, moral değerlerin çöktüğü, sinizmin yayıldığı bir süreç olabileceği gibi, öfkenin umutla ve sınıf kiniyle kaynaştığı ve muazzam atılımların yaşandığı bir süreç de olabilir.

Sürecin karakterini sınıfsal antagonizmanın tarafları belirleyecektir.

Son iki ayda işçi hareketinde yaşanan gelişmeler konjonktürel sınırlılıktan öte bir tarihsel anlam ve içerik taşımaktadır. İşçi sınıfı sermayenin kompleks bir karakter taşıyan kriz görünümü altındaki açık saldırısına net yanıtlar üretmiştir. Fabrika işgal eylemleri, fiili protesto yürüyüşleri, iş bırakmalar ve çeşitli düzeylerdeki direnişler bütün eksik ve yetersizliklerine rağmen sınıfın diriliğini ortaya koymakta ve taşıdığı muazzam potansiyeli göstermektedir.

Sorun sınıfın yıkıcı gücünü senkronize bir şekilde açığa çıkaracak eylemlerin örgütlenmesi ve mücadele hattının oluşturulması ve bunun sınıfın gündemine acil olarak sokulmasıdır. Bu aynı zamanda sınıfın özgüven kazanması ve kolektif gücünün farkına varması demektir.

Bugün yaşanan eylemlerin anatomisini çıkarmak bu anlamda önemlidir.

Krizin hissedilmesiyle birlikte sınıfın en önemli atağı fabrika işgal eylemleri oldu. Bu eylemleri Tezcan Galvaniz'de işten atılmalara kaşı 400 işçinin polis barikatlarını fiilen aşarak (D100 karayolunu kapatıp), şehir merkezine kilometrelerce yürümeleri, yine Renault, Bosch, Türk Philips ve Asil Çelik'te üretime ara verilmesi ve ücretsiz izinlere karşı işçilerin yaptığı protesto yürüyüşleri takip etti. Bu fiili yürüyüşler metal sektöründe toplusözleşmeler imzalanmadan önce gerçekleşen haftalık yürüyüşlerle kendini göstermeye başlamıştı.

Sınıfın kriz sürecinde fiili protesto yürüyüşlerini Sifaş, Nergis Tekstil, Ünsa Ambalaj, Gürsaş, Koluman-Kogel, LGS-Sky gibi bir

dizi fabrikada işten atılmalara karşı ve sendikalaşma mücadelesi nedeniyle ortaya çıkan işyeri direnişleri izledi.

Bu arada çeşitli illerde DİSK, KESK, TTB, Sendika Şubeler Platformu, bir dizi demokratik örgütün ve çeşitli siyasi dergilerin katıldığı kitlesel gösteriler-basın açıklamaları yapıldı, yapılıyor.

Kitlesel gösterilerin yanı sıra DESA, Tega, Yörsan, Unilever, IBM gibi uzun süreden beri devam eden işçi eylemleri ve direnişleri var. Son olarak değişik siyasal özneler krize yönelik son derece yetersiz ajitasyon ve propaganda faaliyetleri sürüyor.

Kısaca kategorize ettiğimiz bu eylemler ve faaliyetler üzerine söylenecek ilk şey belirli bir koordinasyonun olmaması ve bir eylem, örgütlenme ve mücadele çizgisinin bulunmamasıdır.

Yaşanan eylem ve direnişlerin sınıfın ağırlıkla öz savunma reflekslerinin bir ürünü olarak doğmaları dikkat çekmektedir. Ayrıca eylemlerin çoğunluğu değişik işkollarına bağlı sendikalı ya da yeni sendikalaşmış işyerlerinde gerçekleşmesi çarpıcıdır.

Yer yer yükselen direniş ve eylemlerin kendi lokal sınırlarına hapsolması, genişleyemeyerek zamanla giderek izole olmaları da düşündürücüdür.

Fabrika işgal eylemleri

İşçi sınıfı krizin bir sınıf saldırısı olduğunu hissettiği an, hemen en sert karşılığını verdi ve fabrika işgal eylemlerine başladı. Key Tekstil, Prysmian, Dostel işgallerini, Sinter, Brisa, Tezcan Galvaniz ve Ünsa Ambalaj işgalleri izledi.

Bugün ağırlıkta savunma refleksinin bir göstergesi ve bazı yalın taleplerle sınırlı ve mahiyeti dar işgal eylemleri yaşansa da, eylemlerin hızla radikalleşme potansiyeli taşıdığı ortadadır.

Yaşanan işgalleri incelersek bazı somut veriler yakalayabiliriz.

Batis'le ilişkili Key Tekstil'de çalışan 350 işçi ücretlerinin üç aydır ödenmemesi ve fabrikanın kapatılmasına karşı, Kasım ayında işgal eylemi yaptı. Polis işçilere saldırdı. BMİS'e (DİSK/ Birleşik

Metal İşçileri Sendikası) üye 400 işçinin çalıştığı Prysmian'da toplusözleşme görüşmelerinin MESS'in tavrı ve dayatmaları sonucunda tıkanmasına karşı, işçiler işyerlerini terk etmeyerek, fiili işgal eylemi yaptı. Yine BMİS üyesi Dostel Makine'de ücretsiz izin saldırısı ve işten atılmalara karşı işçiler, Kasım ayı sonunda bir vardiya (08.00-16.00 vardiyası) fabrikayı terk etmedi, diğer vardiya (16.00-24.00) fabrikaya girerek üretim yapmadı.

Bu eylemleri Sinter ve Brisa fabrika işgal eylemleri izledi. Daha önceki "işgal" eylemlerindeki kısmi ataklar Sinter ve Brisa işgalinde daha nitelikleştirildi ve bu işgaller daha radikal bir içerikte gerçekleşti.

Sinter'de çalışan 400'e yakın işçinin BMİS'e üye olmaları işgale giden yolu açtı. Sinter patronunun 38 işçiyi işten atması, diğer çalışanları harekete geçirdi. İşten atılmalar protesto edildi. Patron bu sefer anti-sendikal tavrını açıkça gösterip işçilerin tümünü işten çıkardı. Fabrika önündeki işçiler bu saldırıya karşı net bir tutum alıp, işyerini işgal etti. BMİS'in işgalin gerçekleşmesinde oldukça önemli bir rolü oldu. Önder işçilerin atak davranmasını sağladı ve işgal iki gün sürdü. BMİS önce var olan radikal atmosferin de etkisiyle işgale aktif destek verdi. İşten atılmaların "yasadışı" bir lokavt olduğunu açıkladı. Bu tavır işgalci işçilerin moralini ve özgüvenini yükseltti. Ne var ki işgale, işçilerin (daha önce 25. Madde'den atılan işçiler de dahil) 17. Madde'den iş akitlerinin feshedildiğinin açıklanması ve polisin müdahale edeceği gerekçesiyle son verildi. Direnişin fabrika önünde yapılacak eylemlerle "süreceği" bildirildi. İşçilerin tekrar işe dönmek için yaptıkları direniş halen devam ediyor.

Brisa'da 64 işçinin işten atılması, Brisa işçilerinin fabrikayı işgal etmeleriyle karşılık buldu. İki gün süren eylem sonucunda Lastik-İş Sendikası Sabancı Holding'le bir araya gelmek zorunda kaldı. Atılan işçilerin 7 gün ücretli ve 2 gün ücretsiz kabul edileceği açıklandı. İşten çıkarılan işçilerin hepsinin sendika yönetimine muhalif olmaları ve Lastik-İş Sendikası yönetiminin işverenle an-

laşarak bu işçilerin atılmasına onay vermeleri, sendikal ihanetin boyutunu ortaya koydu. Ardından Lastik-İş Sendikası benzer bir tutumu Pirelli'de gösterdi. İşverenle anlaşması sonucunda 80 işçinin işten atılacağı bildirildi.

İşgal eylemlerinin ağırlıkta sendikalı işyerlerinde gerçekleşmesi önem taşımaktadır. Sendikal yapıların bazen bürokratik blokajları, bazen açık ihanetlerine rağmen, sermayenin her düzeydeki saldırısına, özellikle sendikalı işçilerin ilk ve sert yanıt vermeleri dikkat çekmektedir. Sendikal yapıların bütün bürokratik ve korporatist özelliklerine rağmen sınıfın kolektif davranma yeteneklerini beslediği de göz ardı edilmemelidir.

2009 yılında da işçi sınıfının reflekslerinin bu yönde devam etmesi büyük bir olasılıktır. Sinter işgali belirli olumlulukları içinde taşıyan ama yine de bürokrasinin etkin olduğu bir yapının gelebileceği en üst noktayı göstermektedir. BMİS'in kısa zamanda işgali bitirerek defansif bir noktaya çekilmesi düşündürücüdür. BMİS yönetimi Sinter işgalinin şu konjonktürdeki sınıf hareketi açısından yakıcı önemini görmemiş, görmek istememiş ve eylemi bloke etmiştir. BMİS, kendine üye diğer işyerlerinde de tavrı tutuk, eylemleri yatıştırıcı ve eylemin içeriğini zaten yasal bir hak olan kıdem ve ihbar tazminatlarının alınmasıyla sınırlı tuttu. Ayrıca Sinter işgalinin bitirildiği gün BMİS'in metal sözleşmesini imzalaması kaygı vericidir. İmzalanan toplusözleşmeyle 100 bin metal işçisinin sözcüsüyüz diye yola çıkan BMİS, Türk-Metal'in hegemonyasını kırma, yıpratma şansını kullanamamış ve bazı önemsiz maddelerdeki kazanımlarla Türk-Metal çizgisine tabi olmuştur. Sinter işgali mahiyeti itibariyle sınıfın geneline mesaj taşıdığı gibi, özelde metal işçilerine de mesaj taşımaktaydı. BMİS'in burada göstereceği kararlı tavır, metal sektöründe hegemonik gücünü arttırabilirdi. Bölgenin bir işçi havzası olduğu düşünülürse, Sinter işgalinin sürmesi yaşanan kriz koşullarında inanılmaz olanaklar ortaya çıkarabilir ve sarsıcı etkiler yaratabilirdi. İşçi sınıfının eylem içinde öğrendiği ve yaşanan bir emsalin işten atılmalara ve tensikatlara

karşı 'ne yapmalı?' sorusuna net bir yanıt olacağı göz ardı edildi. Bütün bu yönleriyle Sinter işgali, sendikal yapıların sınırlarının altını çizdi. Özellikle işyerlerinde önder, duyarlı, sınıf bilinçli işçilerin kurduğu ve çalışanların bütününü kapsayacak ve aynı zamanda sınıfın kolektif iradesini ve bağımsız gücünü ortaya koyan taban örgütlenmelerinin (ya da işyeri komitelerinin) önemine vurgu yaptı. Taban örgütlenmeleri aracılığıyla dün sendikalara örgütlü giden işçiler, yine bu örgütlenmeler aracılığıyla hem sermayeye, hem de sendikal bürokrasinin her türlü blokajına karşı net ve kararlı bir tutum takınabilirdi. Burada unutmadan taban örgütlenmelerinin salt sendikal alana yönelik bir önerme değil, sınıfın bütün kesimlerine ve özellikle güvencesiz ve sendikasız işçilere yönelik bir önerme olduğunu vurgulamakta yarar var.

Brisa işgali ise sendikal bürokrasinin ihanetini net bir şekilde ortaya koydu. Bu işgalde de problem sınıfın işyeri esaslı taban örgütlenmelerinin olmamasıydı. İşgal bu ihtiyacı yakıcı olarak ortaya çıkardı. Yine de Brisa'nın her şeye rağmen "sendikalı" olması işçilerin ortak hareket etme, kolektif davranma zeminlerini yarattı.

Başta Sinter ve Brisa ve diğer işgal eylemleri 2009'da sınıf hareketinin krize karşı izleyeceği yolu gösterdi. 2009'da gerçekleşecek daha radikal fabrika işgal eylemlerinin öncülü oldu. Ayrıca sendikalı işyerinin önümüzdeki dönemde, sınıf eylemliliği açısından katalizör işlevi görme olasılığını işaret etti. Yine metal ve otomotiv sektörünün öneminin altını çizdi. Bu sektörde çalışan işçilerin mücadele deneyimleri ve birikimleri, çabuk radikalize olma özellikleri ve hızla tepki gösteren karakterleri yaşanan pratiklerle ortaya çıktı.

Bu verilerin ışığında bugünden işçi havzalarında ve organize sanayi bölgelerindeki stratejik işyerlerinin belirlenmesi ve bu işyerlerin de ajitasyon ve propaganda faaliyetlerinin yoğunlaştırılması gerekiyor. Havzalarda özellikler taban örgütlenmelerinin biçimleri olan **özsavunma komiteleri, direniş komiteleri, işgal komiteleri ve mücadele komiteleri** şiarlarının yükseltilmesi acil önem taşı-

yor. Önder ve duyarlı işçilerle organik bağların kurulması ve sürece hazırlanmalarını sağlamak temel görev olarak önümüzde duruyor. Benzer çalışmalar sendikasız, güvencesiz işyerlerinde de aksatılmadan ve ihmal edilmeden yerine getirilmelidir. Sendikalı işyerlerine vurgu taktik önceliklere ilişkin bir vurgudur. Burada önemli olan havzayı harekete geçirecek ya da havzada eylemleri tetikleyecek odak işyerleridir. Özellikle bu işyerlerinde gelişecek fabrika işgal eylemleri, sınıfın hızla radikalize olmasını sağlayacaktır. Bu işgaller krizin yıkıcı etkilerine ve sermayenin saldırılarına karşı net bir cevaptır. Sınıfa karşı sınıf politikasının en konsantre halidir. Sınıf bu eylemlerle sermayenin acıyan yerine vuracaktır.

Türkiye işçi sınıfının tarihi, fabrika işgal eylemlerinde nelere dikkat edilmesinin pratikleriyle doludur. İşgallerde yaşanan eksiklikler bu deneyimlere bakılarak aşılabilir. 1968-1969 ve 1970 yıllarında gerçekleşen Derby, Singer, Demirdöküm, Sungurlar fabrika işgal eylemlerinin bütününde işçilerle devletin resmi güçleri arasında açık çatışma yaşandı. İşgaller sınıfsal antagonizmanm açık bir göstergesi olarak iz bıraktı. İşgallere başta işçi aileleri, yakın işyerlerinde çalışan işçiler ve aynı sendikaya bağlı işçiler ve çevre halkı tarafından sahip çıkıldı. Bir nevi işgal edilen fabrikalar etten duvarla sarılıp, militanca korundu. Örneğin Demirdöküm işgalinde fabrika, 10 tank ve 15 zırhlı araçla kuşatıldı. Polisin saldırısı iki defa püskürtüldü. İşçiler kendini aktif şekilde savundu. İşçiler ancak haklarını elde ettikten sonra eylemlerine son verdiler (1).

2009 yılında yaygınlaşması muhtemel fabrika işgal eylemlerini bu perspektifle organize etmek, işgalin lokal düzeyde kalmasını engelleyecek ve her işgalin senkronize bir etki yaratmasını sağlayacaktır. İşçi ailelerinin, çevre halkın ve yakın işyerlerindeki işçilerin işgallere aktif desteğinin sağlanması için her işçi havzası, her işyeri, işçilerin yaşadığı bölgeler ve mahalleler asli çalışma haline getirilmelidir. Özellikle işçi ailelerine ulaşılmalı ve aileler aktive edilmelidir. Sınıf dayanışması vurgulanmalı, krizin ve işten atıl-

maların sorumluları gösterilmelidir. Ancak direnmeyle hakların alınabileceği ve korunabileceği anlatılmalıdır. Burada işin bütün ağırlığı devrimci proleterlere düşecektir. Fakat yaratılacak sarsıcı bir deneyimin de etkisi muhteşem olacaktır. Böylesi bir eylem bütün havzayı tetikleyecektir. Ancak havza direnişleri ve grevleri bu yangının içinde doğabilir.

Fabrika işgal eylemleri, kapitalist sistemin ruhu olan özel mülke karşı gerçekleştirilen en sert eylem biçimidir. Burjuva hukukunu yerle bir eden bir eylem tarzıdır. Sınıfın kapitalizme ve sermayeye karşı öfkesinin ve kininin en açık biçimidir. Bu eylem sınıfın hem öznel, hem de nesnel şekillenmesini hızlandırıcı bir içerik taşır.

Direnişler ve fiili sokak-protesto yürüyüşleri

Kriz süreciyle birlikte Türkiye çapında birçok işyerinde işten atılmalar ve işyeri kapatmaları gündeme geldi. Sifaş, Nergiz Tekstil, Ünsa Ambalaj, Gürsaş, LGS-Sky, Koluman Kogel gibi işyerlerinde işçiler direnişe geçti. Sermaye krizi bahane ederek bir yandan ücretleri baskılandırdı ve kazanılmış hakları gasp etmeye başladı, diğer yandan işten atılmaları bir saldırı stratejisi haline dönüştürdü. Bugün bazıları sendikalı olan, birçok işyerinde direnişler sürüyor. Ne var ki bu direnişlerin hedefi kısmi hak kazanımlarıyla ve ağırlıkta kıdem ve ihbar tazminatlarının alınmasıyla sınırlı tutuluyor. Direnişler bir türlü dalgasal etki yaratamıyor ve giderek lokalize oluyor. Eylemler ağırlıkta ilk dönemler de daha sistemli, daha sonra rutinleşen işyeri önünde beklemeler şeklinde biçimleniyor. Zamanla direnişler izole olmaya başlıyor ve hatta eylemciler ruhsal atalet içine düşüyor ve demoralizasyon güçlü bir şekilde kendini gösteriyor. Bir türlü direnişler sınıfın geneliyle kaynaşamıyor.

2009 yılındaki yerel seçimlerden sonra sermayenin saldırılarının artacağı ve özellikle işten atılmaların yaygınlaşacağı ortadadır. Yani 2009 yeni işçi direnişlerine gebedir. Sorun bu direnişlerin lo-

kal reaksiyonlar olarak kalmaması, zincirleme reaksiyona dönüşmesidir. Bu direnişlerin zincirleme reaksiyon yaratması için havzalarda ve organize sanayi bölgelerinde özel olarak çalışmak, daha şimdiden makro projeler oluşturmak gerekiyor. İşyeri işyeri, atölye atölye kurulacak taban örgütlenmeleri, havza komitelerine, organize sanayi eşgüdüm komitelerine dönüştürülmeli, sermayenin saldırılarına karşı kolektif duyarlılıklar arttırılmalıdır. Sınıfın örgütlü duruşunu yaratmak için çabalar yoğunlaştırılmalıdır. Bunun yanında krizin nedenleri, sonuçları ve işçi sınıfına etkileri üzerine yapılacak ajitasyon ve propaganda faaliyetleri önem taşıyacaktır. Bu faaliyetlerle bir yandan kapitalizm teşhir edilirken, öte yandan devrimin ve sosyalizmin propagandası yapılmalıdır. Sınıfın kolektif gücü ve müdahalesinin önemi üzerinde durularak, işsizliğe karşı yürütülecek eylemler giderek önem taşıyacaktır. Bu anlamda her direnişi, her eylemi havzanın geneline yayma ve destek direnişleri yaratma, ziyaretler örgütleme ve fiili gösteriler düzenlemeyi önümüze koymalıyız. Sınıfın hem bir savunma, hem bir direniş, hem de bir mücadele organı olan taban örgütlenmelerinde bir araya gelmesi için çalışmalarımızı yoğunlaştırmalıyız.

Sınıfa en temel silahının taban örgütlenmeleri olduğunu göstermeliyiz.

Fiili protesto ve sokak gösterileri/eylemleri önümüzdeki dönemde artacağa benzemektedir. Bu gösteriler, burjuva hukukunu fiilen devre dışı bırakan, polis blokajlarını aşan, yer yer çatışmalara sahne olan ama aynı zamanda öfkenin ve sınıf kininin göstergesi olan eylemlerdir. Gelişmesi muhtemel bu eylemler desteklenmeli ve radikalleşmesi için gayret gösterilmelidir. İşçiler bu eylemler içinde muktedir olma duygusunu yaşadığı, kolektif gücünün farkına vardığı gibi, daha sonra gerçekleştireceği eylemler için özgüven kazanır. Sınıf kardeşliği bazen bir çatışmanın ve polis barikatlarının önünde pekişir, bazen ortak sloganlarla kendini ifade eder. Metal sözleşmeleri döneminde, naif özellikler taşısa da BMİS birçok ilde fiili eylemler örgütledi. Bu eylemler bazen po-

lis engeline takıldıysa da, genelde pek fazla problem yaşanmadı. Yine de metal patronlarına karşı bir güç gösterisinin ya da bir reaksiyonun ifadesi olarak iz bıraktı. Her ne kadar BMİS bu birikimleri değerlendirmese de, bugünkü sonucu itibariyle metal işçisinin tepkilerini nötrleştirici bir işlev görse de, fiili eylemler her şeyden önce sokak eylemleriydi. Fabrikanın ruhunu sokağa taşıması anlamında, muazzam derecede önemli oldu. Hatta ileride fabrikayla sokak arasındaki diyalektiğin kurulmasını sağlayacak zeminler yarattı.

Olası krizin yıkıcı sonuçlarında özellikle sokaklar, son derece stratejik önem taşıyacak. Sınıf mücadelesinde sokağı kazanmak büyük bir merhaledir. Sokakla tanışan, sokağa hakim olan, onun özgürleştirici atmosferini yaşayan işçi, yarın gelişebilecek sert mücadelelere hazırlanmış işçidir. 2001'de Arjantin'de yaşanan krizde, yepyeni grev tarzlarıyla uluslararası işçi hareketine katkı yapan İşsiz İşçiler Hareketi sokakta ortaya çıktı. Ve sokağın hakimi olarak sürece damgasını vurdu. Bolivya'da, El Alto'da COB'ye bağlı işçiler sokak barikatları ve sokak savaşlarıyla güçlerini ortaya koydu. Morales'i sokaklardan iktidara taşıdı. Türkiye'de 14 Mart eylemi gücünü fiili sokak eylemlerinden aldı. Belediye-İş Sendikası İstanbul şubeleri, Büyükşehir Belediyesi'yle yaşadığı toplusözleşme problemlerini fiili sokak yürüyüşleriyle aştı.

Krize karşı ilk etkili sokak eylemini Tezcan Galvaniz işçileri gerçekleştirdi. Tezcan Galvaniz işçileri kriz bahane edilerek 120'ye yakın işçinin işten atılmasına karşılık, anayolu keserek 20 km yürüdü. Bütün polis barikatlarını aşarak Kocaeli şehir merkezine ulaştı. Aynı işçiler saldırıların devamı karşısında eylemlerini fabrika işgal eylemine çevirdi ve üretimi durdurdu. Tezcan Galvaniz işçilerinin gerçekleştirdiği tarzdaki eylemlerin ileriki süreçte yayılması bu ve benzeri sokak eylemlerinin sertleşmesi muhtemeldir. Bu eylemler havzalarda tıpkı 15-16 Haziran'da olduğu gibi fabrika fabrika katılımlarla kendini gösterebilir. Saldırıların özellikle işten atılma ve hak gaspı şeklinde odaklanması, sınıfın ruh halini de or-

taklaştırmaktadır. Bu gelişmeleri havza direnişlerinin ilk kıvılcımları olarak görmek gerekir. Krizin yıkıcı bir şekilde hissedilmesiyle bir fabrikada başlayan "basit" bir fiili sokak yürüyüşü, birden bir havza direnişine ya da bir havza grevine dönüşebilir. Görev bugünden havza çalışmalarını bu perspektife oturtmak, olası gelişmeleri önceden tahmin edecek şekilde konumlanmak ve her düzeydeki koordinasyonu sağlamak için eşgüdüm komiteleri oluşturmaktır. Her şeyden önce sınıfın bu yönde hazırlanması önemlidir.

Yaygın havza direnişleri ve grevleri, genel direnişlerin ve genel grevlerin ön habercisi olduğu unutulmamalıdır. Bundan dolayı önümüzdeki dönemde yaygınlaşması olası fiili sokak yürüyüşlerini desteklemeyi, lokal düzeyden çıkarıp, halkın, işçi ailelerinin ve değişik işyerlerinde çalışan işçilerin katılımlarıyla büyük kitle gösterilerine dönüştürmeyi önümüze koymalıyız.

Fabrikanın kalbinin ve ruhunun sokağa taşınması, sokakları özgürleştirecektir. Sınıfı hızla radikalleştirip siyasallaştıracaktır. Sistemin en büyük korkusunun sokak ve fabrika arasındaki diyalektiğin kurulması olduğu bilinmelidir.

Plaza eylemleri, lokal direnişler ve "basın açıklamaları"

DESA, Unilever, Yörsan, E-Kart, Tega gibi uzun soluklu devam eden direnişler 2008 yılına mana kattılar. Direnişin, onurun, mücadele azminin göstergeleri oldular. İçine girdiğimiz bu süreçte uzun zamandan beri devam eden bu eylemlerin bir manifestoya çevrilmesi önem taşıyacaktır. Sermayenin sendikasızlaştırma, hak gaspı, sınıfı değersizleştirme operasyonlarına karşı başlayan bu direnişler, sınıfın onuru ve mücadele azminin göstergeleri olarak öne çıktılar. Bugün DESA direnişindeki Emine Arslan bunun somut örneğidir. Emine Arslan artık sınıfın bir model kimliğidir. Bu uzun soluklu direnişlerin, sınıfın kararlılık ve inadını, hatta sınıf kinini gösteren model eylemler olarak öne çıkarılması önemlidir. Ola-

ğanüstü koşullarda bu eylemlerin bulunduğu bölgeyi saran, etkileyen, tetikleyen alev toplarına dönüşmesi de olasıdır.

Dikkat çeken gelişmelerden biri de plaza eylemleridir. Bilginin tekelleşmesi, metalaşması ve gizlendiği ölçüde değer kazanmasına bağlı olarak beyin işgücünün hızla proleterleştiği bir sürecin içindeyiz. Kapitalizmin yeniden yapılanma sürecinin, sınıf profilinde yarattığı etkinin sonucu olarak ortaya çıkan çekirdek işgücü diye tanımlayacağımız bu kesimler, hızla sınıf mücadelesi içinde yerlerini alıyorlar. Özellikle 1997 Doğu Asya krizinden sonra dünya çapında, 2001 krizinden sonra ise Türkiye'de bu kesimler yoğun bir şekilde işsizlik tehdidi ile karşı karşıya kaldılar ve örgütlenme eğilimleri arttı. Bu anlamda İstanbul borsasındaki Dealer ve Broker'ların, IBM'de çalışan bilgisayar, elektronik, elektrik mühendislerinin Tez-Koop-İş sendikasına üye olmaları önemlidir ve şaşırtıcı değildir.

IBM çalışanlarının bir toplumsal kontrol mekanizması işlevi gören internette sanal eylem yapmaları ve sendikal hakları için IBM merkezine yönelik plaza eylemleri gerçekleştirmeleri dikkat çekicidir.

Plazalar büyük sermayeyi, onun erişilmez iktidarını ve gücünü simgeleyen binalardır. Bir anlamda burjuvazinin kudretini simgeleyen yapılardır. Ve aynı zamanda sermayenin mabetleridir. Sınıfın varlığının ve gücünün buralarda hissedilmesi önemlidir. Tehditkardır. Ve her şeyden önce bir başlangıçtır. Krizin derinleştiği anda bu eylemler birden kapitalizm karşıtlığının merkezi haline gelebilir. Böylesi koşullarda sınıfın önüne banka ve borsa blokaj eylemlerini koyması önem taşıyacaktır. Banka merkezlerinin plazalar olması, plaza eylemlerinin birden banka blokaj eylemlerine dönüşmesini kolaylaştıracaktır. Sistemin acıyan yeri buralarıdır. Kapitalizmin nabzı buralarda atmaktadır. Binlerin, on binlerin borsayı ve plazaları sarması, işlemez hale getirmesi kapitalist sistemi felç edici içeriktedir. Plaza eylemlerini sembol eylemlerden çıkarıp, bu perspektifle ele alarak daha örgütlü, daha kitlesel ve ka-

pitalizmin teşhirinin yapıldığı eylemlere dönüştürmek gerekir. Yani sermayeye, mabetlerinde bile rahat vermemeyi bugünden önümüze koymalıyız.

Uzun zamandan beri yapılan ve giderek etkisini kaybeden "basın açıklamaları" şeklindeki eylemler, bu süreçte kitle ajitasyonu ve propagandasının yeniden kurulduğu zeminlere dönüştürülmelidir. Bu eylemler toplumun değişik katmanlarının katıldığı, krizin ve yarattığı tahribatın açıklandığı ve kapitalizmin teşhir edildiği, fiili, kitlesel gösteriler haline gelmelidir. Sınıfın değişik emekçi katmanlarla kaynaştığı ve o olağanüstü çekim gücünü hissettirdiği eylemlere bürünmelidir.

Bugün DİSK, KESK, TTB, İSŞP ve değişik demokratik kitle örgütleri ve siyasi yapılar tarafından gerçekleştirilen bu eylemler, giderek sınıf inisiyatifinin arttığı ve sınıf öfkesinin dışa vurduğu eylemler haline getirilmelidir. İstanbul-Taksim, Ankara-Kızılay, İzmir-Konak gibi merkezlerde de gerçekleşen bu eylemler fiili sokak gösterilerine ve sokak işgallerine dönüştürülebilmelidir. Bu ataklar sokağın kazanılması yönünde önemli adımlar olacaktır. Yapılacak sokak işgallerinde kapitalizmin her düzeydeki teşhiri ve krizin sorumluları ortaya konulmalıdır. Hollanda'da 1968'lerde gerçekleşen Provalar'ın teşhir, tecrit, alaylayarak ve provoke ederek anlatma teknikleri yanında klasik sokak tiyatroları, doğaçlamaları gibi eylemler gündeme alınabilir. Böylece kitlelerin dikkatleri kapitalizmin çürümüşlüğüne, asalaklığına ve simsarlığına çekilebilir.

Ve sabotaj

Sermaye yaşadığı krizi konsantre bir saldırıya dönüştürme fırsatı olarak değerlendiriyor. İşçi sınıfı bir yandan kolektif bir yıkım/ölüm anlamına gelen işsizlik tehdidiyle karşı karşıyayken, öte yandan tarihsel kazanımlarının (8 saatlik işgünü, kıdem ihbar tazminatı, ikramiye, toplusözleşme düzeni gibi) gasp edilme tehdidini

yaşıyor. Sınıfa ya açlık ya da kölece çalışma düzeni dayatılıyor. Sermaye sınıfı açlıkla terbiye ederek, yeni rıza mekanizmaları üretiyor.

Çin çalışma rejimi bu projenin bir yansıması olarak öne çıktı. Uzak Doğu'da dünyanın atölyeleri gibi faaliyet yürüten Çin ve Vietnam'da çalışma rejimlerinin özü işçi cehennemlerine dayanıyor. Bu rejimlerde köle işçilik ve beleş ücret, sistemin ana karakteri olarak öne çıkıyor.

İşçi sınıfı son derece tehlikeli ve kendisi için ölüm ya da ölümüne çalışma anlamına gelecek yeni bir sürece giriyor. Bu süreç bir yanıyla da insanın robotlaşma, canlı bir makineye dönüşme süreci. Son 25 yıla damgasını vuran post-fordizm yeni bir evreye giriyor. Artık duygularını, ruhunu, aklını makineye veren ya da makineleşmiş, makinenin kendisi olmuş, robotik işçiler dönemine geçiliyor. Yani "çalışmanın özgürleştirdiği" bir süreç. Auschwitz-Birkenau çalışma ve imha kampının girişinde yazan ve Nazi çalışma rejiminin simgesi olan "Arbeit macht frei" ("çalışmak özgürleştirir") sloganı "yeni" çalışma rejimiyle içselleştiriliyor.

Kısaca sınıfa ya işsizlik, ya köle işçilik dayatılıyor. İşsizlik bu ülkede ölümün diğer adıdır. Köle işçilik ise bir başka ölüm çeşidi olacaktır.

Kriz süreci devletle sermaye arasındaki ilişkiyi ya da kapitalist devletle kapitalist sistemle arasındaki bağı bütün çıplaklığıyla ortaya koydu. Kitleler nezdinde kapitalist devletin niteliği ve işlevi son derece sarih biçimde kavranmaya başlandı. Evet devlet parazit bir kurum, kapitalist ilişkileri ve egemenliği sağlayan bir aygıt, kapitalist işleyişin temel güvencesi ve bir politik egemenlik aracı. Devlet özünü alenen ortaya koyuyor. Makro iktidar ve tahakküm aracı olduğunu gösteriyor. Şiddetin tekelini elinde tutarak sistemin "bekçisi" gibi yeni dönemde sınıftan yükselecek her düzeydeki tepkiye en sert biçimde yanıt vereceği ve yeni işçi cehennemlerinin kurucu ve kollayıcı gücü olacağı ortadadır. Yani "yeni" dönem sınıflar mücadelesinin son derece keskinleşeceği bir dönem olacak-

tir.

Böylesi tarihsel momentlerde işçi sınıfının ontolojisine uygun muhteşem mücadele biçimleri geliştirdiği bilinmektedir. İngiltere'de kökleri 1620'lere dayanan, 18. yüzyılın başlarında gelişen Ludizm ya da Makine Kırıcılığı, işçi sınıfının makineleri kırarak kapitalizme karşı gerçekleştirdiği en sert eylemlerden biridir. Bu eylem kapitalist sistemi felç edici niteliktedir. Makine Kırıcıları aynı zamanda makineyle özdeşleşen bir uygarlığa karşı, sınıfın çok net ve kitlesel bir karşı duruşunun ifadesi oldu. 1769'da çıkarılan yasa eylemcilerin ölüm cezasına çarptırılmasını içeriyordu. Yasa burjuvazinin bu hareketten ne derece korktuğunu gösterdi. Ama ölüm cezası da Makine Kırıcıları'nı durduramadı. Hatta Ludizm bir kitle hareketine dönüştü. 1812'de çıkarılan yeni yasa da Ludist hareketi engelleyemedi. "Ya Ekmek, Ya Kan" diyen Ludist hareket ancak İngiliz kapitalizminin yaşadığı bir dizi siyasal ve ekonomik değişikliğe bağlı olarak, 1830'larda sönümlenme sürecine girdi (2).

Her şeye karşın Ludistler uluslararası sınıf hareketinin hafızasından hiçbir zaman silinmedi. İngiliz işçi sınıfının dünya işçi sınıfına armağanı olan makine kırıcılığı eylemleri Türkiye dahil (1852'de şimdi Bulgaristan'da bulunan Samakof tekstil fabrikasında Ludist deneyim yaşandı) birçok ülkede gerçekleştirildi.

Özellikle II. Dünya Savaşı sonrası bütün dünyada yeni emek ve üretim süreci ve yönetim tekniği olarak uygulanan fordizme karşı da, 1960'ların ortalarından itibaren sınıf tepkiler vermeye başladı. Ludistler nasıl makineyle özdeşleşen bir uygarlığa karşı durdularsa, bu sefer işçi sınıfı kendini makinenin bir uzantısı ve parçasına dönüştüren uygulamalara ve tarumar edici tekdüzeliğe karşı tavır aldı. İşçi sınıfı bir yandan işe gelmeme, işin kalitesini bozma, sürekli iş rotasyonu gibi pasif eylemlerle, diğer yandan 1968'de başlayan büyük kitle grevleriyle fordist sistemi bloke edip, işlemez hale getirdi.

İçine girdiğimiz kriz döneminde sınıfın bu ve benzeri pratiklerden yararlanıp, yaşadığı rafine atomizasyona, şekilsizleşme sü-

recine ve geleceğinin yok edilmesine karşı isyanı örgütlemekten başka çaresi yoktur.

Sınıf bu dönemde tarihinin belirli zamanlarda uyguladığı meşru ve yıkıcı silahını yeniden eline almalıdır. Kendisinin bulduğu ve zengin eylemliliği içinde ortaya çıkardığı bu silahın adı, sabotajdır. Kendisini nesneleştiren, aşağılayan, ya işsiz bırakarak ya da köle işçiliği dayatarak ölümden başka seçenek sunmayan bu sisteme karşı sınıf, yıkıcı gücünü gerektiğinde gösterebilmelidir. Bir patronun "keyfince" ya da çıkarları gereğince işyerini kapatıp veya tensikat yapıp işçileri bir nesne gibi sokağa atmasına karşı işçilerin de bir cevabı olmalıdır.

Kapitalist sistemin ruhu özel mülktür. Sınıf, sermayeye şunu göstermelidir: "Benim geleceğim yoksa, senin de olmayacak". Bu dişe diş bir mücadelenin ifadesidir. Ve görülen o ki, önümüzdeki süreç böyle gelişecektir. İşçi sınıfını tensikatlar, işyeri kapatmaları, son derece keyfi uygulamalar, kazanılmış hakların gaspı ve her düzeyde değersizleştirme operasyonları bekliyor. Yani sınıfın aşağılanacağı, çaresiz, sefil bırakılacağı ve boyun eğdirilmek isteneceği bir döneme giriyoruz. Sınıf bunun kolay olmadığını, kolay olmayacağını açık, net ve meşru olarak göstermelidir.

Evet "bizim geleceğimiz yoksa, kimsenin geleceği de güvende değildir". Bu perspektifle işçi sınıfı tarihsel, meşru ve bir grev tarzı olan sabotaj silahını kullanabilmelidir. Sistem sınıfı açlığın pençesine mahkum ediyor. Ve açlıkla sınıfı terbiye etmeye çalışıyor. Sermaye sınıfa açlığı dayatırken, sadece onu sefalete sürüklemiyor, ayrıca ruhunu da sefilleştiriyor.

Sınıfın buna bir cevabı olmalıdır. Sabotaj bu anlamda ahlaki bir cevaptır. Yaşanan krizin göz ardı edilen, değerlendirilmeyen bir yönü de uygarlık krizi olduğudur. Makineyle, "ilerleme" mitosuyla, tahakkümün sıradanlaşması ve tüketim terörüyle özdeşleşen kapitalist uygarlık artık bütünüyle kokuşmuş ve çürümüştür. İşçi sınıfı tıpkı eski kuşaklarının yaptığı gibi ve kendisi de konsantre sabotaj eylemi olan makine kırıcılarının açtığı yoldan yürüyebilmelidir.

Ludizm sınıfın yıkıcı öfkesinin dışavurumu olduğu kadar, makineyle özdeşleşen bir uygarlığa karşı da bir isyandı. Özünde "ben makine değilim, insanım" demekti. Ludizm yıkıcı bir reddediştı. Sınıfın yıkan ve yeniden yaratan o muhteşem kolektif gücünü gösteren bir hareketti.

Bugün işçi sınıfı yeniden bu ihtilalcı silahını kuşanmalıdır.

Sabotaj özünde etkili bir çeşit grev hareketidir. Burada üretim faaliyetini durdurmak asıl hedef değildir, Asıl hedef sermaye ve kapitalist sınıfı net bir şekilde bloke etmektir. Kapitalist sistemin kar kaynaklarını işlemez hale getirmektir. Sabotajın birçok çeşidi vardır: Bunlardan birinde işçiler çalıştıkları işyerinde makineleri ve üretim araçlarını işlemez hale getirir ya da tam randımanlı çalıştırmazlar. "Sorun" ve "problem" çıkarırlar ama "çalışmayı" kesmezler. Bu sınıfın sermayeye bir güç gösterisidir. Ona her şeye muktedir olduğunu hissettirmektir. Ayrıca "Makinelerin Grevi" adında bir sabotaj tekniği de vardır. Bu eylemde çalışma çok düşük bir randımanda tutulur. Ya da "pasif direnme", yavaş çalışma, çok fazla hata yapma, makinelerin fabrikadaki yerlerini değiştirme, önemli parçalarını sökme gibi eylemlerle kendini dışa vurur. Bir başka sabotaj yöntemiyse, sınıf mücadelesinin son derece sert koşullarında makineleri ve üretim araçlarını bütünüyle tahrip ederek ve işlemez duruma getirerek fabrikadaki hayatı durdurmaktır. Bu özel mülkün fiilen özel mülk olmaktan çıkarılmasıdır. Ve sınıfın doğrudan eyleminin en açık göstergesidir. İş, gelecek ve her türlü hakkını kaybeden işçi bu silahla, hiç kimseye minnet etmeden, hiçbir aracıyı devreye koymadan "hak verilmez, alınır" ilkesini hayata geçirir. Kendi otonomisi ve kendi sınıf bilinciyle doğrudan harekete geçer.

Sabotaj eylemi gücünü salt bir patrona yönelik olmasından dolayı değil, sınıfın isterse hayatı yarattığı gibi yok edebileceğini göstermesinden alır. Eylem bütün patronlara, kapitalist sisteme yönelik net, açık ve son derece sert bir eylemdir. Sabotaj her ne kadar bireysel karakterli bir işçi eylemi olarak görünse de, sınıfın ko-

lektifkin ve öfkesinin dışa vurumudur. Kolektif ruh halinin aksiyona geçmesidir.

Sınıfı yeni çalışma rejimiyle kolektif kadavraya çevirecek ya da kolektif ölüme mahkum edecek sermayeye karşı, sınıf gereğinde en yıkıcı ve en sarsıcı silahlarını da kullanabilmelidir. Bunu kullandığı için de hiç kimse sınıfı suçlayamaz. Sınıf kendi celladının yüzüne gülmek, ona "zarif" davranmak zorunda değildir. Bu onun tarihten gelen meşru, haklı ve insanca bir tepkisidir. Marks'ın Lyon komünarları için söylediği gibi proletarya bazen eylemleriyle "savaş çığlığı" atar.

Devrimcilerin ve komünistlerin varlık sebebi nedir? Niçin savaşırlar?

Sınıflar mücadelesi bir momentler bütünselliğidir. İçine girdiğimiz süreç sınıf hareketinin uluslararası çapta parçalandığı, atomize edildiği, şekilsizleştirildiği ve denetlenerek sisteme tabi kılınmak istendiği bir momenti işaretlemektedir.

Sermaye uluslararası çapta sınıf hareketinin örgütsüzlüğünün ve enternasyonal birliğinin zayıflığının farkında olarak onu felç edecek, devrimci kimyasını bozacak uygulamaları hayata geçirmek istiyor. Sınıfı bir nesneler yığınına çevirerek kapitalizmin yeniden yapılanmasının aracına ya da kendi rektifikasyonunun "temel" gücü haline getirmeyi amaçlıyor. Bugün uluslararası düzeyde işçi sınıfına dayattığı "yeni" çalışma rejimi ve yoğun işten çıkarmalar bu yöndeki gelişmelerin somut göstergeleridir. Sermaye kriz sürecinin yarattığı olanaklarla sınıfı "modern barbarlığın" bir nesnesi haline getirerek, onu sadece çalışma vasfı olan robotik bir makineye dönüştürmeyi arzuluyor. Bu süreç post-fordizmin yeni veçhesi olarak da okunabilir.

İşçi sınıfının bu gelişmelere reaksiyon göstermesi kadar doğal bir şey yoktur.

Evet dünyada olduğu gibi Türkiye'de de işçi sınıfı bu geliş-

meleri sınıfsal refleksleriyle okuyor ya da saldırıları açık olarak yaşıyor ve alması gereken tavrı alıyor.

Bugün Sinter, Brisa, Tezcan Galvaniz, Ünsa Ambalaj'da yaşanan işgaller daha başlangıçtır. Sınıfın ilk reaksiyonlarıdır. Zaafiyetleri de bu ilk reaksiyonlar olmasından kaynaklanmaktadır. Ama bir geleneği işaretlemektedir. İşgalciler 1968-1969 ve 1970'li yıllarda Türkiye işçi sınıfının etkin bir şeklide kullandığı bir silahı kullanmaktadırlar. Bundan sonrasını yaparak öğrenecekler, öğrenerek yapacaklar. Görev bu işgalleri alev haline dönüştürmek, işçi havzalarına yaymak, havza direnişlerini tetikleyici hale getirmektir. Sınıfın yüreğinde ve varoluşunda gizli militan ve ihtilalcı ruhu açığa çıkarmaktır.

Ülkenin dört bir tarafındaki DESA, E-Kart, Burulaş, Arser, Sifaş, Nergiz, Yörsan, LGS-Sky, Menderes Tekstil, IBM, Tega gibi devam eden grevler ve direnişler ve yeni biten birçok grev ve direniş işçi sınıfının kolektif reaksiyonunun dışavurumudur.

Bugün sınıf bir özsavunma aşamasında; işini, aşını ve geleceğini korumaya çalışıyor. Kolektif bilinçaltı ve refleksleriyle eylemler yapıyor. Ve her şeye rağmen varlığını düşmana ve dosta gösteriyor.

Bugün artık söz bitmiştir. Konuşulacak bir şey de yoktur. Sermayenin son derece konsantre saldırısına karşı sınıfın özsavunma eylemlerinde, direniş hatlarında, onun içinde ve onunla omuzdaş olmayan hiç kimse komünist ya da devrimci değildir. Çünkü özsavunma bir anlamda sınıfın var olma ve ayakta kalma mücadelesidir. Devrimcilik bu meşru, haklı ve namuslu mücadelenin içinde olmaktır. Devrimciliğin anlamı da budur.

Görev özsavunma eylemlerini yaygınlaştırma, geliştirme ve doğrudan eylemlere dönüştürmektir. Sınıf komünistleri, devrimcileri göreve çağırıyor: Yani "ya yanımızdasınız, bizimlesiniz, bizim organik parçamızsınız ya da hiçbir mananız yoktur" diyor. Türkiye işçi sınıfı Saraçhane Mitingi'nde, Kavel grevinde, 1968-69 fabrika işgal eylemlerinde, Alpagut özyönetim deneyiminde, 15-

16 Haziran genel ayaklanmasında, Tariş direnişinde, Bahar Eylemleri ve Zonguldak uzun yürüyüşünde yaptığı çağrıyı yineliyor. Sınıf yeni bir tarihsel momentte yeniden yol gösteriyor. Kapitalizmi yıkacak tek gücün ve tek devrimci sınıfın kendisi olduğunu yineliyor. Sinter, Brisa, Tezcan Galvaniz ve Ünsa işgallerini ve bir dizi direnişi böyle okumak gerekiyor. Türkiye işçi sınıfı tarihinin kritik momentlerinde birçok defa yaptığı gibi yine devrimcilerin önünde yer alıyor. Kapitalizmin acıyan yerlerine işgal, direniş ve grevlerle vurmaya başladı. Devrimciler ve komünistler ya sınıfın organik parçası olacaklar ya da bir mezhep olarak "yaşayacaklardır".

Sınıf, devrimcileri ve komünistleri göreve çağırıyor, hatta varoluşlarını sorguluyor.

Bu dönem bütün gücümüzle, varlığımızla, ruhumuzla sınıfla bütünleşme, organikleşme, varoluşumuzu ortaklaştırma sürecidir. Eğer sınıflar mücadelesine inanıyorsak, sınıf mücadelesinin ışığında yürüyorsak, ontolojimizi bunun üzerinde inşa ediyorsak ya bunu yapacağız ya da yok olacağız. Bunu yapmak demek bir sınıf teorisi olarak Marksizmi, sınıfın teorik ve maddi gücüne dönüştürmek demektir.

Sınıf, Emine Arslan'la model kimliğini, Brisa, Sinter, Ünsa ve Tezcan Galvaniz'le model eylem tarzlarını gösteriyor. Bu dönemde komünistler de proleter-devrimci kimliklerini sınıfa göstermeli, bu kimlikleriyle kaderlerine ve kederlerine ortak olmalıdır. İşgal eylemlerinin, direnişlerin alev topuna dönüşmesi, işçi havzalarını, organize sanayi bölgelerini alevlerin sarması biraz da buna bağlıdır.

Şimdi görev, hepimizin kendini yıkıp, yeniden inşa etme dönemidir. Sınıfın 24 saatine nüfuz edebilme, onunla yaşama ve kavga boylarında onunla olma dönemidir. Ya bunu yapacağız ya da varlığımızın pek bir manası yoktur.

Unutulmasın; komünistler sınıf mücadelesine mana veren ve bu mücadeleden mana kazananlardır.

Kısaca, son derece kritik ve olağanüstü bir döneme giriyoruz.

Süreç muazzam gelişmelere gebe olabilir. Eşitsiz gelişim yasası burada da işleyecektir. Hiç beklemediğimiz bir anda fırtına kopabilir. Sorun bu fırtınanın içinde olmak ve bu yıkıcı gücü sisteme yöneltmektir. Yani sorun örgütlenme, eylem, şiar ve politik programımızla buna hazırlanmaktır.

Devrimin rahminin işçi havzaları olduğunu bilerek ve bir sınıf devrimcisi olarak buralara müdahale edip ve belki sınıf devrimciliğini yeniden kurarak, ateşin ve mücadelenin içinde yeniden şekillenmeliyiz.

Devrim işçi havzalarında, organize sanayi bölgelerinde, tek tek işyerlerinde, fabrikalarda, atölyelerde, direnişlerin, grevlerin ve işgallerin içinde mayalanıyor. Bu mayalanmayı ruhu, aklı, yüreği sınıfla bir olanlar anlar, görür, kavrar ve müdahale eder.

Sınıf devrimcileri kendilerinin devrimin hem hamalları, hem de mimarları olduğunu unutmamalıdır. Her direniş, her grev, her işgal ve her sabotaj onları besleyecek ve yol gösterecektir.

Gün sınıfla, sınıf devrimcilerinin kaynaşma birbirinin ruhundan, alevlerinden, yüreğinden beslenme ve birlikte yeniden şekillenme günüdür. Bundan dolayı her direnişi, her grevi ve her işgali manifestoya dönüştürmeli, sınıfın okulu haline getirmeliyiz.

Sınıf devrimcileri yüreklerinde yeni bir dünya taşıyorlar. Şimdi görev bu dünyayı işgallerle, direnişlerle, eylemlerle, özörgütlenmelerle büyütme zamanıdır. Sınıfın ayağa kalkışını karşılama zamanıdır.

Son sözü Alman devrimcilerine, Spartakistlere bırakalım:

"Proletarya, ayağa kalk!

Savaşa! Kazanacağın koca bir dünya var önünde ve savaşacağın koca bir dünya!

Burada, insanlığın en yüce amaçları uğruna, dünya tarihinin sınıf savaşımında, düşmana söyleyeceğimiz tek şey şu: 'Göze göz, dişe diş!'

Dipnotlar:

Daha geniş bilgi için bakınız Volkan Yaraşır, İşgal Direniş Grev; Mephisto Yay.; 2006

Daha geniş bilgi için bakınız Volkan Yaraşır, Uluslararası İşçi Hareketleri; Tümzamanlar Yay.; 2004

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak,** Sayı: 09/02, 15 Ocak 2009)*

14 Mart'tan 1 Mayıs 2008'e: İşçi sınıfının baharına doğru...

İşçi hareketi TEKEL işçilerinin direnişi ve 14 Mart eylemiyle yeni bir baharın zeminlerini örüyor. 2007 yılından başlayan bu süreç, biriktire biriktire bugüne ulaştı. Uzun bir sessizlik ve durgunluk döneminden geçen işçi sınıfı, özellikle Hrant Dink'in cenazesinin son derece görkemli bir kitle hareketine dönüşmesiyle moral ve güç aldı. Cenaze kendiliğindenci bir karakterde kitle gösterisiydi ve bu özelliği eylemin muhteşemliğini ve zaaflarını içinde taşıdı. İçinde farklı sınıf ve katmanları barındırdı. Resmi ideolojiyi sorgulayan etkiler yarattı. Her şeyden önce bir şeyler yapılabileceğini gösterdi. Bu gelişme kendini 1 Mayıs sürecinde sınıfın aktif ve radikal bir şekilde müdahalelerde bulunmasına yol açtı. 30 yıl sonra 1 Mayıs'ın Taksim'de kutlanma ısrarı, 1 Mayıs'a yakışan bir tavır oldu. 1 Mayıs alanının yeniden kazanılmasına yol açtı. Egemenlerin yasağı fiilen ve radikal bir şekilde aşıldı. 1977 yılında 1 Mayıs şehitlerine verdiğimiz "1 Mayıs'ı 1 Mayıs alanında kutlama" sözümüz yerine getirildi. Aslında bu gelenek 12 Eylül'ün karanlık günlerinde, '80'li yılların sonunda ısrarla sürdürülmüştü. Hrant Dink'in cenazesinde 100 binlerin alanı zaptetmesi, 2007 1 Ma-

yıs'ının Taksim'de kutlanmasına zeminler yarattı. Moral ve özgüven hissi uyandırdı.

1 Mayıs'ı takip eden kamudaki toplu sözleşme dönemi sınıf hareketinde yeni bir ivmenin habercisi oldu. Birden havayı senkronize grev atmosferi sardı. Geniş kesimler yaygın olası bir grev dalgasını tartışmaya başladı. Özellikle Hava-İş Sendikası'nın toplu sözleşme sürecindeki kararlılığı ve grevdeki ısrarı ve tutarlılığı, sınıfa büyük moral verdi. Sermaye ve siyasi iktidar ise öfkeliydi. Hava-İş'in iradesini kırmak için her yöntem kullanıldı. Özellikle yazılı ve görsel medya işçi ve grev karşıtı propagandaya başladı. Egemenlerin "entelektüel" tetikçileri olan bir kısım "aydın" ve akademisyen greve ve toplu sözleşme sistemine saldırdı. Grev ilkel bir yöntem, toplu sözleşme ise bireysel özgürlüğü kısıtlayan arkaik bir uygulama olduğu yönünde yaygın açıklamalar yapıldı. Gramsci'nin tanımıyla transformismoyu oluşturan bu kesimler egemen ideolojinin ya da ılımlı İslam'ın hegemonya kurmasının ajanları gibi hareket etti. Öte yandan hükümet ve sermaye çevreleri Hava-İş'te yaşanacak bir grevi, "vatan hainliği"yle özdeş tuttu. Yasadışı bir şekilde grev oylaması yaptırıldı. Her düzeydeki baskıya rağmen Hava-İş üyeleri greve çıkma ısrarını korudu. Bu kararlılık sonucunda toplu sözleşme başarıyla bitirildi. Aynı dönemde Teksif Sendikası (genel merkezinin uzlaşmacı tavrına karşılık) tabanının kararlılıkla "sıfır" sözleşmeyi imzalamaması yeni bir gelişme oldu. Tekstil İşverenleri Sendikası katı tutumuna rağmen, sonunda işçilerin lehinde toplu sözleşme imzalandı. Sözleşmeye işverenlerin yaklaşımını Halit Narin net bir şekilde ortaya koydu. Halit Narin, "Teksif Sendikası'yla 40 yıllık centilmenlik anlaşmamız bitmiştir" dedi ve "Bundan böyle toplu sözleşme yapmayacağız" diye açıklama yaptı. Özce; Halit Narin sermayenin yeni yol haritasını gösteriyordu. Artık ne sendika, ne de toplu sözleşmelere tahammül edemediklerini açıklıyordu.

Haber-İş'in Telekom grevi 2007'nin zirvesi oldu. Sermayenin ve siyasal iktidarın sistematik bir şekilde sendikanın altını boşalt-

ması, kapsam dışı personelin sayısının artması ve toplu sözleşmede bir dizi hak kaybının gündeme gelmesi, haber işçilerinin öfkesini tetikledi. Haber işçisi greve istenen derecede hazırlanamamıştı ve mücadele deneyimi olarak yetersizdi. Buna rağmen haber işçileri öfkeyle ayağa kalktı ve greve çıktı. İşçiler grevi, grevin içinde öğrendi. Dostu düşmanı mücadelenin içinde ayrıştırdı. Grev daha ilk gününden itibaren kırılmaya çalışıldı. Kapsam dışı personel devreye sokuldu ve polis desteğiyle çalıştırıldı. Ama grev devam etti. Grevci işçiler kararlılıkla mücadelesini sürdürdü ve direndi. Grevde geçen her gün haber işçisini besledi, şekillendirdi. Sınıf ve sendikal kimliğini ve bilincini güçlendirdi. 46 gün süren grev, 12 Eylül sonrası en büyük grevlerden biri oldu.

Telekom grevi, işçi sınıfına büyük bir güç ve moral verdi. İşçi sınıfı son yıllarda yaşadığı durgunluğu Telekom greviyle aştı. Grev işçi sınıfının mücadele azmini körükledi. Her şeyden önemlisi bazı çevrelerin unuttuğu, ya da yadsıdığı sınıf mücadelesini ve kavgasını çıplak bir şekilde ortaya koydu. Telekom grevi, sınıfa karşı sınıf politikasının somut yansıması oldu. İki antagonist sınıf açıkça çatıştı. İki antagonist sınıfın safları da açıkça ortaya çıktı. Bir tarafta emek ve emek cephesi, diğer tarafta sermaye vardı. Sınıf mücadelesinin ayrıştırıcılığı kendini net bir şekilde ortaya koydu. Telekom grevi, grevin yapılabileceğini, sürdürülebileceğini ve (bütün eksikliklerine rağmen) kazanılabileceğini gösterdi. Telekom grevi, yakın dönem sınıf hareketinde yeni bir moment oldu. Ardından sabır, kararlılık ve azmin göstergesi olan Novamed grevi başarıyla bitirildi. Novamed, sınıf mücadelesinde kadın işçilerinin rolünü bir kez daha açığa çıkardı. Novamed sınıf mücadelesinde, işçinin onurunun ekmekten daha önce geldiğini gösterdi.

2007'nin son aylarındaki bu gelişmeler sarsıcı etkiler yarattı. Uluslararası düzeyde işçi sınıfının eylemlerinin yükselmesi ise sürecin başka bir boyutunu oluşturdu.

Ekonomik faşizm olarak da tanımlanabilecek neoliberal politikaların merkez ülkelerde yarattığı yıkım sonucu, Avrupa işçi sı-

nıfı ayağa kalktı. Bir kısmı sosyal yıkım yasalarına karşı, bir kısmı ekonomik-demokratik hakların korunması ve geliştirilmesi için doğan bu eylemler, Yunanistan'dan Macaristan'a, Fransa'dan Almanya'ya kadar kıta Avrupa'sını sardı. Engels'in deyimiyle ayrıcalıklı işçi konumundaki merkez ülke işçileri kapitalizmin yıkıcılığına karşı ayaktaydı. Sınıf mücadelesi "hayaleti" Avrupa'yı sarıyordu. Ayrıca İsrail, Mısır ve Güney Afrika'da görkemli işçi eylemleri gerçekleşti.

İşçi sınıfı ulusal ve uluslararası düzeydeki eylemler, grevler, direnişler ve genel grevlerle kış uykusundan uyanmaya başladı. Gelişmeler bir silkinme, toparlanma, kendine güvenme ve harekete geçmeyi işaretliyordu.

Tuzla ve Davutpaşa katliamları

2008'e bu birikimlerle girildi. Davutpaşa'da yaşanan katliam, kapitalist sistemin iğrençliğini bir kez daha ortaya çıkardı. Kapitalizm insanın insan üzerindeki tahakkümü, sömürüsü ve efendiliği demekti. Kapitalizm işçi sınıfına tek bir şey vaat ediyordu: Ölüm ve iliklerine kadar sömürülme. Davutpaşa katliamı sınıfın kolektif öfkesini ve kinini açığa çıkarmasa da gerçek yüzünü gösterdi. Benzer gelişme yoğunlaşan iş cinayetleriyle Tuzla tersanelerinde yaşandı. Tersane işçileri ağır çalışma ve yaşam koşulları ve taşeronluk adı verilen vahşi sömürünün altında çok kısa zamanda tek tek ölmeye başladı. Sınıfın öfkesini tetikleyen bu gelişmeler, 18. yüzyıldaki kapitalizmin koşullarını aratmayan Tuzla'da yeni bir dönemin kapılarını açtı. Yapılan bir günlük eylem, Tuzla cehenneminde her şeyin yeni başladığını gösterdi. Hedef havza grevi olarak belirlendi. Davutpaşa katliamı ve Tuzla tersane işçilerinin eylemleri sınıf duyarlılığını artırdı. İşçi sınıfı politik gündemin içinde yer aldı. Yer yer sendikalaşma atakları ve Tega grevi gibi küçük ama uzun soluklu ve dirayetli grevler ve Yörsan gibi inatçı direniş ve eylemler işçi sınıfının özgüvenini pekiştirdi.

TEKEL işçilerinin 2007'nin sonlarında yükselen mücadelesi, 2008'in ilk aylarında giderek sertleşti. Daha önce kısmi özelleştirme politikalarını ve sonuçlarını yaşayan TEKEL işçileri, kendilerine yönelik radikal özelleştirmelerin ne demek olduğunu biliyordu. Dişe diş mücadeleye hazırlanan TEKEL işçileri, işyerini terketmeme, miting ve fiili gösterilerle ekmeğini ve işini korumakta ısrarlı olduğunu gösterdi. Özellikle Ankara eylemi, devletin sınıfa yaklaşımını açıkça ortaya koydu. Kar altında tazyikli suya maruz kalan ve yerlerde sürüklenen TEKEL işçisinin öfkesi, gerçek bir sınıf öfkesiydi. Bu öfkenin, antikapitalist bilinçle bütünleşmesi muazzam bir güç yaratabilirdi. Şeker işçilerini de benzer bir süreç bekliyor. Onları da aynı doğrultuda harekete geçirmek acil bir görev olarak önümüzde duruyor.

14 Mart genel direnişi

Sosyal yıkım yasasına yönelik yerel eylem, miting, ajitasyon ve propaganda faaliyetleriyle başlayan çalışmalar 14 Mart genel direnişiyle en üst boyuta ulaştı. 14 Mart, son 30 yılın en büyük ve katılımı en yüksek işçi eylemi oldu. Tahmini rakamlara göre 2 milyona yakın işçi çeşitli biçimlerde harekete geçti. Eylem yaptı ve sınıf tavrını gösterdi.

1980 sonrası uygulanmaya başlayan neoliberal politikalar sonucu ezilen, yoksullaşan, işsiz kalan ve geleceksizleşen emekçi yığınlar, yıllarca öfkelerini ve tepkilerini biriktirdi. Sessizce bekledi ve sustu. Fakat SSGSS'nin yıkıcılığının farkına varmalarıyla öfke harekete geçti. 14 Mart neoliberal politikalara net bir karşı duruş oldu. 14 Mart bir patlamaydı. Geniş yığınları içinde taşıdı ve sınıfın muhteşem gücünü açığa çıkardı. Türkiye'nin her yeri, her alanı işçilerin nümayişlerine sahne oldu. 14 Mart, tabanın harekete geçişiydi ve tabanın harekete geçişiyle neler yapılabileceğini gösterdi. Bazı sendika (Petrol-İş, Birleşik Metal, Tez Koop-İş, Hava-İş gibi) genel merkezlerinin dışında, sendikal yapıların geneli statükocu bir

tavır sergiledi. Oyalayıcı ve bazen engelleyici tavırlar alındı. Konfederasyonlar ise eylemi kontrollü bir reaksiyon içinde tutma eğilimindeydi (bir ölçüde DİSK'i ve KESK'i ayrı tutabiliriz). Ne var ki tabanın müthiş basıncıyla ve sınıfın değişik katmanlarının katılımıyla bu sorun aşıldı. İşçi sınıfı konfederasyonların belirlediği sınırları paramparça etti.

Her şeye karşın gözardı edilmemesi gereken bir noktanın üzerinde durmak gerekir. 14 Mart bir yönüyle de (yukarıda belirttiğimiz bütün olumsuzlukları görerek) sendikal yapıların ve konfederasyonların küçük bir adımıyla ve ufak bir kıpırdanmasıyla önemli sonuçlar elde edilebileceğini ortaya koydu. Sendikal hareketin üzerindeki ataleti ve bürokrasiyi kırdığı, korparatizmi parçaladığı ölçüde ne kadar etkili olacağını gösterdi.

Siyasal iktidarın pervasızlığı eylem öncesinde en üst boyuttaydı. Tayyip Erdoğan'ın sendikaları "yalancılıkla" itham etmesi aslında siyasal iktidarın işçi sınıfını ve örgütlenmelerini aşağılaması ve küçük görmesiydi. 14 Mart sermayeye inen bir şamar oldu. Sınıfla alay edilemeyeceğini ve dalga geçilemeyeceğini gösterdi. Üretimden ve hizmetten gelen gücün kullanılmasıyla antidemokratik yasaların, sınıf karşıtı uygulamaların nasıl bertaraf edileceği ortaya çıktı.

14 Mart öncesi sınıfla alay eden, onu dikkate almayan siyasal iktidar, aynı gün yasayı gündemden çekti. Emek Platformu temsilcileriyle görüşmek zorunda kaldı.

14 Mart sınıfın gücünü ortaya koyan ve muktedir oluşunu gösteren bir eylem oldu. Şimdi görev siyasal iktidarın manevralarını görmek, sınıfın duyarlılığını sürekli kılmak ve sınıfın mücadelesini aktüalite içinde sıkıştırmamaktır. Fakat gelişmeler siyasal iktidarla Emek Platformu arasında, "uzlaşma" adında IMF ve Dünya Bankası'nın istediği doğrultuda kararlar alınmasına yol açtı. Siyasal iktidar "uzlaşı" adında yarattığı halüsinasyonla, sınıfın moral gücünü ve tepkisini kırmayı amaçladı. Bu arada ilk tavrını değiştiren DİSK ve KESK'in 1 Nisan eylemi önemli oldu. Bu konfederas-

yonlar en azından hükümetin politik manevrasının araçları olmaktan çıktı. Tavır bir anlamda özeleştiri niteliği taşıdı ama aynı zamanda bu yapıların sendikal politikalarının ne derece istikrarsız olduğunu da gösterdi. Bazı ciddi süreçlerde savrulabileceklerini ortaya koydu. Türk-İş, Hak-İş ve çeşitli kamu konfederasyonları siyasal iktidarın aparatına dönüştü. Hükümet, sınıfın 14 Mart hamlesine karşı soğukkanlı bir şekilde, bazı konfederasyonları da suç ortağı yaparak yanıt verdi. SSGSS'de yapılacak kısmi revizyonlara onay vermek son derece geri bir tutumdur ve sınıfın moral gücünü kırıcı içeriktedir. Yasanın geri çekilmesi ve çöpe atılması hedef alınmalıdır. İşçi sınıfı buna hazırdır. Ayrıca neoliberal politikaların sistematik bir karşı devrim politikaları olduğu unutulmamalıdır. SSGSS bu programın yalnızca bir boyutudur. Evet önemli bir boyutudur. Ama arkasından bir dizi tarihsel kazanımın gaspı gündeme gelecektir. Başta kıdem ve ihbar tazminatının gaspı, ardından asgari ücretin içinin boşaltılması ya da bölgeselleştirilmesi gibi saldırılar bunlardan birkaçıdır.

İşçi sınıfı, sınıfa karşı sınıf politikaları, mücadele ve örgütlenme taktikleriyle ancak bu konsantre karşı devrimci saldırıları püskürtebilir.

Sermayenin bizi "dar alanda kısa paslaşmalar" yapmaya zorlayacak manevraları, sınıfın mücadele ve eylem gücünü parçalayıcı içeriktedir.

Emek Platformu'nun SSGSS'de yapılan bazı düzeltmelere onay vermesi, hükümetin manevralarına tabi olması ciddi anlamda olumsuz bir hava yarattı. Sınıfın heyecanında ve yaratılan dalgada kırılmalar yaşanabilir. Şimdi yeniden başlama zamanıdır. Yeterince gayret gösterirsek 1 ve 6 Nisan eylemleri yeni bir çıkışın, ayağa kalkışın zeminleri olabilir.

14 Mart bu anlamda başlangıç olmalıdır. Sermayenin Çin çalışma rejimi olarak gündeme sokacağı düzenlemeler, 14 Mart ruhunun canlı tutulması ve sınıfın genel ruh haline dönüştürülmesiyle engellenebilir.

Artık gün defans günü değildir. İşçi sınıfının kolektif tepki ve eylemlerinin örgütlenme günüdür. 14 Mart, son derece sert ve acımasız bir saldırının püskürtülebileceğini gösterdi. Sınıfın özgüvenini açığa çıkardı. Şimdi görev eylemlerin ve direnişlerin senkronizasyonunu yaratmak olmalıdır. Sınıfın eylem içinde öğrenmesi ve örgütlenmesi amaçlanmalıdır. 14 Mart neoliberal saldırılara karşı sınıfın birleşik gücünün yaratılmasının zemini olmalıdır. 14 Mart bir kitle hareketinin mayası işlevi görmelidir.

"Taban uyanıyor", yerel inisiyatifler

SSGSS süreci Türkiye çapında yerel inisiyatiflerin doğmasını beraberinde getirdi. Özellikle sendika şubeler platformu gibi örgütlenmeler, başta Ankara'da olmak üzere İstanbul, Bursa, Adana, Gebze'de yayıldı. Etkinlikleri arttı. Sınıfın tüm katmanlarını harekete geçirmeyi hedefleyen bu ve benzer örgütlenmeler yeni işçi inisiyatif alanları olarak öne çıktı. Sınıfın değişik katmanlarını (güvencesizleri, sendikasız işçileri, işsizleri) içinde barındırdı ya da bu kesimlerin örgütlenmesini hedefledi. Ayrıca birçok demokratik kitle örgütlenmelerinin sosyal yıkım yasasına karşı oluşturdukları yerel inisiyatifler önemli işlev gördü. Değişik yerel inisiyatifler fiilen bürokratik, korporatist yapıları ve işleyişi aşan, kitleleri aktive eden, kitle iradesini yansıtan oluşumlar olarak dikkat çekti. 14 Mart'ta görüldüğü gibi kitlelere ulaşmanın ve kitleleri harekete geçirmenin en önemli araçları oldu. Bir volan kayışı işlevi gördü.

Bu yerel inisiyatiflerin gelişmesi, farklı biçimlerde zenginleşmesi ve kökleşmesi önümüzdeki dönem sınıf hareketine ivme kazandıracaktır.

Türkiye'de 2006 rakamlarına göre 13 milyon (işçi kabul edeceğimiz) ücretli çalışan bulunuyor. Açık ve sayılamayan işsiz sayısı ise 6 milyondur. Kısaca ülkemizde mülksüzlerin (çalışan işçilerin ve işsiz işçilerin) sayısı 19 milyondur. Bu sayının yalnızca % 5'i sendikalıdır. Sınıfın % 95'i ise örgütsüzdür. Aşağı yukarı bu top-

lam sayının % 65'i ise güvencesizdir. Bu tablo Türkiye işçi sınıfının son derece örgütsüz, şekilsiz, organik birliği dağılmış ve katmanlaşmış olduğunu göstermektedir.

Durum çok net ortadadır. Sınıfın bir bütün olarak yeniden yapılanması acil bir görevdir. Sorunu salt bir sendikal kriz olarak görmek eksik ve yanlış bir yaklaşımdır. Sorun sınıfın tüm katman ve kesimlerinin örgütlenmesi ve organik birliğinin sağlanmasıdır. Bugün sendikal bir krizin yaşandığı doğrudur. Ama bu yalnızca yaşanan problemin sonuçlarından biridir. Yapılması gereken sınıfın her katmanını; işsizleri, güvencesiz işçileri, sokak işçilerini, marjinal kesimleri, beyin işgücünü, sendikalı işçileri, sendikasız işçileri örgütlemek ve sınıfın birleşik gücünü yaratmaktır. Bunu başarabilmek tabanın harekete geçmesiyle olanaklıdır. Sınıfın bir bütün olarak harekete geçirecek ve sınıf hareketini yeniden yapılandıracak temel örgütlenme, taban örgütlenmeleridir. Taban örgütlenmeleri sınıfın bir nesneler yığını olmasını engelleyen, onun yıkıcı gücünü açığa çıkaran tarihsel bir pratiktir.

Sendikal hareket bu süreçte yeniden yapılanmasına bağlı olarak en fazla katalizör işlevi görebilir. 14 Mart pratiği, sınıfa yönelik topyekûn saldırıya karşı, topyekûn bir direniş oldu. Sınıfın bir blok halinde harekete geçişini gösterdi. 14 Mart sınıfın tüm katmanlarına yönelmenin önemini ortaya koydu ve bu görevin ihmal edilmez olduğunu gösterdi.

Telekom grevinin yarattığı dalga 14 Mart'ta daha üst bir boyuta sıçradı. Şimdi görev bu dalgayı 1 Mayıs'la taçlandırmaktır.

TEKEL işçilerinin özelleştirmelere karşı direnişi, Yörsan ve Tega gibi yerel grevler, çeşitli işçi havzalarında örgütlenme pratikleri, 14 Mart gibi muhteşem ayağa kalkışlar 1 Mayıs 2008'le birleşmeli ve bütünleşmelidir. 1 Mayıs 2008, 14 Mart'tan daha ileri bir adım olmalı ve sınıfın gücü dosta düşmana gösterilmelidir. 1 Mayıs 2008'e "1 Mayıs'ta 1 Mayıs alanına" şiarıyla hazırlanılmalıdır. Bu bir inat, bir kararlılık, ısrar ve bir gelenektir.

Anti-kapitalist bir kitle hareketi yaratmak için ileri

14 Mart anti-kapitalist nitelikte bir kitle hareketinin hangi zeminde, koşullarda ve nasıl olacağını ortaya koydu.

2008 yılı iki antagonist sınıfın mücadelesine ve savaşlarına sahne olacak. Türkiye Cumhuriyeti, "ılımlı İslam'la" BOP projesine, Çin çalışma rejimiyle AB'ye angaje olmuş durumda. 2008'de bu angajmanların sert sonuçlarının yaşanması muhtemeldir. Finans kapitalin küresel düzeyde bir kriz yaşaması ihtimalinin çok yüksek olduğu koşullarda Türkiye'nin bu süreçten şiddetle etkilenmesi beklenmelidir. Ayrıca bu krizin 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nden sonraki en büyük kriz olduğu tartışması yapılmaktadır. Yaşanacak kriz yalnızca finansal değil, yapısal nitelikte bir krizdir. Türkiye'nin içine gireceği kriz sarmalı, aynı zamanda sınıf mücadelesini keskinleştirecektir ve yıkıcı sonuçlar yaratacaktır. Kriz, işçi sınıfı için yoksulluk, işsizlik, açlık anlamı taşıyacaktır. İşçi sınıfı bu olası gelişmeye karşı hazırlıklı olmalı, örgütlenmelerini yaygınlaştırmalı ve kökleştirmelidir. Krizin faturasının bizim üzerimizden çıkarılacağı ortadadır. Krizin sermayenin kendi krizi olduğunu göstermek gerekir. Bizim yapacağımız hiçbir fedakarlık yoktur. Görev krizden sınıf mücadelesi için yeni imkanlar çıkarmak, emeğin örgütlülüğünü güçlendirmek olmalıdır. Yolumuz 2001'de Arjantin işçi sınıfının izlediği yol olmalıdır. Yani direniş, ayağa kalkma ve toplumsal mücadeleyi sürükleme...

1 Mayıs 2008 çalışmaları, 2 Mayıs'tan sonra sosyal yıkım yasasına, kıdem ve ihbar tazminatının gaspına, bölgesel asgari ücret uygulamalarına, TEKEL'in ve şekerin özelleştirilmesine karşı bir anti-kapitalist cephenin ya da bir kitle hareketinin yaratılmasına dönüştürülmelidir.

14 Mart bunun gerçekleşmesinin her türlü zeminin bulunduğunu göstermiştir. Bu hareket, sınıfın birleşik gücünün ifadesi olmalıdır.

Bu konuda 1980'li yıllarda İngiltere'de neoliberal politikalara

ve Thatcher'e karşı gerçekleşen Anti-Poll tax hareketi örnek oluşturabilir. Thatcher ilk iktidara geldiği dönemde madencilerin grevini kırarak sınıfın örgütsel ve mücadele gücünü parçaladı. İkinci hükümet döneminde sınıfa genel bir saldırı başlattı ve bu saldırıyı ideolojik bombardımanlarla bütünleştirdi. Üçüncü hükümet döneminde ise sınıfı ve emekçi kitleleri köleleştirmeyi amaçladı. Radikal neoliberal politikaları acımasızca hayata geçirdi. O dönemde (1987) çıkardığı Poll tax, kelle vergisiyle ekonomik durumu ne olursa olsun, 18 yaşını doldurmuş herkesten vergi almayı amaçladı. Bu adım toplumu bütünüyle kontrol etmeyi de amaçlıyordu. Verginin çıkarılma kararı dipten gelen bir dalgayı tetikledi. Poll tax'e karşı mücadele önce bireysel düzeyde başladı. Birebir ilişkilerle yürütüldü. Çeşitli ve zengin ajitasyon ve propaganda araçları yaratıldı. Ama asıl olarak ev ev, kişi kişi bir hareket örgütlendi. Anti Poll tax mücadelesi büyük bir kitle hareketine dönüştü ve bu hareket Thatcher'in sonunu getirdi.

Bugün benzer bir çalışmayı Türkiye'nin her yerinde ve her alanında yapabiliriz. Bu çalışma her şeyden önce sabır isteyen, meşakkatli ve uzun soluklu olacaktır. Böylesine bir faaliyette birebir ilişki ve temas esas alınmalıdır. Sermayenin saldırıları özellikle sosyal güvenlik yasası, kıdem ihbar tazminatının gaspı, asgari ücretin fiilen ortadan kaldırılmasının bütün detayları halka anlatılarak, ajitasyon grupları ve ekipleri yaratılmalı, ev ev, sokak sokak, mahalle mahalle hareket örülmelidir. Bıkmadan, usanmadan bu saldırıların yaratacağı sonuçlar kitlelere açıklanmalıdır. Tek tek aktivistlerin faaliyetlerini dıştalamayan bu çalışma, ortak örgütlenmelerle yaygınlaştırılmalıdır. Özellikle birebir görüşmeler ve temaslar öne çıkarılmalıdır. Bunun dışında "10 milyon imza" gibi kampanyalar, aktivist yürüyüşleri, saldırıları teşhir edecek kitle gösterileri farklı ve renkli kampanyalar gerçekleştirilebilir. Ama asıl hedef sınıfın üretim ve hizmetten gelen gücünü açığa çıkartmaktır. Yapılacak çalışmalar buna hizmet etmelidir. Görev her işyerinde, her mahallede, her sokakta işçi sınıfı ve emekçi yığınların ko-

lektif iradesini yansıtacak komiteler oluşturmaktır. Hedef genel grev ve genel direnişin örülmesidir ve uzun soluklu bir mücadeleyi örgütlemektir. Sosyal yıkım yasasına, asgari ücretin, ihbar ve kıdem tazminatının fiilen tasfiyesine, başta TEKEL ve şeker olmak üzere her türlü özelleştirmeye, "kentsel dönüşüm" adı altında şehrin rant alanına dönüştürülmesine, konut hakkının gaspına, suyun metalaştırılmasına karşı komiteler oluşturulmalı ve yaygınlaştırılmalıdır.

Bu komiteler mücadele organına dönüştürülerek, geniş yığınları harekete geçirmek hedeflenmelidir.

"Bir şey yapmalı"nın başlangıcı buralardır. Sorumluluk duyan her kişi, her aktivist, kurum ya da yapı bir yerden başlamalıdır ve bir oya işler gibi uzun soluklu ve meşakkatli bir mücadeleyi hayatın her alanında örmeye çalışmalıdır. Görev "geleceğe" karşı sorumluluk duyan herkesindir. Sosyal güvenlik, asgari ücret, kıdem ve ihbar tazminatı, toplusözleşme ve grev hakkı ve sendikalar bizlere daha evvelki işçi kuşaklarının ulusal ve uluslararası düzeyde kan, gözyaşı, ölüm, katliam gibi ağır bedeller ödeyerek emanet ettiği kazanımlardır. Bu kazanımlarımızı korumak hatta geliştirmek bizim de gelecek işçi kuşaklarına bırakacağımız değerler olacaktır. Tarih işçi sınıfının yarattığı değerlerle şekillendi. Tarih ve gelecek bizden sorumluluk ve görev bekliyor.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 08/15, 11 Nisan 2008)*

Davutpaşa katliamı: Öfkemiz isyanımızın mayasıdır!

Duvardaki sarmaşık[1], taban örgütlenmeleri

Paraguay'ın başkenti Asuncion'da bir hipermarkette çıkan yangın üzerine, işveren talan olmasını engellemek için bütün kapıları kapatıyor. İçerde bulunan 100'ün üzerinde müşteri ve işçi dışarı çıkamadığı için, yanarak feci şekilde ölüyor. Davutpaşa katliamını duyduğumda aklıma bu olay geldi[2]. Sermaye için işçilerin hiçbir değeri yoktur, onlar yalnızca sömürülecek nesnelerdir. İşçilerin ölmeleri, yaralanmaları ve aç kalmaları umurlarında bile değildir. İşin trajedisi işçilerin de yaşananları bir kader olarak görmesidir. Asgari ücretle olağanüstü zor koşullarda çalışan, hiçbir güvencesi olmayan, her an iş kazası geçirme ihtimali olan, günde 10 saat ya da daha fazla emek harcayan, en az 3 ya da 4 kişiye bakan, gecekonduda oturan işçinin öfkelenmemesi, kin duymaması anlaşılır gibi değildir. Hatta bu tavrıyla sermayeye asıl olarak güç veren ve onun mutlak tahakküm isteğine onay veren işçinin ta kendisidir.

Kapitalizmin tek bir düsturu, yani kanunu, kaidesi vardır, o da azami kâr elde etme isteğidir. Bu onun ontolojisidir. Azami kârı gerçekleştirmek için en başta sınıfın her düzeydeki örgütlülüğünü dağıtır. Bilincini ve kimliğini deforme eder. İşçiyi kendine bile değersiz, hiç hissettirir. Ve yaşananları kadr-i mutlak gibi gösterir.

Davutpaşa katliamının bir kolektif sınıf öfkesine ve kinine dönüşmemesi gerçekten düşündürücüdür. Hatta bizlerin bile bu olay-

ları normalleştirdiğinin, sıradanlaştırdığınm göstergesidir.

Şunu unutmamak gerekir; evet bireysel kin kişiyi çürütür, patolojikleştirir ama sınıf kini olması gereken bir şeydir. Bu kahrolası kapitalist dünyayı reddediştir. Tahammülsüzlük bir itirazdır. Sınıfın öfkesi de benzer özellikler taşır.

Davutpaşa katliamı sınıfın öfkesini tetiklemeliydi.

Türkiye işçi sınıfının ana gövdesini oluşturan güvencesiz işçiler, benzer sitelerde, benzer atölyelerde, benzer işyerlerinde çalışıyorlar. Aynı koşullarda ve aynı problemlerle her an karşılaşıyorlar. Bu alanlarda bir şeylerin yapılmasını, sınıfın ayağa kalkışını sağlamak için önce Davutpaşa gibi katliamlara karşı sarsıcı, sistemi rahatsız edici ve sınıfın geneline örnek oluşturucu pratikler yaratmak gerekiyor[3], böylesi bir adım yol gösterici olacaktır.

Davutpaşa, işçi sınıfının örgütsüzlüğünün ürünüdür. Davutpaşa, sınıfın rıza göstermesinin sonucudur. Davutpaşa, sınıf bilinci ve kimliğindeki deformasyonun dışavurumudur.

Davutpaşa'nm son olmasını arzuluyorsak, artık her atölyede, her sitede, her organize sanayi bölgesinde bir "hayaleti" dolaştırmayı başarabilmeliyiz. O "hayalet", örgütlenmedir. İşçinin yalnızlığına, güçsüzlüğüne, boyun eğişine karşı örgütlenmek tek şiar olmalıdır. Bu vahşi sisteme karşı tek çarenin örgütlenmek olduğunu, inatla anlatmalı, göstermeli ve hayata geçirmeliyiz.

Belki Kolombiyalı devrimcilerden öğrenebiliriz. Kolombiya'da Gueverist gelenekten gelen M-19, "efsaneye" göre kendini şöyle deklare ediyor: *"Başın mı ağrıyor? Çözüm M-19", "Sorunun mu var? Çözüm M-19", "Patronundan mı şikayetçisin? M-19'a başvur", "Öfkeli misin? M-19'u bul"*. Bu ve benzeri yazı ve afişler bir kampanya şeklinde ülkedeki duvarları süslüyor. Aylarca sokaklara, caddelere, M-19 imzalı yazılar yazılıyor. Herkes M-19'un kim ve ne olduğunu merak etmeye başlıyor. Tam bu noktada M-19 harekete geçiyor. Başkentte bir müzede bulunan Simon Bolivar'ın kılıcını kamulaştırarak, yaslandığı geleneğe işaret ediyor. Ve bir dizi askeri garnizonu ve polis merkezini basarak, kuruluşunu ilan edi-

yor.

Bizler de işçi havzalarında benzer bir şeyi yapabiliriz. Örgütlenmenin "efsanesini" yaratıp, her işçiyi efsanenin parçasına dönüştürebiliriz. Efsanenin her atölyede, her sitede, her işçi kahvesinde, işçilerin dilinde dolaşmasını sağlayabiliriz.

Mesela şöyle: *İşyerinde baskıyla mı karşılaşıyorsun? Haydi taban örgütlenmelerine; seni eziyorlar mı? Taban örgütlenmeleri seni ezdirmez; şikayetin mi var? Taban örgütlenmeleri çözer; kendini yalnız mı hissediyorsun? Taban örgütlenmeleri sana güç verir.*

Taban örgütlenmeleri duvardaki sarmaşık gibidir. En olmaz, en örgütlenemez denilen yerlerde köklerini emek ve sermaye çelişkisinden alarak boy veren, inatçı, tuttuğu yeri bırakmayan, kavrayan, her durum ve koşula yönelik biçim alan, en zor şartlarda dahi tutunmasını ve ayakta kalmasını bilen, sınıfın kolektif gücü, iradesi ve aklı olan yapılanmalardır.

Evet, biz sınıfın diğer kesimlerini de unutmadan, özellikle resmi açıklamalara göre aynı koşullarda çalışan 4,7 milyon işçinin sadece İstanbul'da 1 milyon 150 bin işçinin, daha genel bir yorumla sınıfın % 65'nin kaderlerine boyun eğmelerini engellemeliyiz[4]. Kaderlerinin tek hakiminin kendileri olmasını sağlamalıyız.

"Yeni" kapitalizmi enformelleşme artı taşeronlaşma olarak tanımlayabiliriz.

Davutpaşa'daki gibi siteler, bloklar ve organize sanayi bölgeleri enformel sektörün merkezleri, kapitalizmin yeni azami kâr kaynaklarıdır.

Üzerine çok laf edilen kayıt dışılık, "kayıt içilik"le neoliberal ekonominin birbirini tamamlayan unsurlarıdır. Yani beyaz ya da siyah bir ekonomi yoktur. Neoliberal ekonomi zaten gridir. Sermaye kayıt dışılıkla beslenirken, güvencesizlikle ucuz emek "cennetleri", "vahaları" yaratıyor.

O sitelerde, küçük atölyelerde kan, gözyaşı ve terle dünya çapında markaların üretilmesi boşuna değildir.

Formel yaklaşımların tutmadığı, çözüm olmadığı bu alanlarda

formel olmayan yöntemlerin devreye sokulması zarurettir. Bu alanların kendine özgü sorunlarını gören, son derece esnek, sınıfın dünyasını ve evrenini kavrayan, sınıf bilinci ve kimliğini inşa eden örgütlenmeler yaratılmalıdır. Enformel sektörde dolaşan hayalet bu olmalıdır. Yani duvardaki sarmaşık, emeğin tarihsel birikimi olan taban örgütlenmeleri... İşçiler böylece dostlarının olduğunu, geleceksiz olmadıklarını, eğer örgütlüyseler her şey olabileceklerini görürler.

İşçiler Marx'ın dediği gibi şunu anlamalıdır: *"Emek, zenginler için harikalar yaratır, ama işçi için yoksunluk üretir. Saraylar yapar, ama işçi için inler üretir. Güzellikler yaratır, ama işçi için solup sararma üretir. Makine durumuna indirgeyerek barbarlık içine düşürdüğü işçiyi fizik, davranış ve yaşama biçimi bakımından alçaltır;* (burjuvazinin) *zihin alanını genişletirken, alıklığı ve budalalığı işçinin yazgısı durumuna getirir."*

Bunu yaratan kapitalist sisteme, sermaye düzenine karşı, sınıfın elinde tek bir silah vardır: örgütlü olmak, örgütlenerek ayağa kalkmak.

Taban örgütlenmeleri esnekliği, kolay kurulabilirliği, somut sorunlara müdahale etme kapasitesi ve sınıfın kolektif gücünü ve iradesini açığa çıkarmasıyla, emek tarihinin yarattığı en mütevazı ve en muazzam yapılanmalardır. İşçi sınıfına bu silahın gücünü anlatmak ve bu silahla donanmasını sağlamak en acil görevdir.

Dipnotlar:

[1] Duvardaki Sarmaşık Gibi... adlı çalışma Uruguay'da şehir gerillası eylemlerini örgütleyen Tupamaro'ların önder kadrosunun askeri diktatörlük koşullarında 11 yıl tam izole edilmiş bir halde, ölüm hücrelerindeki hayatlarını anlatmaktadır. Kitabın yazarları Rosencof ve Huidobro da Tupamaro'ların tarihsel önder kadrolarındandır. Duvardaki sarmaşık metaforu, her şart altında yaşama sarılma ve ayakta kalmaya gönderme yapmaktadır. Yazıdaki "Duvardaki Sarmaşık" ise, taban örgütlenmelerinin her şart ve koşul altında, en küçük atöl-

yeden ya da onlarca atölyeden oluşan sitelere kadar kurulabileceğini, her şeye rağmen ayakta kalıp, yaşayabileceğini anlatmaktadır. **E. Fernandez Huidobro, Mauriclo Rosencof. Duvardaki Sarmaşık Gibi; Belge Yay., 1993.**

[2] Son araştırmalara göre Türkiye'de yılda 80 bin iş kazası oluyor, yaşanan kazalar sonucu 1600 işçi yaşamını yitiriyor. Yani Türkiye'de her 5 dakikada bir iş kazası gerçekleşiyor ve her 6 dakikada, bir işçi kaza sonucu ölüyor. Türkiye'de 50 ve üzerinde işçi çalıştıran 15 binden fazla işyerinde iş güvenliği ve iş sağlığı konusunda yasal zorunluluklar yerine getirilmiyor. Bu durum küçük ve orta ölçekli işletmelerin önemli bir oranının ölüm mekanları gibi faaliyet yürüttüğünü göstermektedir.

[3] İşçi sınıfının mücadele ve eylem zenginliği öğreticidir. Bu eylemlerin sarsıcı sonuçları olmuştur. Örneğin İspanya'da 1971'de yaşananlar, Davutpaşa gibi katliamlara karşı neler yapılabileceğine örnek oluşturabilir. 1971 yılında İspanya'nın El Ferrol kentinde tersane işçileri toplusözleşme sürecinde yaşanan tıkanma üzerine harekete geçti. Önce iş yavaşlatma, mesaiye kalmama, yemek boykotları yapıldı. İşçilerin tepkilerine rağmen faşist ve korporatist sendika, toplusözleşmeyi imzaladı. Bunun üzerine işçiler tersaneyi işgal etti. Polis müdahalesiyle işgal kırıldı. İşçiler bir araya gelerek şehirdeki bütün işyerlerini gezip eylemlerini desteklemelerini istediler. İşçilerin bu tavrına karşı polis, şiddetle saldırdı. Çıkan çatışmada polis kurşunuyla iki işçi öldürüldü ve 40 işçi ağır yaralandı. El Ferrol'deki hava iyice gerildi. Şehir askeri birlikler tarafından ablukaya alındı. Yaşananlar İspanya'nın genelinde işçileri harekete geçirdi. İşçiler, İspanya'nın bütününde El Ferrol katliamını protesto etmek ve dayanışmalarını göstermek için kollarına siyah pazubant bağladı. Siyah pazubantlar sınıfın öfkesinin dışavurumuydu. Kolektif dayanışma ve karşı duruşu simgeliyordu. Bu ve benzeri eylemler İspanya işçi sınıfını şekillendirdi. Franco-faşizminin yıkılmasında önemli rol oynayan bir nevi sovyetik örgütlenme olan İşçi Komisyonları'nın–CC.OO gücünü pekiştirdi. Daha geniş bilgi için bkz., **Volkan Yaraşır. Uluslararası İşçi Hareketleri; Tümzamanlar Yay., 2004, s. 331-422.**

[4] Bu söylediklerimiz sınıfın geri kalan bölümünün olumlu bir pozisyonda olduğu anlamına gelmez. Aynı problemler farklı dozajlarda da olsa, % 35'lik kesimde de yaşanmaktadır. Yazının mahiyeti nedeniyle güvencesiz işçilere özel

vurgu yapılıyor. Taban örgütlenmeleri sendikalı, "güvenceli" kesimler için de vazgeçilmez bir örgütlenme biçimidir. Taban örgütlenmeleri sınıfın şekillenmesi ve yeniden yapılanmasının temel araçlarından birisidir.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 08/06, 8 Şubat 2008)*

İşçi sınıfı "makulu" berhava ederek şekillenir

2009 1 Mayısı'nın ülke çapında yaygın, geniş yığınlarca ve coşkulu bir şekilde kutlanması ve özellikle bütün baskı, tehdit ve devlet terörüne rağmen Taksim'in sokak sokak çatışılarak kazanılması işçi hareketi açısından son derece önemli bir merhale oldu.

Taksim'e çıkılması hem bir geleneğin bugün ve gelecekle bağını kurması, hem de net bir irade savaşının dışa vurumuydu. Aynı zamanda ahlaki bir duruştu.

1 Mayıs her şeyden önce Ocak 2009'dan beri ülke gündemini belirleyen yerel seçim atmosferini ve yarattığı sinizmi hızla dağıttı. Bu süreç sınıfı deklase edici sonuçlar doğurmuştu ve içinde ciddi tehlikeler barındırmaktaydı.

1 Mayıs kutlamaları ve özellikle Taksim'in kazanılması sınıfa militan ruh, özgüven ve moral verdi. Ve sınıfın bu militan ruha, özgüvene ve morale ihtiyacı vardı.

1 Mayıs süreci ve 1 Mayıs'ta yaşananlar sınıf hareketinin seyri konusunda tam bir laboratuar işlevi gördü. Bu seyri dört başlık altında toplayabiliriz. Sermaye ve devletin sürece yaklaşımı, sendikal bürokrasinin süreç içindeki olası yeni konumlanışı, solun süreci kavramada ve değiştirmedeki rolü ve son olarak sınıfın geniş yığınlarının durumu ve yönelimi.

1 Mayıs'ın tatil edilmesi en başta sermaye ve AKP hükümeti-

nin 1 Mayıs'ın içeriğini boşaltma hamlesi olarak dikkat çekti. AKP'nin seçimlerde oy kaybetmesi, AB'yle TC'nin entegrasyon süreci, sol ve sağ liberallerin AKP'den giderek uzaklaşması böylesi bir adımı etkilese de, asıl amaç bir iç boşaltma ve etkili bir halüsinasyon yaratma gayretiydi. Bu manevra ve 1 Mayıs'ta yaşananlar önümüzdeki dönemde sermaye ve AKP hükümetinin izleyeceği olası politikalar hakkında fikir verici içerikte oldu.

Kapitalist krizin sınıfın yıkıcı gücünü tetikleme olasılığı, bugünden sermaye ve AKP hükümetini harekete geçirdi. Sınıftan yükselebilecek en ufak tepkiye karşı tahammülsüzlükleri açığa çıktı. Sınıfın birleşik ve kitlesel bir güç olmasını engellemek için temel araçların şiddet, baskı ve tehdit olduğu netleşti. Ayrıca aşamalı blokaj taktikleriyle sınıfın gücünü dağıtmak, mücadeleyi lokalize etmek, direnişi kırmak, emek güçlerini parçalamak yönünde adımlar atılacağı netleşti. Bundan sonra şiddetin daha rafine kullanılması ve eylemlerin kriminalize edilmesi yönünde yeni taktikler devreye sokulabilir. Devlet terörü yaygınlaştırılarak, konsantre edilebilir. Sınıfın kimliğinin deforme edilmesi ve bilincinin köreltilmesi yönünde sistematik ideolojik terörle, çıplak terörün bir arada kullanılması gündeme gelebilir. 1 Mayıs devlet terörünün çıplak terör ve ideolojik terörle harmanlanarak hayata geçirilmesinin verileriyle yüklü bir pratik oldu.

Taksim'e çıkan Türk-İş ve Hak-İş'li sendika bürokratlarına polisin karanfil dağıtması, öte yandan Taksim'i zorlayan işçilere ve devrimcilere karşı gaz, cop, plastik mermi kullanılması ve yoğun şiddet uygulanması boşuna değildir. Taşların, sapanların, limon ve kül tablalarının "terör örgütlerinin" suç aletleri olarak lanse edilmesi, gülünç olmasının yanında bir yaklaşımın ürünüdür. Ayrıca 20 binin üzerinde polisin Taksim bölgesini kuşatması, 500'ün üzerinde insanın gözaltına alınması, 2'si ağır, 50'nin üzerinde yaralının olması, şiddetin boyutunu ortaya koymaktadır. "Makul olan" bunun üzerinden inşa edilmiştir. "Makul olan" devletin belirlediği ve kontrol ettiği, hatta yönlendirdiği ilişki ağlarım tanımladı.

Sermaye ve AKP hükümeti bir sınıf refleksi olarak işçi sınıfından gelebilecek tehlikelerin farkındadır. Önümüzdeki dönemin son derece sert geçeceğini görmektedir. Taksim'in başbakan dahil, resmi mercilerce bir savaş cephesi gibi korunmaya çalışılması, aslında bugünden olası gelişmelere karşı devletin nasıl tavır alacağını, iradesini ve aklını nasıl ortaya koyacağını gösterdi. Sınıfın yaşadığı atomizasyon ve yaygın örgütsüzlük durumu sermayeye bazı şanslar verse de sınıf mücadelesinin seyrini kontrol etmeleri mümkün değildir. Sınıf mücadelesi kendi zenginliğini yaratarak gelişir.

Kapitalist krizin çok boyutlu ve senkronize bir içerikte olması, yani gıda, hegemonya ve uygarlık krizleriyle çakışması ve iç içe geçmesi önümüzdeki dönemin büyük altüst oluşlara sahne olacağını göstermektedir. G-20 zirvesi her ne kadar ABD'nin eşitler içinde birinci olma (AB, Çin ve Rusya'nın yanında) çabasını açığa çıkarsa da hegemonya krizi derinleşerek sürüyor. Dünyayı sarsacak gıda krizi tetiklenmeyi bekliyor. Kapitalizmin çürümüşlüğü bu uygarlığın iliklerine kadar sızmış durumda. Kriz bütün bu faktörleriyle yeni bir tarihsel dönemi simgeliyor. Böylesi krizlerin yeni güç ilişkilerini, yeni jeo-politiği ve yeni kurumsal ve hukuksal mekanizmaları doğurduğu bilinmektedir. Ayrıca Rosa Luxemburg'un deyimiyle *düzenleyici savaşlar* bu dönemlerin vazgeçilmez aracıdır. Bu savaşlarla kapitalizm bir yanıyla anarşisini atarken, diğer yanıyla sermayenin değersizleşmesine karşı hamleler yapar. Bugün üçüncü paylaşım savaşını ya da düzenleyici savaşları bölgesel savaşlar içinde görebiliriz. Bu anlamda Ortadoğu, Orta Asya ve Orta Afrika önümüzdeki dönemin savaş alanlarıdır.

TC yeni jeo-politiğin kilit coğrafyası içinde yer almaktadır. Özellikle Ortadoğu'nun yeni dizaynında aktif rol almaya adaydır. IV. BOP dönemi* diye de adlandırabileceğimiz bu süreçte ABD, askeri gücünün büyük bir kısmını çekip bölgede kalıcı karargahlar kurarak, enerji kaynaklarını ve yollarını denetlemeyi amaçlıyor. Ayrıca bölgede (TC, İsrail, Mısır ve Kürt Federe Devleti gibi) bir dizi devleti uç beyi gibi konuşlandırmayı hedefliyor. Uç beylerine

hem aktif taşeronluk, hem de neo-lejyonerlik misyonu yükleniyor. TC bu uç beyliğine adaydır. Uç beyliği emperyalist agresyonun parçası olma halidir. Neo-Osmanlıcılık gibi alt emperyalist hayaller TC'nin aktif taşeronluğa hazırlığının ifadesidir. Böylesine bir süreç ülke içinde katı, otoriter bir rejimi koşullarken, ülke dışında emperyal politikaların mızrak ucu gibi hareket etmeyi gerektiriyor. Bu süreç bir yanıyla da hızlı bir militarizasyon süreci olarak kendini ifade ediyor.

Krizin yıkıcı etkilerinin açığa çıkmasıyla 2010 yılının ortalarında işsiz sayısının 10 milyona yükselmesi büyük bir olasılıktır. 2008 Eylül'ünden itibaren resmi rakamlara göre 500 bin, gayrı resmi rakamlara göre 850 bin kişi işsiz kaldı. Zaten açık ve sayılamayan işsizlerin toplamı 6 milyondu. Bu sayıyla birlikte toplam işsiz sayısı 7 milyonu buldu. Eldeki ampirik verilere göre önümüzdeki 1,5-2 yıl içinde bu sayıya 3 milyona yakın işsizin eklenmesini bekleyebiliriz. Eğer bu işsiz yığınlar sınıfın organik parçası haline getirilemezse, hızla mobilize edilerek ülke içinde etnik, dini, milli polarizasyonun tarafına dönüştürülebilir. Öte yandan bu yığınlar TC'nin yeni Ortadoğu dizaynında, Irak ve Afganistan'da yükleneceği "görevlerde" neo-lejyoner olmaya adaydır.

Bu büyük altüst edici gelişmeleri engelleyecek tek güç sınıf hareketidir. Sınıf hareketinin gösterebileceği kolektif reaksiyon, sistemin korkulu rüyasıdır. Bundan dolayı önümüzdeki dönem sınıfın göstereceği her tepkinin devlet terörüyle boğulması, aynı zamanda eylemlerin ve direnişlerin bloke ve kriminalize edilmesi beklenmelidir. Sınıfın bağımsız ve birleşik gücünü dağıtmak yönünde son derece stratejik adımlar atılabilir.

TC'nin bir yandan Ortadoğu'da uç beyliğine sıvandığı, öte yandan yeni sermaye birikim rejiminin uzantısı olarak Çin ve Vietnam çalışma rejimini inşa ettiği koşullarda yükselecek bir toplumsal muhalefete tahammülü yoktur. Çünkü Nazi çalışma rejimini andıran uygulamaların devreye sokulması inanılmaz bir sömürü çarkını yaratırken sermaye kârına kâr katma olanağına kavuşmak-

tadır. İçeride baskı ve otoriter gelişmeler sınıfı ezerken, dışarıda emperyalist agresyon politikalarına tabilik sermayenin aç gözlülüğünü ve hırsını ancak doyurabilir. Bunun işçi sınıfı için anlamı açlık, yoksulluk, işsizlik ve sefalettir, kan ve gözyaşıdır.

Sendikal bürokrasinin bu dönemde yeni işlevler yüklenmesi olasıdır. AKP iktidarının siyasal İslam'ı Vietnam-Çin çalışma rejiminin ideolojik çimentosu olarak devreye sokması yanında önümüzdeki süreçte neo-korparatizm diye tanımlayabileceğimiz gelişmelerin yaşanması muhtemeldir. TC'nin Portekiz'de Salazar'ın korporatist devletine benzer neo-korporatist bir devlet yapılanmasına girme eğilimi gözlemlenmektedir. Salazar'ın "sessizlik içinde devrim" diye de tanımladığı bu süreç, devlet-sermaye-sendika üçlüsü içinde devletin açık desteğiyle sermayenin kârının önündeki bütün engellerin kaldırılması hedeflenmektedir. "Sınıf çatışması" yerini sınıf işbirliğine bırakırken sendikalar sınıfı denetleyen, onun devrimci kimyasını bozan, sistemin rektifikasyonunun aracına dönüştüren bir işlev yüklenirler. Bu anlamıyla korparatizm salt iktisadi değil, manevi boyutlara da sahiptir. Mussolini'nin dediği gibi "Faşizm, yalnız kanun yapıcı ve müessese kurucu bir devlet nizamı değildir. Aynı zamanda terbiyeci ve harekete geçiricidir. İnsan hayatını şekilde değil, ruhta, karakterde ve imanda yoğurmak gayesindedir". Devlet yapılanmasındaki bu metamorfoza bağlı olarak sendikal bürokrasinin de hızla neo-korporatist bir yapıya dönüşüp, yine Mussolini'nin dediği gibi "Her şey devletle, her şey devlet için" şiarını benimsediği gözlemlenmektedir. Siz bunu "her şey sermayeyle, her şey sermaye için" diye de okuyabilirsiniz.

Sendikal alan bir taraftan dinsel gericiliğin nüfuz alanına dönüştürülüp, klerikal sendikacılığın zeminleri yaratılırken, diğer taraftan sınıf bilinci ve kimliğini deforme eden, sınıf işbirliğini yücelten neo-korporatist yapılar haline gelmesi yönünde adımlar atılmaktadır. Müslüman kardeşliği vurgularıyla patron-kliyent ilişkisinin korporatist ilişkilerle iç içe geçmesi, evrilmesi, birbirini tamamlaması kolaydır. Türkiye'deki sendikal yapılarda bunun ciddi

zeminleri vardır. Bu gelişmeler bir yanıyla da Neo-Osmanlıcılık politikalarını tamamlayıcı içeriktedir. Çünkü yaşanan süreçte devletin sınıflar üstü algılanması, neo-korporatist düzenlemelerle sömürünün perdelenmesi, ılımlı ve uyumlu İslam politikalarıyla sınıf işbirliğinin yaygınlaştırılması egemenlere muazzam olanaklar sağlayacaktır.

Hak-İş klerikal sendikacılık ve neo-korporatist düzenlemeler anlamında önemli ataklarda bulunmuştur. Türk-İş de hızla Hak-İş'leşerek önündeki "pürüzleri" aşmaktadır. Bu iki konfederasyonun bu zamana kadar sermaye ve devletle girdikleri ilişkilerin derinleşip, daha da rafineleşmesi beklenmelidir. 1 Mayıs'ın Kadıköy'de kutlanma tercihi ve Kadıköy'de yapılanın, 1925'ten sonraki 1 Mayıs'ların bahar bayramına dönüştürülmesine benzer bir şekilde gerçekleşmesi ilginçtir. Devlet kontrolündeki bu 1 Mayıs'larda Kazlıçeşme'de "kuzu çevirme ve piknik" organizasyonları yapılmaya başlandı. Kadıköy eylemi de bunu andırdı, bir 23 Nisan gösterisine dönüştü. Bu hafife alınacak bir adım değildir. Düne kadar iki konfederasyonun da 1 Mayıs'ı komünist bayramı diye anmaları unutulmamalıdır. O zamanki reaksiyonel tavır bugün içerik boşaltmaya yönelik bir tavra dönüşmüştür. Ve bundan sonraki dönemde işçi sınıfından yükselecek her gelişmenin aynı muamelelere maruz kalması olasıdır. Zaten Türk-İş içindeki birkaç sendika sayılmazsa bu süreç başlamıştır ve hızla kökleşmektedir. Hak-İş ise siyasal iktidarın tam bir aparatı haline dönüşmüştür. Patron-kliyent ilişkilerini bugün açık açık savunabilmekte ve uygulayabilmektedir. Taksim'e çıkıp, polisten karanfil alma sahneleri tam bir bilinç karartma operasyonudur. Burada veren de alan da ne yaptığını iyi bilmektedir. Mesaj yerini bulmuştur. Ve yönelim göstericidir. İş artık devletle basit bir işbirliğinden öte, neo-korporatist bir yapıya dönüşme halidir. 1 Mayıs'a işverenlerin davet edilmesi, krize yönelik sosyal uzlaşma vurguları yapılması, sınıfın işsizlikle korkutulup terörize edilmesi boşuna değildir. Bu bir yanıyla önlem, bir yanıyla da savunma refleksidir. Her şeyden önce kriz sürecinin yıkıcı et-

kileri ve sınıftan yükselecek tepkiler sendikal bürokrasiyi tedirgin etmektedir. Bunun somut örneği 1989 bahar eylemlerinde yaşandı. Bahar eylemlerinin yıkıcı dalgası 40 yıllık Türk-İş bürokrasisini tarumar etmişti. Neo-korporatist adımlarla sınıfın felç edilmesi, eylemlerin boşa çıkarılması, kimliğinin ve bilincinin deforme edilmesi amaçlanmaktadır.

DİSK'te bu dönüşümlere aday yapılardan biridir. Sosyal demokrat ve sol liberal feyizlerle hareket eden DİSK, her fırsatta "işimi seviyorum, fabrikamı seviyorum" sloganlarıyla sosyal uzlaşma mesajları vermektedir. İkinci dönem DİSK süreci zaten sosyal uzlaşma politikalarının hayata geçirildiği bir süreçtir. Sınıftan uzak, sınıfa yabancı ve hızla marjinalize olan tarzda sendikal politikalar hayata geçirilmiştir. Sosyal uzlaşma, bünyesinde zaten korporatist potansiyeller barındırır. DİSK'in 1 Mayıs'ta makulün oluşmasındaki payını da görmek gerekir. Daha önce birçok eylemde ve kendine bağlı sendikaların yaptığı toplusözleşmede görüldüğü gibi...

KESK bugün sol-bürokratik bir kasta dönüşmüştür. Bir sendikal yapı olmaktan çıkmış, siyasal güçlerin nüfuz savaşlarını gerçekleştirdiği bir platforma dönüşmüştür. KESK hızla şekilsizleşmekte ve marjinalize olmaktadır. Bürokrasi bütün bünyeyi felç edici boyuta ulaşmıştır. Bu süreç taşıdığı potansiyeli de eritmiştir ve eritmeye devam etmektedir. Dünkü meşru, militan ve radikal duruş ve tavır alış, yerini sosyal diyaloga ve devletle flörte bırakmıştır. KESK'in yaşadığı bu dekadanstan, sınıfın evrenini anlamaktan uzak ve KESK'i de kendi marjinalliklerini aşma alanı olarak gören ama her yaptıklarında da giderek marjinalleşen siyasal yapılar sorumludur.

Bugün işçi sınıfının en temel görevlerinden biri sendikal bürokrasiyi ve neo-korporatist ilişkileri dağıtmak ve parçalamaktır. Kriz süreci sınıfa olağanüstü olanaklar sunmaktadır. Sorun sınıfın hızla şekillenmesi ve yeniden yapılanmasıdır.

Yerel seçim süreci Türkiye solunda bir dizi kesin ayrışmanın

önünü açtı. Yerel seçimlerde legalizmin ve parlamentarizmin anaforuna kapılan sol, sınıftan yükselen tepkileri anlamadı, görmedi ve ilgilenmedi. Bu temelde ideolojik-politik hatla ilgili bir sorundu. 1 Mayıs bu süreci derinleştirdi. 1 Mayıs'ta, hem de aceleci bir tarzda Kadıköy vurgusu yapan bazı sol guruplar (Çağlayan çağrısı da bundan farklı değildi), tam bir krotism (kuyrukçuluk) içine düştü. Reel politiker yaklaşım, sınıfı bir nesneler yığını görme eğilimi klerikal/neo-korporatist sendikal yapılara güç verdi.

Bir başka boyut ise Türkiye solunun büyük bir kesiminin her ne kadar sınıf odaklı çalışmayı merkezine koymasa bile taşıdığı devrimci ruhtu. Aslında Taksim, bir kortej yürüyüşüyle değil, arka sokaklardaki çatışmayla kazanıldı ya da bütün manayı burada buldu. Militan, kararlı, özverili, inatçı bu ruha sınıfın ihtiyacı var. Solun da sınıfla bütünleşerek var oluşunu yeniden inşa etmeye ihtiyacı var.

1 Mayıs sınıfın önündeki en önemli ihtiyaçlarından biri olan militan mücadelenin ve öfkenin sokaklarda kazanılmasını göstermesi açısından önemli oldu. Fabrikayla sokak diyalektiğinin sarsıcı gücü ortaya çıktı. Devletin sınıfı makul olma çeperinde sıkıştırması, devrimcileri kriminalize etme, marjinal gruplar olarak gösterme gayreti her şeye rağmen sokakta aşıldı. Devrimciler sınıfla bütünleştiği, sınıf devrimcilerle kaynaştığı ölçüde bu ve benzeri tüm operasyonların boşa çıkarılacağı ortadadır. En başta sınıfla hakiki, organik ve maddi bir ilişki kurmak ideolojik ve teorik Rönesans'ı yaratmak önemli olacaktır. Sınıfla bütünleşmeyen saf ve salt radikallik, mezhepleşmeye yüz tutmuş bir yapının da kendini dışavurumu olabilir, tarih bunun örnekleriyle doludur. Sorun fabrikalardaki nabzı tutmak ve fabrikalarda atan nabız olmaktır. Sınıfın radikalliği ve militanlığı atölyelerde, organize sanayi bölgelerinde, fabrikalarda yavaş yavaş, biriktire biriktire şekillenir.

1 Mayıs'ta azımsanamayacak oranda işçi yer yer çatışmalara da girerek Taksim'i zorladı ve Taksim'e çıkanların büyük bir kısmı da işçiydi. Taksim'e çıkmak her şeyden önce bir şeyleri göze al-

miktı. Ve bir duruşu ifade ediyordu. Bu sınıfın ihtiyacı olan bir duruş ve tavır alıştı. Şimdi bu ruhun fabrikalara, organize sanayi bölgelerine, atölyelere taşınması önemli. Gürsaş, Tezcan, Sinter ve Brisa fabrika işgal eylemleriyle açığa çıkan öfke 1 Mayıs'ta taçlandı. Bir anlamda öfke ateşlendi.

Önümüzdeki dönemin sert geçeceği sınıfın her direnişinin, her eylemin açık çatışma potansiyelleri taşıdığı ortadadır. 1 Mayıs sınıfın gücünü dağıtmak anlamında devletin blokajlar uyguladığı, filtre ve enterne etme taktiklerini hayata geçirdiği bir pratik oldu. Amaç eylemi lokalize etme ve etkisizleştirmeydi. Benzer uygulamaları bundan sonra her eylem ve direnişte görmemiz mümkündür.

1 Mayıs deneyimi bize teorinin ve tarihsel pratiğin vurguladığı gibi sınıfın devrimcileştiği ölçüde yıkıcı bir güç olabileceğini gösterdi. Uvriyerizmle işçiciliği ayıran en temel özellik de sınıfı bir nesneler yığını olarak görmek ya da onu komünizmin kurucu öznesi olarak ele almaktır. Kurucu özne devrimci olduğu ölçüde anlamlı ve manalıdır.

Şimdi görev kapitalist krize karşı işgal, direniş, grev, blokaj (plaza ve yol blokajı gibi) ve sabotaj eylemlerini yaygınlaştırmaktır. Aynı zamanda bu eylemler arasında organizasyonu sağlamak ve oluşturulacak taban örgütlenmeleri aracılığıyla her türlü saldırıya karşı bugünden savunma komiteleri ve direniş komiteleri kurmaktır. Artık işten atılmaların yapıldığı her işyeri, sınıfın onuruna, kimliğine ve geleceğine yönelik her saldırının yapıldığı yer işgal, direniş ve grev alanıdır.

Bugünün en temel sorunu model kimlikler ve model eylemler yaratmaktır. DESA'da Emine Arslan, Meha'da Saliha Gümüş dönemin model kimlikleridir. Taksim'e çıkma iradesi, Sinter, Brisa, Tezcan, Gürsaş fabrika işgal eylemleri dönemin model eylemleridir. Çoğaltılmalı ve yaygınlaştırılmalıdır. Çünkü her direniş, her pratik sınıfın en iyi öğretmeni olacaktır. Önümüzdeki günler kapitalizmin yıkıcı etkilerinin açığa çıkacağı günlerdir. Bundan dolayı ülkedeki bütün işçi havzaları sınıfsal gerilimin en üst noktaya

ulaşacağı alanlar olacaktır. Öfke ve kin birikecektir. Sınıfın bu öfke ve kine ihtiyacı var. Yaratılacak pratikler havzaların alev topuna dönüşmesinin kıvılcımları olabilir.

Unutulmasın, sınıf kendine dayatılan her düzeydeki makulü aşarak öznel ve nesnel şekillenmesini yaratır. Sermayenin açık savaş açtığı bir dönemde sınıfın makul olmaya değil isyana ve öfkeye ihtiyacı vardır. Makul olmak veya makul olma tavsiyeleri sınıf düşmanlığıdır. Artık her şey meşrudur.

* Daha geniş bilgi için bakınız; Volkan Yaraşır, *Balkanlaşma ve iç savaş sarmalında Ortadoğu* (adlı makale)

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 09/18, 15 Mayıs 2009)*

Her şey TEKEL için: Tek yumruk, tek vücut, tek barikat!

TEKEL işçileri uzun soluklu direnişleriyle, kararlılık ve inançlarıyla işçi sınıfına güç ve moral veriyor.

Neo-liberal politikaların en çıplak ve yıkıcı sonuçlarını yaşayan TEKEL işçileri, onuruna, ekmeğine ve geleceğine sahip çıkıyor.

Sermayenin sınıfa yönelik en konsantre saldırılarından biri olan özelleştirmelere karşı işçi sınıfı bugüne kadar yer yer direnişler ve Seka gibi önemli eylemler gerçekleştirdi. Ne var ki bu muazzam saldırı karşısında bir yandan saldırının mahiyetinin anlaşılmaması, öte yandan bürokratik ve korporatist sendikaların ihaneti sonucu işçi sınıfı başarılı sonuçlar elde edemedi. Her özelleştirme operasyonu sermayenin yeni bir atağı oldu ve kâr tutkusuna hizmet etti. Son derece itinalı bir şekilde ve büyük bir soğukkanlılıkla gerçekleştirilen bu operasyonların ikili bir amacı vardı. Sermaye bir yandan özelleştirmelerle "modern" yağma ve talan gerçekleştirdi. Öte yandan sınıfın eklem yerlerini kırdı, örgütlülüğünü dağıttı ve onu atomize edip, şekilsizleştirdi.

Özelleştirmeler yoğun bir ideolojik bombardımanla realize edildi. Önce beyinler fethedildi. Sonra kitleler suç ortağı haline getirildi.

Aslında süreç daha 1980'lerin başında Washington Uzlaşısı diye tanımlanan uluslararası sermayenin yol haritasında ortaya

koyulmuştu. Sistematik bir karşı devrim programı olan neo-liberal politikalar Washington Uzlaşısı'nm belirlediği güzergahta gerçekleştirildi. Özelleştirmeler her ne kadar neo-liberalizmle özdeş tutulsa bile, aslında neo-liberal karşı devrim politikalarının ekonomik sonuçlarından biridir. Başından itibaren neo-liberalizme karşı çok boyutlu bir mücadelenin yürütülememesi, sınıfın bir dizi yenilgisine yol açtı. İşçi hareketi ve sendikal hareketin kısmi direnişleri, sonuçtan hareket edildiğinden dolayı başarılı olamadı. Zaten bu noktadan sonra yenilgi kaçınılmazdı.

Washington Uzlaşısı üç temel ayakta yürütüldü. Finans ve banka sistemlerinin uluslararası piyasalaştırılması, haberleşme, medya alanlarının uluslararası sermayeye devri ve ağır sanayi kabul edilen büyük devlet üretim işletmelerinin, özelleştirilerek uluslararası sermayeye aktarılması.

Türkiye'de de 2001 kriziyle finans ve banka sistemlerinin uluslararası piyasalaştırma sürecine başlandı. Uluslararası finans-kapitalin konsensüsünü ifade eden Basel II'yle bu süreç bütünüyle tamamlanmadı. Telekomünikasyonda Telekom operasyonuyla hem özelleştirme hem uluslararası piyasalaştırma gerçekleşti. Petkim ve Tüpraş'la ağır sanayide başlayan özelleştirme Erdemir'le tamamlandı.

TEKEL'in özelleştirilmesi de bu programın bir yansımasıydı. Böylesine kapsamlı bir program karşısında işçi hareketi ve sendikal hareket muazzam bir zafiyet gösterdi. Hatta bazı sendikalar sınıfa ihanet ederek suç ortağı oldu.

Bugün TEKEL işçileri yaptıkları eylemlerle sınıfın daha önce göstermesi gereken tepkisini dışa vurmaktadır. İşçi sınıfı ancak güçlü kolektif çıkışlarla sermayenin çok yönlü saldırılarını boşa çıkarabilirdi. TEKEL direnişi bu mahiyetiyle Türkiye'de neo-liberalizme karşı gerçekleşen en önemli pratiktir. Bir anlamda 14 Mart'ın devamıdır.

TEKEL işçileri, kapitalist kriz ve neo-liberal politikaların yıkıcı etkilerinin ortaya çıktığı koşullarda sınıfın öncü müfrezesi gibi ha-

reket etmektedir. TEKEL'in zaferi sınıfın zaferi olacaktır. 2010'un kazanılması anlamına gelecektir.

Sınıflar mücadelesinin bazı momentlerinde gerçekleşen eylemler bir tarihsel dönemi ifade edebilir. TEKEL bu manada sınıf mücadelesinde bir eşiği işaretlemektedir. Yenilgi sınıfa yönelik topyekun saldırının tetikleyicisi olabilir. Hızla kıdem ve ihbar tazminatının gaspı, asgari ücretin bölgeselleştirilmesi, çalışma yaşamının bütünüyle esnekleştirilmesi ve güvencesizleştirilmesi gündeme gelebilir. Zafer ise sınıfın nesnel ve öznel şekillenmesine yol açacaktır. Bilinç ve kimliğinde sıçramalar yarattığı gibi, eylem ve örgütlenme kapasitesini geliştirecektir.

TEKEL direnişi, direnişin bir varoluş biçimi olduğunu göstermektedir. Sınıfın onuru ve geleceğinin ancak mücadeleyle korunabileceğini ortaya koymaktadır.

Kapitalist krizle birlikte açığa çıkan fabrika işgal eylemleri, ayrıca birçok eylem ve direnişin içinden doğan işçi sınıfının model kimlikleri, TEKEL direnişiyle yeni bir boyut kazanmıştır. Her TEKEL işçisi sınıfın artık model kimliğidir. Direnişte geçen her gün sınıfın yeniden ayağa kalkışıdır. TEKEL işçileri Türkiye'nin başkentini ve her sokağını direniş alanına dönüştürmüştür. Gerçekleştirdikleri eylemler, attıkları sloganlar giderek siyasallaşmakta ve direniş sınıf mücadelesinin nabzı haline gelmektedirler. Bu süreç işçi sınıfına muazzam derecede moral yüklemekte ve özgüven yaratmaktadır. Sınıf TEKEL işçilerine bakarak muktedir olabileceğinin farkına varmaktadır.

TEKEL direnişi sınıfın öfke ve kininin en açık halidir. Ve bu öfke ve kinin kolektif bir mecraya evrildiğinde neler yapılabileceğinin göstergesidir. Türkiye işçi sınıfı tarihinde 1990 Zonguldak maden işçilerinin uzun yürüyüşü nasıl ki sarsıcı etkiler yarattıysa, TEKEL işçilerinin direnişi de aynı potansiyele sahiptir.

Yaşanan konjonktürün etkisiyle (kapitalist krizin yarattığı yoğun işsizlik, açlık ve sefalet) TEKEL direnişi genel direnişin ve genel grevin mayası olabilir. Bu potansiyel bugün ortada durmakta-

dır. Eğer TEKEL direnişi bir manifestoya çevrilip, sınıfın en geniş kesimleri tarafından sahiplenilirse, havza grevlerinin, hatta kent grevlerinin tetikleyicisi işlevi görebilir.

TEKEL direnişi işçi sınıfının önüne iki seçenek koymaktadır: Eğer işçi sınıfı bu mücadeleye sahip çıkarsa ve bulunduğu alanlara yayabilirse, zafere ulaşılabilir. Zafer 2010'un kazanılmasının yanında sınıfın mücadele azmini pekiştirecektir. Sınıfın kapitalizme ve kapitalist devlete karşı bir atağını simgeleyecektir. Çünkü TEKEL direnişi kapitalist devletin tüm niteliğini açığa çıkartmıştır. İkinci seçenek; zafer elde edilemiyorsa, iyi bir yenilgidir. Mücadeleyi muazzam derecede yükseltip, sermayeye yıkıcı darbeler vurup, onların "zaferini" Pirus zaferine çevirmektir. Çünkü bu yenilgi işçi sınıfının mücadelesi için yeniden ayağa kalkışın zemini olacaktır. Üçüncü bir seçenek yoktur.

Şimdi görev bütün gücümüzle, bütün varlığımızla ve ruhumuzla TEKEL işçilerinin yanında olmaktır. Mücadelelerine güç ve destek vermektir. Ankara'daki mücadele ateşini bulunduğumuz her alana, atölyelere, fabrikalara, organize sanayi bölgelerine, sokaklara taşımaktır. Her yeri TEKEL haline getirmektir. Çünkü unutulmasın kapitalist kriz ve neo-liberal politikalar hayatın her alanını sosyal patlama alanına dönüştürmüştür. Bugün her fabrikada TEKEL direnişini ateşleyen sınıfsal öfke ve kin birikmektedir. Sorun bu öfke ve kini açığa çıkartmak, kolektif bir yöne kanalize etmektir. TEKEL direnişi bize direnmeyi öğretti, öğretiyor. Direnme bir varoluş biçimidir. Bu bayrağı işçi havzalarına taşımak bizim görevimizdir. İşçi sınıfına şunu söylemeli ve anlatmalıyız: "*...beklenen günler, güzel günler ellerinizdedir, haklı günler, büyük günler, gündüzlerinde sömürülmeyen, gecelerinde aç yatılmayan ekmek, gül ve hürriyet günleri...*" ancak mücadeleyle kazanılabilir.

***(Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 10/04, 22 Ocak 2010)*

TEKEL direnişi gösterdi ve öğretti

"Sınıftan kaçış" yok!

"Bugün burjuvaziyle karşı karşıya gelen
bütün sınıflardan sadece proletarya
gerçekten devrimci bir sınıftır."
"Proleter hareket, büyük çoğunluğun
çıkarına birleşik, bağımsız bir harekettir."
*(***Komünist Manifesto**, *Marx-Engels)*

TEKEL direnişi, Türkiye işçi sınıfı mücadele tarihinde bir dönüm noktası oldu. Sınıfın tarihsel bir özne olduğunun altı yeniden çizildi. Ayrıca sınıfın muazzam bir toplumsal anafor ve çekim gücüne sahip olduğu dosta düşmana gösterildi.

Sınıftan kaçışın, totolojiye varan bir politika haline getirildiği, tarihsel öznenin alenen ya da multi-özne tanımlamalarıyla reddedildiği koşullarda, sınıfın devreye girişiyle her şeyin nasıl sarsılabileceği ortaya çıktı.

TEKEL direnişinin yarattığı olağanüstü etkileri her biri ayrı bir başlık altında tartışılabilecek özellikte olmasına rağmen şöyle sıralayabiliriz:

1. *TEKEL direnişi sistematik bir karşı devrim niteliğinde olan*

neo-liberalizme karşı (son 30 yılda) gerçekleştirilen en önemli pratik oldu.

TEKEL, 14 Mart 2008 genel eyleminin bir devamı niteliğinde gerçekleşti. Bu zamana kadar özelleştirmelere karşı yapılan eylemlerin sınırlı etkisini aştı. Lokalizasyonun bloke edici yönlerini kırarak ulusal ve uluslararası düzeyde sarsıcı etkiler yarattı.

2. TEKEL direnişçileri kapitalist kriz ve neo-liberal politikaların yıkıcı etkilerinin bütünüyle açığa çıktığı koşullarda sınıfın öncü müfrezeliğini yaptı.

Sınıfın öncü müfrezesi olarak savaşı yürüten, savaşa yön veren, bedel ödeyen ve bedel ödeten oldu.

3. Sınıflar mücadelesinin bazı anları bir momenti, bir tarihsel dönemin başlangıcını ifade eder. TEKEL direnişi bu anlamda bir tarihsel eşiktir.

TEKEL direnişi bir dönemin kapanıp, yeni kitlesel, radikal ve militan bir sürece girildiğinin ilk işaretlerini veriyor. Tıpkı 1986-1987 Netaş Grevi, 1989 Bahar Eylemleri, 1991 Zonguldak Uzun Yürüyüşü gibi. TEKEL direnişi yaşanan tarihsel konjonktürün ilk büyük adımı olarak ele alınabilir.

4. Direnme, direniş bir varoluş biçimidir. TEKEL direnişi ahlaki ve ontolojik bir ayağa kalkıştır.

Direnme sefalete, sefilleştirmeye, değersizleştirmeye ayrıca konformizme, "başarı" ahlakına ve hedonizme, kısacası kapitalizmin ruhları kadavra edişine karşı "insan" kalma ya da "yeni insan" olma zeminleri yaratır. Bu manada Sartre kendi felsefi sistematiğinde insanın özüne vurgu yapar. Camus reddetmeyle her şeyi başlatır. Marx için praksis önemlidir.

5. İşçi sınıfı kapitalist krize karşı fabrika işgal eylemleri ve direnişlerle model eylem tarzlarını yarattı. DESA direnişinden Emine Arslan, Meha direnişinden Saliha Gümüş, Entes direnişinden Gülistan Kobatan dönemin model kimlikleri olarak öne çıktı. TEKEL mücadelesi sınıf mücadelesinde bir sıçramayı işaretledi.

TEKEL kolektif direnişçi kimliğini yarattı. Şimdi TEKEL iş-

çilerinin her bir Emine Arslan, Saliha Gümüş ve Gülistan Kobatan'dır.

6. *TEKEL direnişi gücünü yarattığı toplumsal meşruiyetten aldı, tüm ezilenlerin sözcüsü oldu.*

TEKEL direnişçileri hem haksızlığa karşı mücadele ettikleri için meşru sayıldı, hem de boyun eğmedikleri için meşru görüldü. "Haklıyız, kazanacağız!" anlayışı, TEKEL işçileri için bir şiar haline geldi.

7. TEKEL işçileri "gerçek açılımı" yaptı. Açılımın kendileri olduğunu gösterdi. Ulusal soruna hem tarihsel, hem teorik, hem de pratik bir yanıt üretti. "İşçiler birleşmeden, halklar kardeşleşmez".

İşçilerin birleşmesi ve kardeşleşmesiyle bölünme sendromu ve önyargıların nasıl aşılabileceği ortaya çıktı. Genişletilmiş Ortadoğu Projesi'nin bir yansıması ve neo-liberal entegrasyonun bir gereği ve neo-liberal bir asimilasyon politikası olan Kürt açılımına karşı işçi sınıfı izlenmesi gereken yolu gösterdi. Kemençeyle Ankara misketi ve zılgıt birleşti.

TEKEL direnişi ayrıca laik-anti laik, Kürt-Türk, Alevi-Sünni gibi sahte ikilemlerin ortadan kalkmasını da sağladı. Sınıfsal antagonizmayı bütün çıplaklığıyla açığa çıkardı.

8. *TEKEL direnişi bir umut ayaklanması oldu. Sınıfın kapsayıcı ve birleştirici gücünü ortaya çıkardı. İşçi sınıfının "kendisini özgürleştirirken, insanlığı da özgürleştiren bir sınıf" olduğunu TEKEL direnişi bir kez daha gösterdi.*

TEKEL işçilerine Antalya esnafının portakal yollaması, berberlerin ücretsiz tıraş yapması, lokantalarda yemek ikram edilmesi, kafelerin onların yatması ve dinlenmesi için mekana çevrilmesi boşuna değildir. TEKEL işçileri kapitalist sömürü altında ezilen yığınların ve katmanların da sözcüsü olmuştur. Sınıfın kapsayıcı ve birleştirici gücü bir anafor gibi bütün diğer kesimleri kucaklamıştır.

9. *TEKEL direnişi sınıfa muktedir olma gücü verdi ve olağan-*

üstü moral kazandırdı. Her şeyden önce sınıf için en iyi öğretmenin eylem olduğunu gösterdi.

TEKEL direnişi sınıfın nesnel ve öznel şekillenmesinde izlenecek yolu işaretledi. İşçi sınıfı yaparak öğrenir, öğrenerek yapar. İşçi sınıfı için eylemin yaratıcı zenginliği sıradan bir işçinin sıra dışı gücünü açığa çıkarır. TEKEL bunun pratikleriyle dolu bir direnişitir.

10. *TEKEL direnişi sınıfın bağımsız ve birleşik gücünün nelere kadir olabileceğini açığa çıkardı.*

İşçi sınıfı birleştiğinde "dünyayı alt-üst edebileceğini", TEKEL direnişi gösterdi. Ankara'yı işgal edenlerin 2000 kişi civarında olduğu, ve TEKEL işçilerinin toplamının 8 bin olduğu düşünülürse, sınıfın daha geniş kesimleriyle ya da milyonları kap- sayan harekete geçişiyle neler yapılabileceği tahayyül bile edilemez. Arşimet "bana bir kaldıraç verin, dünyayı yerinden oynatayım" demişti. Lenin için kaldıraç sınıfın partisiydi. TEKEL işçileri de sınıfın birleşik ve bağımsız gücünün nelere haiz olabileceğini gösterdi.

11. *Kapitalist kriz ve neo-liberal yıkım politikaları hayatın her alanını, başta işçi havzalarını ve fabrikaları birer sosyal patlama alanına, birer sosyal dinamit haline dönüştürdü. Bugün 249 tane organize sanayi bölgesinde, işçi havzalarında, fabrikalarda, hatta işçi kentlerinde sınıfsal öfke ve kin birikmektedir. TEKEL direnişi bu öfke ve kinin yıkıcı gücünü dışa vurdu. Bugün bahsettiğimiz her alan gerçekten TEKEL'dir. Yani her yer TEKEL'dir, her yer direniş alanıdır.*

Türkiye'de sınıflar mücadelesi tarihinde birçok kez genel grev ve genel direniş sloganları atılmıştır. Beklide bu derecede genel grevin ve genel direnişin objektif zemini daha önce doğmamıştır. TEKEL direnişi bu anlamda bir maya işlevi gördü. Sınıfın önünde sistematik güvencesizleştirme ve esnekleştirme saldırıları, yani yeni TEKEL'ler, Kemalpaşa'lar ve Dursunbey'ler var. Sermaye sınıfa Çin ya da Vietnam çalışma rejimini dayatıyor. Bunun anlamı köle işçilik, beleş ücret ve ölümdür. Bu anlamıyla her yerde sınıf-

sal öfke ve kin birikmektedir. Sorun bu öfke ve kinin açığa çıkartılmasıdır. Bu aynı zamanda sınıfın yıkıcı gücünün açığa çıkartılması demektir.

12. *TEKEL direnişi sınıfın şekillenmesinde taban örgütlenmelerinin yakıcı önemini ortaya koydu.*

Taban örgütlenmeleri sınıfın kolektif aklı, yüreği ve iradesidir. Bürokratik ve korporatist sendikal anlayışı parçaladığı gibi, sınıfın yaratıcı zenginliğini açığa çıkarır. Sınıf taban örgütlenmeleriyle doğrudan eylem, doğrudan demokrasi pratiklerini gerçekleştirir, bağımsız ve birleşik gücünü inşa eder. TEKEL direnişi bu anlamıyla sınıf mücadelesinde taban örgütlenmelerinin ne derece yaşamsal olduğunu gösterdi.

13. *TEKEL direnişi, basit ve yalın da olsa tipik konsey demokrasisi pratikleri yarattı.*

Lenin "Demokrasi okulunda iyi okumak lazımdır" der. İşçi sınıfı kendi demokrasi pratikleriyle hem yönetici bir sınıf olmanın yeteneklerini kazanır, hem de nasıl bir toplum istediğinin ilk pratiklerini gerçekleştirir. TEKEL işçileri günlük yaşamlarında ve eylemlerinin devamında ve bitirilmesi kararlarında bu yönde önemli pratikler oluşturdu.

14. *TEKEL direnişi kendi ölçeğinde bir kültür devrimi yarattı.*

Ankara'da işgal edilmiş caddede sınıf kendi kültür devrimine uygun pratikler gerçekleştirdi. Her alan, her çadır, her sokak gösterisi bir kültürel yenilenme ve mayalanmanın pratiği oldu. Eylemin mekanından ve gerçekleşme biçiminden kaynaklanan son derece zengin kültürel atmosfer kuruldu.

15. *TEKEL direnişi 12 Eylül sonrasında işçi sınıfı ve devrimcilerin birleştiği ve kaynaştığı bir pratik olarak öne çıktı ve dikkat çekti.*

Son derece önemli olan bu gelişme ne yazık ki içinde birçok zaafı da taşımaktadır. Solun bugüne kadar işçi sınıfıyla iki düzeyde ilişki kurma biçimi oldu: Birincisi, sınıfı nesneler yığını olarak gören ve bu düzeyde ilişki kuranlar; ikincisi, sınıfı tarihin öznesi ola-

rak kavrayan ve ontolojisini onunla bütünleştirenler. Yani bir tarafta sol liberaller ve reformistler, diğer tarafta sınıf devrimcileri. TEKEL direnişi bu yanıyla da dikkat çekti. Sınıfla bir nesneler yığını olarak temas kuranlar, sınıfı bir politik yatırım aracı olarak gördü ve politik enstrüman olarak ele aldı. İlişki düzlemini bu eksende geliştirdi. Diğer tarafta sınıf devrimcileri var oluşlarını onlarla bütünleştirmeye çalıştı. Her yerde ve her alanda yeni TEKEL pratikleri yaratmaya çabaladı. Çünkü "sınıfla ilişki" salt bir eylem üzerinden ve eylemin mekansal karakterinden kaynaklanan ya da rüzgarın yönüne göre biçimlenmiş bir ilişki değildir. Sınıfla ilişki Marksizm'in varoluşunu işaretler. Sınıf devrimcileri varoluşlarını ve manalarını sınıfla kurduğu ilişkilerden kazanır. Sınıfı bir tarihsel özne olarak kavramak da bunu gerektirir.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 10/10, 5 Mart 2010)*

1 Nisan'dan 1 Mayıs'a...

Sınıfsal öfke ve kin birikiyor

TEKEL direnişi işçi sınıfının mücadele tarihinde bir momentumu işaretledi. Direniş, uzun solukluluğu, yarattığı dayanışma ve mücadele ruhuyla sınıfın nesnel ve öznel şekillenmesine hizmet etti. Tarihsel öznenin muazzam gücü bir kez daha ortaya çıktı.

TEKEL işçilerinin mücadelesi, yarattığı büyük anafora rağmen, kısmi kazanımlarla yeni bir aşamaya girdi. İşçi sınıfının geniş kesimlerinin hareketsiz kalması, solun büyük bir kısmının TEKEL'i yalnızca bir ajitasyon malzemesi olarak görmesi ya da sınırlı dayanışma ve ilişkilenme aracı olarak ele alması ve sendikal bürokrasinin ihaneti, mücadelenin böyle seyretmesinin temel nedeni oldu.

Her şeye rağmen TEKEL işçisi büyük bir moral kazandı. Muktedir olma gücü elde etti. Hatta bu özellikler, sınıfın geniş kesimleri tarafından da hissedildi. Bir anlamda TEKEL tarihsel misyonunu tamamladı.

Ankara işgaline son verilmesi, içinde birçok riski taşımasına rağmen, bir soluklanma, moral depolama, güç biriktirme dönemine girilmesinin de göstergesi olabilir. Bugün birçok ilde TEKEL işçileri, yeni sürecin örgütlenmesine ilişkin toplantılar yapıyor ve mücadele kararlılıklarının altını çiziyor. Ayrıca TEKEL işçileri tarafından farklı işçi direnişleri ve İstanbul'da olduğu gibi, öğrenci gençlik destekleniyor.

TEKEL işçisinin hareketliliğini gösteren bu gelişmeler, 1 Nisan'da bir sıçramanın zemini olabilir. 1 Nisan'da Ankara'da gerçekleşecek eylem, işçi sınıfının etkin katılımı ve devrimci güçlerin aktiviteleriyle sınıf hareketinde yeni bir birikim sağlayacaktır.

Bugün her biri kendi özgünlüğünde yeni TEKEL'ler olmaya aday Tariş, Yatağan, Marmaray, Çemen Tekstil, Akardan, Esenyurt işçilerinin direnişleri 1 Nisan'ı beslediği gibi 1 Nisan'da bu direnişleri besleyecektir. 1 Nisan'ın başarısı beraberinde 2010 1 Mayısı'nın gücünü ve etkisini dışa vuracaktır.

TEKEL direnişinden gelen mücadele ruhu Newroz'da yanan ateşle güç kazanmış, şu anda süren işçi direnişleriyle 1 Nisan'ın sınıfın bir atılım günü olarak yaşanmasının önünü açmıştır. 2010 1 Mayısı bu birikimlerle şekillenecektir.

Çin çalışma rejimine karşı 1 Mayıs'ta alanlara!

Türkiye Cumhuriyet'inin bölgesel hamleler yaptığı ve bölgede yeni roller üstlendiği bir süreçte 2010 yılı 1 Mayısı'na giriyoruz. Egemenler bu süreci Neo-Osmanlıcılık diye tanımlıyor. Neo-Osmanlıcılığı BOP+Çin çalışma rejim olarak formüle edebiliriz. Türkiye Cumhuriyeti'nin Ortadoğu'dan, Kafkasya'ya ve Balkanlar'a kadar emperyalizmin aktif taşeronluğuna sıvandığı ve bir uç beyi gibi hazırlandığı bu jeo-stratejik yönelim, önümüzdeki sürecin bir katastrof olarak yaşanmasına da neden olabilir. T.C. güçlü bir hamiye dayanarak bölgesel inisiyatif geliştirmeyi ve bölgede düzen kurucu bir güç olarak hareket etmeyi amaçlıyor. Suriye, Irak, Ermenistan, İran, Kürt Federe Devleti'yle girilen ilişkiler, bu yöndeki adımlar olarak düşünülebilir. Emperyalizm tarafından bölgenin yeniden sömürgeleştirilmesi ve dizaynı Türkiye kapitalizminin yönelimleriyle çakıştığı konjonktürde T.C., hızla bir militarizasyon sürecine giriyor. Türkiye kapitalizmi bölgeyi kendi ucuz emek ve pazar ihtiyacının karşılanacağı bir coğrafyaya çevirmeyi amaçlıyor. Bu yönde bir yandan emperyalizmin neo-lejyonerliğine soyunur-

ken, diğer yandan aktif taşeron olarak devrede olmak istiyor. Fakat dünyanın güç gerilimlerinin odağı olan Ortadoğu'da her zaman büyük altüst oluşların yaşandığı unutulmamalıdır.

Türkiye Cumhuriyeti dış politikada hızlı bir militarizasyon sürecine girerken, ülke içinde yeni bir çalışma rejimini inşa etmeye başladı. Neo-Osmanlıcılığın BOP'u tamamlayan ikinci ayağı olan Çin çalışma rejimi, sistematik güvencesizleştirmeyi ve esnekleştirmeyi hedefliyor. Finans kapital, bir yandan emperyal arzularla hareket ederken, diğer yandan Çin çalışma rejimiyle sınıfı boyunduruk altına almayı amaçlıyor. İşçi sınıfına 4/C, 4/B, sözleşmeli personel, taşeronlaşma, kiralık işçi, istihdam büroları vb. uygulamalarla köle işçiliği ve "beleş" ücreti dayatıyor. Finans kapital, başta kıdem ihbar tazminatı ve asgari ücret olmak üzere sınıfın tarihsel kazanımlarına göz dikmiş durumda. T.C.'yi AB'nin Çin'i, yani ucuz emek cennetine çevirmeyi hesaplıyor. Bu adımlar işçi sınıfına yönelik bir karşı devrim sürecini işaretlemektedir.

İşçi sınıfı TEKEL direnişinin yarattığı mücadele ruhuyla 1 Mayıs'a hazırlanmalıdır. 1 Nisan bu hazırlığın önemli sıçraması olmalıdır.

Kapitalist krize karşı model eylem ve model kimliklerle şekillenen işçi sınıfı, TEKEL direnişiyle bir başka evreye girdi. TEKEL direnişi işçi sınıfı mücadelesinin daha militan ve daha radikal bir dönemine girişinin ilk işareti olarak değerlendirilebilir. 2010 1 Mayısı da bu anlamda sınıfın öfke ve kininin kolektif şekilde açığa çıktığı gün olmalıdır. Bu öfke ve kinin TEKEL direnişiyle nelere kadir olduğu görülmüştür.

Özellikle 2008 ve 2009'daki 1 Mayıs ruhu, yani Taksim'in kazanılması ve kapitalist devlete karşı açık ve net bir mücadele 2010 yılında da taçlandırılarak sürdürülmelidir. TEKEL direnişi her şeyin yeni başladığını göstermektedir. Sınıfsal öfke ve kin bugün tüm atölyelerde, fabrikalarda, organize sanayi bölgelerinde, işçi havzalarında birikmektedir. Yatağan'da, Esenyurt'ta, Tariş'te, Marmaray'da, yani işgallerde, direnişlerde ve grevlerde işçi sınıfı

ayaktadır. Sorun bu pratikleri lokalizasyonun sınırından çıkartıp, yeni TEKEL'ler haline dönüştürmek ve ateş topuna çevirerek, 1 Mayıs'a taşımaktır. Bu anlamıyla 1 Mayıs, sınıfın sermayeye karşı açık, net, radikal ve militan mücadelesinin 2010 yılındaki en üst evresi olmalıdır.

Kapitalist krizin ve neo-liberal politikaların yıkıcılığına karşı, yani işsizliğe, açlığa, geleceksizliğe, Çin çalışma rejimine karşı 1 Mayıs sınıfın kolektif öfke ve kininin ve gücünün açığa çıktığı bir gün olmalıdır.

Bir manada 2010 1 Mayısı, 2010 yılının kazanılması anlamına gelecektir.

1 Nisan'da TEKEL işçileriyle tek yumruk olmayı başaran işçi sınıfı, 1 Mayıs'a da güçlü, kararlı ve etkin çıkabilir. Bu diyalektik 26 Mayıs genel eyleminin, gerçek bir genel eyleme dönüşmesinin de şartlarını yaratacaktır. Bu diyalektiğin bir yerindeki aksama, örneğin 1 Nisan'ın başarısız geçmesi, 1 Mayıs'ı etkilediği gibi, 26 Mayıs'ı etkilemesi kaçınılmazdır.

26 Mayıs'ı sendikal bürokrasinin bir yasak savması dışına çıkartmak istiyorsak, 1 Nisan'da yalnızca Sakarya Caddesi değil, Ankara'nın alanları işgal edilmelidir. TEKEL bize bunun mesajını vermiştir. Bu mücadele ruhu Yatağan'da, Esenyurt'ta, Marmaray'da derinleştirilmeli ve 1 Mayıs'a taşınmalıdır. 1 Mayıs'taki yükselen dalga kapitalist devletin ve sendikal bürokrasinin tüm engelleme ve blokajlarına rağmen 26 Mayıs'ın gerçek bir genel eylem olarak yaşanmasını yaratacaktır.

Bugün görev TEKEL ruhunu bütün işçi havzalarına yaymak, direnişleri TEKEL'lere çevirmek, sınıfın öfke ve kinini açığa çıkartmaktır. Her direnişi, TEKEL gibi bir manifestoya çevirmek ve sınıfın yıkıcı gücünü tetiklemektir. Sınıf devrimcileri, Marx'ın Lyon Komünarları için söylediği "isyan çığlığının" kendisi olmalıdır. Sınıfsal öfkeden ve kinden beslenerek, TEKEL'in ateşini 1 Nisan'a ve 1 Mayıs'a taşımalıdır.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 10/13, 26 Mart 2010)*

Yeni teşvik ve istihdam paketi, karşı devrimci bir saldırıdır!

Çin çalışma rejimi inşa ediliyor: Köle işçilik + Beleş ücret

Kapitalist krizin yıkıcı etkileri giderek açığa çıkıyor. Tayyip Erdoğan'ın işsizliğe karşı önlem, yeni istihdam düzenlemeleri adıyla açıkladığı son paket, sermayeye sınırsız sömürme olanakları yaratıyor.

Türkiye hızla Avrupa'nın Çin'i olma yönünde adımlar atıyor. Bunun anlamı Çin çalışma rejiminin inşası demektir. Çin çalışma rejimi iki esasa dayanır. Köle işçilik artı beleş ücret. Bugün öz olarak paketten çıkan budur. İşçi sınıfının tarihsel (kıdem ihbar tazminatı, toplu sözleşme düzeni, asgari ücret, sosyal haklar, ikramiye, sekiz saatlik iş günü gibi) kazanımlarının gaspıdır.

Pakette bahsedilen işsizliği önleme ya da sosyal yönlü düzenlemeler özünde, sermayeye hiçbir risk almaksızın yeni ucuz işgücü sağlamayı içeriyor. Lise üstü eğitim gören yüz bin kişinin staj programına alınması ve şirketlerin staj sonrasında istediği işçiyi işe alma keyfiyeti kazanması bunlardan biridir. Bu sürede stajyerlere ücretlerinin işsizlik sigortası fonundan ödenmesi ve bu ücretlerin asgari ücretin altında olması çarpıcıdır. Ayrıca yine pakette yüz yirmi bin işçinin altı ay süreyle geçici olarak istihdam edilmesi ve ücretlerinin fondan ödenmesi de düşündürücüdür. Sadece bu uygulamalar bile geçici işçiliği meşrulaştırmakta, fiilen asgari ücret düzenini parçalamakta ve sermayenin göz diktiği işsizlik fonunu

alenen sermayeye aktarmaktadır. Öte yandan bir başka amaç ise işsiz yığınlardan doğabilecek tepkilerin massedilmesidir.

Pakette Türkiye'nin her yanının sistemli güvencesizleştirilmesi ve emek süreçlerinin esnekleştirilmesinin yanında, sermaye yeni teşviklerle özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun Türkiye'nin Çin'ine dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Bu yön ayrıca Kürt sorununun evrimi ve olası gelişmeler anlamında ciddi tartışmalara yol açabilir. Yani Avrupa'nın Çin'i olmaya adım atan Türkiye, kendi içinde de işçi cehennemleri yaratmayı hedefliyor.

Bütün bu gelişmeler dışarıda emperyalist agresyonun parçası ve aktif taşeron olan Türkiye Cumhuriyeti'nin, içeride Çin çalışma rejimini inşa edişini göstermektedir. Bu süreç "geçici", "güvencesiz", "kiralık", "bedava" işçilik gibi sistematik güvencesizleştirme operasyonlarını ve sistematik esnekleştirme taktiklerini içermektedir.

Paket işçi sınıfı için işsizliğe çözüm, yeni sosyal düzenlemeler değil, bir karşı devrimci saldırıdır. Sınıfa yönelik tarihin en büyük saldırısıdır. Yaşanan kapitalist kriz bir büyük bunalım ya da buhran mahiyeti taşıyor. Böylesine kriz anları iki olasılığı gündeme getirir. Biri tehdit diğeri ise imkandır. Tehdit karşı devrim tehdididir. Sermaye karşı devrim saldırısına başlamıştır. Görev sınıfın bağımsız, birleşik, siyasal gücünü oluşturmaktır. Kriz anlarında devrimin ve sosyalizmin olanaklarını yaratmak da buradan geçer. Bundan dolayı sınıfın her eylemi ve her direnişi artık bir manifestodur. Bu manifestoyu iyi okuyanlar ve manifestonun parçası olanlar geleceği kazanacaktır.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 09/22, 12 Haziran 2009)*

2010: Kitlesel ama ruhunu arayan 1 Mayıs

2010 1 Mayısı, '70'li yılları andıran bir şekilde, 100 binlerce kişinin katılımıyla Taksim'de kutlandı. Taksim, başta devrimci güçlerin ve işçi sınıfının ileri unsurlarının inatçı, kararlı ve militan mücadeleleri sonucu kazanıldı. Bu uğurda ağır bedeller ödendi. Taksim asla "demokratik bir lütuf", bir tolerans, "tabuların yıkılması" ve "yasakların" kalkması değil, yüreklerin siper edilmesiyle, devrimci kararlılığın ve ruhun ayağa kalkışıyla, uslanmayan ve terbiye edilmeyen militanlıkla "fethedildi". Mehmet Akif Dalcı'nın çatışırken elinde tuttuğu taş, Gülay Beceren'in slogan atarken soluğunu kesen mermi, 1977'de Jale Yeşilnil'in panzer altında kalmış yüreğiydi Taksim'i kitlelere açan, kitlelerle Taksim'i kucaklaştıran.

3 koldan Taksim'e giren göstericiler Türkiye tarihinin en kitlesel 1 Mayıs'larından birini kutladılar. Bu başlı başına moral verici bir tabloydu. Alan, kendine yakışanla, yani kitlelerle ve sloganlarla yeniden kimlik kazandı. Bir zamanlar devlet gücünün simgesi olan, daha sonra tüketim kültürü ve terörüyle birlikte anılan Taksim, şimdi gerçek sahiplerine kitlelerle, ruhuna ise sloganlarla yeniden kavuştu. Unutulmasın, kentler gibi, meydanlar da so-

luk alıp verir, kendine göre hayatları devam eder.

Krizle biriken öfke

1 Mayıs kapitalist krizle biriken muazzam öfkenin dışa vurumu oldu. Kapitalist kriz sarsıcı sonuçlar yarattı. İşçi sınıfı sermayenin açık ve şiddetli saldırılarına maruz kaldı. Özellikle işsizlik yıkıcı etkilere yol açtı. Yaklaşık 1,5 yıllık zamanda 1,5 milyona yakın kişi işsiz kaldı. Devlet resmi açıklamalarında bu sayıyı 870 bin olarak gösterdi.

İşçi sınıfı kapitalist krize karşı kendi otonomisinden hareketle hemen yanıt üretti. İşgal, direniş ve grevlerle model eylemler geliştirdi. Sinter, Brisa, Tezcan gibi fabrika işgal eylemleriyle sermayeyi sarstı. Aynı dönemde işçi sınıfı mücadele içerisinde model kimlikler yaratarak, azmini, kararlılığını ve dava insanı olmanın pratiklerini gerçekleştirdi. Emine Arslan, Saliha Gümüş, Gülistan Kobatan bu sürecin ortaya çıkardığı model kimliklerdi.

TEKEL direnişi bu birikimlerle şekillendi. Direniş, hem kapitalist krize, hem de neoliberal karşı devrim saldırısına net bir karşı duruş oldu. Bir anlamda yaşanan pratiklerin billurlaşmış haliydi. İşgal, direniş ve grevlerin bir üst düzeye sıçramasıydı. TEKEL direnişi sınıf hareketinde bir kırılmayı işaretledi. Nasıl ki model eylemler TEKEL'le nitelik kazandıysa, model kimlikler de bu eylemle kolektif kimliğe dönüştü.

TEKEL direnişi sendikal bürokrasinin ablukasını kıramasa da sınıf hareketinde bir moment oldu. Sınıfın nesnel ve öznel şekillenişinin önünü açtı. Geniş işçi yığınlarına moral ve güç verdi. Muktedir olma yetisi kazandırdı.

TEKEL direnişi bir düzeyde misyonunu gerçekleştirdi. 1 Nisan eylemi ise TEKEL ruhunun işçi havzalarına taşınması için önemli bir pratik olabilirdi. TEKEL'le başlayan işçi hareketindeki yükseliş, 1 Nisan'da alanlara taşınabilirdi. Böylece TEKEL direnişi, 1 Nisan, 1 Mayıs ve 26 Mayıs diyalektiği örülebilirdi.

Ne yazık ki 1 Nisan başarısız ve etkisiz bir eylem oldu. Hatta 1 Nisan'ın başarısızlığının 1 Mayıs'a yansıyabileceği düşünüldü. Fakat kapitalist krizin ve neoliberal yıkım politikalarının sonuçlarının (açlık, sefalet, işsizlik ve geleceksizliğin) tahmin edilenden çok daha sarsıcı olduğu ve kitlelerde öfke ve arayışı tetiklediği 1 Mayıs'la bir kez daha ortaya çıktı. Ayrıca 1 Mayıs'ın ücretli tatil günü ilan edilmesi, Taksim Meydanı'nın 1 Mayıs gösterilerine açılması 100 binlerin Taksim'e akmasına yol açtı. 1 Nisan'da kopan diyalektik, 1 Mayıs'ta yeni bir diyalektiğin kurulmasını beraberinde getirdi. TEKEL direnişinde özgüven ve moral kazanan işçi sınıfı 1 Mayıs'ta kolektif gücünün farkına vardı. Bununla birlikte sınıf bilincinin yapıtaşı olan tarih bilinciyle donandı. Geçmişine sahip çıkarak, geleceğe uzanabileceğini hissetti. TEKEL'in mücadele ruhu 1 Mayıs'ta geniş yığınlara taşındı. Böylece sınıf mücadelesi açısından yakın dönemindeki en önemli tarihsel eşiklerinden biri daha gerçekleşti. Ayrıca 2010 1 Mayısı işçilerle devrimci grupların ve Kürt hareketinin kaynaşmasına sahne oldu. Kürt hareketi pankartlarında ve sloganlarında bir yandan sosyalizm vurgusu yapması, öte yandan Kürt sorununu ile işçi sınıfı mücadelesi arasında bağ kurması dikkat çekti.

Şimdi diyalektiğin öbür ayağı olan 26 Mayıs genel eylemini örme zamanıdır. Şimdi görev, 1 Mayıs'la sınıfın kazandığı muazzam moral gücünü 26 Mayıs'a taşıma zamanıdır. Sendikal bürokrasinin her düzeydeki blokajını kırarak, 26 Mayıs'ı 1 Mayıs'a çevirmektir. Genel eylemi genel greve dönüştürmektir. Artık sınıf içinde bunun zemini ve ruh hali vardır. Görev işçi kentlerinde, havzalarda, fabrikalarda, atölyelerde, işyerlerinde bu çalışmayı yoğunlaştırmaktır. 1 Mayıs'ın 26 Mayıs'a taşınması sınıf hareketinde ciddi bir sıçramanın önünü açabilir. 26 Mayıs'ın genel eyleme dönüştürülmesi, sermayenin 2010 yılında sürdüreceği topyekûn saldırıya karşı sınıfın gerçek bir ayağa kalkışı olabilir. Bu potansiyelin varlığı 1 Mayıs'ta ortaya çıkmıştır. Gerçekten 26 Mayıs genel eylem ve genel grev günü olabilir. Böylesi bir gelişme sınıfın

hızla siyasallaşmasının önünü açacaktır. Sınıfın bağımsız ve siyasal bir güç olarak şekillenmesine olağanüstü katkılarda bulunacaktır. Kriz koşullarının bu noktada inanılmaz olanaklar sunduğu unutulmamalıdır.

Bugün her işçi havzasında, her fabrikada ve atölyede sınıfsal kin ve öfke birikmektedir. Sorun bu öfke ve kinin açığa çıkartılması ve doğru bir mecraya akıtılmasıdır. Bugün Yatağan'da, Esenyurt'ta, Akkardan'da ve birçok işyerinde yaşanan direnişlerin ateş topuna çevrilmesi bizlerin çalışmasına bağlıdır. Şimdi görev 1 Mayıs'taki başarıyı bu direnişlere taşımak ve 26 Mayıs'ı işyeri işyeri, fabrika fabrika örmektir. Bugün sendikal bürokrasi 26 Mayıs için hemen hemen hiçbir şey yapmamasına rağmen, her fabrikada, her işyerinde işçiler öfke ve arayış içindedir. Bir kıvılcım, ufak bir hamle, bu kolektif ruh halini harekete geçirebilir. 1 Mayıs ve TEKEL direnişi sınıf hareketinin yaratıcı zenginliğini bir kez daha ortaya çıkarmıştır. Bu zenginliğe inanmak ve bu zenginliğe güvenmek gerekir.

1 Mayıs'ın düşündürdükleri

1 Mayıs bu olanakların önünü açsa da, aynı zamanda önümüzdeki dönemde sınıf hareketinde yaşanabilecek bir dizi negatif gelişmeye ışık tuttu.

2010 1 Mayısı sağ ve sol liberal çevrelerce "bir dönemin kapanışı", "yeni bir sürecin başlangıcı" gibi ifadelerle tanımlandı. Nasıl ki 1977 1 Mayıs katliamı 12 Eylül'e giden süreci açtıysa, 2010 1 Mayısı'nın da 12 Eylül atmosferinden çıkışın göstergesi olarak değerlendirildi. Böylece hem 1 Mayıs'ın içeriği boşaltılmaya, hem de AKP'ye açık ya da örtük destek verildi. Taksim, AKP'nin bir "demokratikleşme atağı" olarak gösterilmeye çalışıldı.

AKP'nin ve uluslararası sermayenin sınıfa yönelik topyekûn saldırısı, yani sistematik güvencesizleştirme, esnekleştirme, sınıfın tarihsel kazanımlarının gaspı gizlenmeye çalışıldı. Kısaca işçi

sınıfını boyunduruk altına alan ve onu köleleştiren Çin çalışma rejimi yok sayıldı. Taksim'in açılması fazlasıyla abartılarak, 1 Mayıs'ın içi boş bir ritüele dönüştürülmesi hedeflendi. Sınıfsal antagonizmanın perdelenmesi yönünde son derece yoğun dezenformasyon yapıldı.

Önümüzdeki dönemde bu doğrultuda birçok adımın atılması beklenmelidir. Sınıfta bilinç kırılmalarına ve akıl tutulmalarına yol açan bu operasyonlara karşı sınıf kimliğinin ve bilincinin açığa çıkartılması yakıcı önem taşıyacaktır. Ayrıca sınıfsal antagonizmanın altı her yerde ve her zaman çizilmelidir.

İçine girilen süreçte işçi sınıfının sermaye klikleri arasındaki çatışmaya ortak edilmesi ya da meyil göstermesi doğrultusunda bir dizi düzenleme gündeme getirilebilir. Sınıfın ideolojik olarak yaşadığı kirlilik (milliyetçi, ulusalcı, muhafazakar eğilimlerin yaygınlığı) böylesi bir yönelime girmesini kolaylaştırabilir. 1 Mayıs bu anlamıyla da önemli veriler sundu. Bazı eğilimler salt AKP karşıtlığı üzerinden kendini tanımladı, bazıları ise ulusalcı ve milliyetçi vurgularla alana girdi. Bunu slogan ve pankartlarıyla gösterdi. Ayrıca sendikal bürokrasinin yaklaşımları da benzer şekildeydi.

1 Mayıs'ın hem sınıfsal içeriğinin deforme olmasına, hem de enternasyonal niteliğinin kaybedilmesine yol açabilecek bu gelişmeler hafife alınmamalıdır. İşçi sınıfının ontolojisini bozan böyle gelişmelere karşı sistematik bir ideolojik mücadele yürütülmeli, sınıfın enternasyonal kimliği açığa çıkarılmalıdır. Bu da sınıf bilincine ve kimliğine yönelik çalışmaların yoğunlaştırılmasının önemini ortaya koymaktadır.

Yeni süreçte sendikal bürokrasinin sınıf hareketinin bağımsız gelişmesini engellemek doğrultusunda fiilen devlet ve hükümet desteğiyle devrede olacağı 1 Mayıs pratiğiyle bir kez daha açığa çıktı. 1 Mayıs 2010 sendikal bürokrasi tarafından denetlenmeye ve kontrol altında tutulmaya çalışıldı.

Daha önce TEKEL pratiğinde benzer şeyler yaşanmıştı. Sendikal bürokrasi direnişi başından sonuna engellemeye ve sığlaş-

tırmaya çalıştı. TEKEL işçileri bu blokajı kırarak direnişlerini gerçekleştirdi. 1 Mayıs'ta yine TEKEL işçilerinin tavrı önem taşıdı. Önümüzdeki süreçte sendikal bürokrasinin sınıfın bağımsız mücadelesini kırmak ve manipüle etmek anlamında misyon yüklenmesi olasıdır.

Sınıfın kolektif iradesi ve gücünü devreye sokacak taban örgütlenmeleri işçi sınıfının hızla şekillenmesine yola açacağı gibi sendikal bürokrasiye karşı yürütülecek mücadelede vazgeçilmez bir araçtır.

Bunun yanı sıra yazılı ve görsel medya, 1 Mayıs'ı sınıfın terbiye edildiği gün olarak göstermeye çalıştı. Bazı katılımcıların 1 Mayıs'ı içi boş bir şenlik havasına çevirme uğraşısı da bu amaca hizmet etti. 1 Mayıs'ın sınıfsal özü göz ardı edildi. Sendikal bürokrasi de bu yönde değişik "katkılarda" bulundu.

1 Mayıs'ın sınıfın bir başkaldırı ve isyan günü olduğu unuttu-rulmaya çalışıldı. Hatta 1 Mayıs ve simgeleri metalaştırıldı.

Buna benzer yaklaşımların önümüzdeki dönemde de süreceğini düşünmek yanlış olmayacaktır. Türkiye kapitalizminin içine girdiği transformasyon süreci emeğin ehlileştirilmesinin üzerinde şekillenmektedir. Bu anlamıyla sınıfsal antagonizmanın perdelenmesi yönünde yoğun bir çaba gösterileceği aşikardır.

1 Mayıs'ın en karakteristik özelliği ehlileştirilememesidir. 1 Mayıs sınıfsal antagonizmanın çıplak bir dışavurumudur.

Son olarak 2010 1 Mayısı, Türkiye'deki 1 Mayıs gösterilerinde en kitlesellerinden biriydi. Evet kitleseldi ama bu ruhunu arayan bir kitlesellikti.

Tek başına, şekilsiz ve ruhunu kaybetmiş kitlesellikler hızla manipüle olmaya, dağılmaya mahkumdur. Sorun kitlesellikle 1 Mayıs'ın isyan ve başkaldırı ruhunu kaynaştırmaktır. 1 Mayıs geleneğinin de özünün bu olduğu unutulmamalıdır. Kitlesellik kadar radikal ve militan ruhun 1 Mayıs'ın karakterini oluşturduğu bilinmelidir. Bu aynı zamanda sınıf mücadelesinin seyrinin dışavurumudur. Biz bu ruhu 1887'de idam edilen ABD'li işçiler Spies, Par-

sons, Engel ve Fisher'den alıyoruz. Sınıf tarihine Kara Cuma diye geçen o idam gününden alıyoruz. 1977'de katledilen 36 emekçi, 1989'da vurulan Mehmet Akif Dalcı ve 1996'da Kadıköy'de öldürülen 3 emekçi bize yürümemiz gereken yolu gösteriyor. Ve onlar bizi her 1 Mayıs'ta alanlarda kucaklıyor. 1 Mayıs alanları fabrikalara giden yolu, yani izlememiz gereken yolu gösteriyor. Yolumuz işçi sınıfının yoludur!

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 2010/18, 4 Mayıs 2010)*

Taban örgütlenmeleriyle,

Sınıfın birleşik siyasal gücünü yaratmak için ileri

Türkiye işçi sınıfı tarihinin en önemli momentinden geçiyor. İşçi sınıfı kapsamındaki muazzam genişlemeye karşılık, son derece ciddi bir örgütsüzlük içinde yaşıyor. Yaşanan süreç sınıfın örgütlenme problemini farklı etkenlerin iç içe geçmesiyle giderek derinleştiriyor. Sınıfın örgütsüz hiçliğini reddederek, örgütlü her şeyini yaratmak yaşamsal önem taşıyor. Çünkü işçi sınıfı örgütlüyse ve devrimciyse gerçek bir güçtür, değiştirici ve yıkıcıdır. Sorun sınıfın kapitalizme karşı yıkıcı gücünü örgütlemektir. Sınıfın bugünkü tablosuna bakarak, önümüzdeki problemleri görebilir ve çözüm önerilerinde bulunabiliriz.

2006 verilerine göre işçi olarak görebileceğimiz, 13 milyona yakın ücretli bulunuyor. Açık ve sayılamayan işsizlerin toplam sayısı ise 6 milyondur. Yani mülksüzler; işi olan ve işi olmayan işçilerin toplamı 19 milyondur. Neredeyse her iki çalışan ücretliye bir işsiz düşüyor. Ücretli her üç kişiden, ikisi özel kesimde çalışıyor. Türkiye çapında işçi sınıfının yoğunlaştığı havzaları ise şöyle tanımlayabiliriz: Trakya-Çorlu bölgesi, İstanbul Rumeli ve Anadolu yakasındaki çeşitli bölgeler ve semtler, Gebze-Kocaeli-Adapazarı hattı, Eskişehir-Bozüyük hattı ve Denizli, Kayseri, Bursa, Manisa-İzmir, Çukurova-Mersin, Gaziantep, Kahramanmaraş gibi özel bölgeler ve kentler öne çıkmaktadır. Ampirik bir bilgiye dayanan

bu coğrafi tanımlamalar, aynı zamanda işçi hareketinin mayalanacağı ve gelişme dinamiği göstereceği alanlardır.

13 milyon ücretlinin 1,5-2 milyona yakını devlet memurudur. Kamu çalışanlarının aşağı yukarı 700-800 bini grev ve toplu sözleşme hakkı olmayan dernek niteliğindeki, sendikalara üyedir. Kamudaki konfederasyonlar devlet güdümlüdür. Korparatist niteliktedir. Sadece KESK ayrı bir yerde duruyor. Ne var ki KESK başlardaki fiili, militan ve radikal çıkışını hızla kaybetti ve hızla bürokratik bir sendikal yapıya dönüştü. Bir sınıf örgütü olmaktan öte çeşitli siyasal yapıların nüfuz alanı savaşlarının gerçekleştiği platform haline geldi. bu süreç yapının muazzam dinamiklerini giderek eritti ve etkisizleştirdi. İşçi konfederasyonlarının durumları da son derece kötüdür. İşçi sendikalarının toplam gerçek üyesi 500 bini biraz geçmektedir. Türkiye'de ücretiyle geçinenlerin % 65'i ise güvencesiz işçilerden oluşmaktadır. Genel hatlarıyla ortaya koyduğumuz bu tablo, sınıfın son derece örgütsüz ve şekilsiz olduğunu göstermektedir. Sınıfın % 5'lik bir oranı, o da ağırlıkla bürokratik ve korporatist nitelikteki sendikalara üyeyken, % 95'lik kesimi ya da çok geniş bölümünün tırnak içinde de olsa bir örgütlülüğü yoktur. % 5'lik kesiminin de ne kadar "örgütlü" olduğu ayrıca bir tartışma konusudur. Yani Türkiye işçi sınıfı muazzam derecede örgütsüz, dağınık, şekilsiz, atomize olmuş ve katmanlaşmış bir durumdadır. Ve durum son derece ağır ve korkunçtur.

Bu tablonun ortaya çıkışının bir dizi sebebi bulunmaktadır. En başta sınıf, 12 Eylül darbesinin yarattığı çok yönlü ve boyutlu tahribatı hala aşamamıştır.

12 Eylül faşist diktatörlüğü, sınıfın her düzeydeki ekonomik, demokratik ve siyasal örgütlenmelerini dağıttı. Arkasından gelen neo-liberal politikalar, ekonomik bir faşizm olarak devreye sokuldu. Neo-liberal politikalar salt ekonomik bir uygulama değildi. Bu politikalar hayatı ve hayatın algılanış biçimini değiştirdi. Hayatın anlamını bozduğu gibi yaşananların anlamını da farklılaştırdı. Yeni bir devlet-toplum-birey ilişkisi inşa edildi. Açık zor, ekonomik

zorla konsantre biçimde hayata geçirildi. Yaşanan bu süreç Türkiye kapitalizminin emperyalist-kapitalist sisteme yeniden entegrasyonunu ifade ediyordu. Gelişmeler kapitalist sistemin 1970'ler sonrasında girdiği yeniden yapılanma sürecinin ya da yeni sermaye birikim rejiminin yansımalarıydı.

Kısaca 12 Eylül + 24 Ocak kararları (neo-liberal politikalar) faşist diktatörlüğün ekonomi-politiğiydi. Ve bu süreç sistematik bir karşı devrim süreciydi.

Yaşanan büyük alt-üst oluş, sınıfın genel profilinin değişmesine yol açtı.

Kapitalizmin yeniden yapılanma süreci, sınıfın yeniden yapılanma sürecini yarattı. Diyalektik işliyor, antagonist sınıflar yeniden biçimleniyordu.

Karşımızda artık profili farklılaşmış bir sınıf vardı. İşçi sınıfı değişik katmanlara ayrılmış, organik birliği dağılmış, hızla amorfe olmuştu. İşçi sınıfı; işsizler, güvencesizler, sokak işçileri, sendikalı işçiler, marjinal kesimler, entelektüel işçiler ya da kafa emeği (beyin gücünün proleterleşmesine bağlı) olarak katmanlaştı. Hatta talep ve yönelimlerinde ve ihtiyaçlarına farklılıklar ortaya çıktı. Hava-İş Sendikası bu noktada ilginç bir veri oluşturmaktadır. Bugün sınıfın farklı katmanları Hava-İş'e üyedir. Yerde çalışan temizlik işçisi de Hava-İş üyesidir, uçaktaki kaptan da Hava-İş üyesidir; teknik bölümde çalışan mühendis de Hava-İş üyesidir, bürolarda görev yapan hizmetli de Hava-İş üyesidir. Bu kesimlerin taleplerinde, tercihlerinde ve eğilimlerinde farklılıklar bulunmaktadır. Sorun sınıfın bu katmanlaşmasını aşan, sınıfın organik birliğini yaratan, şekilsizliğini ortadan kaldıran politikalar üretmektir. Bu durum aslında uluslararası boyutta yaşanan bir gelişmeyi ortaya koymaktadır.

Bugün dünya çapında tarihin en büyük proleterleşme dalgası yaşanıyor.

Sınıfın kapsamı muazzam derecede genişlerken, organik birliği dağılmıştır. Bu süreci bazı eğilimler sendikal kriz üzerinden tanım-

lıyor yani % 5'lik bir kesime çözüm bulmaya çalışıyor ya da yaşanan sürecin yarattığı alt-üst oluşun farkında değil. Evet bir sendikal kriz vardır ama bu sorunun sadece bir sonucudur. Asıl sorun sınıfın yeniden yapılanmasıdır. Sınıfın yıkıcı gücünün açığa çıkarılmasıdır. % 5'in yanında, % 95'lik kesimin de örgütlenmesidir. Sınıfın birleşik devrimci siyasal gücünü örgütlemektir. Bu sorun yani sınıfın yeniden yapılanma sorunu, bir anlamda öncünün yeniden yapılanma sorunudur. O derecede önemli, ertelenmez, es geçilmez ve yapısal niteliktedir.

21. yüzyılda sınıfın organik birliğini sağlayacak, yıkıcı gücünü açığa çıkaracak araç ve yöntemleri yaratmakla, öncünün yeniden kuruluşu arasında diyalektik bir sarmal vardır. Bu sarmal yeni dönemin sınıflar mücadelesine damgasını vuracak niteliktedir. Ve bir tarihsel momenti işaretlemektedir.

Tablo öz olarak tanımlanırsa, sınıf şu üç temel kategoriye ayrılabilir: birinci kategori ya da varsayalım bir çemberin içindeki küçük daire beyin işgücünün proleterleşmesine bağlı şekillenen çekirdek işgücüdür. Bu işgücü mühendis, teknisyen formasyonundaki işçileri bünyesinde barındırmaktadır.

Dün küçük burjuva kategorisinde kabul edebileceğimiz kesimler (doktor, öğretmen, mühendis, vs.) kapitalizmin yeniden yapılanması ve sosyal devletin sosyal yönünün özelleştirilmesi ve metalaştırılmasına bağlı olarak hızla proleterleşme sürecine girmiştir.

T.C.'nin kuruluş döneminde izlenen ekonomik-politikaların ve devletin sistemli bir şekilde sınıfı atomize etme stratejilerinin ürünü olarak, kafa emeği ile kol emeği birbirinden kopartılmıştı. T.C. tarihi boyunca "aristokrat" özelliklere sahip bir konumda tutulan bu kesimler radikal neo-liberal politikaların etkisiyle 90'lı yılların ortalarında kafa emeği, kol emeğiyle tarihsel randevusunu gerçekleştirdi. Kamu emekçileri hareketinin doğuşu bu zemin üzerinden gelişti. Konumuza dönersek çekirdek işgücü, çok geniş yığınları içinde barındıran çevre işgücü tarafından çevrilmektedir. Bu işgücü Mc Donald's işçileri olarak da tanımlanıyor. Ağırlıkta

hiçbir güvenceye sahip olmayan bu kesimler, sınıfın ana gövdesini oluşturmaktadır. Bunun dışında yine tarihin en büyük işsiz yığınlarıyla karşı karşıyayız. Kısaca sınıfın yeni profilini; etkinliği artmış ve sayıca gelişmiş çekirdek işgücü, muazzam düzeyde yaygınlaşmış ve kitleselleşmiş çevre işgücü ve tarihin en büyük oranına ulaşmış işsizler olarak tanımlayabiliriz.

O zaman öyle bir şey yapacağız ki, bir yandan sınıfın organik birliğini sağlayacağız, öte yandan sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkaracağız.

Yapılması gereken ilk şey, sınıfın bilinç ve kimliğinin deformasyonunun aşılmasıdır. Bunun yanında, sınıfın değersizleştirilmesi, devrimci karakterinin aşınması engellenmeli ve sınıfı itaate ve rıza göstermeye iten her düzeydeki gerici etkiler ortadan kaldırılmalıdır.

İzleyeceğimiz yol bellidir. Sınıflar mücadelesinin yarattığı deneyimleri sentezleyerek bugünün problemlerine cevaplar bulabiliriz. O zaman bugün yaşanan uluslararası yeni sınıf mücadelesi pratikleri izleyeceğimiz yolu gösteriyor. Bu pratiklerin sentezlenmesi ve teorik sofistikasyonu yaşamsal önem taşıyor.

Sorunun en başta, sendikal kriz olmadığını belirtmiştik. Sendikal kriz yalnızca yaşanan problemlerin bir sonucuydu. O zaman sınıfın bütün katmanlarını birleştiren, sınıfın birleşik gücünü yaratan bir yapılanmayı önümüze koymalıyız. Yani bir emek odağı yaratmalıyız... Sınıfın değişik katmanları; sendikalı işçiler, entelektüel işçiler, güvencesiz işçiler, sokak işçileri, işsizler, marjinal sektörde çalışanlar kendi özgünlüğünde taban örgütlenmeleri kurarak emek odağı inşa edilmelidir.

Sınıfın farklı kesimleri kendi somut sorunlarından hareketle, özgün ve özel koşullarına uygun, taban örgütlenmeleri yaratmalıdır. Taban örgütlenmeleri emek odağının yapı taşı işlevi görecektir. Örnek olarak Filipinler'de Maya Uno pratiğine bakabiliriz. Marcos diktatörlüğüne karşı 1970'li yılların sonunda şekillenen, bağımsız sendikalara dayanan Maya Uno, bünyesinde sınıfın farklı

katmanlarını topladı. Sadece toplusözleşme yapma hakkı olanlar değil, toplusözleşme hakkı bulunmayan kesimleri de örgütledi. Sınıfın tüm katman ve tabakalarını içinde barındırdı. Ayrıca Maya Uno, BAYAN (halk) adı verilen demokratik cephenin kuruluşunda önemli işlevler gördü. Maya Uno, BAYAN'ın çekirdeği rolünü oynadı. Hem Maya Uno, hem de BAYAN Filipinler'deki toplumsal mücadelede son derece önemli eylemler gerçekleştirdi. Şehir ve ülke düzeyindeki Halk Grevleri sarsıcı etkiler yarattı. Halk Grevleri, başta işçi sınıfı olmak üzere tüm halk kesimlerinin iştirak ettiği, hayatın bütünüyle durdurulduğu bir eylem tarzıydı. Halkın evlerin camlarında veya sokaklarda saatlerce tencerelere vurduğu, otobüslerin çalışmadığı, esnafın kepenk kapadığı, trafiğin bloke edildiği, okulların kapandığı, hastanelerin çalışmadığı, memurların iş bıraktığı ve kitlelerin sokakları işgal ettiği bir eylemdi. Maya Uno ve BAYAN muhteşem Halk Grevlerinin yanında, 2000'li yılların başlarında Aquino yönetiminin sivil diktatörlüğe geçmek için yaptığı düzenlemelere karşı 20 milyon kişiyi harekete geçirdi. Filipinler Komünist Partisi ise Maya Uno'nun ve BAYAN'm ideolojik-politik hattını belirledi.

Burada emek odağının yaratılmasının yapı taşı olarak tanımladığımız ve sınıfın yeniden yapılanmasının olmazsa olmaz koşulu olarak gördüğümüz taban örgütlenmelerini kısaca açmakta yarar var:

1. Taban örgütlenmeleri sınıfın yeni haklar alması, haklarını koruması ve geliştirmesi için mücadele eder. Taban örgütlenmeleri en başta bir mücadele örgütüdür.

2. Taban örgütlenmeleri sınıfın bilincini ve kimliğini yeniden inşa eder. Bu örgütlenmeyle sınıf alt kimliklerini aşar, olaylara ve olgulara sınıfsal perspektifle bakar. Taban örgütlenmeleri sınıfın üst kimliğini, yani işçi olma kimliğini inşa eder. Bu kimlik sınıfın bakış, duruş, düşünüş ve müdahale gücüdür.

3. Taban örgütlenmeleri sınıfın nesnel ve öznel şekillenmesini sağlar. Eylem ve mücadele sınıfın asıl öğretmenidir. Eylem ve mü-

cadele sınıfı hem kolektif olarak, hem de birey olarak besler ve şekillendirir.

4. Taban örgütlenmeleri neo-liberal politikaların ve tüketim terörünün etkisiyle işçi sınıfının atomize oluşunu ve kültürel dejenerasyonunu engelleyerek, sınıf kardeşliğini örer. Sınıf kardeşliği, sınıfın ontolojisidir. Sınıf kardeşliği sınıfın temel karakteri olan enternasyonali inşa eder. Taban örgütlenmeleri sınıf kardeşliğini kurarak, onun enternasyonal gücünü açığa çıkarır. Sınıf taban örgütlenmeleri aracılığıyla enternasyonalizmi içselleştirir.

Taban örgütlenmeleri bu genel belirlemelerin yanında sınıfın her düzeydeki şekillenmesinde çok boyutlu işlevler görür. Temel işlevlerini sıralarsak:

1. Taban örgütlenmeleri en başta sınıfın birlik ruhunu inşa eder. Bugün sınıfın yaşadığı parçalanmışlık ve katmanlaşma, hatta farklılaşma taban örgütlenmeleri aracılığıyla aşılır. Sınıfın kapitalist sisteme karşı kolektif bir güç ve akıl olarak harekete geçmesinin tek kıstası mücadele birliğini yaratmasından geçer. Sınıfın birliği ancak onun örgütlü bir güç olmasıyla mümkündür. Taban örgütlenmeleri sınıfın bir bütün olarak kavrayan, sektör ayrılığını ve yasal sınırları aşan, sınıfın 24 saatini hedefleyen bir örgütlenme tarzıyla hareket eder. İşyerlerini baz alarak, sınıfın hem yaşam alanlarını, hem boş zamanını örgütlemeyi amaçlar. Bu çalışmaların bütünü özünde sınıfın devrimci ve yıkıcı gücünü açığa çıkarır. Çıkarmayı hedefler. Taban örgütlenmeleri sınıfın yaşadığı ideolojik bombardımanlara karşı, hegemonya kurar. Emek ve sermaye çelişkisinin odağı ve bu çelişkinin en yakıcı şekilde hissedildiği yerler olan işyerleri (en küçük atölyeden makro fabrikalara kadar), taban örgütlenmelerinin kurulduğu zeminlerdir. Buradan başlayan faaliyetin boyutları işçinin yaşam alanına (evine, mahallesine, derneğine, sokağına) uzanmalıdır. Ayrıca sınıfın boş zamanı örgütlenmek, alternatif toplumsal ilişkiler yaratmak anlamı taşımaktadır.

2. Taban örgütlenmelerinin en önemli işlevlerinden biri, sıradan

bir işçinin yıkıcı ve yaratıcı gücünü açığa çıkarmasıdır. Sınıflar mücadelesi ve eylemin gücü tezgah başında, son derece edilgen, itaatkar bir işçiyi özne haline getirir. Onun ruhundaki isyanı ateşler. İşçiler üretim süreçlerindeki yerlerinden ve sınıfsal antagonizmadan dolayı potansiyel olarak ruhlarında isyan biriktirirler. Eylem ve mücadele sınıfı hem kolektif, hem de tek tek işçiler olarak şekillendirir. Ve ontolojisini yeniden kurar. Sıradan bir işçi kendi otonomisinin ve yıkıcı gücünün farkına varır, emek ve sermaye arasındaki tarafını ve safını daha sarih kavrar. O artık dünkü işçi değildir. Mücadele ve eylem onu yeniden yaratmış, bilinç onu şekillendirmiştir. Anlatmak istediğimizi somut olarak şöyle örnekleyebiliriz: Türkiye işçi sınıfının ayağa kalktığı 15-16 Haziran'ın ikinci günü (yani 16 Haziran'da) Topkapı yönündeki işyerlerinden çıkan binlerce işçi Cagaloğlu'dan İstanbul Valiliği'ne ulaşırlar Valiliğin önünde tanklar vardır. Tanklar işçilerin önünü keser. Fakat işçiler önlerindeki engelleri, çelik baretleri tutarak aşarlar. Tank işçilerin üzerine gelemez. Çünkü doğacak öfkenin yıkıcılığından korkulur. İşte tam bu sırada tankların baretlerini tutan bir kadın işçi şöyle haykırır; "Haydi valiliği de alalım!" Bu söz olağanüstü bir şeyi işaretlemektedir. Valilik, sistemle özdeş bir kurumdur. T.C. 'nin otoritesinin ve tahakkümünün simgesidir. Valiliğin ele geçirilmesi fiilen il düzeyinde iktidar merkezinin işçiler tarafından ele geçirilmesidir. Ve bu müthiş bir simgesellik taşımaktadır. Bu sözleri söyleyen "sıradan bir işçi kadın"dır. Belki 15 Haziran öncesinde, tezgah başında son derece edilgen, içe kapalı, itaatkar ve sessiz bir kadın olan bu işçi arkadaş, bir günde, bir eylemde ve eylemin yarattığı atmosferin içinde değişmiş, sanki yeniden doğmuştur Aynı arkadaşımız, valiliğin önünde "valiliği de alalım" diyebilmiştir. İşte bu değişim ve dönüşüm, sınıfın yıkıcı gücünün açığa çıkmasıdır.

Her işçide, her "sıradan" işçide bu potansiyel, güç ve nitelik vardır. Eylem ve mücadele bu potansiyeli açığa çıkarır, güçlendirir, şekillendirir.

3. Taban örgütlenmeleri sınıfın muktedir olma, yapabilme gücünü açığa çıkarır. İşçi sınıfı yapabilme gücünün farkına varmasıyla, muazzam pratikler gerçekleştirir. Kapitalist sistemin temel politikası sınıfı nesneleştirmektir. Böylece sınıf bir yandan itaatkarlaştırılır, öte yandan sistemin yeniden üretilmesinin aracına dönüştürülür. Fakat sınıfın gerçekleştirdiği her pratik onu donandırır, ruhunu besler. Sınıf kendi öz deneyimleriyle özneleşir. Yani yapan, düşünen, müdahale eden bir kimliğe kavuşur. Telekom buna örnek verilebilir. Daha önce hiçbir grev deneyimi olmayan, hatta siyasal İslam'ın ve şovenizmin etkisindeki işçiler, eylemin içinde, grev günlerinde şekillenmişler, yapabilme güçlerini kavramışlardır. 44 günlük grev haber işçilerini yeniden yaratmıştır. Her grev günü sınıfın özgüvenini pekiştirmiş, ona dostu-düşmanı ve devletin yapısını göstermiştir. Yapabilme, gerçekleştirebilme gücünün farkına varan bir işçinin önünde hiçbir gücün durması mümkün değildir. Sınıfın muktedir olma gücü, onun devrimci karakterini besler ve açığa çıkarır.

4. Taban örgütlenmeleri sınıfın yaşadığı atomizasyonu aşmasını sağlar. Kapitalist sistem işçi sınıfını atomize ederek, birleşik bir güç olmasını engeller. Sistematik şiddet yanında ideolojik manipülasyonlar ve kültürel operasyonlarla, moral değerleri çökerterek tahakkümünü kurar. Atomize olan sınıf, kendini hiç ve anlamsız hisseder. Yaşadığı çok boyutlu ve çok vektörlü saldırılar karşısında siner, içe kapanır; giderek sinikleşir, rıza gösterir, "küçük adama" dönüşür; karakteri aşınır. Bu sınıfın çürüme sürecidir. Sınıfın bu kombine saldırıyı aşması kendinin hayatı yaratan bir güç olduğunu kavramasıyla mümkündür. İşçi sınıfı hayatı yarattığı gibi; genel grev, halk grevi, genel direniş eylemleriyle hayatı felç edebilir. Sistemi kilitleyebilir. İşçi sınıfı tek başına, bir su damlasına benzer. Aynen onun gibi aparı, tertemiz, zayıf ve güçsüzdür. Sahici bir korku olan işsiz kalmaktan korkar. Sermaye onu sistematik bir atomizasyona tabi tutarak her an kendini tek başına hissetmesini amaçlar. Ve çeşitli aygıtlarla (devletin ideolojik aygıtlarıyla) bu du-

rumu pekiştirir. İşçinin kendini böyle hissetmesi zaten güçsüzlüğünü kabul etmesi ve içselleştirmesidir. Ama sınıfın gerçekleştirdiği kolektif eylemler, genel grevler, genel direnişler, yani hayatı durdurma ve kilitlemeler bir sel olma halidir. Ve sel, milyonlarca su damlasının birleşmesinden meydana gelir. Su damlaları, yani işçiler birleşerek atomizasyonu aşar ve bir sel gücüne, yaratıcı yıkıcılığa ulaşır. Sınıfa örgütsüzse bir su damlacığı ve hiçbir şey olmadığı ama örgütlüyse bir sel ve her şey olabileceğini göstermek, anlatmak, kavratmak gerekir. Taban örgütlenmeleri sınıfa kendini anlatan örgütlenmelerdir. Çünkü sınıf kendi öz deneyimlerinden öğrenir ve kavrar.

5. Taban örgütlenmeleri sınıfa şunu gösterir: Onur, ekmekten önemlidir. Onurlu bir işçi zaten her zaman ekmeğini kazanacaktır.

Sermayenin sınıfa yönelik en ciddi saldırılarından biri onu değersizleştirmektir. Değersizleştirme, konsantre bir yabancılaştırma halidir. Sermaye sistematik değersizleştirme taktik ve operasyonlarıyla sınıfın kendini hiç, değersiz, manasız hissetmesine yol açar. Bunu bir yanıyla uyguladığı ekonomik terörle gerçekleştirir. Yani devletin resmi açıklaması olan açlık sınırının altında verdiği ücretle gösterir. Ayrıca iş saatlerinde mekanın düzenlenmesinden, atmosferine, iç ilişkilere kadar sınıfı duygusal ve ruhsal teröre tabi tutar. Sınıfı bir vidaya, makinenin parçasına, şeye, nesneye çevirir. Yabancılaşma, şeyleşme sürecini sistematik olarak derinleştirir.

Kendini değersiz, manasız ve hiç hisseden bir sınıf devrimci bir kimliğe bürünmesi ve yıkıcı bir güce dönüşmesi mümkün değildir. Sermaye bunu bildiğinden son derece soğukkanlı bir şekilde, tam bir toplum mühendisliği pratiğiyle sınıfı etkisiz bir güce, itaatkar bir yığına dönüştürür. Rıza üretme mekanizmalarıyla, yani okul, kışla, fabrika, hapishanelerle ve medya aracılığıyla sınıfı hem ruhsal, hem bedensel, hem de irade olarak esir alır Felç eder, tabi kılar, itaatkarlaştırır. Bundan dolayı sınıfın değersizleştirilmesine yönelik her adım ve her operasyonun boşa çıkarılması yaşamsal

önemdedir. Sınıfın onuru her şeyin üzerinde tutulmalıdır. Kısacası onur mücadelesi ekmek mücadelesinden çok önce gelmelidir. Sınıfın onurunun korunması, sınıf mücadelesinin ana eksenlerinden biri ve en önemlisi olmalıdır.

Bu noktada Türkiye işçi sınıfı mücadelesinin en sarsıcı pratiklerinden biri, DİSK kurucularından ve Lastik-İş Sendikası başkanı Rıza Kuas'ın 1968 yılında bütün işyerlerinde "Üstünü aratma" şiarıyla başlattığı kampanya olmuştur. Bu eylem muhteşem bir içeriğe sahipti. İşverenlerin işyerine girip-çıkarken arama yapması, işçilerin sübjektif olarak hırsız görülmesi demekti. Ve işçinin aşağılanmasını ve hor görülmesini amaçlıyordu. İşçi bu muameleyle karşılaştığında, kendini "suçlu" ve değersiz hissetmesi doğaldı. Bunun farkında olan Rıza Kuas bu eylemle beklide sınıf tarihinin en önemli pratiğini gerçekleştirdi ve şunun altını çizdi: İşçi sınıfının onuruyla kimse oynayamaz ve onur her şeyden üstündür. Burada unutmadan bir şeyi hatırlatmak gerekiyor: Bugün bütün işyerlerinde üst aramaları sürmektedir. İşçi sınıfı 40 yıl önce gerçekleştirdiği pratiği ve eylemi bugün yapamamaktadır. Bu durum sınıfın bugünkü profilini kavramamız açısından önemlidir.

Taban örgütlenmeleri en başta sınıfa güç, moral ve onur aşılar. Onur mücadelesi sınıfın şekillenmesinin yapıtaşıdır. Başlangıçtır. Her şeyin ilk adımıdır.

6. Taban örgütlenmeleri sınıf bilincini ve kimliğini besler, şekillendirir ve oturtur.

Sermaye hem sistematik şiddet politikaları, hem de neo-liberal politikaların yıkıcı etkileriyle işçi sınıfının kimliğinde ve bilincinde önemli deformasyonlar yarattı. Bilinç ve kimlikteki deformasyon sınıfı etkisizleştirdi, kötürümleştirdi. Sınıf böylece üst kimliğiyle düşünemez ve hareket edemez oldu. Etnik, dini, mezhebi, geleneksel tabiiyetleriyle ya da kimlikleriyle hareket etmeye başladı. Bu bir anlamda savunma, ayakta kalma çabasıydı. Ama aynı zamanda burjuva siyasi güçlerin sınıfı bu temellerden yönlendirdiği ve sisteme entegre ettiği kanallardı. Sınıfın bölündüğü, parçalandığı ve

manipüle edildiği alanlardı. Bugün sistem bu konuda son derece başarılı olmuştur.

Yapılması gereken sınıfın üst kimliğini, işçi olma kimliğini inşa etmektir. Çabalarımızın bütünü buna hizmet etmelidir. İşçi olma kimliğinin oluşması sınıfın şekillenmesinin başlangıcıdır. Üst kimliğin oluşması iki antagonist sınıfın saflarının net bir şekilde belirlenmesi anlamına gelir. Çünkü sınıfsal antagonizma içinde tarafın belirsizliği bertaraf olmak demektir.

Taban örgütlenmeleri sınıfın bugün yaşadığı temel problem olan bilinç ve kimliğin deformasyonunun aşılmasını sağlar. Üst kimliği inşa eder, besler ve geliştirir. Sınıf bu noktaya ulaşmasıyla mücadele gücünü ve örgütlenme kapasitesini artırır. Kimlik gelişmemiş, bilinç oturmamışsa zaten sınıfın eylem gücü ve örgütlenme kapasitesi zayıftır. Eğer bilinç ve kimlik gelişmişse bu bir anlamda eylem gücü ve örgütlenme kapasitesinin gelişmesi demektir. Bu diyalektik bir sarmaldır. Taban örgütlenmeleri bu diyalektik bağı gören ve faaliyetlerini bunun üzerinden sürdüren, sınıfın tarihsel pratikleridir.

ABD işgaline karşı savaşan bir Taliban önderinin söylediği çarpıcı sözlere kendi yorumumu katarak bitirmek istiyorum: "Onlar ancak saati kazanabilirler, zamanı biz kazanacağız." Yani zamanı proletarya ve komünistler kazanacaktır.

(DDSB kurultayına tebliğ olarak sunuldu, 30.03.2008)

15-16 Haziran işçi ayaklanması

15-16 Haziran işçi ayaklanması, Türkiye işçi sınıfı tarihinin en önemli eylemlerinden biridir. Sınıfın toplumsal ve maddi bir güç olduğunu açıkça ortaya koyan bu eylem, aynı zamanda sınıfsal antagonizmanın çıplak gerçekliğini gösterdi. 15-16 Haziran içeriği, etki gücü, devletle açık bir çatışmayı ifade etmesi, etkilediği kesimler ve yarattığı ruh hali ve atmosferle tipik bir ayaklanmaydı. Her ne kadar 15-16 Haziran'a genel olarak bir direniş vurgusu yapılsa da, bu vurgu tek başına yetersiz ve eksik bir izahtır.

15-16 Haziran işçi ayaklanması, özellikle 1950'lerle birlikte nicel ve nitel ağırlığı artan sınıfın, 1960'larda ayağa kalkışının ve biriktire biriktire şekillenişinin dışavurumuydu. Hatta 19. yüzyılın ilk çeyreğinden beri büyük bir sabırla biriken volkanın patlamasıydı.

15-16 Haziran ayaklanması bir anti-kapitalizm pratiğiydi. Değerlendirildiği ölçüde anti-kapitalizmin teorisi de olabilirdi. Ama olmadı.

Tarih sahnesine geç çıkan ama genç bir sınıf: Türkiye işçi sınıfı

Türkiye işçi sınıfı doğuşuyla birlikte bazı özgünlükleri içinde taşıdı. Tarih sahnesine geç çıktı ama genç bir sınıftı[1].

Fakat kapitalist formasyon içinde yer almasıyla kıta Avrupa'sındaki işçi sınıfıyla benzer refleksler gösterdi. Kıta Avrupa'sında bir yandan sınıfın öfkesini dışa vuran, öte yandan makineyle özdeşleşen bir uygarlığın, yani kapitalizmin reddi olan Ludist hareket, Osmanlı topraklarında da görüldü. 1852'de şimdiki Bulgaristan'da bulunan Smakov fabrikasında Ludist deneyim yaşandı. Osmanlı işçi hareketi en başta sendika öncesi oluşumlarla kendini dışa vurdu. Taban örgütlenmeleri şeklinde örgütlendi. İlk grevlerle şekillendi. Osmanlı Amele Cemiyeti gibi illegal işçi örgütlenmeleri kurdu. Buradaki vurgu Türkiye sol hareketinde yaygın ve bir anlamda sınıfın iğdiş edilmesi ya da nesneler yığını haline getirilmesinin ifadesi olan yorumlara itirazdır. Evet Türkiye işçi sınıfının bir dizi özgünlüğü, zayıflığı ve şekilsizliği vardır. Ama kapitalist formasyon, daha komprador niteliğindeyken ve cılız yapısına rağmen sınıfsal antagonizma kendini dışa vurmuştur.

İşçi sınıfı çok yavaş da olsa, birçok handikaba karşı şekillenme sürecine girmişti. Örneğin Osmanlı işçi sınıfı kozmopolit bir nitelikteydi. Sınıf içinde vasıflı ve sanayi işçilerinin çoğunluğu gayri Müslimlerden oluşuyordu. 1912 Balkan Savaşı ve beraberinde gelişen ulusal kurtuluş hareketleri bu kozmopolit özelliklerin kırılmasına ve işçilerin milliyetçililik rüzgarına kapılmasına yol açtı. Milliyetçilik temelinde bölünmeler yaşandı. Ayrıca 1914-1918 dönemi ve 1919-1923 arasındaki gelişmeler işçi sınıfının vasıflı özelliğe sahip ve daha fazla proleterleşmiş kesimlerinin; Rum, Ermeni, Yahudi kökenli işçilerin ya fiziken yok olmasına, ya da ülkeyi terk etmesine neden oldu. T.C.'nin "kuruluş" sürecine Osmanlı'nın güçlü mirası taşınmadı. Ülkede sınıfın nicel ve nitel durumu zayıftı. Proleterleşme düzeyi güçsüz ve sınıf bilinci geriydi. T.C. ve Kemalizm işçi sınıfını yeniden yapılandıracak ve uluslararası sermayenin tecrübelerinden yararlanarak başından etkisizleştirecek ve ıslah edecek önlemler aldı. Bu süreç, tek parti ve DP döneminde de sürdü.

Kısaca şöyle bir tanımlama yapılabilir: 1835'te resmi verilere

göre Feshane fabrikasının kuruluşunu baz alırsak, 1835 ile 1960 arası yani 125 yıllık dönem sınıfın uzun sürmüş kuluçka dönemi, rüşeym hali ya da mayalanma dönemi olarak değerlendirebiliriz. 1800 öncesi dönem, lonca sistemine bağlı ağırlıkta usta-çırak ilişkisine dayanan, ataerkil ilişkinin hakim olduğu, sınıfsal kutuplaşmanın yavaş seyrettiği bir dönemdi. İlişkilerin düzeyi batıdaki patron-işçi ilişkisinden çok uzaktı. 1950'li yıllar sınıf ilişki ve çelişkilerinin sertleşmesini gösteren bir moment oldu. Kapitalist gelişmeye paralel işçi sınıfının niceliğinde hissedilir bir artış görüldü. T.C.'nin kuruluşuyla birlikte her ne kadar devlet tarafından kontrol altında tutulmaya, atomize edilmeye ve bir devlet politikası olarak iç farklılıklar yaratıp bölünmeye çalışılsa da, sınıf bağımsız bir rotada hareket edip, güç olmaya çalıştı. Sınıf hareketi iç salınımlı, gelgitli ve çok vektörlü bir şekilde gelişme gösterdi. Eylem eylem, direniş direniş birikti. Özellikle 1960'lar Türkiye işçi sınıfı mücadele tarihinde muazzam bir dönemin başlangıcı oldu. Tarih sahnesine geç çıkan sınıf, gençliğinin bütün dinamizmiyle toplumsal mücadelenin ortasında en aktif ve en radikal bir şekilde yer aldı. 125 yıllık birikim harekete geçiyordu. Ve işçi sınıfı "Artık ben de varım!" diyordu.

1960'lar: Gelecek işçi sınıfınındır

1960'lara girildiğinde, 1950'lerden beri yaşanan kapitalist gelişmeye paralel olarak, Türkiye'de mülksüzleşme süreci hızlanmış; sınıf, dönemin (ithal ikameci birikim modelinin) taşıyıcı sektörleri olan metal, metalurji, maden, petro-kimya gibi sektörlerde yoğunlaşmıştı. Sınıf mücadelesi geleneksel sanayi kentleri başta olmak üzere yaygınlaşıyor ve örgütlenme yönünde arayışlar dikkat çekiyordu.

27 Mayıs askeri darbesiyle süreç açıldı. Türkiye kapitalizminin gelişimine ve uluslararası işbölümünün ihtiyaçlarına uygun bir şekilde gerçekleştirilen, 27 Mayıs askeri darbesi[2], kapitalist stabi-

lizasyon yönünde düzenlemeler yaptı.

Bu süreç bir yanıyla da kapitalizmin genişleme dönemine tekabül etti. Aynı dönem kendi antagonizmasını yaratarak işçi sınıfının, toplumsal-maddi bir güç olarak, siyasal yaşamda rol alışını beraberinde getirdi.

1952 yılında kurulan Türk-İş, sınıf hareketini kontrol etmek ve sınıfın bağımsız gelişimini engellemek yönünde işlev görecekti. T.C.'nin bu yöndeki çabaları yeni değildi. Cumhuriyetin başında, Kemalist iktidarın denetiminde kurulan İstanbul Umum Amele Birliği bunlardan biriydi. İşçi örgütlenmeleri Kemalist ideolojinin merkezleri durumuna getirilmeye çalışıldı. Tam denetimine özel önem verildi. Türk-İş'te böylesi bir yönelimin Soğuk Savaş dönemindeki biçim alışıydı. Bağımsız bir işçi hareketinin önü başından kesilmeye çalışıldı. Ne var ki dip dalgasını kontrol etmek mümkün değildi. 1960'lar sınıfın yeni arayışlarının da göstergesi olacaktı.

1961 yılında Türkiye işçi sınıfı hareketlenmeye başladı. Sınıf hızla kitlesel bir güce dönüşerek, sosyal mücadelenin içinde yerini aldı.

Bunun en temel nedenlerinden biri sayıları az da olsa, büyük işletmelerde çalışan ikinci kuşak işçilerin varlığıydı. Sınıfın nicel sayısı artıyor, özellikle kırsal alanda yaşanan mülksüzleşmeye bağlı olarak, mülksüz yığınlar proleterleşiyordu. Öte yandan kırdan kente göçün hızlanmasından kaynaklı ve hala bir ayağı kırda olan yarı proleter unsurlar devreye girmekteydi. İnşaat, gıda ve maden sektörü bu yarı-köylü, yarı-proleter kesimin istihdam alanları olarak öne çıkmaktaydı.

1960 yılında ücretlilerin oranı faal nüfusun % 13'üydü. 60'lı yılların içinde bu oran hızla yükselecekti.

1961 yazı işçi sınıfı için sıcak geçiyordu. Sınıf lokal eylemler yaptı. Anayasa sendikalara, toplu iş sözleşmesi ve grev hakkı tanımaktaydı. Ne var ki bu haklar yasal bir düzenlemeye sokulmamıştı. İşçi sınıfı en temel haklarını almak için tepkilerini göstermeye başladı.

Ocak 1961'de İzmir ve İstanbul'da, Aralık 1961'de Kocaeli'nde kapalı salon toplantıları, miting ve sessiz yürüyüşlerle grev hakkı ve iş kanunun yeniden düzenlenmesi istendi. 31 Aralık 1961'de yapılan Saraçhane Miting'i görkemli bir kitle gösterisi oldu. İstanbul Sendikalar Birliği[3] tarafından organize edilen mitinge 100 bin işçi katıldı. Miting, Türkiye işçi hareketi tarihinde o güne kadar görülmüş en büyük protesto gösterisiydi. İşçiler mitingde grev ve toplusözleşme hakkını savunan sloganlar attı.

Saraçhane mitingi işçilere toplumsal ve maddi bir güç olduklarını gösterdi. Bu basit bir olay değildi. Sınıfın zihniyet dünyasında bir değişimi işaretliyordu. Sınıfın kendi gücünün farkına varması bir başlangıçtı. Yapabilme ve gerçekleştirebilme kudreti böylece açığa çıkıyordu. Saraçhane Mitingi tek tek damlaların birleşirse sel olacağının, selin de yıkıcı bir güç olduğunun göstergesiydi. Eyleme katılan işçi eylem içinde hem kolektif gücünün farkına varıyor, hem de öznel değişimini yaşayarak görüyordu.

1961 yılında ekonomik-demokratik hakların düzenlenmesi ve düşük ücretlere karşı sessiz yürüyüş, sakal bırakma ve benzeri eylemler yapılmıştı. Saraçhane Mitingi bu eylem zincirini taçlandıran görkemli bir pratik olarak, sınıfın kolektif belleğinde iz bırakacaktı. Mitingin olduğu gün İstanbul Denizcilik Bankası liman yükleme ve boşaltma servisinde çalışan işçiler de ücretlerin artırılması için greve çıktı. Bu grev dönemin ilk greviydi.

13 Şubat 1961 yılında TİP'in kurulması, Türkiye siyasal arenasında önemli bir gelişmeydi. 1962 yılında bir dizi işçi eylemi ve direniş gerçekleşti. Eylemlerin sayısı arttı. İşçiler işten atılmalara karşı ve ücretlerin arttırılması için çeşitli (sessiz yürüyüş, oturma eylemi, yemek boykotu, kısmi iş bırakma gibi) eylemler yaptı. Bu birikim ve deneyimler Kavel işçilerine güven verecekti.

1963, 29 Ocak'ta Kavel Kablo fabrikasında çalışan Maden-İş Sendikası'na üye 173 işçi, yıllık ikramiyelerinin ödenmemesi ve sendikal baskılara karşı iş bıraktı ve oturma eylemi yaptı. Daha sonra bazı işçiler işten atıldı ve işveren lokavt ilan etti. Bunun üzerine

4 Şubat 1963'te Kavel işçileri greve başladı. Grev mücadelesi hızla sertleşti. İşçiler grev kırıcısı memurları fabrikaya sokmadı. Polis müdahalesi, çatışmaya dönüştü. Çevre halk ve işçi aileleri destek için fabrikanın önünde toplandı. Bazı işçiler tutuklandı. Grev bir yanıyla da sınıf dayanışmasını simgeledi. General Elektrik fabrikasında çalışan işçiler para topladı. Demirdöküm işçileri yardım kampanyası başlattı ve destek için sakal bıraktı. Türk-İş'in güney bölgesinde 23 sendika başkanı ve 45 yönetici, Kavel direnişini Türk-İş'in yeterince desteklemediğinden dolayı, konfederasyonla ilişkilerini kesti. Daha sonraki günlerde işverenin dışarıya mal çıkartmak istemesi üzerine işçiler müdahale etti. Yeniden polisle çatışma yaşandı.

Kavel bir direnişin, inadın ve inancın simgesi oldu. Grev çalışma bakanının devreye girmesiyle sona erdi.

Kavel işçileri yaptıkları grevle sınıfın kolektif gücünü gösterdi. Kavel işçilerinin direnişi, anayasal bir hak olan ama yasal düzenlemelerin yapılmadığı grev ve toplusözleşme yasasının fiilen çıkmasını sağladı. *Kavel grevi sınıfın kopara kopara alma geleneğinin simgesi oldu. İşçi sınıfı bağımsız gücüyle her türlü statükoyu paramparça edeceğini gösterdi.* Bu gücün yıkıcı yaratıcılığını fark eden egemenler, hızla önlemler alma ihtiyacı duydu[4].

1965 Kozlu Direnişi, 1966 Paşabahçe Grevi dönemin en etkili eylemeleri olarak öne çıktı. *Sınıf sendikasını arıyordu.* Korporatizmin ve bürokratizmin bataklığındaki Türk-İş'in dışında gerçek bir sınıf sendikasının yaratılması acil bir ihtiyaçtı.

1966 Paşabahçe grevi ve greve Türk-İş'in yaklaşımı ve grev sürecinde oluşturulan sendikalar arasındaki dayanışma örgütlenmesi SADA, bu sürecin kapılarını araladı. Bu gelişmeler DİSK'in kurulma zeminlerini yarattı. SADA, DİSK'in embriyomu işlevi gördü. DİSK, 1967 yılında kuruldu. Aynı dönemde öğrenci gençlik ve köylü hareketinde önemli gelişmeler yaşanıyordu.

Türk-İş, Türkiye işçi sınıfının ana gövdesini oluşturan kamu işçilerinin denetim altına alınmasında son derece önemli bir rol oy-

nuyordu. Cumhuriyetin kurulmasından itibaren izlenen istihdam politikalarıyla sınıfın siyasal iktidara tabiliği yönünde uygulamalar gündeme sokulmuştu. Türk-İş devlet sendikası olarak sınıfın bağımsız bir çizgide gelişmesini engelleme ve sınıfı kontrol etme misyonuyla hareket etti. Partilerüstü sendikacılık, Soğuk Savaş döneminin temel ilkesi olan anti-komünizm, Türk-İş'in anlayışını ve politikalarını belirledi. Türk-İş'in bu karakteri sınıf bilincini son derece körelten, kimliğini dejenere eden bir etki yarattı.

DİSK bir anlamda sınıf hareketinde büyük bir sıkışmışlığın ve T.C.'nin kuruluşundan, hatta Osmanlı döneminden beri sınıfın bağımsızlık arayışının[5] ve kendini ifade etme uğraşısının göstergesi oldu. Sınıf hareketinin dipten gelen dalgası, önündeki blokajları yıkıyordu. DİSK ağırlıklı olarak özel sektörde örgütlendi, hızla kök saldı ve gelişti. Sınıf ataklar yapmaya devam ediyor, öznel ve nesnel şekillenişi doğrultusunda önemli, çarpıcı ve sarsıcı adımlar atıyordu.

1968-1969'daki fabrika işgal eylemleri Türkiye işçi sınıfının en radikal ve militan eylemleri olarak iz bıraktı. Sınıf mücadeleleri tarihinde işçi sınıfının gerçekleştirdiği en militan ve sarsıcı eylem tarzı fabrika işgal eylemleridir. *Fabrika işgal eylemleri en başta kapitalizmin ontolojisi olan özel mülke karşı girişilmiş bir eylemdir. Sermayenin acıyan yerine vurmaktır. Sermayenin içinde yarattığı korku kadar, sınıfın ruhunu ateşleyici bir içeriğe de sahiptir. Sınıfın kendisini ilga etme kültürünün başlangıç noktasıdır. Ücretli emek düzenini kilitlemektir. Ayrıca Roma hukukundan beri gelen özel mülkün korunması ya da burjuva hukukunu işlevsiz bırakan muazzam bir eylem biçimidir.*

Türkiye sınıf tarihi içinde en önemli, en sarsıcı eylem dalgası olarak 1968 ve 1969'da gerçekleşen bir dizi fabrika işgal eylemlerini görebiliriz.

Sınıf bu eylemleriyle hedefi göstermiştir: Hedef, kapitalizmdir. Fabrika işgal eylemleri 1968 Derby işgaliyle başladı. Derby işgali sınıf mücadelesinde önemli bir moment oldu. 1200 Derby işçisi-

nin DİSK Lastik-İş'e üye olması işveren tarafından kabul edilmedi. İşveren Türk-İş'e bağlı Kauçuk-İş'i yetkili sendika olarak atadı. İşçiler toplu sözleşmeyi Kauçuk-İş'le imzalamak istememesi üzerine tepkiler, spontane bir şekilde fabrika işgal eylemine dönüştü. İşgale öğrenci gençlik destek oldu. Lastik-İş işyerinde yetkili sendikanın belirlenmesi için referandum yapılması teklifinde bulundu ama teklif reddedildi. Sonunda mahkeme kararı sonucu referandum uygulandı ve Lastik-İş referandumu büyük bir oy çokluğuyla kazandı.

Sendikal haklar ve işverenin baskısına karşı gerçekleşen eylem, ilk fabrika işgal eylemi olarak iz bıraktı. İşgal, sınıfın sendikal mücadelesinin geldiği aşamayı ortaya koydu ve sınıfın haklarını sonuna kadar koruyacağını gösterdi. Derby işgali, eylemin niteliği ve sonuçları ve etkileriyle sınıf mücadelesinde yeni bir dönemin başlangıcı oldu. İşgal sınıfın şekillenmesinin bir göstergesiydi. Ve kendinden sonra gerçekleşen birçok benzer eyleme örnek olacaktı. Derby işgalini aynı yıl (1968'de) Altmel Pres Sanayi, Kavel Kablo, Emayetaş işgalleri izledi.

1969 yılında fabrika işgal eylemleri radikalleşerek, yaygınlık gösterdi. Sendikal haklara sahip çıkma ve işverenin baskıları işgal eylemlerini tetiklese de, eylemler sınıfsal antagonizmanın açık dışavurumuydu. *Sınıf mücadelesinin en keskin ve en somut yaşandığı odak olan fabrikada gerçekleşen işgal eylemleri, sınıfın kendisi için sınıf olma yönünde önemli bir merhaleyi işaretliyordu.*

İşçi sınıfı işgal tipi eylemlerle, hem kendi gücünü görüyor ve sınıf kimliğini pekiştiriyordu, hem de sermaye ya da patronla, devlet arasındaki ilişkiyi kavrıyordu. Sermayeye karşı nasıl savaşacağını yaşayarak öğreniyordu. İşgal emeğin sermayeye karşı net bir tavır alışıydı ve sınıf kardeşliğinin ateş çemberi içinde örüldüğü bir pratikti.

Ocak 1969'da gerçekleşen Singer işgali böyle bir eylemdi. Singer'de çalışan 520 işçi "bağımsız" Çelik-İş sendikasından ayrılarak, DİSK'e bağlı Maden-İş sendikasına geçti. İşveren bu gelişme üzerine işçilere gözdağı vermek için üç işçiyi işten attı. Bu-

nun üzerine işçiler işten atılmaları protesto etmek ve sendika haklarını elde etmek için fabrikayı işgal etti. Ertesi gün polis işçilere müdahale etti. Singer işçileri polisin müdahalesine karşı aktif direniş gösterdi. İşçilerle polis arasında taşlı, sopalı olarak belirli aralıklarla 5 saat çatışma sürdü.

Çevre halkı ve işçi aileleri işgalci işçilere destek vermek için fabrikanın etrafında toplandı. Yeni polis güçlerinin gelmesiyle, işçiler fabrikadan zorla çıkarıldı. Çatışmalar sonucu 14 işçi ve 8 polis yaralandı. Onlarca işçi gözaltına alındı.

Singer işgali ve gösterilen direniş yeni bir dönemin kapılarını araladı. İşçi sınıfı, devletle arasındaki mesafeyi net olarak oraya koymaya başladı. Birkaç yıl içinde fabrika mahalleyle, sokakla ve alanlarla buluşacaktı.

Ardından Demirdöküm işgali geldi. Benzer gerekçelerle Demirdöküm işçileri fabrikayı işgal etti. İşgal eylemine 2300 işçiden 1850'si fiilen katıldı. İşgal çevre fabrikalar ve halk tarafından aktif desteklendi. İşgal 5 gün sürdü. Polis fabrikaya ses, sis ve göz yaşartıcı bombalarla ve coplarla müdahale etti. İşçiler demir çubuklarla, sopalarla, taşlarla direndi. Halk ve işçi aileleri de dışarıdan polise taş atarak, polisi geri püskürttü.

Ertesi gün polis yeniden müdahale etti. Bu müdahale de başarısızlıkla sonuçlandı. Bunun üzerine ordu devreye girdi. Fabrika 10 tank ve 15 zırhlı araçla kuşatıldı. İşçiler bu gelişmeler üzerine fabrikayı terk ettiler.

Demirdöküm işgali sınıfın militan ruhunu gösterdi. Haklarını almada kararlılığını ortaya koydu. Polise karşı sergilenen militan direniş, sınıfın özgüvenini artıran önemli bir pratik oldu. Sınıf eylemin içinde şekilleniyor, öğreniyor ve militanlaşıyordu. İşgallerle kapitalizmin acıyan yerine vurmaya devam ediyordu.

1969'daki Gamak direnişi, sınıf tarihine önemli bir iz bıraktı. Polisle girilen çatışmada Şerif Aygül adında bir işçi yaşamını yitirdi. Gamak olayları, ülkede sınıf mücadelesinin sertleşmesinin açık bir göstergesiydi. Artık en basit ekonomik mücadeleye karşı

siyasal iktidar tahammülsüzlüğünü ortaya koyuyordu ve mücadelenin bastırılması için en sert önlemleri alıyordu.

1970 Mart'ında gerçekleşen Sungurlar işgali, 15-16 Haziran'a doğru son fabrika işgal eylemi oldu. Sungurlar işgali sınıfın diğer işgallerde olduğu gibi uzlaşmacı, işbirlikçi sendikal yapılardan hızla uzaklaşarak, sınıf sendikacılığına yönelmesi sonucu gerçekleşti. İşçi hareketinin taşıyıcı sektörleri olan metal, maden, metalurji sektörleri ayaktaydı. İşgal 52 saat sürdü. Daha sonra Maden-İş sendikasıyla işveren protokol imzaladı. İşverenin baskılarının sürmesi üzerine bir ay sonra Sungurlar işçileri fabrikayı yeniden işgal etti. İşgal geniş bir dayanışma ağıyla desteklendi. Demirdöküm, Rabak, Elektrometal, Estaş işçileri işgalci işçilerle dayanışmak için fabrikayı kuşattı. Fabrika askeri birlikler tarafından sarıldı. Beşinci gün işgale son verildi. İşçiler askeri birlik komutanını "haklarımız verilmezse yeniden harekete geçeceğiz!" diye uyardı.

İşçi sınıfı kavganın içinde ustalaşıyordu. Fabrika işgal eylemleri hak mücadelesinin hızla anti-kapitalist mücadeleye evrildiğini gösterdi. Ve mücadelenin içinde sınıf, antagonizmanın bütün çıplaklığıyla yüz yüze geldi. Sınıfa kendi otonomisi ve ontolojisi yol gösteriyordu. İşgal eylemleri son derece konsantre bir özgüven hareketiydi. Sınıfı şekillendiren, bilinç ve kimliğini besleyen, muazzam zengin birikimler yaratan pratiklerdi.

İşçi hareketi öznel ve nesnel şekillenişinin en iyi ifadesini 1969'da Alpagut'ta, 1970'te Günterm kazan fabrikasında yarattığı özyönetim pratikleriyle gösterdi.

Türkiye sınıf tarihinde çok rastlanmayan bu deneyimler, bir doğrudan eylem ve doğrudan demokrasi pratiğiydi.

Uluslararası işçi sınıfı tarihi içinde sınıfın bağımsız gelişme dinamikleri doğrudan eylem pratiklerini yarattığı gibi, bazı kritik momentlerde de doğrudan demokrasi deneyimleri de ortaya çıkmaktadır.

Türkiye işçi sınıfının bu özelliklerini konsantre bir şekilde (hem de gelişiminin erken tarihlerinde) göstermesi önemlidir.

Alpagut ve Günterm özyönetim pratikleri sınıfın nasıl bir dünya istediğini somut olarak ortaya koyan eylemler oldu. İşçi sınıfı refleksif ve spontane olarak harekete geçip, kendi otonomisinin gücünü dışa vurdu.

Alpagut işçileri, Haziran 1969'da linyit işletmesini işgal etti. 786 maden işçisi, işletmeyi 35 gün hem yönetti, hem de faaliyetini sürdürdü. İşçilerin işletmenin yönetimine el koyması, sınıf tarihinde yeni bir dönem oldu. İşçiler, işçi denetimi yönünde son derece önemli adımlar attı. Eski işbölümü ortadan kaldırılarak, işçi konseyi şeklinde örgütlenmeye gidildi. Konsey işletmede çalışan bütün işçilerin onayıyla ve seçim yoluyla belirlendi.

İşçi konseyi ikili görev yürüttü; bir yandan ocaklardaki her türlü faaliyeti düzenledi ve denetledi, öte yandan teknik personelin yaptığı bütün işleri kendi gerçekleştirdi. İşçi konseyi işletmede çalışan bütün işçilerle oluşturulan işçi genel kuruluna bağlıydı. Konsey buradan aldığı yetkiyle, işletmede üretimden yönetime, maden çıkarılmasından satılmasına ve gelirin nasıl dağıtılacağına kadar karar veriyordu. İşçi konseyi faaliyetlerini işçi genel kuruluna açıklamakla yükümlüydü.

35 günlük deneyim, muazzam bir pratikti. Alpagut, işçilerin yönetime el koyma eylemiydi ve bir işçi denetimi pratiğiydi. Ayrıca işçi sınıfının nasıl bir dünya istediğinin somut bir göstergesiydi. Alpagut deneyimi, 1970 Günterm pratiğine ışık tuttu. Günterm kazan fabrikasında çalışan 80 işçi ücretlerinin ödenmemesine karşı fabrikayı işgal etti (29 Nisan). İşgal "patronsuz üretime" dönüştürüldü (5 Haziran). Günterm küçük ölçekli bir özyönetim pratiğiydi ama işçi sınıfının yaratıcı ve dönüştürücü gücünü ortaya koyuyordu.

İşçi sınıfının en radikal ve en militan eylemlerinden biri olan fabrika işgalleri ve arkasından gelen özyönetim pratikleri, sınıfın kendi geleceğini ancak kendisinin kurabileceğini göstermekteydi[6].

Toparlayacak olursak, 1960'lar Türkiye kapitalizminin bir evresini simgeledi. Kapitalizm yıkıcı sonuçlar yaratarak genişleme dönemine girmişti. Türkiye kapitalizmi 1963-1971 arası dönemde

% 9 büyüme gösterdi. Bu süreç bir yanıyla da sınıfsal antagonizmasını dışa vurdu. Sınıf mücadelesi bütün gerçekliğiyle ortadaydı. İşçi sınıfı uzun bir biriktirme döneminden sonra, 1960'larla birlikte toplumsal ve siyasal ağırlığını ortaya koymaya başladı.

1960 Türkiye'sinde ücretlilerin, faal nüfus içindeki oranı % 13 iken, 1970'te % 23'e ulaştı. 1960 yılında işletme başına düşen işçi sayısı kamuda 584, özel sektörde 32'yken bu durum 1970'te kamuda 744'e, özel sektörde 70'e yükseldi. Aynı tarihlerde işletmelerin ölçekleri (içe dönük sermaye birikimi ve uygulanan üretim tekniği olan fordizmin etkisiyle) büyüdü. Bağlı olarak 100'den fazla işçi çalıştıran ve 1000 işçi çalıştıran işletmelerin sayısı önemli oranda arttı. İşçi sınıfı geleneksel sanayi kentleri olan; İstanbul, Kocaeli-Gebze havzası ve İzmir, Bursa ve Zonguldak gibi illerde yoğunlaşmıştı. Aynı dönemde sınıfın sendikal örgütlenme düzeyi de arttı. 1960'larm başlarında 300 bine yakın sendikalı işçi varken, özellikle DİSK'in kuruluşu ve sınıf sendikacılığı politikaları, bir sendikalaşma dalgası yarattı. 1970'te sendikalı işçi sayısı 1 milyonu aştı.

Her işçi eylemi sınıfı şekillendirdi, Hatta sendikal çeperlerin dışında yeni arayışları ortaya koydu. Özellikle fabrika işgal eylemleri ve özyönetim pratikleri bünyesinde muazzam anti-kapitalist birikimler taşıdı. Sınıf her fırsatta anti-kapitalist bir mecrada yürünmesi gerektiğini gösterdi. Bu anlamda her eylemi bir anti-kapitalist manifesto olarak okumak gerekir. Yine aynı dönemde işçi eylemlerinde senkronize bir artış ve yoğunlaşma görüldü. Eylemler bazen devlet güçleriyle açık çatışmaya dönüştü. Meşru, militan, kararlı ve uzun soluklu radikal pratikler yaşandı. Aynı yıllar içinde greve çıkan işçi sayısı 120 bini buldu. 1963'te grevde kaybedilen gün sayısı 20 bine yakınken, 6 yıl içinde bu sayı aşağı yukarı 18 katına, yani 360 bine yükseldi. İşçi sınıfı grevler, sert direnişler ve işgal eylemleriyle beslendi. Sınıf zengin, çok boyutlu ve militan eylemler gerçekleştirmeye başladı. Grevleri fabrika işgalleri ve doğrudan demokrasi pratikleri izledi.

İşte bu her fabrikada, her işyerinde yaşanan birikimler ve deneyimler, birleşerek 15-16 Haziran işçi ayaklanmasının zeminlerini ördü. Her grev, her direniş, her fabrika işgal eylemi ve özyönetim pratikleri 15-16 Haziran'a giden yolu açtı. İşçi sınıfı birikti, birikti, birikti... Bir diyalektik kural olarak muazzam bir patlamaya dönüştü. 15-16 Haziran sınıfın kolektif ayağa kalkışı ve 150 yıllık "sabırlı bir birikimin" patlamasıydı.

15-16 Haziran: Türkiye'yi sarsan iki gün

1970'lerin başında işçi, köylü ve gençlik hareketi dalgasal yükseliş içindeydi. 1960'ların ilk yıllarından beri işçi sınıfı toplumsal mücadelenin eksenine yerleşmişti.

Sınıf mücadelesi giderek sertleşiyordu. İşçi sınıfı, her yaptığı eylemde, özellikle fabrika işgal eylemleri ve doğrudan demokrasi deneyimlerinde, sınıfsal antagonizmaya işaret ediyor, vurguyu anti-kapitalist mücadeleye yapıyordu. Sermaye, düşmanını tanıyordu. Sınıf hareketinin yaratacağı tehlikenin farkındaydı. Bu sermayenin kolektif bilincinin ve deneyimlerinin ifadesiydi.

Osmanlı'dan gelen, T.C.'de rafine bir şekilde sürdürülen sınıfın baskıyla ezilmesi, denetlenmesi, kontrol altında tutulması geleneği sürüyordu. İşçi sınıfının devlete bağımlı ve itaatkar bir kimliğe bürünmesi için önlemler alınmaya başlandı. Antagonizmanın sermaye cephesi sert bir savaşa hazırlanıyordu. En başta sınıfın özgüveninin ve örgütsel gücünün kırılması gerekiyordu.

İlk hedefte sınıfa güven veren ve sınıf hareketinde hızlı bir şekillenmeye yol açan DİSK oldu. 1970 yılında 274 sayılı Sendikalar Kanunu ve 275 sayısı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu'nda değişiklikleri öngören iki kanun tasarısı parlamentoya sunuldu.

Sendikal hakları daraltan ve devlet sendikacılığının önünü açan bu yasa tasarılarının hedefi DİSK'ti. Sermaye ve siyasal iktidar DİSK'in örgütsel gücünü parçalamak ve dağıtmak istiyordu. Sınıfın

yoğun bir demoralizasyon sürecine sokulması hesaplanıyordu. Sendikal alanda devlet güdümlü Türk-İş, tek seçenek olarak sınıfa dayatılıyordu.

Sermayenin ve siyasal iktidarın bu saldırısı son derece sert bir karşılık buldu. İşçi sınıfı, özellikle 1960'ların sınıf mücadelesinin önemli momentlerinde birikmiş ve hızla şekillenmişti. Yeni baskı yasaları patlamayı tetikledi. Sınıf bir volkan gibi patladı. Onun gibi sarstı, altüst etti, muazzam yıkıcı gücünü ortaya koydu.

15-16 Haziran işçi ayaklanması sınıfın tarihi boyunca gerçekleştirdiği en radikal eylemdi. Bir ayaklanma içeriğindeydi ve bir ayaklanmanın bütün dinamiklerini içinde taşıyordu. Sınıfın bu büyük ayağa kalkışı bir doruktu. Her ne kadar eylemler yasalara, parlamentoya ve siyasal iktidara yönelik başlasa da, buradan "başka" yerlere yönelmesi ve başka içeriğe bürünmesi olasılık dahilindeydi. Zaten eylemin gelişim süreci bunu ortaya çıkardı. Çünkü eylem yasadışı olarak ve sokaklarda gerçekleşiyordu. Fabrikalar sokaklarla, sokaklar fabrikayla birleşmişti. Bu 10 yılların özlemiydi ve sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkaracak içerikteydi. "Yalnızca" eksik olan sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkaracak komünist partiydi.

Dikkat çeken en önemli gelişmelerden biri, daha önce ağırlıkta işyerleriyle sınırlı kalan eylemler, 15-16 Haziran'da sokakla ve diğer fabrikalarla birleşti. Bunun ilk provaları 1968-1969'daki bir dizi fabrika işgal eylemlerinde yapılmıştı. Ayrıca işçilerin sarı-gangster "bağımsız" sendikalardan ya da devlet güdümündeki Türk-İş'ten ayrılıp DİSK'e geçişleri ve üye olmaları sırasında ilginç şeyler yaşandı. DİSK üyesi başka fabrikalarda çalışan işçiler, yeni üye olacak fabrikaları adeta kuşatarak, hem işçileri korudu, hem de dayanışmalarını gösterdi.

Bu deneyimler önemli birikimlerdi. 15-16 Haziran günlerinde hem Gebze-Kocaeli hattı ve Ankara asfaltı boyunca, hem Mecidiyeköy hattında, hem de Topkapı hattında işçiler, eyleme fabrika fabrika katıldı. Yani bir başka tanımlamayla sınıf mevzi savaşından, 15-16 Haziran'la birlikte açık savaşa geçti. 15-16 Haziran bu

anlamıyla son derece sarsıcı içerikteydi. Örneğin Gebze'den Kadıköy'e 45 kilometre yürüyen işçi sınıfı bölük bölük, fabrika fabrika birleşerek uzun bir yürüyüş gerçekleştirdi. Bu yürüyüş (Rumeli yakasındakiler gibi) son derece düzenli, disiplinli ve etkiliydi. Askeri birlikler sık sık yürüyüşün önünü kesti. Hatta askerlere bazı yerlerde (Çayırova Arçelik fabrikasının önündeki gibi) vur emri verildi. Ama işçi sınıfı en ufak geri adım atmadı. O zaman nüfusu 700 bin olan İstanbul'un üç tarafından 100 bin işçiyle kuşatılması ve caddelerin ve alanların işgal edilmesi, Kadıköy'de çıkan büyük çatışmalarda polisin ve askerin tekrar tekrar püskürtülmesi, işçilerin dipçiğe, süngüye ve kurşuna rağmen Rumeli yakasındaki yoldaşlarıyla buluşma ısrarı muhteşemdir. İki polisin üç işçiyi öldürmesine karşılık, önce içe doğru çekilen kitlenin daha sonra kapanmasıyla iki polisin linç edilmesi eylemin boyutunu ve sınıfın öfkesini göstermektedir. Rumeli yakası da karışıktır. Topkapı hattından gelen işçilerin Cağaloğlu'na girmesiyle önleri tanklarla kesilir. Valilik tanklarla korunur. Yürüyüşçüler önlerindeki barikatı ve tankları elleri ve gövdeleriyle aşarlar. Yürüyüşçülerin içinden bir kadın işçinin o anda "hadi valiliği de alalım" sözleri hiç de yabana atılacak sözler değildir. Valiliğe bir nedenle el koyulması çöken devlet otoritesinin resmi tescili olacaktı. O atmosfer düşünüldüğünde kadın işçinin sözlerinin gerçek olması işten bile değildi.

Bu ve benzer örnekleri çoğaltmak mümkündür. Ayaklanma tanımını yaparken Rusya'daki 1905 devrimiyle kıyasladığımızda önemli veriler yakalayabiliriz.

Önce eksantrik kişiliğiyle dikkat çeken, daha sonra Rus gizli servisi Okhrana tarafından manipüle edilen Papaz Gapon, 1904 yılıyla birlikte sanayi merkezlerinde birçok Gaponist dernek kurdu.

Bu derneklerin kurulmasının esas amacı Rus işçi sınıfında 1900'lü yıllara girilmesiyle başlayan hızla siyasallaşma eğilimini engellemekti. Bu yönelim önce Moskova Okhrana şefi Zabatov tarafından kurulan, Zabatovist sendikalar (polis sendikacılığı) tarafından engellenmeye çalışıldı ama başarılamadı. Çarlık benzer bir

operasyonu Gaponist derneklerle yapmaya çalıştı. Hatta Gapon'a bu anlamda olanaklar sunuldu. Sayıları onu geçen Gaponist derneklerin her birine 2-3 bin işçi üyeydi. 1905 Şubat'ında Rus işçi sınıfının kalbi olan Putilov fabrikasından atılan işçiler Gaponist derneklere başvurdu. Önce bu işçilerin işe geri alınması üzerinden başlayan çalışmalar, son derece yalın şekilde ifade edilen temel haklar bildirisinin hazırlanması ve çara verilmesi şeklinde biçim aldı. Bu sırada derneklerde örtük faaliyet yürüten Bolşevik ve Menşevik kadrolar dilekçenin mahiyetini geliştirdi. Ve daha sonra binlerce işçinin katılımıyla Kışlık Saray'a yürünüp çara şikayette bulunulmak istendi. Çünkü çar efsanesi sürüyordu. Ve çar Rus halkının babasıydı, koruyucusu ve kurtarıcısıydı. Çara şikayet edilen bürokratlar ve aristokrasiydi; sorunları bunlar yaratıyordu.

10 binlerce işçi ellerinde haçlarla, tam bir dini tören havasında Kışlık Saray'a doğru yürümeye başladı. Ama işçiler hiç "beklemedikleri" bir şeyle karşılaştı. Sarayın damlarından makineli tüfeklerle üzerilerine ateş açıldı. Rus ordusunun vurucu gücü olan atlı Kazak birlikleri kılıçlarla saldırdı. Binlerce işçi açılan ateş ve kılıç darbeleriyle öldü. Bu katliam Rus devrim tarihine Kanlı Pazar olarak geçti. Kanlı Pazar yüzyılları kapsayan çarlık efsanesinin sonu oldu ve 1905 devriminin başlangıcını işaretledi. 15-16 Haziran'ı, 1905 devrimini tetikleyen Kanlı Pazar'la kıyasladığımızda ne derece önemli bir eylem olduğu ortaya çıkar.

15-16 Haziran'a ağırlıkla yapılan bir vurgu da eylemin kendiliğindenci bir karakterde geliştiği yönündedir. Bu vurgu eylemi istemeden de olsa küçümseyici, ya da sınırlayıcı bir vurgudur. Eldeki veriler, yaşayan tanıklar 15-16 Haziran'ın organizasyonsuz ve hazırlıksız gerçekleşmediğini ortaya koymaktadır. Belki yeterli ya da tam organizasyonlu olmasa bile eyleme hazırlıklar yapılmıştır. DİSK'li işçiler, TİP kökenli işçiler, işgal ve grevlerde şekillenen önder ve devrimci işçiler eylemin ön örgütlenmelerinde yer almıştır. Direniş Komiteleri gibi örgütlenmelerin kurulması önemlidir. Ama eylem o kadar muazzam bir boyut kazanmıştır ki, hiç kimse bu bo-

yutu hesaplayamamıştır. Aynen birçok devrimci gelişme, ayaklanma ve isyanda olduğu gibi...

Burada şunu belirtmekte yarar var. Her büyük ayaklanma, hareket ağırlıkta zaten kendiliğindenci gelişir ve patlar. Kendiliğindencilik bir anlamda irade yoğunlaşmasıdır. Binlerce, milyonlarca iradenin yoğunlaşma halidir. Ayrıca kendiliğindencilik sınıfın otonomisidir. Sınıfın potansiyel gücüdür. Yaratıcı yıkıcılığıdır. Sınıfın makro ölçekte yıkıcı arzusunun ya da arzunun yıkıcılığının açığa çıkmasıdır. Volantrizm ve determinizm arasında diyalektik bir harmoni vardır. Parti zaten bu zemin üzerinden kendini var eder, volantrizmini buradan inşa eder. Bu zemin bir anlamda diyalektik gelişmenin ya da diyalektik sarmalın kendisidir. Öz olarak 15-16 Haziran'a kolayca kendiliğindenci vurgusu yapmak yerine, hareketin iç dinamikleri üzerine düşünmekte yarar var. Sınıf 15-16 Haziran'la birlikte 19. yüzyılın birinci çeyreğinden beri oluşturduğu, kurduğu tarihine sahip çıkıyordu.

15-16 Haziran işçi ayaklanmasının yarattığı sonuçlardan eylemi yeniden okuduğumuzda, eylemin muazzamlığını görmek mümkündür. 15-16 Haziran eylemleri gerçekleşirken ve sonrasında TİP ve DİSK sınıfın yarattığı anafordan çekindi. Her düzeyde sınıfın olağanüstü atağa kalkışından korktu. İki yapı da sınıfı kontrol etmek istedi ve devletle açık çatışmasını engelleyici tutum aldı. Ve hızla sağa kaydı.

Ayrıca süreç bir boyutuyla 1964'te Brezilya'da başlayan emperyal konseptin devamı, diğer boyutuyla toplumsal muhalefetin yükselişi ve T.C. kapitalizminin yeni entegrasyon politikaları ya da uluslararası yeni işbölümünün gereği olarak 12 Mart faşist darbesiyle sonuçlandı. Karşı devrimin temel hedefi işçi sınıfı ve devrimci yapılar oldu. 15-16 Haziran'ın taşıyıcı güçleri olan sınıf militanları tam anlamıyla yalnız bırakıldı. İşten atıldı. Kara listeye alındı. Direnişler, grevler ve işgaller içinde şekillenen bu militanlar açlıkla terbiye edilmeye çalışıldı. En başta DİSK bu işçileri yalnız bıraktı ve sahip çıkmadı. Bu devletin bir nevi terbiye etme operasyo-

nuydu. 12 Mart bir yanıyla da sistemden kopan ve devletle açık çatışmaya giren 1971 devrimci hareketlerinin tüm önder kadrolarını imha ederek, umudu boğmaya çalıştı. 12 Mart karşı devrimiyle sermaye iki yıkıcı ve tehlikeli güçten kurtuldu. Önce 1960-1970 arasındaki büyük sınıf savaşları içinde şekillenen işçi militanları tasfiye edildi. Daha sonra devrimin bayrağını taşıyan güçlerin önder kadroları fiilen imha edildi. Bu sınıf devrimciliğinin bir bağlamda önünü kesme ve kuşaklar arası bağı yok etme operasyonuydu. Ve ne yazık ki başarılı bir operasyon oldu.

Türkiye kapitalizminin 1950'lerde başlayan, 1960'larda belirli aşamaya gelen entegrasyon süreci, toplumsal yapıda da son derece sarsıcı sonuçlar yaratmıştı.1960 askeri darbesi bu anlamd kapitalizmin bir stabilizasyon hamlesiydi. Hamleyle sanayi burjuvazisinin istemleri ve ihtiyaçları yönünde düzenlemeler yapıldı. Büyük toprak sahiplerinin tasfiyesi amaçlandı.

Bu süreç ya da kapitalizmin genişleme süreci, hem köylülük içinde, hem de küçük burjuvazi içinde sarsıcı sonuçlar yarattı. Köylülük hızla yoksullaşma, mülksüzleşme sürecine girdi. Küçük burjuvazi proleterleşme "tehlikesini" hissetti. Bu iki büyük sosyal tabaka yani köylülüğün öfkesi ve küçük burjuvazinin radikalleşmesi, 1960'lı yıllara damgasını vurdu. İşçi hareketinin dipten gelen ve kapitalizmin ontolojisine vuran hamleleri, atakları görülmedi. Hızla gelişen, kitleselleşen ya da etki alanı yaratan köylülüğün öfkesi ve küçük burjuva radikalizmi Türkiye'nin ana sol akımlarına hakim oldu. Komünist partinin mayalanacağı, gelişeceği, güç kazanacağı, hatta doğacağı rahim görülmedi, es geçildi. 1960 sonrası dalga dalga büyüyen işçi hareketi, bir yandan toplumsal maddi bir güç olduğunu gösterdi, öte yandan işgal eylemleriyle hedefin kapitalizm olması gerektiğini vurguladı, Alpagut'la sınıfın nasıl bir dünya istediğinin altını çizdi, 15-16 Haziran'la bu dünyaya nasıl ve kiminle ulaşılacağına işaret etti. Ne var ki bütün bu işaretler ve vurgular görülmedi ve anlaşılamadı.

Bunun temel nedeni ideolojik ve politik hattı ya da işçi sınıfı-

nın kurucu öznesi olduğu bir komünizmin istenip, istenmediğiydi.

15-16 Haziran sınıf hareketinin doruğunu simgeliyordu. Tam bu noktada komünist partisinin olmaması büyük dalganın geri çekilmesine yol açtı. Yani 15-16 Haziran işçi ayaklanması işçi hareketinin bir yanıyla zirvesiyken, öte yanıyla geri çekilişini işaretledi.

Türkiye devrimci hareketi 15-16 Haziran'da olduğu gibi ne yazık ki, sınıf hareketinin her yükseliş döneminin arkasında kaldı. Bu dönemlerin önemini anlayamadı. Tariş direnişinde olduğu gibi, 1989 Bahar Eylemleri ve 1991 Zonguldak Uzun Yürüyüşü yakalanamadı, anlaşılamadı. İşçi hareketindeki dalgasal gelişmeler devrimin imkanına dönüştürülemedi. En başta bu gelişmeler devrimin imkanı olarak görülmedi. Sınıf, nesneler yığını olarak ele alındı.

Sermaye ise en etkili önlemlerini aldı. 15-16 Haziran'dan sonra 1971 devrimcilerini imha ederken, işçi sınıfının militanlarını da tasfiye etti. Açlığa ve işsizliğe mahkum etti. Ardından 1973'ten sonra, TKP ve CHP'nin bir anlamda önünü açtı. Gelişmeler bir boyutuyla Soğuk Savaş koşullarındaki Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki makro dengenin ürünü, diğer boyutuyla sınıf hareketinin siyasallaşmasını engellemek, sınıfı ekonomizmin batağında çürütmek için uygulanan bir taktikti. Bu arada TKP'nin bir devrim yapmama partisi gibi faaliyet yürütmesi ve misyon yüklenmesi boşuna değildi. 1973-1980 arasında sınıf hareketinde bir dizi önemli gelişmeler (1 Mayıslar, DGM direnişleri, Faşizme İhtar Eylemi, Tariş direnişi gibi) olmasına rağmen, sınıf TKP ve CHP'nin kontrolünde tutuldu, ıslah ve terbiye edildi.

Gün geldiğinde zaten yapacak çok bir şey kalmamıştı. 12 Eylül'le birlikte TKP ve CHP'li "sınıf önderlerinin", sendika yöneticilerinin bavullarıyla birlikte Selimiye kışlasına teslim olması şaşırtıcı değildi.

Türkiye işçi sınıfı böylece bir kez daha ağır bir darbe yiyordu. Ve bir kez daha aldatılıyor, yok sayılıyordu. Bürokratizm, burjuva reformculuk ve ekonomizm sınıfın özgüvenini dağıttı. Ardından

gelen faşist diktatörlüğün açık zoru sınıfın içe kapanmasına yol açtı.

1970'li yıllardaki küçük burjuva ve popülist yapıların ise zaten sınıfla pek dertleri olmadı. Sınıf revizyonizmin ve reformizmin denetimine bırakıldı.

Kısaca sınıf kendi devrimcileriyle bütünleşme ve kaynaşma şansı bulamadı.

2008 yılında tartışılacak bir 15-16 Haziran'ın mahiyeti bu boyutta ele alınmalıdır. Yoksa 15-16 Haziran fi tarihinde kalan bir anma günü değildir. Sonuç olarak özetlersek:

15-16 Haziran kavgadır.

15-16 Haziran anti kapitalist bir manifestodur.

Anti kapitalizm teorisi, pratiği ve yarattığı değerlerle komünizmin kendisidir.

15-16 Haziran sınıf devrimciliğidir.

15-16 Haziran sınıftan öğrenmeyi esas almaktır.

15-16 Haziran bugündür.

15-16 Haziran bir devrimci-politik gücün var olacağı ve mana kazanacağı yeri işaret eder: O da sınıf mücadelesi, anti-kapitalist mücadeledir.

15-16 Haziran devrimin imkanının nereden yaratılacağını işaretlemektedir.

Devrimin imkanı yalnızca ve yalnızca sınıf içinde aranmalıdır. Bu ayrıca komünizmin imkanıdır. Bu komünizmin kurucu gücünün ve öznesinin harekete geçirilişi demektir.

Türkiye devrimci hareketi, sınıf kavramını genellikle ideoloji ve önderlik olarak ele aldı. Bu bağlamda kendini ifade etti ve kendini sınıfın temsiline ve öncüsüne indirgedi. Ama ne sınıfın evrenini tanıdı, ne de kendi evreniyle, sınıfın evrenini organikleştirdi. Onu nesneler yığını olarak gördü. Sınıfın kendi geleceğini, yalnızca kendisinin kurabileceğini es geçti. Sınıfın yıkıcı ve kurucu gücünü anlayamadı, Bu diyalektiği görmedi.

Çünkü sınıfa bakış nasıl bir komünizm istediğimize de bir ce-

vaptır. Komünizmin kurucu öznesini sınıf olarak görüyorsak, bugünün acil görevi 15-16 Haziran'ların yarattığı anti-kapitalist manifestoyu hayata geçirmektir. Yani sınıf devrimciliğidir. Yani sınıfla dirsek teması değil, organikleşmektir. Bu süreç sınıfı şekillendirdiği gibi bizi de şekillendirecektir.

Çünkü komünistler sınıf mücadelesine mana veren ve sınıf mücadelesi içinde mana kazananlardır.

15-16 Haziran işçi ayaklanması yolumuzu aydınlatmaya devam ediyor.

Dipnotlar

[1]Sınıfın bu özellikleri ve karakteri başka bir yazının ya da kitap çalışmasının konusudur. Örneğin Osmanlı işçi sınıfının kozmopolit yapısı, Osmanlı'da kapitalist birikim, sermaye yapısının karakteri, ilk sınıf örgütlenmeleri, ilk pratikler, grevler ve direnişler, sosyalist hareketlerin rolü, T.C.'nin kuruluş yılları ve sınıf profili ve komünist hareket, 1908-1923 diyalektiği İttihat Terakki-Kemalizm ilişkisi, kapitalizmin "gelişme" dinamikleri, sınıfa etkisi, dünden bugüne sınıfın denetim altına alınma ve ıslah edilme operasyonları, sınıf hareketinin doğuş ve gelişme dinamikleri, tarihsel momentlerde biçim alışı, sınıfın mücadele, örgütlenme geleneği ve deneyimleri, bunun bilinç ve kimliğine etkisi gibi birçok konu başlı başına incelenmesi gereken konulardır.

[2]1961 Anayasa'sını bu paralelde değerlendirmek gerekir. Genellikle anayasa için yapılan "ilerici" vurgular son derece hatalı tanımlamalardır. Anayasa, altyapıdaki kapitalist gelişmenin ve altüst oluşun üst yapıdaki yansımalarını ifade etti. Kısaca Max Weber'in rasyonel kapitalizm diye tanımladığı, kapitalist rasyonelin gereği olarak gündeme geldi. Aynı anayasada yürütme erkini güçlendiren düzenlemelerin yapılması şaşırtıcı değildir. Bu düzenlemeler 12 Mart ve 12 Eylül faşist darbelerine bir yandan meşruiyet kazandırdı, öte yandan kurulan "yeni" devlet-toplum-birey ilişkisinin hukuki zeminini açtı. 1960 askeri darbesiyle aynı tarihlerde İran'da Ak Devrim adında ve Mısır'da benzer darbelerin yapılması dikkat çekmektedir. 1960'lar bir anlamda kapitalist-emperyalist sistemle, sömürge ülkeler arasında yeni işbölümünün bir göstergesi oldu.

Aynı zamanda kapitalist stabilizasyon yönünde işlev gördü.

[3]T.C. farklı dönemlerde sınıfın bağımsızlaşma dinamiklerini boğmak için çeşitli taktikler geliştirdi. Takrir-i Sükun, 141-142 gibi son derece baskıcı, faşizan yasaların yanında, devlet güdümlü örgütlenmeler de yarattı. T.C. uluslararası konjonktürün de etkisiyle 1947'de sendikalar yasasını çıkarttı. II. Dünya Savaşı sonrası ve faşizmin yıkılmasından sonra çıkan bu yasanın işçi hareketinde yaratacağı bağımsız mobilizasyon, siyasi iktidarın hemen tedbirler almasına neden oldu. Önce CHP, daha sonra DP (1949'da) kendi güdümlerinde çeşitli işçi örgütlenmeleri kurdu. CHP İstanbul İşçi Sendikaları Birliği'ni kurarken, DP Hür İşçi Sendikaları Birliği'ni kurdu (1950). Daha sonra bu iki yapı birleşip İstanbul İşçi Sendikaları Birliği oluşturuldu. Bu birlik Türk-İş'in embriyosu işlevi gördü.

[4]24 Temmuz 1963'te yürürlüğe giren 275 sayılı Toplu İş Sözleşmesi, Grev ve Lokavt Yasası bu yöndeki adımlardan biri oldu. Kavel Direnişi bu yasanın çıkmasında ciddi rol oynadı. Ne var ki sermaye bu yasayla lokavtı da yasallaştırdı. Burjuvazi lokavtla önlemini alıyor, sınıfın kopara kopara alma geleneğini kırmak için yukarıdan düzenlemeler yapıyordu. Bu düzenlemelerin mimarının Bülent Ecevit olması, Ecevit'in misyonunu daha o zamandan belli ediyordu.

[5]1845 Polis Nizamnamesi, 1909 Tatil-i Eşgal Kanunu Osmanlı döneminde sınıf hareketini kırma, sindirme ve kontrol etme yasaları olarak devreye sokuldu. Uluslararası burjuvazi 1830-1848 devrimlerinden çıkardıkları dersleri yarı sömürgelerde, Osmanlı İmparatorluğu'nda hayata geçirdi. T.C. döneminde de benzer uygulamalar devam etti. Özellikle 1917 Ekim Devrimi ve Avrupa'yı saran işçi hareketleri Kemalistleri önlem almaya itti.

[6]1960-1980 arasında sınıf hareketine damgasını vuran işçi eylemleri ve yarattığı etkileri hakkında daha fazla bilgi almak için bkz; Volkan Yaraşır, *Sokakta Politika*, Gendaş Yay., 2001.; Volkan Yaraşır, *İşgal Direniş Grev*, Mephisto Yay., 2006.

(kizilbayrak.net / 16.06.08)

Tariş direnişi - 1980:

Faşizme karşı ileri!

Türkiye kapitalizmi 1980 yılına derinleşen bir krizle girdi. Tekelci burjuvazi krizi aşmak için iç savaş politikaları izliyordu. Terörize bir ortam yaratılmış, toplum, istenen psikolojik ortama sokulmuştu.

Geniş toplum kesimleri, nasıl olursa olsun can ve mal güvenliğini sağlayacak güçlü bir devlet otoritesine rıza gösterecek bir haldeydi. Askeri bir darbe "kurtuluş" olarak görülmeye başlanmıştı.

13 Aralık 1979'da Selimiye Kışlası'nda bir araya gelen generaller, gerekli ortamın tam olgunlaşmadığını düşünerek, müdahaleden önce bir uyarı mektubunu-muhtırayı kaleme aldılar. Muhtıra, gerekli mercilere iletilmek için 27 Aralık'ta, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk'e verildi.

Muhtıra, bir anlamda 12 Eylül müdahalesinin bir ön hazırlığı niteliğini taşımaktaydı. Genelkurmay Başkanı bu ön hazırlıkların tamamlanmasını sağlamak ve nabız ölçmek amacıyla, 15 Şubat'la 16 Mayıs 1980 tarihleri arasında bütün ordu ve kolorduları dolaştı.

Bu dönemde ekonomi tam bir tıkanma noktasındaydı. Dışa bağlı ekonominin yapısal özelliklerinden kaynaklanan ekonomik kriz iyice derinleşmekteydi. Hiper enflasyon ve pahalılık, yolsuzluklar ve karaborsa günlük hayatın bir parçası haline gelmişti, yaşanan döviz darboğazı ekonomiyi işlemez bir duruma sokmuştu.

IMF ve Dünya Bankası, Türkiye'nin ihracata yönelik bir ekonomi modeline yönelmesini dayatmaktaydı. 24 Ocak 1980 tarihinde Demirel hükümeti, IMF ve tekelci burjuvazinin "önerileri" doğrultusunda ünlü 24 Ocak Kararları'nı aldı.

Bu kararlar doğrultusunda yüzde 49 devalüasyon yapıldı ve Dolar 70 TL. oldu. Bu uygulamayı temel gıda ve tüketim maddeleri yanında, petrol ürünlerine, kömüre, demir-çelik ürünlerine, çimentoya, kağıda yapılan yüksek oranlı zamlar izledi.

Alınan kararlarla, en başta dış kredi musluklarının açılması ve ekonominin canlandırılması hedefleniyordu. İç talebin kısıtlandığı, halkın alım gücünün düştüğü ortamda yeni önlemlerle ekonomi ihracata yönlendirilecek ve bu suretle Türkiye dış borçlarını faizleriyle birlikte ödeyebilir hale gelecekti. Egemen çevrelerin bu programı hayata geçirmelerinin "normal" bir parlamenter rejimde mümkün olmadığı herkes tarafından kabul edilmekteydi.

Bu program ancak bir faşist diktatörlükle hayata geçirilebilirdi. Latin Amerika ülkelerinde yaşanan deneyimler bu sürece tipik bir örnek oluşturmaktaydı.

Bülent Ecevit, 24 Ocak Kararları'na karşı çıkarken şu sözleri sarf etmekteydi; *"Şimdi izlenmekte olan ekonomik ve sosyal politikalar bir dikta rejimi oturmadan uygulanamaz."*

Programın özü kısaca şuydu: İşçi ücretlerinin sınırlandırılması, tarım ürünleri fiyatlarının, memurların ve tüm çalışan kesimlerin gelirlerinin düşük tutulması, yüksek oranlı seri zamlar yapılarak, halkın tükettiği bütün malların pahalılaştırılması...

Bütün bunların yapılabilmesi başta sendikaların kapatılması, işçi sınıfının ve emekçi halkın çıkarlarını savunan tüm güçlerin tasfiye edilmesi ve halkın yoğun bir baskı altında tutulmasıyla olanaklıydı.

Adımlar da bu doğrultuda atıldı. 24 Ocak Kararları, 12 Eylül'e giden süreci hızlandırdı. 24 Ocak Kararları askeri darbeyi zorunlu kılan bir içerik taşımaktaydı.

Demirel hükümeti, bu durum karşısında askeri darbeyi "ge-

rektirmeyecek" bir politika izlemeye başladı. Bir askeri darbenin gerçekleştireceği politikalar Demirel hükümeti tarafından yürütülmeye çalışıldı. Toplumsal muhalefetin bastırılması için ancak askeri faşist diktatörlükler altında yürütülebilecek operasyonlar, "anarşiyi önleme" adına uygulanmaya başlandı.

Demirel'in bu politikalarının ilk örneği 1980 yılı başlarında, Tariş'te yaşandı.

Tariş, Ege bölgesinde 80 bin üreticinin ortak olduğu ve ülkenin tarımsal ürünlerinin değerlendirilmesinde önemli bir yer tutan ve 11 bin kadar işçinin çalıştığı fabrikalardan oluşmaktaydı.

Bir kooperatif olan Tariş'in yönetim kurulları, kağıt üzerinde, üretici ortaklar tarafından belirlenmekteydi. Fakat yönetim kurulunu seçen asıl güç, büyük toprak sahipleri ve kooperatifin büyük hissedarlarıydı.

Kooperatife bağlı fabrika müdürleri, genel müdür ve diğer bürokratlar, bakanlıklar tarafından atanmaktaydı. Tariş bu görünümüyle (bütün birliklerde -Çukobirlik, Ant, Trakyabirlik, Fiskobirlik- olduğu gibi) yarı-resmi bir kuruluş özelliği taşımaktaydı. Bu özelliğinden dolayı, siyasi iktidarların her zaman üzerinde projeler geliştirdiği bir alan oldu. Siyasi iktidarlar bu kuruluşa politik olarak yaklaştı.

Milliyetçi Cephe (MC) hükümetleri döneminde, Tariş işçisi üzerinden yoğun baskı kurulmuş, yüzlerce işçi işten atılmıştı. Bu işçilerin yerlerini ağırlıkta, MC hükümetlerinde yer alan partilerin taraftarları yerleştirilmişti. Özellikle 1975-1977 arasında işe alınanların büyük çoğunluğu MHP kökenli işçilerdi. MC hükümetleri döneminde Tariş işletmeleri, iflasın eşiğine gelmişti.

Ancak 1977 yılında MC'nin iktidardan düşmesinden sonra, işçilerin mücadelesi ve büyük fedakarlıkları sonucu Tariş yeniden normal bir işletme haline dönüşmüş, üretim en yüksek düzeye ulaşmıştı.

Demirel'in yeni bir MC niteliğindeki hükümeti başa gelince, Tariş'e yönelik tasfiye ve baskı politikaları yeniden gündeme so-

kuldu.

Önce yazılı ve görsel basında (TRT 1'de) Tariş'in "anarşi yuvası" olarak gösteren, yoğun bir dezenformasyon kampanyası başlatıldı, ardından Tariş'te çalışan işçiler işlerinden atılmak istendi. Fakat binlerce Tariş işçisi, hükümetin bu politikalarına karşı tepki gösterdi ve direndi.

Güvenlik güçleri, 22 Ocak sabahı, "arama yapmak" bahanesiyle Tariş'in tüm işletmelerine girdiler. İşçiler, güvenlik güçlerinin operasyonlarına karşı direnişe geçtiler. Çiğli İplik Fabrikası, Zeytinyağı Kombinası ve Üzüm İşletmeleri'nde işçilerle polis arasında çatışma yaşandı. İşçiler, kendilerini silah, cop, panzer ve kariyerlere karşı iğlerle, masuralarla korumaya çalıştılar. Olaylarda 5 işçi, bir polis yaralandı, 100 işçi gözaltına alındı.

Olay kısa sürdü. Ama yankısı kısa sürede İzmir'in bütününde duyuldu. Özellikle Tariş işçilerinin oturduğu Çimentepe, Gültepe gibi gecekondu bölgelerinde halk işçileri desteklemek için sokakları doldurdu. Ege Üniversitesi öğrencileri, üniversiteyi işgal ederek, Tariş direnişini desteklediler. Öğrencilerle polis arasında çıkan çatışmada 60'tan fazla öğrenci ve 7 polis yaralandı.

23 Ocak'taki bu eylemleri, 24 Ocak'ta İstanbul ve diğer illerdeki yüksek okullarda yapılan protesto eylemleri izledi.

24 Ocak'ta DİSK, İzmirli işçilerin Tariş işçileriyle dayanışmalarını göstermek ve Tariş işçileri üzerindeki baskıları protesto etmek amacıyla iki saatlik iş bırakma eylemi yaptı. Eyleme, İzmir'in bütün işyerlerindeki işçiler katıldı.

26 Ocak'ta DİSK, Tariş işçilerinin direnişini desteklemek amacıyla, İzmir'de bir miting düzenledi. Kitlesel bir katılımla gerçekleşen mitingde DİSK genel başkanı Abdullah Baştürk yaptığı konuşmada şunları söyledi: *"Bu gün ülkede 5 milyona yakın işsiz var. İşsizliğin gırtlağımızı sıktığı, böylesine yaygın olduğu bir ortamda eski MC'lerin devamı yeni hükümet, Kooperatif Birlikleri'nde ve KİT'lerde çalışan işçilere karşı korkunç bir saldırıya geçti. TEKEL'de, Fiskobirlik'te, Çukobirlik'te, Antbirlik'te ve Tariş'te her*

türlü kışkırtmaya girişerek planladıkları büyük işçi kıyımını gerçekleştirmek istiyor. Salı günü Tariş'e bağlı işyerleri savaş yöntemleriyle basılmıştır. İşçiler süngü ve coplarla dağıtılmak istenmiş. İşyerleri işgal edilmeye çalışılmıştır.

'Anarşi ve teröre karşı' mücadele bahanesiyle Demirel iktidarı işyerlerinde anarşi ve terörü yaratmıştır.

Amaçları bellidir. Bu işyerlerine yine faşist militanları dolduracaklardır. İşçiler bu faşist militanların baskısıyla yılgınlığa ve sömürüye boyun eğmeye itilmek istenecektir."

Tariş işçisi, 22 Ocak günü başlattığı direnişi bir süre sonra kendiliğinden kaldırdı. Tüm işletmelerde üretim yeniden başladı.

Fakat saldırı dalgası durmamıştı. Tariş Genel Müdürlüğü gazetelere 6 Şubat 1980'de paralı ilan vererek, fabrikaların bir hafta süreyle kapatılacağını ve hasar tespiti yapılacağını, işletmenin bütün işçilerin işine son verme hakkının doğduğunu fabrikalar yeniden açıldığında direnişe katılmayanların yeniden işe başlayabileceğini açıkladı. 7 Şubat günü 3 bine yakın işçinin işine son verildi ve polis aynı gün tekrar operasyona başladı. Bazı işletmeler polis tarafından boşaltıldı. Alsancak'taki üzüm işletmesinin boşaltılması sırasında polisle işçiler arasında çatışma çıktı. Gaz dökerek caddeyi ateşe veren işçilerden 600'ü gözaltına alındı. Çatışmada 50 işçi yaralandı. Gözaltına alınan işçiler Atatürk Stadyumu'na götürüldü.

8 Şubat 1980'de, güvenlik güçleri iplik fabrikasındaki direnişi kırmak için fabrikanın bulunduğu bölgeye yöneldi. Güvenlik güçleri fabrikaya varmadan, Çiğli, Çimentepe, Maraş mahalleleri gecekondu halkının oluşturduğu barikatlarla karşılaştı. Güvenlik güçleri bu barikatı aşamadı. Tariş işçisi, İzmir'in Gültepe, Altındağ ve diğer gecekondu halkı tarafından desteklendi. Halk sokaklarda protesto gösterisi yaparken, kentte esnaf yaygın bir şekilde kepenk kapama eylemine başladı. Özellikle Gültepe'de ve şehrin birkaç gecekondu bölgesinde polisle çatışmalar çıktı. Gültepe'de 400 işçi gözaltına alındı.

Aynı gün, İzmir'de DİSK'e bağlı sendikalara üye 55 bin işçi bir günlük iş bırakma eylemi yaptı. Bankalar, fabrikalar, belediye otobüsleri çalışmadı.

7 Şubat'ta polis tarafından boşaltılan Yağ Kombinası ve Bornova'daki 2 No'lu Üzüm İşletmesi işçiler tarafından yeniden işgal edildi. Polis işgale hemen müdahale etti. Polisle işçiler arasında çıkan çatışma sonucunda 3 kişi yaralandı. Polis zorla fabrikaları yeniden boşalttı.

Olaylar 9 Şubat'ta da sürdü. Bu arada işten çıkarılan işçilerin sayısı 5 bine ulaşmıştı.

10 Şubat'ta Çiğli İplik Fabrikası'ndaki direnişi kırmaya giden güvenlik güçleri, Çimentepe halkının direnişiyle karşılaştı. Polisle halk arasında silahlı çatışma çıktı.

Bu olayın ardından polis Çiğli'nin gecekondu mahallesine operasyon düzenledi. Çiğli'de halk barikatlar kurarak direndi. Polis, binin üzerinde jandarma gücüyle takviye edilerek, yeniden müdahale etti. Halkla güvenlik güçleri arasında çatışma çıktı. Barikatları aşan polis, Çimentepe gecekondu mahallesine büyük bir operasyon düzenledi. Mahalledeki bütün evler arandı. 500 kişi gözaltına alındı.

Polis, Çiğli pamuk depolarına ulaşarak, işçiler tarafından burada kurulan barikatları dağıttı. İşçileri fabrikadan zorla çıkardı. Çiğli'de bu olaylar devam ederken, İzmir'in çeşitli yerlerinde ve özellikle Gültepe'de Tariş işçilerinin direnişini destekleyen eylemler yapıldı. Gültepe'de polisle halk arasında silahlı çatışma çıktı.

Olaylar 11 Şubat'ta da devam etti. İzmir'in çeşitli yerlerinde Tariş direnişini destekleyen gösteriler yapıldı. Destek eylemleri Türkiye çapına yayıldı. İşçi sınıfı, öğrenci gençlik, demokratik kitle örgütleri Tariş işçilerini destekleyen ve güvenlik güçlerinin operasyonlarını kınayan protesto gösterileri gerçekleştirdiler.

13 Şubat'ta Tariş işletmelerinin bazı bölümleri, polis gözetiminde açıldı. Fakat işçilerin büyük bir kısmı işbaşı yapmadı.

14 Şubat'ta Çiğli İplik Fabrikası'nda devam eden işgalin kırıl-

ması amacıyla, güvenlik güçleri büyük bir operasyona girişti. Operasyona 10 bin jandarma komandosu ve piyadenin yanında binlerce polis katıldı. Çiğli İplik Fabrikası'ndaki işgalci işçilere karşı, panzer, kariyer, helikopter ve keşif uçakları kullanıldı.

Operasyon saat 11'de başladı. Polis 15 dakika süren çatışma sonucunda panzerlerle kapıları kırarak fabrika bahçesine girdi. Polisin işgali bitirilmesi yönündeki çağrısı sonucu bin kadar işçi fabrikadan çıkarak teslim oldu. Bir kısım işçi direnişe devam etti. Fabrikaya ikinci operasyon öğleden sonra yapıldı. Polis panzerler ve zırhlı araçlarla fabrikanın içine girmeye çalıştı. İşçiler bu saldırı karşısında pamuk balyalarıyla oluşturdukları barikatı ateşe verdiler. Bir saat süren direniş sonucunda polis sonuna kadar direnen 500'ün biraz üzerindeki işçiyi etkisiz hale getirerek, gözaltına aldı. Gözaltına alman işçilerin sayısı 1500'e ulaştı; bu işçiler Karşıyaka Spor Salonu'na götürüldü.

Fabrikaların boşaltılmasının ardından Çiğli ve Çimentepe gecekondu mahallelerinde polisle silahlı çatışmalar çıktı. İzmir'in birçok semtinde de polisle çatışma yaşandı.

Aynı gün DİSK'e bağlı sendikalar iki günlük greve çıkarak, Tariş olaylarını protesto edip, Tariş işçilerinin yanında olduklarını gösterdiler. Grev, süre dolmadan 15 Şubat günü öğlen saatinde bitirildi. Bu dayanışma grevine tahmini olarak çeşitli sektörlerde çalışan 50 bin işçi katıldı.

15 Şubat'ta, polis, çevresi barikatlarla örülmüş Çimentepe'yi kuşattı. Polisin barikatları aşma girişimi başarısızlıkla sonuçlandı. Çıkan çatışmada yaralanmalar oldu. Halk Çimentepe'nin bütün sokaklarında barikatlar kurdu. Polis, ancak jandarmadan aldığı destekle barikatları aşarak mahalleye girebildi. Çimentepe'de bütün evler arandı, çok sayıda kişi gözaltına alındı.

Aynı günün akşamında polis Gültepe'ye yönelik gece baskını yaptı. Resmi güçlerle koordineli hareket eden sivil faşistlerin saldırıları sonucu bir öğretmen yaşamını yitirirken, iki kişi yaralandı.

16 Şubat'ta polis Gültepe'ye girmeye çalıştı. Çıkan silahlı ça-

tışmada 3 polis öldü, 17 polis, iki er ve halktan 100 kişi yaralandı. 17 Şubat'ta saatlerce süren operasyon sonucunda polis Gültepe'de denetimi sağlayabildi. Gültepe'de bütün evler arandı. 700 kişi gözaltına alındı.

18 Şubat'ta Pamukyağı Kombinası ile 1 ve 2 No'lu Üzüm İşletmeleri güvenlik güçlerinin gözetiminde açıldı.

1 No'lu Üzüm ve Pamuk İşletmeleri'ne daha önce çalışan hiçbir işçi alınmadı, MHP eğilimli 800 işçi işbaşı yaptı. 2 no'lu üzüm işletmesinde ve incir, alkol ve kolonya işletmelerinde üretim yapılmadı.

Eylemlere katılmayan işçilerin işe alınacağı açıklansa da, bu işçilerin bir kısmı ve raporlu 300 işçi işten atıldı. 1200 işçi ve memur, kooperatiflere atandı. İşlerine son verilen işçilerin hiçbirine tazminat ödenmedi.

Olaylardan sonra, Tariş Genel Müdürlüğü tarafından kara listeler hazırlandı. Listeler özel sektördeki işyerlerine gönderildi. Böylece işten atılan işçilerin özel sektörde iş bulmasının önüne geçilmek istendi.

20 Şubat'ta Tariş'te üretime yeniden başlandı. Olaylardan sonra işçilerin çoğunluğunun işlerine son verildi. Bu işçilerin yerlerine MHP eğilimli kişiler yerleştirildi. İşçiler aleyhine açılan davada 135 işçiye direnişe katıldıkları gerekçesiyle 25'er ay ceza verildi.

Tariş Direnişi, Türkiye işçi hareketinin en önemli işçi eylemlerinden biri olarak tarihteki yerini aldı.

Eylemin uzun süreli olması ve devlet güçleriyle açık çatışmalarla geçmesi, sınıfın giderek radikalleştiğini ve siyasallaştığını ortaya koymaktaydı.

Tariş Direnişi'nin önemli özelliklerinden biri de eyleme tüm anti-faşist güçlerin katılmasıydı. Eylem gecekondu halkı, öğrenci gençlik, diğer sektörlerde çalışan işçiler ve bütün devrimci güçler tarafından aktif olarak desteklendi. Eylemin lokal düzeyde kalmayarak, İzmir çapında yayılması ve yaşam alanlarıyla çalışma alanlarında koordineli bir direniş hattının örülmesi, Tariş Direni-

şi'nin dünden bugüne taşıdığı önemli birikimler oldu.

Tariş Direnişi, Türkiye işçi sınıfının özellikle 1968-1969 yıllarındaki fabrika işgal eylemleriyle başlayan, 15-16 Haziran genel direnişiyle zirveye ulaşan, düzenden kopma ve militan mücadele geleneğinin önemli örneklerinden biri olarak dikkat çekti. Hatta Tariş Direnişi, koşulların iyi değerlendirilmesi ve cüret edilmesine bağlı olarak bir genel ayaklanma örneği olabilirdi. Direniş bu anlamıyla tarihsel bir fırsattı. Tariş Direnişi'nin bu yönünün açığa çıkması, Türkiye solunun işçi sınıfına, devrime ve sosyalizme bakışıyla yakından ilintiliydi. Direniş, bir genel ayaklanma provası olabilirdi, yinede yenilgi yaşanabilirdi ama Samuel Backett'in* dediği gibi, denerdik ve daha iyi yenilmiş olurduk. Böylesi bir süreç 12 Eylül faşizmine karşı mücadelenin de seyrini değiştirebilirdi. Tariş Direnişi'nin bu yönü, ayrıca düşünmeye değerdir.

* "Denedik, hep yenildik. Olsun, yine dene. Yine yenil daha iyi yenil" sözüyle bilinen İrlandalı roman, öykü, tiyatro oyunu yazarı.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 08/05, 1 Şubat 2008)*

Sosyal devlet, 20. yüzyılın sınıf ilişki ve çelişkilerinin ürünü olarak ortaya çıkmıştır.

Nasıl ki, 19. yüzyılı anlamak için, Fransız Burjuva Devrimi'ne bakmamız gerekiyorsa, 20. yüzyılı anlamanın yolu da Ekim Devrimi'nden geçmektedir.

Çünkü 1789 Fransız İhtilali; 1830-1848 arasında Avrupa'yı sarsan toplumsal dalganın, ayağa kalkışların habercisidir.

1789, tüm yüzyılı saran sokak savaşları, barikat savaşları, grev ve genel grevlerin öncüsüdür.

1789'dan, 1871 Paris Komünü deneyimini okumamız mümkündür. Kısaca 1789'dan, 19. yüzyılın güç ilişkilerini, toplumsal ve siyasal yönelimlerini çıkarabiliriz ve anlayabiliriz.

20. yüzyılda da, Ekim Devrimi'nin böyle bir işlevi vardır. Ekim Devrimi, 20. yüzyılın bütün sınıf ilişki ve çatışkılarının referansı olduğu gibi, bu yüzyılda yaşanan değişim ve dönüşümlerin temel etkenini oluşturdu.

Ekim Devrimi, sarsıcı etkilerini en başta merkez kapitalist ülkelerde gösterdi. Emek hareketi bir dalga gibi Avrupa'yı sardı. 1918-1923 arası Almanya'da, 1919'da Macaristan'da, 1920'de İtalya ve Avusturya'da, 1936'da İspanya'da işçi hareketleri yükseldi ve işçi sınıfı iktidara doğru yürüdü.

Kapitalist sistemin kalbinde gerçekleşen bu muhteşem ayağa kalkış, ne var ki geri çekildi ve işçi hareketleri yenilgiye uğradı.

Kapitalist sistem bu sarsıcı gelişmeye karşı, bir dizi önlem alma ihtiyacı duydu. 1929 dünya ekonomik krizi bu önlemleri acilleştirdi.

Sistemin aldığı önlemleri, temelde iki başlık altında toplayabiliriz: Bunlardan biri faşizmdir, diğeri ise sosyal devlet'tir.

Kapitalist sistem, işçi hareketinin yükselişinden büyük bir korkuya kapılmıştı. İşçi devrimlerine karşı, karşı devrim gerçekleştirerek faşizmi inşa etti. Faşizmin iki büyük işçi hareketinin geliştiği ülkede gerçekleşmesi şaşırtıcı değildir.

İtalya'da, işçi hareketinin yenilgisiyle 1920'de, Mussolini iktidara geldi. Almanya'da her ne kadar Hitler 1933'te iktidara gelse de, karşı devrimci süreç 1923'lerde başladı ve 1929 kriziyle derinleşti.

Bu ilk önlemdi. Yani işçi sınıfı faşist devletle; en gerici, en şoven diktatörlükle boğulmaya çalışıldı.

İkinci önlem ise sosyal devletti. Bu uygulamaya ayrıca "refah devleti" ve "kayırıcı devlet" gibi adlar da verildi.

Sosyal devlet özgün bir tarihsel momentin ürünü olarak doğdu ve kurumsallaştı:

Ekim Devrimi ve etkilerinin kapitalist devletlerde hissedilmesi, işçi sınıfının mücadelesinin yükselmesi, faşizme ve nazizme karşı direniş hareketleri, II. Dünya Savaşı sonrası oluşan Sovyetler Birliği ve ABD arasındaki makro dengeler ve bu dengelerin etkileri, sömürge halklarının tarih sahnesine çıkmaları ve klasik sömürgecilik döneminin kapanması, merkez ülkeleri etkisi altına alan derin yoksulluk ve güçlü toplumsal muhalefetin varlığı, 1929 krizinin son derece sarsıcı etkileri sosyal devlet modelinin ortaya çıkmasına neden oldu.

En başta, 1929 dünya ekonomik krizi yeni bir sermaye birikim rejimine yönelmeyi zorunlu kılmıştı. Kriz, 20. yüzyılın ilk yapısal kriziydi ve kapitalizmin genel aşırı üretim eğilimini, belirgin bir şe-

kilde ortaya çıkarmıştı. Bu, liberal ekonomi-politiğin krizi anlamına da geliyordu.

1930'ların ikinci yarısında çökmüş bir küreselleşme sürecinin enkazı üzerinde, Keynes'in geliştirdiği tezler ve kurduğu paradigma sosyal devlet politikalarının teorik zemini oldu.

20. yüzyılın birinci çeyreğinde kapitalizmin "kaderini" belirleyen iki önemli kimlik öne çıktı.

Biri Lenin'di. Lenin, kapitalizmi yıkmayı esas aldı. İdeolojik-teorik mimarisini de buna göre oluşturdu. Her şart ve her koşulda devrimin imkanını aradı. Diğeri Keynes'ti. Keynes, sınıfın yıkıcı gücünün farkına vararak, sınıfın sisteme eklemlenmesi ve kapitalizmin yenilenmesi ve çöküşünün engellenmesi yönünde iktisadi teoriler üretti.

Keynes, kuramsal çalışması olan Genel Teori'yle kapitalizmi yaşadığı enkazdan çıkarmanın formüllerini aradı.

Keynes'e göre kapitalist ekonomi sık sık talep yetersizliği sorunuyla karşılaşıyordu, iddia edildiği gibi piyasaların kendi kendine dengeye gelme eğilimi varsa bile, bu süreç uzun ve acılı bir süreçti. Hükümetler, talebi güçlendirecek, işsizliği azaltacak politikalar geliştirebilirdi. Özellikle işsizlik, kapitalizmi tehdit eden siyasi eğilimleri besleyen bir toplumsal sorun olarak ele alınıyordu.

Keynes, kapitalizmin bir klasik, aşırı üretim krizi döneminde, toplumsal çöküş ve devrimci dalgayı engelleme yöntemleri üzerinde kafa yordu. Buradan da, bir yeni ekonomi yönetme modeli oluşturdu. Tarih bu modelin kriz dönemi reçetesi olarak işe yaradığını gösterdi.

Keynesçi iktisadi öğretinin kılavuzluğunda, Fordist üretim modeli ya da birikim rejimi olarak adlandırılacak bir döneme geçildi. Anlaşılacağı gibi kitlesel üretim-kitlesel tüketime dayanan Fordizm salt bir üretim tekniği değil, yeni bir bölüşüm ilişkisine tekabül etmekteydi.

Krizi izleyen kapitalizmin genişleme döneminde, başta ABD'de sosyal devletin kurumsallaşması yönünde önemli adımlar atıldı.

New Deal uygulamaları bunun somut biçimi oldu.

ABD, I. Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası güç dengeleri içinde önemli bir yere geldi ve 1929 krizini bir odak ülke olarak yaşadı. New Deal uygulamaları bu krizden çıkışı ifade ediyordu. Başta işsizliğin önlenmesi için önemli girişimlerde bulunuldu. İşçilere geniş örgütlenme hakkı tanındı. Çalışma saatleri düzenlendi ve asgari ücret uygulamasına geçildi ve son derece kapsamlı sosyal güvenlik yasası çıkarıldı.

Bir anlamda New Deal, Keynesçi ekonominin uygulamaya sokulmuş haliydi. Devlet-toplum-birey ilişkilerinde sosyal boyutta önemli değişimler yaşandı. ABD'de sosyal devletin kurumsallaşması ikinci dünya savaşının yarattığı zeminde gelişti.

ABD'deki New Deal dönemiyle, eşzamanlı olarak İsveç'te de benzer adımlar atıldı. Bu ülkelerin dışında kapitalist merkezlerde, sosyal devlet uygulamalarına ağırlıkla II. Dünya Savaşı sonrasında geçildi.

Kapitalist sistem ABD'de 1940'ta, Avrupa ve Japonya'da ise 1948'lerde genişleme dönemine girdi. Bu genişleme dönemi sosyal devlet için gerekli maddi zeminleri sundu.

Kapitalist merkez ülkelerinin, uluslararası işbölümüne bağlı olarak elde ettiği olağanüstü maddi imkanlar, sosyal devletin kurumsallaşma zeminini yarattı. Bu ülkelerde sınıf mücadelesinin tarihsel birikimleri ve geleneği kurumsallaşmayı etkileyen en önemli faktörlerden biriydi. Çünkü sadece sermaye biriktiren bir sınıfı koruyup kollayan devlet, meşruluğunu hızla kaybedebilirdi. Diğer bir tanımla sermaye birikim sürecinin bir maliyeti vardı ve sosyal devlet bu maliyet olarak devreye sokuluyordu.

İşçi sınıfının "ehlileştirilmesi", bağımsız mücadelesinin sistem sınırlarında tutulması ve hatta sınıfın sisteme tabi olması amaçlandı. Bu anlamda Üçüncü Dünya'dan gelen artı değerden sınıfın nemalanmasının önü açıldı ve bir nevi aristokrat işçi sınıfı ya da Engels'in ifadesiyle ayrıcalıklı işçi yaratma yönünde düzenlemelere gidildi.

Öz olarak sosyal devlet anlayışı, sermayenin birikim ihtiyaçlarıyla, geniş toplum kesimlerinin beklentilerinin özgün tarihsel bir momentte kesişimini ifade etti. Devlet müdahaleciliği geniş yığınların lehine sonuçlar doğurdu ve bu sermeyenin yeni birikim rejimini besleyecek özellikler taşıdı.

Tam bu noktada, piyasa ya da vahşi kapitalizm üzerine önemli araştırmaları olan Karl Polanyi'ye dönersek çarpıcı sonuçlar çıkarabiliriz: Polanyi, piyasa ve onu sınırlamaya yönelik adımları modern toplumun dinamiklerinin çift yönlü hareketi olarak görür ve kapitalizmin yarattığı liberalizmle, müdahaleciliğin aslında kardeş olduğunu belirtir. Hatta daha ileri giderek Avrupa'da faşizmi anlamak için 19. yüzyılın liberal ekonomisine bakmamız gerektiğini söyler.

Sosyal devletin Üçüncü Dünya'da karşılığı "ulusal kalkınmacı devlet" oldu. Az gelişmiş ülkelerde 1950'lerin ortalarından itibaren uygulanan içe dönük sermaye birikim rejimi ya da kalkınma stratejisi, çevresel bir sosyal devlet anlayışına tekabül etti.

Uluslararası işbölümüne bağlı olarak ithal ikameci modele dayanan tırnak içindeki "kalkınma stratejisi" iç pazara dönük niteliğiyle, geniş yığınlar lehine yeni dönüşüm ilişkileri yarattı. Kitlelerin yaşam standartlarında göreceli yükselme görüldü.

Kapitalist merkez-çevre ülkeleri arasındaki eşitsiz uluslararası işbölümü, aynı zamanda Üçüncü Dünya'da sosyal devlet uygulamalarının sınırlarını belirledi. Yine de önemli sosyal haklar ve kazanımlar elde edildi. Geniş sosyal güvenlik sistemi kuruldu. İşçilerin örgütlenmesinin önünü açan düzenlemeler yapıldı. Devlet, tıpkı metropollerde olduğu gibi, ekonomik bir aktör olarak devreye girerek, istihdam ve yatırım hamlelerinde bulundu. Hem işsizliği hem de yoksulluğu yönetmek için sosyal organizasyonlara girişti.

Fakat 1970'lerin başı, II. Dünya Savaşı sonrası kapitalist gelişmenin sınırına geldiğini işaretledi. Kâr oranlarındaki düşmeye bağlı olarak sistem, hızla yapısal bir kriz içine girdi. Sistemin genel krizine, devletlerin mali krizi eşlik etti.

Bu süreç bir anlamda yeni sermaye birikim rejimi olarak işledi. Sosyo-ekonomik temelde köklü değişiklikler yaşanmaya başlandı. İşçi hareketinin mücadelesinin 1970'lerin ikinci yarısından sonra hızla zayıflaması, uluslararası sermeyenin radikal ataklarına yol açtı. Sosyal devletin tasfiyesine yönelik son derece konsantre uygulamalar hayata geçirilmeye başlandı.

Bu yönde Keynesçi iktisadi öğreti, yerini neo-liberal iktisat anlayışına bıraktı. Neo-liberal iktisat anlayışının, muhafazakar siyasal düşünceyle birleşmesi, yeni-muhafazakar ideolojinin şekillenmesine yol açtı.

Bu ideolojik yönelim, sosyal devlet uygulamalarına bütünüyle karşı çıkarak, saf ve katı liberalleşme yönünde söylemler geliştirdi.

Yeni muhafazakar ideolojinin iktidara taşındığı ülkelerden başlayarak, başta İngiltere ve ABD'de sosyal devlet sistemi hızla tasfiye edilmeye başlandı.

O zamana kadar yüceltilen devlet müdahalesi, tüm kötülüklerin kaynağı olarak gösterildi. Artık tek bir slogan hakimdi: Devletin küçültülmesi ve ekonomiden elini çekmesi!

Gündeme getirilen neo-liberal politikalar, kendini en konsantre biçimde Washington Uzlaşısı'nda dışa vurdu.

Uzlaşı, uluslararası sermayenin yol haritasıydı ve özünde radikal özelleştirmeleri içeriyordu. Ülkelerin ekonomik sinir sistemlerini oluşturan telekomünikasyonun özelleştirilmesi ve piyasalaştırılması, finans ve banka sektörünün özelleştirilmesi ve ağır sanayi alanlarının özelleştirilmesi tek hedefti.

Bir anlamda devlet Washington Uzlaşısı'nın aracına dönüştürülüyordu. Sosyal devletin sosyal yönü özelleştirilerek, metalaştırılması yönünde faaliyetler yoğunlaştırıldı. Devlet kapitalist sermaye birikiminin tek yanlı çıkarları doğrultusunda yeniden dizayn edildi. Sosyal yönü tasfiye edilerek, salt "gece bekçisi" olarak işlev görmesi için organizasyonlar yapıldı.

Kapitalizmin bir dönemine ait sosyal devlet modeli, küresel sermaye tarafından hızla tasfiye edildi, ediliyor. Yerine "insan insa-

nın kurdudur" anlayışını esas alan yeni toplum-devlet-birey ilişkisi inşa ediliyor.

Bu süreç yoğun tartışmalara yol açtı. Bugün değişik çevrelerde, sosyal devlet özlemi ya da onu ihya etme arzusu dile getiriliyor.

Bu gerçekçi bir yaklaşım değildir. Çünkü kapitalizm kendi açtığı tarihsel parantezi, kendi kapadı. Diğer yanıyla, insanlığın başka bir dünya arayışı sosyal devletin ötesinde bir arayıştır. Yeni bir dünya arayışı ancak, kapitalizmin reddi ve yıkımı üzerinde şekillenebilir. Sadece bu perspektifle bugüne müdahale edilebilir. Ve gelecek yaratılabilir.

İnsanlığın önünde yeni liberalizmden kurtulma ve her ne şart altında olursa olsun, kapitalist barbarlığı reddetme gibi bir görev vardır. Hayat yeni alternatifler yaratacak kadar zengindir.

Not: Bu yazı 19-20.10.2007'de Tez-Koop-İş Sendikası, Verdi, Goethe-Institut, Koop-İş, Başkent Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Türkiye Araştırmaları Merkezi-Essen, Hans Böckler Stiftung tarafından "Küreselleşme Çağında Çalışma Yaşamı ve Dayanışma" adıyla düzenlenen programa aynı başlıkla tebliğ olarak sunuldu.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 09/44, 13 Kasım 2009)*

İdeolojik ve ekonomik zorun konsantrasyonu: Özelleştirmeler

"1985'ten sonra, Şili'de hızla bir özelleştirme dalgası başladı. Şili'nin en önemli ekonomik kaynakları uluslararası sermayeye peşkeş çekildi. Sosyal güvenlik sistemi, elektrik şirketleri, benzin istasyonları, demir yolları, telekomünikasyon sistemi özelleştirildi. Altın, gümüş, bakır madenleri, petrol, doğalgaz, lityum yatakları yabancı konsorsiyumlara devredildi. Ülkenin ormanları ABD'ye, Japonya'ya, Hollanda'ya satıldı. Deniz ürünleri, deniz ulaşımı ve ticareti Japon sermayedarlara açıldı. Devlet havayolları, barajlar, sigorta şirketleri özelleştirildi...

Şili'de 1990'lı yıllarda kurulan 'demokratik hükümetler', uluslararası sermayenin istemleri doğrultusunda diktatörlükten devraldığı politikaları büyük bir titizlikle uyguladı. 1989'dan sonra restorasyona uğrayan baskı rejimi, sınıf karşıtı politikalarını sürdürdü. Özelleştirmelere ara verilmeden devam edildi. Uluslararası tekeller, Şili ekonomisinin sinir merkezlerini ellerinde tutarak, yapılan anlaşmalarla 'gasplarını' garanti altına aldılar. Petrol üretiminin yüzde 70'i 2001 yılına kadar Japonya, Finlandiya ve Almanya'daki rafinerilere verilirken, ülkenin en önemli bakır madeni

yatağı La Escondida, 1988 yılında 50 yıllığına çokuluslu konsorsiyuma satıldı. Şili'nin tüm sanayi sektörünün toplam satışı, dış borçlarını karşılamasa da, And'lar ülkesinin tüm yeraltı ve yerüstü kaynakları satışa çıkarılmış durumda... Ve bu politikalar bir dönem diktatörlüğe karşı muhalefet cephesi içinde yer alan bazı kesimlerce ya onaylanıyor ya da rasyonalize edilmeye çalışılıyor".[1]

Türkiye kapitalizmi neo-liberal yeniden yapılanma sürecinde önemli adımlar atıyor.

Uluslararası sermayenin stratejik hedeflerini gösteren Washington Uzlaşısı, diğer bir çok ülkede olduğu gibi Türkiye'nin de neo-liberal politikalarının yol haritasını çizmişti.

Türkiye'de yaşananlara bakıldığında Washington Uzlaşısı'nın üç önemli stratejik amacının gerçekleştiği görülür.

Finans ve banka sistemlerinin uluslararası piyasalaştırılması, telekomünikasyon şirketlerinin ve haberleşme ve medya alanlarının uluslararası sermayeye devri ve ağır sanayi kabul edilen büyük devlet üretim işletmelerin, özelleştirilerek uluslararası sermayeye aktarılması süreci Türkiye'de tamamlanmaktadır.

TMSF eliyle 2001 kriziyle finans ve banka sistemlerinin uluslararası piyasalaştırma sürecine başlandı. Bu yılki Basel II'yle bu süreç bütünüyle tamamlandı.

Telekomünikasyonda Telekom operasyonuyla hem özelleştirme hem uluslararası piyasalaştırma gerçekleşti.

Petkim ve Tüpraş'la ağır sanayide başlayan özelleştirme Erdemir'le tamamlandı. Erdemir etkilediği ve sürüklediği sektörler açısından son derece önemli bir işletme. Ayrıca geleneksel ve stratejik kontrol sanayiyi simgelemesi ve ulusal devletin ekonomik aktörlüğünün somut göstergesi olması açısından önem taşıyordu. Erdemir'in özelleştirilmesi büyük bir operasyon ve ulusal devletin verileri üzerinde tartışma götürür içerikler taşıyor.

Bugün Türkiye'de Kamu İktisadi Teşebbüsü adı verilen büyük devlet işletmelerinin satılması tamamlandı. Fakat bu süreç kamu işletmelerin satışıyla sınırlı bir proje değil, kamusal alanın dönü-

şümünü, çöküşünü ve bir yaşam biçiminin sonlanmasını ifade ediyor.

Neo-liberalizm sınıfa karşı sınıf politikasıdır

II. Dünya Savaşı sonrası "yeni bir dünya düzeninin" kuruluşu yönünde adımlar atıldı. Kapitalizm yeniden yapılanma dönemine girerek, sermaye birikim sürecinin dünya genelinde sorunsuz işlemesi için, farklı sermaye biçimlerinin hareketlerini kolaylaştıran ya da düzenleyen kurumlar oluşturdu.

Bu yönden para sermaye hareketleri için IMF, ticari sermaye hareketleri için GATT ve üretken sermaye hareketleri için Dünya Bankası kuruldu.

1929 dünya ekonomik kriziyle birlikte özünde kitlesel üretim-kitlesel tüketime dayanan Keynesyen politikaların yükselişi, işçi sınıfının mücadele birikimleri, soğuk savaş gibi farklı dinamiklerin etkisiyle gelişmiş kapitalist ülkelerde sosyal refah devleti uygulamalarına geçildi.

Geç kapitalistleşen ülkelerde ise kapitalist sistemle entegrasyonu hızlandıracak ithal ikameci ya da içedönük birikim modelleri hayata geçirildi. Bu süreç siyasi, askeri, kültürel, hukuki boyutlarıyla birlikte yeni sömürgecilik olarak kendini dışa vurdu.

1945 sonrası gelişmiş kapitalist ülkelerde sosyal devlet/refah toplumu uygulamaları ile yeni sömürge ülkelerde hayata geçirilen ithal ikameci/içe dönük birikim modelleri, 1970'e kadar dünya genelinde sermaye birikim sürecini hızlandıran kurumsallaşmalar olarak işlev gördü.

Fakat 1970'lerin başından itibaren kapitalist sistemin, kâr oranlarının düşme eğilime bağlı olarak, içine girdiği uzun dalga krizi yeni sermaye birikim modellerinin devreye sokulmasına neden oldu.

II. Dünya Savaşı sonrası oluşan kurumsallaşmalar, artık sermaye birikim sürecinin önündeki engeller haline gelmişti.

Neo-liberal politikalar konsantre bir şekilde bu aşamada devreye sokuldu.

Artık hem metropollerde hem de yarı sömürge ülkelerde krizden çıkış modeli neo-liberalizmdi.

Özellikle sonuçları itibariyle tartışılan neo-liberalizm aslında sınıfa karşı sınıf politikasını içermekteydi. Ve ideolojik, kültürel ve iktisadi olmak üzere üç ayaktan meydana gelmişti.

Önce ideolojik hegemonya kurularak toplumun refleksleri felç edildi. Kültürel bombardımanla toplumun tek tipleşmesi yaratılıp, her türlü operasyona hazır hale gelmesi sağlandı. Arkasından iktisadi ayağın mızrak ucu olarak devreye sokulan radikal özelleştirmeler başladı.

Genellikle özelleştirmeler üzerine yürütülen tartışmalarda, ideolojik ve kültürel boyutlar es geçilerek yalnızca sonuçlar ya da sonuçların yarattığı tahribat ele alındı.

Böylesine bir algılayış, özelleştirme karşıtı oluşum ya da hareketlerin başından itibaren zafiyete düşmesine neden oldu.

Neo-liberalizmin ideolojik ayağı üç temel yönelimle kendini dışa vurdu. Bunların birincisi Püritanizm ya da Kalvinizm diye tanımlayabileceğimiz kâr ve hırsın insanın doğasına ait duygular olduğunu ileri süren; bu dünyada zenginin zaten günahsız olduğu için zengin olduğunu, fakirin ise günahlarının çok olduğundan dolayı fakir kaldığını savunan bir anlayıştı. Özal, boşuna "ben zenginleri severim" demedi. Bu sözler onun ideolojik yaklaşımının ifadesiydi ve her ne kadar Nakşibendi olsa da, onun sıkı bir Püriten olduğunu ortaya koymaktaydı. İkincisi ise, ferdiyetçilikti. Her türlü toplumsal dayanışma ve paylaşma ilişkisinin reddedilmesi birey ve egonun önde tutulmasına dayanmaktaydı. Yine Özal'ın "Benim memurum işini bilir" veciz sözü ferdiyetçiliğin nasıl bir "ahlaki" kural haline getirildiğinin somut göstergesi oldu. Üçüncüsü ise, Sosyal Darwinizm'di. Yani büyük balık her zaman küçük balıkları yer mantığının doğanın kanunu olarak kabul edilmesi.

Neo-liberalizm bu ideolojik bombardımanlarla önce beyinleri

fethetti. Bu operasyonu kültürel manipülasyonlar izledi. Toplumun McDonalsd's-laştırılması, tek tipleştirilmesi yönünde önemli adımlar atıldı. Tüketim körüklendi. Tüketmek, tüketebilmek ve bunun yarattığı haz insanın varoluşu olarak sunuldu. Kültürel manipülasyonlar, beyinleri felç olmuş toplumun suç ortağı haline getirilmesini sağladı.

Metropollerde Reagan ve Thacher'ın, yarı sömürgelerde Türkiye'de olduğu gibi Özal benzeri kimliklerinin misyonları bunları başarmaktı.

İdeolojik ve kültürel hegemonyanın sağlanmasından sonra ekonomik operasyonların gelmesi kaçınılmazdı. Ve öyle de oldu. Radikal bir şekilde büyük devlet işletmelerin satılması, özelleştirilmesi gündeme geldi. Başta eğitim ve sağlık sektörleri olmak üzere bütün hizmet alanları uluslararası piyasalaştırma operasyonlarına maruz kaldı. Kamusal alanın dönüşümü bir dizi ideolojik, politik, pratik etkiler yarattı. Metropollerde sınıfsal kutuplaşmayı arttıran bu süreç, yarı sömürgelerde bağımlılık ilişkilerini derinleştiren, metropollerdeki gibi ekonomik dokuyu ve sınıf ilişki ve çelişkilerini yeniden biçimlendiren etkilerde bulundu. Yıkıcı, altüst edici sonuçlar doğurdu.

Ne liberal ne de devletçi/kalkınmacı yaklaşım

Özelleştirmelere yaklaşım ağırlıkta iki temel görüşte biçimlendi.

Bunlardan birincisi neo-liberal görüştü. Devletin müdahalesinin, hantal ve siyasallaşmış içeriğinden dolayı verimsiz olduğunu ileri süren bu anlayış, pazar ekonomisi ve piyasanın o görülmez eliyle sorunların çözülebileceği, piyasanın işleyiş kurallarıyla yaşanan işsizlik, yoksulluk, büyüme ve gelir dağılımındaki uçurumun doğal olarak aşılabileceğini ileri sürmekteydi.

Bu görüşe göre KİT'ler etkin değildi. Yöneticilerinin maaşlı memur olmalarından kaynaklanan zaaflar göstermekteydi. İşlet-

meler verimli ve kârlı çalıştırılamıyordu. KİT'lerin ekonomideki rolünün büyümesine paralel, ekonominin dinamik kılınmasının şartlarının ortadan kalktığını ve ancak piyasa kurallarına açılmasıyla ve özel girişimciliğin dinamizmiyle ekonomideki durgunluğun aşılabileceği söyleniyordu.

KİT'lerin ekonomideki tekel konumunun kırılmasıyla ya da özelleştirilmesiyle rekabet ortamının oluşacağı ve ekonominin dışa açabileceği ve dünya ekonomisiyle entegrasyonun sağlanabileceği savunuluyordu. Aynı şekilde KİT'ler bir israf kaynağı olarak gösterilip, bütçe açıklarının ve enflasyonun düşürülmesi için özelleştirmelerin gerekliliği vurgulanıyordu. Sağlık, eğitim ve ulaşım gibi kamu hizmetlerinin devletin tekelinde olması bu alanlarda rekabeti ve kaliteli hizmet alımını önlediği ileri sürülüyordu.

Özelleştirmelere yönelik diğer bir yaklaşım ise kendisini neoliberalizm karşısında konumlandıran geniş muhalif kesimlerde de etkili olan devletçi-kalkınmacı ve ulusalcı çizgide dışa vurdu.

Bu görüşe göre neo-liberalizm IMF ve Dünya Bankası ya da AB'nin dayatmaları olarak biçimlendi. Ve neo-liberal politikaların bir yansıması olan özelleştirmelerin ulusal sanayinin "dış güçlere" peşkeş çekilmesi ve "yabancılaştırılması" operasyonu olduğu ileri sürüldü. Özelleştirmelerin devletin kalkınma paradigmasını felç ettiği gibi, ulusal kaynakların kaybedilmesine de neden olduğu açıklandı.

Bu görüşün ileri sürdüğü savlar geniş çevrelerde etki yarattı. Ama bu savların kapitalizmle bir hesaplaşmayı içermediği ve yaşadığımız toplumda eşitsizlik ve sömürünün değişmez bir veri olarak kabul ettiği, devletin sınıfsal içeriğini es geçtiği görülmedi. Bu temel ve ayrıştırıcı nirengi noktalarının kavranamamasından dolayı devletçi-kalkınmacı ve ulusalcı görüş sistem içi bir revizyon ve defansif argümanlardan başka bir şey ileri süremedi. Hatta işçi sınıfının bağımsız politikalar geliştirmesini engelleyen, egemen blok içinde çatışkı ve kutuplaşmaların bir tarafı olarak kendi politik pozisyonunu aldı.

Esas olan anti-kapitalist mücadeledir

Neo-liberal politikalar ve özelleştirme uygulamaları kapitalizmin yeniden yapılanmasına bağlı olarak yeni sermaye birikim rejiminin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hayata geçirildi. Bu anlamda sermayenin, krizden çıkış stratejisi olarak devreye sokuldu.

Özelleştirmeler, metropollerde sosyal refah devleti uygulamalarının terki biçiminde uygulandı. Sosyal devlet modeli yaratılan artı-değerden devletin aldığı payla kendi finanse ediyordu. Sermayenin yeni süreçteki ilk refleksi de bu finansmanda kullanılan vergilerin düşürülmesi talebi oldu. Ayrıca refah devletinin sorumluluğundaki eğitim, sağlık, konut ve ulaşım gibi sosyal hizmet alanlarının özel sektöre devredilmesini istedi. Sermaye böylece bir taraftan devleti finanse etmekte kullanılan artı-değeri koruyacak, diğer taraftan özelleşen temel sosyal hizmet sektörlerinden yeni artı-değer elde etme imkanı bulacaktı.

Yeni sömürge ülkelerde ise, bağımlık ilişkilerini derinleştiren güncel sömürgecilik politikaları doğrultusunda organizasyonlara gidildi. Bu ülkelerde özelleştirme uygulamaları temel olarak sermayenin değersizleşmesini önlemek ve yeni değerlendirme alanlarına ulaşmak için hayata geçirildi. Büyük sermayenin uluslararası rekabette ayakta kalma taleplerine uygun biçim aldı. Bu grupların uluslararası sermayeyle entegrasyonu ya da yeni entegrasyon ihtiyacı özelleştirmelerin yönünü belirledi. Süreç bir anlamda yoğun bir tekelleşme süreci olarak işledi. Büyük sermayenin uluslararası sermayenin bir parçası ya da taşeronu olduğu düşünülürse, özelleştirmelerin küresel sömürgecilik politikalarındaki işlevi daha iyi görülür. Ve emperyalizm içsel bir olgu olması kavramının derinliği ortaya çıkar.

Kısaca sorun kâr oranlarını artırma ve sermaye birikiminin gereksinmelerini karşılamaktır.

Bu bağlamda özelleştirmelere karşı mücadele ancak kapitalizme karşı yürütülecek sınıf mücadelesi içinde gerçek mahiyetine

kavuşacaktır.

Her çaba ve direniş anti-kapitalist mücadelenin mecrasında birleşmelidir.

Dün lokal düzeyde Paşabahçe, Seka ve Seydişehir'de gerçekleşen eylemler, bugün içinde bazı olumsuz yönelimleri taşısa da Petkim işçilerinin direnişleri manalıdır ve bir birikimdir. İşçi sınıfının tüm katmanlarının ve geniş toplum kesimlerinin ortak mücadele zemininin ne derece yakıcı bir ihtiyaç olduğunu ortaya koymaktadır.

Anti-kapitalist bilincin inşasında ve bütünlüklü anti-kapitalist mücadelenin geliştirilmesinde her biri son derece önemli deneyimlerdir.

Özelleştirmelere karşı yürütülen mücadele devletten, sermayeden bağımsız ve varolan sınıfsal güç dengelerini sarsıcı ve dönüştürücü bir içerikte gerçekleşmelidir.

Sınıfın bağımsız örgütlenmesi ve mücadelesi esas alınmalıdır. En küçük direniş ve karşı durma sınıf kimliğinin inşasına hizmet etmeli ve anti-kapitalist bilincin geliştirilmesinin zemini olmalıdır.

Özelleştirmelere karşı gerçekleşen direnişlerin bozkırda yanan bir kıvılcım olması, bozkırın tutuşmayacağı anlamına gelmemelidir.

Bozkırın tutuşması rüzgara ve ateşin gücüne bağlıdır.

Sınıflar mücadelesinin bir biriktirme süreci olduğu ve bunun kavrandığı ölçüde, her deneyimin önemi ortaya çıkar.

Özelleştirmelere karşı işçi sınıfının yaklaşımlarından biri de özelleştirilecek alanlarda işçi denetimi şiarını yükseltmek olmalıdır.

İşçi denetimi şiarı anti-kapitalist bir mücadelenin içinde anlamlıdır. Anti-kapitalist bir çizginin dışına düşen "işçi denetimi" pratiklerinin kapitalist sisteme rektifiye etme riski bulunmaktadır.

İşçi denetimi işçi sınıfının yönetme yeteneklerini besleyeceği gibi, toplumun değişik katmanlarıyla organik bağ kurmasının zeminlerini de yaratacaktır.

Bugün Arjantin'de ve Venezüella'da bütün eksiklerine rağmen kendi özgünlüğünde oluşturulan işçi denetimi pratikleri, örnek alınacak deneyimler olabilir.

Şu unutulmasın; işçi sınıfı yaparak öğrenir, öğrenerek yapar. İşçi denetimi gibi ezber bozucu pratiklerin ve direniş biçimlerin sınıfın bağımsız örgütlenme ve mücadelesine inanılmaz katkıları olacaktır.

Türkiye Şilileşiyor

Bugün özelleştirmeler, Kamu İktisadi Teşebbüsü adı verilen büyük devlet işletmelerinin satılmasıyla farklı bir evreye girdi. Kamusal alanın dönüşümü ve çöküşü yönünde önemli adımlar atılıyor.

Avrupa Birliği uyum yasaları paralelinde çıkarılan 4857 sayılı yasa, Sosyal reform adı altında tamamlanamayan Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Yasası (SSGSS), Kamu Yönetimi Reformu ve yabancı sermayeye sağlanan kolaylıklar bunlardan birkaçıdır.

Bu karşı reform operasyonlarını bir dizi yeni özelleştirme ve başta doğal kaynakların (akarsuların) satılması izleyecek. Ardından ormanların, deniz ürünlerinin satılmasının gündeme gelmesine şaşırmamak gerekiyor. Türkiye Şili'leşiyor. Pinochet diktatörlüğünün neo-liberal politikalarının militan savunucusu ve uygulayıcısı olan Pinera'nın yerli versiyonunu AKP ve Tayyip Erdoğan oluşturuyor.

AKP hükümeti, dört buçuk yıllık icraatıyla işçi sınıfına sistematik olarak saldırdı. Radikal özelleştirme politikalarıyla Tüpraş, Erdemir, Pektim, TCDD İzmir Limanı, Mersin Limanı, Sümerbank, Seydişehir Eti Alüminyum, Başak Sigorta özelleştirildi.

II. dönem AKP iktidarı, kamusal alanın radikal dönüşümünü, çöküşünü ve bir yaşam biçiminin değişimini hedefleyecek. AKP yeni iktidar döneminde işçi sınıfına açık saldırılarıyla birlikte bir zihniyet dünyası yaratmayı hedefliyor. 22 Temmuz seçimlerin-

deki başarısı bu yönde atılmış bir adım olarak düşünülebilir. AKP'nin yoksullardan aldığı oy, yoksulların kolektif halüsinasyonu olarak okunabilir. Bundan dolayı özelleştirmelere karşı mücadele artık kompleks bir nitelik taşımaktadır. İş, ekmek, özgürlük mücadelesinin diyalektiğini kurmak şimdi daha yakıcı hale gelmiştir. Kolektif halüsinasyon ancak böyle aşılabilir. Rıza ve riayet üreten zihniyet dünyası ancak böyle parçalanabilir. Kapitalizmin modern barbarlığına ancak böyle direnilebilir.

Rüzgarın patlaması ve kıvılcımın ateşe dönüşmesi işçi sınıfının yarattığı birikimlerle doğru orantılı olduğu unutulmamalıdır. Özelleştirmelere karşı her direniş, her eylem, her tepki bu manada muhteşem önem taşıyacaktır.

[1]Volkan Yaraşır, Sokakta Politika; Gendaş Yay., 2002. S. 212.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 07/34, 31 Ağustos 2007)*

"Yeni" Kapitalizm = Enformalleşme + Taşeronlaşma

1970'lerin başında kapitalist sistem hem üretim yapısını, hem de kurumsal yapısını değiştirdi. Değişimin ekonomik ve siyasal boyutları bulunuyordu.

Vietnam Savaşı, emperyalizmin yenilebileceğini ve emperyalizmin halkların direnişi kârşısında, "kağıttan bir kaplana" dönüştüğünü göstermişti. ABD bu güne kadar Vietnam yenilgisinin psikolojisini atlatamadı. Yaşadığı travma, emperyalist politikalarını ve saldırılarını etkiledi. Vietnam zaferi, dünyanın ezilenleri ve sömürülenleri için umut, isyan ve gelecek anlamı taşıdı.

Metropolleri 1968'de saran küresel ayağa kalkış, kapitalizmin krizini tetikleyen en önemli gelişmelerden biri olarak dikkat çekti. 1968 küresel ayağa kalkışı özünde, başka bir dünyanın arayışını simgeliyordu. Bir yandan refah toplumunun insanın ruhunu kadavra haline getirmesi ve tüketim terörünün kurbanına dönüştürmesi, öte yandan reel sosyalizmin ya da bürokratik sosyalizmin özgürlük ve eşitlik ütopyasını kirleten politikaları, 1968 eylemcilerini harekete geçirmişti. Her ne kadar 1968 merkez (metropol) ülkelerde yaşanan öğrenci eylemleri olarak bilinse ve öğrenci gençliğin hareket içinde azımsanamayacak bir rolü olsa da; 1968'in

fazla bilinmeyen yönü Fransa ve İtalya'da devrimci durumun yaşandığıdır. İşçi konseyleri şeklinde örgütlenen Fransız ve İtalyan işçi sınıfı, ayağa kalkmış, refah toplumunun ve reel sosyalizmin dışında, "başka bir dünyanın arayışının" yol göstericisi olmuştu.

Bu iki faktör; yani Vietnam Savaşı ve 1968 küresel ayağa kalkışı, 1970'lerde kapitalizmin içine girdiği krizin siyasal boyutunu oluşturdu.

Kapitalizmin yapısal özelliklerine bağlı bir uzun dalga krizine girmesi, krizin ekonomik boyutunu oluşturacaktı.

1793-1970 arası kapitalizmin tarihinde yedi uzun dalga krizi yaşandı. Her kriz bir önceki birikim politikalarının yarattığı çelişkilerin ürünü olarak doğdu. Bu krizlerden dördünde kâr hadleri yükseldi, üçündeyse kâr hadleri daraldı, düştü. Kâr oranlarının azalması ve sıkışması krizlerin temel nedeni oldu. Ve bu içsel bir nedendi.

Esas olarak 1966'da, OECD ülkelerinde başlayan ve bütün dünya ülkelerine yayılan ekonomik kriz; sermayenin teknik kompozisyonunun bozulmasından kaynaklandı.

Bu da şu anlama geliyordu: Sabit sermaye ya da sermayenin değişmeyen kısmının büyümesi (sabit sermaye yatırımlarının hızla artması) artı değer ve ona bağlı olarak kâr oranlarının hızlı bir şekilde düşmesine yol açtı. Yani krize neden oldu. Kapitalizm, sabit sermaye yatırımlarını azaltarak krizden çıkmayı hesapladı. Sabit sermaye yatırımlarının yoğunlaştığı üretim alanlarını parçalara bölerek, "çevreye" dağıttı. Üretim dünya ölçeğine yayıldı. Dünya bir anlamda küresel fabrikaya dönüştü. Dolayısıyla küçük sabit sermaye yatırımlarıyla birlikte, kâr oranlarında bir toparlanma yaşandı. Bu süreç bir yanıyla da kapitalizmin finansallaşmasıyla sabit sermaye yatırımları arasındaki ters orantılı ilişkiyi ortaya koydu. Ayrıca finansallaşma süreci rantiyer tip kapitalizmin yükselişini simgeliyordu. Bütün bu gelişmeler kapitalizmin yeniden yapılanmasını ve aynı anlama gelen yeni bir sermaye birikim rejimini inşa etmesini beraberinde getirdi. Kapitalizm yaşadığı krize çözüm

bulma uğraşmdaydı. "Yeni" kapitalizm, enformalleşme ve taşeronlaşma şeklinde kendini formüle etti. Kısaca İkinci Dünya Savaşı sonrasıyla 1970 arasındaki kapitalizmin genişleme dönemi sona ermişti. Kapitalizm kâr oranlarının düşme eğilimi sonucu girdiği krizden çıkış için yeni düzenlemeler yapmaktaydı.

İzlediği ekonomik politikalardan ikili amaç güttü: Kârını maksimuma çıkârmak istedi ve işçi sınıfının siyasi, ekonomik, demokratik ve her düzeydeki örgütlenmesini dağıtmayı hedefledi.

Kârını maksimuma ulaştırmak için bir dizi yöntem geliştirdi: **1.** Bilginin metalaşması, tekelleşmesi yönünde ciddi adımlar atıldı. Bilgi tekelleşti, metalaştı. Saklandığı ve gizlendiği oranda değer kazandı. Bilgi en önemli üretim faktörlerinden biri oldu. Denetlenmesi önem kazandı. **2.** Yeni teknolojiler kullanılmaya başlandı. Biogenetik, nano teknoloji ve bilişim teknolojisi üretim sürecine sokuldu. **3.** Otomasyon yaygınlaştırıldı. **4.** Radikal özelleştirme politikaları devreye sokuldu. KİT'ler tasfiye edildi. Devlet ekonomik aktör olarak devre dışı bırakıldı. Gece bekçisine dönüştürüldü. Eğitim, alt yapı sektörleri, sağlık doğrudan kârlılık esasına göre yeniden düzenlendi. Devletin sosyal yönü özelleştirildi. **5.** Stoksuz üretime geçildi. **6.** Esnek üretim modelleri yaygınlaştırıldı. Üretim parçalandı. Taşeronlaştırma ve fason üretim genişledi.

Bu organizasyonların yanında işçi sınıfına yönelik şiddetli bir saldırı başlatıldı. Stratejik nitelikteki bu saldırı sınıfın sendikal ve siyasal örgütlülüğünü bütünüyle dağıtmayı hedefliyordu.

Bu süreç işçi sınıfının yapısında bir dizi değişiklikleri beraberinde getirdi? **1.** İşçi sınıfının kapsamında olağanüstü bir genişleme yaşandı. Ama sınıfın organik birliği parçalandı. Atomizasyonu artı. Amorfe oluş süreci derinleşti. **2.** Hizmet sektörünün önemi artmaya başladı. Bunun yanında bilişim sektörü gelişti. **3.** Bilginin metalaşmasına bağlı olarak beyin iş gücünün proleterleşmesi yaygınlaştı. **4.** Enformel sektör olağanüstü gelişti. **5.** Yoğun bir proleterleşme sürecine girildi.

Üretim sürecindeki değişimler ise şöyle gelişti: **1.** Esnek uz-

manlaşmaya dayalı merkezsiz küçük üretim yaygınlaştı. **2.** Değişken ve akışkan tüketici talebine kârşı, çok hassas ve esnek bir sistem devreye sokuldu. **3.** Tek ürünün baştan sonra üretildiği fabrikalar kapanmaya başladı. Merkez fabrika ve ihtiyaçların kârşılandığı yaygın yan sanayi ya da organize sanayi bölgeleri devreye sokuldu. **4.** Organize sanayi bölgeleri yeni işçi havzaları olarak öne çıktı. Ana fabrikanın ihtiyaçları bu alanlarda üretilmeye başlandı. **5.** İmalat sektörünün yanında bilgisayar, enformasyon gibi yeni hizmet ve teknoloji alanları açıldı.

Bu gelişmeleri "yeni" dönem sınıf mücadelesinin seyri çerçevesinde toparlayacak olursak, metal sektörü dün olduğu gibi bugün de sınıfın lokomotif sektörlüğünü yapmaktadır. Ayrıca spekülatif sermayenin (kapitalizmin yeniden yapılanması sonucunda) birincil sermaye tipi olması, hızla perakende sektörü ve hizmet sektörünün önünü açtı ve gelişmesini sağladı. Bu faktör önümüzdeki dönem sınıf hareketinde ihmal edilemeyecek potansiyelleri içinde taşımaktadır.

Perakende sektörünün ekonomi-politiği

1970'lere doğru sanayide kâr oranları düşmeye başladı. 1973'teki petrol kriziyle bütünleşen bu süreç, kapitalist sistemi şiddetli bir kriz içine soktu. 1945-1970 arası, kapitalizmin genişleme dönemi bu krizle sona erdi. Yine aynı döneme damgasını vuran, yatırım yapan ve istihdam yaratan, sanayi sermayesi birincil ve başat özelliğini kaybetti. Spekülatif sermaye birincil sermaye tipi olarak öne çıktı. Uygulanan neo-liberal politikalar bu gelişmenin altyapısını oluşturdu.

Spekülatif sermaye; finans kapitalin yani banka sermayesi ile sanayi sermayesinin iç içe geçtiği sermaye tipinin, ayrılmaz parçasıdır ya da olmazsa olmazıdır. Ve finans kapital emperyalizmin başat özelliğidir.

İçine girilen uzun dalga krizi, kapitalizmin hızla casino/ku-

marhane kapitalizmine dönüşmesini beraberinde getirdi. Paradan para kazanma esas alındı. Sıcak para hareketleri ve ticaret faaliyetleri ön plana çıktı.

Yatırım ve istihdam geriledi. Uluslararası tekellerin toplam kârlarında finans hareketlerinin belirleyiciliği arttı. Sıcak para hareketleriyle olağanüstü kazançlar elde edildi.

Birçok uluslararası tekel ve bu tekellere ait bankalar, ticaret alanına ve özellikle organize perakende sektörüne yatırım yapmaya başladı.

Perakende sektörü sokaktaki adamın bir lirasını bile almayı hesaplayan organizasyonlara girdi. Sektör yiyecek, giyecek maddelerinden, dayanıklı tüketim maddelerine kadar sokaktaki adamın yaşamsal ihtiyaçlarına cevap veren tarzda yapılandı. Nakit paranın sokaktan, mahalleden, semtten ve büyük alış-veriş merkezlerinden toplanması yönünde adımlar atıldı.

Bu bir yanıyla küçük esnafın, üreticinin, tüccarın iflası ve tasfiyesi anlamına geliyordu. Sermayenin merkezileşmesi ve yoğunlaşması sektörde tekelleşmenin önünü açarken, on binlerce esnafın iflasını beraberinde getirdi. Organize perakende tekelleri bir ahtapot gibi sektörün bütün alanlarına hükmetmeye, nüfuz etmeye başladı.

Türkiye'de neo-liberal politikaların II. dönemi diye de adlandırabileceğimiz 1995'ten bu güne kadar, sektör hızla gelişti. 2000'li yıllarda büyük uluslararası tekeller artık Türkiye'deydi. Bugün sektördeki gelirlerin % 90'mı ya uluslararası tekeller ya da uluslararası tekellerle evlilik yapan büyük sermaye gruplarının elindedir. Bu sermaye gruplarında dikkat çeken en önemli özellik, aynı zamanda bu grupların, uluslararası bir bankaya sahip olmalarıdır.

Bu süreç bir yanıyla da izlenen neo-liberal politikaların tipik sonuçlarıydı. Uluslararası tekellerin yol haritası olan Washington Uzlaşısı'nın paralelinde hareket edildi. Uzlaşının en önemli maddelerinden biri olan finans ve banka sektörünün uluslararasılaştırılması ve uluslararası pazara açılması yönünde gelişmeler ya-

şandı. Perakende sektörü bu gelişmelerin somut yansıdığı alanlardan biri oldu.

Bugün uluslararası tekellerle bağı olan marketlerin arkalarındaki bankaları şöyle tanımlayabiliriz:

Büyük sermaye grubu olan Sabancı Holding'in Fransız sermayesiyle ortak kurduğu CarrefourSa, Gima'yı satın aldı. Holding'in bankası Akbank'tır ve Akbank yakın zamanda City Bank'la ortaklığa girdi. Sabancı Holding, son yıllarda elde ettiği olağanüstü kârlarla dikkat çekti ve bu kârların büyük bir kısmının faizden ve finansal hareketlerden geldiği açıklandı.

Yine büyük sermaye grubu olan Koç Holding'e bağlı Migros, Tansaş'ı satın aldı. Ayrıca bankacılık sektöründe Yapı Kredi'yi İtalyan sermayesi olan Unicredit'le satın aldı. Koç Holding, Migros'u satışa çıkârdı. Başta enerji, finans ve dayanıklı tüketim maddelerine yöneleceğini açıkladı.

Deutschebank'a bağlı Metro Grubu Türkiye'ye 90'h yıllarda hızla girdi. Kısa zamanda Real, Bauhaus ve Praktiker gibi yatırımlar yaptı. Türkiye çapında kritik yerlerde örgütlendi.

Tesco Holding İzmir'de etkili bir yerel market olan Kipa'yı satın aldı. Tesco Holding'in arkasında HSBC bulunuyor. Tesco, Kipa sistematik anti-sendikal politikalar izledi. Daha sonra Türkiye çapında hem makro, hem de mikro ölçekte yayıldı.

Türkiye'de uluslararası perakende tekelleri hızla yayılarak, kendi müşteri profillerine göre makro ve mikro ölçekli yatırımlar yaparak, geniş bir perakende ağı kurdular[1]. Bu perakende ağından gelen nakit para ve olağanüstü kârlar hızla bankalara aktarıldı. Bankaların bir ayaklarının borsada olduğu düşünüldüğünde, casino/kumarhane kapitalizminin çarkı kolayca görülebilir. Borsalar spekülatif sermayenin mabetleridir ve casino/kumarhane kapitalizminin atardamarlarıdır. Aynı bankaların ayrıca devlete iç borç olarak kredi vermeleri ve olağanüstü faizlerle geri almaları, sermayenin saadet zincirinin vazgeçilmez halkalarını oluşturmaktadır. Yine aynı sermaye gruplarının, Washington Uzlaşısı'nın bir maddesi

olan, ağır sanayi yatırımlarının ya da büyük KİT'lerin özelleştirilmesinde söz sahibi olması da düşündürücüdür. Perakende sektörü bu vektörlerle birlikte ele alınmalıdır.

Ayrıca HSBC'nin ve City Bank'ın uluslararası spekülatörler gibi çalıştıkları bilinmektedir. Bu spekülatör grupların dönemsel mali tsunamiler yarattığı unutulmamalıdır. Türkiye'de 2001 krizinden en kârlı çıkan bankalara baktığımızda durum daha da netleşmektedir.

Bu bağlamda perakende sektörüne yapılacak bir fokus, emperyalist güçlerin ve uluslararası tekellerin Türkiye'ye yönelik pazar kavgasını ve ekonomik savaşlarını kolayca ortaya çıkârabilir.

AB ve ABD kapitalizminin ekonomik ve nüfuz alanı olarak Türkiye

Türkiye enerji yollarının ve kaynaklarının, kıymetli madenlerin, su ve besin kaynaklarının bulunduğu bir coğrafyada yer almaktadır. Yeni jeo-politik Türkiye'yi Kafkasya ve Ortadoğu'ya ulaşmak, kontrol etmek hatta Rusya'yı kuşatmakta önemli bir konuma getirmektedir. İki emperyalist güç de bu jeo-politiğin farkında olarak Türkiye'yle ilişkiler kurmakta ve ekonomik ve nüfuz alanlarını bu doğrultuda genişletmektedir.

Bugün ABD emperyalizmi Ortadoğu'nun yeniden dizaynı yönünde işgal politikaları izlerken, bir başka kapışma ekonomik ve nüfuz alanlarında yürütülmektedir.

Özellikle Türkiye, AB ve ABD'nin ekonomik ve siyasi nüfuz savaşlarına sahne oluyor. Bu savaşların en somut yansımalarından biri perakende sektöründe yaşananlardır. Perakende sektörü finans kapitalin yeni yönelimine bağlı olarak öne çıkmıştır ve Türkiye'de AB kapitalizmi etkin bir pozisyondadır. Türkiye'ye perakende sektöründe yatırım yapan uluslararası sermeye içinde Avrupa kapitalizminin belirleyici olması önemlidir. Belki Tesco/Kipa ve

HSBC Anglosakson kapitalizminin bir parçası olarak düşünülebilir ama diğerleri doğrudan Alman yatırımı ya da Fransız ve İtalyan ortaklıklarıdır. Bu durum değişmeyecek ya da sektörde ciddi rekabet yaşanmayacak anlamına gelmemelidir.

Birkaç yıldan beri Wall-Mart'ın Türkiye'ye yatırım yapacağından söz edilmesi boşuna değildir.

AB Ortadoğu'da askeri anlamda atıl kalmasını, başta Türkiye olmak üzere bölge ülkeleriyle girdiği ekonomik entegrasyon politikalarıyla aşmak istemektedir. AB bir anlamda "soft" politikalarla bölge üzerinde etkinlik arayışmdadır.

Emperyalist kapitalist sistemlerin özünde bir farklılıkları yoktur. Ama emperyalist politikaları yürütmelerinde, yürütme şekillerinde, izledikleri taktik ve önceliklerinde farklılıklar gözlemlenmektedir. ABD kapitalizmi olağanüstü askeri gücünün etkisiyle daha agresif politikalar izlerken, AB kapitalizmi agresyonu dıştalamadan, ABD kârşısındaki askeri zayıflığının farkında olarak, "meşruiyetine" dikkat eden, istikrarlı ve uzun vadeli ekonomik ataklar yapmaktadır. AB kapitalizminin Avrupa'daki toplumsal mücadeleden aldığı dersler, özellikle meşruiyet politikalarına "özen" göstermesini beraberinde getirmiştir.

Bugün Türkiye'de faaliyet yürüten Fransız ve Alman kökenli organize perakende tekelleri, "sosyal uzlaşma"ya önem vermeleri ya da bu yönde önem adım atmaları dikkat çekmektedir.

Kısaca bu şirketler, "Japon sendikacılık" adı verilen sendikanın sınıfsal yapısını bozarak "varlığını" kabul eden, hatta işçiyle bütünleşerek olası rekabete kârşı, çalışanı diri ve ajitatif tutan, çalışanı şirkete angaje eden politikalar izlemektedir. Bu şirketler, sendikayı "hoş gören" bir tavır içinde olsalar da, özünde sendikayı "personel müdürü" konumuna getirmeye çalışmaktadırlar. Şirket böylece kendine yönelik reaksiyonları kolayca sendikaya yöneltebilecek ve sendikayı ehlileştirerek kendini her şartta ulaşılmaz ve tartışılmaz kılacaktır. Bu organizasyonlardaki diğer bir amaç da, olası ABD tekelleriyle yaşanacak sert rekabete hazır olmak ve bir

"sosyal cephe" yaratmaktır. Çalışanların kanaatkâr kılınması da ayrıca bir avantaj oluşturmaktadır.

Avrupa kökenli tekeller olası ABD tekelleriyle rekabet savaşlarından başarılı çıkmak için yukârıda bahsettiğimiz uygulamalarla sendikaları, çalışanları, çalışanların ailesini ve bölge halkını devreye sokmayı hedeflemektedir. Özce sendikal yapılar, "sosyal uzlaşma"da bir sandalyeye indirgenerek, sınıfın nesneleştirilmesi operasyonunun parçası haline getirilmek isteniyor. Sendikaların, açıkça sınıf işbirliğinin aparatı haline gelmesi hedefleniyor. Avrupa tekellerinin meşruiyet ihtiyacının ve sendikaları "hoş görme" tavrının, cehenneme giden yolun taşları olduğu unutulmamalıdır.

Sektördeki şirketlerin genel olarak işçi ve müşteri profili

Sektördeki uluslararası tekeller farklı müşteri profillerini hedef kitlesi olarak belirleyip, şirket organizasyonlarını buna göre yapmaktadır.

Migros genellikle orta ve orta-üst kesimlere hitap ederken, yeni satın alınan Tansaş ise "discount mağazacılık" diye de tanımlanan bir konumda hareket ediyor ve alt gelir gruplarına hizmet veriyor.

Tesco/Kipa önce İzmir merkezli faaliyet yürütmesine rağmen kısa zamanda ülke çapında yayıldı. Kipa da discount mağazacılık yapıyor ve alt gelir gruplarını hedef kitlesi olarak belirlemiş durumda.

Carrefour orta ve orta-alt kesimleri hedef kitlesi olarak belirledi. Sabancı grubu Gima'yı satın aldı. Sabancı Holding yetkilileri agresif büyümelerini sürdüreceklerini açıkladı Gima, Carrefour Express'e dönüştü. Bu mağazalar da alt gelir gruplarına hitap ediyor.

Metro, konseptine uygun olarak toptan satış yapıyor ve hedef kitlesini esnaflar oluşturuyor. Real ise discount mağazacılık yapıyor.

Perakende şirketlerinde en dikkat çeken olgu, çalışanların işe

girip, çıkmalarındaki sirkülasyon hızı ve yoğunluğudur. Şirketler sirkülasyonu sistematik ve özel bir politika olarak uyguluyor.

Sirkülasyon en başta yapılan işin geçici olarak algılanmasına ve işçinin kendini işçi gibi görmemesine yol açıyor. Bu bir yanıyla da sınıf kimliğinin ve bilincinin deformasyonudur. İşin geçici olarak görülmesi, çalışanda itaatkâr bir kimliğin gelişmesini beraberinde getiriyor. Ayrıca işçi sirkülasyonu, sektörde bir işten atma stratejisi olarak hayata geçiriliyor. Sirkülasyon, işverenleri tazminat ödeme yükümlülüğünden de kurtarıyor. Bu taktiğin işçiler üzerindeki en yıkıcı etkisi, işsizlik korkusunu tetiklemesidir.

Organize perakende sektöründe çalışan işçilerin yakıcı olarak hissettiği duygu; kaygı, güvensizlik ve küçümsenmedir.

Sektördeki işçiler, bir tüketim "mabedinde" çalışmalarından kaynaklanan problemleri direkt olarak yaşamaktadır.

"Yeni" işçi profilinin özelliklerini taşıyan perakende işçisi, ekonomik şiddetin yanında (aldığı asgari ücret, açık bir ekonomik şiddettir), duygusal ve sembolik şiddetle de kârşı kârşıyadır[2].

İşçiler, sistematik nesneleştirme, değersizleştirme politikalarına maruz kalmaktadır. Bunlardan en önemlisi işçilerin şirketle özdeşleştirilmesi taktiğidir. İşçinin ruh ve bedeninin şirketle bütünleşmesi amaçlanmaktadır. İşçinin şirketle aidiyet duygusu içine girmesi, sınıf kimliği ve bilincinde onarımı zor bozulmalara neden olmaktadır.

Organize perakende sektöründe çalışan işçilerin en önemli özelliği genç ve yeni kuşak işçiler olmalarıdır.

Belirli bir formel eğitimden geçmiş bu işçilerin sendikal ve sınıf bilinçleri son derece zayıftır. Küçük burjuva eğilimleri yüksektir.

İşçiler işletme politikalarından kaynaklanan nedenlerle "kârakter aşınması" yaşamaktadır. Aralarında hırs ve rekabet duyguları sistemli bir şekilde körüklenmektedir. İşverenin yapay olarak yarattığı işletme içi statü ve kâriyer işçilere cazip gelmektedir.

Bu negatif özelliklere rağmen, alanda yapılacak ciddi bir ça-

lışma sonuç alıcıdır. Hatta çalışmanın kolayca yaşam alanlarına, üniversite gençliğine yönelmesi ya da bu çalışmalarla bütünleşmesi olasıdır.

Bunun yanında organize perakende sektöründe yapılacak eylemler sonuç alıcı ve sarsıcı özelliklere sahiptir. Mağazaların kentin can alıcı noktalarında olması ve müşteriyi direkt etkilemesi önemli avantajlardır. Eylemlere açılan kampanyalarla, müşteriyi katmak da mümkündür.

Şirketler imaj üzerinden satış stratejisi oluşturduğundan, "imajı" bozacak her eylem sarsıcı etki yaratacak içeriktedir. Büyük çaptaki eylemlerle basını harekete geçirmek ve borsayı etkilemek mümkündür ve bu nokta şirketlerin acıyan yeridir.

Bu genel belirlemeler perakende sektöründe yapılacak her çalışmanın itinayla ve hassasiyetle yürütülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sorun yapılacak çalışmalarda, sermayenin son derece kompleks ve kapsamlı saldırılarını ve taktiklerini görmektir.

Kârşımızdakilerin uluslararası tekeller oldukları, son derece bilimsel ve teknik çalıştıkları bilinmelidir. Sendikalara sundukları tercih, sınıfa ihanet ve suç ortaklığıdır. Sendikaların (bürokratik ve korporatist niteliklerini parçalamasının) yeniden yapılanmasının tek yolu, işçi sınıfının yaratıcı ve yenileyici gücüyle hareket etmesidir. Sendikalar süreci anlayan, yorumlayan ve kârşı politikalar geliştiren bir konumda olmalıdır. Sendikalar "çağdaş" Janus olamazlar. Sendikaların yüzünü işçi sınıfına dönmekten başka tercihleri yoktur. Ve sendikalardaki iktidar yalnızca ve yalnızca işçilerin olmalıdır.

Dipnot:

[1]Bugün organize perakende sektöründe çalışanlar, resmi rakamlara göre Türkiye'deki istihdamın % 12'sini oluşturmaktadır. Bu oran her yıl düzenli bir şekilde artmaktadır.

[2]Mobbing diye tanımlanan bu psikolojik şiddet, sektörde son derece yaygın ve içselleşmiş bir olgudur. Perakende işçisi işverenin, hatta müşterinin (tüketim terörünün kurbanı olmasından kaynaklanan nedenlerle) baskısını, tacizini, dozajı farklı olsa da duygusal ve sembolik şiddetini her gün yaşamaktadır.

*(**kizilbayrak.net** / 01.12.07)*

IV. Bölüm

Filistin, Irak ve Lübnan'da mikro ve kanton devletler kuruluyor...

Balkanlaşma ve iç savaş sarmalında Ortadoğu

Irak'ta her gün yaşanan katliamlar, etnik ve mezhebi polarizasyon, Lübnan'da her an patlamaya hazır siyasal ortam ve iç gerilim. Filistin'de bir davanın kirlenmesi, çeteleşme ve fiilen iki mikro devletin kurulması, Afganistan'ın giderek daha fazla karanlığa gömülmesi başta bölge ülkeleri olmak üzere uluslararası siyaseti etkiliyor ve sarsıyor. Ortadoğu yanıyor...

ABD yeni jeopolitik gereği Ortadoğu coğrafyasını bir odak olarak belirlemiş ve bölgeye Büyük Ortadoğu Projesi adı altında çok yönlü ve vektörlü müdahalede bulunmuştu.

İmparatorluk projesi çerçevesinde gelişen bu emperyalist müdahale kuzey Afrika'dan Afganistan'a kadar uzanmaktaydı. Önleyici vuruşla bölgedeki rejimlerin değiştirilmesi amaçlanıyor, kapitalizmin küresel ihtiyaçlarına uygun bölgenin yeniden dizaynı hedefleniyordu. Yeni jeopolitik gereği enerji kaynaklarının, enerji yollarının, kıymetli madenlerin bulunduğu, verimli toprakların ve su kaynaklarının olduğu coğrafyaların kontrolü amaçlanıyordu. Bu "kontrol" politikası bir başka anlamda ABD ile rekabet edecek başka bir emperyalist gücün veya bloğun da önünü kesmeyi içermekteydi. Büyük Ortadoğu Projesi tam da bu manada hayata geçirilmeye başlandı. Afganistan işgali, arkasından gelen Irak işgali sürecin hızla ve büyük bir vahşetle gelişeceğini ortaya koydu.

ABD'nin tek süper güç olma ya da imparatorluk kurma girişimleri, birçok faktörden dolayı aksamaya başladı. Avrupa Birliği'nin bölgenin talanında söz sahibi olma girişimleri sürüyor ve bu yönde yeni denge arayışları devam ediyordu. Ayrıca bölge ülkeleri Büyük Ortadoğu Projesi'ne farklı saiklerle direnç göstermekteydi. Özellikle Irak'ta emperyalist işgale karşı başlayan direniş ve ülkenin kaotik bir ortama sürüklenmesi, ABD'ye projede yeni revizyonlar yapma ihtiyacı hissettirmekteydi.

ABD daha önce devre dışı bıraktığı Avrupa Birliği'ni bu sefer devreye sokarak hareket etmeye çalıştı. Yeni proje Kuzey Afrika'yı kapsamıyor ve bölgedeki rejimlerin değişikliğini gündemine almıyordu. Özellikle bu zamana kadar bölgede emperyalizmin hizmetinde görev alan kesimlere yeni roller yükleniyor ve iç dinamiklerin önemine vurgu yapılıyordu. Ne var ki bu projenin basına yansımasıyla, başta Mısır ve Suudi Arabistan olmak üzere birçok bölge ülkesi projeye sıcak bakmadığını açıkladı. Ayrıca ABD'nin hızla bataklığa gömüldüğü Irak'a, Avrupa Birliği bulaşmamayı tercih ediyordu. Bu faktörler revize edilmiş Büyük Ortadoğu Projesi'nin de ölü doğmasına yol açtı.

Özellikle Irak'ta çatışmaların yoğunlaşması, sürecin fiili parçalanmaya doğru hızlanması ve Şii'lerin ciddi bir güç olarak devreye girmesi, ABD ve onun bölgedeki mızrak ucu İsrail tarafından acil önlemlerin alınmasını zorunlu kıldı. İran, Irak'ta Şii'lerin güçlenmesini kendi nüfuz alanının genişlemesi olarak değerlendirdi ve çeşitli müdahalelerde bulundu. Bunun yanında nükleer programını hızlandırdı. "Yeni Ortadoğu Düzeni" içinde Orta Asya, Kafkaslar ve Hazar Bölgesi denkleminde önemli bir yer teşkil eden İran'ın devre dışı bırakılması son derece önemliydi. İşte bu konjonktürde İran'a yönelik saldırı planları gündeme getirildi. Yaşanan yüksek konjonktür bir başka vektörün de devreye girmesine yol açtı. İran'ın ön mevzisi konumunda olan Lübnan'daki Hizbullah hızla öne çıkarıldı.

İsrail'in Lübnan'da Hizbullah'a saldırısı emperyal projede yeni

düzenlemeleri işaretliyordu

Hizbullah'ın tasfiye edilmesi, İran'ın ön cephesini kaybetmesine yol açacaktı ve İran'a yönelik operasyonun gerçekleşmesini kolaylaştıracaktı. Condoleezza Rice'ın "Yeni Ortadoğu" diye tanımladığı proje Lübnan'da yaratılmaya başlandı. Rice aslında ABD, İngiltere ve İsrail'in Ortadoğu'da Lübnan, Filistin, Suriye, Irak, İran, Afganistan'ı kapsayan askeri yol haritasından bahsediyordu. Şiddet sarmalıyla bu coğrafyalarda küresel sermayenin ihtiyaçlarına göre ekonomik, askeri ve kültürel düzenlemeler hedeflenmekteydi.

Lübnan start noktasıydı. "Yapıcı kaos" adı verilen şiddet dalgasıyla Ortadoğu coğrafyası yeniden yapılandırılmak isteniyordu. Rice, ABD'nin jeo-stratejik amaçlarının gerçekleşmesi için kıyım, sürgün ve katliamları zorunlu görmekte, bir anlamda bu vahşeti "Yeni Ortadoğu'nun doğum sancıları" olarak değerlendirmekteydi. Bu arada ABD bölgedeki işbirlikçi ülkeleri devreye sokarak Ortadoğu'da bir Sünni cephenin oluşması yönünde çalışmalar yaptı. Şii jeo-politiğine karşı Sünni jeo-politiği gündeme getirildi. Bu yönde Suudi Arabistan, Mısır, Ürdün devreye sokuldu. Bu ülkelerin o dönem Türkiye'yle girdiği mekik diplomasisinin ardında Sünni jeo-politiğinin hazırlanması vardı. Bahsedilen ülkelerde ve bölgenin bütünündeki çürümüş egemen klikler Şii radikalizmini tehdit olarak değerlendirmekteydi.

Ne var ki Hizbullah'ın direnişi ve İsrail'i askeri olarak yenmeyi başarması, bunun yanında siyonizmin hem Lübnan'da hem de Filistin'de bütün vahşetiyle kendini göstermesi bu atağın da boşa çıkmasına yol açtı.

ABD'deki iç politik gelişmeler

ABD'nin Irak'ta hızla kontrolünü yitirmesi (Kuzey Irak burada özel bir konumda duruyor. Uzun vadede ABD'nin bölgedeki kalıcı karargahı olarak dizayn edilmiş durumda), ölen asker sayıla-

rının "kabul edilebilir" sınırı zorlaması, Irak'ta özellikle Bağdat'ta bir türlü istikrarın sağlanamaması birçok problemi beraberinde getirdi. Bu arada Şii'ler Irak siyasi arenasında önemli bir siyasi ve askeri aktör olarak rol almaya başladı. Irak'ın hızla bir iç savaş ortamına girmesi ABD'yi sıkıştırmaktaydı. Askeri kayıplar düzenli bir şekilde artmaya devam ediyordu. Irak'ta işgal ve savaşın yarattığı anafor başta ABD'yi ve bölge ülkelerini içine çekmekteydi. İşte bu sırada Bush, Irak'ta yaşananları Vietnam'a benzetmek zorunda kaldı.

Bu gelişmelerin yanında Kuzey Kore'nin nükleer deneme yapması, Bush yönetimini iyice sıkıştırdı. İmparatorluk projesiyle hareket eden bir güç, artık dünyadaki gelişmeleri kontrol etmekten acizdi. 2006 yılı içinde Bush yönetimi kamuoyu desteğini hızla yitirmeye başladı.

Başta Bush olmak üzere Neo-Con'lara yönelik eleştiriler yoğunlaştı. Hatta daha önce Neo-Con'ları desteklemiş bazı "önemli" adlar açıkça R. Perle ve P. Wolfowitz'i suçladı.

ABD'de senato ve meclis seçimleri bu politik zemin üzerinde gerçekleşti. Demokrat Parti, Cumhuriyetçi'lere karşı "savaş karşıtlığı" temelinde bir kampanya yürüttü. Fakat bu tırnak içindeki savaş karşıtlığı, savaşın kendisine yönelik değil, yürütülüş biçimineydi. Yani Irak'a yeterli oranda asker gönderilmediği, müttefiklerin desteğinin sağlanmadığı ya da İran gibi bölge ülkeleriyle ilişki kurulmadığı gibi...

Demokrat Parti seçimleri az bir farkla kazandı. Hatta eski Cumhuriyetçi'leri devşirerek, birçok konuda "sağ" argümantasyonlar geliştirerek seçimleri aldı. Seçimler bu yönüyle ABD seçmenlerinin giderek muhafazakarlaştığım gösteren bir platform oldu.

Bu süreçte Demokrat Parti, bazı askeri ve diplomatik kaynaklar ve Irak Çalışma Grubu benzer açılımlarda bulundu. Asker sayısının artırılması, Irak'ta düzenin sağlanması, güvenlik sorunlarının aşılması, petrol gelirlerinin paylaşılması ve bu yönde bir

vakfın kurulması, Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması, bölge istikrarının sağlanması için Suriye ve İran'la temasa geçilmesi istendi.

Çok şey beklenen ve mana yüklenen Baker ve Hamilton Planı ya da Irak Çalışma Raporu başından itibaren kadük kaldı. Bush yönetimi açık zor politikalarını derinleştirerek sürdürdü. İşgal stratejisinde revizyonlar yaptı. Stratejisini iç savaş ve katliamlar zinciri üzerinden yeniden kurdu.

Ortadoğu'ya emperyalist müdahalenin evreleri

Bugün Irak'ta ABD'nin uyguladığı emperyalist politikaların kökleri Carter, hatta Nixon dönemine dayanıyor. Ortadoğu'da yaşananları Bush yönetiminin ya da Neo-Con'ların fanatikliğiyle açıklamak oldukça sığ bir yaklaşımdır.*

Nixon doktrini, Soğuk Savaş'ın başlamasıyla dünya jandarması konumuyla hareket eden ABD'nin bu pozisyonunu tedricen değiştirerek, hegemonyasını yayması ve sürdürmesi için, kritik coğrafyalarda bölgesel işbirlikçilerin devreye sokulmasını ve rollerinin artırılmasını içeriyordu. Bu perspektifle ABD, Ortadoğu ve Körfez'in denetim altında tutulmasını iki ayakta düzenlemişti. Bu düzenleme içinde İran ve Suudi Arabistan'a önemli misyonlar yüklendi. İsrail ise bölgede bir karşı devrim merkezi gibi hareket ediyordu. Suudi Arabistan bir taraftan geniş petrol rezervleriyle kontrol altındaki enerji kaynağı olarak işlev görürken, diğer taraftan şeriatçı devlet yapısıyla ve petro-dolarların açtığı zeminlerle bir ideolojik saldırı odağı gibi konumlandırıldı. İran, ABD'nin bölgedeki jandarması ve vurucu gücü gibi hareket edecekti. Bölgenin birçok ülkesinde İran gizli servisi Savak ve Mossad'ın ortak operasyonları gerçekleştirildi. İsrail ve İran bölgede Arap olmayan iki devlet olarak, bir savunma kuşağının oluşturulması yönünde hareket etti.

Nixon yönetimi bu amaçla İran'ın bir savaş makinesi dönüş-

mesi için gayret gösterdi. İran'a yoğun silah yardımı yaptı. Hatta nükleer teknolojinin gelişmesi için özel ilişkilere girdi.

ABD'de Carter'm yönetime gelmesiyle Nixon'un başlattığı silahlanma yardımı artırılarak sürdürüldü. Carter yönetimi döneminde İran Devrimi gerçekleşti. Devrim, ABD'nin bölgedeki en önemli vurucu güçlerinden birini kaybetmesi anlamına geldi. Ardından Afganistan işgalinin gerçekleşmesi Ortadoğu'da ve Körfez'deki dengeleri altüst etti. Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgal etmesine karşılık, ABD bölgeye ilişkin yeni emperyalist politikalar geliştirdi.

ABD, Vietnam'dan çıkmasının verdiği rahatlıkla Ortadoğu'ya kalıcı askeri güç olarak girmeye çalıştı. Bu adımına paralel olarak bölgedeki işbirlikçi yönetimlerle ilişkilerini yeniden düzenledi. 1980'de açıklanan Carter Doktrini'nde şu noktalar belirtildi: *"Bir dış güç tarafından Basra Körfezi bölgesinin denetimini ele geçirmeye yönelik herhangi bir girişim, Birleşik Devletler'in yaşamsal çıkarlarına karşı bir saldırı olarak kabul edilecek ve böyle bir tecavüz, askeri güç de dahil olmak üzere, her araç kullanılarak geri püskürtülecektir."*

Bölgeye askeri müdahalenin ilk adımı Çevik Güç'ün 1978 yılında kurulmasıyla atıldı. Çevik Güç, ilk döneminde merkezi bir komutanlığa bağlı değildi. Merkezi komutanlık Reagan döneminde kurulacaktı.

Reagan "Yeni Soğuk Savaş" stratejisiyle hareket etti. Özellikle bölgede İsrail'e önem verdi. Reagan için İsrail "Ortadoğu'da Sovyet varlığına karşı (Amerikan) askeri dengesini oluşturuyordu" ve İsrail'e yapılan yardım ABD'nin güvenliğine yapılmış iyi bir yatırımdı.

Sovyetler Birliği'nin çökmesi, ABD'ye hegemonyasını yayma ve derinleştirme şansı yarattı. Yaşadığı ekonomik sorunlar ve Sovyetler Birliği sonrası ortaya çıkan "düşmansızlık" durumu ABD'nin ataklar yapmasını ve hegemonyasını restore etme ihtiyacını zorunlu kıldı.

Reagan'dan sonra eski CIA Başkanı George Bush, (1989 başında) iktidara geldi. Bush ABD'nin yeni hegemonya hamlesinin ifadesi olan "Yeni Dünya Düzeni"nin inşasına girişti. Bu süreç bir yanıyla da "küreselleşme" adı verilen finans kapitalin spekülasyon yoluyla dünyayı kumarhaneye (ya da 'kumarhane kapitalizmi'ne) çevirme süreciydi. I. Körfez Savaşı, Soğuk Savaş'ın ardından Carter Doktrini'ne bağlı olarak bölgenin yeniden düzenlenmesiydi ve "Yeni Ortadoğu Düzeni"nin inşasına yönelik agresif bir ataktı. ABD Irak müdahalesiyle ve Suudi Arabistan'da kurduğu askeri üsle Ortadoğu'ya geri döndüğünü gösterdi. Bu adım bir yanıyla da ABD'nin tek kutuplu bir dünya oluşturma çabasının ifadesi oldu.

ABD emperyalizmi, hegemonyasını ekonomik, kültürel, diplomatik yollarla ya da "yumuşak" enstrümanlarla kuramayacağını bildiğinden, bu inisiyatifini yitirdiğinden dolayı askeri üstünlüğe dayanan bir yönelim içine girdi. ABD yönetici elitleri rakip bir emperyalist gücün yükselmesini engellemenin ancak ABD'nin muazzam askeri gücünün daha da büyütülmesiyle olanaklı olduğu ileri sürmekteydi. Bu noktada silah ve petrol lobileri ve tekelleri ağırlıklarını koydu. Bütün bu süreç bir anlamda hegemonyanın restorasyonu süreciydi. ABD, imparatorluk projesine uygun olarak "yeni" bir emperyalist kimliğe girmeye çalışıyordu.

Neo-Con'lar tarafından temsil edilen bu yönelim, hegemonya stratejisini imparatorluk projesine dayandırmaktaydı. Özünde tek yanlı üstünlüğü içeriyor ve temel politika olarak da ünilateralizm uygulanıyordu. "Yeni Roma" tartışmaları o günlerde sıkça yapılmaya başlandı.

Soğuk Savaş'ın bitmesi savunma harcamalarında gerilemelere, savunma ve askeri sanayi alanındaki şirketlerin hisse senetlerinde düşmelere yol açmıştı. 1989-1991 arasında yaşanan bu dalgalanma I. Körfez Savaşı'yla bir ölçüde kırıldı. Askeri sanayi alanındaki şirketler bir toparlanma sürecine girdi.

I. Clinton döneminde "bütün ağırlık" küreselleşme politikalarına verildi. Soğuk Savaş sonrası "bakir kalmış coğrafyaların" ya

da eski Sovyet coğrafyalarının hızla emperyalist-kapitalist sisteme entegrasyonu, birincil yönelim oldu. Yeni pazar alanları kapitalizmin vahşi sömürüsüne maruz bırakıldı. ABD küreselleşme adı verilen bu politikalarla ülke içine olağanüstü bir değer transferi yaptı. Savunma harcamaları ikincil plana itildi ve önemli oranda azaltıldı.

II. Clinton döneminde bu durum değişti. Seçimler sonucu senato ve mecliste Cumhuriyetçilerin daha fazla koltuk kazanması süreci etkileyecekti.

Yeni bir av sahası olarak Yugoslavya parçalandı. Federe devlet sekiz mikro devlete bölündü. Balkan savaşlarında ABD aktif rol oynadı. Irak sürekli bombalandı. Afganistan ve Sudan aralıklı roket saldırılarına uğradı. Bu ataklar ABD üstünlüğüne vurgu yapılan demagojik kampanyalarla tamamlanmaya çalışıldı. ABD halkı savaş psikolojisine alıştırıldı. Vietnam yenilgisinin yarattığı travma kırılmaya başladı. ABD gücünü dünyanın dört bir yanında hissettiriyor, gösteriyordu.

Küreselleşme dalgasının yarattığı halüsinasyon 1997 Asya Krizi'yle hızla dağıldı. Ardından bir dizi krizin (Rusya, Meksika, Türkiye gibi) yaşanması ABD'ye hegemonyasının restorasyonu yönünde hamle yapma ihtiyacını doğurdu. Bu arada ABD ekonomisi hızla resesyon içine giriyordu. 11 Eylül olayları bu konjonktürde gerçekleşti ve arkasından Afganistan ve Irak işgali yaşandı.

Bu kısa tarihçenin de ortaya koyduğu gibi, ABD yönetici elitlerinin farklı kliklerinin yeni hegemonya arayışlarına yönelik itirazları yoktur. Yönetici elitlerin stratejik yönelimleri ve görüşleri birbiriyle uyuşmaktadır. Bugün Irak savaşında yaşandığı gibi problem, savaşın yürütülüş tarzındadır. Irak'ta durumu en çok eleştiren yönetici kliklerin bile ürettiği politikalar, Irak'ta ABD'yi içine çeken anaforun yeni bir Vietnam yenilgisine dönüşmemesi yönündedir. ABD'nin bölgede kalıcı ve etkili bir güç olmasının yöntemleri araştırılmaktadır. Aslında bu projeler bir başka bağlamda Anglo-Amerikan emperyalizminin bölgedeki yeni yol haritasını be-

lirlemede işlev görecektir.

Ortadoğu'dan Orta Asya'ya kaosun yıkıcılığı

Condoleezza Rice, "Yeni Ortadoğu" tanımıyla süreklileştirilmiş bir kaosa vurgu yapmaktaydı. Bu yönde İsrail, ABD'nin ve İngiltere'nin tam desteğiyle Lübnan'a saldırdı. Burada vahşet, kan ve gözyaşı tıpkı Irak'ta ve Afganistan'da olduğu gibi "yeni" Ortadoğu'nun doğum sancıları olarak görüldü. Ortadoğu'nun Balkanlaştırılması yönünde süreç derinleştirilmeye çalışıldı.

Irak işgali ve Kürt Federe Devleti'nin kurulması, Irak parlamentosundan çıkacak kararla Irak Federasyonu'nun üçe bölünmesi ve ardından son derece senkronize sonuçlar beklenen Lübnan saldırısı, Balkanlaştırma projesinin zeminlerini oluşturmaktaydı. Anglo-Amerikan emperyalizminin Ortadoğu stratejisi, bölgenin Balkanlaştırılması üzerinden kurulup, daha geniş bir coğrafyanın "stabilizasyonu" yönünde adımları içermekteydi. Ortadoğu'nun mikro milliyetçilik ve dincilik temelinde küçük devletçiklere, kantonlara ayrılması ya da bölünmesi askeri bir yol haritası olarak düşünüldü. Bu anlamda Balkanlaşma stratejisi bir iç savaş stratejisi üzerinden yürütüldü. İç savaş süreci Balkanlaşma stratejisine hizmet ederken, Balkanlaşma yönündeki her adım, iç savaş sürecini tetikledi. Böylesi bir sonucun yaratacağı hegemonik üstünlük Orta Asya'ya giriş yolunu da açmaktaydı. ABD Pakistan ve Afganistan'daki etki gücünü kullanarak Orta Asya'da, özellikle eski Sovyet coğrafyalarında nüfuzunu yaymaya ve derinleştirmeye çalıştı.

Bu çaba bir yandan Çin'in kuşatılması anlamını taşırken, öte yandan Rusya'nın çepeçevre kontrol altına alınması anlamına geliyordu. Özellikle Ön Asya diye de tanımlanan Ortadoğu'nun, Asya'nın jeopolitiğindeki yeri stratejik önemdeydi ve bir anlamda Rusya'nın zaafiyet alanıydı.

Eski ABD Milli Güvenlik Danışmanı Zbigniew Brzezinsky'nin Ortadoğu'yu, Avrasya'nın Balkanları'nın kontrol aracı olarak gör-

mesi boşuna değildi. Brzezinsky'nin Avrasya'nın Balkanları tanımı; Gürcistan, Azerbaycan, Ermenistan'ı kapsayan Kafkaslar'dan; Kazakistan, Özbekistan, Kırgızistan, Türkmenistan, Afganistan ve Tacikistan'ın bulunduğu Orta Asya'yı hatta Ön Asya'daki İran ve Türkiye'yi içine alması ilginç ve düşündürücüdür.

Bu yönüyle Ortadoğu'da yeni "kanlı" sınırların belirlenmesi kaçınılmaz olarak ele alındı. Yeni sınırlar Türkiye dahil bütün bölgeyi kapsamaktadır. Yeni sınırların mikro devletler şeklinde, etnik puzzle biçiminde oluşturulması, deklere edilmesi emperyalist rotanın istikametini ortaya koymaktadır. Bu süreç Orta Asya ve Hazar Denizi'nin kontrolüyle pekişecek içeriktedir.

Başta Ortadoğu'da, ardından Orta Asya'da hegemonik bir üstünlük kuracak ABD, küresel tahakkümünü garanti altına almış AB'yi, Rusya'yı ve Çin'i denetleyecek bir güce ulaşmış, salt askeri değil ekonomik bağlamda da önemli kazanımlar elde etmiş bir ülke konumuna gelecektir. Çünkü enerji kaynaklarının ve yollarının dünya çapındaki belirleyici sinir merkezlerinden biri de Orta Asya'dır.

Ortadoğu'nun Balkanlaşması bir emperyalist projedir. Yugoslavya nasıl ki emperyalizmin av sahası olarak federe devletten sekiz yapay mikro devlete bölündüyse, etnik ve dini kan banyosundan sonra bölgede stabilizasyon yaratıldıysa, benzer bir sürecin Ortadoğu'da yaşanması olasıdır. Yugoslavya deney ülkedir. Buradaki deneyim birikimlerinin daha konsantre ve rafine bir şekilde Ortadoğu'nun dört bir tarafında hayata geçirilmesi yönünde adımlar atılmaktadır. Filistin'deki sistematik şiddet ve ekonomik-siyasi blokajlar, yaşanan iç savaş ve fiilen mikro devletlere ayrılması, Lübnan'daki iç savaş provokasyonları, Irak'ın fiili bölünmüşlüğü, Afganistan'ın işgali pratiği bu sürecin farklı sonuçlar doğursa da önemli merhaleleridir.

Kısaca kaos siyaseti, ABD'nin yeni işgal ve bölgeyi yeniden düzenleme stratejisidir.** ABD bu yönde işgal kavramının içeriğini

değiştirerek ya da açık işgaline hiçbir meşruiyet kazandırma ihtiyacı duymayarak, tıpkı Irak'ta olduğu gibi bir ülkenin ya da hedef coğrafyanın etnik, dini, mezhebi, milli "sinir noktaları"na vurarak ve provoke ederek şiddetli bir çatışma ortamı hazırlayıp, toplumun paramparça olmasını hedeflemektedir. Bu bir konsantre katastrof politikasıdır. Daha sonra her parçada, başından itibaren kontrol edilen, yönlendirilen, şekillendirilen ve bağımlı kılman hatta köleleştirilen bir mikro devletin kurulması teşvik edilmektedir. Şiddetli iç çatışmalar sonucu bütün ahlaki, kültürel, entelektüel ve maddi gücünü kaybeden halkın bu "devlet" aracılığıyla, hiç de işgalciye gerek duymadan, kendi celladını kendi yaratarak emperyalist politikalara bütünüyle angaje olması hesaplanmaktadır. Halklar arasında etnik, dini, mezhebi ve milli polarizasyon ve düşmanlığın sürekli kılınmasını sağlayacak bu mikro devlet ya da kanton devletler bir başka yanıyla da emperyalizmin bölgedeki makro siyasetine hizmetle mükellef olacaklardır.

Ortadoğu'nun prototipi: Lübnan

Tarihsel olarak, Ortadoğu'ya ilişkin emperyalist projelerin deney alanı Lübnan oldu. Lübnan küçük bir Ortadoğu olma özelliğiyle bölge güçlerinin ve emperyalist güçlerin ilgi alanında yer aldı. Lübnan, Ortadoğu'da yaşanacakların aynası işlevini gördü. Olası gelişmeleri ve yönelimleri, hayata geçirilmek istenen projeleri Lübnan projeksiyonundan okumak olanaklıydı.

Yakın dönemdeki Hariri suikastı, Kafkaslar'da hayata geçirilen "demokrasi mühendisliği" uygulamalarının "sedir" devrimi adında Lübnan'da realize olmasına yol açtı. Farklı coğrafyaların emperyalist nüfuz alanına girmesi ya da emperyalist ilişkilerin derinleştirilmesi yönünde kullanılan bu taktik Lübnan'da da başarılı sonuçlar verdi. Suriye Lübnan'dan çekilmek zorunda kaldı. İlk adım böylece atıldı. İkinci adım Lübnan'da son derece önemli bir güç olan Hizbullah'ın devre dışı bırakılmasıydı. 2006 Temmuz ayında

İsrail'in 34 gün boyunca Lübnan'ın güneyine yönelik saldırısının amacı buydu, ama bu amaç gerçekleştirilemedi. Acil bir önlem olarak UNIFIL Lübnan İsrail sınırının, Lübnan tarafına yerleştirildi.

İsrail saldırısı sonrası Lübnan'daki yeni siyasal süreçte Hizbullah etkisini göstermek için ulusal birlik hükümeti önerisinde bulundu ve hükümette daha fazla bakanlık istedi.

İsrail saldırılarına karşı müthiş bir direniş gösteren, İsrail'i askeri olarak yenilgiye uğratıp, geri çekilmesine neden olan Hizbullah, Lübnan halkı içinde büyük sempati topladı. O işgalciye karşı direnen bir güçtü.

Hizbullah bu prestije dayanarak ulusal hükümet teklifinde bulundu. Savaş alanında kazandığı başarı ve sempatiyi politik plana taşımaya çalıştı. Teklifin kabul görmemesi üzerine Sinyora hükümetinin gayrı meşru olduğunu göstermek için Hizbullah ve Emel örgütü üyesi beş bakan hükümetten istifa etti. Hizbullah Sinyora hükümetini, ABD'nin Lübnan büyük elçisine gönderme yaparak "Feltman Hükümeti" diye nitelemeye başladı. İstifasını istedi ve olağanüstü seçim kararının alınması konusunda ısrarcı davrandı. Hükümeti düşürmek için de kendi kitlesini mobilize etti. Barışçıl gösteriler yapmak için taraftarlarını sokağa çıkmaya çağırdı. Paradoks gibi gözükse de Hizbullah, Emel örgütü ve Hıristiyan Michel Aoun'un Ulusal Birlik Partisi yeni bir "sedir devrimi" taktiğini hayata geçirmek istiyordu. Bu dönemde Hizbullah'ın, bir Şii partisi olma kimliğinden uzaklaşıp, direniş savaşının yarattığı avantajları kullanarak Lübnan halkının partisi olma yönünde çabaları yaygınlaştı.

Hükümetin devrilmesi ve seçimlere gidilmesiyle Hizbullah'ın oylarını arttıracağı ortadaydı. Hizbullah'un parlamentoda ve kurulacak bir hükümette son derece etkili bir güç olacağı büyük bir olasılıktı. Hizbullah'ın hem yasal bir güç olarak hükümet ve parlamentoda olması hem de fiili ve meşru bir güç olarak devrede oluşu ve sokakları tutuşu ABD ve İsrail için son derece riskli gelişmeleri beraberinde getirebilirdi.

Halihazırda silahsızlandırılamayan Hizbullah, hükümetin büyük ve çok etkili bir ortağı olmasıyla uluslararası düzeyde önemli diplomatik ataklar yapma şansı da kazanacaktı. Ayrıca bu gelişme İran'ın Lübnan'daki etkisini arttırmasının yanında, olası ABD müdahalesine karşı İran'ın kolayca savaşı kendi sınırlarının dışına taşımasını sağlayacaktı. Hizbullah'ın toplumsal inisiyatifinin artması bir yanıyla da Suriye'nin manevra alanının genişlemesi anlamına gelecekti. Bu süreç ters bir etkiyle İsrail'in güvenlik çemberinin kırılmasına yol açabilirdi. Hizbullah, İsrail'in Lübnan'ı işgal döneminde, attığı füzelerle İsrail kentlerinin güvenli olmadığını göstermişti. Bütün bu faktörler ABD'nin, Irak'ta olduğu gibi Lübnan'da da politik ve askeri olarak sıkışmasına ve beklenilmeyen ve denetlenilemeyen birçok yeni gelişmenin devreye girmesine neden olacaktı.

Tam bu aşamada Pierre Gemayel suikastı yapıldı. Suikast sonrası bütün dikkatler Suriye'ye odaklandı. Suriye suikasttan sorumlu ilan edildi. Lübnan'da siyasal gerilim hızla arttı. Suikast dengeleri İsrail lehine değiştirmeyi amaçladı. Hizbullah, Emel ve Hıristiyan Michel Aoun'un Ulusal Birlik Partisi'nin içinde bulunduğu muhalif grubun yapmayı düşündüğü gösteriler ertelendi. Sinyora hükümeti ve içinde Sünni grupların bazılarının bulunduğu, Maruniler ve Dürzi'lerden oluşan 14 Mart Grubu Gemayel'in cenazesini gövde gösterisine çevirdi. Etnik ve dinsel mozaik bir ülke olan Lübnan'ın bu özelliklerinin parçalanması yönünde basınçlar artmaya başladı.

Pierre Gemayel Falanjist partisinin kurucusu olan Beşir Gemayel'in yeğeniydi. Falanjist parti İsrail ve ABD işbirlikçiliğinde rüştünü ispatlamış bir yapıydı. Ulusal konjonktürle uluslararası konjonktürün çakışmasıyla, özellikle ABD'nin iç politik dengelerinin değişmesine bağlı olarak, alelacele gerçekleştirildiği ortada olan suikastla bir dizi sonuç alınmaya çalışıldı. Lübnan'ın hızla kaotik bir sürece girmesi yönünde gerçekleştirilen bu eylem birçok vektörü de içinde taşıyordu. Gemayel, Suriye'nin Irak'la diplo-

matik ilişki kurduğu gün öldürüldü. Suikastın ABD ve İngiltere'nin İran'a uzak durmasına karşılık Suriye'yle diplomatik görüşmelerin başlayacağı yönünde sinyallerin verildiği konjonktürde gerçekleşmesi ilginç bir gelişme oldu. Suriye aldığı diplomatik sinyallerle esnek, hatta tavizkar politikalar geliştirdi. Golan tepelerine ilişkin eski tezini terk etti. Suikastın Suriye'yi hedef göstermesi en başta bu havanın dağılmasına yol açtı. Ayrıca İsrail saldırılarından sonra Hizbullah lehine dönen siyasal atmosfer dağılacak, Hizbullah ve Emel örgütüyle ittifak yapan, Hristiyan Ulusal Birlik Partisi'nin üzerinde kamuoyu baskısı yaratılacaktı. Ulusal Birlik Partisi'nin ittifaktan kopması Lübnan'da etnik, dini, mezhebi polarizasyonu hızla artıracaktı. Cenaze töreninde Hristiyan, Sünni, Dürzi, Maruni ittifakının yeniden öne çıkması şaşırtıcı olmadı. Suikastın kendisi zaten Lübnan'ı etnik, dini ve mezhebi temelde bölmeyi ve ülkeyi hızla iç savaş ortamına sürüklemeyi amaçlıyordu. Lübnan bir iç savaş gerginliği içine girdi.

Hizbullah bu süreçte temkinli davranıp sokağa çıkmadı ama sokağın etki gücünü bilmekteydi. Lübnan'da Fransız mandacılığı döneminden beri gelen Hristiyanların nüfuslarıyla orantısız bir şekilde temsil edilmesi Hizbullah'ı ve diğer tüm muhalif güçleri rahatsız ediyordu. Hizbullah Gemayel'in üç gün süren yasından sonra sokağa çıkacağını ilan etti ve söylediğini gerçekleştirdi. Parlamentoyu abluka altına aldı. Hizbullah bu eylemini "ak devrim" olarak adlandırdı.

Hizbullah ve müttefikleri (Lübnan Komünist Partisi bu muhalefetin içinde yer alıyor) Sinyora hükümetini fiilen işlevsizleştirmek yönünde taktikler geliştirdi. Hizbullah sokağı kazananın iktidarı da kazanacağını bildiğinden, taraftarlarıyla sokakta hakimiyet kurmaya ve bu hakimiyeti kalıcılaştırmaya çalışıyor. Ama bu adımlara cevabın gelmesi de uzun sürmedi. ABD Dışişleri Bakanı Rice Lübnan'da önümüzdeki süreçte nelerin olabileceğini şöyle ifade etti: *"Muhalif güçler (yani Hizbullah ve ittifakları) hükümetin değiştirilmesi, erken seçime gidilmesi ve sokaklara hakim olunması*

taleplerini sürdürürse Lübnan'da yeni suikastlar yaşanacaktır!" Bu açıklama Lübnan'ın bir iç savaş riski yaşadığını göstermektedir. Lübnan'da olası bir iç savaş durumunda bir yandan Hizbullah'ın ülke içinde Hristiyan, Sünni ve Dürzi paramiliter güçlerle meşgul edilmesi sağlanacak, diğer yandan İran'ın izolasyonu yönünde önemli adımlar atılacaktır. Böylece İsrail Lübnan'da Hizbullah'ı bütünüyle tasfiye etme şansı bulacaktır. Ayrıca İran'a yönelik askeri operasyonun önü de açılmış olacaktır. Bütün bu adımların ABD'nin iç politikasında Neo-Con'ların sıkışmasını engelleyici bir yönünün olması da ayrıca düşündürücüdür.

Bu gelişmelere rağmen toplumsal mücadelenin her türlü projeyi tarumar edici bir güç olduğu bir kez daha ortaya çıktı. 2006 Aralık başında dört milyon nüfuslu Lübnan'ın başkentinde bir milyon kişi toplandı. Sokaklar işgal edildi. Çadırlar kuruldu, on binlerce kişinin katıldığı sürekli gösteriler ve toplantılar yapıldı. Hükümetin iç savaş tehdidi sökmedi. Hatta bazı Sünni partiler de eyleme iştirak etti. Kitleler ayaklanarak ulusal birlik hükümetinin oluşmasını ve erken seçimlere gidilmesini istedi. Beyrut kitle hareketleriyle zenginleşti ve güzelleşti.

Son olarak Lübnan ordusunun çeşitli banka soygunu ve silahlı eylemler düzenledikleri gerekçesiyle Fetih-Ül İslam adlı örgüte yönelik, Nahr el Bared Filistin mülteci kampına operasyon düzenlemesi ilginçtir. Örgüt CIA ve Suudi istihbaratı tarafından Hizbullah'a karşı uzun yıllar paravan örgüt olarak kullanıldı, faaliyetlerine Lübnan ordusu tarafından göz yumuldu. Zamanla örgüte verilen finansal desteğin kesilmesi kadrolarının denetiminden çıkmasına ve çeşitli eylemler yapmasına yol açtı. Örgüt bu dönemde Lübnan'ın El-Kaide'si olarak tanımlandı. Bu aşamada Lübnan ordusu devreye sokuldu. ABD bu ve benzer bahanelerle Lübnan'a 8 uçak dolusu mühimmat ve silah gönderdi. Geçen yıl (2006) Lübnan hükümetine güvenlik amaçlı 40 milyon dolar yardım etti. Bu yıl yapılan finansal yardım 30 milyon dolara ulaştı. Gelişmeler Lübnan'daki iç gerilimin hızla artacağını gösteriyor. ABD bunun yaratılması doğ-

rultusunda adımlar atıyor. Özellikle Hizbullah probleminin halledilmesi doğrultusunda hem İsrail hem de ABD, işgal dahil çeşitli provokasyonların yapılmasını gündeme almış durumda. İsrail'de, ana muhalefet partisi Likud'un başkanı Netenyahu'nun İsrail-Hizbullah savaşının ikinci raundundan bahsetmesi (hem de parlamentoda) boşuna değildir. Bu raundun başlaması için "basit" bir provokasyon bile kullanılabilir.

El Fetih-Hamas: Direnişten işbirliğine ve çürümeye...

Filistin Ortadoğu'nun parçalanma sürecine paralel bir iç çürüme ve parçalanma yaşıyor. Hamas'la El Fetih arasındaki gerilim, Hamas'ın 2006 Ocak ayında genel seçimleri kazanmasıyla artmıştı. Gerilim kısa bir süre sonra hızla silahlı çatışmaya ve iç savaşa dönüştü.

El Fetih liderliğinin ve kadrolarının yolsuzluk ve rüşvetle anılması, Oslo "barış" sürecinin yarattığı hayal kırıklığı, Filistin'e gönderilen dış yardımların, halkın yaşadığı ağır sefalete rağmen ya zimmete geçirilmesi ya da güvenlik aygıtına ayrılması Filistin halkını başka arayışlara itti.

Bir zamanlar Filistin kurtuluş hareketinin en önemli gücü kabul edilen El Fetih'in bu noktaya gelmesi şaşırtıcı değildi. Çünkü burjuva milliyetçi bir hareket gelebileceği sınıra ulaşmıştı ve aslına rücu ediyordu. El Fetih'in bütünüyle çürümesi için bir süreç gerekliydi, İsrail ve ABD de bunun farkında olarak son derece sistemli hareket etti.

2000 yılının sonbaharı bu bağlamda yeni bir moment oldu. 2. İntifada başladı. 2. İntifada'nın başlamasıyla Filistin, politik ve ekonomik ablukaya alındı. İsrail devasa askeri gücüyle El Fetih'e saldırdı. Arafat, Ramallah'daki karargahına sıkıştırıldı ve ölümüne kadar bu karargahta mahkum edildi. El Fetih'e ait güvenlik güçleri etkisizleştirildi. Sistematik şekilde El Fetih zayıflatıldı. Bu süreç bir yanıyla da Hamas'ın bu konuma gelmesinin zeminlerini açtı.

Hamas'ın "alternatif olarak" algılanmasına İsrail dolaylı destek verdi.

Hamas 1960'ların sonunda Gazze'de ortaya çıktı. İsrail, seküler nitelikli ve ulusal karakterli FKÖ'yü dengelemek için Hamas'ı destekledi. 1970'lerde Hamas'a finansal olanaklar sundu ve güçlenmesinin önünü açtı. Yeni açıklanan belgelere göre Mossad, örgütün içinde yaygın istihbarat ağı oluşturdu. Hamas bir dönem sonra güçlenerek kontrolden çıktı ve kendi içindeki İsrail ajanlarının büyük bir kısmını tasfiye etti.

FKÖ'nün en etkili gücü El Fetih'in İsrail karşısındaki başarısızlığı, İsrail'in sürekli provokatif eylemleri Hamas'ın gelişmesini ve yaygın bir örgütlenme oluşturmasını sağladı. El Fetih'in yolsuzluk ve rüşvet batağında hızla çürümesi, Hamas'ı kitleler gözünde alternatif kıldı. Hamas'ın Arap ülkelerinden aldığı finansal destekle oluşturduğu eğitime, sağlığa ve yoksulluğa yönelik örgütlenmeler, halkın içine nüfuz etmesini sağladı ve Hamas halk nezdinde muteber bir yere geldi. Ayrıca Oslo sürecinin çökmesi, Arafat'ın iki devletli çözüme onay vermesi El Fetih'i zayıflatan faktörler olarak öne çıktı. Bu süreci reddeden ve İsrail'i tanımayan Hamas hızla popülerleşti.

İran Devrimi'nden sonra başlayan İslami dalganın gelişimi, 1990'larda devletçi "sosyalizmin" çöküşüyle yeni bir yükselişe geçti. ABD'nin Irak'ı işgal etmesiyle bu dalga önemli bir ivme kazandı. Başta Ortadoğu olmak üzere tüm İslam coğrafyasında, siyasal İslam ya iktidar ya da en önemli bir muhalif güç haline geldi. Hamas tüm bu faktörlerden beslendi ve güçlendi. Yine tüm bu faktörler zaaflarını ve şekilsizliğini yaratacaktı.

Genel seçimleri Hamas'ın kazanması uluslararası siyasal arenada tam bir şok etkisi yarattı. ABD, İsrail ve (biraz temkinli bir tavırla) AB bu gelişme karşısında Filistin'in destabilizasyonu yönünde adımlar attı. Filistin halkının "yanlış demokratik" yönelimi "düzeltilmeye" çalışıldı. Filistin'in en temel ihtiyaçlarını içeren ekonomik ambargo uygulanmaya başlandı. Arkasından hemen si-

yasal ambargo devreye sokuldu. Filistin halkı "yanlış tercihinden" dönmesi için açlıkla cezalandırıldı ve terbiye edilmeye çalışıldı.

ABD ve İsrail, Hamas'ın yaratacağı senkronize problemlerden rahatsız oldu. Hamas'ın başarısının hem moral, hem diplomatik, hem de politik sarsıcı etkileri olabilirdi. En başta Hamas'ın yarattığı meşruiyet hızla kriminalize edilmeliydi. Ve bu yönde provokatif adımlar atıldı. Diplomatik ve politik blokajlarla Hamas hükümeti, kriminal bir vaka konumuna getirilmeye çalışıldı.

1993 Oslo sürecinden başlayarak FKÖ ya da onun en etkili yapısı El Fetih, ABD emperyalizminin giderek gözde partneri olmaya başlamıştı. İsrail ve ABD Hamas'ın denetlenemez yükselişinden, daha "militan" mücadele çizgisinden ve bunun Filistin halkı içinde yarattığı moral etkiden rahatsızdı. Tarihin paradoksu işliyordu. Bir dönem FKÖ'ye karşı kollanan, korunan ve önü açılan Hamas'ın şimdi gelişimi engellenmeye çalışılıyordu ya da gelişmesi kontrol edilerek manipüle edilmesi amaçlanıyordu. Bu yönde başarılı da olundu. Filistin'de gerçekleştirilen provokasyonlar sonucu iç gerginlik artırılarak iç savaşın koşulları yaratıldı. Ayrıca Hamas ABD tarafından terörist ilan edildi.

Gazze ve Batı Şeria fiili bir hapishaneye çevrildi. Sağlık, eğitim, kamu hizmetleri ve alt yapı kurumları İsrail tarafından bombalanarak çökertildi. Filistin abluka altına alındı. ABD ve İsrail, bu süreçte El Fetih'e dayatmalarda bulundu. Hamas'ın inisiyatifini daraltan taktiklere girişti. Ayrıca gerilimin artması yönünde sistematik provokatif eylemlerde bulundu. CIA, Mossad ve bazı Arap ülkelerinin istihbaratları, başta Mahmud Abbas ve El Fetih önderleriyle birlikte Hamas'm zayıflatılması ve etkisinin azaltılması yönünde operasyonlara girişti. Birçok El Fetih'li bu program çerçevesinde CIA ve Mossad tarafından özel eğitime alındı.

Gizli servislerin faaliyetlerini, başkanlık muhafızları adı verilen birimin silahlandırılması ve teknik kapasitesinin yükseltilmesi izledi. Bu arada ABD, El Fetih'e 50 milyon dolarlık dış yardım

yaptı. Aynı süreçte daha önce Nikaragua ve El Salvador'da karşı devrimci kontraları örgütleyen, silah ve para temin eden, gerçekleştirdikleri katliamlardan birinci derece sorumlu olan kontr-gerilla uzmanı, ABD güvenlik danışmansı Elliott Abrams, Filistin'de kontra faaliyetleri örgütlemesi için devreye sokuldu.

Hamas'la El Fetih'in karşı karşıya gelmesi de uzun sürmedi. İki yapı arasındaki gerilim önce silahlı çatışmaya, daha sonra iç savaşa dönüştü. Böylece Filistin topraklarında uzun zamandan beri yaşanan kirlenme en üst boyuta ulaştı. Hamas ve El Fetih'te biçimlenen çeteleşme, Filistin davasını ayaklar altına aldı.

Çatışmalar Mekke zirvesinde hız kesti. Zirvede (Hamas'la El Fetih arasında) "birlik hükümeti" kuruldu ama hükümet ne ABD ne de İsrail hükümeti tarafından tanındı. Mahmud Abbas önce ABD'ye "birlik hükümet"inin gerekliliğini anlatmaya çalıştıysa da hızla geri adım attı.

Oslo anlaşmasından bu yana "dış yardımlarla" ve özellikle ABD'den gelen "yardımlarla" varlığını sürdüren El Fetih ya da Filistin Yönetimi tam bir bürokratik kasta dönüştü. Rant ve patronaj ilişkilerinin kirlettiği ve çürüttüğü bu yapı bırakın Filistin halkı için mücadele etmeyi, Filistin halkına karşı bir organizasyon haline geldi. ABD ve İsrail'in bölgeye ilişkin projesine uygun, yeni Filistin'in dizaynına aktif katıldı ve elde ettiği rantı bırakmamak ve iktidarda kalmak için elinden gelen her şeyi yapmaya başladı. Özellikle Hamas'ın etki gücünü kırmayı hedef olarak belirledi. Kendi dışındaki Filistinli örgütleri kontrol altında tutarak Filistin'in tek resmi temsilciliğine soyundu. Bunun anlamı ise daha fazla Amerikan dolarıydı.

ABD ve İsrail birlik hükümetinin bozulması yönünde ekonomik, diplomatik ve askeri blokajlar devreye soktu.

Aynı dönemde Suudi Arabistan'ın önderliğinde Arap devletlerinin bir araya gelmesiyle Arap Barış Planı hazırlandı.

Filistin sorununun nihai çözümü karşılığında, Arap devletleri tarafından İsrail'in tanınacağı açıklandı. İsrail bu açıklamaya ilk

anda sıcak baktı. Plan, İsrail'in 1967 sınırına çekilmesini, Batı Şeria, Gazze ve Doğu Kudüs'ü kapsayacak bir Filistin devletinin kurulmasını hedef olarak belirlemişti. Ayrıca dünyanın her tarafına yayılmış Filistinli mültecilere geri dönüş hakkının tanınmasını ve tam barışın tahsis edilmesini içeriyordu.

İsrail, ilk yaklaşımını ABD'nin devreye girmesiyle terk etti. Mahmud Abbas ve Filistin Yönetimi'yle bu meselenin özel olarak görüşüleceğinin açıklamasıyla plan, fiilen işlevsizleşti.

Bu süreç bir yanıyla da Hamas-El Fetih koalisyonunun çöküşü doğrultusunda gelişti.

El Fetih liderliği ABD ve İsrail'in planlarına angaje olarak, Hamas'a karşı saldırıya geçti ve çatışmalar yeniden yoğunlaştı. El Fetih yarattığı fiili durumdan güçlenmeyi ve yaşadığı iç problemleri aşmayı hedefliyordu. Fakat Hamas, El Fetih'in saldırısına karşı ani ve beklenmedik bir saldırıyla cevap verdi ve kısa sürede Gazze'nin tüm kontrolünü eline geçirdi. El Fetih de ABD ve İsrail'in desteğiyle Batı Şeria'da hakimiyetini kurdu.

Mahmud Abbas hemen olağanüstü hal ilan etti ve birlik hükümetinin lağvedildiğini açıkladı. Hamas bu açıklamaları reddetti. Abbas, Batı Şeria'da IMF'nin geçmişte Filistin danışmanlığını yapan ve ABD'de eğitim almış Salam Fayyad başkanlığında yeni bir hükümetin kurulduğunu ilan etti.

Böylece zaten bölünmüş, parçalanmış ve toprakları işgal edilmiş Filistin'de biri Gazze'de diğeri Batı Şeria'da olmak üzere fiilen iki mikro devlet yaratılmış oldu. ABD'nin Ortadoğu'ya ilişkin geliştirdiği Balkanlaşma politikası ve bu politikanın sonucu olarak mikro devletler ya da kanton devletler "inşa etme" projelerinden biri Filistin topraklarında gerçekleşiyordu.

ABD Batı Şeria'daki El Fetih yönetimini askeri ve mali olarak destekleyeceğini açıkladı. İsrail ise el koyduğu yüzlerce milyon dolarlık vergileri El Fetih yönetimine devredeceğini açıkladı. Batı Şeria'daki seküler nitelikli, Gazze'nin şeriata dayalı mikro devletlerine vurgular yapıldı. İsrail ve ABD, Gazze'ye yönelik blokajı

sürdürdü ve ambargo politikalarını ağırlaştırdı. El Fetih/FKÖ Yönetimi ödüllendirilirken Gazze cezalandırılarak "terbiye" edilmeye çalışıldı, çalışılıyor. Gazze "sosyolojik deney" alanına çevrilerek halk adeta kobaylaştırıldı. Gazze halkının açlıkla, sefaletle köleleştirilmesi, onurlarının kırılması ve Hamas'tan kopması hedefleniyor.

Anlaşılan o ki Gazze'deki "sosyolojik deneyler" son derece vahşice uygulanmaya devam edecek. Hatta bu yeni durumun Ortadoğu'da gerçekleşebilecek inisiyatif dışı gelişmelerde uygulanacak taktikler konusunda ABD ve İsrail'e politik laboratuvarlık yapması büyük bir olasılıktır. Gazze uluslararası kamuoyunda "hiç ülke, olmayan ülke" konumuna getirilmeye çalışılıyor. Tıpkı Afganistan ve Irak'ta olduğu gibi. Burada ne yaşanırsa yaşansın (açlık, ölüm, katliam, işkence) artık her şey kanıksanmıştır.

Önümüzdeki süreçte ABD ve İsrail'in Mahmud Abbas yönetimine emperyalist "barışı" dayatması kaçınılmaz gibi gözüküyor, bu bir yanıyla da yeni işgaller ve saldırılar anlamı taşıyor.

Yakın geçmiş, El Fetih'in verdiği bütün tavizlere rağmen ABD ve İsrail tarafından aşağılandığını gösterdi. İsrail 2005 yılında Batı Şeria'da yeni yerleşim bölgeleri inşa etmeye başladı. Bu bölgelerin, yapımı süren utanç duvarının bitmesiyle ilhak edilmesi hesaplanıyor. İlhak, Batı Şeria'nın % 47'sini kapsıyor. İlhak politikaları ve utanç duvarıyla Filistin toplumunun gettolara ve askeri bölgelere hapsedilmesi amaçlanıyor.***

İsrail utanç duvarının tamamlanması için zaman kazanmaya çalışıyor. Mahmud Abbas yönetiminin kendi güdümünde hareket etmesi İsrail'e büyük avantajlar sağlıyor. Gazze'deki ve Batı Şeria'daki iki mikro devletin varlığı Filistin davasını kirletirken, Siyonist politikaları güçlendiriyor.

Fakat işler beklendiği gibi de gitmeyebilir. Batı Şeria'da Hamas'ın ciddi bir etkiye sahip olması, Gazze'dekine benzer bir gelişmenin (en pespaye işbirlikçiliğin kitleler nezdinde yarattığı atmosferin de etkisiyle) Batı Şeria'da da yaşanmasını beraberinde

getirebilir. Bu durumda İsrail'in topyekün saldırıya geçme olasılığı yüksektir.

Ama Filistin ve davası artık kirletilmiştir. Ancak Filistin halkının ayağa kalkmasıyla ve tüm bu asalak, çürümüş, çeteleşmiş yapılanmalardan ve örgütlerden kurtulmasıyla yola devam edilebilir. İntifada ruhu yeniden kazanılabilir.

Onun dışında Filistin, emperyalist politikaların yeni deney alanı olarak kullanılacaktır. Bu da kan, gözyaşı, ölüm ve her şeyden öte onursuzluktur.

Ortadoğu'da şeytanın tırpanı: Mikro devletler, mikro milliyetçilik ve dincilik

ABD yönetimi, Lübnan'a binlerce bombanın atılmasını ve binin üzerinde insanın katledilmesini Yeni Ortadoğu'nun "tanıtım kokteyli" olarak gördü ve Lübnan'daki siyasal ortamı "yapıcı kaos" olarak tanımladı. Bu "yapıcı kaos"un bölgenin bütününü sarması yönünde adımlar atılmaya başlandı.

Irak'ta bataklığa saplanan ABD, hem iç politik dengeler, hem de Ortadoğu'da yaşanan sürecin etkisiyle yeni strateji oluşturma çabalarına girişti.

Ortadoğu'nun bir kan gölüne çevrilmesine neden olacak projeler hayata geçirilmeye başlandı. ABD bu yönde özellikle kendine bağlı işbirlikçi ülkeleri devreye sokmaya çalışıyor. Öte yandan bir paradigma vardiyası içine girerek "tek kutupluluk" paradigmasını ve bu paradigmayı oluşturan temel argümanları terk etmeye başladı. Bölgenin kolektif sömürgecilik tarzında yeniden dizayn edilmesi yönünde girişimlere başladı. Özellikle bu girişimler, Lübnan'da yaşandığı gibi bir dizi gerilimin ve provokatif gelişmenin önünü açabilir.

NATO'nun yeni dönem misyonlarındaki değişimleri de bu sürecin bir parçası olarak okumak gerekir.

NATO'nun 28-29 Kasım 2006 Riga toplantısında küresel askeri

tahakkümün yeni biçimlenişini ortaya koyacak kararlar alındı. Zirvede yeni askeri-politik strateji tartışıldı ve NATO'nun Avrasya'daki rolü, aktüel planda Afganistan'daki ilişkileri ele alındı. Riga zirvesinde NATO'nun önümüzdeki 10-15 yıllık stratejisi belirlendi. Strateji kapsamında Acil Mukabele Gücü'nün (NRF) operasyonel yeteneğinin artırılması kararı verildi.

2002 Prag zirvesinde 25 bin askerle kurulma kararı alman NRF, ancak 2004 yılında 6 bin dolayında askerle göreve başladı. Kriz anında 15 ile 30 gün içinde harekete geçebilme yeteneğine sahip NRF, yeni kararlarla dünyanın her yerinde savaşmaya hazır tutulacak konuma getirildi. NATO bu öncü askeri gücüyle bir yandan Rusya ve Çin gibi rakip emperyalist güçlerin hamlelerini kırmayı, diğer yandan emperyalist projelere karşı direnecek halkları ve toplumsal patlamaları engellemeyi, kontrol altına almayı hedefledi.

NATO, bu askeri dönüşüme bağlı olarak müdahale alanını Transatlantik hattının dışına taşıdı. Zaten Afganistan işgaliyle bu yönde adımlar atılmıştı. 2004 NATO İstanbul zirvesinde "Akdeniz diyalogu" metni çerçevesinde Kuzey Afrika ve Doğu Akdeniz ülkeleriyle temasa geçildi. Bu zirveyle Akdeniz ve çeperindeki coğrafyalar NATO'nun fiili müdahale alanı içine alınmış oldu. Ayrıca NATO'nun Asya'da etkin bir güç olması yönünde Güney Kore, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın üyeliğe katılması hedeflendi. Bunun yanında kıta Avrupa'sında Soğuk Savaş döneminde etki alanı dışındaki ülkeler; Arnavutluk, Hırvatistan, Makedonya, Bosna-Hersek, Karadağ ve Sırbistan'ın üyeliğe alınması gündeme geldi. Ardından Ukrayna ve Gürcistan'ın üyeliği devreye girecek. Ermenistan'ın bu sürece dahil edilmesi düşünülüyor.

Rusya'nın bu ülkeler üzerindeki nüfuzunun kırılmasına bağlı olarak bu ülkelerin üyeliğe kabulü hedeflendi. Şimdilik ilişkiler "yoğunlaştırılmış işbirliği programı" çerçevesinde yürütülerek, NATO'ya üyelik zeminleri hazırlanıyor. Bundan sonraki süreçte, Kafkas bölgesi ve Türkî cumhuriyetlerde Rusya'nın nüfuzunun kı-

rılması yönünde "yeni kadife devrimler" yani kapitalist stabilizasyon programları gerçekleştirilebilir, ayrıca farklı komplolar, kontrgerilla operasyonları ve iç savaş politikaları devreye sokulabilir.

NATO'nun yayılma ve genişleme alanına bakıldığında ilginç bir tablo ortaya çıkıyor.

NATO emperyalist hegemonyanın savaş aygıtı ve küresel bir askeri güç olarak bir yandan Doğu ve Güneydoğu Asya'yı genişleme kapsamı içine alarak, öte yandan Kuzey Afrika'dan Kafkas coğrafyasına ve Karadeniz çeperine kadar olan coğrafi alanı da etki alanı içinde tutarak; Ortadoğu, Hazar bölgesi ve Kafkaslar'daki enerji kaynakları, enerji yolları, kıymetli madenlerin güvenliğinden sorumlu savaş örgütü konumuna geliyor.

Ayrıca bir işçi cehennemi ya da ucuz işgücü deposu olan Güneydoğu Asya'da uluslararası tekellerin güvenliğini sağlamak için bu bölgedeki Güney Kore, Japonya, Avustralya ve Yeni Zelanda'nın NATO üyeliğine alınması gündeme getirildi. Bu ülkelerin NATO üyeliğine alınmak istenmesinin bir başka nedeniyse, Güneydoğu Asya hatta Orta Asya'da Rusya ve Çin'in hegemonyasını daraltmak ve zayıflatmaktı.

NATO, dominant güçleri olan ABD ve İngiltere'nin ya da Anglo-Amerikan emperyalizminin Ortadoğu, Avrasya, Orta Asya, Güneydoğu Asya ve Kuzey Afrika'ya yayılma stratejisine uyumlu bir konumlanış içine girerek, bu stratejinin ya da küresel tahakkümün savaş aygıtı olarak misyon yükleniyor. Bu süreç içinde birçok çelişkiyi ve çatışkıyı taşımaktadır. Avrupa Birliği'nin başat ülkeleri olan Almanya ve Fransa'nın tavrı, Çin ve Rusya'nın hatta Japonya'nın yönelimleri süreci etkileyecek ve belirleyecektir.

Bu arada kolektif sömürgecilik yönünde Almanya ve Fransa merkezli AB'yle girilen ilişkiler önem taşımaktadır. Afganistan savaşının giderek NATO savaşı haline dönüşmesi, Taliban direnişine karşı savaşan NATO güçlerinde daha çok Avrupa Birliği'nden gelen askerlerin yer alması dikkat çekmektedir. Ayrıca Lübnan'a

gönderilen UNIFIL, ağırlıklı olarak AB ülkelerinden gelen askeri birliklerden oluşturuldu.

Yeni Gurkalar: İşbirlikçi rejimler

ABD Irak'ta yaşadığı tıkanıklığı aşmak ve bölgede istemediği değişikliklere karşı önlem almak için, Ortadoğu'daki işbirlikçi rejimleri devreye sokmaya çalışıyor.

ABD'nin iç politik gündeminde Irak'tan çekilme tartışmalarının yapılmasına karşın, Bush yönetiminin, Neo-Con'larm bu yönde adım atması olanaklı görünmüyor. Aslında bu yorumu olası Demokrat Parti iktidarı için de yapmak mümkündür. Çünkü bu çekilme ABD'nin "yaşamsal" önem verdiği bir alanı terk etmesi, bunun da ötesinde emperyalist kimliğinin ciddi zararlar görmesi demektir. ABD Irak işgaliyle; Irak'ın enerji kaynaklarına el koymayı, bu kaynakları değerlendirmeyi, OPEC'in etkisini kırmayı, jeo-stratejik bir coğrafyada karargah kurarak Çin ve Rusya karşısında önemli bir atak yapmayı, Ortadoğu'yu uluslararası sermayenin ihtiyaçlarına uygun bir şekilde yeniden yapılandırmayı amaçlamıştı.

Böylesi çok yönlü bir emperyalist atağın kırılması ya da ABD'nin Irak'tan çekilmesi, açık bir yenilgi anlamı taşımaktadır. Emperyalist vizyonunun ağır bir darbe almasıdır. ABD'deki farklı thing-thang kuruluşlarının Irak'a yönelik tartışmalarını şöyle okumak da mümkündür: ABD Irak'ta nasıl daha uzun süre kalabilir? Bunun yöntemleri ve araçları nelerdir? Bu kalmanın biçimi nasıl olmalıdır? Hangi taktik ve yöntemlerle vizyonunu yenileyebilir?

Zaten gelişmeler de onu göstermektedir. Irak'a yeni askeri birliklerin yollanması, Suriye ve İran'la gizli görüşmelerin hatta bazen alt diplomatik düzeyde açık görüşmelerin yapılması boşuna değildir.

Bu politik varyasyonların dışında ABD ilk işgal stratejisinden (unilateralizmi en katı şekliyle uygulama tarzından vazgeçip) farklı

biçimde bölgedeki işbirlikçi rejimleri devreye sokarak, hem üzerindeki yükü hafifletmeyi, hem de bölgenin "yapıcı kaos" içine girmesini, yani bir kan gölüne dönüşmesini sağlayarak Ortadoğu'da hegemonyasını pekiştirmeyi amaçlıyor.

ABD'nin yeni stratejik yönelimi bölgenin Balkanlaştırılması doğrultusundadır. Bu amaçla bölgede etnik, dini, mezhebi çelişkiler ve çatışkıların körüklenmesi, provokasyonların, komploların ve suikastların gerçekleştirilmesi, katliamların ve savaşların yaşanması olasıdır.

Daha şimdiden bölgedeki ABD işbirlikçisi rejimler bu yeni stratejik yönelime uygun pozisyon almaya başladı.

Bölgede ABD'nin vurucu gücü Siyonist İsrail rejimi Filistin'de kaotik ortamın derinleşmesi yönünde adımlar attı. Filistin'in fiili bölünmüşlüğünü derinleştirecek politikalar izledi. Mahmud Abbas ve El Fetih yönetimini öne çıkardı ve açık destek verdi. Filistin'in iki mikro devlete bölünmesinde aktif rol aldı ve böylece Filistin'in kalbine bıçak sapladı. Bağımsız Filistin rüyası karabasana çevrildi.

İsrail ayrıca Lübnan'da Suriye karşıtı siyasal yapılara açık destek veriyor. Fuat Sinyora Hükümeti'ni de kendi koruması altına almış durumda. İsrail, Lübnan'da da Sinyora hükümetine ve Suriye karşıtı güçlere açık destek vererek Hizbullah'ı çökertmeyi amaçlıyor****. Lübnan'da olası mezhebi ve dini temelli bir iç savaş, İsrail'in kendini rahatsız eden iki odağı (Filistin'de Hamas'ı, Lübnan'da Hizbullah'ı) etkisiz kılması ve böylece güvenlik kuşağını sağlamlaştırması anlamına geliyor.

Suudi Arabistan, Mısır ve Ürdün son dönemde hızla blok bir tavır içine girdi. Bu ülkeler Şii ve Sünni jeo-politiğine göre konumlanarak, bölge içindeki tüm gelişmelere müdahale etmeye başladı.

Suudi Arabistan İran'ı dengelemek amacıyla Irak'ta, doğrudan devreye girme hazırlıklarına başladı. Suudi Arabistan'ın "İran destekli Şii milislerin Irak'taki Sünni Müslümanları öldürmesini engellemek için para, silah ve petrol kullanarak Irak'a gire(bile)ceği"

yönünde haberler daha şimdiden uluslararası basında yer almaya başladı.

Saddam rejiminden sonra ABD'nin Irak'ta duruma hakim olamaması, İran'ın manevra alanını genişletti. İran petrol fiyatlarının artmasına bağlı olarak hamle yapma şansı kazandı. Rusya ve Çin'le iyi ilişkiler kurdu. Ayrıca Irak'ta Şii halkı ve örgütleri üzerindeki etkisi arttı, Lübnan'da Hizbullah üzerinde hakimiyeti pekişti. Nükleer silah projelerinde ilerlemeler kaydetti. Askeri gücü ve kapasitesini geliştirdi.

İran'ın bölge çapında hakimiyetini yaygınlaştırması ve Şii nüfusu üzerinde etkisini artırması ve anti-Amerikancı söylemleri Ortadoğu coğrafyasında, hegemonyacı bir güç olarak yükselmesine yol açtı.

Bu gelişmeleri Suudi rejimi tehdit olarak algılıyor ve yeni bir konumlanış içine girmeye çalışıyor. Bu pozisyon alış ABD'nin de ihtiyaçlarına uygun bir şekilde biçimleniyor. Irak'ta sıkışan ABD, en büyük zaiyat verdiği Anbar bölgesini Suudi Arabistan birliklerine bırakmak istiyor. Anbar bölgesi stratejik bir bölge, bu bölgeden kolayca Şii örgütlerine saldırmak mümkün. Irak'ta Şii örgütlerinin tasfiyesi bir anlamda ABD'nin İran'a saldırma olasılığını yükseltiyor. Suudi Arabistan Irak'ta Şii karşıtı bir cephenin yaratılması ve Şii örgütlerinin tasfiyesi yönünde, Sünni tugayların kurulması için faaliyete başladı. Ayrıca petrol fiyatlarını düşürme taktiği uygulayarak Irak'lı Şiilerin İran tarafından finanse edilmesini engellemek yönünde adımlar atabileceğini açıkladı.

Mısır da bu süreçte aktif konumlanış içine girdi. Irak kökenli Sünni parti ve gruplarla Kahire'de Mısır hükümeti görüşmeler yaptı. Bu görüşmelerde ve Irak'taki Müslüman Alimler Heyeti'nin başkanı Şeyh Haris Ed Dari'nin basın açıklamasında, Irak'ta yaşananlar için emperyalist işgalcilerin suçlanması yerine Şiiler suçlandı. Ayrıca Suudi Arabistan, Mısır ve Ürdün, Lübnan'da Fuat Sinyora hükümetini ve 14 Mart Grubu'nu açıkça desteklemeye başladı. Üç ülke Lübnan sorununun çözümünün gerektiğinde "ulus-

lararası topluma", yani emperyalist güçlere bırakılabileceğini açıkladı. Daha da ileri gidilerek Sünni blokun oluşması yönünde ajitatif ortamlar yaratılmaya çalışıldı. Örneğin Suriye, Lübnan ve Magrip ülkelerinde "Sünnilerin Şiileştirildiği" iddiasında bulunularak halklar arasına çelişkiler tahrik edildi ve mezhep çatışmalarının zeminleri hazırlandı. Filistin'in fiilen bölünmesinde rol aldı. ABD ve İsrail'le birlikte hareket ederek El Fetih'in Hamas'a saldırmasını sağladı. El Fetih'e teknik, askeri ve finansal desteklerde bulundu.

Türkiye egemen güçleri de Ortadoğu yağmasından pay kapma uğraşısına girmiş durumda.

Lübnan'a asker yollanması bu anlamda önemli bir eşik oldu. Dış politikada agresif ve emperyalizmin isteklerine uygun adımlar atılırken, iç politikada hızlı bir gericileşme ve militarizasyon süreci yaşanıyor. Terörle Mücadele Yasası ve Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu'nda yapılan düzenlemeler gibi yeni baskı yasaları çıkartılıyor. Muhalif legal oluşumlar bile kriminal vaka olarak değerlendirilip operasyonlara maruz kalıyor. AKP hükümeti Türkiye tarihinin gördüğü en Amerikancı hükümet olarak emperyalizmin politikalarına tam bir angajman içinde hareket ediyor. Dış politikada agresif duruşun somut adımlarından biri de NATO'yla girilen yeni ilişkilerde atıldı. NATO'nun oluşturduğu Acil Mukabele Gücü'ne 3 bin askerin aktif katılımı sağlandı. Artık fiili olarak Türkiye her türlü NATO operasyonunun parçası. Hatta bu gücün kara, deniz, hava kuvvetlerinin, kara kuvvetleri komutanlığı 2007 Ocak ayından Haziran sonuna kadar Türkiye tarafından yönetilecek.

AKP hükümeti ABD'nin istekleri yönünde bölgede diplomatik girişimlerde de bulunuyor. ABD'nin Irak'ta sıkışmışlığının aşılması için İran'la ve Suriye'yle temaslar yürütüldü. Sünni odağın yaratılması için Suudi Arabistan, Ürdün ve Mısır'la görüşmeler yapıldı. Neo-Osmanlıcılık ve alt emperyalist güç olma hayalleri ve bu saiklerle girişilen (diplomatik, askeri, ekonomik) çabaların bütünü etkisiz oldu ve başarısızlıkla sonuçlandı. Türkiye Cumhuriyeti

bütünüyle ABD angajmanlı açılımlarla "sonuç" alabileceğini gördü(!).

Özellikle NATO'nun yeni dönemde odak coğrafya olarak Ortadoğu'yu belirlemesi ve NATO'nun Acil Mukabele Gücü'nde Türkiye'nin 3 bin askeriyle yer alması, Türkiye'nin Ortadoğu'nun Balkanlaştırılma projesinde aktif rol alacağını ortaya koymaktadır.

Özce; Ortadoğu coğrafyası hem tek tek ülkeler bazında, hem de genelde Sünni ve Şii fay hatları olarak ayrıştırılmak isteniyor. Bu temel fay hattı Lübnan ve Irak'ta olduğu gibi etnik, milli ve dini yan fay hatlarıyla kırılmak isteniyor. Ya da süreç Filistin örneğinde yaşandığı gibi iç savaş ortamı yaratılarak tüm toplumsal dokunun parçalanması yönünde gelişiyor.

Geniş kapsamlı (Ortadoğu çapında) bir Yugoslavyalaştırma projesi diye de tanımlanabilecek bu süreç, emperyalizmin en kanlı projelerinden biri olarak realize edilmeye çalışılıyor.

Bu mezhepsel, dinsel, etnik kışkırtma ve çatışmaların Ortadoğu'yu halkların cehennemine dönüştürme ihtimali her geçen gün artıyor. Emperyalist güçlerin ihtiyacına uygun olarak Ortadoğu'da etnik, dini, mezhebi yeni mikro devletlerin "kanlı sınırları" çiziliyor. İşbirlikçi rejimler ise emperyalist güçlerin yeni Gurkaları olarak halkların kasaplığına soyunuyor ve kan gölünün içinde "sırtlan payı" istiyor.

** ABD emperyalizminin farklı dönemlerde izlediği emperyalist konseptler ve bunun Ortadoğu'ya yansımaları hakkında daha geniş bilgi için bkz. Volkan Yaraşır, Gerçeğin Çölüne Hoş Geldiniz 11 Eylül, Gendaş Yay., 2001; Volkan Yaraşır, İmparatorluğun Yeni Av Sahaları, Mephisto Yay., 2005*

*** ABD Irak'ta 100 adet askeri üs kurdu. Ayrıca 14'ünün inşası da devam ediyor. ABD Irak'ın petrol alanları ve enerji nakil hatlarını kuzey, güney ve merkez olarak 3'e ayırdı. Bu bölgelerin güvenliği iyi tahkim edilmiş ve son derece kompleks askeri üsler tarafından sağlanıyor. Ayrıca güvenlik, havadan ve denizden füze sistemleriyle destekleniyor. Kısaca ABD bu alanları ya da Irak'ın*

"kalbini" son derece itinayla koruyor. Bunun dışında Irak'ın kan gölüne dönüşmesinden hiçbir rahatsızlık duymuyor. Hatta iç savaşı körükleyen taktikler uyguluyor. Ama Irak'taki grupların ya da direnişçilerin stratejik alanlara yönelik eylemlerine ise asla izin vermiyor. ABD giderek bir üsler imparatorluğuna benziyor. Bu üsler Irak'ta olduğu gibi stratejik hedeflere yönelmiş durumda. ABD 11 Eylül sonrası değişik ülkelerde kurduğu binlerce askeri üsle Ortadoğu'dan Asya'ya, Kızıldeniz'den Pasifik'e kadar olan coğrafyadaki enerji yollarını, enerji kaynaklarını, kıymetli madenleri, besin ve su kaynaklarını kontrol etmeyi hedefliyor. Ayrıca bu üsler, Rusya'nın ve Çin'in kuşatılması anlamında da işlev görüyor.

**** Utanç duvarı, Filistinlilere tarihi topraklarının sadece % 12'sini bırakırken, bu toprakların % 78'i İsrail işgali altında kalıyor. Duvardan dolayı Kudüs'te yaşayan 200 bin Filistinli fiilen hapishanede yaşamaya mahkum oluyor. Utanç duvarı sömürgeci Siyonist politikaların bir simgesi olarak yükseliyor ve Filistin'i kalbinden vurarak, parçalıyor. Duvarın, İsrail toplumunun kolektif bilinçaltına hitap eden ve İsrail devletinin korkunun üzerinden kendini meşrulaştırmasını sağlayan yönleri bulunmaktadır. İsrail devleti kolektif paranoya yaratarak, siyonist politikalarını hayata geçirmek istiyor. Duvar, işgal altındaki toprakların Araplardan arındırılması ve İsrail'in "saf ve arı" bir Yahudi devletine dönüştürülmesi yönünde önemli bir adımdır. Şaron'un Kadima'yı kurduktan sonra izlediği "tek taraflı barış" politikasının ve İsrail'deki bazı siyasi kanatların savunduğu "ılımlı" politikaların özü de buraya dayanmaktadır. İsrail nüfusu 7 milyondur ve nüfusunun bir bölümü Arap'tır. Bunun dışında yalnızca Batı Şeria'da 3,5 milyon Filistinlinin yaşamaktadır ve bu sayı hızla artmaktadır. Bu demografik tablo İsrail devletinin özel manipülasyonlarıyla bir korku zemini olarak gösterilmektedir. İsrail toplumu bu ve benzeri korku figürleri, simgeleri ve olgularıyla giderek bir paranoya toplumuna dönüşmektedir. Siyonist politikalar paranoyadan güç alırken, paranoya siyonist politikalarla daha da kök-*

leşmektedir. Duvar bu yönüyle, siyonist politikalara zaten içkin olan öjenist politikaların alenileşmesinin simgesi olacaktır. Duvarın ötesi bir taraftan ucuz emek rezerv alanına dönüşürken, diğer taraftan ırkçılığın, diskriminasyonun ve ötekileştirmenin simgesi haline gelecektir.

***** Özellikle Lübnan'da Hizbullah'a karşı yaşanan askeri yenilgi İsrail iç politik dengelerinde şiddetli sarsıntılara yol açtı. İşçi Partisi 2006 Mart seçimlerinde Kadima'yla birlikte koalisyon hükümeti kurmuştu. 2005 yılında İşçi Partisi başkanlığına gelen Peretz bu hükümette savunma bakanlığını üstlendi. Hizbullah ve İsrail savaşı hem Peretz hem de Kadima başkanı Olmert'in sıkışmasına neden oldu. Genel kurmay başkanının istifasına rağmen Peretz her ne kadar bir müddet daha koltuğunu koruduysa da, İşçi Partisi'nin başkanlık seçimlerini kaybetti. Seçimleri Ehud Barak kazandı. Ve Peretz yerine savunma bakanlığına getirildi. Eski Genelkurmay Başkanı olan Ehud Barak'ın hem İşçi Partisi başkanlığına hem de savunma bakanlığına getirilmesi, İsrail toplumunda güvenlik sorununun ne derece önemli olduğunu ortaya koydu. İşçi Partisi'nin diğer başkan adayının da eski istihbarat şefi olması düşündürücüdür. Kadima başkanı Olmert'in Peretz benzeri problemler yaşaması olasıdır. Yapılan anketlerde sağ tandanslı ana muhalefet partisi Likud'un hızla yükselişe geçmesi önemlidir. Likud başkanı Netenyahu'nun Ağustos 2006'da, parlamentoda Lübnan savaşının ikinci raundunun mutlaka gerçekleşeceğini ifade etmesi boşuna değildir. Yeni Genelkurmay Başkanlığı'na Lübnan'ı bilen ve Lübnan'da siyonist saldırıları uzun yıllar koordine eden Gabi Eşkenazi'nin getirilmesi yeni bir Hizbullah savaşını gündemde tutmaktadır Bu savaşı Lübnan, Suriye, İran paralelinde okumak ve özellikle Lübnan'ın balkanlaştırılması yönünde bir iç savaş stratejisi olarak değerlendirmek gerekir. Bu savaşla Hizbullah'ın tasfiyesi, hiç değilse etkisizleştirilmesi ve Lübnan'ın etnik, dini, mezhebi sert bir polarizasyona tabi tutularak kanton devletlere bölünmesi amaçlanmaktadır. Lübnan'ın özellikle Suriye ve*

İran için bir atlama taşı işlevi üstlenmesi mümkündür.
*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 2007/30, 03 Ağustos 2010)*

Pakistan, Balkanlaşma dalgası yayılıyor

Pervez Müşerref'in "kendine karşı yaptığı" darbeyle Pakistan'da artan siyasal gerilim, Benazir Butto'nun öldürülmesiyle en üst boyuta yükseldi.

Butto'nun öldürülüşü hem Pakistan'ın iç politikasında, hem de bölgede ciddi sarsıntılara yol açacak. Ortadoğu'da ABD'nin Irak'ı işgaliyle başlayan balkanlaşma süreci, bir dizi iç ve dış faktörün etkisiyle Doğu Asya'ya doğru yayılıyor. Pakistan jeo-stratejik ve jeopolitik konumuyla, bu sürecin bir anlamda sıçrama alanı olarak öne çıkıyor. Pakistan'ın dünü, bugünü anlamaya yönelik önemli verilerle yüklü.

Yeşil kuşağın merkez üssü

1970'li yıllar Pakistan'ın yakın tarihinde önemli bir moment oldu. General Eyüp'ün diktatörlüğünden sonra ilk kez yapılan serbest seçimlerde Zülfikar Ali Butto (1971 yılında) iktidara geldi.

Butto popülist-reformist içerikli politikalar uygulamaya başladı. Temel sektörlerde hızlı bir millileştirme gerçekleştirdi. Aynı dönemde İslami hareketin yükselişe geçişi, politikalarını etkiledi. Butto, politikalarını dinsel motifler ve İslami bir söylemle yürütmeye başladı. Karşısına İslamcı bir muhalefetin çıkması ve gide-

rek güç kazanması, kısa zamanda programında önemli değişiklikler yapmasına yol açtı. Sosyal içerikli program, zamanla İslami hareketin istemlerini de içinde barındıran bir uzlaşma metnine çevrildi. Butto, İslami sosyalizm anlayışına yakın bir hatta hareket etmeye başladı. Her şeye karşın gelişmeler ABD'yi tedirgin etmekteydi. 1977'de, General Ziya Ül Hak liderliğinde, ABD destekli bir darbe gerçekleştirildi.

Diktatörlük hızla başta sol örgütler olmak üzere, tüm muhalif güçlere ve kişilere yönelik terör kampanyası başlattı. İslami Talebe Cemiyeti (1) bir paramiliter örgüt gibi hareket etti. Terör politikalarını yaygın bir şekilde hayata geçirdi. Üniversitedeki solcu öğrencilerin yanı sıra, Butto tarafından kurulan şehir örgütü El Zülfikar milislerinin bertaraf edilmesinde de İslami Talebe Cemiyeti kullanıldı. 1979 yılında Zülfikar Ali Butto idam edildi. İdamla birlikte, muhalefeti sindirme operasyonları en üst boyuta yükseltildi.

Diktatörlük, Pakistan'ın İslamlaştırılması projesini hayata geçirmek için şeriata bağlı bir toplum ve devlet modeli oluşturmaya başladı. Bu gelişme ABD'nin Soğuk Savaş koşullarında Sovyetler Birliği'nin ekonomik ve nüfuz alanlarını daraltmak, hegemonyasını kırmak için uyguladığı politikalarının ürünüydü. Bu politika özünde, Müslüman ülkelerde İslamcı hareketleri her düzeyde desteklemeye ve önünü açmaya dayanıyordu. İslam, "komünizme" karşı mücadelede bir kalkan olarak kullanıldı. İslamcılar da gönüllü olarak bu küresel seferberliğin içinde yer aldı. ABD, solun ve bağımsızlıkçı hareketlerin mücadelesini boğmayı amaçlıyordu. Kendi kuklası olan rejimlerde muhalif güçler bastırılırken, İslamcı hareketler korunup kollandı. Gelişmeleri için maddi ve lojistik olanaklar sunuldu. İslam, çürümüş rejimlere ya da diktatörlüklere meşruiyet kazandırma aracına dönüştürüldü. Ayrıca toplumsal çelişkileri nötrleştirmek için kullanıldı. Bunun yanında İslam, destabilize bir ortam yaratmak ve ideolojik bir kalkan oluşturulmak için devreye sokuldu. Başta Endonezya'da Suharto, Pakistan'da Ziya Ül Hak ve Türkiye'de 12 Eylül rejimi bu politikalara örnek

oluşturdu.

Yeşil Kuşak Doktrini diye de tanımlanan bu proje, 1979'da İran Devrimi'nin gerçekleşmesi ve Şii radikalizminin devrime damgasını vurması ve Sovyetlerin Afganistan'ı işgal etmesiyle sistematik bir içerik kazandı. İran Devrimi Ortadoğu'daki tüm dengeleri sarstı. Devrimle ABD, yaşamsal önem verdiği Ortadoğu'da vurucu gücünü kaybetmişti. İran'da şahlık rejimi, İsrail'le birlikte kolektif bir karşı devrim merkezi gibi hareket ediyor, Ortadoğu'dan Arap Yarımadası'na hatta Kuzey Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyaya müdahalede bulunuyordu. Arkasından Sovyetlerin Afganistan'ı işgali, ABD'nin Ortadoğu krizini muazzam derecede yoğunlaştırdı. İşte bu konjonktürde Yeşil Kuşak Doktrini devreye sokuldu. Sovyetler Birliği'nin yumuşak karnı olarak görülen Kafkas ve Türki Cumhuriyetler bölgesi ABD'nin temel hedefiydi. Çünkü bu bölge etnik ve milli özellikleriyle kristalize bir görünüm sergiliyordu. Bu bölgenin destabilize edilmesi yönünde hareket edildi ve Afganistan doktrinin hayata geçirildiği temel alan olarak öne çıktı. Afganistan jeo-stratejik konumuyla bir taraftan Sovyetleri bloke etme alanıydı, diğer taraftan Kafkas ve Türki Cumhuriyetlerin destabilize edilmesinde yararlı olabilirdi. Bu noktada Afganistan iki büyük devletin çatışma alanına dönüştürüldü. Radikal İslam, ABD tarafından organize ve mobilize edildi.

Yeşil Kuşak Doktrini, Eisenhower'in 1954'te geliştirdiği "düşen domino taşı" kuramına dayanmaktaydı. Bu konsept, bölgedeki ülkelerin domino taşı gibi dizildiğini, biri düşerken önündekine çarpıp düşüreceğini, ikincisinin üçüncüsünü devireceğini ve bu düşmenin sonuna kadar devam edeceğini ileri sürmekteydi.

İran düşmüştü, bir başka boyutuyla Afganistan da düşmüştü. "Domino taşlarını" tutmak gerekiyordu.

Yeşil Kuşak Projesi temelde iki şey hedefliyordu: Birincisi Ortadoğu'da her düzeydeki demokratik gelişimi engellemek ve tasfiye etmekti. İkincisi ise Humeyni'nin ve İran Devrimi'nin etkisiyle, içinde anti Amerikancı eğilim taşıyan radikal İslam'a karşı

bir dalgakıran oluşturmaktı.

Projenin laboratuar ülkesi, Afganistan'dı. Pakistan ise laboratuarı her düzeyde destekleyen, olanaklar hazırlayan, bir karşı devrim merkezi olarak işlev gördü.

Ziya Ül Hak'ın askeri darbesi Pakistan'ın, Yeşil Kuşak Doktrini'ne uygun biçim alışıydı. Darbe sonrası şeriat uygulamalarına geçildi. 1980'lerde Afganistan'daki mücahitlere ve daha sonra Taliban'a aktif destek verildi[2]. Pakistan gizli servisi, CIA'yla birlikte bu hareketleri yönlendirdi, askeri, teknik, lojistik destek sağladı. İslamcı kadrolar Afganistan-Pakistan sınırında eğitildi. Pakistan bulunduğu bölgede, ABD'nin vurucu gücü gibi hareket etti. Karşıdevrimci komplo ve hareketlerin temel destekçisi oldu.

"Kontrollü ya da düşük yoğunluklu demokrasiye" geçiş

Ziya Ül Hak, 1987 yılında düzenlenen bir suikast sonuncuda öldürüldü. Suikast, Pakistan'da rejimin restorasyonu yönünde düzenlemeleri beraberinde getirdi. Aynı süreç ABD'nin emperyalist politikalarında yeni bir konsepte geçişini işaretliyordu. Nikaragua Devrimi'nin gerçekleşmesi, Filipinler'de Marcos diktatörlüğünün yıkılması ABD'yi yeni önlemler almaya itti. ABD, uzun süreli diktatörlüklerin halkı rejime karşı birleştirdiğini ve diktatörlüğe yönelik nefretin bir devrimci duruma dönüşme tehlikesi yarattığını gördü. Devrim tehdidini engellemek ve rejimlerin restorasyonunu sağlamak için 1980'li yılların ortasından itibaren, başta Latin Amerika olmak üzere Güneydoğu Asya'da askeri diktatörlüklerden "kontrollü demokrasilere" geçişler yaşandı[3].

Yeni konsepte uygun olarak Pakistan'da Benazir Butto 1980'lerin ortalarından sonra öne çıkarıldı. Babası 1979'da Ziya Ül Hak tarafından idam edilmiş, kendisi 5 yıla yakın ev hapsinde yaşamış, 1984'te serbest bırakılmış, daha sonra İngiltere'de "sürgün" kalmış, 1986'da Pakistan'a dönmüş, Harward'da okumuş ve Oxford'u bitirmiş, babasından sonra Pakistan Halk Partisi liderliğini üstlenmiş

Benazir Butto, restorasyon dönemi için ideal kimlikti.

Ziya Ül Hak diktatörlüğünden "düşük yoğunluklu demokrasiye" Benazir Butto aracılığıyla geçildi. 1988'de yapılan genel seçimleri Pakistan Halk Partisi kazandı ve Butto, başbakanlığa getirildi. Butto, Müslüman bir ülkenin ilk kadın başbakanı olarak uluslararası düzeyde imaj ve sempati kazandı.

Pakistan'da "kontrollü demokrasiye" geçiş sürecinde iki siyasal kimlik öne çıktı. Bunlardan biri Benazir Butto, diğeri ise Navaz Şerif'ti. Bu iki kimlik de Pakistan oligarşisinin içindeki kliklerin temsilcisiydi.

Navaz Şerif, Pakistan'ın en zengin iş adamıydı. Butto'lar ise en büyük toprak sahibi ailelerinden biriydi. Benazir Butto, ağırlıkla güneydeki Sindh eyaletindeki, Navaz Şerif ise merkezdeki Pencap eyaletindeki burjuva-feodal güçlerin temsilciliğini yapıyordu.

Pakistan Halk Partisi, 1971 seçimlerine "ekmek, giyecek, barınak" sloganlarıyla girmiş "sosyalist" bir söylemle iktidara gelmişti. Partinin bazı radikal uygulamaları ve bir yoksul hareketine dönüşmesi bir anlamda Ziya Ül Hak darbesinin nedeniydi. Diktatörlük bir taraftan partinin örgütsel gücünü kırmaya çalıştı, diğer taraftan bir İslamlaştırma politikası izledi. Ne var ki İslamcılar, İslamcı hareketin geliştiği birçok ülkeden farklı olarak kent yoksulları içinde örgütlenemedi. Pakistan Halk Partisi reformcu politikalarıyla yoksullar üzerinde ciddi nüfuz kurmuştu. Ve bunu kolayca kırmak mümkün değildi.

Bu durum diktatörlüğün baskı politikalarıyla yavaş yavaş değişmeye başladı ama asıl olarak, 1988'de büyük bir umutla iktidara taşman Benazir Butto döneminde değişti. 1988-1990 arasındaki Butto iktidarı, yoksullar açısından tam bir fiyasko ve hayal kırıklığıydı. Diktatörlükten devralınan ekonomik politikalar çok daha radikal hayata geçirildi. Parti yönetiminin ve Butto adının karıştığı yolsuzluklar, rüşvet skandalları, kent yoksulları arasında Pakistan Halk Partisi'ne yönelik, önemli tepkilerin doğmasına yol açtı. Bu tepkiden yararlanmayı başaran İslamcı partiler koalisyonu oldu.

Butto, 1990'da ordunun desteklediği dönemin devlet başkanı Gulam İshak Han tarafından yolsuzlukla suçlanıp görevinden alındı. Yapılan seçimler sonucu Navaz Şerif iktidara geldi.

Bu süreçte İslamcı partiler koalisyonu gençler arasında etkisini arttırarak hükümet karşıtı güçlerin asli merkezi haline geldi. İslami hareketin güçlenmesine neden olan bir diğer faktör ise ABD'nin bölgeye yönelik yürüttüğü siyasi faaliyetti. Özellikle Afganistan'daki gelişmelere aktif müdahale eden ABD, Pakistan'ı karşı devrimci faaliyetlerinin merkezine dönüştürdü. Pakistan'ın iç siyasetini bütünüyle kontrol etmeye başladı. Pakistan, kuruluşundan beri ABD'nin yeni sömürgecilik politikalarının içinde yer alıyordu. Ziya Ül Hak diktatörlüğü bu ilişkileri daha da güçlendirdi. Benazir Butto döneminin restorasyon politikalarıyla var olan ilişkiler kökleştirildi. Butto, "düşük yoğunluklu demokrasi" modeliyle Ziya Ül Hak rejiminin sivil görünümü olarak hareket etti. Devraldığı diktatörlük politikalarını değiştirmedi ve istisnasız hayata geçirdi. Afganistan'daki mücahitlerin eğitilmesi, askeri, teknik, lojistik destek verilmesi daha sonra Taliban'a benzer desteklerin verilmesi ve iktidara taşınması, Butto döneminde gerçekleşti.

Pakistan'ın bölgede karşı devrim üssü gibi hareket etmesi ve işlev görmesi, Butto sonrası Navaz Şerif gibi sivil iktidarlar döneminde de sürdü.

Navaz Şerif iktidarından sonra 1993'te Benazir Butto, ikinci kez başbakan oldu. Yeni dönemde ifrata varan yolsuzluklar sonucu, görevinden alındı. 1996'da yine yolsuzluklarıyla meşhur Navaz Şerif, bu sefer ikinci kez iktidara geldi. Düşük yoğunluklu demokrasi, kendi döngüsünde sürüyordu. Butto'nun bıraktığı yerde devreye Pakistan Müslüman Birliği-Q başkanı Navaz Şerif giriyordu.

Hem Benazir Butto, hem de Navaz Şerif dönemlerinde neo-liberal politikalar derinleştirilerek hayata geçirildi. Bu dönemler bir yanıyla da tam bir kleptokrasinin (4) yaşandığı dönemler oldu.

160 milyonluk nüfusun, 140 milyonu açlık sınırının altında, günde 1 dolarlık gelirle ya da daha az gelirle yaşamaya mahkum

oldu. Öte yandan son 20 yıllık süreçte uluslararası sermayeyle entegrasyon içinde olan 40 büyük aile, ekonominin tüm sektörlerini kontrol etmeye başladı.

Navaz Şerif'in 3 yıllık başbakanlığı darbeyle son buldu.

1999'da Pervez Müşerref askeri darbeyle iktidara geldi. Müşerref, Eyüp Han'dan başlayan ve Ziya Ül Hak ile devam eden askeri darbeler zincirinin devamıydı. Darbe ABD'nin tam desteğiyle gerçekleşti. 1947'de kurulan Pakistan'ın 60 yıllık tarihinin büyük bir kısmı askeri diktatörlük altında geçecekti.

Darbe sonrasında Pakistan'ı terk eden Benazir Butto, İngiltere'de yaşamaya başladı. Yurtdışında olduğu dönemde Butto ile yatırım bakanlığı yapan kocası Asıf Ali Zerdali yolsuzluk suçlamasından 5 yıl hapse ve para cezasına çarptırıldı.

Pervez Müşerref darbesi

Navaz Şerif'i devirerek yönetime el koyan general Pervez Müşerref; yolsuzlukları engelleme, üst sınıflardan bunun hesabını sorma ve ülkeyi yeniden inşa etme argümanlarıyla darbeye meşruluk kazandırmaya çalıştı.

Faşist diktatör Müşerref, uluslararası basında demokrat, ılımlı ve laik bir kimlik olarak sunuldu. Bu imaj ve burjuva-feodal partilerin çözülüşleri, ayyuka varan yolsuzlukları, özellikle orta sınıfların Müşerrefin askeri darbesini hoşgörüyle karşılamasına neden oldu.

Müşerref, ABD'nin bölgeye yönelik projelerine tam angajman içinde hareket etti. Afganistan'da Taliban iktidarını destekledi. Daha önceki "sivil" hükümetler döneminde de, Pakistan uluslararası İslami hareketin merkez üssüne dönüştürülmüştü. Müşerref iktidarında benzer adımlar atıldı. Neo-liberal politikalar radikal bir şekilde uygulandı. Sistematik özelleştirme operasyonları yapıldı. Pakistan, narko-ekonominin cennetine dönüştü.

11 Eylül sonrası ABD, Pakistan ve Müşerref ilişkilerinde

önemli değişiklikler yaşandı. Her ne kadar 11 Eylül'den sonra "terörizme karşı" ABD'nin yanında olduğunu ilk açıklayan Pervez Müşerref olsa da, gelişmeler onu sıkıştıracaktı.

Diktatörlük, 2001 yılından sonra ayda 150 milyon dolarlık yardım almaya başladı. Özellikle ABD'nin Afganistan'ı işgali ve Taliban iktidarının yıkılması, Pakistan'da toplumsal çelişkileri keskinleştirici, ülkeyi hızla krize sokan etkileri oldu.

ABD'nin Afganistan'daki askeri varlığı kısa zamanda etkisizleşti. ABD bugün sadece Kabil merkezli denetim sağlayabiliyor. Afganistan kırsalı savaş ağalarının ve aşiretlerinin denetiminde. Taliban, ABD işgalinden sonra ağır darbeler almasına rağmen, bir müddet sonra (ricat taktiklerine de uygun) toparlandı. Kırsal alanda etkinliğini yeniden kurdu. Taliban'ın geri çekildiği alanlardan biri, Pakistan'ın Afgan sınırındaki Peştun bölgesi ve Belucistan eyaleti oldu. Taliban kadroları bu alanlarda saklandı. Ayrıca bu bölgeler 1980'li yıllardan beri Afgan göçmenlerin merkeziydi. İşin farklı bir boyutu da Belucistan'ın bağımsızlığı için savaşan Belucistan Özgürlük Ordusu, Afganistan'ın Kandahar kentinde üstleniyor. Ve örgüt ABD tarafından kontrol ediliyor[5].

ABD'nin Afganistan işgali, Pakistan'daki İslami hareketin ABD'ye ve Pervez Müşerref'e karşı mobilize olmasına neden oldu.

İslami yapılar, Pakistan'ın en örgütlü muhalif gücü olarak hareket ediyordu. Pakistan'ın Yeşil Kuşak projesinin merkez üssü gibi hareket etmesi, İslami yapılara muazzam bir güç kattı ve bu güç giderek artmakta. Bugün Pakistan'da 17 bin medrese bulunuyor ve bu medreselerde 2 milyon çocuk 12 yıl süren din eğitimi görüyor. Aynı medreseler dün, Afgan savaşına kadrolar yetiştiriyordu. Şimdi İslami hareketin kadro merkezleri gibi çalışıyor.

Pakistan'ın "Oyak"ı

Pakistan ordusu, iç siyasette 1947'den beri aktif rol aldı. "Ulus

inşa eden" güç olma imajıyla hareket eden ordu, aynı ulusu farklı "tehlikelere" karşı korumak için de kendini görevli saydı.

Hindistan'daki en önemli anti-sömürgeci ayaklanmalardan biri olan 1857 Ayaklanması sonrası İngiliz sömürgeci güçleri, üst rütbeli yerli askerleri denetim altına almak için ödül olarak, onlara belirli oranda toprak dağıttı. Askerlerin bu dönemden gelen imtiyazlı konumu, 20. yüzyılda iyice pekişti. Siyasette ve ekonomide bir askeri elit oluştu.

İngiliz sömürgeciliğinin bölgeden çekilmesi, Cinnah'ın önderliğinde Müslüman Birliği tarafından, 1947'te Pakistan'ın kurulmasıyla askeri elitin etkinliği arttı.

Hindistan'ın İngiliz işgalinden kurtulmasıyla, Hindistan ve Pakistan olarak iki ayrı devlete ayrılması, iki ülke arasında yıllarca sürecek gerginliklere ve çatışmalara neden oldu. Hindistan ve Pakistan'daki iktidar sahipleri, iktidarlarını meşrulaştırmak amacıyla Müslüman ve Hintler arasındaki düşmanlığı körükledi, bu düşmanlıktan güç aldı. Halklar arasındaki düşmanlık her zaman diri tutuldu. İki ülkede de aşırı dinci ve milliyetçi gruplar güçlendirildi.

Pakistan ordusu, Hindistan düşmanlığı ve korkusu üzerinden kendi meşruiyetini inşa etti. Askeri elit, Pakistan'ı ancak kendilerinin koruyabileceği ve yaşatabileceği yönünde yoğun propaganda yaptı. Resmi tarih ve retorik buna göre belirlendi. Zamanla bu anlayış kitleler nezdinde etkisini gösterdi.

Askeri elit gücünün sürekliliğini, ekonomik alana müdahale ederek sağladı. Bu yönde yasalar çıkartılarak, ordunun finansal özerkliği sağlandı. Hatta bu yönün tartışılmasına bile izin verilmedi. Ordu kurduğu şirketlerle, Pakistan ekonomisinde önemli bir yere geldi. Pakistan Ordusu ulus kurucu vizyonuyla hareket etti ve ulusun güvenliğinin tek sorumlusu olarak kendini gördü. Öte yandan Pakistan ordusu bir şirket gibi çalıştı ve bir anonim şirket gibi hareket etti. Ordunun bu yönü, Oyak'ın kuruluşu ve gelişimine çok benzemektedir.

Ordunun üst düzey kesimleri kendilerini bir "seçkin" zümre ola-

rak gösterip, sivil dünyanın rüşvetçi, hilekar ve beceriksizliğine karşı "erdemi", "temizliği", "vatani" değerleri savunduklarını ileri sürdü. Pakistan'da askeri bürokrasi, siyasi seçkinler, iş adamları, aşiret liderleri ve büyük zengin ailelerin ileri gelenlerinden "Beyaz Pakistanlılar" oluştu. "Beyaz Pakistanlılar", aynı zamanda Pakistan oligarşisini meydana getirdi. Özellikle askeri bürokrasi, "Beyaz Pakistanlıların" en dikkat çekenleriydi. Ordu bu imajı ve hamleleriyle kendini tüm toplumsal kurumların üzerine koydu. Ordu, Batılılaşma ve modernleşmenin sigortası olarak kendini gösterdi. Pakistan halkına ve dünyaya kendini böyle kabul ettirmeye çalıştı.

Pakistan'da ilk parlamenter düzene geçiş, 1970'lerin başında oldu. Zülfikar Ali Butto, askeri diktatörlükler içinde ezilmiş yoksulların, özellikle kent yoksullarının umudu olarak iktidara geldi. Bu süreç bir yanıyla da Pakistan'da militokrasinin[6] inşası olarak işledi.

Bugün Pakistan ordusu 40 milyar dolarlık servete sahip. Ordunun bankacılık, taşımacılık, şirketleri ve üniversiteleri var. Ayrıca petrol istasyonları, çiftlikler ve fırınlar işletiyor. Ülkenin en büyük borsası olan Karaçi Borsası'nda işlem gören işletmeleri bulunuyor. Ordu, ülke ekonomisinin % 15'ini elinde tutuyor. Pakistan'ın "Oyak"ı son derece hırslı ve yatırımcı hamleler yapıyor.

Ordunun bir başka yönü de şöyle biçimlendi: Başlangıçta modernist ve laik eğilimli Pakistan ordusu, Ziya Ül Hak döneminde Yeşil Kuşak doktrininin gerekleri doğrultusunda yönelimin değiştirdi. Ziya Ül Hak ordunun İslamileştirilmesi yönünde düzenlemeler yaptı. Ordu, askeri istihbarat ve gizli servis 1980'lerden sonra İslamcı örgütlerle ve Taliban'la son derece gelişkin ilişki kurdu. Bir anlamda bu ilişki, sembiyotik[7] bir ilişkiydi.

Pakistan ordusunun bugünkü profili o günlerde şekillendi. Bugün ordunun üst kademesini oluşturan kadro, bu İslamlaştırma politikalarının uygulandığı kesimdir. Bazı yorumcular bu nedenlerden dolayı ordunun içinde iki kanat bulunduğundan ("modernist" ve İslamcı) söz etmektedirler.

Özellikle ABD'nin Afganistan'a müdahalesi, ordu içinde kanatların çelişkilerini arttırıcı etkisi oldu. Ordu bu süreçte ABD'den aldığı 11 milyar dolarlık yardım sayesinde önemli ekonomik ataklar yaptı. Ekonomik gücü hızla arttı.

"Kendine karşı darbe"

1999 Ekim'inde darbeyle iktidara gelen Pervez Müşerref, 2007 3 Kasım'da kendine karşı darbe yaparak, siyasal literatüre geçecek bir operasyon gerçekleştirdi. Darbeyle şekillendirdiği rejime yine darbeyle şekil vermeye çalıştı.

Müşerref, ülkenin kaosa sürüklendiğini, İslamcı radikallerin iktidarı ele geçirebileceklerini ve bu gelişmeyi sadece ordunun durdurabileceğini ve orduyu da ancak kendisinin denetleyebileceğini açıklayarak olağanüstü hal ilan etti.

Müşerref, devlet başkanı olarak seçildiği 2001 seçimlerine hile karıştırdığı gerekçesiyle, açılan davanın kararının anayasa mahkemesi tarafından açıklanmasından hemen önce darbe gerçekleştirdi.

Anayasa mahkemesi "Pervez Müşerref'in hem devlet başkanı, hem de genelkurmay başkanı olamayacağını" daha önce bildirmişti.

Müşerref 2005 yılında genelkurmay başkanlığı süresini uzatmak istedi. Anayasa mahkemesi başkanı İftihar Çaudri, kesinlikle buna izin vermeyeceğini açıklaması üzerine görevinden alındı. Fakat yargı kararıyla yeniden görevine döndü. Yargıyla, Pervez müşerref arasındaki çelişkiler iyice arttı. 2001 seçimleriyle ilgili kararın olumsuz çıkacağını anlayan Müşerref, tüm yargıçları görevden alıp uzaklaştırdı. Yargıçlar bu kararı tanımayacaklarını açıkladı ve anayasa mahkemesini işgal etti. Anayasa mahkemesi askerlerce kuşatıldı. Müşerref Çaudri'yi yeniden görevden aldı. Yargıçlar işgal binasından zorla çıkarıldı. Müşerref kendi güdümündeki bir yargıcı anayasa mahkemesi başkanlığına atadı ve baro başkanını

gözaltına aldı. Bu süreçten sonra yargının bütün kontrolü Müşerrefe geçti.

Darbeye karşı 2000 avukat gösteriler yaptı. Sokak çatışmaları yaşandı. Birçok avukat gözaltına alındı, muhalif liderler tutuklandı.

Bu gelişmeler, 1988 sonrası uygulanan neo-liberal politikalar sonucu ekonomik gücünü yitiren orta sınıflarca tepkiyle karşılandı. Orta sınıflar bir taraftan siyasi alanda rol almaya çalışırken, diğer taraftan ekonomiden daha fazla pay almak istiyor.

Pervez Müşerref'in askeri darbesini sessizce karşılayan, hatta onaylayan orta sınıf, bugün Pakistan'da ayakta. Bu gelişmenin bir başka nedeniyse, Afganistan'dan kaçan Taliban kadrolarının ve çeşitli İslamcı örgütlerin Peştun bölgesine yerleşmesi oldu. Orta sınıf korkuya kapıldı. Orta sınıf ve çeşitli sivil toplum örgütleri giderek Müşerref karşıtı bir pozisyona girdi.

Müşerref böylece kendine yönelik doğan tepkileri etkisizleştirdi. 6 Ekim 2007'de devlet başkanlığı seçimlerini ikinci kez kazanmasıyla ve uluslararası baskılar sonucu genelkurmay başkanlığından istifa etti, yerine Eşfak Pervez Kayani geldi. Müşerref sivil elbiselerini giyerek 15 Aralık 2007'de olağanüstü hali kaldırdığını ve seçimlerin Ocak ayında yapılacağını açıkladı. ABD'ye orduyu denetleyebilecek tek kişi olarak kendini göstermeye devam etti.

Darbe ABD'nin bilgisi dahilinde gerçekleşti. Darbe öncesi Pakistan'da siyasal krizi çözmek ve rejimde belirli restorasyon yapmak için ABD'nin aktif olarak devrede olduğu ortaya çıktı. Uluslararası basına göre ABD bu yönde bir yıldan beri çalışma yapmaktaydı. Özellikle 2003'te Pervez Müşerref'e yapılan suikast sonrasında harekete geçen ABD, Müşerref'in siyasi geleceğinin belirsizliğini görüyordu. ABD, Benazir Butto'yu Müşerrefin yönetimde kalmasına yardım edecek kişi olarak değerlendirmekteydi. Benazir Butto'nun seçimlere katılması, Pervez Müşerref'in devlet başkanı olarak meşruiyetini sağlayacaktı. Formülasyon kısaca şöyleydi: Müşerref orduyu denetleyecek, Benazir Butto halkı kontrol edecekti. Özellikle siyasal İslam'ın Pakistan'da iktidarı sarsacak

güce ulaşması ve ordu içinde yaşanan klikleşme ABD'yi rahatsız etmekteydi. ABD'nin organizasyonuyla 2007 Ocak ve Temmuz aylarında Müşerref ve Butto Dubai'de bir araya geldi. Ağustos ve Eylül aylarında Butto'nun ABD'ye yaptığı ziyaretle restorasyonun rotası belirlendi (8). ABD Müşerref'le kurduğu temaslar sonucunda projenin hayata geçirilmesine karar verildi.

Butto'nun olası iktidara gelmesiyle Pervez Müşerref'in meşruiyet kazanacağı ve Pakistan'ın daha istikrarlı bir döneme gireceği düşünüldü. Navaz Şerif, bu tabloyu tamamlayıcı bir unsurdu. Müşerref'in 2007 Ekim ayında yeniden devlet başkanlığına seçilmesi, proje dahilinde Butto tarafından protesto edilmedi. Buna karşılık Butto'nun yolsuzluk davaları düşürüldü. Butto, Pervez Müşerref'in devlet başkanlığına seçilmesinden sonra Pakistan'a dönmeye özellikle dikkat etti.

Pervez Müşerref, 8 Ocak'ta genel seçimlerin yapılacağını açıkladı. Pakistan'da seçimler yaklaştıkça iç gerilimler arttı. Benazir Butto suikastı öncesi siyasal yapılar iki ana bloğa ayrılmıştı. Ayrıca bu bloğun dışında kalan gruplar bulunuyordu. Bir blok, liderliğini Benazir Butto'nun yaptığı Pakistan Halk Partisi ve çeperindeki partilerden oluşan Demokratik Restorasyon grubundan oluşmuştu, diğer blok ise Navaz Şerif'in liderliğini yaptığı Pakistan Müslüman Birliği'yle, değişik partilerin ortaklığından doğan Bütün Partiler Demokratik Hareketi'nden meydana geldi.

Navaz Şerif önce anti-demokratik gelişmelerden dolayı seçimlere girmeyeceğini açıklasa da, sonradan kararından vazgeçti. Benazir Butto'yla ittifak kurma tartışmaları siyasi gündemi işgal etti.

Bu iki bloğun dışında, Pervez Müşerref'in partisi olarak da anılan Pakistan Müslüman Birliği-Q Kayd-ı Azam, ABD karşıtlığı ve İslami değerler üzerine vurgu yapan Müttehid Meclis-i Amal ve bloklar dışı kalan Tehrik-i İnsaf Partisi önce çıktı.

Benazir Butto suikastı seçimlerle "normalleşme" sürecine girmesi amaçlanan Pakistan'in hızla politik polarizasyonuna neden

olacak. Bu polarizasyonun, ülkede zaten mayalanmakta olan iç savaşı tetiklemesi olasıdır.

Polarizasyondan, iç savaşa

Pakistan, Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi içinde yer alan bir ülke. Jeo-stratejik ve jeo-politik konumu son derece önemli; hem Uzakdoğu ile hem de Ortadoğu üzerinden Batıya uzanan bir köprü, hem de Arap Denizi'yle Hint Okyanusu'na açılan bir kapı.

Pakistan, 21 yüzyılın jeo-politiğin odak ülkelerinden biri. Soğuk Savaş döneminde jeo-politik, Sovyetler Birliğinin ekonomik ve nüfuz alanını genişletmesini engellemek, daraltmak ve kırmak üzerine kurulmuştu. Sovyetlerin çöküşüyle yeni jeo-politik enerji kaynakları, enerji yolları, kıymetli madenler, besin ve su kaynaklarının bulunduğu coğrafyalara göre şekillenmeye başladı. Emperyalist güçler bu jeo-politik üzerinden hegemonya savaşlarını yürütüyorlar. Pakistan ve küresel düzeydeki şiyasal gelişmeleri bu nesnel zemin üzerinden okumak gerekir.

Benazir Butto suikastı, Pakistan'daki iç dengeleri sarstı ve gerilimi yükseltti. Pakistan'da hileli bir seçim yapma imkanının bile olmadığını gösterdi. Pervez Müşerref'in iktidarına vizyon katması ya da meşruiyet kazandırması beklenen Butto'nun, suikast sonucu öldürülmesi ülkeyi hızla bir kaotik ortama sürükledi.

Bu kaotik ortam, bir boyutuyla iç savaşın mayalanma süreci olarak değerlendirilebilir. Ülkede etnik, dini, mezhebi puzzle, iç savaşa yol açabilecek dinamikler taşıyor. Pakistan'ın zaten kuzeybatı bölgesinde merkezi otoritenin bir hükmü yok. "Kabile federasyonu" bu bölgenin tek hakimi gibi hareket ediyor. Bölge siyasal İslam'ın kontrolü altında. Güney Veziristan'm belirli bölgelerinde devletin hiçbir kontrolü bulunmuyor. Bunun yanında ülkedeki en ciddi sorunlardan biri olan Belucistan sorunu canlılığını koruyor. Hindistan'la Pakistan arasındaki her an alevlenme potansiyeli ta-

şıyan Keşmir sorunu ise bütün yakıcılığıyla ortada duruyor. Pakistan'da yaşanacak altüst oluşların Keşmir'de etkisini göstermemesi mümkün değil.

Pakistan'da ABD destekli "normalleşme" sürecindeki tıkanma, oligarşik klikler arasında iktidar savaşını keskinleştirecek. Ayrıca göz ardı edilmemesi gereken temel güçlerden biri siyasal İslam'dır. Bu gücün yönelimleri Pakistan'daki yakın gelecekteki gelişmeleri belirleyecektir. Siyasal İslam, Pakistan'ın tek ve gerçek "partisi" olan ordunun ve gizli servisin içinde de etkisini gösterecek bir güce sahiptir.

Ordunun bir kesimi, Taliban'ı ezmek ve Peştun bölgesindeki kontrolü ele geçirmek istiyor. Taliban'ın Afganistan'da etnik çoğunluk olan (13 milyon) Peştunlara dayandığı ve Pakistan içindeki Peştun bölgesinde etkili olduğu biliniyor. Pakistan'da Peştunların nüfusunun 25 milyon olması ve Peştun bölgesinin Pakistan ve Afganistan sınırlarında bulunması, Pakistan'ın iç politikasını etkileyebilecek sonuçlar doğurabiliyor. Ordunun ve gizli servisin bir kısmı, İslami harekete sempatiyle bakıyor.

Pervez Müşerref, ABD'den orduyu kontrol edecek tek kişi olarak destek almıştı ama yaşanan süreç ordu içinde iç çatışmalara ve inisiyatif kaymalarına yol açabilir. Müşerref'in yerine yeni bir askeri kimliğin önünün açılması beklenmelidir. Bu olasılık, ABD'nin dozajı artan bir askeri diktatörlük tercihidir.

Pakistan'daki kaotik ortam derinleşme potansiyeli taşıyor. Bu sürecin başta Afganistan'da etkisini göstermesi kaçınılmazdır. Aslında Afganistan'ı ve Pakistan'ı bir bütün olarak görmek ve iki ülkedeki gelişmelerin birbirini etkileyeceğini düşünmek yanlış olmaz.

Bugün Pakistan'da gerici iktidar klikleri arasında şiddetli bir kapışma yaşanıyor. Pakistan bir anlamda sarsıcı bir destabilize ortama giriyor. Ya da kontrollü bir kaosun içine sürükleniyor. Tıpkı Irak, Filistin hatta Lübnan'da olduğu gibi. Bu bölgede yaşanan makro kriz Pakistan'da yaşananlara da ışık tutuyor.

Gelişmeler, başta Pakistan'ın içinde bulunduğu alt kıtayı, Çin ve Hindistan'ı etkileyecektir. Onun dışında Afganistan'la birlikte Ortadoğu'yu etkilemesi ve sarsması olasıdır. Tıpkı Ortadoğu'daki balkanlaşmanın Pakistan'ı etkilemesi gibi. Pakistan'da olası İslami ataklar ve anti-amerikancı varyasyonlar kısa vadede Irak'ta etkilerini gösterebilir. Pakistan'ın jeo-politiği düşünüldüğünde Orta Asya bölgesinde önemli sarsıntılar yaşanabilir. Çünkü Pakistan'ın kuzey sınırı Orta Asya'ya açılan bir koridordur. Orta Asya, küresel enerji jeo-politiğinin sinir noktalarından biridir. Pakistan ve Afganistan zeminleri üzerinden "yaratıcı kaosun" yayılması, Orta Asya'da stratejik çıkarları olan Rusya ve Çin'in bu bölgede etkisini kırma operasyonu anlamına gelecektir.

Bu noktada bugün küresel düşman ve küresel terörist olarak gösterilen radikal İslam, hatta Taliban'ın kendisi bile (9) balkanlaşma sürecinin katalizörlerinden biri olarak devreye sokulabilir. Bu hem Afganistan, hem de Pakistan için geçerlidir. Ayrıca Pakistan'da "katı" bir askeri rejimin gündeme gelmesi olasıdır (10). Bu rejim ilk başta radikal İslam karşıtı vurgular ve hamleler de yapabilir. Bu durum ordu ve gizli servis içindeki klikleşmelerin sonu anlamına gelmez. Pakistan, balkanlaşma anaforu içine girmiştir. ABD ve İngiltere'nin "demokratik makyaj" politikaları iflas etmiştir. Şimdi yeni ve karmaşık bir konjonktür yaşanmaktadır. ABD ve İngiltere bu konjonktüre uygun ya da yeni momente uygun politikalar geliştirecektir. Ama Pakistan'a ilişkin ve özellikle etkilediği bölgelerde Çin'in ve Rusya'nın boş duracağını düşünmek yanılgıdır.

Pakistan artık dünden daha belirgin bir şekilde emperyalist güçlerin nüfuz ve ekonomik alan mücadelesine girmiştir. Pakistan oligarşisi, burjuva feodal güçler varlığını emperyalist politikalarla tam angajman üzerinden sürdürürken, iki temel "parti" süreci belirleyecek ve etkileyecektir. Biri ordu, diğeri ise bugün çok parçalı görünse de siyasal İslam'dır. Bu iki güç ya da yapı bütün reaksiyonel duruşlarına karşın sembiyotik bir ilişki içinde ve bölge po-

litikalarında emperyalist güçlerin yerli ajanları/ aktörleri olarak devrede olmaları mümkündür. Artık Pakistan her düzeyde manipülasyona açık bir ülkedir.

Gelişmeler, halkın kendi geleceğini ellerine almadığı müddetçe, Pakistan'da karanlığın hükmünün devam edeceğini göstermektedir.

Dipnot:

Cemiyet, Mevdudi'nin düşüncelerinden etkilendi. Öncelikle solcu öğrencilere yönelik saldırılarla ve Bangladeş'teki suikastlarla kendinden söz ettirmeye başladı. Cemiyet, 1980'den sonra öğrenci gençliğin yanında, işçiler arasında da etkin örgütlenmeler yarattı. Bunun temel nedeni Ziya Ül Hak'ın gerçekleştirdiği darbeydi. Cemiyet, başta gizli servis ve farklı devlet güçleri tarafından korunup kollandı.

Afganistan'da 1980'lerin sonuna doğru Sovyet işgali sona erdi. Bu dönemden sonra Afganistan, mücahit grupların iktidar savaşlarına sahne oldu. Ülkede şiddetli bir iç savaş başladı. Farklı mücahit gruplar, farklı İslami projelere sahipti. İç savaşın sonunda (1990'larda) Taliban ABD, Pakistan ve Suudi Arabistan desteğiyle iktidara taşındı. Taliban Sünni radikalizmini ve Vahabi-Selefi çizgisini temsil ediyordu. Soğuk Savaş'tan sonra ABD, Sünni radikalizminin bu eğilimine istihbarati, askeri ve lojistik destek vererek önünü küresel düzeyde açtı. Çeçenistan'a ve Bosna Hersek'e bu kadrolar yollanarak savaştırıldı. ABD, Yugoslavya ve Sovyet coğrafyalarını önce destabilize edip, sonra kendi ekonomik ve nüfuz alanına sokmayı amaçlıyordu. Özellikle Vahabi ve Selefi ekolden gelen İslamcı kadrolar destabilizasyonu yaratan güçler olarak devreye sokuldu. Taliban'ın ABD tarafından iktidara taşınmasının bölgesel jeo-politikle yakın ilgisi bulunuyordu. Taliban, İran'ın Ortadoğu çapında yaydığı Şii radikalizmine karşı bir denge unsuru olarak devreye sokuldu. Şii radikalizmi, Sünni radikalizmle bloke edilmeye çalışıldı. İran bundan dolayı Afganistan'da Taliban'ın iktidara gelmesinden en çok rahatsız olan ülkeydi. Ayrıca narko-ekonomi ve trafikte son derece önemli olan Fergana vadisinde Taliban aracılığıyla, tam kontrol sağlanıyor, Sünni radikalizminin finansal ihtiyacı buradan karşılanabiliyordu. Vadiden elde edilen narko-dolarların bölgenin yeniden dizaynı için kullanılması ihmal edilmedi. Yeşil Kuşak Doktrini, Afganistan'ın siyasi tarihi, Taliban iktidarı ve rolü hakkında daha geniş bilgi için bkz. Volkan Yaraşır, Öfkenin Kısa Tarihi, Siyah Beyaz Kitap, 2007; Volkan Yaraşır, İmparatorluğun Yeni Av Sahaları, Mephisto Yay., 2005 .

Türkiye'de Özal hükümetleri dönemi de böyle değerlendirilebilir. Özal,12 Eylül rejiminin restorasyonunda rol aldı. 24 Ocak kararları ve 12 Eylül darbesi, faşist diktatörlüğün ekonomi-politiğiydi. Özal bu ekonomi-politikle Türkiye kapitalizminin transformasyonunu amaçladı. Bu ancak zulmün sistemleştiril-

mesi, emeğin ıslah edilmesi, tüm muhalif güçlerin bastırılması ve korkunun kitleselleştirilmesiyle mümkün oldu. 12 Eylül bir korku dinamosu gibi işlev gördü. Kitleleri kontrol ancak böyle sağlanabilirdi.

Çalma rejimi. Devlet düzenine çıkar, rüşvet, yolsuzluk ve bireysel ilişkilerin hakim olması.

Afganistan'da NATO'ya bağlı 40 bin asker bulunuyor. Bunun 26 bini ABD askerlerinden oluşuyor. Toplam NATO gücünün yarısı operasyonlara katılıyor. Taliban özellikle kırsal alanda vur-kaç ya da "yerleş, inisiyatif sağla, operasyonda yok ol" taktiği izliyor. ABD, Afganistan'da denetimi iyice kaybetme noktasında. Ne var ki bu arada etnik, dini, milli farklılıklarından ve aşiretler arası düşmanlıkardan yararlanıyor. Bazı savaş ağalarını ve uyuşturucu baronlarını destekliyor, farklı aşiretleri birbirine karşı kışkırtıyor. Afganistan hızla aşiret savaşlarına sahne oluyor. Etnik, dini, milli farklılıklar üzeriden, iç savaş taktikleri uygulanıyor.

Ordunun iktidarı ya da askeri iktidar anlamına gelir. Militer "demokrasi". Parlamentonun varlığına rağmen yürütme erkinde ordunun belirleyiciliğinin olması.

Birbirinden beslenen ilişki, birbirine bağımlı ilişki. Bu ilişkinin her zaman iki taraf için yararlı olması gerekmeyebilir.

Daha önce 2006'da, Navaz Şerif'le Benazir Butto arasında "demokrasi beyannamesi" imzalanmıştı. Beyanname, asker-sivil ilişkilerini yeniden düzenliyor, temel özgürlüklere vurgu yapıyor ve genel seçimlere ortak girme konusunda anlaşmayı simgeliyordu. ABD ve İngiltere'nin devreye girerek Butto ve Müşerref arasındaki ilişkiyi kurmaları, Navaz Şerif tarafından beyannamenin ihlali olarak değerlendirildi.

İngiliz askeri istihbaratı yakın dönemde Taliban'la gizli görüşme yapması, Afganistan Devlet Başkanı Karzai tarafından tepkiyle karşılandı. 11 Eylül öncesinde ABD'nin Orta Asya'daki en önemli enerji hattının denetlenmesi için Taliban'la anlaşmaya vardığı düşünülürse, bu ilişki şaşırtıcı olmamalıdır. Emperyalist politikaların yürütülüşünde pragmatizmin ve oportünizmin belirleyiciliğinin olduğu unutulmamalıdır.

Butto'nun öldürülmesinden sonra, Pakistan Halk Partisi'ne önemli bir yönelimin olması olasıdır. 18 Şubat'ta yapılacağı belirtilen seçimlerde, parti farklı kesimlerin ve eğilimlerin oyunu alabilir. Tek başına iktidara gelebileceği gibi Navaz Şerif'in partisiyle de bir koalisyon kurulabilir. Fakat seçimleri Pervez Müşerref'in desteklediği Pakistan Müslüman Birliği-Q'nun "kazanması" durumunda Pakistan, hızla karışabilir. Çünkü şimdiki oy oranı çok düşük olan bu partinin kazanması, seçimlerin hileli yapıldığının somut göstergesi olacaktır. Pakistan Halk Partisi ve Pakistan Müslüman Birliği-N bugünden böylesine bir gelişmeye karşı açık tavır alacaklarını ilan etti. Seçimlerin normal sonuçlandığını varsayarak, yukarıda bahsettiğimiz Pakistan Halk Partisi'nin tek başına iktidara gelmesinin ya da koalisyon formülasyonunun, ömrünün uzun olacağını düşünmek yanlıştır. Pakistan'da geçici bir "normalleşme" yaşanabilir. Bu arada yaptığı yolsuzluklarla meşhur ve siyasi yasaklı olan Navaz Şerif'in Suudi Arabistan'la gelişkin ilişkilerinin de sayesinde, politik arenada rol alması beklenebilir. Özellikle Pakistan'da rövanşizm geleneği, partide Benazir But-

to'nun kocası Asıf Ali Zerdali'nin etkinliğinin artması ve ordunun kontrol edilmesi sorunu önemli problemler yaratacaktır. Kaotik gelişmelerin gündeme gelmesi beklenmelidir. Bu veya benzer gelişmeler kısa vadede yeni bir askeri darbenin önünü açabilir. Ayrıca ABD, Peştun bölgesine askeri müdahalesi ve hava saldırıları yapma olasılığı vardır. Bu adımlar, ABD'nin Pakistan'da açık askeri varlığının önünü açabilir.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak,** Sayı: 2008/03, 18 Ocak 2008)*

Etnik ve mezhebi bölünmenin kıskacında

Pakistan işçi hareketi

Pakistan, Hint bağımsızlık hareketinin dinsel temelde bölünmesi sonucunda kuruldu (1947). İngiliz sömürgeciliğinin Birleşik Hindistan idealini parçalama yönündeki politikaları, Pakistan devletinin kurulmasıyla somut bir biçim aldı.

Pakistan devleti meşruiyetini dinsel ideoloji ve dinsel kimlik üzerinden inşa etmeye çalıştı. Dinsel temelde bir toplum yaratılması amaçlandı. Yapay uluslaşma çabası çarpık ve problemli bir seyir izledi.

Pakistan devleti ve oligarşisi sınıfların varlığını ve sınıf ideolojisini başından itibaren reddetti. Çünkü işçi sınıfının bağımsız mücadelesi, devletin kuruluş ideolojisini ve temellerini sarsmaktaydı. Bundan dolayı, işçi sınıfının her düzeydeki mücadelesi şiddetle bastırıldı. Pakistan oligarşisi, işçi sınıfının kimliğinin ve bilincinin deforme olması yönünde sistemli politikalar izledi. Din, etnik ve mezhebi farklılıkları en rafine biçimde kullandı. Bu süreç bir yanıyla da emeğin kontrol edilmesi, ehlileştirilmesi ve ucuzlatılması anlamına geldi.

Pakistan'da sanayileşme atağı, 1950'lerde ithal ikameci sanayileşme modeline geçişle başladı. 1958-1969 yılları ya da general Eyüp Han'ın askeri diktatörlüğü döneminde işçi sınıfı açık bir saldırıya maruz kaldı. Bu dönemde ekonomik politikalarda değ-

şiklikler yaşandı. İhracata yönelik bir büyüme politikasıyla, hızlı sanayileşme atakları gerçekleşti. Tarımda kapitalistleşme yönünde önemli gelişmeler görüldü. Karaçi, Lahor, Faysalabad, Gucranvala gibi sanayi kentleri öne çıktı. Sanayinin denetimi 22 ailenin elinde toplandı.

1952 yılında çıkarılan çalışma yasası, işçi sınıfının örgütlenme, toplusözleşme ve grev hakkını fiilen yasakladı. Bu hak, sınıfın çok cüzi bir kısmına, o da sınırlı olarak tanındı. İleriki senelerde yasanın içeriği, yeni düzenlemelerle genişletildi. Bu yasa bugün dahil, Pakistan işçi sınıfının önündeki temel engeldir.

Pakistan işçi sınıfının en önemli yükseliş dönemlerinden biri, 1962 yılında yaşandı. Eyüp Han diktatörlüğüne karşı harekete geçen işçi sınıfı, yaygın eylemler gerçekleştirdi.

İşçi hareketinin ikinci büyük dalgası, 1968-1969 yıllarında geldi. İşçi sınıfı, köylüler ve öğrenci gençlikle, birleşik bir güç oluşturarak, Eyüp Han diktatörlüğünü yıkacak grevler, direnişler ve sokak çatışmaları örgütledi. Bu süreç, Pakistan yoksullarının yeni arayışlarını da beraberinde getirdi. Pakistan Halk Partisi'nin kuruluşu ve bir yoksul hareketi olarak gelişmesi de bu döneme denk geldi. Zülfikar Ali Butto, bu dalgayla birlikte iktidara taşındı. 1968-1969'da işçi sınıfının, öğrenci gençlik ve kent yoksullarının ayağa kalkışı, partinin reformist-popülist programını belirleyen temel etkendi.

Zülfikar Ali Butto, 1971'de iktidara geldi. Butto temel sanayiyi, bankaları ve mali kuruluşları millileştirdi. Sanayide 22 ailenin oligarşik egemenliği kırılmaya çalışıldı. Öte yandan, devlet tekellerinde verimsizlik, yozlaşma, bürokratlaşma sorunları ortaya çıktı. Butto'nun reformist-popülist politikası bir dönem sonra bozulmaya başladı.

Butto döneminde işçi sınıfının örgütlenmesi önündeki bazı engeller kaldırıldı. Kayıtlı sendika sayısı 1971'de 1997'yken, 1977'de 8322'ye çıktı. Sendikalaşma oranı her yıl % 3 oranında arttı. 1977'de sendikaların üye sayısı 1 milyon olarak en yüksek düzeye

ulaştı. İşçi sınıfı, haklarını almakta ısrarını sürdürdü. 1972-73 yıllarında yeniden ayağa kalktı. Geniş eylemler ve direnişler gerçekleştirdi.

Zülfikar Ali Butto iktidarı, ABD'nin açık olarak desteklediği Ziya Ül Hak askeri darbesiyle yıkıldı. Diktatörlük, tüketim endüstrisinin gelişmesine önem verdi. Pakistan'a yabancı sermaye transferi arttı. Ülke kaynaklarının büyük bir çoğunluğu askeri harcamalara ayrıldı. Bütün altyapı çalışmaları durduruldu. Diktatörlük işçi sınıfı üzerinde sistematik baskı politikası uyguladı. Grevler, direnişler ve en ufak hak talebi için yapılan eylemler şiddetle bastırıldı. Grevci işçiler tutuklandı, işkenceden geçirildi. Özel mahkemelerde yargılandı. Diktatörlük sendikal faaliyetleri yasakladı. Pakistan Halk Partisi'nin işçi sınıfından aldığı desteği kırmak için özel bir politika uyguladı. Sınıfın etnik ve mezhepsel bölünmesi için önce İslami Cemaat, daha sonra Mohajir Qaumi Hareketi devlet destekli devreye sokuldu. Özellikle sendikalar içinde bu yapıların güç kazanması için operasyonlar yapıldı.

Ağır baskı koşulları, "kontrollü demokrasi" yönündeki düzenlemelerle (özellikle 1985'ten sonra) yumuşadı. 1990'da, Pakistan'da 7080 sendika faaliyet yürütüyordu ve bu sendikaları 950 bin üyesi vardı. Ancak bu sendikaların 2000'e yakını toplusözleşme yetkisine sahipti. Toplusözleşme hakkından yararlanan işçi sayısı ise 420 bindi.

Benazir Butto iktidarı (1988), rejimin restorasyonu yönünde adımlar attı. Aynı yıllarda neo-liberal politikalar hayata geçirildi. Radikal özelleştirmeler yapılmaya başlandı.

Bu süreç bir yanıyla da, Pakistan kapitalizminin transformasyonunu simgeledi. Yoğun bir proleterleşme dalgası başladı. Kırdan kente hızlı bir nüfus göçü yaşandı. İşsizlik kronikleşti. 1992 rakamlarına göre çalışabilir nüfusun % 15'ine yakını açık ve gizli işsizdi.

Sanayide enformel sektör, 1970'ten sonra hızla artmaya başladı. Bu tarihlerde işgücünün %70'i enformel sektörde çalışıyordu.

Özellikle neo-liberal politikalar enformel sektörü iyice derinleştirdi ve kökleştirdi.

1988'den 1999'a kadar süren sivil iktidar dönemleri (I., II. dönem Butto ve I., II. dönem Navaz Şerif hükümetleri gibi) tam bir kleptokrasi dönemi oldu.

Bu dönemde işçi eylemleri geriledi. Sınıfın ana gövdesini oluşturan, enformel sektörde çalışanlar başta olmak üzere, formel sektörde de örgütsüzlük ve dağınıklık hakimdi.

1999'da Pervez Müşerref askeri darbeyle iktidara el koydu. Diktatörlük işçi sınıfı üzerinde şiddetli baskı ve terör politikası uyguladı.

Geçmiş bugüne ışık tutuyor

Pakistan'da 1990'ların başından itibaren 160 önemli özelleştirme gerçekleşti. Özelleştirme politikalarının ikinci büyük dalgası Pervez Müşerref diktatörlüğü döneminde yaşandı.

İşçi sınıfı bu açık saldırıya karşı ciddi bir direniş gösteremedi. Lokal düzeydeki eylemler de şiddetle bastırıldı. Yalnızca Mart 2005'te Telekom'un özelleştirilmesine karşı işçiler harekete geçti. Şirkette örgütlü 11 sendikanın (Pakistan'daki iş yasalarına göre sendikaların işyeri düzeyinde örgütlenme hakkı vardır) 9'u bir araya gelerek Sendikal Eylem Komitesi adında bir örgütlenme oluşturdu. Özelleştirmeye karşı ülke çapında direniş kampanyası başlatıldı. İkişer saatlik uyarı grevleri yapıldı. Eylemler sonucu Telekom'un ihalesi ertelendi. Haziran ayma kadar süren eylemler üzerine devlet güçleri operasyona başladı, işçi önderleri ve sendika yöneticileri tutuklandı. İşçiler devlet düşmanlığıyla suçlandı. Ancak işçi direnişinin kırılmasıyla özelleştirme yapılabildi. Bu örneğin dışında sınıf mücadelesinde yakın dönemde dikkat çekici eylemler olmadı.

Pakistan işçi hareketinde yaşanan durgunluğun ve geriliğin hem aktüel hem de tarihsel nedenleri bulunuyor. Tarihsel olarak,

Pakistan işçi hareketi "doğuşundan" itibaren mezhebi ve etnik polarizasyon içine sokuldu. Sınıfın birleşik gücü oluşturulamadı. Dönemsel ayağa kalkışlar olsa da, köklü bir mücadele geleneği yaratılamadı. Bunda Pakistan'ın 60 yıllık tarihinin 32 yılının askeri diktatörlükle geçmesinin belirleyici rolü oldu. İşçi sınıfı her ayağa kalktığında, şiddetle ezildi. Ayrıca işçi sınıfının bilinç ve kimliğindeki zayıflık, mücadeleyi etkileyen önemli faktörlerden biriydi. Geleneksel ilişkilerin, aşiret kültürünün yaygın olduğu toplumda işçi sınıfının büyük bir kısmının formel eğitimden geçmemesi, hatta okuma-yazma bilmemesi, mücadele kapasitesini ve eylem gücünü etkiledi (Pakistan'da resmi okur-yazar oranı % 34'tür).

Sendikal hareketin zayıflığı ve korporatist ve bürokratik niteliği, sınıfın mücadelesini zayıflatan bir diğer faktördü[1]

Mücadele ve örgütlenme geleneğindeki zayıflık, sınıf bilinci ve kimliğindeki aşırı deformasyon, çıkarılan baskı yasalarıyla ve faşizan iş yasalarıyla artırıldı. Sınıfın her düzeydeki örgütlenme çabası şiddetle bastırıldı. Sendikalı olma, toplusözleşme ve grev hakkı son derece sınırlandı. İşçi sınıfının her eylemi devlet karşıtlığıyla özdeş tutuldu.

1970'lerden itibaren enformel sektör bilinçli olarak geliştirildi. İşsizliğin son derece yoğun olduğu bir ülkede, işçiler kapitalizmin ilk dönemini andıran ağır çalışma koşullarına mahkum edildi. Pakistan devleti, enformel sektörü geliştirerek, sermayenin vahşi sömürüsünün önünü açtı. Sınıfın ehlileştirilmesi ve şekilsizleştirilmesi amaçlandı. İşçiler olağanüstü ağır koşullarda hiçbir sosyal hakka sahip olmadan çalıştırıldı. Zorla çalıştırma ve çocuk işçiliği yaygınlaştırıldı. Bugün Pakistan'da, başta halı dokumacılığı, tarım ve tuğla yapımında ILO rakamlarına göre 2,5 milyon çocuk işçi çalıştırılıyor.

Haziran 2006'da çıkarılan yeni iş yasası, kölece çalışmaya yasal mevzuat kazandırdı. Aslında yasa zaten uzun süreden beri yürürlükte olan uygulamalara "hukuki" bir boyut katıyordu. Yasanın

en çarpıcı maddesi çalışma saatlerinin 8 saatten, 12 saate çıkarılması oldu.

Bugün Pakistan işçi hareketi amorfe bir yapıya sahip, eylem gücü ve örgütsel kapasitesi zayıf ve atomize olmuş durumda. Ayrıca ciddi boyutta etnik ve mezhepsel bölünme sorunu yaşıyor.

Pakistan işçi sınıfı, ancak tarihindeki 1962, 1968-1969, 1972-1973 yıllarındaki büyük eylemlerinden ve direnişlerinden öğrenerek ayağa kalkabilir. Özelleştirmeye karşı 2005 yılında Telekom işçilerinin gerçekleştirdiği direniş, Sendikal Eylem Komiteleri gibi örgütlenmeler ve uyarı grevleri son derece öğreticidir. İzlenmesi gereken yolu göstermektedir. Sendikal hareket içinde halen embriyo niteliğindeki bağımsız, demokratik sendikal arayışlar ve ataklar da umut vericidir.

Dipnot:

[1]Pakistan'da sendikal hareket zayıf ve bölünmüş durumda. Sendikalar özellikle soğuk savaş döneminde devletin tam kontrolüne girdi. Yeni verilere göre ülkede toplam işgücü sayısı 47 milyon ve bu sayının % 70'i kırsal alanda yer alıyor. Sanayinin tüm temel kategorilerinde çalışan işçi sınıfının sadece % 5'i sendikalı. Sendikaların örgütlenmesi yönünde fiilen engeller bulunuyor ve yasal mevzuat da buna uygun. Sendikaların işyerinde toplusözleşme yetkisi alması, grev gibi en temel eylem biçimlerini hayata geçirmesi oldukça sınırlı. Sendika yönetimlerine dışarıdan atamalar yapılabiliyor (yasaya göre sendikal yönetimlerin % 25'i dışarıdan belirlenebiliyor). Dışarıdan atananların bazıları sendikal mücadeleye inanan ve sendikal faaliyetlerden dolayı işten atılan eğitimli kişiler olduğu gibi, büyük bir oranı sendikaları denetlemek için işverenler, siyasal ve mezhepsel gruplar tarafından yönlendirilenler olabiliyor. Sendikaların tümü katı, merkeziyetçi bir örgütsel yapıya sahip. Sendika yönetimleri ve sendika başkanlığı bir rant alanı ve hanedanlık gibi çalışıyor. Birçok sendika başkanı ölene kadar bu görevde kalabiliyor. Sendikal bürokrasi yapıya hakim ve korporatist ilişkiler kökleşmiş durumda. Sendikal rekabet en üst boyutta yaşanıyor. Çünkü her fabrikada / işletmede ortalama 3 ya da 4 sendika bulunuyor ve sendikalar ağırlıkla büyük ölçekli sanayi ve hizmet sektörlerinde daimi

işçiler merkezli örgütleniyor. Bu durum aynı kesimlere birçok sendikanın yönelmesine yol açıyor. Rekabet ve var olan yasalar sermayenin ve devletin sendikaları kolayca kontrol etmesini sağlıyor. Sendikal örgütlenmeler içinde tırnak içinde sağ ve solun her çeşit varyantının bulunduğu gibi, sendikaların temel niteliklerine aykırı etnik ve mezhebi temelli federasyonlar ya da etnik siyasal grupların işçi kanatları bulunabiliyor. Kısaca Pakistan'da sendikal yapılar tam bir çürümüşlük içinde, son dönemde embriyo özelliğinde olsa da bağımsız ve demokratik nitelikli sendikal çıkışlar da gözlemleniyor. Farklı federasyonlara bağlı bu sendikalar sendikal eğitime önem veriyor ve enformel sektörde örgütlenmeye çalışıyor. Ayrıca kadın işçilerin sorunları üzerine yoğunlaşıyor. Dikkat çeken bir başka gelişme de aynı bölgede bulunan farklı çokuluslu şirketlerde çalışan işçilerin ortak mücadele çabalarıdır.

*(**kizilbayrak.net** / 12.01.08)*

"Yenilgi işçi sınıfının çok yakından tanıdığı bir durumdur. (...) Egemen sınıf ancak zaferin dilinden anlar. Yenilginin gücünü küçümser."
Tery Eagleton

Neo-liberal politikaların, metropol ülkelerde simge isimlerinden biri Margaret Thatcher'dı. Thatcher, İngiltere'de acımasız bir sınıf düşmanı olarak dikkat çekti. 1984-1985 Madenci Grevi, Thatcher'ın sermayenin militanı ve patolojik bir işçi düşmanı olduğunun somut göstergesi oldu. Grev sistematik baskı, terör ve son derece ahlaksız operasyonlarla yenilgiye uğratıldı. Madenci grevi, İngiliz işçi sınıfının uzun süreli geri çekilişini simgeledi. Grev aynı zamanda sınıfın direnci, öfkesi ve hüznü olarak iz bıraktı.

İşçi Partisi'nin ihanetinden Thatcher'a

İngiliz işçi hareketi, 1968 yılından başlayarak bir yükseliş dö-

nemine girdi. Özellikle 1972 madenci grevi, zirveydi. 1,5 milyon madenci işçisi ayağa kalkmıştı. Grev hareketi yasal mevzuatı yıkarak gelişti. Kurulan taban örgütlenmeleri işçi inisiyatifinin tek tek maden ocaklarından başlayarak, işkolunun bütün alanlarına yayılmasını sağladı. Madencilerin genel grevine, işçi inisiyatifinin değişik biçimleri damgasını vurmasına karşın Labour Party-İşçi Partisi ve ideolojik etkisi hareketi şekillendirdi. Bu yön grevin ekonomik boyutta sıkışmasına yol açtı. Ayrıca İşçi Partisi güdümlü NUM-Ulusal Maden İşçileri Sendikası'nın işçiler üzerinde etki ve denetim kurmasını beraberinde getirdi.

1974'te yaşanan madenci grevi bu olumsuzlukların somutlandığı bir pratik oldu. Grev, bütünüyle NUM'un kontrolünde gelişti. Maden işçilerinin bağımsız örgütlenmeleri tamamen yok edildi. NUM grevi araçsallaştırarak, aynı yıl yapılacak genel seçimlerde İşçi Partisi lehine sonuçlar yaratmasını hedefledi.

İşçi Partisi, 1968-1974 arasında gelişen sınıf mücadelesi ve özellikle 1972 ve 1974 madenci grevlerinin yarattığı atmosfer üzerinden iktidara geldi. İlk olarak, daha önceki hükümet döneminde (1969-1970) izlediği politikalara benzer politikaları hayata geçirmeye başladı. Bu politikalarla, sınıfın bağımsız örgütlülüğünü dağıtmayı, sendikal bürokrasinin etkisini yaymayı ve sınıfın siyasallaşmasını kesinlikle engellemeyi amaçladı. İşçi Partisi, sendikal bürokrasi aracılığıyla sınıfı bütünüyle denetlemeyi ve sisteme entegre etmeyi hedefliyordu. Özellikle kritik sektörlerde (enerji, metal, maden vb.) sınıfın gücünü kırmak için, toplu tensikat ve işyeri kapatma gibi taktikler geliştirdi.

Muhafazakar Parti döneminde cesaret edilemeyen ekonomik politikalar yeni hükümet tarafından devreye sokuldu. 1974'ten sonra işsizlik oranı hızla arttı. Hatta II. Dünya Savaşı sonrası en üst boyut olan bir milyona ulaştı. Sosyal hizmetlerde o döneme kadar görülmemiş düzeyde, sınırlamalar getirildi. Birçok hastane, okul, kreş, kütüphane temel giderleri karşılanmadığından kapandı.

İşçi Partisi, sendikaların işverenlerle toplumsal konsensüs an-

laşması imzalamasına önayak oldu. Anlaşma tipik bir sınıf işbirliği belgesiydi. Toplumsal konsensüs maddelerinden biri, ücret ve fiyat artışlarının kontrol edilmesiydi. Ücretlerin kontrolde tutulmasına karşın, fiyat artışları devam etti. Bu gelişme üzerine hükümet ücretleri dondurma kararı aldı. İşçi Partisi'nin bu tavrı sınıfın öfkesiyle karşılık buldu. Grev ve direnişler yayıldı. Hükümet, grev ve direnişlere karşı sert önlemler aldı. Özellikle belediye işçilerinin grevi metropollerde hayatı felç edecek sonuçlar yarattı. Hükümet bunun üzerine, grevi kırmak için orduyu devreye soktu, çöplerin askerler tarafından toplanması yönünde organizasyonlara girişti.

İşçi Partisi hükümeti, sınıfın radikalleşmesinden, bağımsız bir hatta gelişmesinden ve mücadelesinin düzen dışı kanallara akmasından son derece korkmaktaydı. Bundan dolayı, sınıfın (devletten, sermayeden ve burjuva siyasal partilerden) bağımsız bir güç olarak gelişmesinin zemini olacak, taban örgütlenmelerini dağıtmak ilk hedefi oldu. 1968-1974 yılları arasında, gelişen sınıf mücadelesinin ürünü olarak birçok sektörde taban örgütlenmeleri doğmuştu. Fabrika ve işyeri düzeyinde mücadelenin içinden çıkan ve sendikal bürokrasinin hiçbir denetiminin olmadığı bu örgütlenmeler, işçilerin kolektif iradesinin dışavurumuydu. Bu dönemdeki taban örgütlenmeleri, ağırlıkla sendika temsilcileri aracılığıyla kuruldu. Maden ve metal sektörü taban örgütlenmelerinin en çok geliştiği sektörler olarak öne çıktı. Her direniş, her grev taban örgütlenmelerinin yayılmasını ve işçi sınıfının kolektif gücünün açığa çıkmasını sağladı.

İşçi Partisi taban örgütlenmelerinin sarsıcı etkisinin farkında olarak, bu örgütlenmelerin inisiyatifini kırmak için harekete geçti. Sendikal bürokrasinin etkisini artıracak düzenlemelere girişti ve taban örgütlenmelerinin taşıyıcı unsurları olarak işlev gören sendika temsilcilerini bürokrasinin içine çekerek absorbe etti, bürokrasinin aparatına dönüştürdü.

İşçi Partisi'nin sistematik olarak uyguladığı sınıfı kontrol etme,

etkisizleştirme ve sendikal bürokrasiye tabi kılma taktikleri etkili sonuçlar verdi. İşçi sınıfı hızla demoralize oldu ve örgütsel refleksleri zayıfladı. İdeolojik kirlenmeler yaşadı.

Thatcher iktidara geliyor

1979'da Thatcher iktidara geldi. Neo-liberalizmin militan uygulayıcısı olan Thatcher, sınıf düşmanı politikaları hızla hayata geçirdi. İşçi sınıfı 5 yıllık İşçi Partisi döneminde, zaten zayıflamış ve moral olarak çökmüştü. Thatcher, bu zemin üzerinden saldırılarını yoğunlaştırdı. Hızlı özelleştirmeler, toplu tensikat ve işyeri kapatmalarıyla işsizlik kısa zamanda 4 milyona ulaştı. Özellikle metal sektörü ve ağır sanayinin farklı sektörlerinde 100 binlerce işçi işsiz kaldı. Hükümet, özellikle ağır sanayide çalışan işçilere yükleniyordu. Çünkü bu sektörlerde çalışan işçiler, İngiliz işçi sınıfının en radikal ve militan kesimleriydi.

Thatcher hükümetinin saldırılarına karşı işçi sınıfı yer yer direniş, grev ve fabrika işgal eylemleriyle cevap verdi. Ama sınıfın bu reaksiyonları yetersizdi. İşçi Partisi döneminde işçi sınıfının mücadele kapasitesi oldukça zayıflamıştı. İşçi sınıfı birbiri ardına yenilgiler yaşamaya başladı.

Thatcher, sınıf karşıtlığını ve düşmanlığını son derece programlı hayata geçirdi. Karşı devrimci politikalarını büyük bir soğukkanlılıkla uyguladı. Sınıfı önce sarstı, sonra yalnızlaştırdı ve içe kapanmasına yol açtı ve yenilgiyi kaçınılmaz hissetmesini sağladı. Bu yönde işçi sınıfının kollarına ya da sektörlerine tek tek ve birbirinden yalıtarak saldırdı. Doğabilecek dayanışmayı, başından engelledi. Bir grev sürerken, bir başka kesimin greve çıkmasına izin vermedi, hemen anlaşmaya oturarak grevleri izole etme taktiği uyguladı. Grevlerin reaksiyonel ya da dayanışma temelli yayılmasını, başından engelledi. Saldırılarını konjonktüre göre ve odaklanarak ve birden fazla sektörü karşısına almayarak yaptı. İlk olarak çelik işçilerine saldırdı ve örgütsel güçlerini dağıttı, ardından basın iş-

çilerini hedef aldı. Basın işçilerinden sonra sıra dok işçileri ve maden işçilerine geldi. İşçi sınıfı sermayenin tek tek hücumlarına karşı birlikte hareket edemedi. Her ne kadar sendikal yasalarda bir dizi engelin bulunmasına ve dayanışma grevlerinin yasak olmasına rağmen işçi sınıfı diri ve güçlü olsaydı bütün yasaları ve engelleri kağıt üzerinde bırakabilirdi. Asıl problem sınıfın dayanışmayı sağlayacak donanımdan ve moral gücünden yoksun olmasıydı.

Thatcher hükümeti, birinci döneminde (1979-1983 arası) sınıfın örgütsel gücünün ve mücadele kapasitesinin parçalanması yönünde bir strateji uyguladı ve politikalarında başarılı oldu. 1983 genel seçimlerini ikinci kez kazanan Thatcher'm, bu dönemdeki saldırıları ağırlıkta ideolojik boyutta gerçekleşti. Bunun yanında neo-liberal politikaların derinleştirilmesi ihmal edilmedi. Özelleştirmeler hızlandırıldı, işyeri kapatmaları ve toplu tensikatlar yaygınlaştırıldı. Sosyal devletin, sosyal yönünün özelleştirilmesi ve metalaştırılması yönünde düzenlemelere girişildi. Bu süreç bir yanıyla da İngiliz milliyetçiliğinin ve ırkçılığının körüklendiği ve geliştiği dönem oldu. İkinci Thatcher hükümeti dönemine damgasını vuran esas gelişme, 1984-1985 Madenci Grevi'ydi. Grev, sermayenin sınıfa topyekun saldırdığı ve gücünü parçaladığı bir pratik olarak öne çıktı. Grev, İngiliz işçi hareketinde önemli tarihsel eşiklerden biriydi. İşçi sınıfının geri çekiliş sürecini işaretledi.

Madencilerin grevi[1]

1984 yılının Mart ayına girildiğinde, madenci grevi başladı. Görünüşte işçiler ekonomik taleplerinin karşılanmamasından dolayı greve çıkıyordu. Ne var ki Thatcher hükümeti, iktidara geldiğinden beri sınıf karşıtı politikalarını sistemli bir şekilde hayata geçirmekteydi. Maden işçileri (metal işçileriyle birlikte) sınıfın en diri, mücadele geleneği en yüksek ve en radikal kesimiydi. Madencilerin özellikle 1972 ve eksikleriyle birlikte 1974 grevi, muhafazakar hükümeti devirmişti. Her şeyden önce maden işçilerinin

bu yönü kırılmalı ve parçalanmalıydı. Thatcher, neo-liberal ekonomik diktatörlüğünü ancak böyle kurabilirdi. Bu amaçla ve İngiliz sermayesinin uzun yıllara dayanan tecrübeleri sonucu, maden işçileri greve çıkmaları için bilinçli şekilde kışkırtıldı. Sermaye hazırlıksız ve yeterli destekten yoksun grev savaşı içinde, sınıfın organik birliğini parçalamayı ve sınıfı felç etmeyi hedefliyordu. Sınıfın diğer kesimlerinin örgütsel gücünün kırılması, mücadele yeteneğinde yaşanan zafiyetler, sermayeye son derece iyi hesaplanmış, çok yönlü bir saldırıyı gerçekleştirme fırsatı vermekteydi.

Thatcher hükümeti, 1980'li yılların başından beri yaşanan ekonomik krize önlemler almaya çalışıyordu. Krizin etkileri bütünüyle işçi sınıfına yükleniyordu. Bunun için işçi sınıfından gelecek her tepkinin nötrleştirilmesi hedeflendi. Sendikal haklar gasp edildi. Yeni iş yasalarıyla, sınıfın bir dizi tarihsel kazanımına el konuldu. İşten çıkarmalar yaygınlaştırıldı. KİT'ler hızla özelleştirilmeye başlandı. Böylece bir taraftan kâr oranlarındaki düşüş engellenmeye, diğer taraftan sınıfın direnişi boğulmaya çalışıldı.

Neo-liberal darbelerin sürmesi, sınıfın en militan kesiminin dize getirilmesi ve korkunun yaygınlaştırılmasıyla mümkündü.

İngiliz sermayesi maden işçilerine saldırıya başlamadan yaklaşık olarak 4 yıl hazırlandı. Sınıfın içinde korkuyu yaygınlaştırdı ve kötümser bir havayı hakim kıldı. Özellikle sınıfın etkin ve militan güçlerinden biri olan çelik işçilerinin yenilmesi, arkasından basın, dok ve metal işçilerinin bertaraf edilmesi, sermayeye önemli bir güç kazandırmıştı. Sermaye en ince ayrıntısını hesaplayarak ve kendini en hazır hissettiği an atağa geçti. Bir anlamda madencilerin greve gitmesini kışkırttı. İşçi sınıfının bu taşıyıcı gücünün dize getirilmesi, hükümete olağanüstü hareket kabiliyeti verecekti.

Madencilere yönelik bu atak, sermayenin sınıfa açtığı topyekun bir saldırıydı. Sınıf bu topyekun saldırıya karşı, ancak topyekun mücadeleyle direnebilirdi. Grevin böyle anlaşılması ve sınıfın tüm güçlerinin harekete geçmesiyle, sermaye geri adım atabilirdi. Grev, burjuvaziyle işçi sınıfının ülke çapında karşı karşıya geldiği büyük

bir sınıf muharebesiydi. Burjuvazi tüm ittifaklarıyla işçi sınıfına saldırdı. İşçi sınıfı ne yazık ki aynı ölçüde ve kapsamda harekete geçemedi ve direnemedi.

1983 yılında Arthur Scargiil'in NUM'un başına gelmesi (bürokratik yapısını değiştirmese de) belirli bir olumluluktu. Scargiil, her ne kadar grevin kazanılması için gayret gösterdiyse de çabaları sonuçsuz kaldı. Bazı taktiksel hatalar grevcileri çok zor durumda bıraktı. Sendikal bürokrasinin hakimiyetindeki diğer sendikalar ve TUC-İşçi Sendikaları Konfederasyonu madencilerin direnişine katılmadı. Madenciler yalnız bırakıldı. Thatcher hükümeti çeşitli yöntemlerle sendikaları istediği gibi manipüle ederek, madencilerle dayanışma girişimlerini engelledi. Madencileri bütünüyle izole etti. Bunun yanında yazılı ve görsel basını devreye sokarak, grevci işçiler aleyhinde yaygın kampanyalar düzenledi. Yaratılan antipatiyle grevcilerin diğer sınıf ve tabakalardan destek alması engellendi. Kontr-propagandanın etkili sonuçlarından biri de orta sınıfların grevci işçilere karşı tutum alması oldu.

İşçi Partisi, orta sınıfları yeni politik yönelimi için önemli görmekteydi, onları ürkütmemek adına grevcilere açık destek vermekten kaçındı[2]. 1974'te başlayan bu eğilimler ileride "üçüncü yol" olarak tanımlanacak "yeni" sosyal demokrat çizginin göstergeleriydi ve Tony Blair'ın izlediği politikalarda vücut bulacaktı.

Bir yıl süren maden işçilerinin grevi ağır bir yenilgiyle sonuçlandı. Thatcher hükümetinin sistematik baskılarına, bürokratik sendikal yapıların ihanetine, polis saldırılarına ve burjuva basının yoğun anti- propagandasına rağmen madenciler, yenilseler de çok önemli mücadele pratikleri gerçekleştirdi.

Direniş dersleri

Madenciler, yaptıkları grevle en başta devletin ve güvenlik güçlerinin niteliğini tanıdı. Grevin uzamasıyla, grevci işçilerle polisler sık sık karşı karşıya gelmeye başladı. Bu karşılaşmalar bazen

büyük çatışmalarla sonuçlandı. Üzerlerine inen her jop, dostu ve düşmanı grevcilere gösterdi. Burjuva düzeninin kokuşmuşluğu ortaya çıktı. Yazılı ve görsel basınla, kömür işletmelerinin Muhafazakar Parti'yle arasındaki organik ilişkiler görüldü. Demokrasinin beşiği olarak anılan İngiltere'de burjuva demokrasisinin sınırları net bir şekilde ortaya çıktı ya da burjuva demokrasisinin özünde sınıfa karşı bir diktatörlük olduğu anlaşıldı.

İşçi sınıfı, mücadelenin ve eylemin içinde sınıf kardeşliğini yaşadı. Maden işçileri arasında yaygın olan ırkçı ve cins ayrımcı eğilimler, sıcak pratik içinde aşıldı. Siyahi işçilerle, beyaz işçilerin tek düşmanının yalnızca ve yalnızca burjuvazi olduğu net olarak kavrandı. Mücadele her düzeydeki diskriminasyonu etkisizleştirdi. Ayrıca grevin organizasyonunda, sürdürülmesinde ve yaygınlaştırılmasında aktif olarak rol alan kadınlar, maden işçilerinin ataerkil dünyasını paramparça etti. İşçi eşleri mücadelenin her safhasında ve her yerinde bir militan gibi çalıştı. Patriarkanm eve hapsettiği kadın, mücadelenin içinde özgürleşti ve politikleşti. Evin dört duvarının dışındaki hayatın varlığı, kadının rolü ve gücü ortaya çıktı. Grevin asıl teşvikçileri ve moral gücü kadınlar oldu. Kadınlar grevin öncü müfrezesi gibi çalıştı.

Grev sınıfın dayanışma ve paylaşma ilişkilerini de geliştirdi. Sınıf kültürünün temel yönleri olan paylaşma ve dayanışma ilişkileri, grevciler ve grevci aileler arasında yeniden kuruldu, derinleşti ve güçlendi.

Grev, her şeyden önce işçi sınıfının kendi kaderini ellerine almasıyla neler yapabileceğini gösterdi.

Zengin derslerle dolu 1984-1985 madenci grevine devrimciler ve sosyalistler aktif destek verdi ama sosyalist hareketin parçalanmışlığı grev boyunca kendini her seferinde hissettirdi. Grev, sınıfın birleşik siyasal gücünün yaratılmasının ne derece önemli olduğunu ortaya koydu. Grev, İngiliz işçi hareketinin yakın tarihindeki en önemli kırılma noktası olarak dikkat çekti. Uzun bir direniş gösterilse de grev, ağır bir yenilgiyle sonuçlandı. Yenilgi işçi sı-

nıfının genelinde yoğun bir demoralizasyon yarattı. İşçi sınıfı geri çekildi.

Thatcher, maden işçilerinin direnişini kırmasıyla, 1987'den sonra (üçüncü hükümet döneminde) genel bir saldırıya geçti. Sınıfın tarihsel kazanımlarının gaspı başladı. Başta eğitim ve sağlık piyasalaştırıldı. Daha önce kişinin gelirine bağlı olarak kesilen belediye vergisi yerine, herkesin aynı miktarda vergi ödeyeceği Poll-tax / kelle vergisi gündeme getirildi. Ama işçi sınıfı ve kitlelerin tepkisi sert oldu. 1989 ambulans işçilerinin grevi işaret fişeği işlevi gördü. İskoçya'dan başlayan, Galler ve İngiltere'ye yayılan, giderek kitleselleşen anti Poll-tax mücadelesi, Thatcher'in sonunu getirdi.

İşçi sınıfı yenilginin gücüyle öğreniyordu. Yeniden ayakta ve mücadelenin içindeydi.

Dipnotlar:

[1]İngiliz İşçi Sınıfı'nın mücadele tarihi, deneyimleri, Shop Stewards komiteleri ve değişik taban örgütlenmeleri pratikleri hakkında daha geniş bilgi için bkz.; **Volkan Yaraşır. Uluslararası İşçi Hareketleri, Tümzamanlar Yay., 2004, s. 22-70.**

[2]İngiltere'de İşçi Partisi'yle sendikalar arasında tarihsel bir organik bağ vardır. Sınıfı düzen sınırları içinde tutma, devrimci gücünü boğma yönünde biçimlenen bu ilişki, İngiliz işçi sınıfının kritik mücadele eşiklerinde kendini net bir şekilde dışa vurmuştur. İngiliz işçi sınıfının mücadelesi sendikal ve parlamenter mücadeleyle sınırlanması hedeflenmiştir. Özellikle Fabianizm diye adlandırılan reformist eğilim, İşçi Partisi'nin ideolojik yönelimini oluşturdu. Fabianizm siyasal ve ideolojik sonuçları itibariyle anti-marksist bir eğilimdi. Aynı zamanda İngiliz sosyalizminin gelişimini belirledi. Fabianizm sınıf mücadelesini reddetmekteydi ve sosyalizmi arzu edilebilir bir sistem olarak sunuyordu. Fabiancılar için kapitalizm doğal gelişim süreciyle adil ve demokratik topluma dönüşecekti. Fabianizm sınıf çelişkilerini, devletin sınıfsal niteliğini reddediyordu.

İngiliz sömürgeciliğine karşı değildi. Fabianizm İşçi Partisi ve İngiliz Sendikal hareketinin (genelinin) ideolojik referansı oldu.

*(**kizilbayrak.net** / 01.03.08)*

Anti-kapitalist bir kitle hareketi:

Anti-Poll Tax mücadelesi

Suya atılan taş stratejisi

Bu yazıda anlatılan deneyim 2007'den beri yükselen Telekom greviyle muazzam bir ivme kazanan, Novamend'le beslenen Davutpaşa ve Tuzla'da öfkesini bileyen, 14 Mart'ta "Artık Yeter" diyen ve yeniden bir kez daha toplumsal ve maddi bir güç olduğunu gösteren işçi hareketinin olası yönelimine cevap arayışıdır.

14 Mart anti-kapitalist bir kitle hareketinin zeminlerini yarattı. Şimdi görev Telekom, 14 Mart ve 1 Mayıs diyalektiğiyle 2008'in sert çatışmalarına hazırlanmaktır.

2008'in sınıflar mücadelesinde kritik bir eşik ya da kritik bir moment olması, büyük bir ihtimaldir. Küresel krizin Türkiye'ye yansıması yıkıcı sonuçlar yaratacaktır. Sınıf bu sürece hazırlanmalı ve kendi bayrağını yükselterek, krizi devrimci imkanlara çevirmelidir. Son derece küçük bir arayışta ya da reaksiyonda muazzam bir kitle hareketi mayalandığını Anti-Poll Tax mücadelesinde görmek mümkündür.

Artık Türkiye sınıflar mücadelesindeki her eylem ve direniş bir

manifestodur. Sorun bu manifestoyu okumak ve hayata geçirmektir.

Yazıda incelenen Anti-Poll Tax deneyimi neo-liberal politikalara karşı açık bir savaş ve direniştir. Bu mücadele, yıkılmaz olarak kabul edilen ve üç dönem iktidarda kalan, uyguladığı sınıf karşıtı politikalarıyla Demir Leydi lakabıyla anılan Thatcher'i alaşağı etmiş, siyaset sahnesinden silmiştir.

İngiliz işçi sınıfının bu deneyimi, bizim için de bir deneyim ve bir birikimdir.

Suya atılan taş stratejisi özünde şuna dayanır; suya atılan taş suda ortak merkezli halkalar oluşturur. Sınıflar mücadelesinde vurulan bir nokta merkezden uzağa doğru sarsıntıları hissedilen etkilenmeler yaratır. Bu herhangi bir müdahale, örgütlenme biçimi, ruh haline kadar kendini gösterir. Hareket halinde olmak hiç beklenmeyen yaratıcı sonuçlar doğurur.

Thatcher hükümeti 1984-1985 madenci grevinden sonra, işçi sınıfına ve çalışanlara yönelik saldırılarını yoğunlaştırdı. 1987 yılında yapılan genel seçimler sonucunda yeniden iktidara gelen Thatcher hükümetinin ekonomik ve politik programının hedefi, emek kesiminin her düzeydeki etkisini ve örgütlülüğünü dağıtmaya yönelikti.

Yoğun bir ezme ve yok etme politikasıyla hareket eden Thatcher, aynı yıl içinde saldırılarını Poll Tax (kelle vergisi ile) en üst noktaya yükseltti.

Poll Tax, hükümetçe "belediyelerin yaptığı hizmete karşılık bir vergi" olarak ilan edilmesine rağmen, verginin içeriği Demir Leydi'nin halka karşı açık bir savaş ilanıydı.

Poll Tax, bireylerin gelir durumu göz ardı edilerek herkese semtine göre aynı oranda vergiyi içermekteydi. Ayrıca 18 yaş üzerindeki herkesin kayıt altına alınması amaçlanmaktaydı. Poll Tax bir anlamıyla devletin toplum üzerindeki tam kontrolünün sağlanması için hazırlanmış önemli bir projeydi. Poll Tax, 1987 yılında siyasal gündeme girmesiyle, İngiltere'deki uzun soluklu ve zengin mücadele biçimleri yaratan kitle hareketinin doğuşuna neden oldu.

İlk adım İskoçya'dan: "Durdur onu!"

İskoçya'da, 1987 yılında, Poll Tax karşıtı mücadele iki ayrı kanaldan gelişti.

Birincisi, İşçi Partisi ve TUC-İngiliz Sendikalar Kongresi'nin önderlik ettiği gruptu. Bu grup geniş protesto eylemleriyle hükümet üzerinde baskı oluşturmayı amaçlamaktaydı.

İkincisi ise, yerel kitle örgütlerinin önderlik yaptığı gruptu. Bu grup protesto eylemlerinin tek başına yeterli olmayacağını, toplumun her kesimini harekete geçirerek bir direniş örgütlenmesinin gerekliliğini önermekteydi.

İşçi Partisi 1987 yılının ortalarında "Stop it!" (Durdur onu!) adında Poll Tax'e karşı bir kampanya başlattı. Kampanya yoğun ajitasyon ve propagandayı içeriyordu.

Poll Tax'in içeriğini anlatan el ilanları, afişler, posterler çıkarılarak ve kitlesel imza kampanyaları başlatılarak kamuoyu yaratılmaya çalışıldı. İşçi Partisi'nin bu faaliyetleri kitleler nezdinde bir düzeyde etki yaratmasına rağmen özellikle "send it back" (geri gönder) adlı, Poll Tax kayıt formlarını çeşitli gerekçeler ileri sürerek almayıp, formların belediyelere geri dönmesini sağlayan eylem biçimi etkili oldu. "Geri Gönder" eylemiyle prosedürün işlemesi başından engellenerek, işleyişin tıkanması sağlanıyordu.

Siyasal angajmanı bulunmayan başka bir grup, Poll Tax'e Karşı Vatandaşlar adlı bir örgütlenme içine girdiler. Bu grup ağırlıkla Poll Tax'in neyi kapsadığını ve ne gibi sonuçlar yarattığını içeren yayınlar çıkararak, kamuoyunu bilgilendirmeye çalıştı. Bu amaçla çeşitli ekonomik fonlar oluşturdu. Poll Tax'e Karşı Vatandaşlar'ın inisiyatifi, yerel gruplarla çeşitli ilişkiler geliştirmelerine rağmen etkili ve kitlesel bir güç olamadılar.

İskoçya'da Poll Tax'e karşı mücadelede taşıyıcı misyon yüklenen örgütlenme ise "İskoçya İçin Poll Tax" adlı örgütlenme oldu. Bu örgütlenmede hiçbir siyasal grubun belirleyici etkisi yoktu.

İlk olarak, Glasgow'da bir dizi toplantı gerçekleştirerek Poll Tax ödenmemesi için Anti-Poll Tax Birliği adlı bir oluşuma gidildi. Birlik Poll Tax'e karşı etkili bir direniş örgütlenmesini amaçlamaktaydı.

Ajitasyon ve propagandanın yürütülmesi için birliğin iki aktif üyesi; Glasgow'dan Aberdeen'e kadar yürüyerek hem kamuoyunun dikkatlerini üzerlerinde topladı, hem de yürüdükleri güzergâhta bildiriler dağıtıp, ajitasyon çalışmalarında bulundu.

Böylesi bir çıkışla birlikte örgütlenmenin yaygınlaştırılması için çalışmalar yoğunlaştırıldı. Glasgow'da kurulan ilk birliğin hemen arkasından, Maryhill bölgesinde de bir birlik kuruldu ve giderek her semtte Anti-Poll Tax Birlikleri oluşmaya başladı. Artık bölgeler arası koordinasyonun sağlanma ihtiyacı hissedilmeye başlanmıştı. Bu yönde de önemli adımlar atıldı. 1 yıllık çalışma sonucunda, 1988'e gelindiğinde birliğe düzenli aidat ödeyen üye sayısı 2000'i aşıyordu.

Anti-Poll Tax Birliği belediyeler tarafından yollanan faturaları ödememe kampanyası başlattı. Birçok bölgede, merkezi yerlerde standlar açılarak, Poll Tax'in içeriğini anlatan yaygın konuşmalar yapıldı, çıkartılan yayınlar dağıtıldı.

Örgütlenme kısa bir sürede hızla yayıldı. 1987 yılının sonbaharına girildiğinde Anti-Poll Tax birliklerinin koordinasyonu "genel direniş" çağrısı yaptı.

Bu genel direniş eylemi Pol Tax'e kayıt olmama, Poll Tax faturalarının ödenmeme, Poll Tax faturaları toplamakla yükümlü memurların görevlerini çeşitli biçimlerde engelleme ve belediyelere Poll Tax uygulamalarından vazgeçmesi için baskı yapılması gibi taktiklerle yürütüldü.

Bu eylemlere ağırlıkla kent yoksulları ve işsizlerin katılması dikkat çekti. 1988 yılının ilk ayına girildiğinde Anti-Poll Tax Birliği, Toplumsal Direniş Grubu gibi birlikler kendi aralarında düzenli toplantılar yapmaya başladı. Edinburgh merkezli gelişen bu süreç, giderek Poll Tax'e karşı oluşan gruplar arasında federatif bir ya-

pınm doğmasını sağladı.

Edinburgh Anti-Poll Tax Grupları Federasyonu adını alan bu örgütlülük, Birleşik Krallık içinde kurulan ilk Poll Tax karşıtı federasyon oldu.

Daha önce 1987 yılında Anti-Poll Tax Birliği'nin programı İngiltere ve Galler'de de kabul edilmişti.

Edinburgh'u, Strathaly'de 96 örgütten 330 delegeyle oluşan bir başka federasyon izledi.

1988 yılı içinde Anti-Poll Tax hareketi değişik toplumsal kesimler içinde etkisini yaygınlaştırdı. Yıl sonunda Poll Tax'e karşı sendikalar da harekete geçti. İskoçya Sendikalar Birliği kampanyada yer aldı.

1989 yılının eylül ayında İskoçya Sendikalar Birliği Poll Tax'e karşı 1 haftalık genel grev kararı aldı ve 11 dakikalık uyarı grevi yapıldı.

1989 yazına girilirken (aynı tarihlerde vergi yürürlüğe girdi) Edinburgh ve Glasgow'da yerel Anti-Poll Tax birliklerin sayısı 100'e ulaşmıştı.

Bu gelişmelerle birlikte geniş toplumsal kesimlerin onayını da alan bir mücadele programı oluşturuldu. Program; Poll Tax formlarının belediyelere geri gönderilmesi, kayıt formlarına itiraz edilmesi, yerel yönetimlere Poll Tax'in desteklenmemesi ve uygulanmaya konulmaması için baskı oluşturulması, kitlesel protesto gösterilerinin organize edilmesi ve kitlesel bir güç oluşturularak fiilen vergilerin ödenmemesi şeklinde belirlendi.

Dalga yayılıyor, Galler'den İngiltere'ye

İskoçya'da Poll Tax'e karşı mücadele belirli bir şekillenme içine girdiği dönemde Galler'de ve İngiltere'de henüz somut bir çalışma başlatılmamıştı.

1988 sonlarında İskoçya'dan İngiltere'nin ve Galler'in bazı büyük şehirlerine Poll Tax'in içeriğini ve yaratacağı sonuçları anla-

tan konuşmacılar yollandı. Anti-Poll Tax içerikli toplantılar yapıldı. Bu çalışmalar sonucunda İngiltere ve Galler'de ilk Anti-Poll Tax grupları oluştu. 1 yıllık bir çalışma sonucunda yalnızca İngiltere'de binin üzerinde Anti-Poll Tax grubu kuruldu.

İlk Anti-Poll Tax grupları 5-6 kişiden oluşmaktaydı. Evlerde başlayan çalışmalar giderek sokağa, sokağın örgütlenmesine doğru kaydı. Grupların oluşumundan sonraki birkaç ay içinde üyeleri ortalama 200'ü bulmaktaydı.

Örgütlenmede izlenen yöntem de oldukça ilginçti, özellikle oluşum ve mayalanma sürecinde ilişkiler bire bir çalışma şeklinde yürütüldü. Böylesi bir çalışmayla belirli bir oranda Anti-Poll Tax aktivistleri yaratıldı.

Bu aktivistler grupların bulunduğu her mahalde ev ev dolaşarak Poll Tax'in içeriği, sonuçları ve ne yapılması gerektiğini içeren ziyaretler ve konuşmalar yaptılar. Ciddi sabır ve kararlılık isteyen bu çalışmalardan sonra kitleler konuyla ilgili toplantılara çağrıldı.

Bu faaliyetleri Poll Tax'e karşı bildirilerin dağıtılması ve afişlerin duvarlara yapıştırılması izledi.

Özellikle her bölge, kendi alanında bulunan fabrikalara yönelik bildiriler çıkartarak, fabrikaların Poll Tax'ten kurtarılmış bölge haline getirilmesi yönünde ajitasyon ve propaganda çalışmaları yaptı.

Ayrıca bazı bölgelerde postalama işleminde çalışan işçilerle ilişki kurularak, Poll Tax faturalarının dağıtılmaması istendi.

Anti-Poll Tax çalışmaları kitleselleşiyor

1989 yılı İngiltere ve İskoçya'da Poll Tax'e karşı örgütlenmelerin yaygınlaştığı ve özellikle yerel düzeyde eylemlerin gerçekleştiği yıl oldu.

Mart 1989'da Anti-Poll Tax Federasyonu Glasgow'da, 15 bin kişinin katıldığı bir protesto gösterisi düzenledi.

1989 Nisan ayı oldukça hareketli geçti. Çünkü Poll Tax nisan ayında uygulanmaya konmuştu. 18. yüzyılda İngiliz hükümetinin çaya uyguladığı vergiden dolayı, Boston'da başlayan ayaklanmanın yıldönümü olan 1 Nisan 1989'da Londra'nın Tottenham bölgesinde "Deli Thatcher'in Çay Partisi" adında sokaklarda protesto partileri düzenlendi. Çay vergisine gönderme yapılarak, partilere katılanlara çay poşetleri dağıtıldı.

İskoçya'da verginin uygulanmaya başlamasıyla, İskoçya Sendikalar Birliği tarafından izinli bir protesto gösterisi düzenlendi. Gösteriye 30.000 kişi katıldı. Değişik kitle gösterilerinde Poll Tax faturalarını yakma eylemleri düzenlendi.

Ayrıca Anti-Poll Tax hareketinin toplumsal muhalefet içindeki ağırlığını göstermesini sağlayan yerel seçimlere katılındı. Hareketin içinden 6 bağımsız aday yerel seçimlerde aday oldu. Oyların % 25'ini aşan sonuçlar elde edildi.

Gelişmeler Poll Tax karşıtı mücadelenin gün geçtikçe daha kitleselleştiğini göstermekteydi.

İngiltere'de kurulan Anti-Poll Tax örgütleri, koordinasyonun ihtiyaçlarını karşılamak için, bütün grupların içinde yer aldığı ve 1600 delegenin katılımıyla oluşturulan İngiltere Anti-Poll Tax Federasyonu'nu kurdular.

Federasyonun kurulmasıyla hareket daha yaygınlaşmaya başladı.

1990 yılı Poll Tax'e karşı yaygın eylemlerin gerçekleştiği yıl oldu. Bu eylemlere sadece güneybatı İngiltere'de katılımcıların sayısı 50.000'i buluyordu.

6 Mart günü Bristol belediye meclisinin Poll Tax'ten alınacak miktarı belirleyeceği oturumu protesto etmek için, 5.000 kişilik bir kitle gösterisi yapıldı. Gösteriye polisin saldırması sonucu birçok gösterici yaralandı ve gözaltına alındı.

Bu olay Anti-Poll Tax hareketinin daha çok etki yaratmasına neden oldu. Kampanyalar ve protesto gösterileri hızlandı.

Bristol'den sonra benzer gösteriler Hackney, Newcastle, Lamb,

Southampton, Norwich, Southwork'ta yapıldı.

Aslında bu gösteriler, Anti-Poll Tax hareketinin kitlesel eylem olarak doruk noktası olacak ve 31 Mart 1990'da Londra'da yapılacak gösterinin zeminini hazırlıyordu.

31 Mart 1990 eylemi bire bir ilişkilerden başlayan, Anti-Poll Tax örgütlenmesinin geldiği boyutu çıplak bir biçimde ortaya koydu.

Londra'daki bu gösteriye 200.000 kişi katıldı. Gösteriye ağırlıkla katılan kesim emekçilerden oluşmaktaydı. Eylem kitlelerin öfkesinin dışavurumu oldu. Gösteriye polis saldırdı, gösteri giderek sokak çatışmalarına dönüştü. Gün boyu devam eden gösteri ve çatışmalar sonucunda 341 kişi tutuklandı, binlerce kişi yaralandı. Tutuklamalar gösteriden sonraki günlerde de devam etti.

31 Mart eylemi, 1990 yılının Anti-Poll Tax eylemleri içinde en önemlisi ve en kitleseli oldu.

1991 yılında Anti-Poll Tax grupları tarafından Glasgow, Liverpool ve Güney Galler'den Londra'ya doğru yürüyüş eylemi düzenlendi.

Kamuoyunda oldukça ses getiren bu eylemi, Brixton'da olduğu gibi, önce az sayıda eylemciyle başlayan, eylem süresince katılımlarla on binleri aşan gösteriler, yürüyüşler, mitingler izledi.

Kamuoyunu sürekli duyarlı kılmayı hedefleyen eylemler, 19 Ekim tarihinin Poll Tax'e karşı uluslararası eylem günü ilan edilmesiyle bir üst aşamasına ulaştı.

19 Ekim günü, içinde ABD, İsviçre, Fransa ve Avustralya'nın bulunduğu 15 ülkede, ağırlıkla İngiliz konsoloslukları önünde, protesto gösterileri yapıldı.

1987'de çeşitli sivil itaatsizlik eylemleriyle kitlesel bir çizgide gelişen Anti-Poll Tax mücadelesi, 1991'de Thatcher hükümetinin Poll Tax'i yürürlükten kaldırarak geri adım atmasına neden oldu.

Kitlesel çizgide gelişen uzun soluklu bu mücadele Thatcher iktidarının sonunu hazırladı.

Her ne kadar Poll Tax'e karşı mücadele kitle hareketinde bir şe-

killenmeye yol açtıysa da, bu şekilleniş emekçi kitlelerin Thatcher iktidarı dönemindeki kayıplarını gidermesini sağlayacak olanaklar yaratmadı.

Sendikal yapılar neo-liberal politikalar sonucu muazzam oranda üye kaybetti. İşsizlik kronikleşti. İşçi sınıfının yaşam standartları olağanüstü bozuldu. Çalışma koşulları ağırlaştı. Yoksulluk yaygınlaştı. Thatcher döneminde uygulanmaya konulan politikalar, belirli revizyonlarla ardılı hükümetlerce de sürdürüldü. Tony Blair ve işçi partisi "3.üncü Yol" tercihiyle neo-liberalizmi içselleştirdi. Thatcher'in "hayaleti" İngiltere'de dolaşmaya devam etti.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 2008/18, 2 Mayıs 2011)*

V. Bölüm

"Parti, Sınıf, Devrim, Sosyalizm!" gecesinde yapılan konuşma...

Ekim Devrimi, sınıf hareketi ve devrimci parti

Arkadaşlar merhaba!

Aranızda olmaktan son derece mutluyum. Önce bunu belirteyim. Ayrıca Ekim Devrimi'nin ve EKİM'cilerin doğum gününü kutlarım.

Biraz da çarpıcı olsun diye, şöyle bir örnekle başlamak istiyorum. Fransa'da, Paris'te bir burjuva kendi halinde metroya doğru yürüyormuş. Adım adım metronun girişine yaklaşıyor ve o sırada yerleri süpüren temizlik işçisi bir arkadaşın yanından geçiyor. Tam o anda ne olduysa temizlik işçisi burjuvaya aniden bir yumruk atıyor. Burjuva aldığı darbenin etkisiyle merdivenden aşağı paldır küldür yuvarlanmaya başlıyor. Yere düşüyor. Daha ne olduğunu anlamadan ayağa kalkmaya, kendini toparlamaya çalışıyor. Burjuvanın bu durumunu gören metro işçisi hemen harekete geçip, burjuva daha kendine gelmeden o da bir tane yumruk çakıyor. Burjuva ağzı burnu dağılmış vaziyette polise gidiyor. Şikayette bulunuyor. Polise anlatıyor: "Efendim," diyor, "ben metroya girecektim. Kapısına yaklaştım. Temizlik işçisinin yanından geçiyordum, ama ne olduğunu anlamadan, birden çok sert bir yumruk yedim. Merdivenlerden yuvarlanmaya başladım. Tam ayağa kalkıyordum ki bu sefer metro işçisi bir yumruk attı. Feleğim şaştı. Bu ikisinden şikayetçiyim!" diyor. Polis temizlik

işçisine dönüyor, ve soruyor: "Bu adama neden vurdun?" Temizlik işçisi cevap veriyor: "Efendim diyor, benim bir kastım yok ancak benim ayağımda nasır var, arkadaş geçerken ayağıma bastı, ben de refleks olarak bir tane vurdum" diyor. "Ama o arada merdivenlerden düştü, kafası gözü dağıldı." Polis bu sefer metro işçisine dönerek, ona soruyor: "Peki kardeşim sen niye vurdun?" Metro işçisinin cevabı ilginç: "Ben başladı zannettim, ondan dolayı vurdum" diyor. Yani devrim başladı zannettim...

Arkadaşlar, devrimin başladığının bazı referansları vardır. Biri, devrimi nerede başlatacağız ve hangi sınıfla başlatacağımızdır. Bir diğeri ise hangi tarihsel referansla hareket ettiğimizdir. Tarihsel referansımız Ekim Devrimi'dir.

Ekim Devrimi'ni şöyle değerlendirmek gerekir. Nasıl ki 19. yüzyılı anlamak istiyorsak Fransız Burjuva Devrimi'ne bakmamış gerekirse, 20. yüzyılı, 21. yüzyılı anlamak için de bakacağımız yer Ekim Devrimi'dir. Ekim Devrim'i bir referanstır. Ne zaman başlayacağımızı ve kimle başlayacağımızı gösteren tarihsel bir referanstır.

Peki Fransız Burjuva Devrimi ya da Fransız İhtilali ne demektir. Fransız ihtilali 1648-1688 İngiliz Burjuva Devrimi'nin devamıdır. İngiliz Burjuva Devrimi burjuvazinin ekonomik iktidarını ele geçirişini simgeliyorsa, Fransız İhtilali de burjuvazinin siyasal iktidarı ele geçirişini simgeler. Fransız İhtilali 19. yüzyılın bütün sınıf ilişki ve çatışkılarının göstergesidir. Aynı zamanda 1789, 1830-1848'lerdeki büyük ayaklanmaların habercisidir. 1789, 1830-1848 devrimler çağının, sokak savaşlarının, genel grevlerin, barikat savaşlarının göstergesidir. Bir anlamda 1789, 1830-1848'lerdeki devrimleri ve karşı devrimleri anlatır. Ve yine 1789' dan Paris Komünü'nü okumak mümkündür. 1789'a bakarsanız, Paris Komünü'nün bütün dinamiklerini görürsünüz. Bu 19. yüzyılın siyasal tablosu.

Peki 20. yüzyılı nasıl analiz edeceğiz veya 20. yüzyıla nasıl bakacağız? Bugünü nasıl anlayacağız. İşte bunun anahtarı ve

referans noktası Ekim Devrimi'dir. Peki Ekim Devrimi nedir? Bu deneyim, üzerinde çok konuşulan, çok şey söylenen bir deneyim olsa da en az anlaşılan ve kavranmayan tarihsel bir pratiktir.

Ekim Devrimi öyle birdenbire, aniden doğmuş, kendiliğindenci bir gelişme ya da bir devrim değildir. Arkasında 300 yıllık bir isyan geleneği vardır. Genellikle bu isyan geleneği üzerinde durulmaz. Ya da fazlaca bilinmez.

Ekim Devrimi'nin bir ayağı isyan geleneği, bir ayağı da kültürel mayalanmadır. Bu iki faktör Ekim Devrimi'nin beslendiği damarlardır. Bahsettiğimiz isyan geleneği nedir? 16. ve 17. yüzyılda başta Stanka Razin ve Pugaçev ayaklanmalarıyla, köylü isyanlarıyla Rusya sarsılır. Ardından 1825'lerde Dekabristler gelir, o muazzam romantik devrimciler... Arkasından iki dalga halinde Narodnikler gelir. 1870'lerde ve daha sonralarında... Bu süreçte sayısız legal ve illegal örgütlenmeler kurulur. Rus köylüsü eğitilir ve örgütlenir. Bu birikimler bir ayağa kalkışın, bir geleneğin göstergesidir. Ekim Devrimi, bu isyanlardan beslenir.

İkinci özellik kültürel boyuttur; hepimizin bildiği Çernişevskiler'dir, Puşkinler'dir, Turganyevler'dir, Herzenler'dir, Dostoyevskiler'dir ve Tolstoylar'dır. Yani başka bir Rusya arayışının ifadesi olan olağanüstü kültürel birikimler. İşte bu 300 yıllık hem kültürel boyut, hem de isyan geleneğinin harmanlanması, 19. yüzyılın sonlarında doğru Ekim Devrimi'nin zeminlerini örer. Şöyle düşünün, 300 yıl isyan ve kültürel gelenekle büyüyen Rus köylüsü 1900'ün başlarında artık işçidir. Nasıl bir işçi bu? Ataları isyancı olan, ataları Çarlık Rusya'sına kafa tutmuş, ayaklanmış kişiler... Kolektif bellekleri isyan ve ayaklanma anılarıyla dolu. 1905 Devrimi böyle doğar. Bu işçiler 1905 Devrimi'nin mimarlarıdır. 1917'lerin doğuş kaynakları da oralara dayanır. İlk olarak bunu belirteyim.

İkinci nokta da şu, Ekim Devrimi'ni ben kısaca şöyle formüle ediyorum, hem anlaşılması ve referansın kavranması anlamında...

Ekim Devrimi eşittir, 11. Tez artı Sovyetler'dir. Peki 11. tez

nedir? Marks'ın dediği gibi, 11. Tez'de "aslolan dünyayı değiştirmektir". Veya 11. tez eşittir "Tek yol devrim!" demektir. Diğer bir nokta ise Sovyetler'dir. Sovyetler, bizim üzerinde fazla durmadığımız, "unuttuğumuz" bir konudur. Sovyetler bizim nasıl bir komünizm istediğimizi ifade eder. Bir anlamda işçi demokrasisidir, işçi demokrasisinin nasıl olması gerektiğini gösterir. Sovyetler komünizmin mayalandığı alanlardır. Sovyetler sınıfın kendini ilga ettiği, kendini yok ettiği alanlardır. O zaman şöyle bir tanımlama yapabiliriz: Ekim Devrimi eşittir "Tek yol devrim!" artı Sovyetler.

Yani birincisi, "Tek yol devrim" sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkartmaktır. İkincisi, Sovyetler ise sınıfın kurucu gücünü açığa çıkartmaktır. Sınıfın yıkıcı gücünü neyle açığa çıkaracağız? Partiyle... Peki sınıfın kurucu gücünü neyle açığa çıkaracağız? Sovyetler'le... Eğer biz bu diyalektiği kurabilirsek, yolumuz açık olabilir.

Peki Sovyet denilen olay nedir? Sovyet, deyim yerindeyse, doğrudan demokrasi veya işçi sınıfının meclisidir. Yani sıradan bir insanın, Lenin'in deyimiyle bir aşçının bile devlet yönetimine katıldığı, sıradan bir insanın kendi kaderine hakim olduğu organizasyondur?

Peki Sovyetler gökten zembille mi indi? Hayır! Sovyetler'in kökleri 1896-1897'deki başta Petersburg ve Moskova'da gerçekleşen kitle grevleridir. Peki bu kitle grevlerinde ne olmuştur? Üç temel örgütlenme ortaya çıkmıştır. Grev komiteleri, işçi yardımlaşma dernekleri ve işçi temsilcileri. Bu üç taban örgütlenmesi, taban örgütlenmelerinin karakteristik özelliğinden dolayı bir müddet sonra sönümlenir. 1905'in Ocak ve Şubat grevlerinde yeniden doğar ve ileride Sovyetler'in çekirdeği olur.

Şimdi buradan çıkarsama yapalım. Demek ki, taban örgütlenmeleri öyle bir yapıdır ki, bu oluşumlarla hem bugüne müdahale edebiliriz, hem de geleceği kurabiliriz. Görüldüğü gibi devrimci durumlarda bu taban örgütlenmeleri Sovyetlere dönü-

şüyor. Yani siz bugünden sınıfa müdahale ettiğiniz an, sınıfı şekillendirdiğiniz an, sınıfı kolektif bir özne haline getirdiğiniz an aynı zamanda bugünden geleceği kuruyorsunuz. Bu taban örgütlenmeleri devrimci durumlarda Sovyetlere dönüşüyor. Ve sizin nasıl bir komünizm istediğini ortaya çıkıyor.

Yine Rus işçi hareketine dönersek, 1900'lerin başında Rus işçi hareketi siyasallaşmaya başlamıştır. 1901'de Rus işçi hareketinin siyasallaşmasını engellemek amacıyla Zubatovist sendikacılık veya polis sendikacılığı devreye sokulur. Amaç sınıfın siyasal mücadelesini engellemektir. Sınıfı ekonomik mücadele içine hapsetmektir. Zubatovist dernekler kurulur ve yayılır. Dernekler kısa zamanda 50 bin işçiyi kapsar. Zubatovist sendikacılığın adı Moskova gizli polis şefinden gelir. Adı Zubatov'dur. O kurmuştur. Amaç sınıfın mücadelesini ekonomik mücadeleyle sınırlamaktır. Ama işçi hareketinin politikleşmesiyle dernekler tasfiye edilir. Arkasından Gapon gelir. Eksantrik bir adamdır papaz Gapon. Önce işçi yardımlaşma dernekleri kurar. Okhrana'nın dikkatini çeker ve gizli servis bu adamla da bağ kurar. Gapon'u yönlendirmeye başlar. Gaponist dernekler kurulur. Kısa zamanda sayıları 11'e ulaşır. Derneklere üyelerin sayısı ise 20 bin'dir.

Aynı zamanda Rus-Japon savaşının olduğu dönemdir. Siyasal ve ekonimik kriz derinleşmektedir. Yıl 1905'dir. Devrimin kalbi olan, o zamanlar 12 bin işçinin çalıştığı Putilov fabrikasından bir gurup işçi işten atılır. İşten atılanlar Gaponist derneklere üye olan işçilerdir. Gaponist derneklere giderler derler ki: "Biz işten atıldık ne yapabiliriz?" Gapon bir bildiri hazırlar. Bildirideki talepler naiftir. Atılan işçiler işe geri alınsın, ücretler iyileştirilsin, sağlık sorunları çözülsün gibi... Fakat yapılan toplantılara sosyalistler de katılmaktadır. Menşevikler ve Bolşevikler toplantılarda yer alır ve işçileri etkilerler. Bu kadrolar bildiriyi siyasal bir bildiriye dönüştürürler. Gapon ister istemez, işçilerle Kışlık Sarayı'na yürümek durumunda kalır. Bildiğiniz, tarihe "kanlı Pazar" diye geçen olay yaşanır. Bildiriye imza atanların sayısı 135 bindir.

Çar'a "şikayete" giden işçilerin sayısı ise 200 bindir. Amaç şudur: Çar olarak bizim sizden bir şikayetimiz yok. Ama bu sorunları yaratan bürokratlar ve aristokratlardan şikayetçiyiz. Fakat gelişmeler hiç de beklendiği gibi olmaz, kışlık Sarayı'nın damlarından işçi sınıfı taranır, binlerce işçi ölür, "Kanlı Pazar" gerçekleşir.

Bu gelişme 1905 devriminin başlangıcı ve çar efsanesinin sonudur. Ocak ve Şubat grevleri başlar. 150 bin işçi grevdedir. 1896'daki taban örgütlenmeleri yeniden doğar. Gelişmeler 1905 Devrimi'nin doğuşunu müjdeler. Ardından Mayıs grevleri yaşanır. Bu grevler ekonomik temellidir. Ekim grevleri ise işçi hareketinin siyasallaşmasını gösterir. Ve 1905 Sovyetleri doğar. İlk olarak Petersburg'da işçi sovyeti kurulur. Sovyetler, Rus işçi sınıfının yarattığı, dünya işçi sınıfına armağan ettiği organizasyonlardır. Peki Sovyetlerin arka planı neydi? Arka planı taban örgütlenmelerine dayanıyordu. Taban örgütlenmeleri işçi sınıfının doğrudan, kendi yaratıcılığıyla ortaya çıkardığı örgütlenmelerdi. Sınıf mücadelesinin sertleştiği ve devrimci durumun olduğu koşullarda ne oluyordu bunlar? Sovyetlere dönüşüyordu.

Aynı deneyim 1917 Şubat'ında yeniden yaşandı. 1917 Şubat'ına yine Putilov fabrikasında işten atılmalar ve grevler gündeme gelmiştir. Ayrıca 1905 Kanlı Pazar'ının yıl dönümü büyük bir gösteriye dönüşür. 100 binler sokaktadır. Bu gelişmeyi dünya emekçi kadınlar günü izler. Birden grev dalgası Rusya'yı sarar. Grevler genel gereve, genel grev genel ayaklanmaya dönüşmeye başlar.

Çarlık otokrasisi artık tarumar olmuş, çökmüştür. Çar tahtını bırakır. Şubat ayından itibaren Sovyetler kurulmaya başlar. 1905 Sovyetleri kitle hareketinin sonucunda doğarken bu Sovyetler, devrimden sonra doğar. Kısaca Sovyetler hem 1905'te, hem de 1917'de yer altından aniden, kendiliğindenci bir şekilde ortaya çıkan, devrimin gerçek ve sahici yapılarıdır. Bir de aynı dönemlerde 1917'lerde ortaya çıkan ve pek üzerinde durulmayan bir işçi örgütlenmesi vardır. Adı "fabrika komiteleri"dir. Fabrika komite-

leri yine sınıfın yaratıcı gücüyle ortaya çıkan yapılanmalardır. Sınıf bu komitelerin adını kendi koyar. Adı nedir? "Devrimin Çocuğu"dur.

Kısacası Ekim Devrimi'nde iki temel organı vardır: Sovyetler ve fabrika komiteleri. Peki bunlar neyi gösteriyordu? Nasıl bir komünizm istediğimizi, nasıl bir sosyalizm istediğimizi... Ve bu oluşumların hepsi sınıfın öz örgütlenmesi, sınıfın geleceği kurduğu örgütlenmelerdi. Kökleri nereye dayanıyordu? Taban örgütlenmelerine.

Ekim Devrimi'nin bir diğer boyutu 11. tezdi. Peki 11. tez neydi? 11. Tez "Tek yol devrim" demekti. Şimdi burada bir kimliği görürüz. Bu kimliğin adı Lenin'dir.

Lenin ilk defa teorik olarak mücadelesini Narodnizme karşı yürütür. Narodnizm, köy komünlerini esas alan bir devrim stratejisine sahiptir. Narodnikler derki, Rusya'da kapitalizm yaşanmadan komünizme geçilebilir. Marks ve Engels'le tartışmalar yürütülür. 1870'lerden sonra Marks Rusya üzerine düşünmeye başlar. Yazışmalarda Engels, Rusya'da devrim olabilir, komünizme geçilebilir. Ama bu batıda gelişecek devrimlere bağlıdır der. Ardından Komünist Manifesto'nun Rusya baskısında Marks şunu söyler: Rusya'da devrim şansı vardır. Yani Avrupa'da devrimi beklemeye gerek yoktur" der. Kısaca Narodnik hareket iki ustanın referans ve otoritesiyle hareket etmektedir. Ama 1894'de Lenin diye bir kimlik ortaya çıkar ve yazdığı kitap şudur: "Halkın dostları kimlerdir?" Arkasından 1898'de "Rusya'da kapitalizmin gelişmesi"ni yazar. Bu iki kitap aslında Lenin'in tarih tezidir. Özü şudur: Rusya'nın izleyeceği yol kapitalizmdir, devrimin dayanacağı sınıf ise işçi sınıfıdır. İşçi sınıfı der ve vurgusunu partiye yapar. Kısaca 11. tez bir anlamda Lenin'in momentlerin teorisyeni olduğunu göstermektedir. Yani, "Tek yol devrim" hem ekonomik, hem siyasi, hem ideolojik momentlerin bütünselliğini ifade eder.

Lenin parti anlayışını "Ne yapmalı?"da ortaya koyar. Bu kitap aynı zamanda ekonomizmle mücadeleyi anlatan bir kitaptır. Bir

anlamda Bolşevik partinin teorik mimarisinin kurulduğu kitaptır. Nedir Lenin'in parti anlayışı? Dar devrimciler örgütüdür ve öncü partidir. Yani her koşula ve şarta uyum sağlayan ve volantrizmin konsantre gücü olan bir yapı. Yani Rusya'nın özgün şartlarını gören ama maddi şartlara teslim olmayan, o maddi şartları yıkan güç...

Peki Lenin örgütlenme ve çalışma tarzını nasıl ortaya koyar? Örgütlenmenin esası fabrika komitelerine dayanmaktadır. Çalışma tarzı ise sınıfla bütünüyle organik bağ kurmaktır.

Bunları neden vurguluyorum? Yine konuşmanın başına dönecek olursak, Ekim Devrimi neydi? Ekim Devrimi 11. Tez artı Sovyetler'di. 11. Tez neydi? "Tek yol devrim!"di. "Tek yol devrim!" demek? Sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkarmak demekti. Peki sınıfın yıkıcı gücünü kim açığa çıkartacaktı? Parti açığa çıkartacaktı. Peki sınıfın kurucu gücü neydi? Sovyetler'di. Sovyetler neye dayanıyordu? Taban örgütlenmelerine dayanıyordu.

Demek istediğim şu: Bir parti kendine komünist diyorsa nerede olması gerekir? Referansımız Lenin ise, nerede olmamız gerekiyor? Sınıfın içinde olmak gerekiyor. Sınıfın organik parçası olmak gerekiyor. Birinci tespit bu.

Peki ne yapacağız? Sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkaracağız. Peki bugünden sınıfı nasıl örgütleyeceğiz? Taban örgütlenmeleriyle örgütleyeceğiz. Neydi Sovyetler'in başlangıcı? Taban örgütlenmeleriydi. Devrimci durumda bu taban örgütlenmeleri ne oluyordu? Sovyet oluyordu. O zaman neyi savunuyoruz? Demek ki 21. yüzyılın Bolşevizmi nasıl yaratılacak? Taban örgütlenmelerini kuranlar, sınıftan öğrenenler, sınıf içinde örgütlenmeyi esas alanlar ve sınıf devrimciliği yapanlar 21. yüzyılın Bolşevizmini kuracaklar. Bu anlamda sınıfı devrimin kurucu özenesi olarak görenler ancak komünist olabilirler. Buna hak kazanabilirler. Burada referansımız Leninizm'dir.

Demek istediğim şu arkadaşlar. Yeni dönemde doğrudan yönelinmesi gereken odak sınıf olmak zorunda. Sınıfla dirsek

teması kurmak değil. Sınıfla organik ilişki kuran ve bugünden taban örgütlenmelerini esas alan, ama gelecekte de bu taban örgütlenmelerinin sınıfın kurucu gücüne dönüşeceğini bilen ve bugünden taban örgütlenmeleriyle sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkartmaya çalışan bir örgütlenme ve çalışma tarzını önümüze almak zorundayız. Bu da Leninist örgütlenme tarzıdır.

Son olarak bir örnekle bitireyim. Diyalektik muazzam bir şeydir ve hayatın kendisidir. Afganistan'da bir Taliban komutanı bilmeden diyalektik bir vurgu yapmış. Son sözümü Taliban komutanının sözünü, değiştirerek söylemek istiyorum. Taliban komutanı ABD ile savaşırken, "onlar ancak saati kazanabilirler, zamanı kazanacak olan biziz" diyor. Ben de bunu değiştiriyorum: "Burjuvazi ve sermaye ancak an'ları kazanabilir, zamanı devrimciler, komünistler kazanacaktır."

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı:08-47 / Kasım 2008)*

Volkan Yaraşır'ın Parti etkinliğinde yaptığı konuşma...

Devrimin imkanını örgütlemek ya da devrimi güncelleştirmek!

Merhaba,

Aranızda olmaktan son derece coşkulu ve kıvançlıyım. Önce Alaattin arkadaşın katledilmesinden dolayı hepimizin başı sağ olsun. Yaşasın devrim ve yaşasın komünizm.

Konuşmamı kapitalizmin doğası, kapitalist kriz, krizin sonuçları ve olası gelişmeler üzerine yapacağım.

Kapitalist sistemde emekle sermaye arasındaki çelişki, hepinizin bildiği temel çelişkiyi gösterir. Ayrıca bu çelişkinin yanında bir de sermayeyle sermeye arasında çelişki vardır. Emekle sermaye arasındaki çelişki antagonist içeriktedir. Sermayeyle sermaye arasındaki çelişki ise rekabetle kendini dışa vurur. Bu iki çelişki kapitalist sistemin doğasını açığa çıkarır. Bu doğanın anlaşılması bir başka bağlamda kapitalist krizlerin anlaşılması demektir.

Kriz kapitalist sistemin ruhuna ve doğasına içkindir. Kriz, kapitalist sistemin ontolojisinden kaynaklanır. Kendisi toksin ya da zehirli bir varlık olan kapitalizm sürekli krizler üretir. Kriz bir başka bağlamda kapitalizmin gelişme biçimidir.

Kapitalizmin işleyişini ve ruhunu şöyle tanımlayabiliriz: Bir, kapitalist sistemde işçiler çalışır, üretir, bütün değerleri yaratır ama üretim araçlarına sahip değildir, bundan dolayı fakirdir. Ser-

maye ya da burjuvazi üretmez, çalışmaz ama üretim araçlarına sahiptir ve ondan dolayı zengindir. Veya bir başka ifadeyle kapitalist sistemde üretim kolektiftir, üretim araçları ise özel mülkün elindedir. Üretim araçlarını elinde bulunduran sermaye tüm değerlere el koyar, gasbder, üretimin kaderini belirler. Özel mülk kapitalizmin varoluşudur. İki, kapitalist sistemde üretim insan için yapılmaz, üretimin tek bir amacı vardır: Üretim kâr, kâr ve daha fazla kâr için yapılır. Teorik bir tanımla kapitalist sistemde kullanım değeri değil, değişim değeri belirleyicidir. Ya da kapitalizmin temel çelişkisi kullanım değeri ve değişim değeri arasındadır. Tarihte gerçekten kıtlıktan dolayı insanlar aç kalmışlardır. Fakat kapitalizmde insanlar bolluktan dolayı açtırlar. Bu sistemin paradoksu değil, sistemin tabiatından kaynaklanır. Çünkü kapitalist sistemde tüm ürünler metadır ve pazar için üretilir. Örneğin yakın dönemde yaşanan pirinç krizi bunun somut göstergesidir. Kriz, dünya pazarında pirincin olmadığından dolayı değil, tam tersine pirinç bol olmasına rağmen istenen fiyattan satılamamasmdan dolayı yaşanmıştır. Üçüncü olarak, sermayenin organik yapısı bize kapitalizmin yapısı hakkında fikir verebilir. Ne demektir sermayenin organik yapısı? Aslında canlı emek ile cansız emek arasındaki orandır. Canlı emek kimdir? Canlı emek sizsiniz, yani işçi sınıfı. Cansız emek kimdir? Makineler ve teknolojidir.

Sermaye hiçbir zaman canlı emeğe yatırım yapmaz. Yani kime yatırım yapmaz? Size yatırım yapmaz. İşçiyi aç ve işsiz bırakır. Peki neye yatırım yapar? Cansız emeğe yatırım yapar. Peki onu neden yapar? Başka bir sermaye grubuyla hesaplaşmak ve rekabet etmek için yapar.

Konuşmanın başında bir tanımlama yapmıştık. Ne demiştik? Kapitalist sistemin doğasında iki çelişki vardır. O çelişkilerden bir tanesi sermaye ile emek arasındaki antagonist çelişkiydi. Diğeri sermaye ile sermaye arasındaki rekabet esaslıydı çelişkiydi. Sermayenin canlı emeği aç ve işsiz bırakması veya başka bir tanımlamayla daha fazla sömürmesi, aslında antagonist çelişkinin bir

yansımasıdır. Sermayenin teknolojiye yatırım yapması ya da mekanizasyona yönelmesi, yani cansız emeğe yatırım yapması ise iki sermaye grubu arasındaki rekabetten kaynaklıdır.

Peki bu süreç nasıl sonuçlanır? Cansız emeğe yapılan yatırımla birlikte, zamanla mal birikir, birikir, birikir, ama malı alacak kimse yoktur. Malı kim alacak? Malı işçi sınıfı ve emekçiler alacak. Çünkü işçi sınıfı bir sermaye grubu için işçidir, yani bir patron için işçidir, öbür sermaye için müşteridir. Açsınız ve işsizsiniz, mal yığılmış ama malı alan kimse yok. Peki burada ne ortaya çıkar? Kriz ortaya çıkar. İşte kapitalizmde fazla üretim eksik tüketim krizinin kaynağı budur. Yani yaşadığımız kriz budur. Fazla üretim eksik tüketim neye ilişkinmiş? Demek ki kapitalizmin doğasıyla ilişkinmiş. Neye bağlıymış? Kapitalizmin ruhuna bağlıymış.

Bu krizde altını çizeceğimiz bir nokta daha var. Bu krizin tek nedeni salt mal yığılmasından, malın satılmamasmdan kaynaklanmıyor. İkinci bir etken daha var. Mal istenen fiyatta satılmıyor, istenen kâr marjı elde edilemediğinden dolayı kriz yaşanıyor.

Kâr oranlarındaki düşme eğilimi veya bir başka ifadeyle "yasası", bu sonuçların doğmasının temel nedenidir.

Buradan kapitalist kriz tiplerine girebiliriz. Kapitalizmde başlıca iki kriz tipi vardır. Bu kriz tiplerinin özelliklerine bakalım, yaşadığımız krizin tanımını siz yapın. Birinci kriz tipini kısa çevrimli kriz diye de adlandırabiliriz. Bu krizlerin bazı başat özellikleri var. Bir, kısa dönemli yaşanıyor. İki-üç yılı kapsıyor. İki, tek sektörde, ağırlıklı olarak finans sektöründe yaşanıyor. Üç, lokal ya da bölgesel düzeyde gerçekleşiyor.

Emperyalizm çağı öncesinde, 19. yüzyılda bu krizler aşağı yukarı sekiz ile on yıllık periyotlarla kendini dışarı vururdu. Emperyalizm çağında, sermaye ihracının uluslararasılaşması ile birlikte farklı bir karakter taşımaya başladı. 1982 Avrupa para krizi, 1987 ABD borsa krizi, 1993 Sterlin krizi, 1994 Türkiye-Meksika krizi, 1997-98 Doğu Asya krizi, 1998 Rusya-Brezilya krizi, 2001 Türkiye-Arjantin krizi, bu kriz tipine örnektir. Bunlar kısa çevrimli

krizlerdir. Ve böyle krizlerde sermaye kendini yeniler, rektifiye olur. Sermaye veya kapitalizm zehirli bir varlıktır, krizle kaosunu, anarşisini ve toksinlerini atar.

Şimdi soruyorum. Bu kriz kısa çevrimi bir kriz mi? Tek sektörde mi başladı kriz? Evet finans sektöründe başladı ama hızla uluslararası çapta reel sektörü sardı. Peki lokal mi? Hayır. Bir ülkeden başladı, tüm ülkeleri dalgasal bir şekilde sarstı ve etkiledi. Peki kısa dönemli mi? Daha bilmiyoruz ama veriler uzun dönemli olduğunu gösteriyor. Şu andaki verilerle bile bu krizin kısa çevrimli bir kriz olmadığı ortadadır.

Kapitalizmde ikinci kriz tipi ise büyük bunalımlar ve buhranlardır. Kapitalizmin 500 yıllık tarihinde böylesine krizler üç defa yaşanmış. Bu krizlerin de bazı temel özellikleri bulunuyor. Birinci özelliği, bu krizlerin küresel düzeyde gerçekleşmesidir. Yani lokal düzeyde/bölgesel düzeyde değil. Yaşadığımız kriz küresel düzeyde bir kriz değil mi?

İkinci özelliği böylesi krizlerde bir senkronizasyon süreci yaşanır. Senkronizasyonun da iki boyutu bulunuyor. Birinci boyut, senkronizasyon sektörden sektöre yansıyor. Ayrıca ülkeden ülkeye sıçrıyor. Yaşadığımız kriz sektörden sektöre yansımadı mı? Yansıdı. Ülkeden ülkeye yansımadı mı? Yansıdı. Senkronizasyonun ikinci boyutu ise krizin farklı krizlerle bir arada yaşanmasıdır.

Arkadaşlar, şu an somut olarak bir uygarlık krizi ile, makine ile kendini ifade eden bir "uygarlığın" kriziyle karşı karşıya değil miyiz? Hedonizmle, bencillikle, tüketim terörüyle kendini dışa vuran bir "uygarlık" krizi ile, yani kapitalist "uygarlığın" kriziyle karşı karşıya değil miyiz? Evet öyleyiz. Ayrıca 2007-2008'de Bangladeş'ten, Mısır'a, Mısır'da Haiti'ye kadar dünyayı saran gıda krizi ile karşı karşıya değil miyiz? Objektif olarak yeni gıda ayaklanmalarının zeminleri yok mu? Evet var, bugün her an patlaması muhtemel gıda krizleriyle karşı karşıyayız.

Bugün kapitalist sistemin yarattığı ekolojik kriz, bırakın insanları, tüm dünyanın sonunu hazırlamaktadır. Artık ekolojik kriz,

bütün yıkıcılığıyla ortadadır.

Ayrıca emperyalist özneler arasında bir hegemonya krizi yaşanıyor. BOP'un her değişik evresi özünde ABD emperyalizminin hegemonyasını restorasyon çabaları değil mi? Kısaca komplike ve konsantre bir krizle karşı karşıyayız. Bu da büyük bunalımların ikinci özelliğidir.

Üçüncü özelliği ise, büyük bunalımların hızlı deforme edici niteliğidir. Yani kriz başlar, üretim inanılmaz derecede dibe vurur. Krizle birlikte merkez ülkelerde ve periferide de ticaret ve sanayi sektörlerinde önemli düşüşler yaşandı. Türkiye'den somut bir örnek vereyim size. Ekonomi 2009 yılının ilk çeyreğinde 13.8 küçüldü. Türkiye tarihinin en büyük düşüşünü oluşturdu. Yalnızca II. Dünya Savaşı'nda bu oran %15 civarındaymış. Birçok ülkede ticarette ve sanayide benzer gelişmeler yaşandı. Büyük bunalımların bir başka özelliği ise uzun bir dönemi kapsamasıdır. Bu 10 ila 15 yıl arasında gerçekleşebilir.

O zaman yaşadığımız krizin tanımını yapabiliriz. Bir kere yaşadığımız krizin kısa çevrimi bir kriz olmadığı ortadadır. Yaşanan büyük bunalımdır. Evet, bu tespiti yaptık. Ama yetmiyor. Zira siz büyük bunalım tahlilini yaptığınız an olay değişir. Çünkü büyük bunalım tahlilini yaptığınız an kapitalizmin üretim tarzının tartışıldığı andır. O zaman büyük bunalım tahlilini yapmak demek, aslında bir başka düzlemde ideolojik-teorik Rönesans'ı işaretlemelidir, politik-pratik bir cüreti ifade etmelidir. Yani bu tahlil ideolojik-politik bir Rönesans'ın ve politik-pratik bir cüretin göstergesi olabilmelidir.

Maalesef Türkiye solu krizi bu manada kavramadı. Veya anlamadı ve halen de anlamıyor. Büyük bunalım tahlilinin önemini tarihte yaşanan örneklere bakarak anlayabiliriz. Elimizde üç tane örnek var, bu örneklere bakarak hem Almanya gibi metropol ülkelerde, hem de bizim gibi ülkelerde ne yaşanacağını görelim. Birinci örnek 1873-93 krizi, yani birinci büyük bunalım. Peki 1873-93 krizi nedir? 1873-93 krizi tekel öncesinden tekele geçiştir. Ar-

kasında ne var? Arkasında muazzam bir sınıfsal antagonizma bulunuyor. 1830-1848 Devrimleri, 1864 Birinci Enternasyonal, 1871 Paris Komünü... Bu dalga zaten kapitalizmi kıskaç altına almıştır ve bunalım her an patlamaya hazırdır. 1873'te büyük bunalım patlar. 1873-1893 krizi yaşanır. Bu dönem kısaca serbest rekabetten tekelci döneme, emperyalist çağa geçiş dönemidir.

Peki neler yaşanmıştır? Bir kere üretim tekniği değişmiştir. Pre-Taylorizmden Taylorizme geçilmiştir. Nedir Taylorizm? Taylorizm bilimsel işbölümüdür, maksimum kâr elde etmeyi, maksimum artı-değer yaratmayı hedefleyen bir üretim tekniğidir. Taylorizm şöyle de tanımlanabilir: İşçi bu çalışma rejiminde makinenin bir nevi uzantısıdır. Ayrıca 1870'lerde İngiliz sömürgeciliği hızla inisiyatif kaybetmeye başlamıştır. Kapitalist ülkeler arasında rekabet inanılmaz boyuta ulaşmıştır. Anlaşılacağı gibi büyük bunalımlarda kapitalizm formasyon değişimi içine girer. Üretim tarzında ve çalışma rejiminde bir dizi değişiklikler yaşanır. Bağlantılı olarak yeni enerji kaynaklarına yönelinir. Buhar enerjisinden elektrik enerjisine geçiş bunun göstergesidir. Zamanla emperyalist özneler arasındaki kutuplaşma en uç noktaya ulaşır, çatışkılar başlar, Rosa Luxemburg'un deyimiyle düzeltici savaş yaşanır. 1873-93 krizinin somut yansıması nedir? Birinci paylaşım savaşıdır, dünyanın paylaşılmasıdır. Bu tablo birinci büyük bunalımın genel bir tablosudur.

İkinci büyük bunalım 1929-1939 krizidir. Sınıfsal antagonizma kendini en net biçimde Ekim Devrimi'yle dışa vurdu. Ekim Devrimi'nin muazzam dalgası hızla kıta Avrupa'sını sararak, Avusturya'dan Almanya'ya, Macaristan'dan İtalya'ya kadar birçok ülkede devrimci durum ve işçi konseyleri deneyimleri yaşanmasına yol açtı. Bu fırtına işçi devrimlerinin yenilgisiyle sonuçlandı. 1926'da İngiltere'deki büyük grev, devrimci dalganın geri çekilmesinin sonuçlarından biridir. 1936 İspanya iç savaşı birinci sol dalganın kırılışını simgeler.

İşçi hareketlerinin yenildiği iki ülkede, 1920'de İtalya'da, 1933'te Almanya'da faşizm iktidara geldi. Karşı devrimci dalga

İtalya'dan Almanya'ya ve İspanya'ya kadar yayıldı.

Bağlantılı olarak üretim tekniğinde bir dizi değişiklikler yaşandı. Taylorizm'den Fordizm'e geçildi. Fordizm ne demektir? Özetle işçinin makinenin dişlisi, makinenin vidası olması ve makinenin "aklına" göre hareket etmesidir. Amaç karı maksimuma ulaştırmaktır.

Aynı dönemde emperyalist özneler arası çatışkı da en uç noktaya ulaşır. Sonuçta II. Paylaşım Savaşı başlar. Rosa'nın deyimiyle yeni bir "düzeltici savaş".

Yaşadığımız krizin tarihsel kökleri 1970'lerin başına dayanmaktadır. Bu tarihte başlayan kriz, uzun bir resesyon evresinden sonra, 2008'de başka bir evreye, depresyon evresine geçti. Peki daha önce neden depresif karakteri ortaya çıkmadı? Aslında hepimiz, biz yaş kuşağı nedenlerini yaşayarak gördü. Bildiğiniz gibi bu dönemde reel sosyalizm çöktü. Sonuç olarak 1,5 milyar insan kapitalist sisteme entegre oldu. Giydiğiniz spor ayakkabının, tişörtün menşeine baktığımızda Çin, Vietnam, Kore yazdığını görürsünüz. Dün bu ülkeler reel sosyalist kampın içindeydi. Şimdi kapitalizmin yeni atölyelerine dönüştüler.

Yine bu süreçte ne oldu? Sosyal devlet ilga edildi. Anlattığımız bu olgular kapitalist sisteme muazzam olanaklar sağladı. 1974 ila 2008 arasında kapitalist krizin depresif bir şekilde dışa vurumu engellendi. O zaman tanımı yapalım: 1970'lerin başından 2008'lere kadar geçen süre krizin resesyon aşamasıdır. 2008'de başlayan nedir? Krizin depresif aşamasıdır.

Bu dönemde sistematik bir karşı devrim olan neo-liberal politikalar hayata geçirildi. Sınıfın her düzeydeki örgütlenmesi dağıtıldı. Maksimum kâr hedeflendi. Yeni üretim teknikleri devreye sokuldu. Fordizm'den, post-Fordizm'e geçiş bunun bir yansımasıydı. Post-Fordizm ne demek? Post-Fordizm işçinin salt emeğini değil, aklını, ruhunu da makineye vermesidir. Taşeronlaşmadır. Atipik çalışmadır. Fason üretimdir. Esnek üretimdir. Güvencesizliktir. Bundan kötü çalışma rejimi olur mu? Biraz sonra anlatacağım, evet

olur. Ayrıca Rosa'nın "düzeltici savaşları" bu dönemde bölgesel savaşlar olarak yaşandı. Ruanda'da, Irak'ta milyonlarca insan öldürüldü. Yugoslavya bir kan gölüne çevrildi. Afganistan'da katliamlar sürüyor. Aslında paylaşım savaşları bir başka biçimde, bölgesel savaşlarla kendini gösteriyor.

Kısaca, eğer bu kriz çözümlediğimiz anlamda büyük bunalımsa, buhransa, ki elimizdeki veriler bunu gösteriyor, böylesi krizlerde iki olasılık ortaya çıkar: Birinci olasılık katastroftur, ikinci olasılık imkandır, devrimin imkanıdır.

Eğer işçi sınıfı örgütlüyse, siyasal öncüsü örgütlüyse, devrimin imkanı doğar. Fakat işçi sınıfı örgütsüzse, siyasal öncüsü örgütsüzse, ne yaşanır? Katastrof, yani felaket.

Türkiye'de şu anki resmi rakamlara göre 3.2 milyon sayılabilen işsiz bulunuyor. Sayılamayan işsiz sayısı 3 milyon civarında. Toplam işsiz sayısı 6.5 milyon olduğu söyleniyor. Krizin başlamasından bu yana atılan işçi sayısı 1 milyonu geçti. Yani toplam işsiz sayısı 7.5-8 milyona ulaşmış durumda.

ILO 2010 yılında işten atılanların dünya çapındaki sayısını 51 milyon olarak açıkladı. IMF ve Dünya Bankası'nın İstanbul toplantısında bu sayı 59 milyona yükseltildi. Bunu ben söylemiyorum, uluslararası sermayenin en temel kurumları açıklıyor. Yine IMF ve Dünya Bankası'nın başkanları krizin yaşanacağı her yılda 90 milyon insanın açlık sınırında yaşamaya mahkum olacağını söyledi. Ayrıca bazı 3. dünya ülkeleri arasında savaşların kaçınılmaz olduğu belirtildi.

Katastrofik tablo ortaya çıkmaya başladı. 2010 yılında Türkiye'de 1-1.5 milyon insanın işten atılacağını tahmin ediyorum. Bu verileri bir araya getirirsek aşağı yukarı 10 milyon işsizle karşı karşıyayız. Bence dünya çapında ve Türkiye'de bu işsiz yığınlar siyasal süreci önemli derecede etkileyecek.

Peki bu kitle nasıl bir karaktere sahip? Eğer işsizler üst kimliklerinin, yani işçi olduklarının farkında değillerse, davranış ve yönelimleri nasıl şekilleniyor?

Arkadaşlar, bu kitlenin özelliklerini şöyle tanımlayabiliriz: Bu kitle en başta umutsuzdur ve geleceksizdir. Bundan dolayı hızla ötekileştirir. Yani derki "ben Almanım, işsiz kaldım, niye işsiz kaldım? 'Kara kafalılar' işimi aldı, yani göçmen işçiler ya da Türkler aldı. Göçmenler veya Türkler olmasaydı ben işsiz kalmayacaktım". Ben geçtiğimiz ay Avusturya'daydım. Bir dizi işçi toplantısına katıldım. Avusturya'da neo-faşist parti göçmenlere yönelik sistematik anti propaganda yapıyor. Irkçı ve göçmen düşmanı politikalar izliyor. Göçmenlerin Avusturya'dan gitmesiyle işsizlik sorununun çözüleceğini ileri sürüyor. Ve bu propaganda son seçimlerde etkili sonuçlar verdi. Neo-faşistler oylarını son derece arttırdı.

İşsiz kitleler üst kimliğinin farkında değilse, hızla ötekileştirir. Ayrıca bu kitlenin bir başka özelliği hızla mobilize oluşudur. Çabuk harekete geçer ve ajite olur. Bunun yanında bu özelliklerini pekiştiren reaksiyonellikleridir.

Ben profili bir yerden tanıyorum; Wilhelm Reich bu ruh halini, faşizmin kitle ruhu olarak tanımlar. Şimdi objektif olarak böylesi bir süreçle karşı karşıyayız. Avusturya'da neo-faşist partilerin oylarını arttırması, benzer gelişmelerin Avrupa'nın bir dizi ülkesinde yaşanması tesadüfi değildir. Bu kapitalist krizin sarsıcı ve yıkıcı etkilerinin sonucudur. Çünkü faşizm umutsuzluğun üzerinden örgütlenir.

Türkiye'ye dönersek, eğer bu 10 milyon kişi işçi sınıfının organik gücü gibi hareket etmezse, üst kimliğiyle davranmazsa, benzer katastrofun Türkiye'de yaşanması kaçınılmazdır. Söylemek istediğimi daha net ifade edeyim. Afganistan'a bir süre önce 1200 asker yollandı. Bu sayıya 1700 asker daha eklenecek.

Türkiye Cumhuriyeti Neo-Osmanlıcılık diye de tanımlanan bir politika izliyor. Neo-Osmanlıcılığın özü şudur: BOP + Çin çalışma rejimi. Türkiye bölgenin yeni dizaynı ve yeniden yapılanmasında direkt aktör olmaya, kendi deyimiyle "stratejik ülke", "mihver ül-ke" olmaya çalışıyor. Ben buna IV. BOP dönemi diyorum. IV. BOP şuna dayanıyor: ABD açık işgal politikalarını re-

zervde tutarak Ortadoğu'dan çekiliyor. Ortadoğu'da 50 bin kişilik bir askeri karargah kuruyor. Enerji yolları ve kaynaklarını kontrol etmek amacıyla bölgede kendi yerine savaşacak, kendisinin "uç beyi" olacak ülkeleri öne çıkarıyor. Kim bu ülkeler? Türkiye, Kürt Federe Devleti, Mısır ve İsrail. İşte bu konjonktürde Kürt açılımını değerlendirin. Yani bölge yeniden dizayn edilirken Kürt açılımının oturduğu bağlam burasıdır. Yani jeo-politik bir bağlantı.

Uç beyi ne işe yarar? Uç beyi Osmanlı imparatorluğu ve Selçuklularda savaşa giden ilk güçtür. Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti'nin Ermenistan'la teması, Afganistan'a asker yollaması, Suriye, Irak ve İran'la kurulan yeni ilişkiler bir yere oturmaktadır.

Bu uç beylerinin savaşması gerekiyor. Afganistan'a 1200 asker yollandı, 1700 asker daha yollanacak. İşsiz sayısının 10 milyona ulaşması bekleniyor. Bu kitle nerede kullanılabilir? Verin 500 Dolar, bu insanların nereye gideceği bellidir. Afganistan'da savaşmaya gider. O zaman bu işsiz kitlenin bir başka düzlemde neo-lejyoner olması beklenebilir. Lejyoner ne demek? Paralı asker. Emperyalizmin paralı askeri.

Bu dış politikadaki şekilleniş. Peki iç politikada ne olacak? Veriler ortada. Bu kitleyi bir yerden tanıdığımızı ifade etmiştik. Örneğin bu ülkeden tanıyoruz. 1926'da Almanya'da bu kitle Beyaz Gömleklilerdir. Aynı kitle İspanya'da falanjdır, İtalya'da Kara Gömleklilerdir. Yine aynı kitle Wilhelm Reich'ın "Dinle Küçük Adam"ıdır. Yani faşizmin militanıdır.

Hızla ötekileştiren, hızla mobilize olan, reaksiyonel özellikler gösteren bu kitle ne yapar? Ülkede herhangi bir işçi direnişi olduğunda, herhangi bir muhalefet geliştiğinde buralara yönelecek ve saldıracaktır.

Nereden mi biliyorum? Yine sol okuyamadı. Yaşanan Sabra Tekstil pratiği var. Sabra Tekstil'de son derece demokratik bir hak olan bildiri dağıtılmasına karşı patron, mafya, resmi ve sivil güçler devreye girdi. Arkadaşlarımıza saldırdılar. Aslında Sabra Tekstil mikro bir örnek. Sınıf hareketinin bundan sonra yaşayacağı

olası gelişmeleri işaret ediyor.

İşsiz yığınların sınıfa karşı kullanılması, para-militer bir güç olarak devreye girmesi muhtemeldir. İşte katastrofun bir başka yönü.

Büyük bunalımlar bu katastrof boyutunun yanında, tarihin büyük imkanlarını da yaratmaktadır. Nedir bu imkanlar? Mesela artık kapitalist devletin niteliği ortadadır. Kitlelere bu niteliği kolayca anlatabiliriz. Yani devletin sermayenin uşağı ve onun dostu olduğunu çok net gösterebiliriz. Bu bize iktidar mücadelesinde inanılmaz olanaklar sağlayabilir.

İkincisi, son çeyrek yüzyıla hakim olan burjuva ideolojisinin hegemonyası kırılmıştır. Tarih sonunu ilan etmişlerdi. Tarihin öznesi yok demişlerdi. Fakat dünyanın her tarafında tarihin öznesi dosta düşmana merhaba dedi. Kim tarihin öznesi? İşçi sınıfı. İşçi sınıfı eylemleriyle, direnişleriyle tüm coğrafyalarda yıkıcı gücünü gösteriyor. Kısaca son 25 yıllık ideolojik hegemonya veya neo-liberal ideolojinin hegemonyası kırıldı.

Şimdi ne yapmamız gerekiyor? Devrimin imkanını örgütleyeceğiz. Bir başka deyişle devrimi güncelleştireceğiz. Peki bunu nereden öğreneceğiz? İşçi sınıfından. Aslında işçi sınıfı krizin başından beri sınıf mücadelesi pratiklerini okuyanlar için yol gösterdi. Hem Türkiye'de, hem uluslararası alanda krize karşı net karşı duruşlar gerçekleştirdi. Sınıf teorisi üzerine okuyan, sınıf üzerine kafa yoran, Marksizm'i bir sınıf teorisi olarak anlayan kişi, eğilim, grup zaten bunu kavrardı.

Sinter, Brisa, Tezcan ve Gürsaş'ta fabrika işgal eylemleri gerçekleştirildi. Fabrika işgal eylemleri sınıfın en radikal ve en militan eylem tarzlarından biridir. Arkadaşlar, kapitalizmin özü ve ruhu nedir? Özel mülkiyettir. Fabrikaların işgal edilmesi ne demektir? Bu eylemle özel mülkiyet bloke edilmiş, sermayenin kalbine hançer sokulmuştur. Bundan radikal eylem olur mu? Sınıf bu eylemleri gerçekleştirirken yanında kim vardı? Bu işgal alanlarında kimler bulunuyordu? Oralarda hep Kızıl Bayrak'çı arkadaşlar

vardı.

İşçi sınıfı model eylemler yaratmaya başladı. Bu model eylemler neydi? İşgal, direniş ve grevdi. Tam bu aşamada, işyeri kapatmalara ve işten çıkarmalara karşı şöyle bir ifade kullanmıştım: Artık her şey meşrudur, çünkü bizim geleceğimiz yoksa, hiç kimsenin geleceği yoktur. Model eylemlere sınıfın tarihsel silahı olan sabotajı ekledim. Bunu ilk söylediğimde bazı reaksiyonlar geldi. Ama bir baktık ki Fransız işçi sınıfı aynı yoldan yürüyor. Ne yaptı Fransız işçi sınıfı? Fabrika yöneticilerini rehin aldı, Fransız halkının % 65'i bu eylemleri sempatiyle karşıladı. Ayrıca fabrika işgal eylemleri gerçekleşti. İşçiler fabrikalara yangın bombaları yerleştirdi. Polise "müdahale ederseniz, fabrikayı havaya uçururuz" dediler. Bundan radikal eylem olur mu? Kim yapıyor bunu? Fransız işçi sınıfı. Engels'in deyimiyle "ayrıcalıklı işçiler". Benzer örnek İngiltere'de yaşandı. İngiliz işçi sınıfı bildiğiniz gibi uzun süreden beri bir durağanlık içindeydi. Sendikal bürokrasinin sınıf üzerinde tarihsel bir tahakkümü bulunuyordu. İngiliz işçi sınıfı krizle birlikte bu tahakkümü parçalayan pratikler gösterdi. Korsan ve illegal grev adı verilen eylemler yapmaya başladı. Sendikal bürokrasiyi etkisiz bıraktı. Hukuksal mevzuatı fiilen deldiler. Arkasından Güney Kore işçi sınıfı mesaj verdi. Otomotiv sektöründe Ssangyong fabrikası işçiler tarafından 77 gün işgal edildi. Bir bomba niteliği taşıyan fabrikanın boyahanesinde işçiler Molotof kokteylleriyle direnişlerini sürdürdü. İşgal günlerinde 5 işçi öldürüldü. 2 işçi polis tarafından damdan atılarak sakatlandı. Güney Kore işçi sınıfının mesajı ne? Demek dönemin şiarları her coğrafyada hayata geçiyor. Dönemin şiarı işgal, direniş, grev, sabotaj ve blokajdır. Artık bu eylemler model eylemlerdir.

Bütün bu pratiklerden şöyle bir sonuç çıkarılabilir: Yaşananlar bana göre yeni bir enternasyonal dalganın mayasıdır. Ayrı bir tartışma konusu ama bu gelişme nasıl 1800'lerde sınıf hareketi öfke ve kinle, ludizmle, makine kırıcılıyla, grevlerle, genel grevlerle, barikat savaşlarıyla ayağa kalktıysa, bugün de benzer sınıfsal öfke ve

kinle ayağa kalkmaktadır. Yeni bir tarihsel momentuma girdiğimizi düşünüyorum. Bana göre 21. yüzyılın yeni enternasyonal birikimi yukarıda anlattığımız pratiklerle gerçekleşiyor.

İşçi sınıfı Marksizm'i bir sınıf teorisi olarak okuyanlara mesaj veriyor, yol gösteriyor.

Bunun yanında işçi sınıfının gerçekleştirdiği eylemler içinden yeni dönemin model kimlikleri ortaya çıktı. Kim bunlar? DESA direnişinden Emine Arslan, Meha'dan Saliha Gümüş, Entes'ten Gülistan Kobatan dönemin model kimlikleridir. Bir dava insanı olmanın bütün özelliklerini üzerinde taşıyan kimliklerdir. Davasını her şart altında savunan, direnen, sınıfın onurunu kimliğinde var edenlerdir.

Şimdi tek bir sorun kalıyor: Sorun bizlerin kendi model kimliklerini yaratmasıdır. Bir tarihsel dönemden geçiyoruz. Artık tercihler çok net bir şekilde ortaya çıkmaya başladı. konuşmamı bu tercihleri açıklayarak bitireceğim.

Rus yazar Gonçarov'un Oblomov adlı kitabını birçok arkadaş okumuştur. Gonçarov'un Oblomov romanındaki karakter önümüzdeki bir seçenek. Erkek arkadaşlara söylüyorum. Ya Oblomov olacağız, yani bedbin, ruhsuz, tembel, tepkisiz, boş vermiş bir kimlikle yaşamımızı sürdüreceğiz ya da Babuşkin olacağız. Babuşkin kimdir? Babuşkin Bolşevik partinin oğludur. Iskra'daki işçinin sesidir. Bolşevik partiye ve Iskra'ya işçinin ruhunu taşıyan adamdır. Önce ajitasyon komiteleri içinde yer alan bu kimlik ruhunu, aklını, yüreğini devrime ve komünizme adamıştır.

Kadın arkadaşlara da bir mesajım var. Tolstoy'un Anna Karenina adlı bir romanı vardır. Roman kahramanı olan Anna Karenina bir soyludur. Soyluluğun ahlaki iki yüzlülüğünü yaşar. Aynı zamanda çürüyen bir sistemin tipolojisidir. Eşi ona ihanet eder. O da birine aşık olur. ama sonunda ahlaki iki yüzlülük karşısında intihar eder. Yani Anna Karenina'nın geleceği yoktur. Burjuvazi kadın kimliğini metalaştırır. Onu yok eder. Kadını aşağılar. Tercihimiz ya Anna Karenina olacak ya da Rus Devriminin en önemli

siyasal akımlarından biri olan Narodnikler'den Vera Figner veya Vera Zazuliç olacak. Kimdir Vera Figner? Aristokrattır. Ama aklını, ruhunu ve kalbini devrime adamıştır. Merkez komite üyesidir. Merkez komitede 5 kadın vardır. Muazzam bir şey bu, dünya tarihinde olmayan.

O zaman tercihlerimiz gayet açıktır. Ya Oblomov ya da Babuşkin olacağız, ya Anna Karenina ya da Vera Figner, Vera Zazuliç olacağız.

Toparlıyorum ve son sözlerimi söylüyorum: Marksizm yıkıcı bir teoridir. Bu yıkıcı teoriyi yıkıcı güçle birleştirmek zorundayız. Eğer bu tarihsel randevuyu gerçekleştirebilirsek, devrimin güncelliğini yakalayabiliriz. Bu görev sınıf devrimcilerinin görevidir. Artık başka bir seçenek yok. Ya sınıf devrimcisi olacağız ya sınıf devrimcisi olacağız. Teşekkür ederim.

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak**, Sayı: 09-49, Aralık 2009)*

İstanbul İşçi Kurultayı konuşması

Taban örgütlenmeleri: Sınıf kimliğinin ortaya çıktığı organizasyonlar

Arkadaşlar merhaba!

Benim beğendiğim yazarlardan biri Kafka'dır. Kafka'nın *Değişim* adlı bir kitabı vardır, bu kitapta Kafka insan ruhunun labirentlerini anlatır. Romanda Gregor Samsa diye bir kahraman vardır. Bu kimlik kendini böcek zanneder. Roman Gregor Samsa'nın böcek haliyle insan olma hali arasındaki gerginliği anlatır. Kitapta anlatılanlar, insanın kendine yabancılaşmasının somut bir örneğidir.

Ben bugün Türkiye işçi sınıfının durumunu Gregor Samsa'ya benzetiyorum. İşçi sınıfı, evet öfkeli ama mecalsiz. İşçi sınıfı hareket etmek istiyor ama korkuyor. İşçi sınıfı yumruğunu sıkıyor ama sessiz. İşçi olma kimliği ve bilinci deforme olmuş durumda. Şimdi somut görev bu olguyu değiştirebilmek, bu olguya karşı bir şeyler yapabilmektir.

Sermaye bu durumu yaratırken aslında iki taktik kullanıyor. Bir tanesi devletin veya sistemin zor aygıtlarıdır. Polisiyle, askeriyle, copuyla, tankıyla korkuyu kitleselleştiriyor, içselleştiriyor. İkinci

taktiği ise ideolojik zor aygıtlarıdır. Medyasıyla, üniversitesiyle, okuluyla beyinleri işgal ediyor. Diyor ki sana, sen düşünemezsin, sen hareket edemezsin, senin yapabileceğin çok fazla bir şey yok! Bugün yaşadığımız somut durum şu; işçi sınıfı aslında yapmak istiyor ama o enerjiyi kendinde göremiyor. İşçi sınıfı yürümek istiyor ama yine o enerjiyi kendinde göremiyor. O zaman biz bu somut duruma karşı ne yapabiliriz? Bence problem bu. Bugünün gündemi de belki bu olmalıydı. Ben de elimden geldiğince "ne yapmalı" sorusuna cevap vermeye çalışacağım.

Arkadaşlar, Türkiye işçi sınıfının 2002 verilerine göre profili aşağı yukarı şöyle: Türkiye'de 16 milyon kişi ücretli olarak çalışıyor. Bu sayının yaklaşık 14 milyonu işçi, 1.5-2 milyonu memur. 1.5-2 milyon devlet memurunun da yalnızca 700 veya 800 bini sendikalı, ama onlar da toplusözleşme hakkı olmayan, kısacası dernek niteliğinde bir sendikaya üye. Diğer taraftan işçilerin de yalnızca 700 bini sendikalı. Yani koca bir gövde var, 16 milyonluk bir gövde var. Bu gövdenin örgütlü diyebileceğimiz 700 bin kişiden oluşan işçi sendikalarına bağlı bir kesimi var, memur sendikalarında örgütlü diyebileceğimiz 700 bin kişi var. O da dernek düzeyinde bir yapı. Türkiye'de ücretleriyle geçinen aşağı yukarı %65'lik bir kesim güvencesiz. Ve bu kesim ağırlıklı olarak sanayi alanları ve hizmet sektöründe çalışıyor. Bunun somut örneğini tekstilde çalışan arkadaşlarım çok daha iyi bilir. Şu anda tekstil sektörünün aşağı yukarı %90'ı fason, sektörde faaliyet gösteren şirketlerin %80'i kayıt dışı. Kısacası Türkiye işçi sınıfının ana gövdesi açlık sınırında yaşıyor, inanılmaz derecede örgütsüz. Diğer sendikalı dediğimiz kesim ise tırnak içinde bir örgütlülüğe sahip ve onlar da yoksulluk sınırında yaşıyor.

Bugün Türkiye'de 5 veya 6 bölge ya da işçi havzası öne çıkıyor. Çorlu, Kayseri, Adana, Gaziantep bölgesi, Denizli, İzmit-Gebze havzaları gibi. Güvencesiz işçilerin çoğu bu havzalarda veya organize sanayi bölgelerinde çalışıyor. O %65'lik kesimin çalıştığı alanlar buralar. Dün Fordist fabrika denilen işletmelerde 3-

4 bin kişi çalışabiliyordu, ortak ruhhali vardı. Siz ortak ruhhalini yakalayabildiğinizde o fabrikaları greve çıkartabiliyordunuz, bir şeyler yaptırabiliyordunuz. Ama şimdi karşımızda başka bir şey var; aşağı yukarı 30 bin-40 bin işçinin çalıştığı, çok sayıda sektörün içinde olduğu yüzlerce patronla karşı karşıyasınız. Bu bölgeleri yeni dönemin fabrikaları olarak göreceğiz. Ben buralara postfordist fabrikalar diyorum.

Bu fabrikayı nasıl örgütleyip nasıl harekete geçireceğimizin cevaplarını aramaya çalışacağız.

Burada çalışan işçi arkadaşlarımızın genel durumunu hepimiz biliyoruz. Bu alanlarda, bu havzalarda çalışan arkadaşlar sınıfsal ve sendikal bilinçten yoksunlar. Son derece dağınık ve örgütsüzler. Sınıf kimlikleri oturmamış. Ağırlıkta genç işçiler çalışıyor ve kuşaklar arası deneyimden yoksunlar. Hiçbir güvenceleri yok. İşçi sirkülasyonları bu alanlarda alabildiğine yoğun. Ama bütün bu ağır sömürüye, ağır çalışma koşullarına karşı tepkiler de yok değil, dönemsel tepkiler doğuyor. Hiç de manasız tepkiler değil bunlar. Bazı eğilimler bu tepkileri küçümsüyor ve önemsemiyor. Hayır. Bu tepkileri şöyle değerlendirmek gerekiyor. Reaksiyon gösteriliyor; bu sendikalaşma için ya da işverene karşı yürütülen mücadele biçiminde oluyor. Bugün açısından bir koordinasyonu yok ama şöyle düşünelim; bunlar yanan bir alev, bir birikim ve bu birikim bir yere geldikten sonra patlayacak.

Şöyle düşünelim. Suyun kaynama noktasına baktığınızda 0 ile 99 arasında hiçbir şey görmezsiniz. Ama 1. derecede su ısınmaya başlamıştır. 5. derecede de su ısınıyordur. 10. derecede suyun ısınması devam ediyordur. 90. derecede ısınma sürüyordur. Artık buharlaştığı nokta 100 derecedir. 0 ile 99 arasında bir şey görülmemesi, bu arada bir şey olmadığı anlamına gelmiyor. Bunlar bir birikim. Bir kere önce bunu anlayacağız. Yani yapacağımız her çalışmanın, bir işçi ile konuşmanın, kurmak istediğimiz bir ilişki ağının boş yere olmadığını, bir birikim olduğunu düşüneceğiz. Her konuşmamızın, her adımımızın da bu birikime hizmet ettiğini

bileceğiz. Ne zaman alevlenmeye başlayacak bu iş? Su kaynadığı zaman, yani 100. derecede! Bu toplumsal mücadelede, 5 yıl da olur, 10 yıl da olur, hiç önemli değil. Ama neyi düşüneceğiz? O su, çabalarımızla kaynayacak... Bu bir birikim süreci.

İkinci nokta, asıl problem bu bozkırı nasıl tutuşturacağımızdır. Evet, dönem dönem işyerlerinde küçük küçük alevler yanıyor, ama bir türlü bozkır tutuşmuyor. Yani Türkiye işçi sınıfı ayağa kalkmıyor, kolektif bir güç gibi görünmüyor. O yıkıcı ve yaratıcı gücünü ortaya çıkartamıyor. Peki ne yapacağız, ne yapmamız lazım? Bugün tüm siyasal güçlerin, bugün sendikal alandaki güçlerin problemi bu. O zaman şöyle düşüneceğiz. Bu zamana kadar bu platformlarda hep şu tartışıldı, kapitalizm sömürü mekanizmasıdır dendi. Evet kapitalizm bir sömürü mekanizmasıdır, bu doğrudur. Ama bence kapitalizm için en eksik bıraktığımız nokta şudur; kapitalizm aynı zamanda ruhları kadavra eden bir sistemdir. Yani sömürü mekanizması olduğu kadar, insan olma özelliğimizi de yok eder, bizleri yaratık yapar. O zaman bu yaratık olmaya karşı tavır koymak zorundayız.

Bu sistem bize ne hissettiriyor. Buradaki herkesin ortak hissidir, bu sistemde kendimizi yalnız hissediyoruz. Bu sistem hepimizi tedirgin etmiyor mu? Peki bu sistemde bir gelecek güvencemiz var mı? Gelecek güvencemiz yok. Aynı şekilde bu sistem bizi kaygıda bırakmıyor mu? Eğer bunlar psikolojik, bireysel sorunlar olsaydı, bu işi çözerdik. Ama bu sorun kolektif bir sorun. O zaman biz bu sorunları nasıl ortadan kaldırabiliriz? Ne yapabiliriz? Aslında cevap sorunun içinde saklı. Peki ne yapacağız? Şimdi oturup konuşalım. Buradaki arkadaşlarımızla konuşalım. En yalnız kendimizi nerede hissederiz? Ölüm olduğunda hissederiz. Ölüm inanılmaz bir yalnızlıktır. O zaman buna cevap vereceğiz. Yani artık hiçbir işçi arkadaşın cenazesi yalnız kalkmayacak. O zaman sendikal mücadele, işçi mücadelesi neye müdahale ediyormuş, ölüme müdahale ediyormuş. Bu ne demekmiş, yalnızlığa müdahale etmesi demekmiş.

Devam edelim. Kendimizi ne zaman en mutsuz hissediyoruz? Hasta olduğumuz zaman. O zaman hasta olduğumuzda birbirimize sahip çıkacağız. Maddi veya manevi olarak yardımlaşacağız.

Diğer taraftan, kendimizi en geleceksiz ne zaman hissediyoruz? İşsiz kaldığımızda hissediyoruz. O zaman öyle işler yapacağız ki, Arjantin somut örnek buna; işsizleri harekete geçirilebildiğinizde, işsizleri örgütleyebildiğinizde inanılmaz gelişmeler oluyor. O zaman işsiz kalmaya, bugün işçi sınıfını hareketsiz bırakan, kötürüm bırakan bu olguya karşı da bir şeyler yapmak zorundayız. Telefon hatları mı kuracağız, bir iş mi arayacağız, yardımlaşma sandıkları mı kuracağız? Bunları düşünmek zorundayız. Ama bu işe de bir cevap vermek zorundayız.

Peki en kaygılı hissettiğimiz nokta hangisi? Bizi hareketsiz bırakan, bizi tutuk bırakan, yakan nokta hep işten atılma korkusu. Bu korkuyu nasıl yeneceğiz? İşten atıldığımızda gelecek güvencesi sağlayacak organizasyonlar yaratabilirsek, kapitalizmin bizim ruhumuzu kadavraya çevirmesine cevap vermiş oluruz. Evet kapitalizm bir sömürü mekanizması, ama asıl tehlikesi, asıl yok eden noktası bizim ruhumuzu kadavra haline getirmesi, bizi ölüleştirmesi. Biz bunlara cevap verdiğimizde, kapitalizme karşı son derece alternatif işler yaratmış ve ciddi bir mücadelenin önünü açmış oluruz.

Bu, bir yandan da şu demektir; işçilerin sorunları ve çözüm yolları ortak olduğundan dolayı, doğal olarak paylaşmanın ve dayanışmanın adımıdır. Aslında bu yaptığımız şeyler insan olma çabası, aynı zamanda bugün yok olmuş işçi kültürünü yeniden yaratma çabasıdır. Yani yapılanın böyle bir anlamı da var.

Peki bunu bir sendikal çatı yapabilir mi? Yani bir taraftan bizim yaşam alanlarımıza müdahale edecek, bir taraftan çalışma alanlarımıza müdahale edecek, bir taraftan bizim boş zamanlarımıza müdahale edecek bir sendikal yapı var mı? Bakıyoruz bugünkü sendikal yapılara, hepimizin tartışmasız onay vereceği bürokratik yapılanmalar, korporatist yapılanmalar, yani devlet

güdümlü, devlete bağımlı yapılanmalar bunlar. Burada umut yok. Ama benim bu platformlarda her zaman eleştirdiğim bir nokta vardır; o da sendikaların bizim öz örgütlülüğümüz olduğudur. Sendikalar bizimdir. Sendikaların bizim olduğunu unutmayacağız. Şu anda belki o sendikalarda bürokratizm ve korporatist ilişkiler hakim ama bu durum sendikaların bizim olduğunu dıştalamaz. O zaman ne yapacağız arkadaşlar? Sendikalar bunu yapamıyorsa, o zaman yıkacağız bu sendikaları, yeniden yapacağız. Ama bizim olduğunu bilerek yapacağız, sahip çıkarak yapacağız.

Bu platformlarda benim en çok gördüğüm, sendika düşmanlığının çok sık yapılmasıdır. Ve garip bir şekilde buradan sendikaları kötülediğinizde onay alıyorsunuz, alkış alıyorsunuz. Hayır, sendikalar bizimdir. Bunu unutmayacağız. Evet bugün konjonktür olarak bürokrasi buralarda etkindir, konjonktürel olarak korporatist ilişkiler etkindir. Ama bunu kırmak bizim elimizdedir. Asla unutmayacağımız noktalardan biri bu olmalıdır.

Biz neyi arıyoruz? Yaşam alanlarıyla, çalışma alanlarıyla ve boş zamanlarımızı örgütleyebilecek bir şey arıyoruz. Baktık sendikalar buna cevap vermiyor. O zaman başka bir şey arayacağız. Hem o sendikaları adam eden bir şey arayacağız, hem de bizim kolektif gücümüzü, o patlayan gücümüzü, volkan gücümüzü açığa çıkartan bir şey arayacağız. Böyle bir örgütlülük yaratmanın yollarını arayacağız. Benim kişisel tanımlamam şu, öyle bir yapı kuralım ki, öyle bir hayal kuralım ki, içinde sendikalı arkadaşımız olsun, içinde güvencesiz işçi olsun, içinde beyin işgücü olsun, içinde sokak işçisi olsun. İşçi sınıfının tüm kesimleri bir emek odağında birleşsin. Böyle bir emek odağı oluşturalım. Bunu hayal edelim. Yani bir tarafta sendikalı, bir tarafta sendikasız, bir tarafta güvencesiz işçi, bir tarafta sokak işçisi, bir tarafta beyin işgücünün bulunduğu bir sendikal yapı kuralım.

Kanımca bugün yapılması gereken en temel nokta böyle bir odağın yaratılması konusunda mücadele etmektir. Sendikalı işçi arkadaşımız bu mantıkla hareket edecek, sendikasız işçi arkadaşımız

bu mantıkla hareket edecek, güvencesiz arkadaşımız bu mantıkla harekete edecek. O zaman bu odağın yaratılması bizim önümüzdeki temel bir görev. Çünkü bu platformun da, bugün yaptığınız bu organizasyonun da amacı bu. Biz ruhumuzu kaybettik, ruhumuzu arıyoruz. İşçi sınıfı neyini kaybetti, birliğini kaybetti. Burada aranan ne? Birliğimizi arıyoruz. O birlik ruhumuzu, açığa çıkartmaya çalışıyoruz. Peki bu birlik ruhumuz nasıl açığa çıkacak? Problemleri görerek cevap vermek zorundayız. O zaman sendikalı arkadaşım benim düşmanım değil, sendika da benim düşmanım değil. Güvencesiz işçi arkadaşım benim düşmanım değil. Benim omuzdaşım, yoldaşım, birlikte mücadele yürüttüğüm arkadaşım...

Bugün belki bu organik birliğimiz yok. O zaman öyle bir emek odağı yaratacağız ki, bu organik birliği kuracak. Bunu düşünmek zorundayız. Bunu nasıl yapabiliriz? Bunun yöntemlerini düşünmek zorundayız. Bu gün çabaları ortak bir mecrada toplamalıyız. Şimdi bakalım, lokomotif bazı sektörler var. Nedir onlar? 2002-2006 rakamına göre metal sektörü şu anda en önde giden sektör, resmi rakamlara göre 650 bin çalışanı var. Daha önce inşaat sektörüydü, daha önce dokuma sektörüydü, bunlar geriledi. Metal sektörü ön plana çıktı. Metal sektörü sınıf hareketinin en dinamik kesimidir. O zaman odağımız bellidir. Buradaki Kızıl Bayrakçı arkadaşlarımızın odağı bellidir. Metal sektörüne ağırlık koyacağız. Metal sektörü çünkü taşıyıcı bir güç. İşçi sınıfının lokomotif gücü.

İkinci bir nokta daha var. Spekülatif sermayenin yaygınlaşması ile birlikte perakende sektörü gelişiyor. Nedir onlar? Tansaş'tır, Gima'dır, Correfour'dur, Real'dir, Metro'dur. O zaman ikinci bir görevimiz daha var. Bir ayağımız metal sektöründe olacak, bir ayağımız perakende sektöründe olacak. Bu iki sektör işin taşıyıcı gücü.

Somut örnekle anlatayım bunu. DİSK'i DİSK yapan Maden-İş'tir. '70'li yıllarda taşıyıcı sektör maden sektörüdür ve metal sektörüdür. Maden-İş almıştır, DİSK'i bir yerden bir yere taşımıştır. O zaman sınıfın lokomotif gücü, taşıyıcı gücü Maden-İş'miş ve metal sektörüymüş. Bugünün görevi ise metal ve perakende sek-

törüne ağırlık vermektir.

Ayrıca organize sanayi bölgelerinin işçi yatakları, havzaları olduğunu belirtmiştik. O zaman sanayi bölgelerinde öyle bir şeyler yapacağız ki, mesela Gebze bu anlamda örnektir, son birkaç yıl içersinde inanılmaz bir sendikalaşma çabasında bulundular. Röportajlardan okuyabildiğim kadarıyla, bu arkadaşlar bir kere alt kimliklerini aşıyorlar. Üretim sürecinden kaynaklanan bir kimlikleri var, işçi olmak kimliği. Aleviliği, Sünniliği, Kürtlüğü, Lazlığı, Çerkezliği, etnik, siyasi alt kimlikleri aşıyorlar, üst kimlikte hareket ediyorlar. Bir bunu başarmışlar Gebze'deki arkadaşlarımız. Diğer taraftan sendikalara örgütlü gidiyorlar, sendikalarda örgütlenmiyorlar. Sendikalara giderken örgütlü gidiyorlar. Bir de bunu başarmışlar. Ondan sonra şiarları şu; sendika biziz. Orada inanılmaz çalışmalar oldu, 6-7 tane başarılı gelişme var.

Diğer taraftan metal sektöründe özellikle son toplusözleşme dönemi son derece sert geçti. Neden sert geçti? Çünkü metal işvereni sınıf bilinci olan bir işveren. Metal sektöründe oluşabilecek dalga daha başında Türk Metal aracılığıyla kırıldı. Bu anlamda da düşünmek gerekiyor. Metal sektörü yapısal önemde bir sektör.

Özellikle perakende ve metal sektöründe hayatın içine girebilirsek bir şeyler yaratabiliyoruz. Anlatmak istediğim çok somut bir şey. Rus devrimine baktığınızda da onu görürsünüz, diğer devrimci mücadele deneyimlerine baktığınızda da onu görürsünüz. Nedir o? Taban örgütlenmeleri. Sovyetler'e mi bakmak istiyorsanız; 1896'lardaki '97'lerdeki grev komitelerine, dayanışma komitelerine bakacaksınız, eğer Sovyet gibi bir düşünceniz varsa. Bugün *Kızıl Bayrak* taban örgütlenmelerini tartışıyor. Bence yeterli değil. Şundan dolayı yeterli değil. Bunu şiar haline getirmek gerekiyor. Taban örgütlenmelerini aslında öyle bir yapı ki, sınıfı sınıf kimliğine kavuşturan, sınıfı bir yerden alıp bir yere taşıyan bir yapı.

Bugün bunu bir slogan, bir ajitasyon olmaktan çıkartıp hayatın içinde örgütlemek zorundayız. Peki bu neyi yaratıyor? Taban örgütlenmelerinin bir bağlamda çok vektörlü özelliği var. Mesela ta-

ban örgütlenmeleri toplusözleşme komiteleri şeklinde de kendini gösterebilir. Örneğin yakın dönemde metal sektöründe toplusözleşme süreci vardı, burada bir sınıf inisiyatifi mi yaratmaya çalışıyoruz, işte oradaki taban örgütlenmesinin adı toplusözleşme komitesidir. Yarın bir yerde grev mi olacak, oradaki taban örgütlenmesinin adı grev komitesidir. Diğer taraftan bir sendikalaşma çabamız mı var, oradaki taban örgütlenmesinin adı sendikalaşma komitesidir. Diğer taraftan sendikalaşma anlamında alt yapısı olmayan bir yer var, orada tabandan kuracağımız örgütlenmenin adı işçi komitesidir. Bu anlattığım çok vektörlü, çok yönelimli, çok farklı işlevlerde oluşturulan taban örgütlenmeleridir. Ama burada asıl amaçlanan işçi sınıfının kolektif gücünü açığa çıkartmaktır. Taban örgütlenmesinin en önemli başarısı burasıdır. Yani bizim birlik ruhumuzu güçlendiren, kolektif gücümüzü açığa çıkartan bir özelliği var. Taban örgütlenmeleri birlik ruhunu aşılayan örgütlenmelerdir. Bu ne demektir? Bu, hayatın her alanında birlik ruhunu aşılayan demektir. Ne yapacaktık biz? Hayatın her alanını, yaşadığımız alanı, çalıştığımız alanı, boş zamanlarımızı örgütleyecektik. O zaman taban örgütlenmeleri birlik ruhunu hayatın her alanında taşıyan bir çabaya dönüşüyor.

Bunu, dışında taban örgütlenmesi sıradan bir işçinin yıkıcı ve yeniden yapıcı gücünü ortaya çıkartır. Bunun somut bir örneği var. Hayatımda beni çok etkileyen bir örnektir bu. 15-16 Haziran başlıyor. Topkapı'dan işçiler yürüyor. Geldikleri yer İstanbul Valiliği'nin önü. Valiliğin önünde tanklar sıralanmış. O sırada bizim işçi arkadaşlarımız, tanklar hareket ederken, sanki çelik bir el gibi tankların paletine sarılıyorlar. O sırada tank duruyor. Oradan sıradan bir işçi arkadaşımız, bayan bir arkadaşımız, diyor ki, hadi valiliği işgal edelim. Şimdi bu ne demektir? Dün makine tezgahında çalışan bir arkadaşımızdı o. Sessiz ve sakindi, patrondan korkuyordu, tedirgindi. 15-16 Haziran patladı, yürüdü. Yürüyerek yapabileceğini öğrendi ve bu devletin simgesi olan valiliği işgal edelim diyebilecek noktaya geldi.

O zaman bir çıkarsama yapıyoruz; taban örgütlenmesi demek ki sıradan bir işçinin yıkıcı gücünü açığa çıkartabilir. Sonra taban örgütlenmesi yapabilme gücünü açığa çıkartabilir. Bugün bizim en eksik bıraktığımız nokta bu; yapabilir miyiz, muktedir olma gücümüz var mı? Bu iş bize düşer mi? "Hayır ben bu işi başaramam" düşüncesi... Yanımızdaki işçinin başına bir iş geldiğinde, bana ne dememizin, sessiz kalmamızın nedeni bu. Patron baskı yaptığında sessiz kalmamızın nedeni bu. O zaman taban örgütlenmesi neyi yaratıyor; yapabilme gücünü yaratıyor. Biraz evvel anlattığım olayda olduğu gibi, taban örgütlenmesi işçi sınıfına gücünün farkına vardırtıyor.

Şöyle düşünün. Burada yüzlerce arkadaşımız var. Yüzlerce arkadaşımızı tek başına düşündüğümüzde, işçi Ali, işçi Ahmet, işçi Zeynep, işçi Mehmet diye düşündüğümüzde bunun çok fazla bir anlamı yok. Hep verdiğim bir örnektir bu, bunlar su damlacığı. Evet su damlacığı gibi aparı, tertemiz ama, işten atılmaktan korkuyor işçi Ahmet, işçi Ali... Ama aynı arkadaşlarımız, işçi Aliler, işçi Ahmetler, işçi Zeynepler birleşince ne oluyor? O zaman sele dönüşüyor. Çünkü biliyoruz ki sel milyonlarca su damlacığının bir araya gelmesinden oluşuyor. O zaman taban örgütlenmeleri bize neyi gösteriyor? Sen güçsüz değilsin diyor, yeter ki birleş! Birleşirsen sel gücüne sahip olacaksın diyor. Her şeyden önce taban örgütlenmeleri bize şunu hatırlatıyor. Patronun karşısında sessiziz, işten atılmaktan korkuyoruz ya da Gregor Samsa gibi kendimizi böcek gibi hissediyoruz. Ama taban örgütlenmesi bize şunu söylüyor; sen onurlu bir işçisin, sen böcek değilsin, bu kapitalizm seni ezemez. Dimdik ayakta durabilirsin, işçi arkadaşlarınla birlikte hareket ettiğinde... Taban örgütlenmelerinin bir boyutu da bu.

Teorik boyutta bu işi ifade edersek, taban örgütlenmeleri sınıfın kendi sınıf kimliğinin ortaya çıktığı organizasyonlardır. Kendisi için sınıf olma bilincinin ortaya çıktığı organizasyonlardır. Aynı zamanda emeğin yaratıcı gücünün ortaya çıktığı organizasyonlardır.

Bu anlattığım genel şeyleri nasıl somutlayacağız? Somut ola-

rak şöyle. Organize sanayi bölgesinde çalışıyoruz. Tepkiliyiz patrona, ama yanımızdaki arkadaşımızla konuşma şansımız yok. Yanımızdaki arkadaşlarla örgütlenme şansımız yok. Öfkeleniyoruz. Çay vaktinde öfkeleniyoruz, sigara içme vaktinde öfkeleniyoruz. Ama ne yapabileceğiz konuşmuyoruz. Bu noktada, bir örgütlenme şekli olan üzüm salkımı örgütlenmesinden söz edeceğim. Üzüm salkımını hepiniz biliyorsunuz. Üzüm salkımından dallar çıkar, o dallarda da üzümler vardır. Atölyelerin her birini üzümün dalları, onları bir araya getirenin de bu üzümün salkımı olduğunu düşünün. Atölyelerde neler yapacağız? Atölyelerde işçi komitesi kuracağız. Neydi işçi komitesi, bizim taban örgütlenmemizdi, bizi var eden, bizi kimlik sahibi yapan bir oluşumdu. Peki bunları nasıl organize edeceğiz? Üzüm salkımı anlamında eşgüdüm komitesi kuracağız. O salkım da eşgüdüm komitesi olacak.

Bunları kurmak yeterli mi? Yeterli değil. Onlarca sektör var. Orada da bir fizibilite çıkaracağız. Bu sanayi bölgesinde en kritik işyeri hangisi? Mesela İMES'ten arkadaşlar burada, İMES'te Packard'dır. Packard önemli bir işyeridir. Eğer Packard'ı sökerseniz gerisini de sökersiniz. Böyle kritik işyerlerini bulacağız. Bu kritik işyerlerinde mücadele edeceğiz. Amerikalı bir anarşist olan Unobomber şöyle der, eğer siz kapitalizmin acıyan yerine vurmazsanız kapitalizm kendini yeniler, kendini yeniden güçlendirir. Bu bölgelerde işverenin acıyan yerini bileceksiniz. A işyeri mi? A işyerini vuracaksın.

'68 İtalya işçi hareketinden de öğreneceğimiz bir şey var. İki tane grev tarzı geliştirmişler. Bir tanesi zincirleme grev, bir tanesi de satranç grevi. İşçiler greve şöyle başlıyor. Bir işyerinde eylem başlıyor ve bütün işyerine yansıyor. İkinci taktiğimiz, satranç grevi. Bölgedeki şahı, en kritik işyerini tespit edeceğiz, o organizasyonun beynidir. O zaman şahı mat etmenin yollarını arayacağız. O sanayi bölgesindeki şahın kim olduğunu tespit edeceğiz. Ve o şahı mat etmeye çalışacağız. Mesela bir tanesi bu olabilir. Böylesi örgütlenme ve eylem taktikleri deneyebiliriz.

Öte yandan Peru'da Aydınlık Yol hareketinin lideri başkan Gonzalo vardır. Başkan Gonzalo der ki, kentler çelik çemberlerle, yani varoşlarla çevrilmiştir. O zaman biz organize sanayi bölgesinde örgütlenme faaliyetimizi yaparken yaşadığımız bir alan var. O da çelik çemberler, varoşlardır. O zaman bir ayağımız işyerinde olacak, bir ayağımızda kendi yaşadığımız alanda olacak. Yani teşkilatı da böyle kurmaya çalışacağız.

Ben bütün anlattıklarımı şöyle toparlamak istiyorum. Bu toparlanmaya da nar örgütlenmesi adı veriyorum. Herkes narın nasıl bir şey olduğunu bilir. Nar nasıl bir şeydir; çarşıdan alırsınız bir tane eve gelirsiniz bin tane. Hiç dikkat ettiniz mi nara? Narın her tanesinde bir çekirdek vardır, öyle değil mi? O içindeki organizasyona bağlıdır, yani bir araya getiren, bir arada tutan şeye bağlıdır. Dışında bir kabuk vardır. Temel örgütlenme şeklimiz böyle olmalıdır. Her atölyede taban örgütlenmesi yaratacağız. Neydi o taban örgütlenmesi, narın çekirdeği. Peki eve geliyoruz bin tane, yani biz binlerceyiz. Kime karşı tek kişi olacağız? İşverene karşı. Orada tek kişi olacağız. Peki kabuğumuz ne olacak? Bizim örgütlenme biçimimiz olacak, mücadele gücümüz olacak. Yapılması gerekenlerden biri de nar örgütlenmesidir. Unutmayın diye söylüyorum, narın rengi kızıldır. Bu da çok önemlidir.

Değer verdiğim Marksist yazarlardan biri olan Paul Sweezy şöyle der; *"yitirilen haklara, sendikal hareketin çözülmesine, işsizliğe karşı militan bir mücadele gerekiyor. Şu an yaşadığımız duruma karşı militan bir mücadele gerekiyor. Bugün yapmamız gereken savunma, bir dahaki kriz geldiğinde hücuma dönüşebilir. Yepyeni politik olanaklara yol açabilir."* O zaman bugün yapılması gereken militanca savunmadır. Neyle gerçekleştireceğiz bunu? Aynı nar örgütlenmesi gibi çekirdek yapılanmamızı, taban örgütlenmemizi kurarak. Ne zamana kadar? Krizin açığa çıkacağı zamana kadar...

Son olarak; çok beğendiğim şairlerden biri olan Asaf Halet Çelebi'den bir dizesini okuyarak bitirmek istiyorum. *"Koskoca bir*

ağaç görüyorum bu ufacık tohumda..." Ben de diyorum ki; bir tohum görüyorum burada, koskoca bir ağaç olacak, biliyorum.

Teşekkür ederim...

12 Kasım 2006

BirGün gazetesi yazı dizisi / röportaj

Sınıf blincinin deformasyonu bugünün en temel sorunudur

Yeni sermaye birikim rejiminin sendikal örgütlenmelere etkileri nelerdir? Sendikal kriz tartışmaları üzerine ne düşünüyorsunuz?

En başta bugün değişik çevrelerce yeni sermaye birikim rejimine bağlı olarak yürütülen sendikal kriz tartışmalarının tek boyutlu ele alındığını düşünüyorum.

Artı değer üretiminin elde edilmesinde yaşanan güçlüklerden dolayı kapitalist sistem 1970'lerden sonra bir yeniden yapılanma süreci içine girdi. Buna bağlı olarak üretim ve emek rejimleri ile işin örgütlenmesinde önemli değişiklikler gündeme geldi.

Her emek rejiminin gerçekte yeni bir sınıf mücadelesi momenti olduğu bilinmektedir. Üretim biçiminde ve emeğin örgütlenmesinde ortaya çıkan değişiklikler, iş düzeninde ve iş gücünün kendi içinde farklılaşmalara yol açmaktadır. Bu gelişmelere bağlı olarak hem işyeri, hem de toplumsal düzeyde köklü değişimler ortaya çıktı. Bunun sendikal hareket üzerine bir dizi olumsuz etkisi oldu. İşin bir boyutu bu, ama en azından onun kadar önemli olan diğer bir boyutu ise uluslararası düzeyde sendikal hareketin zaten uzun süreden beri "kriz" içinde olmasıdır.

Bu kriz biraz da sendikal hareketin tarihine içkin bir krizdir. Yaşanan yüksek konjonktür dönemi bu iki faktörü bir araya getirmiş,

özellikle sendikal örgütlenmenin bir formunun bütün olumsuzluğunu, problemlerini dışa vurmuştur. Bugün kriz diye tartışılan bu forma yönelik değerlendirmelerdir. Yani sendikal hareket, kendini sermayenin yeniden yapılanmasına bağlı olarak tanımlamakta; sınıfın kendinden, yıkıcı ve yaratıcı gücünden beslenen ve şekillenen süreç göz ardı edilmektedir.

Sizce sendikal hareketin tarihine içkin olan krizin kökleri nelerdir?

İlk sendikalar 1820'lerde İngiltere'de marangoz, tekstil, manifaktür işçileri ve denizciler arasında ortaya çıktı. 1840'larda 800 bin dolayında sendikalı işçi vardı. Almanya'da ilk 1863'te, kamu emekçilerinin örgütlenmesiyle iki dernek faaliyete başladı. Sendikalar ancak 1890'larda kuruldu. Fransa'da sendikal örgütlenme hakkı 1884'te kazanıldı. CGT 1895'te kuruldu. Amerika'da sendikal hareketin doğumu 1860'larda gerçekleşti.

Bu büyük sendikalaşma dalgası İngiltere'de Ludizm gibi emeğin yıkıcı gücünü açığa çıkaran ve kapitalist sistemin ontolojisine vuran hareketlerle, Fransa'da genel grev gibi muazzam bir silahı kullanan, sınıfın kolektif gücünü harekete geçiren eylemlerle beslendi. Anarşist, sosyalist ve sendikalist militanlar sendikalaşma dalgasının yükselmesini sağladılar.

Genelde sendikacılar devrimci olduklarını savlıyorlar ve burjuva devletten iğreniyorlardı. Açık bir sınıf kutuplaşması yaşanıyordu. Sefalet ve makineyle özdeşleşen kapitalist düzene isyan meşruydu. İşçi sınıfı tahaküme karşı özgürlük duygusuyla ayaktaydı. Burjuvazi ve devletle açık bir çatışma içinde ve olabildiğince zor koşullarda kurulan sendikalar, 19 yy.'ın sonlarından itibaren bir uzlaşma sürecine girdi.

Özellikle ilk başlarda devlet, sendikaların ve sendikacıların ehlileşmesi yönünde girişimlerde bulundu. Tek tek sermayedarların yaklaşımları genellikle ketumdu.

Kısa zamanda işçi aristokrasisinin oluşması hatta bir ölçüde

sendikal bürokrasinin doğmaya başlaması (1892'de İngiltere'de daha çok teknik sorunlarla ilgilenen 700'e yakın profesyonel sendikacı bulunuyordu) ehlileştirme politikalarına zemin hazırladı. Taktiklerden biri de bazı sendika yöneticilerine hükümet içinde görev verilmesi oldu. İngiltere'de bu taktik uygulanırken, Almanya'da 1890 anti-sosyalist baskı yasalarıyla grevler yasaklanıyor ve sendikaların "evrim" geçirmeleri amaçlanıyordu. Fransa'da burjuvazi ikili bir taktik izledi. Sınıf sendikalarına güç uyguladı, sınıf işbirliğini kabul edenlerle de son derece uyumlu çalıştı.

Özellikle de 1. Dünya Savaşı tarihsel bir dönüm noktası oldu. Emperyalist güçler arasındaki savaşın sosyalist hareket içinde yarattığı bölünmenin benzeri, sendikal hareket içinde de yaşandı. Fransız, İngiliz, Alman sendika yönetimleri burjuvaziyle "kutsal ittifak" kurdular. Sendikalar "sosyal ateşkes" ilan ederek, emperyalist savaşa dahil oldular. Savaş hükümetlerinde yer aldılar ve savaş ekonomisine katkıda bulundular. Sendikaların devletle işbirliği süreci, aynı zamanda bürokratikleşme süreci olarak işledi.

1929 krizi sonrası devlet önemli bir üretim ve yatırım aktörü gibi hareket etti. Bu süreç bir yanıyla da Fordist üretimin inşası ya da düzenlemesi olarak gelişti. Sendikalar 1939'da, 1914'tekine benzer bir tavır sergiledi. "Kutsal ittifak" yeniden kuruldu.

Savaş sonrasında sendikalar kapitalist restorasyon aracı olarak devreye sokuldu. Örneğin Almanya'nın yeniden inşa sürecinde Eisenhower'ın karamamesiyle sendikalar kuruldu. Benzer gelişmeler Japonya'da da yaşandı. Japonya'da Mac Arthur'un talimatları doğrultusunda sendikalar inşa edildi.

1950'lerde sendikalar burjuva devletin bir parçası, burjuva toplumunun işleyişini sağlayan bir yapı gibi hareket etmeye başladı. İşçilerin denetiminden bütünüyle çıkarak, dev bürokratik örgütlere dönüştüler.

Bu süreç zaten sendikal hareketin tıkanıklığını ortaya koymaktaydı. 1970 sonrası sosyo-ekonomik ve sosyo-politik gelişmeler heyula gibi bürokratik yapıları hızla çözdü. Radikal neo-li-

beral politikalarla süreç derinleştirildi. Çünkü sermaye 1945-1970 arasında ulusal kalkınmacı stratejilere dayanan ve ulusal pazara yönelik üretim yapan fordist sistemi terk ediyordu. Bu sistemde kitlesel üretimi gerçekleştirebilmek ve kitlesel tüketime yönelik talebi canlı tutabilmek için, sınıfların örgütlü güçlerine dayanan korporatist yapılara ve temsili bir siyasal rejime gereksinim duyulmaktaydı.

Bu gelişmeler hem tarihsel, hem de güncel bağlamda sendikal krizin kaynaklarını oluşturmaktadır.

Fordist sistemde sınıfın özellikleri ve profili nasıldı? Post-fordist sistemde nasıl biçimlendi?

Önce şunu belirtmemde yarar var. Sendikal hareketin tarihinde bürokratik ve korporatist ilişkilerin dışında, sınıfın özgücüne dayanan devletle ve sermayeyle açık çatışmayı göze alan bir dizi örgütlenme yaratılmıştır. Sendikal hareketin bu yönü yok sayılmamalıdır.

Fordist dönemin kabaca özelliklerine geldiğimizde, bu dönemin metropollerde "uzlaşma" temelinde geliştiği gibi genel bir yanılsama vardır. Sendikal harekete o dönemde korporatist ilişkiler ve bürokratik yapı hakim olmasına rağmen olağanüstü sınıf mücadeleleri yaşanmıştır. 1919 ile 1939 yılları arasında metropollerde grevlere yaklaşık 75 milyon işçi katılmışken, 1946-1963 döneminde greve katılan işçilerin sayısı 125 milyona yükseldi. 1960-1970 arasında tüm kapitalist dünyada grevlere katılan işçilerin sayısı 425 milyondur. Bu emekle sermaye arasındaki sınıf savaşını, "uyum" yerine uzlaşmaz karşıtlığı göstermektedir.

Fordist üretimin en önemli özelliği üretim sürecinin makinenin mantığına göre örgütlenmesi ve işçinin makinenin pasif bir uzantısı haline gelmesidir. İşçinin bilgi ve becerisinin hiçbir önemi yoktur. İşçiler kalifiye özellikler taşımazlar. Bundan dolayı bütün işsizleri yedek işçi ordusu olarak devrede tutmak mümkündür. Bu durum, sermaye için büyük avantajlar yaratmıştır. Üretim kayan bir

üretim bandı sistemi üzerinde yapılarak, kitlesel üretimin gerektirdiği standartlaşmış ürün elde edilmektedir. Fordist fabrika büyük ölçeklidir. Binlerce işçi aynı mekanda çalışabilmektedir. Bir ürünün üretimi tasarımından, son aşamasına kadar aynı mekanda gerçekleşmektedir. Üretimin bu yapısı büyük ölçüde işçileri de homojenleştirmekteydi ve aynı çalışma koşullarına tabilik, ortak ruh halini sağladığı gibi sınıf bilincinin mayalanmasına da olanak vermekteydi.

Sermaye post-fordist sistemde ise üretim sürecini parçalayarak, üretimin farklı ülkelerde yapılmasını mümkün kıldı. Bu sistemde, küçük ve çeşitlenmiş pazara dönük, değişken tüketici tercihlerine yönelik, aşırı stokları ortadan kaldırmayı, makineleşmenin ve aşırı uzmanlaşmanın yol açtığı verim kaybıyla hata riskini azaltmayı amaçlayan, bekleme sürelerini kısaltan, zamandan tasarruf eden, işin akışkanlığını ve emek yoğunluğunu artırarak üretkenliği sağlayan düzenlemeler yapıldı. Amaç sömürüyü, kârı maksimuma ulaştırmaktı. Sınıfın hem sendikal, hem de siyasal örgütlenmelerinin dağıtılması hedeflendi.

Bu süreç, sınıfın yapısında önemli değişimlere neden oldu. Bir yandan emeğin kendi içinde bölünmesi, öte yandan sınıf içinde farklılaşmalar derinleşti. Üretim ve emek sürecindeki parçalanma, emeğin toplumsallaşmasının temellerini zayıflattı. Ayrıca sınıf içinde bölünmeler arttı, sınıf bilinci, kolektif davranma ve örgütlenme eğilimleri geriledi. Üretim tekniğindeki değişimler, sınıfın yapısında farklılaşmalara yol açarken, heterojenleşme yaygınlaştı.

İşçi sınıfı içinde bilgisayar, haberleşme, teknoloji ve bilgi üretimi alanında yoğunlaşan çekirdek işgücünün yanında, dünya çapında çevre işgücü olağanüstü arttı. Bu işgücüne (çalışma koşulları ve özelliklerinden dolayı) Mc Donald's işçileri de denmektedir. Ayrıca işsizlik kapitalizm tarihinin en yüksek aşamasına ulaşmıştır.

Bugün dünya çapında işçi sınıfın organik birliği parçalanmış, profili farklılaşmıştır. Ama aynı zamanda tarihin en büyük prole-

terleşme dalgası yaşanmaktadır. Geçmişte işçi sınıfına dahil olmayan kesimler hızla işçileşmektedir. Özellikle 1990'h yıllarda çekirdek işgücüne yönelik yapılan spekülatif tanımlamaların artık hiçbir etkisi kalmamıştır. Proletarya her yerde "merhaba" demektedir. Beyin emeğinin proleterleşme süreci işçi sınıfının kapsamını genişletmiştir.

Sorun, sınıfın iç yapısındaki parçalanmayı gören, sınıfın tüm katmanlarını kapsayan ve sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkaracak örgütlenmelerin yaratılmasıdır.

Böylesi bir örgütlenmenin temeli ne olmalıdır? Nereden başlanmalı?

Sınıf kimliğinin ve bilincinin deformasyonu bu günün en temel sorunudur. Sınıf kimliğinin ve bilincinin inşası örgütlenme ve mücadelenin katalizörüdür. Çünkü bilinç, kimlik ve eylem arasında diyalektik bir sarmal vardır. Bilince yönelik en ufak çalışma, kimliğin oturmasını sağladığı gibi eylem kapasitesini de geliştirir. Sorun sınıfın atomizasyonunu aşmak, öznel ve nesnel şekillenişinin zeminlerini yaratmaktır. Tarihsel deneyimler bunun ancak taban örgütlenmeleriyle başarılabileceğini ortaya koymaktadır. Çünkü taban örgütlenmeleri mücadelenin içinden çıkan, mücadeleye yön veren işçi örgütlenmeleridir. Her şeyden önce sınıfın birlik ruhunu besler. Dün tezgah başında sessiz, boyun eğmiş, rıza gösteren işçiyi ayaklandırıp, yıkıcı gücünü açığa çıkarır. Bu örgütlenmeler işçilere yapabilme, muktedir olma gücü kazandırır. Her şeyden önce işçiler birleşirlerse kazanabileceklerini, yani dünyayı değiştirebileceklerini anlarlar.

Kolayca kurulmaları, sınıfın her kesiminde kendi özgünlüklerinde biçim almaları ve her işçinin bu örgütlenmeler içinde kendisini ifade edebilme olanağı bulması, taban örgütlenmelerinin "olağanüstü" gücünü göstermektedir. Konjonktür ve şartlara göre biçim alan taban örgütlenmeleri geçici niteliktedir. Ama biriktirdikleri muazzamdır.

Sendikal krizin aşılmasında ya da daha genel olarak sınıfın yeniden yapılanması yönünde ne yapılabilir? Kısaca ne yapmalı?

Önce sınıfın lokomotif sektörlerini belirleyeceğiz. Bu sektörler otomotiv sektörünün gelişmesine paralel olarak gelişen metal sektörü ve spekülatif sermayenin yükselişine bağlı olarak hız kazanan perakende sektörüdür. Bu iki sektör önümüzdeki dönem sınıf hareketinin taşıyıcı sektörleri olacaktır.

Metal işçisi çalışma koşullarının yarattığı özelliklerden ve köklü mücadele geleneğine sahip olmasından dolayı hızla radikalleşebilen ve etkili eylemler örgütleyebilen karaktere sahiptir. Perakende sektöründe ise genç işçiler ağırlıklı olarak çalışmaktadır. Çoğunluğu part-time çalışan perakende işçisi yeni proleterleşme sürecinin tipik özelliklerini üzerinde taşımaktadır. Sınıf ve sendikal bilinci oldukça zayıftır. Küçük burjuva yönleri ağır basmaktadır. Sektördeki sirkülasyon sınıf kimliğinin oturmasını ve gelişmesini negatif düzeyde etkilemektedir. Bu özellikleri bilerek bu iki temel sektöre yönelmek gerekir.

Bugün Türkiye işçi sınıfının ana gövdesini, yani % 65'ini oluşturan güvencesiz işçilerin örgütlenmesi de son derece önemlidir. Bu noktada benim post-fordist fabrikalar dediğim, yeni işçi havzaları ve organize sanayi bölgeleri dikkat çekmektedir.

Yani bir taraftan çekirdek işgücünü (beyin işgücünü), diğer taraftan (ağırlıklı bir kısmı güvencesiz işçi olan) çevre işgücünü ve işsiz yığınları bir araya getirecek yeni örgütlenmeleri yaratılmalıdır. İşsizleri, sokak işçilerini, güvencesiz işçileri, sendikalı işçileri ve beyin işgücünü kavrayacak, aralarında organik birlik sağlayacak bir emek odağını yaratmayı hedeflemeliyiz. Emek odağı atomize ve amorfe olmuş sınıfın, kolektif duruşunu ve kolektif ayağa kalkışını sağlayacaktır. Böylesi bir örgütlülüğün temelleri de taban örgütlenmeleriyle atılmalıdır.

05.05.2007

Sosyalist Barikat'la yapılan röportaj

"Sorun sınıfın yeniden yapılanmasıdır, bu öncünün de yeniden yapılanması anlamına gelir"

Bildiğiniz gibi solda çok uzun süre Rus Devrimi süreçlerinde sahaya indiğinde sonucu belirleyen Putilov Fabrikası örneği geçerliydi. Yani büyük fabrikalarda toplu halde üretim yapan büyük işçi kitlelerinin toplu hareketi... Bunun siyasetteki yansıması ise büyük sendikal federasyonlar üzerinde etkili olan Komünist partilerinin tarzıydı. Bizde de 1960-70'lerde böyle büyük fabrikaların ve havzaların örnekleri vardır. Ancak böylece işçi sınıfının tanımında büyük sanayi işçisini dikkate alırken diğer kesimleri atlayan bir yaklaşım oluştu. Klasik yaklaşım bugün hala bu kesimlere belli bir kaygıyla yaklaşıyor ve hala dışlanmışlardan, mutlak kent yoksullarından, işsizlerden, ev kadınlarından söz ederken onları sınıfa dahil etmekte tereddüt eden bir eğilim var.

Şimdi biz yeni bir işçi sınıfı tanımıyla mı karşı karşıyayız? Tam olarak nasıl tanımlıyoruz işçi sınıfını? Putilov gibi güçlü vuruş noktaları bitti mi yoksa başka bir biçim alarak aslında genişledi mi? Tez-Koop-İş yayınlarından çıkan bir broşürünüzde bütün bunlara değiniyordunuz...

İşçi sınıfını şu temel ve genel noktalarla tanımlayabiliriz. Birincisi işgücünü satması ve karşılığında aldığı ücretle kendini ve

ailesinin yaşamını sürdürmesidir. İkincisi, mülksüz olmasıdır. Mülksüzlük, ev, araba ve benzeri şeylere sahip olması değildir. Mülksüzlük, üretim araçlarına sahip olup olmamasıdır. Üçüncüsüyse, Türkiye solunun ve Avrupa solunun es geçtiği, sınıf kültürüdür. Sınıfın kültürünü kısaca şöyle açıklayabiliriz: Sorunları ortak olan insanların, sorunları çözme yolları da ortaktır. Bu durum sınıfın paylaşma ve dayanışma ilişkisine dayanan kültürünün mayalandığı zemini yaratır. Yani paylaşma ve dayanışma ilişkisi sınıfın ontolojisine aittir ve içseldir.

Okuduğunuz broşür uzun bir zaman önce kaleme alındı. Çalışmada yalnızca kapsamından dolayı sendikal kriz incelenmişti. Bugünün sorununun tek başına sendikal kriz olduğunu düşünmüyorum. Temel problem sınıfın yeniden yapılanmasıdır. Sendikal kriz bu sorunun sadece bir boyutudur. Bugün bazı eğilimler sorunu sendikal kriz üzerinden tanımlıyor ve ona göre pozisyon alıyor. Böylesi bir yaklaşım sorunu kavramamak ve daraltmaktır. Eğer bir sendikal krizden bahsedilecekse, kriz tartışmasının tarihsel bir boyutu vardır. 1800'ler sendikaların ortaya çıktığı yıllar olduğu kadar, bir anlamda krizin de ortaya çıktığı yıllardır. Yani işin başından beri sendikalar bir taraftan devlet, öte taraftan sermaye tarafından manipüle edilmeye çalışılmıştır. Sendikaların sınıfın bağımsız ve öz örgütlenmeleri olması engellenmeye çalışılmış, sisteme angaje olması yönünde taktikler izlenmiştir. Eğer sendikal kriz ya da formun tartışması yapılacaksa sorunun kökleri tarihseldir.

Sınıfın profilindeki değişime ilişkin bir şeyler söylemek gerekirse; 1970'ler kapitalizmin yeniden yapılanma sürecinin ifadesi oldu. Bu bir anlamıyla yeni sermaye birikim rejimiydi ve kapitalizmin krizini gösteriyordu. Bu kriz ve bugüne yansımaları değişik tanımlamalarla açıklanabilir. Mahir'in bunalım dönemleri sistematiği geliştirilerek, 4. bunalım dönemi diyebileceğimiz gibi, Mandel'in uzun dalga teorisiyle de bir şeyler açıklayabiliriz. Kanımca bu tür kavramlaştırmalar tek başına çok fazla mana taşımıyor. Evet ortada kapitalizmin bir krizi var ve bu krizi aşmak

için sermaye iki temel yöntem geliştiriyor. Birincisi kâr oranlarını kompleks bir şekilde yükseltme stratejisidir. İkincisi sınıfın siyasal, ekonomik her düzeydeki örgütlülüğünü dağıtmaktır.

Bu durum bir yanıyla da sınıflar mücadelesinde yeni bir momentin simgesidir ya da birçok momentin iç içe geçtiği bir momentum durumudur.

Artık karşımızda geleneksek bir işçi sınıfı yok. Sınıfın organik birliği parçalanmıştır. Sınıf son derece amorfe ve katmanlaşmış bir özellik gösteriyor. Ama buna karşın tarihin gördüğü en büyük proleterleşme dalgası yaşanıyor. Sizin de belirttiğiniz gibi Putilov fabrikası, yeni biçimlerle kendini gösteriyor. Artık dünya küresel bir fabrika ya da dünya Putilov fabrikası oldu. Somut bir örnek vermek gerekirse, organize sanayi bölgeleri yani farklı sektörleri içinde taşıyan, yüzlerce atölyenin olduğu, binlerce işçinin çalıştığı bu alanlar artık yeni Putilov'lardır. Putilov, fordist fabrikayı simgeliyorsa post-fordist fabrikaları da organize sanayi bölgeleri simgeliyor. Putilov'da binlerce işçinin sorunları ortaktı, ortak bir ruh haline sahipti ve nabızları ortak atıyordu. Putilov emek ve sermaye çelişkisinin yaşandığı en yoğun odaktı. Bir yerde soruna müdahale ettiğinizde binlerce işçi sokağa dökülebiliyordu. Yeni süreçte sınıfın katmanlaşması ve amorfe olmasından dolayı bunu yapmak pek olanaklı değil. Dünyanın küresel fabrikaya dönüşmesiyle birçok olanakların doğmasına rağmen bir dizi ciddi sorunlar da yaşanmakta. Örneğin şu an elimizdeki cep telefonlarını ele alalım. Nokia Finlandiya orijinli bir şirket. Bu cep telefonunun şarjı Çin'de yapılıyor. Diğer mekanizmalar Macar yapımı. Belki de bir başka ülkede monte ediliyor ve Türkiye'de de pazara sunuluyor. Benzer bir şeyi Benetton için de söyleyebiliriz. Aslında Benetton denilen şey İtalya'da bir tasarım merkezi. Bütün ürünleri Kuzey Afrika ve Uzak Asya'da üretiliyor. Yani bu süreç bir yanıyla üretim tekniklerinde bir dizi değişiklikleri gösterdiği gibi, sınıfın profilinde de değişimlere ve farklılıklara işaret ediyor. Bu da yeni mücadele ve örgütlenme yöntemleri bulmayı zorunlu kılıyor.

Sınıfın katmanlaşması ve organik birliğini kaybetmesi ve atomize oluş sürecine bağlı olarak, sınıfın bazı kesimlerini "dışlanmışlar" gibi tanımlamalarla açıklamak süreci anlamamaktır. Bilinçli tercih edilen bu melez kavramlar, ne yapılırsa yapılsın sınıf gerçekliğini örtemez. Günde birkaç Dolar'la yaşayan, dünya çapında yayılan bu kesimler, her şeyden önce ya işsiz ya marjinal sektörde çalışan ya da sokak işçileridir. Kısacası bu kesimler sahici ve gerçek işçi sınıfının organik parçalarıdır. Her ne kadar "postmodern çağda" yaşandığı iddia edilse de, Dünyayı Sarsan On Gün'de söylendiği gibi ortada iki antagonist sınıf var ve bu iki antagonist sınıf içinde tarafını ve yerini belirlemelisin. Yani ya taraf sın ya da bertaraf olacaksın. "Katı olan her şeyin buharlaştığı" çağda, ironik gibi gözüküyor ama her şey bu kadar katı ve bu kadar gerçek.

Peki sınıfın bu katmanlaşmasının yarattığı sorunlar ne? Ve bu katmanlaşma süreci ve şekilsizlik nasıl aşılacak?

Sınıfın katmanlaşması ve şekilsizliğini aşmak, sınıfın yeniden organik birliğini sağlayacak yeni örgütlenme, mücadele, araç ve yöntemlerinin yaratılmasıyla mümkündür. Özellikle taban örgütlenmeleri sınıfın yeniden şekillenmesi ve yeniden yaratılmasının temel örgütlenme biçimidir.

Sizin Post-Fordist fabrikalar dediğiniz alanlarda neler yapılabilir ve neler yapılmalı?

Bu bir kavramlaştırma. Yeni dönem fabrika tipini anlatmak için yapılan bir vurgu. Anlatılmak istenen tek bir işkoluna bağlı, içinde binlerce işçinin çalıştığı fabrikaların giderek kapandığıdır. Bunların yerine organize sanayi bölgelerinde olduğu gibi içinde birçok sektörün bulunduğu 10 binlerce işçinin çalıştığı, ağırlıkla atölye ya da küçük ölçekli işyerleri yayılıyor. Bu alanlarda sınıfı örgütlemede ve mücadelesini geliştirmede problemler yaşanıyor. Bu problemi aşmak sınıfın 24 saatine müdahale eden örgütlenmeleri yaratmak-

tan geçiyor. Bu sınıfın geneli için de geçerli. 7/24 diye formüle ettiğim, yani sınıfın 7 gününü ve 24 saatini hedef alan ama fabrika ya da işyeri esaslı hareket eden örgütlenmeler yaratmalıyız. Bu örgütlenmeler aynı zamanda yaşam alanına ve boş zamana müdahale edecektir. Böylesine çok yönlü bir faaliyeti ancak taban örgütlenmeleri gerçekleştirebilir.

Zaten "total örgütlenme" diye tanımladığınız şey de biraz böyle olmalı. Bütün bu alanları yaşam alanlarıyla birlikte kurgulayan, sendikayı ev-evi sendikaya taşıyan bir yaklaşım. Buralar gerçekten büyük fabrikalar gibi ama bölünmüş ve hemşerilikten dini inançlara kadar çok çelişkilerle dolu "fabrika"lar...

Ama bir de örneğin küçük atölyelerde işçilerin patronlarıyla yanılsamalı bir kader birliği atmosferi yok mu? Bu patronların çoğu kritik sınırlarda üretim yapan adamlar ve küçük bir işçi kıpırdanması tümden batmayı getirebiliyor. Bunu nasıl çözeceğiz? Bir röportajınızda sınıf bilincinin birkaç aşamasından söz ediyordunuz. Şu anda maalesef birincisindeyiz herhalde; yani insanlara işçi olduğunu anlatma aşaması...

Bu örnekler ağırlıkla tekstil işkolunda ve bazı marjinal kesimlerde gözüküyor. Bir yanıyla bu ilişkiye patron-kliyent ilişkisi de denilebilir. Aslında bu tanımlama toprak rejimine ilintili bir tanımlama. Himayeciliği içeriyor. Belirttiğiniz olgunun çok fazla yaygın olduğunu düşünmüyorum. Patron-kliyent ilişkisi bugün daha kapsamlı ve Çin çalışma rejiminin bir enstrümanı olarak devreye sokuluyor.

Total örgütlenmeye geçersek bu kavramı çalışma, yaşam alanı ve boş zamanı örgütleme diyalektiği içinde kullanmıştım. 2006 verilerine göre Türkiye'de işçi olarak değerlendirebileceğimiz 13 milyon ücretli var. 6 milyon da işsiz bulunuyor. Yani Türkiye'de işsiz işçilerin ve işçilerin toplam sayısı 19 milyonu buluyor. İşçi sendikalarına üye işçilerin gerçek sayısı 500 bini geçmiyor. Yani sınıfın % 5'i tırnak içinde bir örgütlülüğe sahip. Bu yapılar ağır-

lıkla bürokratik ve korporatist örgütlenmelerdir. Yani sınıfın % 95'inin hiçbir örgütlülüğü yok. Güvencesiz işçilerin oranı ise sınıfın % 65'ini buluyor. İşte bugünün sorunu sınıfın bütün kesimlerini içine alan, katmanlaşmalarını aşan, şekilsizliğini ortadan kaldıran bir sürecin önünü açmaktır. Ancak sınıf taban örgütlenmeleri tarzında ve total örgütlenmeyi esas alan çalışmalarla şekillenebilir, organik birliğini sağlayabilir.

Yani sınıfın tamamına ilişkin bir proje geliştirilmeli diyorsunuz, bu nasıl olacak ve bugün sınıfın yaşadığı bilinç ve kimlik sorunu nasıl aşılacak? Üst kimlik ve alt kimlik kavramlarından bahsediyorsunuz, bunları biraz açar mısınız?

Şöyle söyleyebilirim, Sınıf kimliği üst kimlik olarak en başta saydığım üç parametreye bağlı. Üst kimlik, sosyolojik olarak tanımlarsak sübjektif kimliktir ve iradeyle oluşturulur. Ekmek davası ve kavgası içinde şekillenir. Bir de anamızdan ve babamızdan aldığımız, doğarken aldığımız kimlikler var. Bu kimliklere alt kimlik ya da yine sosyolojik açıdan objektif kimlik diyebiliriz. Yani kişinin etnik, dini, mezhebi kimlikleri, dil, renk, geleneksel özellikleri.

Sermayenin ve siyasi fraksiyonlarının etki kurduğu, nüfuz ettiği alanlar sınıfın alt kimlikleridir. Buradan ve hassas noktalardan politikalar geliştirirler. Bu noktalar sınıfın bölündüğü, parçalandığı ve kolayca manipüle edildiği kimliklerdir. Eğer sınıfı kendi üst kimliğiyle kavrayamazsak ve harekete geçiremezsek, alt kimlikleri bir gökkuşağı ve güzellik olarak anlatamazsak, egemenler sınıfı kolayca ehlileştirir ve ıslah edebilir. Hatta sermayenin ihtiyaçları için kullanabilir ya da kendi içinde yaşadıkları çatışkı ve çelişkilere tabi kılabilir. Bugün laik, anti-laik ve Türk-Kürt kutuplaşmalarının altında yatan budur. Biliyorsunuz devrim sokaktan gelir ama faşizm ve gericilik de sokaktan gelir. Şoven dalganın bugün sınıf bilincini kirletmesinin nedenini buralarda aramak gerekir.

Şimdi tekrar başa döndüğümüzde problem şudur; yaşanan

büyük proleterleşme dalgasında, sınıfın bütün katmanlarını, işsizleri, güvencesiz işçileri, sokak ve marjinal sektörde çalışan işçileri, sendikalı işçileri, entelektüel işçileri kavrayacak bir örgütlenmeyi nasıl ve ne şeklide yaratacağız. Bu süreç bir yanıyla ideolojik-teorik, pratik-politik yenilenmeyi, Rönesans'ı zorunlu kılıyor. Yani sınıflar mücadelesinin yeni bir momentini yaşıyoruz ve bu momente uygun donanmalıyız. Kısaca sınıflar mücadelesinin kendisi Rönesans'ı zorunlu kılıyor.

Uluslararası sınıf mücadelesinin yeni sentezi 21. yüzyılın komünizme giden yolunu gösterecek.

Sorun işçi sınıfının kurucu öznesi olduğu bir komünizm mi istiyoruz yoksa sınıf sadece bir vurgudan mı ibaret. Mesela bazı arkadaşlarımız varoşa vurgu yapıyor. Ama orada görüyorlar ki çarpıştıkları ya da ilişki kurdukları her kişi ya işsiz, ya güvencesiz ya da atölyede çalışan bir işçi. Arkadaşlar tersten ve zorunlu olarak sınıf üzerine düşünmeye başlıyorlar. Daha açık bir ifadeyle sınıfı nesneler yığını olarak görüyorlar ve sınıfın yıkıcı gücünü ne kavramışlar ne de buna inançları var. Problem komünizme bakış ve algılanışta, ideolojik ve politik hatta... Bugün bütün çalışmalar sınıf eksenli ve sınıfın yeniden yapılanması esaslı yürütülmelidir. Kanımca bu ayrıştırıcı bir özelliktir ve ideolojik-politik hattın turnusoludur.

Eğer biz sınıfın yeniden yapılanmasının zorunlu bir koşul ve süreç olduğunu kabul ediyorsak, bu aynı zamanda öncünün yeniden yapılanmasıdır.

Ağrı kesiciler yetmiyor...

Evet, yani sendikal kriz süreci tanımlayacak bir şey değil. Burada sorun, öncünün yenilenmesidir. Parti anlayışı, tarih tezi, mücadele anlayışı, çalışma tarzı ve örgütlenme tarzı vb... Türkiye solu açısından başka bir arka plan var. Rus Devrimine ve Lenin'e dönersek bunu daha kolay anlatabilirim. Yıl 1894, Lenin Halkın Dostları Kimlerdir'i yazıyor ve arkasından 1896'da

Rusya'da Kapitalizm'i kaleme alıyor. Ve bu çalışmalarında Narodnizm'in "muazzam" ideolojik hegemonyasını kırmaya çalışıyor. Bu iki kitabı bir tarih tezi olarak da okuyabilir, tanımlayabiliriz. Narodnik hareket, Rusya'nın kendi özgünlüğünde kapitalizmi yaşamadan köy komünlerine dayanarak komünizme geçilebileceği savı ya da teorik sofistikasyonuyla hareket ediyor. Hatta bu sistematik Marks ve Engels'in onayını almış durumda. Narodnik lider Tkacev, Marks ve Engels'le yazışıyor. Marks, "Avrupa'da devrimlerin gerçekleşmesiyle Rusya'nın (kendi özgünlüğünde) kapitalizmi yaşamadan komünizme geçebileceği"ni öne sürüyor. Kısaca Narodnikler iki büyük otoritenin onayını alarak, müthiş bir hegemonya kurmuşlar. Hatta bu hegemonya Narodnizm'in, Narodniklerin fedakarlık, inanç, kararlılık, mücadele azmiyle birleşmesiyle daha da güçleniyor. Rusya'da siyasal arena bu hegemonyanın altında. Lenin ısrarla işçi sınıfını işaret ediyor ve Rusya'da kapitalizmin gelişme dinamiklerini gösteriyor. Daha sonra son derece sert hesaplaşacağı ekonomistlerle ve legal Marksistlerle ortak hareket ederek narodnizmin hegemonyasını kırmaya çalışıyor. Lenin Rusya'da komünizme giden yolun işçi-köylü diktatörlüğü olduğunun altını çiziyor. Her şartta devrimin imkanını arayarak, sınıfta örgütlenmeyi işaret ediyor ve sınıfın partisinin yaratılmasının acil önemine vurgu yapıyor.

Türkiye'ye geldiğimizde durum şu: Sanayi proletaryasının ortaya çıkışı 1800'lerin ilk çeyreğine tekabül ediyor. Ondan önce lonca sistemi; usta-çırak ilişkisine dayanan, ataerkil kültürün hakim olduğu, patron ve işçi ilişkisinden oldukça farklı olan çalışma ilişkileri var. 1835'te ilk fabrikanın (Feshane Fabrikası'nm) kuruluşu gerçekleşiyor. Ben 1835 ile 1960 arasını, yanı yaklaşık 125 yıllık süreci, işçi hareketinin uzun mayalanma dönemi olarak görüyorum. Özellikle 1960'lar. Sınıf hareketinin en kritik momenti oldu. Yine 1960'ların Türkiye kapitalizminin önemli bir momenti olduğu unutulmamalıdır. Bu yıllar sınıfın toplumsal ve maddi bir güç olarak ortaya çıktığı dönemdir. 100 bin kişinin

katıldığı Saraçhane mitingi, ilk kitlesel karşı duruş olarak önem taşır. Ardından 1963 Kavel grevi geliyor. Yani sınıf kopara kopara alma pratiğini ve geleneğini inşa ediyor. Anayasal hak olan ama yasal düzenlemesi olmayan grev hakkını sınıf fiilen Kavel'le kullanıyor. Yaptığı yasadışıdır ama anayasal haktır. Sınıfın şekillenmesinin göstergesidir. Tam bu noktadan Ecevit ortaya çıkar. Bu geleneğin kırılması için yasal düzenlemeler yapılır ve yasaya sermayenin grevi olan lokavt hakkı eklenir. Daha sonra Kozlu, Paşabahçe grevleri yaşanır. Paşabahçe sınıfın kendi sendikasını aramasının bir göstergesidir. Ardından bürokratik ve korporatist sendikal anlayıştan kopuş gerçekleşir ve DİSK kurulur (1967).

1968-1969'da bana göre Türkiye işçi hareketinin en militan eylemleri gerçekleşir: Fabrika işgal eylemleri... Derby, Sungurlar, Gamak, Demirdöküm gibi son derece sert fabrika işgal eylemleri yapılır. Bu fabrikalar 66. Tugay'a bağlı tanklarla ve askerlerle sarılır, polisle tekrar tekrar açık çatışmalar yaşanır. Her şeyden önce kapitalizmin ruhu olan özel mülkiyet ve burjuva hukuku ayaklar altındadır. Sınıfın kendiliğindenci bir şekilde yapacağı en üst eylem fabrika işgal eylemleridir. Ve ardından, o büyük dalga 15-16 Haziran genel direnişi gelir. Ayrıca sınıf aynı dönemde nasıl bir dünya istediğini Alpagut ve Günterm özyönetim deneyimiyle gösterir. Yani sınıf hareketi 1969-1970 arasında her fırsatta ve özellikle fabrika işgal eylemleri, özyönetim pratikleri ve muazzam 15-16 Haziran ayağa kalkışıyla devrimci güçlere "ben buradayım, beni gör" demiştir. Ama bana sorarsanız o ses solun ana akımları tarafından yeterince duyulmadı. Bu dalganın önemi ve yıkıcı gücü kavranamadı. Sınıfla yalnızca dirsek temasları kuruldu ama onu kavrama ve onunla bütünleşme ve ona göre şekillenme gerçekleşmedi. Öncü, mayalanacağı, şekilleneceği ortaya çıkacağı yeri es geçti.

Günümüze doğru geldiğimizde, bu mevcut tablodaki işçi sınıfı katmanlarını nasıl örgütleyeceğiz? Ayrıca bir de tekellerin politik şehirlerden, metropollerden Bozüyük, Manisa, vb. gibi yerlere

geçişi var. Buraları köle barakalarına döndürüldü. Örneğin Manisa Vestel böyledir. Ve tabii bu bölgelerin soldan temizlenmesi için faşist bir faaliyet de var. Bu kadar parçalı bir yapıda nasıl çalışılmalı?

Bu havzaları kısaca şöyle sıralayabiliriz: Trakya-Çorlu bölgesi, İstanbul'un Anadolu ve Rumeli yakasında bazı bölgeler, Gebze-Kocaeli hattı, Bursa, Manisa-İzmir hattı, Eskişehir-Bozüyük, Denizli, Kayseri, Çukurova-Mersin, Antep, Maraş, Adıyaman gibi... Yani 7-8 tane geniş işçi havzası bulunuyor. Bu bölgeler öncünün ve devrimin mayalanacağı bölgeler olarak düşünülmeli. İşçi sınıfı eksenli bir toplumsal projemiz varsa bu bölgelerde olmak, yaşamsal önem taşıyor.

Örnek verdiğiniz Manisa bölgesi ve Vestel aslında bizim yeni dönemde yapmamız gerekenleri ortaya koyuyor. Uluslararası işçi hareketi deneyimlerinin bu gelişmeye bir dizi cevabı var. Yeter ki sınıftan öğrenme esas alınsın. Bildiğiniz gibi Manisa Organize Sanayi'nin beyni Vestel'dir. Havzada 20-30 bin işçi çalışmaktadır. 1968 küresel ayağa kalkışı genellikle öğrenci-gençlik eylemi olarak görülür. Aslında son derece belirgin işçi eylemleri, hatta Fransa ve İtalya'da devrimci durumlar yaşanmıştır. İşçi konseyleri kurulmuştur. 1968 pratiği içinden çıkan iki deneyimin, grev tarzının bu gibi alanlarda son derece önem taşıdığına inanıyorum. Biri zincirleme grev, diğeri ise satranç grevidir. Satranç grevi örneğin Manisa'ya uygun bir deneyimdir. Manisa Organize Sanayi'nin "şahı" Vestel'dir. O zaman yapılması gereken şahı kuşatmaktır. Ve şahı mat etmektir. Vestel sökülürse ya da örgütlenirse bütün organize sanayi örgütlenebilir. O zaman odak ne olmalıdır? Vestel'i örgütlemek. Bütün güçle buraya bastırmak gerekir. İşte burada "Bolşevik ajanlara" ihtiyaç var. Vestel ancak Bolşevik ajanlarla kuşatılabilir ve örgütlenebilir. O zaman sorun sınıfla aynı havayı paylaşmak, onlardan biri olmak, fabrika eksenli çalışmayı esas almaktır. 21. yüzyılın Bolşevizm'i ancak buralarda inşa olabilir. Ayrıca yukarıda söz ettiğimiz zincirleme grev ve direnişler de yöntem olarak kul-

lanılabilir, yani bir yerde başlayan grevin senkronize yayılması. Bunu hedefleyen bir örgütlenme, çalışma tarzını önümüze koymak başlangıç olacaktır.

Yani yasallık değil, meşruiyet esas alınmalı. Bu taban örgütlenmeleri için de geçerli galiba. Ayrıca taban örgütlenmeleri üzerine başka neler söyleyebiliriz?

Evet meşruiyet, yasallıkla alakası yok. Meşruiyeti ve radikalliği esas alan bir tarz. Taban örgütlenmeleri son derece esnek, her alanda, çeşitli biçimlerde kurulabilecek, somut sorunlardan hareketle sınıfın kolektif gücünü, iradesini, aklını ve ruhunu ortaya çıkaran örgütlenmelerdir. Bu işsizlerin kurduğu işsiz komiteleri olacağı gibi, sendikalaşma şansı olmayan atölyelerde atölye komiteleri, biraz daha büyükse site komiteleri şekline kendini dışa vurabilir. Sendikalaşma şansının olduğu yerlerde adı sendika komiteleri, bürokratik ve korporatist sendikalarda adı iş- yeri komiteleri olabilir. Grev anında grev komitelerine, toplu sözleşme döneminde toplusözleşme komitelerine dönüşebilir. Sorun sınıfın kolektif gücünü ve iradesini yaratmak ve açığa çıkartmaktır. Sınıfın her katmanını, en örgütsüz kesimlerini bile taban örgütlenmeleri şeklinde örgütleyebiliriz. Bu örgütlenmeler dönemsel ve gelip geçici karakterdedir. Yani doğarlar bir müddet sonra sönümlenirler, sonra tekrar doğar ve tekrar sönümlenirler. Fakat bu süreç sınıfa şu bilinci verir: "Örgütlüysen her şeysin, örgütsüzsen hiçbir şeysin." Sınıf bu birikimlerle şekillenir. Sınıf mücadelesinin yükseldiği dönemlerde içerikleri değişir. Devrimci durumlarda geçirdiği yapı değişikliğine bağlı olarak Sovyetlere ve konseylere dönüşür.

Yine Ekim Devrimi referansıyla konuşursak, kökleri 1870'lere Bund'un yarattığı örgütlenmelere dayanan, 1896-1897 büyük kitle grevlerinde yeniden ortaya çıkan grev komiteleri, işçi temsilcileri, grev sandıkları tipik taban örgütlenmeleridir. Rus işçi hareketi 1900'lerin başında hızla siyasallaşmıştır. Çarlık hemen ön-

lemini alır. 1903 Zubatov'cu polis sendikaları ve 1904-1905 Gaponist dernekler sınıfın siyasallaşmasını engellemeyi, sınıfı salt ekonomik mücadele içine hapsetmeyi amaçlamıştır, ama dipten gelen dalga engellenememiştir. Kanlı Pazar'dan başlayan süreç çar efsanesine son verirken, 1905 Devrimi'nin habercisi olmuş, başlayan dalgasal grevlerle birlikte taban örgütlenmeleri yeniden ortaya çıkmıştır. Devrimci durum ve sınıf hareketinin olağanüstü gelişmesi bu yapıların birkaç ay içinde Sovyetlere dönüşmesini sağlamıştır.

Kısacası taban örgütlenmeleri bizim nasıl bir komünizm istediğimizin cevabı ve güncel ifadesidir. Sınıfın kendi kurtuluşunun kendi eseri olacağına inanıyorsak, taban örgütlenmeleri bugünden yarını kurma çabası ve pratiğidir. Sınıfın mücadele organı, ortak düşünmesi, ortak hareket etmesi ve ortak vurmasıdır.

Son olarak 1 Mayıs'a geliyoruz...

2007'de Hrant Dink'in cenazesinde yaşanan büyük kitle gösterisi Taksim'e çıkışın zeminleri oldu. Hava-İş'in grev ısrarı sınıfa moral verdi ve ardından Telekom grevi başladı. Telekom grevi son yılların en büyük grevi olarak dikkat çekti. 44 gün süren grev, birçok kişinin unuttuğu sınıf mücadelesini herkese hatırlattı. Ve işçi sınıfının mücadelesindeki bir yükselişi işaretledi. Ardından Novamed geldi. tam bu sırada başta Yunanistan, Almanya, Macaristan ve Fransa'daki sosyal yıkım politikalarına ve hak gasplarına karşı gerçekleşen grevler yeni bir dönemin habercisi oldu. TEKEL işçilerinin özelleştirmeye karşı direnişleri giderek radikalleşti. Davutpaşa ve Tuzla'daki katliamlar işçi sınıfının sorunlarının politik gündemde tartışılmasına neden oldu. Yerelden güç alarak gelişen 14 Mart eylemi belki de neo-liberal politikalara karşı son 25 yılın en büyük eylemi olarak öne çıktı. Siyasal iktidar bürokratik ve korporatist konfederasyonların desteğini alarak sınıfın bu reaksiyonlarını soğukkanlı bir şekilde absorbe etmeyi istedi. Ama 1 Nisan ve 6 Nisan eylemleri sınıfın gücünü yeniden ortaya koydu.

Türkiye işçi sınıfı bütün bu birikimlerle 2008 1 Mayıs'ına çıkıyor. 2008 yılının sınıf mücadelesi açısından son derece kritik bir yıl olacağını düşünüyorum. Eğer 14 Mart, TEKEL direnişi, Novamed ve Telekom arasında diyalektik bağı kurabilirsek, 1 Nisan ve 6 Nisan inadımızı sürdürebilirsek, 1 Mayıs'ta gücümüzü ortaya koyabilirsek 2008'de krizle birlikte gelecek olası büyük kapışmaya hazır olabileceğimizi düşünüyorum. 1 Mayıs bizi 2 Mayıs ve sonrasına hazırlayacaktır.

*(**Sosyalist Barikat**, Nisan-Mayıs 2008/Sayı: 59)*

İşçi hareketinin yaşadığı sorunlar ve çözüm önerileri üzerine Kızıl Bayrak'la yapılan röportaj...

Taban örgütlenmeleri sınıfın aklı, yüreği ve yumruğudur!

- Bugün sınıf hareketindeki durgunluğun ve tıkanıklığın temel nedenleri nelerdir?

İşçi hareketi bir karşı devrim programı olan neo-liberal politikaların etkileriyle ciddi bir dağınıklık ve parçalanma yaşıyor. Türkiye solu neo-liberal politikaların genellikle sonuçları ve ekonomik yönüyle ilgilendi. Ne var ki neo-liberalizm ideolojik, kültürel ve ekonomik boyutları olan son derece kompleks niteliklere sahip bir "sınıf" politikasıdır. Ezenin, ezilen üzerindeki sistematik, çok vektörlü tahakkümüdür. Maksimum kârı amaçlayan ve sınıfın her düzeydeki örgütlülüğünü parçalamayı hedefleyen bir sistematiği içinde taşımaktadır.

24 Ocak, 12 Eylül diyalektiği ya da faşist diktatörlüğün ekonomi-politiği özünde neo-liberal karşı devrim programıdır. İşçi hareketi önce 12 Eylül faşizmiyle ezildi ve korku kitleselleştirildi. Çünkü 12 Eylül bir yanıyla korku dinamosuydu. Neo-liberal politikalar bu zemin üzerinden inşa edildi. Üç ayakta hayata geçirildi. Birinci ayağı ideolojikti; bu boyutuyla "yeni" bir toplum yaratıl-

maya çalışıldı. İnsanların beyinleri felç edildi. İkinci ayağı kültüreldi; bu boyutuyla kitleler diktatörlüğün suç ortağı haline getirildi. Tüketim terörü yaygınlaştırıldı. Üçüncü ayağı ekonomikti; o da kendini radikal özelleştirmelerde dışa vurdu. Böylece çok yönlü bir saldırı altında kalan işçi sınıfı hızla atomize oldu. Örgütlülüğü dağıtıldı. Kimliği deforme edildi. Mecalsiz ve takatsiz kaldı. Bugün yaşadığımız gericilik döneminin çok yönlü etkilerini göremezsek sınıfın yaşadığı sorunları anlamamız, bu sorunlara cevap üretmemiz mümkün değildir.

- Yaşanan gericilik döneminin sınıf içinde yarattığı en belirleyici olumsuz etki nedir?

En belirleyici olumsuz etki ideolojiktir. Bugün ideolojik mücadele inanılmaz önem kazanmıştır. Sınıf kimliği ve bilincinin inşa edilmesi önümüzdeki en temel görevdir. Bununla birlikte yine solun ihmal ettiği, hatta çok anladığını zannetmediğim sınıf kültürünün yeniden yaratılması yakıcı önemdedir. Sınıf bilincinin ve kimliğinin inşa edilmesi, sınıf kültürünün yeniden yaratılması çabaları özünde sınıfın örgütlenme ve eylem kapasitesini yükseltmek demektir. Bu süreç içiçe geçmiş, birbirini tamamlayan içeriktedir. Bugün sınıfın örgütlenmesinden ve mücadelesinden bahsediyorsak, bu aynı zamanda onun ideolojik ve kültürel mücadelesinden bahsediyoruz anlamına gelir.

- Sizce sınıfın örgütlenmesi ve mücadelesinin önündeki temel engeller nelerdir?

Bence en temel sorun sınıf kimliğinin ve bilincinin deformasyonudur. Bugün işçilerin, işçi olma üst kimliği deforme edilmiş, alt kimlikleri (etnik, dini, milli, mezhebi) üzerinde politikalar yapılmaktadır. Egemen sınıflar bu politikalardan ne yazık ki etkili sonuçlar da almıştır. Şovenizmin ve dinsel gericiliğin işçi sınıfı içinde nüfuz edebilmesi düşündürücüdür. Burjuva siyasal partilerin alt kimlikler üzerinde gerçekleştirdiği politikalar, sınıfın bilin-

cini bulandırmakta ve gücünü etkisizleştirmektedir. Hatta işçilerin sistemin politikalarına eklemlenme riskini doğurmaktadır. Üst kimliğin ya da sınıf kimliğinin inşası yönündeki çalışmalar ve sınıf bilincinin geliştirilmesi yönündeki çabalar önümüzdeki temel sorunlardır. Zaten bu kimlik ve bilincin inşası örgütlenmenin ve mücadelenin katalizörüdür. Mücadeleyi yükselten ve örgütlenmeyi kalıcılaştıran içeriktedir.

Sınıf bilinci üçlü bir karaktere sahiptir. Birincisi işçi olma bilincidir. Bu ilk bilinç kategorisidir. İkincisi sınıf bilincidir. Bu kategoride, işçi sorunlarını bilir; sorunlarının sorumlusu olarak sermaye sınıfını görür, birleşerek sermayeye karşı mücadeleyi önüne koyar. Üçüncü bilinç kategorisi siyasi bilinç ya da anti-kapitalist bilinçtir. Bu bilinç sistemle hesaplaşmayı ve kapitalist sistemi yıkmayı hedefleyen bilinçtir.

Biz şu anda birinci bilinç kategorisi olan işçi olma bilincini aşılamaya çalışıyoruz. Durumumuz bu derece kritiktir. Kısaca bu süreç meşakkatli, uzun soluklu bir süreçtir. Eylem ve mücadelenin bilincin gelişmesinde temel dinamik olduğunu unutmadan, sınıfın içinde uzun soluklu bir çalışmayı önümüze koymalıyız. Biriktire biriktire, adım adım hareket etmeliyiz. Bilinç-eylem diyalektiğinin örgütsel kapasitenin kendisi olduğunu unutmamalıyız. Ayrıca sınıfın hiçbir şeyi unutmadığını, yavaş ama istikrarlı geliştiğini bilmeliyiz.

- Sizin çözüm öneriniz nelerdir?

Önce sınıfın lokomotif sektörlerini belirleyeceğiz. O da bildiğiniz gibi otomotiv sektörünün bu ülkede gelişmesine paralel olarak gelişen, inşaat ve dokuma sektörünü geride bırakan metal sektörü ve spekülatif sermayenin yükselişine bağlı olarak hız kazanan perakende sektörüdür. Bu iki sektör önümüzdeki dönem sınıf hareketinin taşıyıcı ya da lokomotif sektörleridir. Metal işçisi çalışma koşullarının yarattığı özelliklerden ve köklü mücadele geleneğine sahip olmasından dolayı hızla radikalleşebilen ve etkili eylemler ör-

gütleyebilen karaktere sahiptir. Perakende sektöründe ise genç işçiler yoğun olarak çalışmaktadır (benzer gelişme metal sektöründe de gözlenmektedir). Ağırlıkta part-time çalışan perakende işçisi yeni proleterleşme sürecinin tipik özelliklerini üzerinde taşımaktadır. Sınıf ve sendikal bilinci oldukça zayıftır. Küçük burjuva yönleri ağır basmaktadır. Sektördeki sirkülasyon sınıf kimliğinin oturmasını ve gelişmesini negatif düzeyde etkilemektedir. Bu özellikleri bilerek bu iki temel sektöre yönelmeliyiz.

Ayrıca özellikle post-fordizm diye de ifadelendirilen yeni sermaye birikim rejimine bağlı olarak sınıf profilinde yaşanan değişimleri göz önüne almalıyız. Bugün Türkiye işçi sınıfının ana gövdesini, yani %65'ini oluşturan güvencesiz işçilerin örgütlenmesini önümüze koymalıyız. Bu noktada yeni işçi havzaları ya da organize sanayi bölgeleri önem taşımaktadır. Özce sınıfın profilinde yaşanan değişimleri gören ve müdahale eden örgütlenmeler yaratmalıyız. Yani bir taraftan çekirdek işçileri (beyin işgücünü), diğer taraftan Mc Donald's işçileri diye tanımlanan çevre iş gücünü ve işsiz yığınları bir araya getirecek yeni örgütlenmeler kurmalıyız. İşsizleri, sokak işçilerini, güvencesiz işçileri, sendikalı işçileri, beyin işgücünü kavrayacak, aralarında organik birlik sağlayacak bir emek odağı yaratmayı hedeflemeliyiz. Emek odağı atomize ve amorfe olmuş sınıfın kolektif duruşunu ve kolektif ayağa kalkışını sağlayacaktır. Ve bu emek odağı sınıf mücadelesinin içinde ortaya çıkacak ve bu mücadelenin ihtiyaçlarına cevap verecek tarzda gelişecektir. Sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkarmak, sınıfın tüm kesimleri arasındaki organik birliği sağlayacak bir örgütlenmeden geçmektedir. Emek odağını sınıf kardeşliğinin ve sermayeye karşı tek vücut olmanın, bürokrasiye ve korporatizme karşı mücadelenin merkezi olarak algılamak gerekir. Tıpkı Güney Kore'deki KCTU, Filipinler'deki Mayo Uno, Bolivya'daki COB gibi... Böylesine bir örgütlülüğün temelleri de taban örgütlenmeleriyle atılacaktır. Özce; başlangıç noktası sınıfın kolektif gücünü ve iradesini ortaya çıkaracak örgütlenmelerin yaratılmasıdır.

- Taban örgütlenmelerinin sınıfın bugün yaşadığı olumsuz durumdan çıkmasında rolü ne olabilir?

Taban örgütlenmeleri sınıfın kolektif inisiyatifini açığa çıkaran, eylemin yaratıcı zenginliği içinde ağırlıkla kendiliğindenci bir şekilde ortaya çıkan işçi örgütlenmeleridir. Çok vektörlü amaçları içinde taşıyabilir, dönemsel ve geçici özellikler gösterebilirler. Fakat devrimci durumlarda Sovyet ve konsey tipi örgütlenmelerin ya da doğrudan demokrasinin organlarına dönüşebilirler. Bugün taban örgütlenmeleri şiarının öne çıkarılmasının nedeni sınıfın yaşadığı atomizasyonu aşmak, nesnel ve öznel şekillenmesinin zeminlerini hazırlamaktır. Özce sınıfın kolektif inisiyatifini, sınıf kimliği ve bilincini inşa etmek taban örgütlenmelerinin esas işlevi olarak görülebilir. Sendikaların bürokrasi ve korporatizmin cenderesinde işlevsizleşerek eridiği günümüz koşullarında taban örgütlenmeleri, sınıfın tüm kesimlerinin birlik ve dayanışmasını sağlayacağı gibi kolektif gücünü de açığa çıkaracaktır. Bir başka boyutta sendikaların sınıf sendikası konumuna yeniden gelmesi taban örgütlenmeleri aracılığı ile olacaktır.

Bugün taban örgütlenmeleri çok farklı biçimde ortaya çıkabilir. Örneğin toplu sözleşme sürecindeki bir işyerinde ya da grup sözleşmesinin yaşandığı yerlerde yaratılacak taban örgütlenmesi toplu sözleşme komitesi şeklinde biçimlenebilir. Bu komiteler sözleşmenin işçilerin aleyhinde sonuçlanmasını engellediği gibi, sınıfın birliğini yaratmak ve sermayeye karşı ortak tavır alması anlamında önem taşıyacaktır. Öte yandan grevleri yürütmek ve sürdürmek için grev komiteleri adında örgütlenmelere gidilebilir. Ya da bir işyerinde sendikalaşma çabası varken, buradaki örgütlenme sendikalaşma komitesi adı altında şekillenebilir. Sendikalaşmanın mümkün olmadığı bir işyerinde oluşturulacak komite, işyeri komitesi biçiminde oluşturulabilir. Kısaca taban örgütlenmeleri konjonktüre ve şartlara göre biçim alabilen, geçici nitelikte olabilen, mücadelenin içinden çıkan işçi inisiyatifini koordine eden yapılardır.

- Taban örgütlenmelerine nasıl bir mana yüklüyorsunuz? Sizce işlevleri nedir?

Taban örgütlenmeleri mücadelenin içinden çıkan ve mücadeleye yön veren işçi örgütlenmeleridir. Her şey den önce sınıfın birlik ruhunu yaratan yapılardır. Bu ruhu hayatın her alanında güçlendirerek, sınıfın ruhunu silahlandırır. Dün tezgah başında sessiz, boyun eğmiş, rıza gösteren işçiyi ayaklandırır, yıkıcı gücünü açığa çıkarır. Sıradan bir işçi taban örgütlenmeleriyle kendi kendisinin efendisi olmak yolunda önemli adımlar atar. Bu örgütlenme işçilere yapabilme, muktedir olma gücü kazandırır. Her şey den önce işçiler birleşirlerse kazandıklarını, yani dünyayı değiştirebilme gücüne sahip olduklarını kavrarlar. Bu örgütlenmeler işçinin onurunu kazandıran, ona insan olduğunu hatırlatan, onurun her şeyin başında geldiğini gösteren sonuçlar doğurur. İş ve ekmek mücadelesini özgürlük mücadelesi ile birleştiren, onur kavramını yücelten örgütlenmelerdir. Daha teorik ifade etmek gerekirse, taban örgütlenmeleri sınıfın kendisi için sınıf olma bilincinin geliştiği, mayalandığı yapılardır. Emeğin yaratıcı gücünü açığa çıkaran mücadele örgütleridir.

Önce taban örgütlenmelerinin yeni işçi havzalarında ya da organize sanayi bölgelerinde klasik fabrika tarzındaki işyerlerinden farklı biçimde şekilleneceğini bilmemiz gerekir. Organize sanayi bölgeleri onlarca sektörün var olduğu, yüzlerce işyerinin bulunduğu ve onbinlerce işçinin çalıştığı 'mekanlardır'. Ben bu 'mekanları' post-fordist fabrikalar diye tanımlıyorum. Yani her ne kadar klasik fabrika özellikleri taşımasa da bu yerler yine de 'yeni' fabrikalardır. En başta organize sanayi bölgelerini tek fabrika, tek işyeri gibi düşüneceğiz. Burada çalışan işçilerin sorunları, eğilimleri, yönelimleri hatta çıkarları farklı olabilir. Sorun bütün bu olumsuzlukların nasıl aşılacağı sorunudur. İşte burada yine devreye taban örgütlenmeleri girer. Her işyerinde, her atölyede ister on, ister elli kişilik olsun, işyeri komiteleri şeklinde örgütlenmek sanayi bölgesinde sınıfın kolektif duruşunu sağlayacaktır. Bu örgütlenmeye

üzüm salkımı örgütlenmesi adını veriyorum. Salkımın kendisi bütün işyerlerini kavrayacak eşgüdüm komitesidir. Salkımın dalları atölyelerin bulunduğu bloklar olabilir. Her üzüm tanesi ise atölyelerdeki işyeri komitesidir. Bu komiteler arasındaki ilişki doğrudan demokrasiyi esas almalıdır. İşverenin baskıları göz önüne alınarak çalışmalar önce illegal yada yarı legal yürütülebilir. Bir aşamaya geldikten sonra yine de gölge ilişkiler korunarak açığa çıkılabilir. İşveren veya işveren örgütlülükleri ile maddi bir güç olduktan sonra aleni olarak görüşülebilir.

Anlattığım şeylerin yaratılmasının olağanüstü güç olduğunu biliyorum. Evet bu çalışmalar, meşakkatlidir ve sabır gerektirir. Her şeyden önce sınıf mücadelesinin yaratacağı zenginliklere inanmalıyız, reçeteden öte yaparak yaratmalıyız.

- Yeni işçi havzalarında örgütlenmenin zorluğunu belirtiyorsunuz. Sizce taban örgütlenmeleri şeklindeki bir çalışma nasıl başlayabilir? En başta önüne ne koymalıdır?

Bu alanlardaki çalışmaların sınıfın nesnel ve öznel şekillenmesine hizmet ettiğini bilmeliyiz. Bu çalışmaların elde edilmiş bir formülü yok, ama hem ülke hem de uluslararası deneyimlerden çıkardığımız bazı sonuçlar bulunuyor. İşçi sınıfının kolektif inisiyatifini açığa çıkaran her adım ve her çaba önemlidir. Ayrıca bugün, dün olduğu gibi sınıftan öğrenmeyi esas almalıyız. Çünkü yaşamı değiştiren ve dönüştüren, geleceği kuran tek devrimci güç işçi sınıfıdır. En basit sorundan başlayan çabalar ve örgütlenme adımları inanılmaz sonuçlar doğurabilmektedir. İşçi sınıfına bir nesneler yığını değil devrimin temel gücü ve sosyalizmin kurucu öznesi olarak yaklaşmak gerekir.

Ne yazık ki bugün solun büyük bir kısmı sınıfın devrimci gücüne inanmıyor ve sınıfı bir nesneler yığını olarak görüyor. Eğer sınıfın devrimci gücüne inancımız varsa sınıfa yönelik en küçük çaba bile manalıdır. Uzun bir yolun küçük bir adımla başlayacağını bilmeliyiz. Taban örgütlenmeleri sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıka-

ran, ama bunu biriktire biriktire ortaya koyan yapılardır. Kapitalizm bir sömürü sistemidir. Ama bunun yanında insan ruhunu kadavra eden tahakküm rejimidir. Yani insanı yalnızlaştıran, hiçleştiren, tedirgin eden, korkutan, ruhunu kötürümleştiren bir sistemdir. Bundan dolayı paylaşma ve dayanışma ilişkilerini ortaya çıkarmak sınıfın önündeki temel görevdir. Yani cenazemize, düğünümüze sahip çıkmalı, işsizliğe yada işten atılma korkusuna karşı birlikte hareket etmenin yöntemlerini bulmalıyız. Bu en insani duygular taban örgütlenmelerinin başlama noktalarıdır. Taban örgütlenmeleri en başta işçilere insan olduğunu hatırlatan, paylaşma ve dayanışmanın bir işçinin en temel özelliği olduğunu gösteren yapılardır. Taban örgütlenmeleri en başta sınıf kardeşliğini önüne koymalı ve bu sınıf kardeşliğinin nasıl yaratılabileceği üzerine kafa yormalıdır. Kısaca hayata ilişkin her sorun taban örgütlenmelerinin sorunu olabilmelidir.

- Taban örgütlenmeleri çalışmaları sizce sadece işyeri merkezli mi yürütülmelidir?

Hayır. Kapitalizmin atomize ettiği işçiyi kendi sınıf kimliği ve bilinci ile tanıştırmak salt işyeri merkezli çalışmalarla mümkün değildir. Çünkü kapitalizm ideolojik zor aygıtları ile hayatı her alanına müdahale etmektedir. İşçi sınıfının beynini felç etmek için onun günlük yaşamının her alanını ideolojik bombardımana tabi tutmaktadır. Bu olağanüstü saldırıya karşı sınıfın kültürünü kökleştirmek gerekir. Rıza göstermeye, sessiz kalmaya, hatta suç ortağı olmaya karşı sınıfın 24 saatine hitap eden örgütlenmeleri hedeflemeliyiz. Kapitalizme karşı mücadelenin bu boyutunun da olduğunu unutmamalıyız. İşçilerin çalışma alanları ile birlikte yaşam alanlarına, hatta boş zamanlarına müdahale edecek organizasyonları kurmalıyız. Her işçi evi, mahalledeki dernek, kahvehane örgütlenme alanıdır. İşyerlerinde yaratacağımız örgütlülükler buralara taşınmalı, bu alanlarla bütünleştirilmelidir. Taban örgütlenmeleri esnekliği ve somut ihtiyaçların ürünü olma özelliğinden do-

layı işçinin yaşam alanında ve boş zamanında etkili olacaktır. Bugün işçinin 24 saatine hitap etmeyen, onun 24 saatini kavramayan bir örgütlülüğün gerçek anlamda işlevli olması mümkün değildir.

- Taban örgütlenmesi üzerine son olarak ne söylemek istersiniz?

Bu örgütlenmeler 'sıradan' bir işçinin içinde potansiyel halde duran yıkıcı gücü açığa çıkaran muhteşem yapılardır. Muhteşem diyorum. Çünkü 'sıradan' bir işçideki en ufak bilinç ve kimlik değişimi o büyük günün yaratılmasında bir birikimin ifadesidir. Bu küçük küçük birikimler olmadan büyük dönüşümler beklemek hayaldir.

Özetlemek gerekirse, taban örgütlenmeleri işçi sınıfının aklı, yüreği ve demir yumruğudur.

26.12.2006

*(**Sosyalizm İçin Kızıl Bayrak** Sayı: 06-51 / Aralık 2009)*

Kriz, sınıf hareketi, mücadele ve örgütlenmenin sorunları üzerine Kızıl Bayrak'la yapılan röportaj...

"Ruhumuzu, aklımızı, yüreğimizi işçi sınıfıyla bütünleştirebilmeliyiz!"

- Kapitalist sistem çok boyutlu bir kriz yaşıyor. Türkiye'yi de etkisi altına alan bir kriz süreci var. Öyle ki artık açık bir depresyondan bahsedilebilir bir boyuta ulaşmış bulunuyor. Sizce krizin işçi sınıfına ve onun mücadelesine ve örgütlenmesine etkisi nedir?

Önce krizi tanımlamakta yarar var. Kapitalizm, dönemsel olarak kriz üreten bir doğaya sahiptir. Kriz bir yanıyla sistemin iç çelişkilerini şiddetle dışa vurur, diğer yanıyla kapitalist gelişmenin asli bir özelliğini oluşturur. Ayrıca kriz sermaye birikiminin itici gücüdür. Kapitalizmde iki tane kriz tipi vardır; bir tanesi kısa çevrimli ya da olağan çevrimli krizlerdir, diğeri ise büyük bunalımlar diyebileceğimiz krizlerdir. Son 25 yılda bu kısa çevrimli krizlerden bir dizisi yaşandı. 1984 Meksika ve Brezilya borç krizi, 1987 New York borsasının çöküşü, 1993 Sterlin krizi, 1994 Meksika-Türkiye krizi, 1997 Doğu Asya krizi, 1998 Rusya ve Brezilya krizi, 1999-2000 Latin Amerika krizleri, 2001 New York borsasında başlayan ve dünya borsalarını etkileyen dalga ve 2001 Türkiye krizi bu kriz tipinin örnekleridir. Bu kriz tipinin genel özelliği bölgesel, sektörel ve kısa dönemli (birkaç yıl süren) olmasıdır. Ve bu krizlerde

kapitalizm kendi anarşisini, çelişkilerini ve kendi toksinlerini atar. Yaşadığımız kriz ise içerik itibariyle kısa çevrimli bir kriz değildir. Çünkü finans sektörüyle başladı, bununla beraber reel sektöre, üretim sektörüne yansıdı. Zaten bir kriz finans sektöründen başlayıp üretim sektörüne yansıyorsa bu krizin mahiyeti değişmiştir. Bu kriz, sorunuz itibariyle depresyondur veya büyük bunalımdır. Ben "büyük bunalım"ı kullanmayı tercih ediyorum. Peki büyük bunalımların özellikleri nedir? Kapitalizmin 250 yıllık tarihinde üç tane büyük bunalım yaşandı: "1873-1893 Büyük Bunalımı", "1929-1939 Büyük Bunalımı" ve bu son krizin de tarihsel öncülü olan "1974-1975 Büyük Bunalımı"

Bu krizlerde de şöyle bir özellik var. Birinci olarak bunlar küresel mahiyette olan krizler. İkinci olarak senkronize bir özellik taşıyorlar. Senkronizasyonun da iki ayağı bulunuyor: Birinci ayağı kriz sektörden sektöre yansıyor. Ayrıca ülkeden ülkeye sıçrıyor.

Senkronizasyonun ikinci ayağı ise krizin çok boyutluluğudur. Ben çok boyutluluğu şu mahiyette ele alıyorum. Kriz sadece ekonomik bir kriz değildir. Bunun yanında bir uygarlık krizi yaşanmaktadır. Ayrıca yakın zamanda Haiti ve Mısır'da ekmek ayaklanmalarında görüldüğü gibi gıda krizi kapıdadır. Diğer taraftan ekolojik kriz, bütün yakıcılığıyla kendini hissettirmektedir. Bu dünyanın ve tüm canlıların sonunu işaretleyen bir gelişmedir. Bir başka boyutuyla konformizm, tüketim terörü, hedonizmle özdeşleşmiş bir sistemin etik krizi de açığa çıkmıştır. Bunun yanı sıra krizin hızlı deforme edici etkisi vardır. Metropoller dahil, ikinci kuşak ülkelerde sanayide ve ticarette büyük çöküşler yaşanmaktadır. Böylesi süreçler sınıf mücadelesinin ve politik mücadelenin keskinleşeceği bir dönemi işaretler. Sınıfsal kutuplaşma inanılmaz derecede artar. Sınıfsal gerilim maksimum noktaya ulaşır. Ve böylesi dönemlerde iki tane olasılık ortaya çıkar. Birincisi, devrim olasılığı veya imkanı, ikincisi ise karşı devrim olasılığıdır. Devrimin imkanı işçi sınıfının örgütülüğü ve onun siyasal öncüsünün örgütlülüğüne bağlıdır. Eğer bu yoksa karşı devrimin tehdidiyle karşı

karşıyayız demektir. Bugünkü koşullarda böylesine bir katastrofun yaşanması olasıdır. Sorunuzla da bağlantılı olarak bütün bu negatif duruma rağmen bence inanılmaz şansların da olduğu bir dönemin başlangıcındayız. Bir kere devletin niteliğinin açığa çıktığı bir döneme girdik. Devletin sermaye ile gerçek anlamda organik ilişkisini net olarak gösterebilecek bir süreçteyiz. Marks "Doğu Sorunu"nda, Gramsci doğu ve batı toplumlarını analiz edip, devrim kuramı üzerindeki çalışmalarında, Mahir Çayan'ın "PASS çözümlemesi"nde, İbrahim Kaypakkaya'nın "Patron-ağa devleti" tanımlamasında ve kır-kent diyalektiğinde hep bu sorun işlenmiştir. Yani devlet ve devrim sorunu ele alınmıştır. Yaşadığımız süreç belki de bizim 30-40 yıldan beri sınıfa ve kitlelere anlatamadığımızı, hayat anlatmaktadır. Ve devletin açık niteliği ortaya çıkmıştır; yani sermayenin hem uşağı, hem de dostu olması ve parazit bir yapı olduğu artık alenidir. Bu aleniyetin bilinç düzeyine sıçramasının muazzam yıkıcı bir etkisi olacağını düşünüyorum. Sınıfa bunu son derece iyi anlatabileceğimiz koşullarda yaşıyoruz. Yeter ki bu konuda ajitasyon ve propaganda çalışmaları yapılsın. Ama ne yazık ki bu çalışmalar yeterince yapılmıyor. Ayrıca 30 yıldan beri neo-liberal ideolojik terörün ve akıl tutulmasının kırıldığı bir döneme girdik. Bu dönem devrimin ve komünizmin en yoğun bir şekilde propagandasının yapılacağı bir dönemdir. İşçi sınıfı biliminin sınıfla bütünleşeceği ve maddi bir güç olabileceği bir dönemdir. Sınıfı bu manada toplumsal maddi güç haline getirebilirsek son derece önemli olanaklar sağlayacağımızı düşünüyorum. Somut olarak sınıfa döndüğümüzde karşımızda şöyle bir problem var: Bugün sınıfın bence en temel sorunu bilinç ve kimliğinde yaşadığı deformasyondur. Sınıf neo-liberal karşı devrimci politikalar sonucunda bilinç ve kimliğinde muazzam bir deformasyon yaşadı. Bağlantılı olarak eylem gücü ve örgütlenme potansiyelinde de zafiyet gösterdi. Sınıf bir negatif diyalektik içinde. Bu negatif diyalektiğin aşılması ancak bizim sınıfın bilinç ve kimliğinin gelişmesi için gösterdiğimiz çabalara bağlıdır. Bu çaba aynı zamanda sınıfın eylem

gücü ve örgütlenme kapasitesini arttıracaktır veya tam tersi, sınıfla kurabileceğimiz her türlü örgütsel ilişki ya da sınıfın yaratacağı her türlü eylem beraberinde bilinç ve kimliğinin yaratılması anlamına gelecektir. Sizin de yazılarınızda bahsettiğiniz gibi bence bu dönem her eylemin manifestolaştırılması gereken bir dönemdir. Sınıfın yaratacağı her direnişi, her eylemi, her grevi bir manifesto haline getirebilirsek hiç beklemediğimiz muazzam olanakların sahibi olabiliriz. Bir yerde başlamış bir direniş, bir yerde başlamış bir eylem tüm döneme hitap edebilir, dönemin bütün özelliklerini içinde taşıyabilir. Büyük bir anafor yaratabilir. Bu anlamda model eylemlerin yaratılması doğrultusunda kafa yormak zorundayız. Yaratacağımız her deneyim sınıfın yeniden yapılanmasının da önünü açacaktır. Belki de mikro müdahaleler (bazıları için çok basit müdahaleler gibi gözükebilir) büyük bir alevin ortaya çıkmasına, muhteşem pratiklerin doğmasına neden olabilir. Böyle bir diyalektiğin yaşandığı bir dönemdeyiz diye düşünüyorum. Bu kriz bunun olanaklarını açtı. Dinginlik döneminde bunu bu kadar rahat konuşamazdık ama kriz öyle bir ortak ruh hali ve kolektif refleks yarattı ki bir fabrikada başlayan grev veya direniş işçi havzalarını, sanayi bölgelerini hatta illeri bile tutuşturacak özelliklere sahip olacağını düşünüyorum. Çünkü havada, her atölyede, her fabrikada sınıfsal öfke ve kin var. Ve bu öfke ve kin birikiyor.

- Bugün belli çıkışları (Taksim 1 Mayısı, mevzi direnişleri vb.) dışta tutarsak sınıf hareketinde bir dağınıklık ve tıkanma var. Sizce bunun temel nedenleri nelerdir?

Bence bu durumun iki temel nedeni var. Birinci olarak işçi sınıfı 12 Eylül faşist diktatörlüğünün yarattığı tahribatı ve bunun sarsıcı sonuçlarını yaşıyor. Bağlantılı olarak konsantre bir karşı devrim sistematiği olan neo-liberal politikaların sınıfın üzerindeki yıkıcı etkileri sürüyor. İkinci boyutu ise sınıfın amorfe olduğu, organik birliğinin dağıldığı, şekilsizleştiği bu dönemde siyasal öznelerin sınıfla kurduğu ilişki oluşturuyor. İşçi sınıfı bütün bu so-

runları yaşarken siyasal özneler bu sorunlara yanıt verecek politikalar geliştiremedi. Bu etkenler sizin de belirttiğiniz gibi sınıf hareketinin yaşadığı yoğun dağınıklığa yol açtı. Sınıf hareketleri tüm devrim tarihleri boyunca dağınıktır ve temel problemi birlik sorunudur veya siyasal şekillenme sorunudur. Bunu hep yaşar. Sorun zannedersem bu dağınıklık dediğimiz yerde bizim Bolşevikler gibi doğru politikalar izleyen, nereye vuracağını bilen, nereden sonuç alınacağını bilen adımlar atmamıza bağlıdır. Devrimciliğin sırrı ve kudreti buralarda saklıdır. Dağınıklılığın aşılması bir yanıyla zamana bağlıdır, diğer yanıyla da bir biriktirme faaliyetine ihtiyaç duyar. Sınıflar mücadelesi öz bir ifadeyle bir biriktirme sürecidir. Yani sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkaran bir biriktirme süreci. Örneğin ben kriz sonrasındaki fabrika işgali eylemlerine muazzam önem veriyorum. Bunlar aslında sınıfın bir muktedir olma, yapabilme, kendini gerçekleştirebilme ve yıkıcı gücünü hissedebilme deneyimleridir.

Sorun, bu deneyimlerin sınıfın kolektif bilincine dönüşüp dönüşmediğidir. Bence krizin hissedilmesiyle sınıf reaksiyonunu verdi. "Bu kriz benim ontolojime, varlığıma etki edecek bir içerikte" dedi ve buna en sert yanıtı verdi. Sınıf teorisi ve tarihi üzerine çalışan bir arkadaşınızım. Uluslararası işçi hareketleri deneyimleri içinde en radikal eylem biçimi fabrika işgal eylemleridir. İşçi sınıfı anlattığımız bağlamdaki dağınıklığına rağmen somut örnekler yarattı. Sinter, Brisa, Gürsaş, Tezcan gibi. Diğer taraftan gene bu dönemde önemli bazı pratikler de ortaya çıktı. Örneğin model kimlikler oluştu. DESA'daki Emine Arslan buna somut bir örnektir. Dönemin model kimliğidir. Model kimliği ben şöyle ele alıyorum; bir tarihsel dönemin bütün özelliklerini kendinde toplayan kişidir o. Kriz sürecinde işten atılmalara, geleceksizliğe karşı ne yapılması gerektiğini, Emine Arslan bir dava kadını olarak ortaya koymuştur. MEHA'daki Saliha Gümüş arkadaşımız da yeni dönemin kimliklerinden biridir. Model eylemlerimiz de var. İşgal, direniş, grev gibi. Sorun galiba bizde yatıyor. Bizim kendi model

kimliğimizi, devrimci-proleter kimliğimizi, sınıf devrimcisi olma kimliğimizi hissettirmek ve kabul ettirmekten geçiyor.

- Şöyle de denebilir mi? İşçi hareketi yeniden yapılanıyor. Devrimci siyasal hareketler de buna göre yapılanmak durumunda.

İşçi sınıfı krizi karşı reflekssel ve ontolojik bir tavırla yanıtlar üretiyor. Bu yanıtları sınıfın yeniden yapılanmasının temel taşları olarak değerlendirebiliriz. Ama bence asıl önemli olan, sınıf hangi yoldan gidilmesi gerektiğini gösteriyor. Yolu işçi sınıfının yolu olanların izlemesi gereken pusula bu. Fabrika işgal eylemleri yol gösteriyor. Bu konuda uluslararası iki örnek vereyim: Fransız işçi sınıfı işyeri kapatmalarına karşı rehin alma eylemlerine başladı. Metropoldeki bir rehin alma eylemi muazzam bir eylemdir. İngiltere'de "korsan grev" denilen bir grev tarzı yaratıldı. Sendikal bürokrasiyi işlevsiz bırakan sarsıcı, spontane grevler. Korsan veya yasadışı grevler diyorlar bunlara. Vahşi grevler diye nitelendiriliyor. Bu grevlerde göçmen işçilere karşı faşistler devreye girdi ama İngiliz işçi sınıfı bu hareketi etkisiz bıraktı. İngiliz işçi hareketi de yılların rehaveti içinde olan bir hareket. Bir tarafta korsan grevler, rehin alma eylemleri, bir tarafta da Sinter'ler, Gürsaş'lar... Bir enternasyonal dalganın zeminleri bunlar ve bu dalga radikal bir dalga. Sorun; ruhumuzu, aklımızı, yüreğimizi işçi sınıfıyla bütünleştirebilmektir. Onların var oluşuyla, kendi var oluşumuzu birleştirebilmektir. Sınıf hareketinin yeniden yapılanmasına yönelik her çaba, aslında bizim de yeniden yapılanmamızı ifade eder. Var oluşumuz bu yeniden yapılanma içinde mana kazanır.

- Kriz sürecinin işçi hareketinin gelişip büyümesi açısından taşıdığı imkan ve olanaklardan söz ettik. Diğer yandan ise yaşanan kriz sürecinin sınıf içerisinde yarattığı en temel olumsuz etki nedir?

Benim hissettiğim, deneyimlerimden de gördüğüm en temel

duygu, korku ve endişe. İnanılmaz bir korku yaşanıyor. Gelecek korkusu, işsizlik korkusu... Çünkü Türkiye'de işsiz kalmak ölümle eşdeğer... Kriz bir korunma refleksi olarak bazen yok sayılıyor. Ama üzerlerindeki kara bulut gözlerinden okunuyor. O bulut açlık, işsizlik, geleceksizlik ve bunun yarattığı bir korku... Bu korkuya karşı örgütlülüğü, kolektif davranmayı öne çıkarabilirsek, sınıfsal öfkeyi tetikleyebiliriz. Ya da bu korku içe kapanmaya, riayete veya itaate dönüşür. Sermayeye sınıfın yeniden disipline edilmesi ve yeni kontrol mekanizmaları oluşturulmasına olanak sağlar. Siyasal İslam ideolojik bir çimento olarak bu korkuyu manipüle edip, yeni rıza mekanizmaları üretebilir. Böylesine bir tehlikeye karşı ve Marks'ın Alman İdeolojisi'nde belirttiği gibi, çağların bilinçlerde yarattığı negatifliklerin de farkında olarak sınıfla organik, hakiki ve sahici bir ilişki kurmalıyız. Sınıfla kurduğumuz ilişkiyi (7x24 formülü diyorum ben ona) günün 24 saati haftanın 7 gününe yaymalıyız. Unutulmasın, böylesine bir korku sınıfın devrimci kimyasını bozucu bir niteliktedir. Bizim için önemli olan nokta da burası. Eğer sınıfın devrimci kimyası bozulursa çok fazla hareket edeceğimiz zemin de kalmıyor. Bu korkuyu sınıfsal öfkeye ve kine çevirebiliriz ve buna ihtiyacımız var. Sınıfsal öfkeyi bireysel öfkeden ayrı tutuyorum. Çünkü o öfke kolektif reaksiyonun, örgütlenme ihtiyacının olanaklarını sağlar. Bence kapitalist kriz bunun zeminlerini yarattı. Görev yine bizlere düşüyor. Bizler katalizör gibi bu sürecin içerisine girebilirsek ciddi olanaklar yakalayabiliriz.

- Sizin mevcut tablo karşısındaki çözüm önerileriniz nelerdir?

Çözüm önerisini yine sınıflar mücadelesinin içinden çıkarabiliriz. Taban örgütlenmelerinin en temel örgütlenme biçimi olduğunu düşünüyorum. Bildiğiniz gibi Rus devrim tarihinde, 1896-1897 grevlerinde, grevlerin örgütlenmesi ve koordine edilmesi bağlamında ortaya çıkan örgütlenmeler bunlar. Rus işçi sınıfının dünya işçi sınıfına armağanı. Taban örgütlenmeleri çok boyutlu bir

içeriğe sahiptir. Sınıflar mücadelesinin değişik momentlerinde yeni biçimler kazanabilen bir yapı özelliği gösterirler. Devrimci durumlarda Sovyetler'e dönüşmeleri gibi. Aslında taban örgütlenmeleri bizim nasıl bir komünizm istediğimizin de göstergesidir. "İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacaktır" tanımlamasının sırrı da burada yatar. Taban örgütlenmeleri sınıfın her katmanının, yani sendikalı, sendikasız, güvencesiz, sokak işçisi, marjinal sektörde çalışan ve işsizlerin kendi özgünlüklerinden hareket ederek oluşan ve sınıfı hızla şekillendiren yapılardır. Taban örgütlenmeleri bu anlamda sınıfın kolektif gücü, kolektif refleksi, kolektif düşünmesi ve kolektif müdahale etmesidir. Sınıfın organik birliğinin dağılması, amorfe oluşu, taban örgütlenmeleriyle aşılır ve bağımsız birleşik siyasal gücünün açığa çıkması bu örgütlenmeler aracılığıyla sağlanır. Taban örgütlenmeleri bu anlamda gerçekten tabanın söz ve karar sahipliğini yaratan hatta hoşlanmadığım bir argümantasyon ama "tabandan sosyalizm"in yaratılmasının ifadesi olacak bir örgütlenme modelidir. Yani sosyalizmin işçi sınıfının ve kitlelerin eseri olduğunu gösteren temel bir örgütlenme biçimi.

- Taban örgütlenmelerinin kriz koşullarında sınıfın bugün yaşadığı olumsuz durumundan çıkışında rolü ne olabilir?

Taban örgütlenmelerinin şunu sağlayacağına inanıyorum. En başta sınıfa özgüven verecektir. Sınıfa temel ihtiyaçlarından biri olan muktedir olma yeteneğini kazandıracaktır. Bu örgütlenmelerle işçi sınıfı yıkıcı gücünü anlıyor ve farkına varıyor. Sıradan bir işçi bu örgütlenmelerle bir özne olma sürecine giriyor. Değiştirebilme gücünü kavrıyor. Sınıf örgütlüyse her şey olduğunu ama örgütsüzse hiçbir şey olduğunu hissediyor. Her şeyden önce sınıfın onurunun ekmek kadar önemli olduğu anlaşılıyor. Sınıf kardeşliği pratik içinde inşa ediliyor. Bunların son derece önemli olduğunu düşünüyorum. Bahsettiğimiz devrimci kimya ve yıkıcı güç buralardan beslenir.

- Sizce bir işçi havzasında taban örgütlenmesi ilk olarak nasıl başlayabilir? Birçok arkadaşımız bu alanda bir şeyler yapmak istiyor ama nereden ve nasıl başlayacağıyla ilgili sorular olabiliyor. Bu konuda siz kendi deneyimleriniz üzerinden söyleyeceğiniz şeyler vardır.

Taban örgütlenmesi, iki kişinin bir araya gelip "hadi taban örgütlenmesi kuralım" demesiyle olmuyor. Somut sorunlardan başlaması gerekiyor. Her işyerinin kendine has somut sorunları vardır. Ücretler zamanında ödenmiyordur. Patronun keyfi uygulamaları, baskısı vardır. İşyerinde, iş saatlerinde yaşadığımız sorunlar aslında taban örgütlenmesinin mayalandığı zeminlerdir. Bunlar yemeklerin düzgün çıkmaması, çay saatlerinin olmaması veya düzensizliği, tuvalete gidip gelmelerin sınırlanması gibi sorunlar olabilir. Patronun veya temsilcilerinin Mobbing'i, hakaretleri başlangıç noktası olabilir. Birkaç tane duyarlı arkadaş "bu sorunlara karşı biz ne yapabiliriz?" sorularını sorması ve harekete geçmesiyle taban örgütlenmesi doğmaya başlar. Bu soruyu soran arkadaşın hemen yanı başında bu soruyu paylaşacağı birileri vardır. İşte çekirdek yapıyı kurduk. Çekirdek yapı, bir iş yerindeki en duyarlı, bu zamana kadar da en güvendiğimiz gündelik hayatta da doğal işçi önderi olarak kabul ettiğimiz arkadaşların bir araya gelmesiyle oluşan bir örgütlenmedir. Bu 3-5 kişilik çekirdek ilişkinin görevi, gücü oranında oradaki bütün çalışan arkadaşları harekete geçirmektir. Bu çekirdek ilişki işyerindeki tüm işçi arkadaşlarımızın kolektif iradesini yansıtabiliyorsa ve ondan güç alabiliyorsa bu tipik taban örgütlenmesidir. Artık sınıf kendi geleceği hakkında karar veriyordur ve rotayı belirliyordur. Doğrudan demokrasinin zeminlerini örüyordur. Buralardan başlamalı. Bu kadar basit ve yalın ama bu yalınlık olağanüstü dönemlerde olağanüstü bir örgütlenmeye evrilebilir. Bir bakarsınız aynı işveren fabrikayı kapatır artık oradaki taban örgütlenmesi işgal komitesine dönüşür. Alın size devletle açık çatışma alanı. Muazzam yalınlık ve sıradanlık bir bakarsınız sınıf mücadelesinin en sert organizasyonuna

dönüşmüş olur. Sınıf mücadelesi biraz böyle bir şeydir.

- Taban örgütlenmesi çalışmaları sadece işyeri merkezli mi yürütülmelidir?

Bu konuda neden işyeri merkezli olmalı veya biz neden işyeri esaslı çalışıyoruz? Neden fabrika temelli bir örgütlenme tarzını temel aldık veya buna Leninist örgütlenme tarzı diyoruz?

Mesela Kapital'in sistematiği şudur: Kapital mikro-kozmosla hareket eder. Mikro kozmos nedir? Fabrikadır. Marks fabrikaya bakar, fabrikanın ilişkilerini çözer ve makro kozmosun tanımlamasını yapar. Yani Kapital'i çözümler. Bu anlamda Kapital sınıfın ideolojik bir silahıdır. O kitabı külliye aslında sınıfın ideolojik-teorik donanımıdır. Marks şundan dolayı mikro kozmosa yönelmiştir. Çünkü emekle sermaye çelişkisinin veya antagonizmanın en çıplak en acımasız yaşandığı yer burasıdır. Kapitalizmin acıyan yeri burasıdır. Biz de buradan hareket ediyoruz. Dünyayı dar sınırlar içinde değerlendirmiyoruz. Tipik bir 'uvriyerist' ağızla konuşmuyoruz. Biz aslında şöyle bir tanımlama yapıyoruz. Biz sınıf devrimcisiyiz. Bu bağlamda işçiciyiz. Sınıf devrimcilerinin en önemli özelliği şudur: Sınıfı, komünizmin kurucu bir öznesi olarak gören ve sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkartmayı kendi ontolojileri olarak kabul edenlerdir. Fabrika örgütlenmesi sınıfın yıkıcı gücünün açığa çıktığı tek alandır. Fakat öte yandan hayatın diğer alanlarının kapitalizm tarafından sömürgeleştirildiğinin farkında değil miyiz? Farkındayız, evet, hayatın diğer alanları da (pan-kapitalizm diyorlar ona) kapitalizm tarafından sömürgeleştiriliyor. Ama sorun buradaki ana halkayı bulmak, büyük anaforu yakalamak. Buradaki büyük anafor fabrikadır veya atölyedir. Bugünkü ifadeyle tanımlayalım 'post-fordist fabrikalar'dır. 249 tane organize sanayi bölgesidir. Fordist fabrika gibi düşünülmesin. Tanımladığımız, bu dönemin fabrikasıdır. O zaman burası başlangıç alanıdır. Neden başlangıç alanıdır? Çünkü kapitalizmin acıyan yeri burasıdır. Sınıfın yıkıcı gücünün tetiklendiği yer burasıdır. Hatta sınıfın kurucu özne olma

hali de burada yatar. Peki hayatın diğer alanlarının sömürgeleştirilmesinin farkında değil miyiz? Farkındayız ama burada yaşanan sorunlar, bunlar nedir? Varoşta yaşanan sorunlardır, kent sosyolojisinin yarattığı sorunlardır, daha da ileri gidelim ekolojik sorunlardır, kadın sorunudur. Bunlar aslında bir başka düzlemde bu büyük anaforun çeperindeki küçük anaforlardır. Şimdi siz küçük anafordan büyük anaforu okuyamazsınız. Ama büyük anaforu anladığınızda küçük anaforları çözebilirsiniz. Problem böyle bir problem. Bu anlamda sınıf örgütlenmesinde fabrika örgütlenmesini veya bu dönemin post-fordist fabrikaları baz almamızın nedeni sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkartmaktır. Ama yaşam alanını da ihmal etmiyoruz. Hatta boş zamanını da ihmal etmiyoruz. Sınıfın 24 saatine, hem yaşam alanına, hem çalışma alanına hem de boş zamanına müdahale edeceğiz. Çünkü problem "yeni bir insan" yaratmaktır. Nesneleştirilmiş ve konsantre bir yabancılaşma içindeki insanı -çünkü kapitalizm işçiyi nesneleştirir ve makinenin dişlisi haline getirir- kendi kaderi hakkında karar verecek bir insana dönüştürmek zorundayız. Özneleştirme budur. Şimdi bu işçinin bu anlamda 24 saatine ve 7 gününe hitap etmek zorundayız. Ben ona 7x24 formülü diyorum. Burada esas önemli nokta nereden başlayacağımızdır. Tabii ki asıl olan, yıkıcı gücün başladığı ve özneleşmenin rahmi olan yerdir. Yani fabrikalardır. E. P. Thompson burası için politik isyan odağı ifadesini kullanır. Yaşam alanı ve boş zaman bunun türevidir. Ama asla ihmal edilmemesi gereken türevlerdir. Bunu eğer yapmazsak şöyle bir şey olur: Bugün Türkiye solunun değişik eğilimleri varoşu, yaşam alanlarını baz alıyor veya bunun üzerinden mistifikasyonlar yapıp, tezler geliştiriyorlar. Bu tezlerin ciddi riskler taşıdığım ve ağırlıkla öykünme olduğunu düşünüyorum. Öykünmenin kaynağı Latin Amerika'daki yeni popülist hareketlerdir. Ne yazık ki bu hareketler de özgünlüğünden kopartılıp, özellikle bu hareketler içindeki işçi dinamiği göz ardı edilerek ele alınmaktadır. Weberci bir tanımlamayla Türkiye kapitalizmi irrasyonel bir kapitalizmdir. İrrasyonel kapitalizmde siz

bilmeden kapitalizmi rektifiye edebilirsiniz. Veya kapitalizm sizi absorbe eder. "Lümpen kapitalizm'de" lümpen şehirleşmenin yarattığı ve neo-liberal karşı devrim saldırısının derinleştirdiği su sorunu, konut sorunu vb. bir dizi sorun yaşanır. Bu sorunlar aciliyeti olan sorunlardır ve bunlara cevap üretilmelidir. Fakat bütün bu çalışma anti-kapitalist bir içerikte olmazsa, sınıf eksenli bir çalışmanın paralelinde gelişmezse bir bakarsınız ki çalışmalarınızın özü reformist bile değildir. Hedefiniz rasyonalize edilmiş veya "insanileştirilmiş" bir kapitalizm olur. Böylesine çabalar az önce bahsettiğimiz içerikten yoksunsa, kapitalizmin işine de gelebilir. Hatta size olanak da sağlayabilir. Brezilya'da MST örneği bir boyutuyla bu türlü bir riski taşımaktadır. MST'nin bu yönü genellikle bilinmez veya tartışılmaz. Eğer MTS antikapitalist bir hatta yürüyemezse, Brezilya kapitalizminin rektifikasyon araçlarından birine dönüşme riski taşımaktadır. Evet, yaşam alanları, varoşlar kapitalizmin sömürgeleştirme alanlarıdır. Ama asıl eksen unutulmamalıdır. O da nereden başlayacağımızı ve nereden vuracağımızı bilmektir. Dikkat edin sermaye bu ekseni, yani fabrikayı son derece rafine bir şekilde koruyor. Yeni post-fordist fabrikalar olan organize sanayi bölgelerinin içine giremiyorsunuz bile. Bu yeni "emek vahaları" aynı zamanda sermayenin yeni karakollarıdır. Çünkü buraları isyan odaklarıdır ve sermaye bunu biliyor. Bundan dolayı özel güvenlik sistemleriyle korunuyor, kameralarla denetleniyor, mafyayla, polisle işbirliği yapıyor, kendine uygun steril alan yaratmaya çalışıyor. Çünkü sermaye buranın can damarı olduğunun farkında. Sabra Tekstil deneyimi bu gelişmelerin açık göstergesidir. Sabra Tekstil'i Türkiye solu algılayamadı, anlamadı ve bence önem de vermedi. Vaka-ı adiye olarak görüldü. Bence Sabra Tekstil olayı önümüzde yaşayacağımız karşı devrimci gelişmelere ışık tutmaktadır.

- Sol harekette 'uvriyerizm' ve 'işçicilik' kavramları genelde eş kavramlar olarak kabul edilir. Siz bunu farklı bir biçimde kul-

lamıyorsunuz. Bu kavramları biraz açar mısınız?

Türkiye'de sol çevrelerde uvriyerizmle ve işçicilik eşanlamlı kullanılmaktadır. Buradaki benim vurgum "sınıftan kaçışın" olduğu bir dönemde sınıf devrimciliğinin altını çizmektir. Benim kullandığım işçicilik, bir anlamda kontra bir tanımdır. Uvriyerizm ve onu çağrıştıran işçicilikle bir alakası yoktur. Anlatmak istediğim sınıf devrimciliğidir. Sınıf devrimcileri, işçi sınıfının tarihsel rolünü ve sınıf mücadelesindeki yerini kabul eden, işçi sınıfını, aynı zamanda komünizmin kurucu öznesi olarak değerlendiren bir akımdır. Marksizm eğer bir sınıf teorisiyse, Marksist olmak zaten sınıf devrimcisi olmaktır. Uvriyerizm ise işçi sınıfı vurgularına rağmen, onun devrimci niteliğinden korkan, onu nesneleştiren ve kapitalizme yedekleyen, yıkıcı gücünü absorbe eden eğilimleri bünyesinde barındırır. Bazı arkadaşlar karıştırıyor. Biz sınıf devrimcisiyiz. O anlamda önemli bir ayrım noktasındayız. Uvriyeristlerle bizim alakamız yok. Uvriyeristler sınıfın devrimci gücüne inanmayan ve sınıfın yıkıcı gücünü boşaltan eğilimlerdir. Biz tam tersine sınıfın devrimci gücüne inanan ve sınıfın yıkıcı gücünü açığa çıkarmayı görev bilmiş insanlarız.

- Son olarak işçi ve emekçi kitlelere ve Kızıl Bayrak okurlarına ne söylemek istersiniz?

Yolumuzun doğru bir yol olduğuna ve işçi sınıfından öğrenmek gerektiğine inanıyorum. İşçi sınıfı rotayı gösteriyor. Kutup yıldızı işlevi görüyor. Bence yaşadığımız dönemde çok avantajlı bir durumdayız. Ara akımların fiilen bittiği bir dönemdeyiz. Bu dönemde tek bir görev var, o da sınıf devrimciliği yapmak. Buna layık insanlar olmak zorundayız. Ve kutup yıldızının açtığı pusulayla da hareket etmek zorundayız. Tarihimizdeki kızıl bayrağın rolü de budur zaten.

*(**Sosyalizm için Kızıl Bayrak**, Sayı:09/27, 17 Temmuz 2009)*

Eksen Yayıncılık Kitap Listesi

1- Devrimci Demokrasi ve Sosyalizm (TDKP Eleştirisi) 2. Baskı
2- Modern Revizyonizmin Çöküşü (SB ve D. Avrupa Üzerine)
3- Yakın Geçmişe Genel Bir Bakış ve Platform Taslağı
4- Devrimci Harekette Reformist Eğilim
5- Teori ve Program Sorunları
6- Dünyada Yeni Düzen ve Ortadoğu
7- Siyasal Gelişmeler ve İşçi Hareketi
8- EKİM 1. Genel Konferansı, Değerlendirme ve Kararlar
9- ekimler-1 Marksist-Leninist Teorik Siyasal Dergi
10- ekimler-2 Marksist-Leninist Teorik Siyasal Dergi
11- Solda Tasfiyeciliğin Yeni Dönemi
12- İç Yazışmalar/İç Çatışmalar, Işık, Daha Çok Işık
13- EKİM Olağanüstü Konferansı (Tutanaklardan Seçmeler) Devrimci Politika ve Örgütlenme Sorunları
14- Kürt Ulusal Sorunu-1 Teorik-Programatik Perspektifler ve Siyasal Değerlendirmeler
15- Kürt Ulusal Sorunu-2 Teorik-Programatik Perspektifler ve Siyasal Değerlendirmeler
16- Tasfiyeciliğe Karşı Konuşma ve Yazılar, - Kopanlar ve Kapılanlar
17- Devrimci Gençlik Hareketi Genişletilmiş 2. Baskı
18- Gebze Direnişinin Ardından
19- 20 Temmuz Dersleri
20- Dünya'da ve Türkiye'de Özelleştirme Saldırısı
21- "İş-ekmek-özgürlük" sloganı üzerine,
22- EKİM 3. Genel Konferansı Siyasal ve Örgütsel Değerlendirmeler
23- EKİM 3. Genel Konferansı Örgütsel ve Siyasal Tartışmalar (Tutanaklar)
24- Küçük Burjuva Popülizmi ve Proleter Sosyalizmi
25- Demokratizmi Savunmanın Sınırları
26- EMEP Eleştirisi / Bir sosyal reform partisinin ideolojik, politik ve örgütsel temelleri üzerine
27- Partileşme Süreci-1 / Perspektifler ve Değerlendirmeler
28- Partileşme Süreci-2 / Polemikler: Devrimci Proletarya'ya yanıt
29- Demokrasi ve Devrim / Program sorunları üzerine konferanslar
30- Bağımsızlık ve Devrim / Program sorunları üzerine konferanslar
31- Demokrasi, Devrim ve Oportünizm

32- Ulusal Sorun ve Devrim / Program sorunları üzerine konferanslar
33- Parti programı üzerine 1 / Program yöntemi ve yapısı
34- Parti programı üzerine 2 / Teorik ve ilkesel bölüm
35- Parti Tüzüğü Üzerine
36- Uluslararası Durum Üzerine Değerlendirmeler
37- Türkiye Komünist İşçi Partisi Program / Tüzük
38- Partimizin adı ve amblemi
39- Örgütsel güvenlik sorunları üzerine
40- Devrimci taktiğin sorunları
41- Sınıf Çalışmasının Sorunları
42- Örgütsel Sorunlar
43- Bir Direngen Soluk Aymasan
44- Zor Dönem Devrimcileri Habib ve Ümit
45- Dünya Ortadoğu ve Türkiye
46- Dünya Türkiye ve Sol Hareket
47- KUKM"yi Toparlama ve Yeniden İnşa Bildirgesi
48- Parti değerlendirmeleri 1-2
49- Seçimler ve sol hareket
50- Tasfiyeci sürecin son aşaması: Parlamentarizm
51- Emperyalizm, Siyonizm ve Ortadoğu - Abu Şehmuz Demir
52- Kapitalizmin hapishanelerinde ödünç hayatlar - Yüksel Akkaya
53- Parti değerlendirmeleri 3-4

EKSEN YAYINCILIK

"Bu çalışma çeşitli tarihlerde, sınıf mücadelesi, sınıf teorisi ve sınıfsal antagonizma üzerine yazılmış makalelerin derlemesinden oluştu.

Marx'ın "İşçi sınıfının kurtuluşu kendi eseri olacak" ilkesi çalışmanın eksenini belirledi. Bu perspektifle sınıf hareketinin dinamikleri ve gelişimi incelendi.

İşçi sınıfının tarihin öznesi olduğunun altı çizildi. Sınıfın yıkıcı gücünün beslendiği kaynaklar ortaya koyuldu.

Devrimci öznenin insanlardan değil, insanların oluşturduğu bir kolektif olduğu vurgulandı. İşçi sınıfının kolektif ve evrensel bir sınıf olduğu anlatıldı.

Kitap, incelenen konular itibariyle beş bölüme ayrıldı. Bu ayrıştırma biraz da format gereği oldu ve teknik düzenlemeden başka bir anlamı yok. Okuyucu kitaba dilediği bölümden başlayabilir ya da her makaleyi birbirinden bağımsız okuyabilir.

Çalışma, anti-kapitalist bilincin ve anti-kapitalist mücadelenin gelişmesine, küçük de olsa bir katkıda bulunduğunda işlevini yerine getirmiş olacaktır."

978-975-7271-47-5

Fiyatı: 18 TL (KDV dahil)

YIKICI GÜÇ, KOLEKTİF ÖZNE - VOLKAN YARAŞIR